ЗБОРНИК СРЕДЊОВЕКОВНИХ ЋИРИЛИЧКИХ ПОВЕЉА И ПИСАМА СРБИЈЕ, БОСНЕ И ДУБРОВНИКА

Књига I

1186-1321

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД
Извори за српску историју књ. 9
Ћирилички извори књ. 1

ЗБОРНИК СРЕДЊОВЕКОВНИХ ЋИРИЛИЧКИХ ПОВЕЉА И ПИСАМА СРБИЈЕ, БОСНЕ И ДУБРОВНИКА

књига I

1186 - 1321.

Приредили

Владимир Мошин, Сима Ћирковић, Душан Синдик

Редиговао
Душан Синдик

Београд
2011

ЗБОРНИК
СРЕДЊОВЕКОВНИХ ЋИРИЛИЧКИХ
ПОВЕЉА И ПИСАМА
СРБИЈЕ, БОСНЕ И ДУБРОВНИКА
књига I
1186 - 1321.

Приредили: Владимир Мошин, Сима Ћирковић, Душан Синдик

Издавач
Историјски институт Београд

За издавача
др Срђан Рудић
директор Историјског института

Лектура
Мелита Живковић

Регистри
Душан Синдик

Секретар Редакционог одбора
Снежана Ристић

Припрема за штампу
Слободан Симић

Штампа
„Будућност“ А.Д.
Шумадијска 12, Нови Сад
stamparijabuducnost@sbb.rs

Тираж
500 примерака

ISBN 978-86-7743-090-0

Објављивање ове књиге финансијски је помогло
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И НАУКЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
МИНИСТАРСТВО ВЕРА И ДИЈАСПОРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР

Дугу историју откривања и објављивања средњовековних српских докумената исцрпно је изложио Станоје Станојевић у оквиру свога прегледа извора за планирано, али неостварено дело о историји српског народа.[1] На ту историју, која лежи у основи целокупног развоја српске историографије, подсећало је касније више аутора осветљавајући настанак појединих збирки извора као и неостварене планове[2], сагледавајући потребе српске историографије. Нема, дакле, потребе да се приликом представљања овог издања поново приказују појединачни и збирни доприноси постепеном проширивању фонда објављених средњовековних ћириличких докумената.

Истраживачи су се највише жалили на то што нема јединствене збирке извора за српску историју. Константин Јиречек је у предговору своје *Историје Срба* (1911) оцртао тешкоће историчара: „За српску историју недостаје »*Codex diplomaticus*«, нема регеста, нити има »*Fontes rerum serbicarum*«, шта више нема чак ни приручне књиге о изворима, нити историјске библиографије“[3]. Он се, као и други бројни истраживачи следећих генерација, морао сналазити са оним чиме се располагало. Извори су били разбацани у бројним публикацијама, често тешко приступачним. Издања су се веома разликовала, оцењивана су првенствено са гледишта тачности читања и репродукције текста, ваљаности атрибуције, исправности хронологије, оцене оригиналности и аутентичности. Временом се међу научницима усталило мишљење о поузданости и корисности појединих збирки докумената и све више наглашавала потреба да се дође до једне свеобухватне збирке која би одговорила савременим научним потребама. Крајем XIX и у првој половини XX века запажени су и неки фундаментални недостаци издања којима су се историчари морали служити: недостатак описа

[1] С. Станојевић, *Историја српског народа, I*, О изворима и историографији, Београд 1933.

[2] Овде се мисли првенствено на радове Шафарика, Кукуљевића-Сакцинског и Ковачевића. О томе в.: *Павел Јозеф Шафарик. Живот и дело*, Зборник радова са скупа у Матици српској, Филозофском факултету и Гимназији „Јован Јовановић Змај“ у Новом Саду 23-24. новембра 1995, Нови Сад 1996 (поводом двестагодишњице рођења). - За основна обавештења о Кукуљевићу-Сакцинском в. *Енциклопедија српске историографије* 457-458 (А. Веселиновић) и нарочито о његовом раду на издавању српских средњовековних докумената В. Новак, *Настанак и нестанак „Monumenta serbica“ и Diplomataria I Ивана Кукуљевића-Сакцинског*, Глас САН 234, 7 (1959) 1-45. - О животу и раду Љ. Ковачевића основне податке в. у: *ЕСИ* 440-441 (Р. Михаљчић) и А. Лолић, *Библиографија радова Љ. Ковачевића*, ИГ 1-2 (1977) 272-282. У неколико случајева овом приликом коришћени су сачувани табаци за необјављени Споменик XLIV, СКА где је требало да буду објављене средњовековне српске повеље из АХС.

[3] Јиречек, *Историја Срба* I, с. VIII.

спољашњих обележја, палеографских особености, карактеристика писма, истрзање ћириличких делова из целине докумената насталих на другим језицима и писаних другим писмом.

Ипак није било сагласности о томе како треба издати будући корпус српских дипломатичких извора. У тридесетим годинама XX века било је издавача који су мислили да се могу издавати само ћирилички потписи са веома садржајног и значајног латинског документа! Модерно издање у складу са потребама науке најпре су добиле грчке повеље српских владара, које су у једном тому Академијиног Зборника за историју, језик и књижевност српског народа приредили Александар Соловјев и Владимир Мошин[4]. У Српској краљевској академији која се од оснивања бавила плановима за издавање извора, пришло се после тога конкретним мерама за припрему *Срйског дийломаțара*. У мају 1938. академици Јован Радонић и Владимир Ћоровић, предложили су радно тело које се имало тиме позабавити. У њему су били предлагачи Јован Радонић и Владимир Ћоровић а затим уз њих и Филарет Гранић, Александар Соловјев и Владимир Мошин. По сведочењу Александра Соловјева до рата 1941, на том послу није ништа урађено.

Иницијатива је обновљена средином XX века, када је створена институционална подлога оснивањем Историјског института Српске академије наука (1947). Од самог почетка свога рада Институт је имао Секцију за проучавање средњег века и помоћних историјских наука. Већ у извештају о раду за 1948. годину, споменуто је да се на две седнице те Секције расправљало о издавању српског *дийломаțарија*. Тада се није пришло конкретним мерама, осим одлуке да се у том послу сарађује са филолозима, који су у то време такође имали своје институте. Сарадња са Институтом за српски језик и Институтом за проучавање књижевности довела је 1950. до стварања плана о инвентарисању и описивању свих српских рукописа у тадашњој југословенској држави. Међутим, сарадња са Институтом за српски језик на припреми корпуса дипломатичких извора није се могла остварити због заузетости особља Института радом на великом речнику српског језика. Задатак је остао на историчарима, који су се посветили пословима из свога домена.

[4] А. Соловјев и В. Мошин, *Грчке йовеље срйских владара*, СКА, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, Треће одељење, књ. VII, Београд 1936.

Значајан подстицај раду на дипломатичком корпусу дао је Александар Соловјев својим чланком *О йоțреби издавања срйскоī дийломаțара*[5]. Највећи део је посветио приказу историјата објављивања дипломатичке грађе за српску историју, ослањајући се на Станоја Станојевића и продужавајући његов преглед. Други део посветио је критици издања Стојана Новаковића, Василија Корабљова и, нарочито Љубомира Стојановића, чија је збирка *Сțаре срйске йовеље и йисма* (1929, и постхумно 1934) обухватила дубровачке ћирилске документе, најбројније међу јужнословенским дипломатичким изворима.

На критичком претресу новијих издања српске грађе, познавању рада на издавању извора у светској науци и на личном искуству као издавача извора, Соловјев је темељио своје препоруке сажете у десет тачака у завршном делу своје расправе. Сматрао је да искуство показује да такав задатак не треба да ради појединац, него одбор стручњака састављен од историчара и слависта. Истицао је потребу да се одреде хронолошке и географске границе. Налазио је да је прве лако утврдити, док се код омеђивања простора колебао допуштајући могућност да се издају посебни дипломатари по републикама „за Н. Р. Србију, за Н. Р. Босну и Херцеговину, за Н. Р. Црну Гору и за Н. Р. Македонију." Као алтернативу, и то као боље решење, помишљао је „остати при старом схватању и поверити Српској академији издавање јединственог дипломатара за све наше земље где је у средњем веку владала ћирилица без обзира на политичке границе између старих држава, које су се у средњем веку често помицале". Питање о разграничењу и надлежностима имало је знатну тежину, све већу уколико се у југословенској федерацији политичка моћ премештала из центра у републике. Судбина бројних научних пројекатата зависила је од прећутне или јавне подршке институција или органа власти у чијим рукама је било финансирање и располагање кадровским потенцијалима.

Соловјев је препоручивао да документи у зборнику буду уоквирени критичким студијама о хронологији и аутентичности, да се дају детаљни описи и историјат документа, подаци о ранијим издањима и да зборнику буду

[5] Историјски часопис IV (1955), прештампано: Стари српски архив 2.

приложена три индекса (лица, места, „ствари“). Ове препоруке биле су у извесном смислу опште мишљење, које су делили сви они који су окупљени око пројекта. Насупрот томе, друге две препоруке нису усвојене од самог почетка. Једна је била принципијелна и тражила је да се зборник не ограничи само на документе писане ћирилицом, него на сва акта „уколико она расветљавају нашу историју“; друга је била техничке природе и односила се на врсту слова, данас би се рекло „фонт“, којим би се документи штампали. Соловјев се залагао за грађанску ћирилицу каквом су у Русији одавно штампани извори, каквом је сам издао своју познату збирку, а противио се „масним словима“, тј. оној врсти писма која се угледала на стару штампу и писмо из рукописа.

О тезама Соловјева нису вођене дискусије, оне су у каснијим годинама, кад се пришло конкретним радовима или усвојене или заобиђене. Разумљиве су његове побуде као и побуде оних који су пројекат ограничавали на ћирилске документе. У периоду критичке историографије захтевало се ослањање на документе епохе која се проучава, садржина је постала важнија од свих формалних обележја, па и оних најосновнијих као што су језик и писмо. То би упућивало на јединствени зборник докумената. Ипак, и у трагању за документима и у њиховом представљању (приказивању) приоритет су имали ћиилички споменици, што је разумљиво кад се има у виду да су владарске повеље и акта владарских канцеларија писани тим писмом, да је оно служило у дипломатској преписци, да је употребљавано у пословном и приватном саобраћају. И кад је постало јасно да су српски владари у време царства и деспотовине имали и своје грчке и латинске канцеларије, то није смањило интересовање за документе оне основне најопштије и најдуготрајније, у којима је употребљавана ћирилица. Поделу изворне документације по језицима и груписање у посебне едиције подржавали су поред начелних и неки веома важни разлози практичне природе, пре свега, потреба за специјалним знањима и на страни приређивача и на страни корисника. Искуство је показало да је веома тешко доћи до зборника српских ћириличких докумената, а до зборника докумената на свим другим језицима и писмима било би вишеструко теже.

У сваком случају, кад су средином XX века настављени већ раније започети планови за издавање српског *дипломатара* или *дипломатарија*, како се неко време говорило, није се имао у виду корпус свих повеља и аката, који се односе на српске државе и владаре, него само оних писаних на српском језику и то ћирилицом. Такво усмерење институције и научника заинтересованих за пројекат нико није оспоравао. Ипак, у практичним плановима се дистанцирало од језичког изолационизма слависта XIX века, па се подразумевало да ће уз ћирилички акт бити по једнаким методским захтевима саопштене латинске, грчке или турске пропратне белешке или акти настали поводом српског документа и садржајно повезани са њим. Искорачење из језичких граница предвиђено је било и у вези са старим, средњовековним ћириличким актима сачуваним у преводу које је требало укључити у зборник.

Питање о словима којима ће се документи штампати било је споредно у поређењу са великим бројем других проблема који су успоравали припреме и отежавали рад. Најважније и најтеже је падало потпуно одсуство правила за издавање словенских докумената, таквих која би се могла упоредити са правилима која су важила приликом издавања латинских и грчких докумената. Расположива издања српских ћириличких докумената рефлектовала су се у две умногоме супротстављене оријентације. Док је А. Соловјев своју збирку *Одабрани споменици српског права* (в.: Претходна издања) са знатним бројем необјављених ћириличких повеља, штампао грађанском ћирилицом, служећи се руским словима и разрешавао скраћенице, бројеве доносио арапским цифрама, употребљавао логички интерпункцију, Љ. Стојановић је *Старе српске повеље и писма* (в.: Претходна издања) приредио у духу традиције руских слависта са надредним знацима, неразрешеним скраћеницама, титлама лигатурама, интерпункцијом из рукописа итд.

Упрошћено речено једна оријентација је сведочила о настојању да се што је могуће тачније репродукује рукописна подлога, што мора довести до знатних разлика у издањима, у којима се одражавају разлике међу рукописима. Друга оријентација је имала у виду потребе оних који ће

издање користити; првенствени циљ је било (посредовање=) лакше коришћење садржине документа. Прву оријентацију су заступали пре свега филолози и лингвисти, другу историчари и правници.

Одсуство уједначених и општеприхваћених правила издавања отежавало је рад и обесхрабривало сараднике кад се приступило раду на дипломатару. У време првих припрема за издавање српског *дипломатара* није било међу историчарима окупљеним око Историјског института опробаних стручњака у тој врсти послова. Од чланова Академијиног одбора из 1938, само је Владимир Мошин био активан, пошто је Александар Соловјев 1951. морао напустити земљу. Сасвим је разумљиво да се у таквим условима рад на дипломатару морао свести на прибирање грађе, снимака повеља њиховог описа, евидентирање ранијих издања, литературе о повељама итд. Како се у установама Србије налази само веома мали број средњовековних аката проистеклих из средњовековних српских државних и црквених канцеларија (једва десет), требало је обезбедити снимке и описе из других средишта и установа (која се налазе ван тадашњих државних граница). Државни архив у Дубровнику био је у то време приступачан, па су први радови годинама тамо обављани. Услови за истраживање у архивима светогорских манастира на оригиналима и за снимање повеља створени су тек у каснијим годинама XX века, тако да се у првом периоду морало ослонити на фонд снимака у Архиву САНУ и на фотографије којима су располагали тек поједини истраживачи.

Деценија 1950-1959, протекла је у припремним радовима које су обављали млади сарадници-почетници, који су се бавили истраживањима, радили на докторским дисертацијама итд. У један мах је 1954. године Научни савет Института одлучио да се формира Одбор за израду српског дипломатара. У извештајима из тих година спомиње се активност његовог члана Ивана Божића, који је касније играо значајну улогу у остваривању пројекта. У новембру 1961, донети су закључци о оживљавању рада на зборнику како би се прешло од припремних радова на приређивање публикације.

Рад је добио замах тек 1963, вероватно у вези са осамостаљивањем Института, непосреднијим надзором Министарства, повезивањем финансирања са програмима научних институција, као и ангажовањем стручног сарадника за историју средњег века. На два састанка у априлу и мају 1963, на којима су били окупљени медиевисти старије и млађе генерације, расправљало се о начину реализације. Образован је одбор у саставу: Никола Радојчић, Виктор Новак, Михаило Динић, Владимир Мошин, Ђорђе Сп. Радојичић, Иван Божић и Сима Ћирковић. Као саветник за филолгију предложен је Петар Ђорђић. Није усвојен предлог да се пре објављивања текстова докумената изда приручник, у коме би попут Регеста византијских царских повеља[6], били дати подаци о повељама. Како је Владимир Мошин изразио спремност да са малим колективом од два или три сарадника приреди прву књигу дипломатара до 1330. године, за коју је имао припремљене основне податке, дискусија се усмерила на тражење личности сарадника. Усвојен је предлог директора Института Јорја Тадића да у радни одбор уђу Сима Ћирковић и Душан Синдик, који је претходне године примљен у Институт као стручни сарадник за рад на дипломатару. Од В. Мошина и сарадника се очекивало да Одбору поднесу списак повеља и план рада.

Непосредно затим В. Мошин са сарадницима је поднео предлог да у зборник уђу сва акта писана ћирилицом осим црквеноправних текстова (типици и сл.), да се укључе преводи српских аката на грчки, латински, италијански, да се помени повеља које нису сачуване донесу у Уводу, али да не буду уврштени у редослед текстова. Предложено је даље, да се прва књига ограничи на период до краја владе краља Милутина, што би укључило око 100 повеља. У погледу начина издавања предлог је резимирао закључке ранијих дискусија и тражио да се изда албум факсимила повеља, да се штампа уобичајеним црквенословенским слогом, да се скраћенице разрешавају у загради а да се пајерок не претвара у слово за полуглас; да интерпункција буде савремена = логичка, да се употребљавају велика слова за властита и географска имена као и за одговарајућа nomina sacra, а да се штампају континуирано, да се у посебне ставове

[6] Fr. Dölger, *Regesten der Keiser-urkunden des oströmischen Reiches von 565-1453*, I-V, Münich 1924-1960.

издвајају само адреса и потпис. Регест је по предлогу требало да се састоји од кратког садржаја, описа документа, прегледа ранијих издања и претреса питања о хронологији и аутентичности.

Уређивачки одбор је на седници 2. јула 1963. размотрио предложени план и одобрио га. Колебања је било у погледу начина разрешавања скраћеница. Закључено је да се знак за полуглас (ь, ъ), ако није наглашен титлом, неће додавати на крају речи, да се имена држава и области пишу великим словима, као и оне речи које је великим словом истицао средњовековни писар (Бог, Богородица, Владика = Бог, Писаније = Свето писмо, Страшни суд и др.) и да интерпункција буде логична.

У току лета и јесени 1963. В. Мошин и сарадници радили су на снимцима и документацији у Београду и на оригиналима у Државном архиву у Дубровнику и Музеју на Цетињу (Врањинске повеље). Рукопис је довршен и предат Одбору који је за рецензенте одредио Виктора Новака, Ивана Божића и Петра Ђорђића. Обимност рукописа и сложеност посла узели су много времена тако да је поступак рецензије завршен крајем 1965. године. Приређивачи су исправили грешке и недоследности у апарату и репродукцији текста, на шта је указано у рецензијама. Тиме се завршила колективна фаза у раду на дипломатару.

Остало је да Д. Синдик обави веома сложен и дуготрајан посао израде регистара. У току тога рада се више него раније пружала прилика за рад у Хиландару и другим светогорским манастирима, што је Синдик користио да би допунио описе, дорсалне белешке, податке о печатима, начину печаћења итд. Повремено су одржаване консултације међу сарадницима кад би В. Мошин, који је живео у Скопљу (†1987), долазио у Београд. Рукопис је систематски употпуњаван подацима о повељама из зборника које су у међувремену биле предмет расправљања у научној литератури.

Рад на објављивању био је успорен и услед недостатака финансијских средстава и измењених приоритета у систему финансирања научног рада. Када се и у нашој средини афирмисао нови начин припреме за штампу, Д. Синдик се латио претешког задатка да цео рукопис и дотле

израђене регистре прекуца и смести у меморију рачунара како би се на тај начин избегло ручно слагање које би неминовно увећало број грешака. Тај посао је тражио много времена.

Од почетка радова у првој половини XX века у дискусијама се употребљавао радни термин *дипломатар*, ређе *дипломатариј*, како су уопште називани зборници повеља. Као наслов публикације тај термин није погодан, јер не наговештава садржину корпуса у коме ће у свим томовима поред диплома у ужем смислу, повеља судских аката и сл., бити знатан удео писама. Он ће, дакле, бити не само дипломатар него и епистолар. Садржина корпуса се верније и тачније карактерише навођењем и повеља и писама и земаља у којима су документи настали.

Сима М. Ћирковић

УЗ ОВО ИЗДАЊЕ

Скраћенице у документима разрешаване су тако што су слова под титлом стављена у обле ( ) заграде, реконструисани делови текста у угласте [ ], а скраћенице без титли и слова изостављена грешком писара у ломљене - стреласте ⟨ ⟩ заграде.

У регистрима бројеви штампани масним словима **(75)** означавају редни број документа у овој збирци а бројеви штампани обично (2, 5, 7) означавају број реда у извору.

Приликом навођења претходних издања када се ради о документима без датума, означено је датирање приређивача, да би се истакли резултати новијих истраживања.

Они документи који су до нас дошли у више примерака, или су двојезични, штампани су сви, сем једног изузетка, вишестубачно ради лакшег уочавања правописних разлика и текстуалних одступања, све у циљу заузимања што правилнијег критичког става према сачуваним текстовима.

Приређивачи су се суочили са питањем разрешавања речи *епископ*, која у документима насталим до 1321, ниједном није разрешена, него је увек писано **ѥ(к)ппь** или **ѥ(к)пспь**. С друге стране наилази се на разрешен израз **пискоупик** и **архиепискꙋпь**. С обзиром на наведене чињенице одлучено је да се овде приређени текстови штампају према постојећим аналогним примерима временског периода обухваћеног овом књигом, тј. до 1321. год., при чему је узет у обзир поступак Ђ. Даничића у *Рјечнику*[7]. - Посебно су обележавана слова **ѥ** и **є** тамо где смо сматрали да за то постоје услови (бр. 147).

Пажњу свих претходних истраживача и приређивача старосрпских докумената одувек је привлачила словенско-српска канцеларија Дубровачке Општине (од 1415. Републике), а у вези с тим посебан нагласак стављан је на проблем тзв. анонимног писара 8 аката XIII века насталих у Дубровнику.

[7] Ђ. Даничић, *Речник из књижевних старина српских*, I-III, Београд 1863, (репринт 1975).

У протеклих 40 година у науци је уважаван резултат Јосипа Вране по којем је писар тих аката био пресбитер (поп) Паскал. Иако је тај резултат у овом издању прихваћен, ипак сматрамо за неопходно да поново укажемо на значајан рад Грегора Чремошника, *Хиројрафи у срйској дийломайици средњеја века* (в. Лит.), из којег се види да је и сам Чремошник помишљао на исту могућност, али је од тога одустао због остатка једног цртежа при крају реда пресечених слова на заклетви бана Матеја Нинослава дубровачком кнезу и Општини 1240. године. Тај цртеж заиста може бити остатак горњег дела нечијег нотарског знака, али се по сачуваним деловима не може рећи да је то знак пресбитера Паскала.

Приређивачи овог Зборника дугују неизмерну захвалност на дугогодишњој незаборавној љубазној сарадњи на првом месту Државном архиву у Дубровнику, Музеју на Цетињу, братству манастира Хиландара, Рукописном одељењу Библиотеке Руске академије наука у Санкт Петербургу, Архиву Санктпетербуршког одељења Института за историју Русије Руске академије наука, Архиву Бугарске академије наука, Архиву САНУ, Византолошком институту САНУ, Народном музеју у Београду, Археографском одељењу Народне библиотеке Србије и Историјском институту у Београду, као носиоцу пројекта. Значајну помоћ у првој коректури и усаглашавању текста регистара пружио је студент Лука Крњања, а учитавање грчких текстова у рачунар обавио је студент Милан Главашевић под руководством асистента Византолошког института САНУ Дејана Џелебџића. Уочавајући значај овог рада, сарадници свих наведених институција примали су нас увек срдачно и са разумевањем и кад год је то било потребно пружали пријатељску руку помоћи, без чега рад на овом Зборнику не би био могућ.

Приређивачи

СКРАЋЕНИЦЕ

Anali = Anali Historijskog instituta JAZU (=HAZU) u Dubrovniku.
ANUBiH = Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
AfslPh = Archiv für slavische Philologie, Wien.
АХГ = Архив манастира Хиландара, акта писана грчким језиком.
АХС = Архив манастира Хиландара, акта писана српскословенским језиком.
БАН СПб = Библиотека Российской академии наук, Отдел рукописей, Санкт Петербург.
ГЗМ = GZM = Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
Глас = Глас СКА = Глас САНУ = Глас Српске академије наука и уметности, Београд.
ГНЧ = Годишњица Николе Чупића. Београд.
ГСкНД = Гласник Скопског научног друштва, Скопље.
ГСУД = Гласник Српског ученог друштва, Београд.
ДАД = Državni arhiv u Dubrovniku.
ЕСИ = Енциклопедија српске историографије, Београд 1997.
ЖМНП = Журнал Министерства народного просвещения, Москва
ЗИН = Љ. Стојановић, *Сйари срйски зайиси и найиси*, 1 Београд 1982[2], САНУ, НБС, МС Фототипска издања.
ЗРВИ = Зборник радова Византолошког института САНУ, Београд.
ЗФЛ МС = Зборник за филологију и лингвистику МС, Нови Сад.
ИГ = Историјски гласник, Београд.
ИЗ = Историјски записи, Подгорица.
ИЧ = Историјски часопис, орган Историјског института, Београд.
JAZU = Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb. (od 1991: HAZU)
ЛМС = Летопис МС, Нови Сад
МС = Матица српска, Нови Сад

У протеклих 40 година у науци је уважаван резултат Јосипа Вране по којем је писар тих аката био пресбитер (поп) Паскал. Иако је тај резултат у овом издању прихваћен, ипак сматрамо за неопходно да поново укажемо на значајан рад Грегора Чремошника, *Хирографи у српској дипломатици средњега века* (в. Лит.), из којег се види да је и сам Чремошник помишљао на исту могућност, али је од тога одустао због остатка једног цртежа при крају реда пресечених слова на заклетви бана Матеја Нинослава дубровачком кнезу и Општини 1240. године. Тај цртеж заиста може бити остатак горњег дела нечијег нотарског знака, али се по сачуваним деловима не може рећи да је то знак пресбитера Паскала.

Приређивачи овог Зборника дугују неизмерну захвалност на дугогодишњој незаборавној љубазној сарадњи на првом месту Државном архиву у Дубровнику, Музеју на Цетињу, братству манастира Хиландара, Рукописном одељењу Библиотеке Руске академије наука у Санкт Петербургу, Архиву Санктпетербуршког одељења Института за историју Русије Руске академије наука, Архиву Бугарске академије наука, Архиву САНУ, Византолошком институту САНУ, Народном музеју у Београду, Археографском одељењу Народне библиотеке Србије и Историјском институту у Београду, као носиоцу пројекта. Значајну помоћ у првој коректури и усаглашавању текста регистара пружио је студент Лука Крођа, а учитавање грчких текстова у рачунар обавио је студент Милан Главашевић под руководством асистента Византолошког института САНУ Дејана Џелебџића. Уочавајући значај овог рада, сарадници свих наведених институција примали су нас увек срдачно и са разумевањем и кад год је то било потребно пружали пријатељску руку помоћи, без чега рад на овом Зборнику не би био могућ.

Приређивачи

СКРАЋЕНИЦЕ

Anali	= Anali Historijskog instituta JAZU (=HAZU) u Dubrovniku.
ANUBiH	= Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
AfslPh	= Archiv für slavische Philologie, Wien.
АХГ	= Архив манастира Хиландара, акта писана грчким језиком.
АХС	= Архив манастира Хиландара, акта писана српскословенским језиком.
БАН СПб	= Библиотека Российской академии наук, Отдел рукописей, Санкт Петербург.
ГЗМ	= GZM = Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
Глас	= Глас СКА = Глас САНУ = Глас Српске академије наука и уметности, Београд.
ГНЧ	= Годишњица Николе Чупића. Београд.
ГСкНД	= Гласник Скопског научног друштва, Скопље.
ГСУД	= Гласник Српског ученог друштва, Београд.
ДАД	= Državni arhiv u Dubrovniku.
ЕСИ	= Енциклопедија српске историографије, Београд 1997.
ЖМНП	= Журнал Министерства народного просвещения, Москва
ЗИН	= Љ. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, 1 Београд 1982[2], САНУ, НБС, МС Фототипска издања.
ЗРВИ	= Зборник радова Византолошког института САНУ, Београд.
ЗФЛ МС	= Зборник за филологију и лингвистику МС, Нови Сад.
ИГ	= Историјски гласник, Београд.
ИЗ	= Историјски записи, Подгорица.
ИЧ	= Историјски часопис, орган Историјског института, Београд.
JAZU	= Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb. (od 1991: HAZU)
ЛМС	= Летопис МС, Нови Сад
МС	= Матица српска, Нови Сад

Народни музеј = Фототека Народног музеја, Одељење за медиевистику, Београд.
НБС = Народна библиотека Србије, Археографско одељење, Фототека јужнословенских рукописа, Београд.
ПКЈИФ = Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд.
Rad = Rad JAZU, Zagreb.
Radovi = Radovi Zavoda za slavensku filologiju, Zagreb.
РАН = Русская академия наук, Москва
САНУ = СКА = Српска академија наука и уметности, Београд. СКА, в. САНУ.
Споменик = Споменик САНУ, Београд
ССА = Стари српски архив, Београд
Хзб = Хиландарски зборник САНУ, Београд.
Чтенія = ЧИОДР = Чтенія в Императорскомъ Обществе истории и Древности Российскихъ при Московскомъ Университете, Москва

ПРЕТХОДНА ИЗДАЊА

Аврамовић, *Описаніе* = Д. Аврамовићъ, *Описаніе древностий србски у Светой (Атонской) Гори с XIII литографираны таблица*, Београд 1847.

Аврамовић, *Света Гора* = *Света Гора са стране вере, художества и повестнице описана Д. Аврамовићемъ живописцемъ*, Београд 1848.

Архиепископ Данило II, *Животи* = Архиепископ Данило II, *Животи краљева и архиепископа српских*, ед. Ђ. Даничић, Београд 186.

Баришић, *Први попис грчких аката* = Фр. Баришић, *Први попис грчких аката на старосрпском с краја XIII века у Хиландару*, Хзб 7 (1989) 27-57.

М. Благојевић, *Бранислав Живковић, Грачаничка повеља*, ИГ 1-2 (1994) 106-110.

Бобчевъ, *Паметници* = С. С. Бобчевъ, *Старобългарски правни паметници*, частъ I, София 1903.

Богдановић, *Задужбине* = Д. Богдановић, *Задужбине Косова*, Зборник радова, Призрен - Београд 1987, 323-325.

С. Божанић, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић, лето 1316*, ССА 6 (2002), 11-17.

Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.*= G. Wenzel, *Arpadkori uj okmanytar, elsö kötet, Codex diplomaticus Arpadianus*, t. I-XI, Pest 1860-1874.

Веркович, *Дарственная грамота* = С. Веркович, *Дарственная грамота короля Уроша II Милутина монастырю Грачанице*, Известія Императорской Академіи наукъ по отделенію русскаго языка и словесности VII, Санкт Петербург 1858, 139-145, 155-160.

А. Веселиновић, *Оснивачка повеља краља Милутина за Хиландарски пирг на мору са Храмом Спасовим, 1302. године*, ССА 9 (2010) 19-24.

Вујић, *Путешествије* = Јоакима Вуича славено-сербскаго списателя, *Путешествие по Сербии*, Будим 1828.

Вукићевић, *Историја* = М. М. Вукићевић, *Историја српског народа*, Београд 1920.

Вуксан, *Христовуљ краљице Јелене* = Д. Вуксан, *Христовуљ краљице Јелене*, Записи год. XI, књ XIX, 1938, св. 1-6, стр. 111.

Глушац, *Повеље бана Матије Нинослава* = В. Глушац, *Повеље бана Матије Нинослава бана босанскога и народност његових поданика*, Бања Лука 1912.

Григорович, *Очерк путешествия* = В. Григорович, *Очерк ученнаго путешествия по Европейской Турции*, Казань 1848, Москва 1877[2].

Грујић, *Три хиландарске повеље* = Грујић, *Три хиландарске повеље,* Зборник за историју Јужне Србије и суседних области, Скопље 1939, 1-26.

Живковић, *Грачаничка повеља* = Б. Живковић, *Грачаничка повеља*, изд. Св. Архијерејског синода Српске православне цркве, Београд 1992 (препис по калку, са фотографијом у боји).

Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters* = T. Živković, S. Bojanin, V. Petrović, *Selected charters of serbian rulers (XII-XV century) relating to the territory of Kosovo and Metohia* I, ed. Centre for Studies of Byzantine Civilization, Athens 2000.

Живојиновић, *Акт архиепископа* = Д. Живојиновић, *Акт архиепископа Никодима за келију светог Саве Јерусалимског у Кареји, 1. септембар - 29. октобар 1321*, ССА 4 (2005) 23-50.

Д. Живојиновић, *Интерполисана хрисовуља краља Милутина за карејску келију Светог Саве Јерусалимског, 1317/1318, индикт 4. (!)*, ССА 5 (2006), 11-41.

Д. Живојиновић, *Повеља краља Милутина Хиландару, претходно приписивана његовом брату Драгутину, [око 1299]*, ССА 9 (2010), 3-17.

Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chilandar* I = M. Živojinović, V. Kravari, Ch. Giros, *Actes de Chilandar* I, des origines à 1319. Archives de l'Athos, fondées par Gabriel Millet et Paul Lemerle, publiées par Jacque Lefort sous la patronage de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres et de l'Académie d'Athènes, Paris 1998.

Иванић, *На Косову* = Ив. Иванић, *На Косову*, Београд 1903, 62-68.

Ивановъ, *Български старини* = Й. Ивановъ, *Български старини изъ Македония*, София 1931.

Ильинскій, *Грамота бана Кулина* = Г. А. Ильинскій, *Грамота бана Кулина, опыт критического издания, с приложением фототипического снимка,* Памятники древней письмености и искуства CLXIV, Санкт-Петербург 1906.

Ильинскій, *Грамота Йоана Асѣня II,* = Г. А. Ильинскій, *Грамота Йоана Асѣня II,* Известия Русского археологического института VII, в Константинополе, вып. 1(1901) 25-39.

Ильинскій, *Грамоты* = Г. А. Ильинскій, *Грамоты българских царей*, Москва, 1911.

Jagić, *Primjeri* = V. Jagić, *Primjeri starohervatskoga jezika iz glagolskih i ćirilskih književnih starinah sastavljeni za VII i VIII gimnazijalni razred*, Zagreb 1866.

[Јагић], *Светостефански хрисовуљ* = В. Јагић, *Светостефански хрисовуљ краља Стефана Уроша II Милутина. Из старога Сараја изнесла на свијет на свијет Земаљска влада за Босну и Херцеговину са 4 снимка.* Беч 1890, III-VII + 40.

Јастребов, *Препис хрисовуља* = И. С. Јастребов, *Препис хрисовуља на Цетињу*, ГСУД 47 (1879), 219-231.

Јиречек, *Спом. срп.* = К. Јиречек, *Споменици српски*, Споменик СКА XI (1892).

Јиречек, *Уговор Стефана Првовјенчанога* = К. Јиречек, *Уговор Стефана Првовјенчанога са Дубровчанима из г. 1215-1219*, ГСУД 47 (1879) 304-311.

Јовановић, *Студенички типик* = Т. Јовановић, *Студенички типик. Цароставник манастира Студенице,* Београд 1994, 146-149 (црквено-словенски и упоредни превод на савремени српски језик).

Карано-Твртковић = *Србскіи споменицы или старе рисовулѣ, дипломе, повелѣ, и сношенія босански, сербски, херцеговачки, далматински и дубровачки кралѣва, царева, банова, деспота, кнезова, войвода и властелина. Издани на свѣтъ иждивеніемъ господара Ефрема Теод. Обреновића, предсѣдателя Совѣта Књаж. Србскогъ. генералъ-маіора и кавалѣра а сабрани трудомъ Павла Карано-Твртковића, свештеника рођеног на Твртковy брду Банѣлучке Наие у Босни близу града Яйца. Часть прва. У Београду у Типографіи Княжества Сербие 1840.*

Каринскій, *Грамота* = Н. М. Каринскій, *Грамота короля Стефана Уроша 1265-1266 г.,* Петроград 1917, 3-9.

Карскій, *Очерк* = Е. Е. Карскій, *Очерк славянской кирилловскй палеографіи,* Санкт-Петербург 1901.

Карскій, *Славянская палеография* = Е. Е. Карскій, *Славянская кирилловская палеография.* Ленииград 1928; Москва 1979[2].

Качановскій, *Грамота болгарскаго царя*= В. Качановскій, *Грамота болгарскаго царя Константина Асѣня Зографскому монастырю Св. великомученика Георгія (на Афоне),* Вѣстникъ славянства III (1889) 108-117.

Клаић, *Historia salonitana* = Н. Клаић, *Historia salonitana maior*, Београд 1967.

Ковачевић, *Светостефански хрисовуљ* = Љ. Ковачевић, *Светостефански хрисовуљ,* Споменик IV СКА (1890).

Korablev, *Actes de Chil. II* = Actes de l'Athos V, *Actes des Chilandar, Deuxième partie, Actes slaves*, ed par. B. Korablev, Византијскиј временник 19, Петроград 1915, Приложение I; réimp. Amsterdam 1975.

Kukuljević, *Dipl. zb.* = I. Kukuljević-Sakcinski, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Savoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske s Dalmacijom i Slavonijom* I-II, Zagreb 1874-1875.

Kukuljević, *Regesta* = I. Kukuljević de Saccis (=Sakcinski), *Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII,* Zagrabiae 1896. (Прештампано из: Starine JAZU, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXVI, XXVII, XXVIII).

Лавровъ, *Альбомъ* = *Энциклопедиія славянской филологіи.* Изд. Отделения русскаго языка и словесности Императорской академіи наукъ подъ редакцией академика В. Ягича. Приложеніе къ вып. 4,1. Альбомъ снимковъ съ юго-славянскихъ рукописей болгарского и сербского письма П. А. Лаврова, Петроград 1916.

Леонид, *Историческое описаніе* = Архимандитъ Леонидъ Кавелинъ, *Историческое описаніе сербской царской лавры Хиландаря и ея отношенія къ царствамъ сербскому и русскому,* Чтенія 4 (1867) 1-388. 1867 г., Кн. 4. Посебно: Москва 1868.

Ljubić, *Listine* = S. Ljubić, *Listine o odnošajih južnoga Slavenstva i Mletačke Republike* I-X, 1868-1891.

Ljubić, *Rukoviet* = S. Ljubić, *Rukoviet jugoslavenskih listina, A. Srbske listine*, Starine JAZU X (1878), 1-43.

Магарашевић, *Жича* = (Г. Магарашевић), *Жича, монастыръ у Сербіи зиданъ између 1190. и 1224. год.* ЛМС II (1828) 9-22.

Макушев, *Прилози* = В. Макушев, *Прилози српској историји XIV и XV века*, ГСУД 32 (1871) 164-208.

Марјановић-Душанић, *Повеља краља Милутина* = С. Марјановић-Душанић, *Повеља краља Милутина опатији Св. Марије Ратачке, 1306, март 15*, ССА I (2002) 13-29.

Марковић, *Дукљанско-барска метрополија*, = И. Марковић, *Дукљанско-барска метрополија*, Загреб 1902.

Марковић, *Византијске повеље* = М. Марковић, *Византијске повеље Дубровачког архива*, ЗРВИ 1 (1952) 205-262 + 14 сл. печата и повеља.

Maschek, *Manuale del regno* = L. Maschek, *Manuele del regno di Dalmazia per l'anno 1875*, Zara 1871-1879, 165.

Miklosich, *Homilia* = F. Miklosich, *Johanni Chrysostomi homilia in ramos palmarum*, Vindobonnae 1845.

Miklosich, *Mon. Serb.* = F. Miklosich, *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*, Viennae 1858.

Милојевић, *Путопис* = М. С. Милојевић, *Путопис дела праве Старе Србије*,Београд 1871.

Мошин, *Акти братског сабора* = В. Мошин, *Акти братског сабора манастира Хиландара*, Годишњак Скопског Филозофског факултета IV, 4, 1939-1940, 173-203.

Мошин, *Акти светогорских архива* = В. Мошин, *Акти из светогорских архива*, Споменик XCI (1939) 153-219.

Мошин, *Палеографски албум* = В. Мошин, *Палеографски албум на јужнословенското писмо*, Скопје 1966.

Новаковић, *Зак. спом.*= С. Новаковић, *Законски споменици српских држава средњега века*, Београд 1912.

Новаковић, *Писмо св. Саве* = С. Новаковић, *Писмо светога Саве од 1193. г. или уговор којим је од Светогораца купио земљу за виноград хиландарски*, ГСУД XXV (1869) 305-310.

Новаковић, *Повеља краља Милутина* = С. Новаковић, *Повеља краља Милутина манастиру ртачком*, ГСУД 20 (1866) 214-220.

Новаковић, *Примери* =С. Новаковић, *Примери књижевности и језика старога и српско-славенскога*, Београд 1904.

Осамсто година = *Осамсто година од повеље Кулина бана*, Сарајево 1989.

Павловић, *Грачаничка повеља* = М. Павловић, *Грачаничка повеља*, ГСкНД III (1928) 105-141.

Petit, *Actes de Chil.* I = L. Petit, Actes de l'Athos V, *Actes de Chilandar*, *Première partie*, *Actes grecs*, ed. par L. Petit, Византийскій временник 17, Санкт-Петербург 1911, приложение 1; reimp. Amsterdam 1975.

Петковић, *Старине* = В. Петковић, *Старине, записи, натписи, листине*, Београд 1923.

Петковичъ, *Дарственный хрисовулъ 1313 г.* = К. Дмитриевъ-Петковичъ, *Дарственный хрисовулъ сербскаго короля Стефана Уроша отъ 15 марта 1313 г.*, Записки Императорской академіи наукъ 3 (1863) 265-266.

Петров, *Протосеваст Прибо* = П. Хр. Петров, *Протосеваст Прибо, български феодален владетел в Македония през първата половина на XIII в.*, Изследвания в чест на Марин С. Дринов, БАН, София 1960, 521-533.

Поповић, *На Косову* = Ј. Поповић, *На Косову*, (по препису рашко - призренског митрополита Дионисија), Београд, 1927, 18-25.

Порчић, *Писма немањичких владара дубровчанима о подизању светодмитарског дохотка, 1313, 1320, 1325, 1328. и 1346. године*, ССА 7 (2008), 11-26.

Пуцић, *Спом. срп.* II = М. Пуцић, *Споменици српски* II, Београд 1862.

Радичевић, *Старине* = Ф. Радичевић, *Старине*, год. II, св. XI, XII, Цетиње 1890.

Радонић, *Дубровачка акта* I = Ј. Радонић, *Дубровачка акта и повеље* I, Београд 1934.

Раковский, *Нѣколико рѣчи* = Г. С. Раковский, *Нѣколико рѣчи о Асеню първому великому царю българскому и сыну му Асеню второму*, Бѣлград 1860.

Rački, *Prilozi za sbirku* = F. Rački, *Prilozi za sbirku srbskih i bosanskih listina*, Rad JAZU I (1867) 124-163.

Ружичић, *Три српске повеље* = Г. Ружичић, *Три старе српске повеље*, ЗФЛ МС IV-V (1960) 291-299.

Синдик, *Из хиландарског архива* = Д. Синдик, *Из хиландарског архива. 1. Запис на инвентару старог хиландарског ахива*, Хзб 5, Београд 1983, 69-80.

Синдик,*Студенички типик* = *Студенички типик. Цароставник манастира Студенице* (фототипско изд., приредила и поговор написала Н. Р. Синдик), Београд 1992.

Smičiklas, *Dipl. zb.* = T. Smičiklas, *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije* II, III, IV, VIII, Zagreb 1904, 1905, 1906, 1910.

Soloviev, *Un inventaire* = A. Soloviev, *Un inventaire de documents byzantins de Chilandar*, Annales de l'Institut Kondakov (Seminarium Kondakovianum) 10 (1938) Praha, 31-47.

Соловјев, *Од. спом.* = А. Соловјев, *Одабрани споменици српског права*, Београд 1926.

Соловјев, *Повеља краља Милутина* = А. Соловјев, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретића*, Архив за арбанаску старину III, 1-2 (1926) 117-125.

Соловјев, *Хиландарска повеља* = А. Соловјев, *Хиландарска повеља великог жупана Стефана (Првовенчаног) из године 1200-1202.* ПКЈИФ V (1925) 62-89.

Спом. на Мак. = *Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија* I. Подготовиле: К. Илиевска, П. Миљковић-Пепек, В. Мошин, С. Николовска, Н. Ношпал-Никуљска, К. Петров, Л. Славева, Т. Томоски, Архив на Македонија, Скопје 1975. II: *Македонија во рамките на меѓународните односи на Балканот во втората половина на XIII и првата половина на XIV век.* Подготовиле: Ј. Белчовски, К. Илиевска П. Хр. Илиевски, Р. Иљовски, В. Мошин, С. Николовска, Л. Славева, Скопје 1977.

Срезневскій, *Мъсли* = И.И. Срезневскій, *Мъсли об исторіи русского языка,* Санкт-Петербург 1849.

Срезневскій, *Памятники*= И. И. Срезневскій, *Памятники древней письменности южныхъ славянь*, Известия 2-го отд. Императорской академіи наук I (1852), 293-301.

Срезневскій, *Сведения* = И.И. Срезневскій, *Свѣдѣния и заметки о малоизвестных и неизвѣстныхъ памятниках* XLVI, 143-144. Приложение к XXXIV тому Записок Императорской академіи наук, № 4, Ст. Петербургъ 1880.

Стефан Првовенчани, *Сабрани списи* = Стефан Првовенчани, *Сабрани списи*, (превод на савремени српски језик), приредила Љ. Јухас-Георгиевска, Београд 1988, са коментарима. Стефан Првовенчани, *Сабрана дела* = Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*, предговор, превод дела и коментари Љ. Јухас - Георгиевска, издање на српскословенском Т. Јовановић, Београд 1999.

Стојановић, *ЗИН* = Љ. Стојановић, *Стари српски записи и натписи* I, Фототипска издања, књ. 1-6, Београд 1982-1988.

Стојановић, *Пов. и писма* I-1, I-2 = Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма* I-1; I-2, Београд - Ср. Карловци 1929, 1934.

Стојановић, *Спом*. III = Љ. Стојановић, *Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типици, поменици, записи, и др.*, Споменик СКА III, Београд 1890.

Студенички типик = в.: Синдик.

Сырку, *Краткій отчётъ* = *Краткій отчётъ о занятияхъ заграницей доцента П. А. Сырку въ летніе месяцы 1893 и 1894,* Известія РАН II № 5 1895, стр. CXCVIII.

Тирол, *Србски спменицы*, = Д. Тирол, *Србски споменицы*, *Голубица* I, Београд 1839.

Тодић, *Грачаница* = Б. Тодић, *Грачаница. Сликарство*. Београд 1988.

Томовић, *Морфологија* = Г. Томовић, *Морфологија ћириличких натписа на Балкану*, Београд 1974.

Тријић, *Повеља краља Милутина* = В. Тријић, *Повеља краља Стефана Уроша II Милутина манастиру Светих апостола на Лиму*, ССА 4 (2005) 3-22.

Трифуновић, Бјелогрлић, Брајовић, *Хиландарска повеља* = Ђ. Трифуновић, В. Бјелогрлић, И. Брајовић, *Хиландарска оснивачка повеља светога Симеона и светога Саве,* Осам векова Студенице, Зборник радова, Београд 1986, 49-60.

Thalóczy - Aldássy, *Monumenta Hungariae historica. Diplomataria XXXIII*. Budapest 1907.

Thallóczy, Jireček, Šufllay, *Acta Albaniae* I = Thallóczy, Jireček, Šufllay, *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia* I, Vindobonae 1913.

Ћоровић, *Списи св. Саве* = В. Ћоровић, *Списи св. Саве*, Београд-С. Карловци 1928.

Успенскій, *Второе путешествие* = П. Успенскій, *Второе путешествіе по святой Горе Афонской*, Москва 1880.

Успенскій, *Материалы* = Т. И. Успенскій, *Материалы для исторіи землевладенія в XIV веке,* Одесса 1883. (Отисак из: Записки Новороссійского Университета).

Фекете, *Учешће св. Саве* = Е. Фекете, *Учешће св. Саве или његових сарадника у изради Жичке повеље*, ЗФЛ МС II (1959) 76-87.

Флоринскій, *Афонскіе акты* = Т. Флоринскій, *Афонскіе акты и фотографическіе снимки съ нихъ в собраніяхъ П.И. Севастьянова,* С. - Петербургъ 1880.

Foretić, *Ugovor Dubrovnika* = V. Foretić, *Ugovor Dubrovnika sa srpskim velikim županom Stefanom Nemanjom i stara dubrovačka djedina*, Rad JAZU 283 (1951) 51-118.

Харисијадес, *Повеља краља Уроша* = М. Харисијадес, *Повеља краља Уроша у Академији наука Украјине*, ЗФЛ МС XXIII/1 (1980) 67-72.

Hurmuzaki - Densuşianu, *Documente privitore* = E. Hurmuzaki - Nic. Densuşianu, *Documente privitore la istoria Romanilor 1198 - 1459,* Bucuresti 1890, I-2, приредио E. Kaluzniacki са преводом на латински.

Чремошник, *Једини палимпсест* = Г. Чремошник, *Једини палимпсест српске књижевности средњега века*, Политика бр. 11484, од 24 . маја 1940.

Чремошник, *Канцелариски и нотарски списи* = Г. Чремошник, *Канцелариски и нотарски списи 1278-1301*, Београд 1932.

Шафарик, *Грађа* = J. Шафарик, *Грађа за стару историо србску*, ГСУД 6 (1854), 179-189.

Šafařik, *Památky* = P. J. Šafařík, *Památky dřevního písemnictví Jihoslovanův*, Praga 1873^{2};

Šafařik, *Okázky* = P. J. Šafařik, *Okázky občanského písemnictví, listiny, psaní a nápisy; Zákonník cáře Štěpána Dušana; Krátké letopisy srbské. Druhý doplňky z pozůstalosti Šafaříkovy rozmnožený otisk*, Praha 1870^{2}.

Шекуларац, *Врањинске повеље* = Б. Шекуларац, *Врањинске повеље XIII-XV вијека*, Титоград 1984.

Шекуларац, *Дукљанско - зетске* = Б. Шекуларац, *Дукљанско - зетске повеље,* Титоград 1987.

Шекуларац, *Каснији препис* = Б. Шекуларац, *Каснији препис фалсификоване повеље цара Душана Которској општини о поклону Грбља и манастира Св. Арханђела Михаила на Превлаци,* Историјски записи 3-4 (1981), 57-70.

Šurmin-Bosanac, *Čitanka* = *Čitanka iz književnih starina staroslovenskih, hrvatskih i srpskih za VII. i VIII. razred srednjih škola*, složili Đ. Šurmin i S. Bosanac, Zagreb 1923^{5}.

ЛИТЕРАТУРА

Андреев, *Ватопедската грамота* = М. Андреев, *Ватопедската грамота и въпросите на българското феудално право*, София 1965.

Anđelić, *Srednjovjekovni pečati* = P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1970.

Babić, *Les croix* = G. Babić, *Les croix à cryptogrammes, peintes dans les eglise serbes des XIIIe et XIVe siècles,* Byzance et Slaves, Etudes de Civilisation, Melanges Ivan Dujčev, Paris 1979, 1-13.

Баласчев, *Същински* = Г. Баласчев, *Същински ли е хрисовулът от цар Константина Тиха (1258-1227г)?*, Минало II/5-6 (1911), 178-187.

Баришић, *Хронолошки проблеми* = Ф. Баришић, *Хронолошки проблеми око године Немањине смрти*, Хзб. 2 (1971), 31-58.

Безобразов, *Патмоская* = П. Безобразов, *Патмоская писцоваяа книга*, Византійскій временник VII (1900) 68-106.

Белић, *Учешће св. Саве* = А. Белић, *Учешће св. Саве и његових ученика у стварању нове редакције српских ћирилских споменика*, Светосавски зборник I, Београд 1936, 210-276.

Българската литература и книжнина = *Българската литература и книжнина през XIII век*, Под редакция на И. Божилов и С. Кожухаров, София 1987, 192-193.

Благојевић, *Закон светога Симеона* = М. Благојевић, „*Закон светога Симеона и светога Саве*", Сава Немањић - свети Сава. Историја и предање, САНУ, Београд 1979, 129 - 166.

Благојевић, *Оброк* = М. Благојевић, *Оброк и приселица,* ИЧ XVIII (1971), 166-188.

Бобчев, *Цар-Страцимировото писмо* = С. С. Бобчев, *Цар-Страцимировото писмо до Брашовяни*, Известия на Историческото дружество в София IV (1915), 74.

Bogišić, *Pisani zakoni* = V. Bogišić, *Pisani zakoni na slavenskom Jugu* I, (bibliografički nacrt), Zagreb 1872.

Божић, *Доходак царски,* = И. Божић, *Доходак царски,* Београд 1956.

Божић, *Положај Зете* = И. Божић, *О положају Зете у држави Немањића*, ИГ 1-2 (1950) 97-122.

Бубало, *Средњовековне повеље* = Ђ. Бубало, *Средњовековне повеље у архиву манастира Савине*, ИЧ XLIX (2002) 93-122.

Бубнов, Лихачева, Покровская, *Пергаменные рукописи* = Н. Ю. Бубнов, О. П. Лихачева, В. Ф. Покровская, *Пергаменные рукописи Библиотеки Академии наук СССР, Описание русских и славянских рукописей XI-XVI веков,* Ленинград 1976.

Викторовъ, *Собрание* = А. Викторов, *Собрание рукописей П. И. Севастья нова,* Москва 1881.

Vrana, *Da li je sačuvan original* = J. Vrana, *Da li je sačuvan original isprave Kulina bana,* Radovi Staroslavenskog instituta 2, Zagreb 1955, 5-57.

Vrana, *Koji je od triju* = J. Vrana, *Koji je od triju sačuvanih primjeraka originalna isprava Kulina bana?* Radovi zavoda za slavensku filologiju 4, Zagreb 1961, 73-86.

Vrana, *Tko je pisao* = J. Vrana, *Tko je pisao najstarije ćirilske isprave,* Slovo 6-8, (1957) 311-334.

Вукичевић, *Је ли био Мирослав* = Ђ. Вукичевић, *Је ли био Мирослав, кнез хумски, брат или синовац Немањин?* ЛМС 189 (1897) 1-28.

Вуковић, *Српски јерарси* в.: Сава, епископ шумадијски.

Вукомановићъ, *Летописъ* = А. Вукомановићъ, *Летописъ царем срьбским*, ГСУД 11 (1859), 144-159.

Вуловић, *Белешке* = С. Вуловић, *Белешке о архиепископу Никодиму,* Глас СКА 43 (1894).

Голубинскій, *Краткій очеркъ* = Е. Е. Голубинскій, *Краткій очеркъ исторіи православныхъ церквей, болгарской, сербской и румынской или молдо-влашской*, Москва 1871.

Горина, *К вопросу* = Л. Горина, *К вопросу о подличности Виргинской грамоты*, Советское славяноведение, 5 (1965) 60-68.

Грковић, *Имена* = М. Грковић, *Имена у Жичкој повељи*, Zbornik referata i materijala V jugoslovenske onomastičke konferencije, Pos. izd. AN BiH, LXX, Сарајево 1985, 217-220.

Gruber, *O dukljansko-barskoj i dubrovačkoj nadbiskupiji* = D. Gruber, *O dukljansko-barskoj dubrovačkoj nadbiskupiji do polovice XIII stoljeća,* Vjesnik kl. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskog arkiva XV (1913) 104-146.

Грујић, *Властелинство* = Р. Грујић, *Властелинство Светог Ђорђа код Скопља XI-XV века*, ГСкНД I /1 (1926) 45-77.

Грујић, *Једна интерполација* = Р. Грујић, *Једна доцнија интерполација у повељи краља Владислава I, (1234-1242) за манастир Бистрицу у Полимљу* ГСкНД XIII (1934) 200-203.

Грујић, *Царица Јелена* = Р. Грујић, *Царица Јелена и ћелија Св. Саве у Кареји*, ГСкНД XIV (1935) 43-57.

Даскалова, Райкова, *Грамати* = А. Даскалова, М. Райкова, *Грамати на българските царе. Увод, Текстова, Речник, Боблиография*, София 2005, 30

Deissmann, *Forschungen und Funde* = A. G. Deissmann, *Forschungen und Funde im Serai.Mit einem Verzeichnis der nichtislamischen Handschriften im Topkapu Seraj zu Istanbul*, Berlin und Leipzig 1933.

Динић, *Дубровачки трибути* =М. Динић, *Дубровачки трибути,* Глас SKA 168 (1935), 203-257.

Динић, *Однос* = М. Динић, *Однос између краља Милутина и Драгутина*, ЗРВИ 3 (1955) 49-82.

Динић, *Три повеље* = М. Динић, *Три повеље из исписа Ивана Лучића*, Зборник Филозофског факултута 3 (1955) 69-94.

Динић, *Хумско-требињска властела* = М. Динић, *Хумско-требињска властела*, Београд 1967.

Дуйчев, *Из старта българска книжнина* = И. Дуйчев, *Из старта българска книжнина II. Книжовни и исторически паметици от Второто българско царство*, София 1944, 42-43, № 22.

Дучић, *Врањина* = Н. Дучић, *Врањина у Зети и хрисовуље на Цетињу*, ГСУД 27 (1870), 164-192.

Дучић, *Морача* = Н. Дучић, *Морача и Острог у Црној Гори*, ГСУД 43 (1876), 52-69.

Dölger, *Regesten* = F. Dölger, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches*, I-IV, Münich et Berlin, 1924-1960.

Ђорђић, *Историја* = П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Београд 1971.

Живојиновић, *Хрисовуља Стефана Уроша II* = Д. Живојиновић, *Хрисовуља Стефана Уроша II Милутина карејској келији светог Саве из 1317/1318. године и однос келија - манастир у светлу аделфата*, ПКЈИФ LXVIII-LXIX (2002-2003), 111-123.

Живојиновић, *Да ли је сачувана повеља* = М. Живојиновић, *Да ли је сачувана повеља краља Драгутина Хиландару?* ЗРВИ 32 (1993) 129-136.

Живојиновић, *Даровања Уроша I* = М. Живојиновић, *Даровања краља Уроша I манастиру Хиландару*, ЗРВИ 35 (1996) 213-219.

Живојиновић, *Аделфати у Византији* = М. Живојиновић, *Аделфати у Византији и средњовековној Србији*, ЗРВИ 11 (1968) 241-270

Живојиновић, *Документи о аделфатима* = М. Живојиновић, *Документи о аделфатима за Карејску келију Светог Саве*, ЗРВИ 24-25 (1986) 385-396.

Живојиновић, *Најстарији периор* = М. Живојиновић, *Најстарији периор манастира Хиландара и његови преписи*, Хзб 8 (1991) 7-17.

Живојиновић, *Хиландарски метох Здравик* = М. Живојиновић, *Хиландарски метох Здравик и његови ранији поседници*, ЗРВИ 20 (1981) 85-98.

Живојиновић, *Хиландар и пирг у Хрусији* = М. Живојиновић, *Хиландар и пирг у Хрусији*, Хзб 6 (1986) 59-82.

Задужбине Косова, Зборник радова, Призрен - Београд 1987.

Зафировић, *Проналазак и два издања* = С. Зафировић, *Проналазак и два једновремена издања повеље манастира Бањске*, Стремљења IV (1963) 76-83.

Ивић, *Стари српски печати* = А. Ивић, *Стари српски печати и грбови*, Нови Сад 1910.

Ивић, *Српске старине у Цариграду* = А. Ивић, *Српске старине у Цариграду*, Политика, бр. 6387, 4. фебруар 1926.

Ивић, *О Паскаловом препису* = П. Ивић, *О Паскаловом препису повеље краља Уроша Дубровнику из 1254. године*, ЗФЛ МС XXIII /1 (1980) 73-76.

Ивић - Јерковић, *Правопис* = П. Ивић и В. Јерковић, *Правопис српскохрватских ћирилских повеља XII и XIII века*, Нови Сад 1981.

Иречек, *История*, = К. Иречек, *История на Българите*, София 1978.

История на България = *История на България. Том трети: Втора българска държава*, одговорен редактор С. Лишев, София 1982, 175.

Историја српског народа = *Историја српског народа* I, СКЗ, Београд 1981.

Јанковић, *Епископије* = М. Јанковић, *Епископије и митрополије српске цркве у средњем веку*. Београд 1985.

Јастребов, *Тумачење* = И. С. Јастребов, *Подаци за историју српске цркве. Из путничког записника*, погл.: *Тумачење скраћених писмена*, Београд 1879.

Jireček, *Die mittelalterliche Kanzlei* = K. Jireček, *Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner* II, AfslPh XXVI (1906). 172-187.

Јиречек, *Историја Срба* = К. Јиречек, *Историја Срба I*, Београд 1952[2].

Јовићевић, *Историја* = А. Јовићевић, *Историја Мораче до 1820. године*, Братство 7 (1896), 215-248.

Јовићевић, *Опис* = А. Јовићевић, *Опис манастира Мораче*, Просвјета II, Цетиње 1893.

Kalužniacki, *Einige* = E. Kalužniacki, *Einige Berichtigungen zum Texte der Urkunde Asens II von Jahre 1230-1241*, AfslPh XI (1888) 623-624.

Kalužniacki, *Zur Textkritik* = E. Kalužniacki, *Zur Textkritik der altserbischen Urkunden*, AfslPh XIII (1891), 68-93.

Карский, *Славянская палеография* = Е. Е. Карский, *Славянская кирилловская палеография*, Ленинград 1928.

Кисас, *О времену* = С. Кисас, *О времену склапања брака Стефана Радослава са Аном Комнином*, ЗРВИ 18 (1978) 131-139.

Klaić, *Mljetski falsifikati* = N. Klaić, *Mljetski falsifikati*, Arhivski vjesnik 10 (1967) 185-234.

Ковaљевскиј, *Црна Гора* = Е. П. Ковaљевскиј, *Црна Гора и словенске земље* IV (преведени списи), Санкт-Петербург 1879.

Ковачевић, *Белешке и натписи* = Љ. Ковачевић, *Белешке и натписи*, Друга руковет, ГСУД 56 (1884), 327-360.

Ковачевић, *Неколико хронолошких исправака* = Љ. Ковачевић, *Неколико хронолошких исправака у српској историји*, ГНЧ III (1879) 356-446.

Кораћ, *Повеља* = Д. Кораћ, *Повеља краља Стефана Душана манастиру Свете Богородице у Тетову* ЗРВИ 23 (1984) 141-165.

Кос, *Дубровачко српски уговори* = М. Кос, *Дубровачко - српски уговори до средине 13ог века*, Глас СКА 123, Београд 1927, 1-65.

Ласкарис, *Византиске принцезе* = М. Ласкарис, *Византиске принцезе у средњевековној Србији*, Београд 1926.

Ljubić, *Ob odnošajih* = S. Ljubić, *Ob odnošajih Dubrovačke sa Mletačkom republikom tja do godine 1358*, Rad JAZU 5 (1868), 44-122.

Марковић, *Православно монаштво* = В. Марковић, *Православно монаштво и манастири у Србији*, Београд 1920.

Медаковић, *Савина* = Д. Медаковић, *Манастир Савина*, Београд 1978.

Мелцер, Павловић, Аћимовић, *Жича* = Б. Мелцер, А. Павловић, С. Аћимовић, *Манастир Жича, библиографија*, Краљево 1998, 4°, с. 132.

Мошин, *Акти братских сабора* = В. Мошин, *Акти братских сабора о адрфатима из XIV - XV* века, Богословље XIV (1939) 205-238.

Мошин, *Белешке* = В. Мошин, *Белешке о Хиландарском практику*, Зборник у част проф. А. Белића, Београд 1937, 251-261.

Мошин, *Грамотите* = В. Мошин, *Грамотите на манастирот Св. Георги-Горг скопски*, у: *Спом. на Мак.* I, 97-177.

Mošin, *Das Datum* = V. Mošin, *Das Datum des Praktikon von Chilandar*, Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher XIV (1937-1938) 104-118.

Mošin, *Les sceaux de St. Nemanja* = V. Mošin, *Les sceaux de Stephan Nemanja*, Actes de VIe congrès internationale des Études byzantines II, Paris 1951, 303-306.

Мошин, *Повеља краља Владислава* = В. Мошин, *Повеља краља Владислава Богородичином манастиру у Бистрици и златне буле краља Уроша*, ГСкНД XXI (1940), 21-32.

Мошин, *Повеља краља Милутина* = В. Мошин, *Повеља краља Милутина Карејској ћелији 1318. године*, ГСкНД XIX (1938) 59-78.

Мошин, *Повеља св. Саве* = В. Мошин, *Повеља св. Саве манастиру Св. Николе у Врањини*, Споменица поводом осамстогодишњице рођења св. Саве 1175-1975, Београд 1977, 79-116.

Мошин, *Повеље краља Милутина* = В. Мошин, *Повеље краља Милутина, дипломатичка анализа,* ИЧ XVIII (1971) 53-86.

Mošin, *Sankcija* = V. Mošin, *Sankcija u vizantijskoj i južnoslavenskoj ćirilskoj diplomatici*, Anali III (1954) 27-52.

Мошин, *Ћирилски рукописи* = В. Мошин, *Ћирилски рукописи Морачког манастира*, ИЗ XVII 3 (1960), 553-565.

Мошин, *Уговор св. Саве* = В. Мошин, *Уговор св. Саве са светогорским протатом о земљи за виноград*, Гласник Државног музеја (=ГЗМ) 1(1946) 81-104.

Мошин, *Српски печати* = В. Мошин, *Српски средењовековни печати?* Уметнички преглед 1 (1939) 6-11.

Nani, *De duobus nummis* = B. Nani, *De duobus imperatorum Rassiae nummis*, Venezia 1752.

Окунев, *Морача,* = Окунев, *Морача, монастір в Чрногории*, Byzantinoslavica VIII (1939-1946) 109-146, tab. VI.

Острогорский, *Византийские писцовые книги* = Г. Острогорский, *Византийские писцовые книги*, Byzantinoslavica 9 (1948) 203-306. = Г. Острогорски, Сабрана дела књ. 1, *О византијском феудализму, Византијски практици*, Београд, 1969, 3-118.

Павловић, *Примери* = М. Павловић, *Примери историског развитка српске ћирилице*, Београд 1956.

Павловић, *Неколико питања* = И. Павловић, *Неколико хронолошких питања из србске историје,* ГСУД 48 (1880) 2.

Павлович, *Система* = М. Павлович, *Система ударения Радоя дьяка писца грамоты бана Кулина*, Славянская филология II, Сборник статей, Москва 1958 (са фотографијом).

Палаузовъ, *Письмо къ Редактору* = С. Н. Палаузовъ, *Письмо къ Редактору,* Известия 2-го отд. Имп. Академий наукъ II (1853) 109-111.

Панченко, *Крестьянская собственность* = Б. Панченко, *Крестьянская собственность в Византии*, Известия Русскаго археологическаго института в Константинополе IX (1904) 212-223.

Петров, *Към въпроса за автентистичността на Виргинската грамота* = П. Петров, *Към въпроса за автентистичността на Виргинската грамота и достоверността на съдржащите це в нея сведения*, Годишник на Софийския университет „Климент Охридски". Философско-исторически факултет LI-2 (1958), 169-255.

Порчић, *Случај Урса Перклуза* = Н. Порчић, *Случај Урса Перклуза*, ИЧ 56 (2008), 371-387.

Пурковић, *Кад је зидана Грачаница* = М. Пурковић, *Прилошци српској историји. 2. Кад је зидана Грачаница?* ГСкНД XXI (1940) 162-166.

Пурковић, *Српски епископи* = М. Пурковић, *Српски епископи и митрополити средњега века*, Хришћанско дело III, св. 4-6 (1937), 1-51.

Rešetar, *Die Urkunde* = M. Rešetar, *Die Urkunde des bosnischen banus Kulin*, AfslPh XXIX (1907) 149-154.

Rešetar, *Die ragusanischen Urkunden* = M. Rešetar, *Die ragusanischen Urkunden des XIII-XIV Jahrhunderts*, AfslPh XVI (1894), 321-368.

Руварац, *Камичци* = И. Руварац, *Камичци - прилошци за други зетски дом,* Просвјета, II, Цетиње 1893, 530-536, 645-646.

Руварац, *Мирослав* = И. Руварац, *Мирослав, брат Стефана Немање, великог жупана српског,* ГНЧ X (1888) 65-68.

Руварац, *О хумским епископима* = И. Руварац, *О хумским епископима и херцеговачким митрополитима*, Мостар 1901.

Сава (Вуковић), *Српски јерарси* = Сава, епископ шумадијски, *Српски јерарси од деветог до двадесетог века*, Београд, Подгорица, Крагујевац 1996.

Синдик, *Значај* = Д. Синдик, *Значај жичких хрисовуља за историју српског народа,* Повеља н.с. XXB (1995) 64-68;

Синдик, *Једна или две* = Д. Синдик, *Једна или две жичке повеље*, ИЧ XIV-XV (1965) 309-315.

Синдик, *Ко је аутор* = Д. Синдик, *Ко је аутор оснивачке повеље за манастир Св. Николе у Хвосну*, ИЧ XIX (1972) 67-77.

Синдик, *О савладарству* = Д. Синдик, *О савладарству краља Стефана Радослава*, ИЧ XXXV (1986) 23-29.

Синдик, *Печати поглавара* = Д. Синдик, *Печати поглавара Српске православне цркве у средњем веку*, Спаљивање моштију св. Саве 1594-1994, Зборник радова, Београд 1997, 217-221.

Синдик, *Понтификал* = Д. Синдик, *Понтификал которске бискупије у Лењинграду*, ИЧ XXXI (1981) 53-66.

Синдик, *Српска акта* = Д. Синдик, *Српска средњовековна акта у манастиру Хиландару*, Хзб 10 (1998) 9-134.

Синдик, *Српски печати* = Д. Синдик, *Српски средњовековни печати у манастиру Хиландару*, Зборник радова *Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура*, Београд (2000), 229-237.

Славева - Мошин, *Српски грамоти* = Л. Славева - В. Мошин, *Српски грамоти од Душаново време*, Прилеп 1988.

Слијепчевић, *Хумска епархија* = Ђ. Слијепчевић, *Хумско – херцеговачка епархија и епископи (митрополити) од 1219 до краја XIX века*, Богословље XIV (1940) 239-290.

Спремић, *Ратачка опатија* = М. Спремић, *Ратачка опатија код Бара*, Зборник Филозофског факултета VIII -1, Београд 1964, 191-215.

Станојевић, *Догађаји* = С. Станојевић, *Догађаји 1253 и 1254 год.*, Глас СКА 164 (1935) 191-198.

Станојевић, *Је ли био Мирослав* = С. Станојевић, *Је ли био Мирослав, кнез хумски, брат или синовац Немањин?* Бранково коло III (1897) 375-380.

Станојевић, *О изворима* = С. Станојевић, *Историја српског народа у средњем веку. I. Извори и историографија, књ. 1. О изворима*, СКА, Београд,1937.

Станојевић, *Свети Сава и независност* = С. Станојевић, *Свети Сава и независност српске цркве*, Глас СКА 161 (1934) 197-251.

Станојевић, *Српски епископи* = С. Станојевић, *Српски архиепископи од Саве II до Данила II (1263-1326)*, Глас СКА 153 (1933) 39-78.

Станојевић, *Студије* = С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици: I Инвокација*, Глас СКА XC (1912) 68-113; *II Интитулација*, Глас СКА XCII (1913) 110-162; *III Инскрипција*, Глас СКА CXII (1913) 163-199; *IV Салутација*, Глас СКА XCII (1913) 200-209; *V Аренга - Проемиум*, Глас СКА XCIV (1914) 192-229; *VI Промулгација – Нотификација*, Глас СКА XCIV (1914) 230-262; *VII Интервенција – Петиција*, Глас СКА XCVI 1920, 1-38; *VIII Експозиција – Нарација*, Глас СКА XCVI (1920) 39-61; *IX Диспозиција*, Глас СКА XCVI (1920) 62-74; *X Санкција*, Глас СКА C (1922) 1-48; *XI Короборација*, Глас СКА CVI (1923) 1-16; *XII Апрекација*, Глас СКА CVI (1923) 17-21; *XIII. Потпис*, Глас СКА CVI (1923) 22-49; *XIV Дијак, граматик, нотар, канцелар, номик, логотет*, Глас СКА CVI (1923) 50-96; *XV Сведоци*, Глас СКА CX (1924) 1-25; *XVI Печат*, Глас СКА CXXXII (1928) 1-26; *XVII Датирање*, Глас СКА CXXXII, (1928) 29-57; *XVIII Канцеларије*, Глас СКА CLVI (1933) 41-59; *XIX Наредба за писање повеља*, Глас СКА CLVI, 1933, 61-75; *XX Састављање повеља*, Глас СКА CLVII, 1933, 153-219; *XXI Писање повеља*, Глас СКА CLVII, 1933, 221-249; *XXII Називи повеља*, Глас СКА CLXI, 1934, 1-26; *XXIII Односи појединих момената при стварању и извршивању повеља*, Глас СКА CLXI (1934) 27-53; *XXIV Утврђивање аутентичности повеља*, Глас СКА CLXIX (1935) 1-14; *XXV О фалсификованим повељама*, Глас СКА CLXIX (1935) 14-48; *XXVI Историја повеља. Губљење. Уништавање. Чување. Архиви.* Глас СКА CLXIX (1935) 49-75; *XXVII Правна вредност повеља*, Глас СКА CLXIX (1935) 77-106; *XXVIII Српске повеље сачуване у преводу*, Глас СКА CLXIX (1935) 107-120.

Станојевић, *Хронологија борбе* = С. Станојевић, *Хронологија борбе између Стевана и Вукана*, Глас СКА 153 (1933), 91-101.

Томовић, *На Романи Луце* = Г. Томовић, *На Романи Луце*, ИЧ XLIV (1997-1998) 89-101.

Турилов, *Заметки* = А. А. Турилов, *Заметки о сербских грамотах XIV-XV вв., написанных книжным письмом: проблемы писцов, подлинности и датировки актов (из предварительных наблюдений)*, ССА 9 (2010), 193-216.

Ћирковић, *Биографија* = С. Ћирковић, *Биографија краља Милутина у Улијарској повељи*, Архиепископ Данило II и његово доба, Београд 1991, 53-68.

Ћирковић, *Народ Качића* = С. Ћирковић, *Народ Качића Јована Кинама* ЗРВИ 32 (1993) 19-34.

Ћирковић, *Српске Notitiae episcopatuum* = С. Ћирковић, *Српске Notitiae episcopatuum*, Споменица епископу шумадијском Сави. Зборник радова поводом 40. годишњице архијерејске службе др Саве (Вуковића), епископа епископа шумадијског, Нови Сад 2001, 199-208.

Ћирковић, *Студеничка повеља* = С. Ћирковић, *Студеничка повеља и студеничко властелинство*, Зборник Филозофског факултета XII-1, Београд 1974, 311-319.

Ћирковић, *Хрељин поклон* = С. Ћирковић, *Хрељин поклон Хиландару*, ЗРВИ 21 (1982) 103-117.

Ћоровић, *Др. М. Павловић, Грачаничка повеља*, (приказ у:) ПКЈИФ IX (1929) 256-259.

Ћоровић, *Питање о хронологији* = В. Ћоровић, *Питање о хронологији у делима св. Саве*, ГНЧ 40 (1940) 24-34.

Ћоровић, *Хиландарски адрфати* = В. Ћоровић, *Хиландарски адрфати за Кареју*, ПКЈИФ XVIII (1938) 334-341.

Успенскій, *Слѣды писцовыхъ книгъ* = И. Успенскій, *Слѣды писцовыхъ книгъ въ Византіи*, Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія, CCXXXI (1884), 1-43, CCXXXII (1884), 335, CCXL (1885), 1-52.

Farlati, *Illyricum sacrum* = D. Farlati - J. Coleti, *Illyricum sacrum* VII, Venetia 1817.

Foretić, *Ugovor Dubrovnika* = V. Foretić, *Ugovor Dubrovnika sa srpskim velikim županom Stefanom Nemanjom i stara dubrovačka djedina*, Rad JAZU 283 (1951), 51-118.

Харисијадес, *Словенски рукописи* = М. Харисијадес, *Словенски рукописи у Бибилиотеци Сараја у Цариграду*, Старинар, Нова серија, књ. XV-XVI, (1964-1965), Београд 1966, 145-161.

Čajkanović, *Über die Echtheit* = V. Čajkanović, *Über die Echtheit eines serbisch-byzantinischen Verlobungsringes*, Byzantinische Zeitschrift 19 (1910), 111-114.

Чремошник, *Једини палимпсест* = Г. Чремошник, *Једини палимпсест српске књижевности средњега века*, Политика бр. 11484, од 24. маја 1940.

Чремошник, *Оригинални документи* = Г. Чремошник, *Оригинални документи Јужно-словенских владара у Млетачком архиву*, Споменик СКА XCIII (1940), 121-132.

Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* = G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjega vijeka*, GZM III (1948), 103-144; IV-V (1949-1950), 105-200; VI (1951), 81-119; VII (1952), 273-336.

Čremošnik, *Original* = G. Čremošnik, *Original povelje Kulina bana*, GZM XII (1957) 193-213.
Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku* = G. Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku i sigilografiju južnih Slavena*, Sarajevo 1976.
Чремошник, *Студије из српске палеографије* = Г. Чремошник, *Студије из српске палеографије и дипломатике*, ГСкНД XXI (1940) 1-19.
Чремошник, *Хирографи* = Г. Чремошник, *Хирографи у српској дипломатици средњега века*, Годишњак Скопског Филозофског факултета 4 (1940) 207-210.
Шекуларац, *Врањинске повеље* = Б. Шекуларац, *Врањинске повеље XIII-XV вијек* Титоград 1984.
Шекуларац, *Дукљанско-зетске* = Б. Шекуларац, *Дукљанско-зетске повеље*, Титоград 1987.
Шекуларац, *Каснији препис* = Б. Шекуларац, *Каснији препис фалсификоване повеље цара Душана Которској општини о поклону Грбља и манастира Св. Арханђела Михаила на Превлаци*, ИЗ 3-4 (1981) 57-70.
Šidak, *„Ecclesia Sclavoniae“* = J. Šidak, *„Ecclesia Sclavoniae“ i misija dominikanaca u Bosni*, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu III (1955), 11-40.
Шишић, *Летопис* = Ф. Шишић, *Летопис попа Дукљанина*, Београд - Загреб 1928.
Шкриванић, *Жичко властелинство* = Г. Шкриванић, *Жичко епрахијско властелинство*, ИЧ IV (1954) 147-172.

1

УГОВОР ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊЕ СА ДУБРОВЧАНИМА

1186. септембар 27.

Посланици срйског великог жуйана и йредсшавници Дубровачке ойшшине йредају заборaву сукобе и међусобно нанеше шшеше, йошврђују дубровачке границе, ушврђују слободу шрговине за обе сшране. Дубровчани се уз шо обавезују да йрошивници великог жуйана неће из Дубровника нападаши срйско земљишше.

Оригинал (**А**) на пергаменту ширине 227, дужине 230 мм, постављеном платном ширине 229, дужине 235 мм, у ДАД (LXXVI, Dipl. et acta, Беч, лат. исправе 187), написан је латински готичким курзивом у 19 редова, после којих следе ћирилички потписи великог жупана Стефана Немање и кнеза Мирослава у четири реда. Заједно са оригиналом чувају се и два преписа од којих је један (**Б**) савремен оригиналу или нешто млађи, на пергаменту ширине 199, дужине 280 мм, написан у 22 реда и четири реда потписа, а други (**В**) рецентан. И оригинал и стари препис су у доњој половини на десној страни оштећени од трулежи. - Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко-срйски уговори* 1-10. - Фотографије: АИИ Ф IV 3/479.

Изд.: Miklosich, *Mon. Serb.* 1, № 3, (регест латинског текста и ћирилички потписи); Ljubić, *Listine* I, 11, № 17; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* VI, 165-166, № 105 (са прев. на мађ.); Срезневский, *Сведения* XLVI, 143-144; Kukuljević, *Dipl. Zb.* II, 137, № 184; Smičiklas, *Dipl. zb.* II, 201-202, № 196; Новаковић, *Зак. сйом.* 132-133; Соловјев, *Од. сйом.* 3-4, № 4; Стојановић, *Пов. и йисма* I-1, № 1 (само ћирилички потписи); Радонић, *Дубровачка акша* I-1, 7-9, № V (са фотографијом примерка **А**); Foretić, *Ugovor Dubrovnika*, 51-118, (са текстовима и фотографијама оригинала и старог преписа); Vrana, *Da li je sačuvan original*, 5-57 (доноси само факсимиле потписа на оригиналу и препису); Ђорђић, *Исшорија*, 249-250, (сл. 20, факсимил потписа на оригиналу, сл. 21, факсимил потписа на препису).

А

† In no(m)i(n)e Patris et Filii et
Sp(irit)u(s) S(an)c(t)i. Amen. An(n)o eius-
de(m) incar(nationis) mil(lesimo) cen-
t(esimo) octog(esimo) sexto, indictio-
(n)e q(ui)nta, m(en)sis septembris die
s(an)c(t)or(um) Cosme |[2]et Damiani,
in ciuit(a)t(e) Ragusii, in curia d(omi)-
ni glo(rio)sissimi regis W. et d(omi)ni
Tribuni archiepi(scopi) in p(re)sentia
et Tassaligardi regis camerarii |[3]ac
Geruasii comitis cunctor(um)q(ue)
nobiliu(m) et pop(u)li uniu(er)si. Venit
Neudalus iupan(us) et Drusinna Semitia,
[Uidossi filius, ex parte] |[4]magni
iupani Nemanne et fratru(m)
eius comiti⟨s⟩ Strazimiri et comi(ti)s
Miroslaui, quor(um) locutio(n)es
audientes [archiepiscopus, camerarius]
|[5]comes cu(m) nobilib(us) et pop(u)lo
hoc ordine pace(m) fecerunt. Videlicet
ut o(mn)ia mala, que retro te(m)p(or)e
acta fuer(unt) int(er) Ragu-
seos et |[6]Sclauos p(ro) lite de uineis,
galeis, sagiteis, hominu(m), animali-
u(m) et o(mn)ium rer(um) ex utraque
parte usque ad diem istu(m) inpace
remane|[7]ant et nu(n)qua(m) rememo-
rent(ur) o(mn)i te(m)p(or)e, salua
tam(en) heredi(ta)te Raguseor(um),
quam antiq(uitus) possederunt ex avis
et proauis suis.

Б

† In no(m)i(n)e Patris et Filii et
Sp(irit)u(s) S(an)c(t)i. Amen. Anno eius-
de(m) incar(nationis) mil(lesimo) cen-
t(esimo) octog(esimo) sexto indictio-
(n)e q(ui)nta, m(en)sis septembr(is) |[2] die
s(an)c(t)or(um) Cosme et Damiani,
in ciuit(a)t(e) Ragusii, in curia d(omi)-
ni glo(rio)sissimi regis W. et d(omi)ni
Tribuni archiepiscopi in pre|[3]sentia
et Tasaligardi regis camer(arii) ac
Geruasii comi(ti)s cunctor(um)q(ue)
nobiliu(m) et pop(u)li uniu(er)si. Venit
[N]eudalus i[u]|[4]pan(us) et Drusinna Se-
mitia, Uidossi fili(us) ex parte magni
iupani Neman(ne) et f(rat)r(u)m
ei(us) comi(ti)s Strazimiri et [comi-
tis]|[5]Miroslaui, quor(um) locutio(n)es
audientes archiep(iscopu)s, cam(e)r(ari-
us), comes cu(m) nobilib(us) et pop(u-
lo) hoc ordine pacem fec[erunt]. |[6]Vi-
delicet ut o(mn)ia mala, que retro te-
(m)p(or)e acta fuer(unt) int(er) Ragu-
seos et Scluos pro lite de uineis,
galeis, sagiteis [hominum], |[7]animali-
u(m) et o(mn)iu(m) rer(um) ex utraq(ue)
parte usq(ue) ad die(m) istu(m) in pace
remanean(t) et nu(n)q(u)a(m) rememo-
rent(ur) o(mn)i te(m)p(or)e, salva
|[8]tam(en) heredit(a)t(e) Raguseor(um),
qua(m) antiq(uitus) posseder(unt) ex
pat(ri)b(us), ex auis et proauis suis et
pro se excepto locu(m) [......]?
[...] |[9]in lege habende sunt posite.

Et q(uo)d se|[8]cure Ragusei p(er) to-
ta(m) t(er)ra(m) illor(um) no(m)i(n)a-
ti(m) portu(m) Narenti mercando, labo-
rando, pascendo et sua rep[osita] reci-
piendo et ligna |[9]incidendo (per)gant
sine ullo c(on)trario, sec(un)d(u)m an-
tiqua(m) co(n)suetudine(m) et sine
aliqua datione [decime que ex nouo
super]|[10]Raguseos posita fuit. Et ut uas
antiquu(m) de uineis tollat(ur), p(er)
quas an(te)a acceptu(m) fuit. Et q(uo)d
[solidos] nullo unqua(m) |[11]te(m)p(or)e
sup(er) Raguseos queran(t) aut accipian(t)
sic(u)t p(er) ui(m)[a] retro te(m)p(o)re
acceper(unt) p(ro) nulla culpa quorum-
libet[b] homin[um. Item et]|[12]Sclaui ut
aput[v] Ragusium sin(t) salui et nullu(m)
malu(u)m sit eis a Raguseis p(er) t(e-
r)ra(m) aut p(er) ma[re, et nullam
captionem habeant] sine iusti|[13]tia. Et
Sclaui de Chelmunia ut p(er)
ciuit(a)t(em) ubi voluerin(t) eman(t).
Et quod [Ragusei.. . . . .]
|[14]queran(tur). Et q(uo)d pax p(ro) nul-
la re aut culpa aliquor(um) p(ro)-
ici possit p(er)petuo set (sic) quor(um) . .
. . . .
[fuerit per iustitiam]|[15]em(en)det(ur).
Insup(er) q(uo)d inimici illor(um) Ragu-
siu(m) stando illis et t(er)re eor(um)
no(n) offendan(t), et q(uo)d Raguseo-
r(um)[inimici in terra illorum stan]-
|[16]do Raguseis no(n) offendan(t).
Han⟨c⟩ pace(m) cum mega iupano Ne-

Et q(uo)d secure Ragusei p(er) tota(m)
t(er)ra(m) illor(um) no(m)i(n)ati(m)
portu (sic) Narenti mercando, [la]|[10]bora-
ndo, pascendo, et sua reposita reci-
piendo ⟨et⟩ ligna i(n)cidendo p(er)gant
sine ullo co(n)trario, secundum an-
ti[quam con]|[11]suetudine(m)
et ut tollatur decima qua ex nouo
sup(er) Ragueseos posita fuit. Et [ut uas
antiquum]|[12]de uineis tollat(ur) p(er)
quas an(te)a acceptu(m) fuit. Et q(uo)d
solidos nullo unqua(m) te(m)p(or)e
sup(er) Ragu[seos querant aut] |[13]acci-
pian(t) sic(ut) p(er) ui(m) retro te(m)-
p(or)e acceper(unt) p(ro) nulla culpa
quorumlibet ho(m)i(n)u(m). Ite(m) et
Sclaui [ut aput Ragusium sint] |[14]salui
et nullu(m) malu(m) sit eis a Raguse
is p(er) t(er)ra(m) aut p(er) mare, et
nulla(m) captio(n)e(m) habeant [sine
iustitia]. |[15]Et Sclaui de Chelmunia ut
p(er) ciuitate(m) ubi uoluerint eman(t).
Et quod Raguse[i.... . . . .]
|[16]no(n) queran(t). Et q(uo)d pax p(ro)
nulla re aut culpa aliquor(um) homi-
(n)u(m) p(ro)ici possit p(er)petuo [set
quorum] . . . .
|[17]fuerit p(er) iustitia(m) em(en)det(ur).
Insuper q(uo)d inimici illor(um) Ragu-
siu(m) stando illis [et terre eorum
non offendant, et quod]|[18]Raguseo-
r(um) inimici in t(er)ra illoru(m) stan-
do Raguseis no(n) offendan(t). [Hanc
pacem cum mega iupano Nemanna]

m(anna), Straz(imiro), Miroslauo, nos
Ragusei [fecimus et heredibus eorum]
|[17]et t(er)ra illor(um) ut p(er)enne fir-
ma p(er)maneat omni te(m)p(or)e,
salua tam(en) iussio(n)e et ordinatio-
(n)e atq(ue) fide[litate domini nostri
glo]|[18]riosissimi regis. Et nos
Ragus(ei) ut nullu(m) q(ui)d quera-
m(us) a mega iupano et ei(us) fr(at)ri-
b(us) sine ratione. Sic [nos Deus
adiu]|[19]uet et h(ec) s(an)c(t)a patrocinia
atq(ue) D(e)i euang(e)lia et crux
s(an)c(t)a hoc q(uo)d hic scriptu(m)
e(st) tene(re). Am(en).

†Ѣꙁ [20]ь вели жꙋпань кльнь [21]се
и подьписахь.
[22]† Ѣꙁь кнеꙁь Мирославь[23] кльнь се и
подьписахь.

|[19]Strazimiro, Miroslauo, nos Ragusei-
fecim(us) et heredib(us) eor(um) et
[terra illorum ut perenne firma
permaneat omni]|[20]te(m)p(or)e,
salua tam(en) iussio(n)e et ordinatio-
(n)e atq(ue) fidelit(a)t(e) d(omi)ni
n(ost)ri gloriosissimi re[gis. Et nos
Ragusei ut] |[21]nullu(m) quid quera-
m(us) a mega iupano et f(rat)rib(us)
ei(us) sine ratio(n)e. Sic nos [Deus
adiuuet]|[22]et s(an)c(t)a patrocinia
et crux s(an)c(t)a hoc quod
scriptu(m) e(st) tene(re). Am(en).

[Ѣꙁь ве][23]ли жꙋпань кльнь се
[И подь][24] писахь.
[25]† Ѣꙁь кнеꙁь Мирославь [кль][26]нь се и
подьписахь.

[a] Радонић, *Дубровачка акта* I, прочитао је ово место као: *prius retro tempore*, што је плеоназам.
[b] Између речи culpa и quorumlibet Радонић је убацио adinuenta, што по мишљењу Форетића нема смисла.
[в] Смичиклас је читао: *a parte*; Новаковић и Радонић: *aperte*. Ми смо прихватили читање Форетића *aput*.

2

ЗАКЛЕТВА БОСАНСКОГ БАНА КУЛИНА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ КРВАШУ

1189. август 29.

Бан Кулин обећава кнезу Крвашу и дубровачким грађанима мир и пријатељство и дозвољава им слободну трговину у Босни.

Оригинал (**А**) на пергаменту неправилног облика, ширине 100-102, дужине 293 мм у Рукописном одељењу Библиотеке Руске академије наука у Санкт-Петербургу, XXXIII/ № 8, Каталог Российской Академии 4.5.6. На полеђини запис: Из рукописей 1 отделения Библиотеки I. Академии наук (№ 8), а у каталогу: Древнейший датированный памятник сербского письма. Текст је написан у 12 редова латинског текста, курзивом и 20 редова српскословенског текста, полууставом. Испод текста остало је 65-70 мм празног простора. Чува се под стаклом, али се види да је био савијен. Постоје и два преписа у ДАД под сигнатуром LXXVI, Dipl. et acta, лат. исправе, Беч 189: старији (**Б**), на неправилно сеченом пергаменту, ширине при врху 120, средина 130, најшири део 140, при дну 75 мм, дужине 247 мм, са латинским текстом написаним готичким курзивом у седам редова и српскословенским текстом, ћирилицом у 23 реда, и млађи (**В**), на пергаменту неправилног облика, ширине у средини 132, дужине 229 мм, написан латински, готичким курзивом у девет редова, а српско-словенски ћирилицом у 25 редова. Опис: Чремошник, *Босанске и хумске повеље*, 104 -114; Бубнов, Лихачева, Покровская, *Пергаменные рукописи*, 16. - Фотокопије примерака **Б** и **В** у АИИ, Ф. IV, 3/473, Ф. IV, 3/474.

Изд.: (примерак **А**): Тирол, *Србски споменицы*, 259-261; Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы* 1-2, № 1; Срезневскій, *Мысли* 344; Šafařik, *Památky*, 2-3, № 4; (1851, 1870²); Jagić, *Primjeri*, 133-134 (са речником); Карский, *Очерк славянской палеографии*, 358; Ильинский, *Грамота бана Кулина;* Новаковић, *Зак. спом.* 134; Šurmin - Bosanac, *Čitanka*, 146-147; Соловјев,

Од. спом. 5, N° 6; Карский, *Славянская палеография,* 336-337; Стојановић, *Пов. и писма* I-
1, 2, N° 3 (са варијантама примерка **В**). Факсимил доносе и : Павлович, *Система ударения*
Радоя дьяка писца грамоты бана Кулина, Славянская филология II, Сборник статьей, Москва
1958, 79-95 (само фотографија)[a].

(Примерак **Б**): Miklosich, *Mon. serb.* 1-2, N° 4 (само ћир.); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* 6,
349-350, N° 217; Ljubić, *Listine* III, 388, N° 2 (у додатку само лат.); Bogišić, *Pisani zakoni* I, 71
(извод, само ћир.); Kukuljević, *Dipl. zb.* II, 152-153, N° 203; Новаковић, *Примери* 3, 101 (само
ћир.); Smičiklas, *Dipl. zb.* II, 237 N° 221 (само ћир.). В. и: Лит. под: Споменица.

Лит.: Илъинский, *Грамота бана Кулина* (в.: Изд.); Rešetar, *Die Urkunde,* 149-154;
Станојевић, *Студије, I Инвокација*, 87; Кос, *Дубровачко-српски уговори,* 47, (коментар и
изд. примерка **А**); Белић, *Учешће св. Саве,* 210-276; Čremošnik, *Bosanske i humske povelje,* 104-
114; Vrana, *Da li je sačuvan original,* 5-57, (са фотографијама сва три примерка); Павловић,
Примери историског развитка српскохрватског jезика, Београд 1956, 74; Čremošnik,
Original, 193-213+2 фот; Павлович, *Система ударения Радоя дьяка*, (в. изд.); Vrana, *Koji je od*
triju, 73-86; Ђорђић, *Историја,* 65; Ивић - Јерковић, *Правопис*; Споменица: *Осамстотина*
година од повеље Кулина бана, Сарајево 1989 (са фотографијама сва три примерка и
одговарајућим студијама).

У науци постоје опречна мишљења о томе који је од сачувана три примерка ове исправе оригинал. До 1955. године сматрало се да је оригинал онај примерак који се чува у Санкт Петербургу. Те године у расправи *Da li je sačuvan original ...,* Врана је објавио мишљење по којем оригинал овог акта није сачуван, него су сва три примерка само концепт и млађи преписи. То је подстакло Чремошника да преиспита своје раније ставове (*Босанске и хумске повеље*). Он је дошао до закључка да је оригинал онај примерак (**В**) који се сматрао за млађи препис. Резултате в.: Чремошник, *Оригинал повеље*. То мишљење је прихватио и Мошин када је припреман рукопис ове књиге, 1963. год. У међувремену је Врана поново расправљао о исправи бана Кулина и своје резултате објавио под насловом: *Koji je od triju...* где је дошао до закључка да је оригинал или првобитни концепт санктпетербуршки примерак. Његове резултате прихватили су: Павловић, (в. Лит.), Ивић и Јерковић (в. Лит.) и сви сарадници у Споменици *Осамсто година* (вид.). Ђорђић (в. Лит.) определио се за Чремошниково мишљење. Овде је прихваћено мишљење филолога који су се определили за образложења Вране, с тим што се текстови сва три примерка доносе упоредо у намери да се олакша уочавање различитости и особености сваког примерка посебно.

[a] Кос и вероватно по њему Чремошник, наводе факсимил у: Вукићевић, *Историја српског народа,* 82, што нисмо могли да верификујемо.

А	**Б**	**В**
†In no(m)i(n)e Pat(ri)s et Filii et Sp(irit)u(s) s(an)c(t)i. Am(en). Ego ban(us) |[2]Culin(us) Bosne iuro comiti Geruasio et o(mn)ib(us) |[3]Ragu- seis rectu(m) amicu(m) fore p(er)petuo et rec- ta(m)|[4]uob(is)cu(m) pa- ce(m)	†In no(m)i(n)e Pat(ri)s et Filii et Sp(iritu)s s(an)c(t)i. Am(en). Ego ban(us) Culin(us) Bosne juro co(m)iti Cer|[2]uasio ! et o(mn)ib(us) Ragu- seis rectu(m) amicu(m) fore p(er)petuo et rec- ta(m) uob(is)cu(m) pa- cem	†In no(m)i(n)e Pat(ri)s et Filii et Sp(iritu)s s(an)c(t)i. Am(en). Ego ban(us) Culin(us) Bosene iuro |[2]comiti Geruasio et o(mn)ib(us) Ragu- seis rectu(m) amicu(m) fore p(er)petuo et rec- |[3]tam uob(is)cum pacem
manutene(re) et amici- tia(m) uera(m) et |[5]o(m- ne)s Raguseos p(er) to- ta(m) t(er)ra(m) n(ost)- ra(m) ambulantes |[6]moercantes seu habita- ntes u(e)l transeu- ntes |[7]recta fide et co(n)- scientia uera recipe(re)	|[3]manutene(re) et amici- tia(m) uera(m) et o(m- ne)s Raguseos p(er) to- ta(m) t(er)ra(m) n(ost)- ra(m) a(m)bula(n)tes |[4]merca(n)tes seu habita- (n)tes u(e)l t(r)anseu- (n)tes recta fide et c(on)- scie(n)tia u(er)a recipe- (re)	manutene(re) et amici- tia(m) uera(m) et o(m- ne)s Raguseos p(er) |[4]to- ta(m) t(er)ra(m) n(ost)- ra(m) a(m)bula(n)tes mercantes seu habita- (n)tes (ue)l tra(n)seu- ntes |[5]recta fide et co(n)- scientia uera recipere
absq(ue) |[8]ulla datio(n)e nisi q(ui)s sua(m) p(er) uolunt(a)t(em) mi(hi) donu(m) |[9]dare uoluerit, et aput nos du(m) fuerint	|[5]absq(ue) ulla datio(n)e nisi q(ui) sua(m) p(er) uolu(n)tate(m) mi(hi) donum dare uoluerit, et ap(u)d |[6]nos du(m) fue- ri(n)t	absq(ue) ulla datione nisi q(ui)s |[6]sua(m) p(er) uolu(n)tate(m) mi(hi) donu(m) dare uoluerit, et aput nos du(m) fuerint
|[10]manutene(re) et co(n)- si-	manutene(re) et c(on)si-	|[7]manutenere et co(n)si-
liu(m) eis p(re)bere ut n(ost)re p(er)sone |[11]ad n(ost)r(um) posse ab- sq(ue) fraude et malo ingenio. |[12]Sic me D(eu)s adiuet et h(ec) s(an)- c(t)a IIII^{or} Euang(e)lia.	liu(m) eis p(re)be(re) ut n(ost)re p(er)sone ad n(ost)r(um) posse ab- sq(ue) |[7]fraude et malo i(n)genio. Sic me D(eu)s adiuuet et h(ec) s(an)- c(t)a D(e)i IIIIor Eu- a(n)g(e)lia.	liu(m) eis p(re)bere ut n(ost)re p(er)sone ad n(ost)r(um) posse |[8]ab- sq(ue) fraude et malo i(n)genio. Sic me D(eu)s adiuuet et hec s(an)- c(t)a IIII^{or} Eua(n)|[9]gelia

† ꙋ име Ѡ(ть)ца и С(ы)-
на и С(ве)таго Д(ꙋ)ха. Ѣ
вань бо|[13]сньски Кꙋлинь
присеꙁаю тебѣ кнеже
|[14]Крьвашꙋ и вьсѣмь гра-
ћамь дꙋбровьч|[15]амь пра-
вы приѣтель быти вамь
|[16]ѡдь селѣ и до вѣка и
правь гои дрьжати сь и
|[17]вами и правꙋ вѣрꙋ доко-
ла сьмь живь, вь|[18]си дꙋб-
ровьчане кире ходе по
моемꙋ владани|[19]ю трь-
гꙋюке годѣ си кто хоке
крѣвати го|[20]дѣ си кто
мине правовь вѣровь и
правымь срь|[21]дьцемь
дрьжати е беꙁь вьсакое
ꙁледи раꙁ|[22]вѣ що ми
кто да своевь воловь
поклонь, и да имь |[23]не
бꙋде ѡдь моихь чьсть-
никовь силе. И доколѣ
ꙋ |[24]мне бꙋдꙋ дати имь
сьвѣть и помокь какоре
и се|[25]бѣ коликоре моге
беꙁь вьсега ꙁьлога при-
мы|[26]сла. Тако ми Б(о)же
помагаи и сие С(ве)то
Еваньгелие. |[27]Ѣ Радое
диѣкь бань писахь сию
книгꙋ повеловь |[28]бановь
ѡдь рожьства Х(рьсто)ва
тисꙋка и сьто и ѡсм|[29]ь
десеть и деветь лѣть
мѣсеца авьгꙋста |[30]ꙋ
дьвадесети и деветы
д(ь)нь ꙋсѣчение гла|[31]ве
Иѡвана Крьститела.

† ꙋ име Ѡ(ть)ца и С(ы)-
на и С(ве)таго Д(ꙋ)ха. Ѣ
вань бо|[8]сеньски Кꙋлинь
присеꙁаю тебѣ кнеже
|[9]Крьвашꙋ и вьсѣмь гра-
гамь дꙋбровьчамь |[10]пра-
ви приѣтель быти вамь
ѿ селѣ и до вѣ|[11]кь и
правь гои д(ь)рьжати сь
вами и правꙋ в|[12]ѣрꙋ докола
с(ь)мь живь се вьсѣми дꙋб-
ровь|[13]чами кире ходе по
м[о]емꙋ владанию т(ь)рь-
г|[14]ꙋюке годѣ си кьто хоте
крѣвати годѣ си кь|[15]то
мине правовь вѣровь и
и правимь срдьцемь
|[16]д(ь)рьжати е беꙁь вьсакое
ꙁьледи раꙁьвѣ чь|[17]то ми
кьто да своиовь воловь
поклонь, и да |[18]имь не
бꙋде ѡдь моихь чьсть-
никовь силе. И |[19]доколѣ
ꙋ моеи ꙁе[мле] бꙋдꙋ дати имь
сьвѣ|[20]ть и помокь какоре
и себѣ коликоре моге и
|[21]беꙁь вьсега ꙁьлога при-
мысьлиѣ. Тако ми Б(о)гь
|[22]помагаи и сие С(ве)то
Еваньгелие. Ѣ Радое
ди|[23]ѣкь бань писахь сию
книгꙋ повеловь бано|[24]вь
ѡдь рошьства Хьрьстова
тисꙋща |[25]и сьто и ос(ь)мь
десеть и деветь |[26]лѣть
мѣсеца авьгꙋста ꙋ
дьв|[27]адесети и девети
д(ь)нь ꙋсѣч|[28]ение главе
Иована К(ь)рьсти|[29]тела.

† ꙋ име Ѡца и С(ы)-
на и С(ве)тога Д(ꙋ)ха. Ѣ
вань бо|[10]сньски Кꙋлинь
присеꙁаю тебѣ к|[11]неже
К(ь)рьвашꙋ и вьсѣмь гра-
ћамь |[12]дꙋбровьчамь пра-
вы приѣтель быти|[13]вамь
ѡдь селѣ и до вѣка и
правь гои |[14]д(ь)рьжати сь
вамы и правꙋ вѣрꙋ доко-
л|[15]ѣ сьмь живь, вьси дꙋб-
ровьчане кир|[16]е ходе по
моемꙋ владанию т(ь)рьгꙋ-
ю|[17]ке гьдѣ си кьто хоке
крѣвати годѣ с|[18]и кто
мине правовь вѣровь и
и прав|[19]имь срдьцемь
д(ь)рьжати е беꙁь вьсакое
ꙁьледи раꙁьвѣ що ми
кьто да|[20]своиовь воловь
поклонь и да им|[21]ь не
бꙋде ѡдь моихь честь-
никовь |[22]силе. И доколѣ
ꙋ мене бꙋдꙋ дати |[23]имь
сьвѣть и помокь какоре и
с|[24]ебѣ коликоре моге
беꙁь вьсега ꙁь|[25]лога при-
мьсьла. Тако ми Б(ог)ь
по|[26]магаи и сие С(ве)то
Еваньђелие. Ѣ Радо|[27]е
диѣкь бань писахь сию
книгꙋ |[28]повеловь бановь
ѡдь рождства Х(ристо)ва
|[29]тисꙋка и сьто и ѡсьмь
десеть и д|[30]еветь лѣть
мѣсеца авьгꙋста |[31]ꙋ
дьвадесети и девети
д(ь)нь ꙋсѣче|[32]ние главе
Иѡвана К(ь)рьститела.

3

ХРИСОВУЉА ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊЕ МАНАСТИРУ СВ. ЂОРЂА КОД СКОПЉА

(1189?)

Српски велики жупан Стефан Немања потврђује раније дарове византијских и бугарских царева манастиру Св. Ђорђа.

Оригинал није сачуван. Помиње се у хрисовуљи бугарског цара Константина Тиха Асена:|[9] ...иꙁнесе |[10] прѣдь ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми архимꙋдрить ч(ь)ст(ь)наго храма того Варлаамь правила и хрисовꙋлꙗ с(ве)тоихь и правовѣр'ноихь ц(а)реи... |[11] и крали ... |[12] ... с(ве)таго Симеѡна Неманꙗ (в. бр. **74** ове збирке, означене редове), и у повељи краља Милутина истом манастиру: ... |[16] И видѣ кралквство ми правила и оутвьрьждениꙗ хрисѡволе с(ве)тыих(ь) и пра|[17]вовѣр'нихь ц(а)рь и краль прѣжде мене бившїихь: ... с(ве)т(а)го Ρѡмана ц(а)ра наи|[18]прьвааго ктитора с(ве)т(о)мꙋ мѣстоу семоꙋ... |[19]... и с(ве)т(а)го кѵр Алеꙁиꙗ ц(а)ра и с(ве)т(а)го Сѵмеѡна Неманѥ...|[20] (в. бр. **92** ове збирке, означене редове).

Претпоставља се да је ова хрисовуља могла бити издата после Немањиног освајања Скопља.

4

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА КРВАША И ХУМСКОГ КНЕЗА МИРОСЛАВА

1190. јун 17.

Дубровчани обећавају кнезу Мирославу уточиште у Дубровнику уколико га буде желео; истовремено очекују од њега да ће чинити правду преко судија изабраних од обеју страна, што Мирослав потврђује.

Оригинал на пергаменту ширине 240, дужине 605 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta Беч, латинске исправе 188), написан готичким курзивом у 12 редова, руком дубровачког ђакона Марина, затим следи 31 ред потписа дубровачких грађана, па даљих шест редова текста и потписи кнеза Крваша (= Гервазија) и кнеза Мирослава. Кнежев потпис писан је ћирилицом између кракова крста. - Опис: Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* I, 130-132.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.* 2, № 5 (само регест и ћирилички потпис); Ljubić, *Listine* I, 14-15, № 23; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* XI, 59; Срезневскій, *Свѣдѣния и заметки* XXX, Приложеніе 143; Kukuljević, *Dipl.Zb.* II, 157-159, № 210; Smičiklas, *Dipl. zb.* II, 245, № 230; Новаковић, *Зак. спом.* 134-136 (извод); Соловјев, *Од. спом.* 6-8, № 7; Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 1, № 2 (само ћирилички потпис и фотографија тог потписа).

† In Christi nomine. Anno dominice incarnationis millesimo centesimo nonagesimo, mensis iunii die XVII intrante. Salutationibus et locutionibus, domini |[2]comitis Miroslaui per nuncios suos Maurum iupanum et Sergium directis, hec est Raguseorum responsio. In primis videlicet |[3]si fortuna ei accidente Ragusium intrare uoluerit, promittimus sine fraude salue illum recipere ad nostrum posse et res illius |[4]et homines eius ut nostras personas, dum in ciuitate nostra steterit nullo quidem iustitia (sic) faciendo. Et si contrarium, ex perditi|[5]one ciuitatis aduenerit, consiliando insimul comes Geruasius cum nobilibus suis, similiter et comes Miroslauus cum |[6]nobilibus suis, permittimus portare ipsum sine fraude cum rebus et hominibus suis quo uoluerit cum suo expendio, sicut |[7]et inter nos consuetudinem habemus. Et si redire ad ciuitatem nostram uoluerit ad posse nostrum promittimus illum |[8]cum rebus et hominibus suis sine fraude recipere. Tamen ut nunc ipse iustitiam faciat Raguseis sine fraude electis |[9]ex utraque parte iudicibus, ante quorum presentiam iustitia secundum antiquorum mores finiatur. Et si facere illam nunc |[10]non potuerit, cum redierit in terra sua, facturus sit illum. Et hoc promittimus fideliter implere, saluo sacramento |[11]domini nostri regis Tancredi, et iuramento pacis, defendere illum ab omnibus sine fraude et malo ingenio. Sic nos Deus ad|[12]iuuet et hec sancta IIII[or] euangelia.

|[13] †Ego Geruasius comes Ragusii in hoc ordine iuro et omnes sequentes idem iurant.

|[14]† Vitalis Bodatie	† Theodorus Caputassi
|[15]† Slabba Lucari iudex	† Dabrisius Mathei
|[16]† Dersimirus iudex	† Johannes Gondole
|[17]† Lucarus Pudisii	† Felix Traualle
|[18] †Lucarus comitis Nicolay	†Pauersenus Pesane
|[19]† Petrus de Predi	† Michael Chunni
|[20]† Michatius uicarius	† Stepi de Macca
|[21]† Petrus Bubanne	† Teseius de Rigina
|[22]†Michael Goyslaui	†Priasni Berisne
|[23]† Vitalis Uulpis	†Petrus de Rasti
|[24]† Michael eius nepos	†Michatius Berserii
|[25]† Crosius Goyslaui	† Michael Manguini
|[26]† Teodorus de Stilia	† Georgius Clementis
|[27]†Archidiaconus Marinus	†Johannes Ursacii
|[28]† Johannes Manaue	† Michael Bontii
|[29]† Dimitrius Rosini	† Johannes Petracce
|[30]† Simon Stephani	† Lampredius Uitalis
|[31]† Theodorus Domane	†Vrsus Balli
	† Andreas Pauli
|[32]† Vitus Lampri	† Michael Ursane
|[33]†Pizinagus Berisne	† Petrus Domane
|[34]†Vrsus Bani	† Marinus Grobe
|[35]† Sauinus Bonde	† Vitana Bitii
|[36]† Marinus de Rasti	† Laurentius Auelini

|[37]† Laurentius Pisini	†Mengatia Bocini
|[38]† Binzola Ualentini	† Teodorus Luce
|[39]†Sergius Bladimiri	†Georgius Incenoli
|[40]†Sauinus Mazole	†Duesius Uetrii
|[41]† Germanus Michatii	† Michatius Furaterre
|[42]†Johannes Calepi	† Domane Platti

|[43]Omnes homines, qui sacramentum hoc supradictum sine fraude et malo ingenio firme non te|[44]nuerint, Dei et sanctorum omnium incurrant maledictionem et cum diabolo perpetuo in inferno man|[45]cipentur et dampnentur. Omnibus hec iura seruantibus sit pax domini nostri Jhesu Christi in perpetuum. Amen.

|[46]+ Quod scriptum ego diaconus Marinus et Ragusii communis notarius plena in curia Raguseorum, |[47]residente Bernardo archiepiscopo et Geruasio comite, cum nobilibus et populo cuncto, iussione|[49]cunctorum scripsi, compleui et roboraui.

|[50]Ego comes Miroslauus, sicut comes Geruasius cum suis nobilibus mihi iurauit, idem et ego illis iuro, secundum |[51]supradictum capitulare recta fide et sine fraude perpetuo manutenere.

Крьсть | кне
ꙁа Ми | рось
ла| ва ⁘

5

ПОВЕЉА ХУМСКОГ КНЕЗА СТЈЕПАНА МИРОСЛАВА ЦРКВИ СВ. ПЕТРА И ПАВЛА НА ЛИМУ

(1170-1190)

Кнез Сшјейан Мирослав оснива цркву Св. Пешра и Павла на Лиму, даје дарове и одређује йриходе.

Оригинал исправе није сачуван. Поуздан податак о постојању повеље налази се у хрисовуљи краља Стефана Уроша I о присаједињењу поседа Богородичиног манастира у Стону новом седишту хумског епископа, манастиру Св. Петра и Павла: **Село Лютине |[38]конь моста и мость како га постави дѣдь ми, брать с(ве)т(а)го Симеѡна, Мирославь кнеѕь хльмьски в|[39]ь доходькь цр(ь)кви, тако и ми оутврьдисмо вь доходькь, како к ѡть прѣде било**. (В. бр. **64**, ове збирке, означене редове, као и расправу М. Динића, *Три йовеље*, 79).

6

ХРИСОВУЉА ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊЕ МАНАСТИРУ СТУДЕНИЦИ

(1183 - 1190)

Велики жупан Стефан Немања оснива властелинство манастира Студенице и дарује му метохе, села, засеоке и приходе.

Оригинал није сачуван. Остаци оригиналног текста вероватно су сачувани у фалсификату, који се данас налази у вештачки састављеном зборнику (конволуту) *Студеничком типику - Цароставнику манастира Студенице,* који се чува у Библиотеци Народног музеја у Прагу у збирци П. Ј. Шафарика под сигнатуром: IX H 8 (Š 10; Vašica - Vajs, *Soupis* 305-309), на листовима 74^{v} - 78^{v}.

Изд.: Šafarik, *Übersicht,* Wiener Jahrbüch LIII, Anzeigeblat. 25-26; Šafarik, *Serbische Lesekörner,* 121 (извод); Šafařik, *Památky*[2], Doplnky, 93-94, № 1 (дат. 1195-1221); Miklosich, *Mon. serb.*, 8, № 16 (дат. 1195-1224); Новаковић, *Зак. спом.*, 568-569 (извод, дат. 1196); Синдик, *Студенички типик,* 184-192; Јовановић, *Студенички типик,* 146-149.

Лит.: Ћирковић, *Студеничка повеља,* 311-319 (са старијом литературом); Благојевић, *Закон светога Симеона,* 129 -166.

Да је оригинална оснивачка златопечатна хрисовуља постојала, сведочи св. Сава у Немањином житију, (такође у Студеничком типику): f. [81b]„съꙁдавь ѡт мала и до велика, и села прѣдавь и |[f.82r]съ инѣми правдами монастирю, икѡны и съсꙋды ѵ(ь)ст(ь)ными, и книгы и риꙁы, и ꙁавѣсы и ꙗже сꙋть писана вь ꙁлатопечатьнѣи повели его, паче ж(е) и въ цр(ь)кви написано на стѣнѣ, и сь клетвою и сь ꙁаоуꙁою, ꙗко да никто не потворить егова прѣданїа, ꙗкоже слышите и въ книгах сихь напрѣди о томь слово. Уп.: Синдик, *Студенички типик,* 198-199, f. 81b-82a.

[74b]Слово .Л. ѡ сѣле сл8жещихь сѣм8 монастир8.

Слово .Л. ѡ сѣле сл8жещихь сѣм8 монастир8 Ꙗзь Стефань Неманаа самодр'жаць Ср'б'скїе Ꙁемле и Помор'скїе како приложи монастыр8 Ст8деници храм8 Прѣс(ве)тїе Б(огороди)це метохы и села и ꙁасеѡке и синорех. Пр'век село Брезова, и село Гоущерице, село Ꙁасадь, село Ꙉаково, село Пол8мир(ь), село Цер'е, село Бресникь, село Растище, село Саѡво и Глокоуи, село Млан'ѵа, село М8г8рице, село Ми|[75a]доѣк, тако да се п8ща и премо нем8 монастирь Павлица, метохь Ст8денїце, с тримы н8рїамы под' Копашником. И ѡт Косова пшенїца да ходи ѡ Михолю д(ь)не и ѡт Старога Влаха Благота да доходи ѡ Дмитров8 д(ь)не и⟨ꙁь⟩ Ꙁете риба да доходи ѡ Оуспенїю Б(огороди)це. |[75b]И оу Расины метохь Поповаць, цр'ква храм Вавѣденїе прѣс(ве)тїе Б(огороди)це и ꙁаселакь и село Кожетинь, село Ракла, и ꙁаселѧкь (sic) и село Поховаць, и село Вѣлика Кр8шевїца, и подр8ми. И повеле да приносе выно требы ради монастир8 и оу Ибр8 |[76a]метохь Под'горелїца, съ ѡкрс(ть)нїми сели и повеле восакь приносити монастир8 Ст8денїци и село Д8ваць, и село Лоуке, и село Меѵ'ке съ ѡкр'снїмы сели предахь монастыр8 Ст8денїци и да им8ть сл8жити вин8 д(ь)нь и нощь вишереѵена села. |[76b]И ѡт сых вишереѵены метоха и села и ꙁасеѡка и синора що и прѣдасмо Прѣс(ве)теи Б(огороди)ци бл(а)годетел'нїци монастира Стоудениїце, да не има никто ѡтнимыти, такмо единь иг8мень да влада темь. Ѩже више рехомь и бл(аго)с(ло)вихомь тако да с8 нер8шима, молю ви кои б8де |[77a]против8 врѣмен8 г(о)сподинь или ц(а)рь, или краль или ꙉенераль, или коменасарь, или комен'дань, или капетань, да не има никовы врѣдити с(ве)ти монастирь и ѡтнимыти село или метохь или ꙁаселакь ꙁавѣꙁ8ю его силою Ѡ(ть)цемь и С(ы)номь и С(ве)тым(ь) Д(8)хом(ь) да никто не има повредити |[77b]ѧже прѣдахом тако да есть невредимо. И пакы да есть ведомо васем хотещимь ꙁнати доокле ес(ть) меꙉа монастир'ке (sic) ꙁемле до Ѩсенїце оуправо на долаць, оуправо быломь на вр'хь на Щав'ниц8, нис планин8 оуправо на Г8щерїце оуправо прѣко реке оуправо оуꙁб'р'до на планин8 Брѣсниѵк8 оуправо |[78a]на Пол8мирь оуправо на Ибарь, оуправо Ибромь на Оус'ꙉе, реком Ст8д8денїцѡм (sic) оуправо на рек8 Ѩсенїц8. Ꙗ пѵеле да стое монастир'ке (sic) оу Расины оу Р8деница, а др8ге да с8 оу Саѡв8. Ꙗ калюꙉерїце (sic) да стое оу придворици. И да есть ꙉѵновїарь оу Бѣлом8 поток8. И ще икто прѣтвори да га ес(ть) |[78b]анаѳема и въ сы вѣкь и ва б8д8щы и и(sic) да есть проклеть ѡт Г(оспод)а Б(ог)а въседр'жителѧ и ѡт прѣс(ве)тїе Б(огороди)це и ѡт васе с(ве)ты да не 8ꙁрить свѣть лица Б(о)жїа. Ꙗще прѣтворить еже дасмо да се кр'ми монастирь, иг8мень ꙁ братїами.

7

ПОВЕЉА ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊЕ СПЛИЋАНИМА

(1190-1194)

Велики жупан Стефан Немања даје Сплићанима слободу трговине у својој земљи (Рашкој), Хумској земљи и Зети.

Оригинал повеље није сачуван, већ само латинички препис XVII века хрватског историчара Трогиранина Ивана Лучића (Johannes Lucius). Заједно са још два преписа српских ћириличких исправа (в. бр. **33** и **38** ове збирке) открио га је у Лучићевој заоставштини Барада, који је снимке преписа уступио за објављивање Динићу. Лучић није увек тачно препознавао поједина слова, групе слова, а нарочито скраћенице, због чега је његова транслитерација местимично нејасна. Упоредо са његовим текстом овде је дат и покушај реконструкције оригиналног текста.

Лучићев текст написан је на листу хартије у 15 редова. Изнад текста је забележено: Ex membrana cindriana; на маргини с десне стране према почетку текста: Sigillum appendisse apparet. Sigilum antea separatum peperitur penes eundem, а испод тога у два круга који представљају аверс и реверс печата, грчким словима: ΣΦΡΑΓΙΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΖΥΠΑΝΟΥ ΤΟΥ ΝΕΜΑΝΙΑ. То је исти печат који је прецртан и транслитерисан на препису повеље краља Владислава (в. бр. **33** ове збирке), који се налазио и на Немањиној хрисовуљи манастиру Хиландару.

Изд.: Динић, *Три повеље*, 70, 76-79 (са факсимилом и коментаром); Ружичић, *Три старе српске повеље*, 294-297 (са транслитерацијом и коментаром).

Повеља нема датума, али се приближно време његог настанка може утврдити на основу помена Немањиног сина Растка као управника у Хуму. Растко је то могао бити само у периоду од 1190. до 1194, јер се закалуђерио пре 1195.

А

Az veli xupan Nemana |[2]pustaiu Splechiani da si |[3]izlaze suobodno u moiu |[4]zemgliu i snami rastachaiu |[5]u Humschu zemgliu i snami |[6]Vlacha u Zetu i da si çine |[7]suobodno choigod chupi a |[8]da ima ne pacosi nichore |[9]bez praude na stoye prauda |[10]zarine da dayu a colico ima |[11]im kato ispacosi da se ne|[12]caxe acore ne hoche na uarh |[13]Dubrouçana dasise bliudu |[14]kako im ye godye suan |[15]moga traga.

Б

Аzь вели жȣпань Немана пȣщаю Сплекіани да си излаzе свободьно ȣ мою zемлю и сына ми Растька и ȣ Хȣмьскȣ zемлю и сына ми Влька ȣ Zетȣ и да си чине свободьно коигодѣ кȣпь и да имь нѣ пакости никоере безь правьде нь що к правда царине да дава колико има имь кьто испакости да се накаже. Акоре не хокк на врьхь Дȣбровчана да си се блюдȣ како им к годѣ свѣнь мокга трьга.

8

ПОВЕЉА ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊЕ МАНАСТИРУ СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ПОЛИМЉУ

(1168-1196)

Стефан Немања као оснивач манастира Свете Богородице у Бистрици у Полимљу дарује манастиру села и људе.

Оригинал није сачуван. Спомиње се у повељи краља Стефана Владислава за исти манастир: владыч(ь)ствоу|[2]ки г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь мои дѣдь с(ве)ты Сνмеѡнь, иже и хтиторь бысть многимь манастыремь вь Ср(ь)пскои ѡбласти, прилежавь оубо си|[3]ки цр(ь)кви Прѣс(ве)тык Б(огороди)це оу Быстрици, дарова ки села и люд⟨и⟩, и калогере сьбра иже свршахоу хвалоу Прес(ве)тѣи, и своими хроусѡ|[4] воулы и повелѣниіами оутврдии. (В. бр. **41** ове збирке, означене редове).

9

ХРИСОВУЉА МОНАХА СИМЕОНА, БИВШЕГ ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊЕ, МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1198. после јуна - 1199, пре фебруара 13)

Бивши српски велики жупан Стефан Немања подиже манастир Хиландар у Светој Гори и дарује му имања, људе и дохотке. Забрањује да људи великог жупана прелазе под власт манастира, а манастирски људи под власт великог жупана.

Оригинал у облику свитка на пергаменту, приближно ширине 300 мм, дужине 400 мм, написан уставним писмом у 67 редова, био је поклоњен краљу Александру Обреновићу приликом његове посете Хиландару 1896. год. Од 1903. до 1915, чуван је у Народној библиотеци Србије, када је нестао. Његова даља судбина је непозната. При дну на десној страни дописано је знатно касније у четири реда: † **Сїи хрисовоул(ь) ѡ(ть)ца Сνмеѡна Немане новаго мνротоνца**. - На хрисовуљи се налазио златан печат са легендом на грчком језику: ΣΦΡΑΓΙΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΖΟΥΠΑΝΟΥ ΤΟΥ ΝΕΜΑΝΙΑ. - Опис печата: Čajkanović, *Über die Echtcheit,* 113; Mošin, *Les sceaux de Stephan Nemanja,* 303-306 (са снимком). - У манастиру Пиви чува се један препис настао крајем XVII или у XVIII веку. Литографисана репродукција Аврамовића, (в. Изд.) може да послужи као факсимил. - Фотографски снимак израђен још у Светој Гори налази се у АСАНУ бр. 7933 и 8866.

Изд.: Аврамовић, *Описание,* 16-18, № 1 (са текстом печата на старосрпском); Аврамовић, *Света Гора,* 40-46, № 1 (са литографијом на крају књиге); Miklosich, *Mon. serb.,* 4-6, № 9 (дат. 1198-1199); Jagić, *Primjeri,* 135-138 (дат. 1198 -1199, са речником); Леонид, *Историческе описание,* 130-133, № 2 (дат. 1198-1200); Šafařik, *Památky,* 3-5, № 5 (дат. 1198-1199); Новаковић, *Примери,* 401-403 (дат. 1198-1199); Новаковић, *Зак. спом.,* 384-385 (извод, дат. 1198-1199);

Korablev, *Actes de Chil.*, II, 375-377, № 2 (дат. 1198-1199); Šurmin-Bosanac, *Čitanka*, 147-149 (дат. 1198-1199); Соловјев, *Од. сӣом.*, 11-14, №10 (дат. 1198-1199); Ћоровић, *Сӣиси св. Саве*, 1-4 (1199); Трифуновић, Бјелогрлић, Брајовић, *Хиландарска ӣовеља*, 49-60 (дат. 1198) - *Пре̄ӣис* из манастира Пиве објавио је Радичевић, Јавор XII (1885) 1333-1336. - *Преводи*: на српскохрватски: Мирковић, *Сӣиси св. Саве и Сӣефана Првовенчаноī*, Београд, 1939, 25-28, №1 (дат. 1198-1199); на латински: Hurmuzaki, *Doc. priv. Romanilor* I-2, 771-774, № 535 (са старосрпским текстом); на мађарски: Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 352-357, № 219 (са старосрпским текстом); Thalóczy - Aldásy, *Mon. Hung.* XXXIII, 1, №1 (извод на мађ.). - Фотографије: Мошин, *Палеоīрафски албум* 21, № 16 (дат. око 1199); Ђорђић, *Исӣорија* 252-253, сл. 24.

Исправа нема датума. Приближан датум се одређује помоћу датума хрисовуље византијског цара Алексија III из јуна 1198, којом је манастир Хиландар стављен под власт монаха Симеона и Саве, па је зато и Немањина хрисовуља могла бити издата после јуна 1198. а пре 13. фебруара 1199, када је Немања умро. Уп.: Баришић, *Хронолошки ӣроблеми*, 48. Текст хрисовуље стоји у вези са биографијом Стефана Немање коју је написао св. Сава, тако да нема сумње да ју је св. Сава стилизовао. Уп.: Ћоровић, *Сӣиси св. Саве*, с. I-IV. О језику исправе в.: Белић, *Учешће св. Саве у сӣварању*, 226-227.

† Искони сьтвори Б(о)гь Н(е)бо и Ѕем(ь)лю, и чл(о)в(ѣ)кы на неи и бл(а)гослови ѥ и дас(ть) имь вла|[2]сть на всѣи твари своеи, и постави ѡви царе, дроугие кнеѕе, ини владикы, и|[3] ко моужде дасть пасти стадо свое и сьблоудати е ѡт всакога ѕьла находещаго н|[4]а не. Темьже братие Б(о)гь прѣмилостивы оутврьди Грьке царьми а Оугре кра|[5]льми, и когожде ѥзика раздѣливь и ѕаконь давь и н'равы оуставы и владик|[6]ы надь ними по нравоу и по ѕаконоу, раставль своєю прѣмоудростию. Тѣмь же |[7]по мьноѕѣи его и неизьмѣрьнѣи милости и члов̑ѣколюбию, дарова нашимь |[8]прадѣдомь и нашимь дѣдомь ѡбладати сиюь Ѕемловь Срьбьсковь, и вьса|[9]коѥко Б(о)гь строе на оуньша чловѣкомь не хоте чловѣчи гибѣли, и постави ме вел|[10]иега жоупана, нареченаго вь свѣтѣмь крьщени Стѣфана Неманоу. И ѡбнови|[11]хь своꙗ дѣдиноу и больше оутврдихь, Б(о)жиюь помокию и своєю моудрости|[12]ю дановь ми ѡт Б(о)га, и вьѕдвигохь погибьшꙋю своꙗ дѣдинꙋ. И приобрѣтохь ѡд Мо|[13]рьске Ѕемле Ѕетоу и сь градовы, а ѡд Ѧрьбанась Пилоть, а ѡд Грьчьке Ѕемле, Лабь сь |[14]Льпланемь, Гльбоучицоу, Рѣке, Ѕагрьлатоу, Лѣвьче, Бѣлицꙋ, Лепеницоу. И Б(о)жи|[15]ювь помокию и своимь троудомь та вса приобрѣть, поспѣшениемь Б(о)жие|[16]мь мирь и тихость вьсприемьшоу влад⟨и⟩чьствоу моемоу ѡд вьсоуда, ѕачехь |[17]поіщравати мысль своꙗ и пооучавати оумь свои, вьжделѣвати и пещи се |[18]ѡ д(оу)ши своеи, вь которе число вьчтень бꙋдоу, вь дьнь страшьнаго сꙋда, |[19]и како би ми моіщьно вьсприети ми анг(е)льски и апостольски ѡбраѕь, и послѣ|[20]довати влад⟨и⟩чьнемь глаголомь: „Вьѕьмѣте иго мое на се и наоучите се ѡт мене, |[21]ѣко кротькь есмь и сьмѣрень срьдцемь, иго во мое благо и брѣме мое лько ес|[22]ть.“ Миноувьшоу же врѣмени многоу, Влад⟨и⟩ка мои прѣмилостивы, не прѣѕь|[23]рѣ молениѣ сь плѣсканиѣ своего, нь ѣко щедры трꙋдоположьникь и мьѕдо|[24]вьѕдатель, иже рече нескрврьними своими оусти: "Не придохь призьвати пр|[25]аведьникь, нь грѣшьникь во покаѣние". И мьнѣ по милосрьдию его вьнеѕапоу п|[26]риключьшоу се врѣмени

ѣсно, и вса мира сего чьсть и слава, ни вь чьто же м|[27]и вьмѣнена быс(ть), и вьсоу красотоу житиѣ сего, и дивьно вьѕьрѣние, ѣко и ды|[28]мь ми быс(ть) видимо а Х(ри)с(то)ва любы паче привеѕоваше се кь мьнѣ аще и кь мьнѣ аще и кь недоисто|[29]иноу, и вьнеѕапоу ѡставивь владичьство мое, и вь самоѣ, различьнаѣ моѣ, |[30] Х(рист)оу изьвольшоу тако и Прѣс(ве)тѣи Госпожди Б(огороди)ци, и сподоб⟨и⟩ ме грѣшьнаго, |[31]с(ве)таго ига его благаго, и ѡбьщьника ме сьтвори чьстьнаго и анг(е)льскаго и а|[32]по(сто)льскаго ѡбраѕа, малаго и великаго, семоу же коньчавьшоу се о мьне оуст|[33]рою семоу бываемоу, ѡставихь на прѣстолѣ моемь, и вь Х(рист)е дарованѣмь |[34]и вл⟨а⟩д⟨и⟩чьствѣ лоубьвьнаго ми сына Стѣфана велиега жоупана и севасто|[35]кратора, ѕети ѡд Б(о)га вѣньчанаго кирь Ѧлеѯиѣ ц(а)ра грьчькога, и аще и недо|[36]стоинь рабь Х(рист)оу нарещи се Симеонь мнихь, бл(а)гословихь и всакимь бл(а)госл|[37]овлениемь, ѣкоже бл(а)гослови Исакь Иѣкова с(ы)на своего, еже поспѣшьств|[38]овати емоу ѡ вьсакомь дѣлѣ блаѕѣ, оу влад(и)чьствѣ своемь, и благосрьдꙋ бы|[39]ти на мирь крьстиѣньскы, и ѡ црьквахь пещи се и о слоужещихь вь нихь, |[40]и никакоже быти ѕаѕорьноу ѡд всѣхь Творьца и Г(оспод)а. По семь же изьволение|[41]мь влад⟨и⟩кы моего Ис(оуса) Х(рист)а, ѣкоже вѣщаваеть писание никотори же пр(о)рокь в|[42]ь ѡтчьствѣ своемь приеть есть, начеть подвиѕати се мысль моѣ изити |[43]ми ѡд ѕнаниѣ моего и дѣти, и постигноути нѣкое мѣсто и тоу полоучи|[44]ти с(ь)пасение. И не ѡстави мене Влад⟨и⟩ка мои и моего желаниѣ паче бо радꙋ|[45]еть се ѡ грѣшьницѣ кающи се. Иѕидохь изь ѡтчьства своего вь С(ве)тоую Гороу, |[46]и ѡбрѣтохь монастирь нѣколи бывьши, ѕовомы Хиландарь, Вьведени|[47]е С(ве)тые и прѣславьние Влад⟨и⟩чице наше Б(огороди)це, идѣже не бѣ камень осталь н|[48]а камени, ноу развалень ѡдноудь, и потроудивь старость своꙗ, пось|[49]пѣшьствоующоу ми сыноу ми великмоу жоупаноу Стѣфаноу, сьпо|[50]доби ме Влад⟨и⟩ка мои быты емоу кьтиторoу и чести его погибьшее вь|[51]ѕискахь и ѡбновихь и по изьволению Влад⟨и⟩чице Б(огороди)це, и да ере исьпроси|[52]хь парике оу цара оу Призьрѣнѣ, да дахь ѡд нихь манастирꙋ оу С(ве)тои |[53]Горѣ, С(ве)тои Б(огороди)ци оу Милеѕахь села: Непробища, Момоушоу, Сламодра|[54]вы, Ретивлоу, Трьние, Ретивьщица, Трьновьць, Хоча, и дрꙋга Хоча, |[55]и трьгь тꙋиге, и дьва винограда тꙋиге насадихь, и оулиѣнике .Д. : едьнь |[56]оу Трьпеѕѣхь, дрꙋги оу Дабьшорѣ, трети ꙋ Голишевѣ, четврьти ꙋ Парицѣхь, |[57]а ѕа коимьжде оулиѣникомь по дьва чловѣка, и планиноу Богачоу, а ѡд |[58]Влахь Радово соудꙋство, и ѣꙋрьгево. Ѧ вьсеге Влахь .Р.О. и дахь ѡд ⟨до⟩быть|[59]ка чьто моге, и оу Ѕетѣ кобыле, и соли .Л. сьпоудовь. И аке кьто ѡдь мана|[60]стирьскихь лꙋди бѣжи, или Влахь, подь велиега жꙋпана, или код ино|[61]га кога, да се вракаю ѡпеть, ако ли ѡдь жꙋпанихь лꙋди, приходе ꙋ ма|[62]настирьске лоуди, да се вракаю опеть. И вьса елико дахь манаст|[63]ыреви оу С(ве)тоу Гороу, да нѣ трѣбѣ ни моемоу дѣтетеви, ни м|[64]оемоу оуноучетеви, ни мо[емоу] ро[ди]моу ни иномоу, никомоу|[65]ре. Ѧко ли кьто сие прѣтвор[и да] моу Б(о)гь соуди, и да моу е соупьрь|[66]ница С(ве)та Б(огороди)ца на страшьномь соудищи ѡномь, и ѣѕь грѣшь|[67]никь Симеѡнь⁘

КРЬС(ТЬ)	СИМ(Е)ѠН(О)ВЬ
И ПОДЬ	ПИСАНИЕ ⁘

10

ОПИС МЕЂА
ИЗМЕЂУ МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА И ЕСФИГМЕНА

(1198)

Свеӣогорски ӣроӣаӣ оӣисује и одређује међе имања манасӣира Хиландара ӣрема манасӣиру Есфиӣмену у Свеӣој Гори.

Оригинал, вероватно грчки, није сачуван. У АХС постоје два примерка превода овог акта на српскословенски језик, и сваки примерак представља посебну редакцију. - Први примерак (**А**) налази се у АХС под бр. 101, топографска сигнатура А 7/5, написан је на оштећеном пергаменту ширине 432, дужине 300 мм, брзописом, црним мастилом у 19 редова, вероватно средином XIV века. У горњем десном углу оштећено је првих пет редова текста. На почетку, на левој маргини налази се проба пера: **испоү**. У продужетку, после празнине од око 50 мм, исписан је превод српскословенског текста на грчки језик у 19 редова (**В**). На полеђини српскословенског текста, оловком: Бр. 89, на левој страни: **неѡүдовень**; на десној страни напола избрисан, нечитљив новији запис у три реда на грчком, а на полеђини грчког текста стара неуредно писана белешка, можда руком XV века: **Простагме .Д. ȣзе игȣмьнь кьде поиде ц(а)рȣ**. - Фотографије АСАНУ 8876.Б.18; НБС Ф 2829; АС (филм). - Други примерак (**Б**), такође је у АХС под бр. 104, топографска сигнатура А 7/8, написан на пергаменту ширине 290, дужине 450 мм, црним мастилом, уредним уставним писмом, по Мошину, крај XIII и почетак XIV в., у 41. реду (започет 42). На полеђини оловком: Бр. 89. Постоје и две белешке новијег датума, од којих је једна избледела и тешко читљива

(вероватно из XIX века), јер је пробило мастило са предње стране, а друга монаха Никандра: *Соборно ѡт протато съ сотнсіьмь(?) ѡписꙋющіе границе монастир<с>ки.* - Опис: Синдик, *Срӣска акӣа* 94, 96. - Фотографије АСАНУ 8876.Б.19; НБС Ф 2832; АС (филм).

Изд.: (**А**) Soloviev, *Un inventaire* 45-46, (дат. 1198?); превод на грчки: Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chilandar* I, App. IV, 301-303, са описом, коментаром и фотографијом примерка **А**: Album, pl. LXIV.

Сачувани примерци немају датум. Међутим, на основу имена чланова светогорског Протата, који је уз два, три изузетка идентичан са оним на акту којим је Протат 1198. замолио цара Алексија III Анђела да одобри монасима Симеону и Сави обнову запустелог грчког манастира Хиландара, Соловјев, (*Un inventaire* 45), и Баришић, (*Први ӣоӣис*, ХЗ 7 (1989) 25-37), закључили су да је оригинал овог акта морао настати исте године. Живојиновић, (*Најсӣарији ӣериор манасӣира Хиландара*, ХЗ 8 (1991) 7-17), а нарочито издавачи *Actes de Chilandar* I, 301-303, не оспоравају да је оригинал постојао, али сматрају да су интервенције у текстовима веома велике па сачуване примерке убрајају у фалсификате (faux). Они су анализом указали на сличност грчког текста сачуваног у наставку АХС 101 са српскословенским текстом АХС 104, као и других аката, од којих су неки већ одраније познати као фалсификати. Уп.: Живојиновић, *Најсӣарији ӣериор*, 11, 12, нап. 23. За примерак (**Б**) издавачи сматрају да припада XVII веку што палеографски не изгледа прихватљиво. Уп.: *Actes de Chil.* I, 301. Упозоравамо на велику сличност писања слова ȣ у првих 45 редова хиландарског практика (бр. 92 ове збирке) и писања истог слова у овом акту. Ту постоји и једна недоумица. Наиме, издавачи *Actes de Chilandar* I, наводе да у АХ постоји један примерак овог акта писан у XVII в. Њихове димензије тог акта не одговарају димензијама примерка **Б** описаном код Синдика (в.). Примерак **Б** се овде први пут објављује у целини.

А

† Ѧ се мегє цр(ь)кве Хиланьдарь-
ске ѡт приморіꙗ до Ѧрмира
право, и пони . . . . . |[2]ти, и ѡт
кр(ь)ста брьдо правѡ до цр(ь)-

кве С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ ꙋ ли-

вадѣ, и ѡть [тꙋде..............ꙋ ви
но]|[3]град свименьскыи и ѡт
винограда право пꙋтемь до
фелев'ка, и ѡд[тꙋде . . . .
...]|[4] кр(ь)стꙋ сь дꙋбомь и ѡд тꙋ

брьдо пакь выше Стефаница
право к'м .... еже Хри|[2]сиѡ-
стомице и ѡт тꙋ
правѡ по брьдꙋ до ковачева
гꙋмна, и ѡт тꙋ на
П[лакꙋ] и кр(ь)сть |[6] ближь дрѣ-
ва и ѡт тꙋ в' лꙋстрꙋ право кь
принꙋ, ꙋ Мѡдромь камени

їꙋ Селавь, кь до[ле]блюд(ꙋ)
|[7] кь врьтꙋ свименьскѡмꙋ, кь
Ꙁ'ломꙋ потѡкꙋ, и
ѡт тꙋ к' кр(ь)-
стꙋ, и ѡт тꙋ право на прѣ-
д(ѣ)ль до|[8]ньдѣже се трькали
камень кь Свименꙋ, и Ꙁлыи
потокь до врьха,
сьꙁаде цр(ь)кве Цаинове и
ѡт |[9] тꙋ ꙋꙁь брьдо до Калоса ⁖

Б

† Межда с(ве)тогорьска Прѣс-
(ве)тиꙗ Б(огороди)це Хиланьдарьскиꙗ |[2] манастира срьбскааго: ѡд мориа почевьше |[3] праве на Сланище, по долоу кр(ь)стоу, та на поуть |[4] кмьше ѡть к(ь)рьста, по брьдоу, право вь ѡльтарь |[5] С(ве)таго Геѡрьгиꙗ, та на ливадоу, кмьше ѡть С(ве)таго Геѡ|[6]рьгиꙗ право оу лоꙁиꙗ с'вименьско, ѡдь того лоꙁиꙗ пра|[7]во поутемь на дрѣво левькось, ѡдь тоуде по брьдоу |[8] до распоутиꙗ где то стои к(ь)рьсть оу доу-

бѣ, и пакь |[9] ѡдь тоудѣ по брьдоу горѣ надь Стефаница право на до|[10]лища, ꙁ дола Христостоми, та право ѡдь тоудѣ все по брь|[11]доу дори на медьно гꙋм'но, ѡдь тоуде на Плакоу гдѣ |[12]стои кр(ь)сть при доубѣ пакь ѡть тоудѣ право оу нь|[13]свиноу та на Герано
петри, на Селадь, долоу блюдоуще |[14] кь вагьроу свименьскомоу, право оу Кокоригачь, ѡдь |[15]тоуде поиди кь к(ь)р(ь)стоу право на хридь гдето се ками |[16] валꙗ кь Свименоу блюдоуще, и на Какоригачьски врь|[17]хь та на Каминоу сьꙁади цр(ь)ковь Цаинова и ѡдь тоу |[18] вьꙁь брьдо право оу море.

Превод на грчки

† Ἔστιν δὲ ὁ περίορος καὶ τὰ σύνορα τῆς μονῆς τοῦ Χελανταρίου τῶν Σερβῶν· ἀπὸ τὸν γιαλῶν ἕως τ(ὸν) ἁρμυρὸν ὀρθᾶ (καὶ) παρὰ κάτου ‖[2] πρὸ(ς) τ(ὸν) στ(αυ)ρὸν εἰς τὴν στράταν, καὶ ἀπὸ τὸν στ(αυ)ρὸν το βουνῆν, ὀρθᾶ εἰς τὸ βῖμαν τοῦ Αγ(ίου) Γεωργίου εἰς τὸ λιβάδην, (καὶ) ἀπὸ τὸν Αγ(ιον) Γεώργ(ιον) εἰς τὸ ‖[3] ἀμπέλιν του Σφιμένου, (καὶ) ἀπὸ τὸ ἀμπέλιν ορθᾶ τ(ὴν) στράταν ἕως τὸ λεύκος· καὶ ἀπ᾿ αυτ(ὸ) τὸ βουνῆν ἕως τὸ δίστρατ(ον) εις τ(ὸν) στ(αυ)ρὸν συν τὸ δέντρ(ον), ‖[4] (καὶ) ἀπ᾿αυτοῦ πάλ(ιν) τὸ βουνῆν ἄνωθ(εν) τοῦ Στεφανήτζ(η), ὀρθᾶ εις τοῦς λάκους ὅπου κήτοντε κάτοθ(εν) τοῦ Χρισιοστομίτζ(η), (καὶ) απ᾿ αὐτ(οῦ) ὀρθᾶ τὸ βουνῆν ‖[5] ἕως το χαλκὸν τὸ ἀλόνιν, (καὶ) ἀπ᾿ αυτ(οῦ) εἰς τὴν πλάκαν ὅπου στέκη ὁ στ(αυ)ρὸς πλησίων τοῦ δέντρ(ου), (καὶ) ἀπ᾿ αὐτοῦ εἰς τὴν λούστραν· ὀρθᾶ εἰς τ(ὸν) πρίνων, ‖[6] εἰς τὰς γερανοπέτρ(ας) εἰς τὴν γελάδ(α), κάθη (καὶ) βλεπει πρὸς τὸν ἀγρὸν Σφημένου εἰς τὸ Κακὸν Ῥιάκην, (καὶ) ἀπ᾿ αυτ(οῦ) πρὸς τ(ὸν) στ(αυ)-

(вероватно из XIX века), јер је пробило мастило са предње стране, а друга монаха Никандра: Соборно ѡт протато съ сотнсіьмь(?) ѡпис8ющїе границе монастир<с>ки. - Опис: Синдик, *Срйска акта* 94, 96. - Фотографије АСАНУ 8876.Б.19; НБС Ф 2832; АС (филм).

Изд.: (**А**) Soloviev, *Un inventaire* 45-46, (дат. 1198?); превод на грчки: Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chilandar* I, App. IV, 301-303, са описом, коментаром и фотографијом примерка **А**: Album, pl. LXIV.

Сачувани примерци немају датум. Међутим, на основу имена чланова светогорског Протата, који је уз два, три изузетка идентичан са оним на акту којим је Протат 1198. замолио цара Алексија III Анђела да одобри монасима Симеону и Сави обнову запустелог грчког манастира Хиландара, Соловјев, (*Un inventaire* 45), и Баришић, (*Први йойис*, ХЗ 7 (1989) 25-37), закључили су да је оригинал овог акта морао настати исте године. Живојиновић, (*Најсйарији йериор манасйира Хиландара*, ХЗ 8 (1991) 7-17), а нарочито издавачи *Actes de Chilandar* I, 301-303, не оспоравају да је оригинал постојао, али сматрају да су интервенције у текстовима веома велике па сачуване примерке убрајају у фалсификате (faux). Они су анализом указали на сличност грчког текста сачуваног у наставку АХС 101 са српскословенским текстом АХС 104, као и других аката, од којих су неки већ одраније познати као фалсификати. Уп.: Живојиновић, *Најсйарији йериор*, 11, 12, нап. 23. За примерак (**Б**) издавачи сматрају да припада XVII веку што палеографски не изгледа прихватљиво. Уп.: *Actes de Chil.* I, 301. Упозоравамо на велику сличност писања слова ꙩ у првих 45 редова хиландарског практика (бр. 92 ове збирке) и писања истог слова у овом акту. Ту постоји и једна недоумица. Наиме, издавачи *Actes de Chilandar* I, наводе да у АХ постоји један примерак овог акта писан у XVII в. Њихове димензије тог акта не одговарају димензијама примерка **Б** описаном код Синдика (в.). Примерак **Б** се овде први пут објављује у целини.

А

† Ѧ се мегє цр(ь)кве Хиланьдарьске: ѡт приморига до Ѩрмира право, и пони . . . . . |[2]ти, и ѡт кр(ь)ста брьдо правѡ до цр(ь)-

кве С(ве)т(а)го Геѡргига 8 ли-

вадѣ, и ѡть [т8де............8 вино] |[3]град свименьскыи и ѡт винограда право п8темь до ѳелев'ка, и ѡд[т8де . . . .] |[4] кр(ь)ст8 сь д8бомь и ѡд т8

брьдо пакь выше Стефаница право к'м .... еже Хри|[2]сиѡ-стомице и ѡт т8
правѡ по брьд8 до ковачева г8мна, и ѡт т8 на
П[лак8] и кр(ь)сть |[6] близь дрѣва и ѡт т8 в' л8стр8 право кь прин8, 8 Мѡдромь камени

ї8 Селавь, кь до[ле]блюд(8)
|[7] кь врьт8 свименьскѡм8, кь
ζ'лом8 потѡк8, и
ѡт т8 к' кр(ь)-
ст8, и ѡт т8 право на прѣ-
д(ѣ)ль до|[8]ньдѣже се трькали
камень кь Свимен8, и ζлыи
потокь до врьха,
сьζаде цр(ь)кве Цаинове и
ѡт |[9] т8 8ζь брьдо до Калоса ⁖

Б

† Межда с(ве)тогорьска Прѣс-(ве)тие Б(огороди)це Хиланьдарьскиє |[2] манастира срьбскаго: ѡд морга повєвьше |[3] праве на Сланище, по долоу кр(ь)стоу, та на поуть |[4] кмьше ѡть к(ь)рьста, по брьдоу, право вь ѡльтарь |[5] С(ве)таго Геѡрьгига, та на ливадоу, кмьше ѡть С(ве)таго Геѡ|[6]рьгига право оу лоζие с'вименьско, ѡдь того лоζига пра|[7]во поутемь на дрѣво левькось, ѡдь тоуде по брьдоу |[8] до распоутига где то стои к(ь)рьсть оу доу-

вѣ, и пакь |[9] ѡдь тоудѣ по брьдоу горѣ надь Стефаница право на до|[10]лища, ζ дола Хри-стостоми, та право ѡдь тоудѣ все по брь|[11]доу дори на медьно г8м'но, ѡдь тоуде на Плакоу гдѣ |[12]стои кр(ь)сть при доубѣ пакь ѡть тоудѣ право оу нь|[13]свиноу та на Герано
петри, на Селадь, долоу блюдоуще |[14] кь вагьроу свименьскомоу, право оу Кокоригачь, ѡдь |[15]тоуде поиди кь к(ь)р(ь)стоу право на хридь гдето се ками |[16] валга кь Свименоу блюдоуще, и на Какоригачьски брь|[17]хь та на Каминоу сьζади цр(ь)ковь Цаинова и ѡдь тоу |[18] вьζь брьдо право оу море.

Превод на грчки

† Ἔστιν δὲ ὁ περίορος καὶ
τὰ σύνορα τῆς μονῆς τοῦ
Χελανταρίου τῶν Σερβῶν˙
ἀπὸ τὸν γιαλῶν ἕως τ(ὸν)
ἁρμυρὸν ὀρθᾶ (καὶ) παρὰ
κάτου ‖[2] πρὸ(ς) τ(ὸν)
στ(αυ)ρὸν εἰς τὴν στράταν,
καὶ απὸ τὸν στ(αυ)ρὸν το
βουνῆν, ὀρθᾶ εἰς τό βίμαν
τοῦ Αγ(ίου) Γεωργίου εἰς
τὸ λιβάδην, (καὶ) ἀπὸ τὸν
Αγ(ιον) Γεώργ(ιον) εἰς τὸ ‖[3]
ἀμπέλιν του Σφιμένου,
(καὶ) ἀπὸ τὸ ἀμπέλιν ορθᾶ
τ(ὴν) στράταν ἕως τὸ
λεύκος˙ καὶ ἀπ˙ αυτ(ὸ) τὸ
βουνῆν ἕως τὸ δίστρατ(ον)
εις τ(ὸν) στ(αυ)ρὸν συν τὸ
δέντρ(ον), ‖[4] (καὶ) ἀπ˙αυτοῦ
πάλ(ιν) τὸ βουνῆν ἄνωθ(εν)
τοῦ Στεφανήτζ(η), ὀρθᾶ εις
τοῦς λάκους ὅπου κήτοντε
κάτοθ(εν) τοῦ Χρισιοστο-
μίτζ(η), (καὶ) απ˙ αὐτ(οῦ)
ὀρθᾶ τὸ βουνῆν ‖[5] ἕως το
χαλκὸν τὸ ἁλόνιν, (καὶ) ἀπ˙
αυτ(οῦ) εἰς τὴν πλάκαν
ὅπου στέκη ὁ στ(αυ)ρὸς
πλησίων τοῦ δέντρ(ου),
(καὶ) ἀπ˙ αὐτοῦ εἰς τὴν
λούστραν˙ ὀρθᾶ εἰς τ(ὸν)
πρίνων, ‖[6] εἰς τὰς γερανο-
πέτρ(ας) εἰς τὴν γελάδ(α),
κάθη (καὶ) βλεπει πρὸς τὸν
ἀγρὸν Σφημένου εἰς τὸ
Κακὸν Ῥιάκην, (καὶ) ἀπ˙
αυτ(οῦ) πρὸς τ(ὸν) στ(αυ)-

		ρόν΄ καὶ απ΄ αυτ(οῦ) ‖[7] ὀρθᾶ τὴν ῥάχην ἕως οὗ κυλίετ[ε] ἡ πέτρ(α) πρὸς του Σφιμ(έ)ν(ου) καὶ τὸ Κακὸν Ρυάκην εἰς την κοριμφὴν ὄπι<σ>θ(εν) τ(ὴν) εκλησί(αν) τοῦ Τζαίνου, ‖[8] (καὶ) ἀπ΄ αυτ(οῦ) τὸ ἀνόφορον ορθᾶ εἰς τὸν Καλόν.
|[10] А подьпись С(ве)тогорьць: врьнωрызь(ць):	А томоу свѣдоци:	‖[9] Αἱ ἀπόγραφαί
Герасимь. прoть С(ве)тык Горы. Неωфить иеромонахь. игѹмень	Герасимь |[19] ıеромонахь, прoть С(ве)тык Гори подьписа. Неофить ıеромо|[21]нахь, игоумень манастирѣ	Ὁ εὐτ(ε)λ(ὴς) (μονα)χ(ὸς) Γεράσιμος (καὶ) πρῶτος τοῦ Αγ(ίου) Ὄρους Νεόφητος ιερο(μόνα)χ(ος) (καὶ) καθηγούμ(ε)ν(ος) τ(ῆς) σεβασμί(ας) μονῆς του Σφιμ(έ)ν(ου).
|[11] свименьскын.	свименьска.	
Маѳ΄теω еромонах. игѹмень	Маѳеи ıеромо|[21]нахь игоумень манастирω	Ματθέος ‖[10] ιερο(μόνα)χ(ος) (καὶ) καθηγούμ(ε)ν(ος) τ(ῆς) μονῆς τοῦ
дохиωр΄скын.	дохиωрска.	Δοχιαριου μαρτ(υ)ρ(ῶν) ὑπέγραψ(εν).
Досиѳе (sic) ѵьрнωризьць игѹмень |[12] ѯеропотамьски.	Монахь Θеωдо|[22]сиѥ, игѹмень ксеропотамьски.	Ὁ τῆς τοῦ Ξεροποτάμου μονῆς Δοσίθεος μοναχὸς υπέγραψ(εν).
Дороѳеωве цр(ь)кве игѹмень	Ѿдь Дороѳеωва манасти|[23]ра	Ο τῆς τοῦ Δωρο‖[11]θέου μονῆς πρωέστὸς (μονα)χ(ὸς) Γριγόριος υπέγραψ(εν).
Григориѥ. ѹ Гомаѳина Григориѥ ѵрьнорыз΄ць.	монахь Григориѥ. Григориѥ монах(ь) гоматьски.	Ο τ(ῆς) τοῦ Γοματου μοναχὸς Γριγόριος πρωέστὸς ὑπέγραψ(εν).
|[13] ѹ Ѯенофона Коз΄ма еромонах.	Игоуме|[24]нь ωдь Ксенофьска манастира Козма ıеромонахь.	Ὁ τῆς τοῦ Ξενόφοντος μονῆς πρωέστὸς Κοσμ(ᾶς) ‖[12] ἱερο(μόνα)χ(ος) ὑπέγραψ(εν).
Лѹка (sic) мних игѹмень влик΄сидьски.	Игоуме|[25]нь монахь Климо Вьлик΄сиде.	Σύγν(ον) μοναχοῦ Λουκᾶ καὶ καθηγουμ(έ)ν(ου) τ(ῆς) Βλητζιδ(ῆς).
Калиωга игѹмень мних Θеω|[14]дѹль (sic).	Игоумень монахь Θеωдосиѥ ωдь Ка|[26]лина вагра.	Ὁ τῆς Καλῆς Ἀγρ[ας] ἡγούμ(ε)ν(ος) (μονα)χ(ὸς) Θεόδουλος ὑπέγραψ(εν).
Домотьскын игѹмень Калин΄нıкь еромонахь.	Ѿдь манастира Дометиω-нова Калиньникь мо|[27]нахь	Ὁ τῆς του Δομέτου πρωέστὸς Καλί‖[13]νικος ἱερο(μόνα)χ(ος) υπέγραψ(εν).
Θеωд(о)рить игѹмень ѹ Аристодѹлѣ.	Θеωдорить, игоумень манастирω Аристодоулова.	Θεοδώριτος μοναχὸς (καὶ) ηγουμ(ε)ν(ος) τοῦ Αριστοδούλου ὑπέγραψ(εν).
Климо и|[15]гѹмень ѹ Плацѣ.	Кли|[28]мь игоумень манастира Плакь	Κλήμης μοναχὸς (καὶ) καθηγούμ(ε)ν(ος) τ(ῆς) Πλάκ(ας) ὑπέγραψ(εν).
Филадрьского манастира Диωнимь (sic) ерωмонахь, епитиритъ.	Диωнисиѥ ıеромонахь |[29] манастирω Филадрьфа, ıепитирить кареиски.	Ο τῆς τοῦ ‖[14] Φιλαδέλ(φ)ου μονῆς πρωεστὸς Διονισιος (καὶ) ἐπυτηριτὴς τ(ῆς) Καρέ(ας) υπέγραψ(εν).
Ѿт С(ве)т(а)го Петра цр΄|[16]кве	Ѿдь Пе|[30]трова манастирω	Ο τῆς τοῦ κυρ(οῦ) Πέτρ(ου) μονῆς πρωέστὸς
Герасимь мних(ь).	монах(ь) Герасимь.	μοναχὸς Γεράσιμος υπέγραψ(εν).
Никодимь мних(ь) игѹмень манастира калиѵ΄скагω.	Ѿдь Калице монахь Ни|[31]кодимь.	‖[15] Μοναχὸς Νικόδημος καθηγούμ(ε)ν(ος) τῆς μονῆς του Καλέτζ(η) υπέγραψ(εν).
	Iеромонах(ь) Марко игоумень Пападопоулова |[32] манастира и ıепитирить.	Ιερο(μόνα)χ(ος) Μάρκος (καὶ) καθηγούμ(ε)ν(ος) τοῦ Παπίδη (καὶ) επιτηριτ(ὴς) τ[ῆς] Μεσης υπέγραψ(εν).
Игѹмень скорьпи|[17]искы Герасимь	Герасимь ıеромонахь, игѹ-|[33]мень ωть Скорьпиω.	‖[16] Ιερο(μόνα)χ(ος) και καθηγούμ(ε)ν(ος) τῶν Σκορπίων Γεράσιμος υπέγραψ(εν).
Θеωд⟨о⟩сиѥ, игѹмень манастира Прох(о)ра (sic).	Игѹмень Θеωдосиѥ Трохалина ма|[34]насти[ра].	Σύγν(ον) Θεοδωσίου μοναχοῦ καὶ καθηγουμ(έ)ν(ου) τ(ῆς) μονῆς τοῦ Τροχ(α)λ(ᾶ)
Козма еромонахь игѹмень ѹ Петалѣ.	[К]озма ıеромонахь, игѹмень Политова манω|[35]стира.	Κοσμ(ᾶς) ιερο(μόνα)χ(ος) ‖[17] καὶ καθηγούμ(ε)ν(ος) τ(ῆς) μονῆς τοῦ Παύλ(ου)

Калиникь|18 еромон(а)х(ь)
игȣмень

ѕ Кинопака.
Θеωд(о)сик
игȣмень
ѕ Кохлиꙗри.
Иωсифь (sic) игȣмень
ѕ С(ве)т(а)го
прор(о)ка |19
Илик.
Мних Иларию.

Неакета.

Θеωдорить еромонахь
игȣмень
С(ве)тихь Ап(о)ст(о)ль.

Калиньникь кромонахь.
игȣмень
манастира
Скино|36подева.
Икромонахь Θеωдосик,
игȣмень манастира
Хоу|37лиꙗре.
Климо кромонах(ь)
игȣмень
С(ве)т(а)го
Илик.
Монах(ь) Ила|38рию
игоумень
манастирꙗ Неꙗкить.

Кромонахь Θеωдо|39рить
игоумень
С(ве)тихь Ап(о)ст(о)ль и иконом кго.
Ти вьси свѣдо|40ци подьписаше и проклеше кто хке разорить ме|41жде Матере Б(о)жик хиланьдарьскик срьбьскога манасти|42ра.

υπέγραψ(εν).
Ιερο(μόνα)χ(ος)
Κάλουνικος (καὶ) καθηγού-μ(ε)ν(ος) τ(ῆς) μονῆς τοῦ
Κυνόποδ(ος).
Θεοδώσιος καὶ
καθηγούμ(ε)ν(ος) τοῦ ‖18
Ιρακλίου υπέγραψ(εν).
Ιερο(μόνα)χ(ος)
καὶ καθηγούμ(ε)ν(ος)
τ(ῆς) μονῆς τοῦ Αγ(ίου)
πρωφήτου `Ιλιοῦ
Ὁ (μονα)χ(ὸς) `Ιλαρίων
καὶ καθηγούμ(ε)ν(ος)
τ(ῆς) μονῆς τοῦ Νεακήτ(ου)
ὑπέγραψ(εν)
‖19 Θεοδώρητος καθηγού-μ(ε)ν(ος) τ(ῆς) μονῆς τ(ῶν)
Αγ(ίων) Αποστόλων
υπέγραψεν.

11

ПОВЕЉА ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊИЋА МАНАСТИРУ СВЕТОГ ПЕТРА И ПАВЛА НА ЛИМУ

(1196-1199)

Велики жупан Стефан потврђује дарове свога стрица , хумског кнеза Мирослава, ктитора манастира Светог Петра и Павла на Лиму.

Повеља није сачувана. Спомиње се у повељи краља Стефана Уроша I за исти манастир: |21 . . . владичьствоующю ми вь д|22ни кралевьства ми всꙗми землами ωтьчьства ми, грꙗхь ради моихь изидоше Боугаре и поплꙗн|23ише цр(ь)к(ь)вь С(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Петра вь Лимю и вьзеше ризницю и сьсоуди цр(ь)к(о)вник и крюсоволь златопеча|24тьни что бꙗше записаль ωт'ць ми свокмю стрицю, великомю кнезю хльмьскомю Мирославоу, |25а мокмю дꙗдоу. Призва кралевьство ми архикпис(ко)па Арсꙗнию и кпис(ко)па хльмскаго Савоу, брата |26кралевьстрва ми, како бꙗше оутврьдиль крюсоволь Прьвовꙗньчани краль Ст(е)ф(а)нь, ωт(ь)ць кралевьстра |27ми, сь братомь своимь с(ве)тымь Савомь, прьвымь архикпис(ко)помь, тако и азь изювꙗдꙗвь ωть брат|28а кралевства ми сь арьхикпис(ко)помь Арсꙗникмь и сь всꙗми епис(ко)пи и сь игюмени и сь властели велик|29ими и малими кралевьства ми, и заклехь Б(о)гомь и чстьнимь кр(ь)стомь и с(ве)тыми ап(о)с(то)ли, да не п⟨о⟩|30вꙗде криво кралевьствоу ми , изювꙗдꙗхь ω всемь извꙗсто ω селꙗхь и ω планинахь и ω людѣхь |31и ω Власꙗхь како к що ωть прꙗде било. И постави кралевьство ми златопечатьни кроусоволь |32ꙗкоже бꙗше г(о)с(по)д(и)нь ωт'ць ми поставиль сь архикпис(ко)помь с(ве)тым Савомь, и азь такожде по м(и)л(о)сты |33Б(о)жики сьставихь и оутврьдихь сь архикпис(ко)помь Арсꙗникмь. (В. бр. **64** ове збирке, означене редове).

Побркана хронологија у причању краља Уроша I, о очевој повељи, по којој би Стефан Првовенчани као краљ са братом Савом као архиепископом, дакле после 1219, потврдио повељу кнезу Мирославу, који се као мртав помиње већ 1199, бацила је сумњу на аутентичност повеље краља Уроша I. Уп. Динић, *Три йовеље* ...83-85, и литературу уз бр. **64** ове збирке. Хронолошке недоследности се могу објаснити, као што је већ учинио Динић (в.), претпоставком да је приликом реконструкције повеље Првовенчаног, Урош I хтео да појача ауторитет своје повеље позивањем на ауторитет св. Саве. Првовенчани је, међутим, могао издати повељу „своjему стрицу великому кнезу Мирославу" у периоду од 1196 до 1199, ако се претпостави, да се кнез Мирослав после потискивања 1190, и после краткотрајне Растковe управе у Хуму вратио на своје земље, и да му је, приликом ступања на великожупански престо, Стефан потврдио стара права.

12

ХРИСОВУЉА ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊИЋА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1199-1200; 1207-1208) септембар 24.

Велики жуйан Сшефан Немањић йошврђује манасширу Хиландару йоклоне и йовласшице монаха Симеона, шј. његовог оца, бившег великог жуйана Сшефана Немање и даје своје йрилоге.

Оригинал (?) у АХС бр. 1, топографска сигнатура А 1/1, написан на пергаменту ширине 325, дужине 653 мм. Текст хрисовуље великог жупана Стефана писан је црним мастилом, полууставним писмом у 77 редова, рачунајући и два реда потписа. На почетку је скроман крстић а испред потписа знатно већи крст са две хоризонталне линије и постољем. У висини горње хоризонтале распоређена су слова **ІС ХС**, а мало испод доње **ОД ОЛѢ**, што одговара грчкој речи **НИКА**, коју сусрећемо у старосрпској транслитерацији на одговарајућим местима у исправама млађим од ове. Пергамент хрисовуље завршава полукружном пликом пресавијеном три пута и просеченом са шест хоризонталних (3х2) прореза ради причвршћивања воштаног печата и то на *срйски начин*, што се може закључити на основу врсте и величине прореза. Трагова воска нема. Крај пергамента (плика) и печат (ако је био постављен) развијени су, а на том делу плике, дописана је повеља краља Стефана Владислава (в. бр. **34** ове збирке). - На полеђини у доњем делу пергамента прилепљен је у циљу заштите (конзервације) комад пергамента, грубље израде од основног, ширине 204, дужине 110 мм, на којем је исписан грчки текст са музичким нотама. Ноте су, према мишљењу музиколога Данице Петровић, средњевизантијске неумске нотације XIII или XIV

века. Ниже од тог комада пергамента на левој страни налази се запис, вероватно из XIV в.: † Хрисоволь за Милеѥ ѹ Кареꙗхь. Вероватно руком XIII или XIV в.: † Сї хрисоволь ѿть Милеѥ ѹ Кареꙗхь. Руком XVIII в. (?): Сеи ѡд с(ве)таго Симона не од Карее но сѹщъ монастиръ тако Крѹшево. Руком XVIII в. (?): Сеи ѡд с(ве)таго Симона не од Карее но сѹщъ монастиръ тако називался с пределами за 10 села дарѹет подобенъ с' хрисовѹлъ с(ве)таго Симеѡна. - Црвеном оловком: Бр. 3; ниже: Бр. 2 (прецртано обичном оловком). - Опис: Синдик, *Срӣска акӣа*, 16-17. - Фотографије: АСАНУ 447-35, Народни музеј бр. 1580 - А; Хиландарски одбор САНУ 1382; НБС Ф 2736; АС (филм).

Изд.: Новаковић, *Зак. сӣом.*, 385-386 (извод, дат. 1199-1206); Korablev, *Actes de Chil.* II, 371-375, N° 2 (дат. 1198-1199); Соловјев, *Хиландарска ӣовеља*, 62-89, са факсимилом, (дат. 1201-1202, мање вероватно за 1202); Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*, 2-13, (са преводом и коментарима XIII-XXIV, 133-135), ed. Јухас-Георијевска и Јовановић; Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters*, 27-36, N° 2 (са преводом на енгл.). Превод на савремени српски језик: Стефан Првовенчани, *Сабрани сӣиси*, 55-59, са коментаром и фотографијом завршетка (11-12, 123-129), ed. Јухас-Георгиевска.

Лит.: Станојевић, *Хронолоӣија борбе*, 97; Баришић, *Хронолошки ӣроблеми*, 31-40.

Од датума записани су само месец и дан. Година се може одредити помоћу датума смрти монаха Симеона, бившег великог жупана Стефана Немање (13. фебруар 1199) и временом Стефановог збацивања са великожупанског престола. В.: Станојевић, *Хронолоӣија*, 97; Баришић, *Хронолошки ӣроблеми . . .* 31-40. Соловјев (*Хиландарска ӣовеља)* је предлагао датирање у године 1200. или 1201, мање вероватно за 1202. Реалније се чини Баришићево мишљење да је акт издат 1199-1200 (н. д. 48-49). - Бубало(*Када је)*, на основу најновије литературе и својих истраживања оправдано указује на могућност да је хрисовуља могла настати 1207-1208. године.

† Ѥльма же искони створи Б(ог)ь Н(е)бо и Зем(ь)лю и ч(о)в(ѣ)ка на нѥи и бл(а)госл(о)ви ѥ и дасть имь власть на всеи твари сво|[2]ѥи, и постави ѡвы ц(е)с(а)ри, дроу(ги)ѥ кнезе и ины вл(а)д(ы)кы, и комоуждо дасть пасти стадо своѥ и сьблоудати ѥ |[3]ѿть всакога зла находещаго на не. Тѣмьже братиѥ Б(ог)ь прѣм(и)лостивыи ѹтврьди Грьке ц(е)с(а)рьми а Оугре краль|[4]мы, и когождо ꙗзыка раздѣливь и законь давь и нравы оуставы и вл(а)д(и)ки надь ними по ньравоу и по законоу |[5]раставль своѥю прѣмоудростью. Тѣмьже по множѣи ѥго и неизмѣрнѣи м(и)лости ч(о)в(ѣ)колюбьꙗ дарова н⟨а⟩ши|[6]мь прадѣдомь и н(а)шимь дѣдомь ѡбладати сиѡвь Зем(ь)ловь Срьпьсковь и вса ꙗко Б(ог)ь строѥна оучьша ч(о)в(ѣ)комь не хоте ч(о)в(ѣ)чи ги|[7]бѣли и постави г(осподи)на ми ѡца велиега жоупана нареченаго вь с(ве)тѣмь крьщени Стефана Неманоу, и ѡбнови своѭ |[8] дѣдиноу и больше оутврьди Б(о)жиѡвь помоѥью и своѡвь моудростию дановь ѥмоу ѡд Б(ог)а. И вьздвиже погибьшоу|[9]ю своѭ дѣдиноу. И приѡбрѣте ѡд Морьске Зем(ь)ле Зетѹ и сь градовы, а ѡд Ꙗрбанась Пылоть, а ѡд Грьчьке Зем(ь)ле Лавь сь Ль|[10]планемь, Гльбоучицоу, Рѣке, Загрьлатоу, Лѣвче, Лепеницоу, Бѣлицоу. И Б(о)жиѡвь помоѥью своимь троудо|[11]мь та вса приѡбрѣть, и поспѣшениѥмь Б(о)жиѥмь мирь тишиноу

вьсприѥмьшоу влад(ы)чьствоу ѥго ѡд всоудоу, |[12]зачеть ноудити мысль своѭ и поѹчавати оумь свои и вьжделѣвати сь тьщаниемь и пещи се ѡ д(оу)ши своѥи г(оспо)д(и)нь ми |[13]с(ве)ти б(ла)говѣрны чьстьны старьць Симеѡнь, подвизаѥ се вь нѣкотороѥ число причтень быти сь ѹгождьшими Б(ог)оу вь |[14]д(ь)нь страшнаго соуда, и како би полоѹчиль раискоѥ ѡно и неизреченьноѥ жилище, которымь ньравомь, и наипаче же|[15]лаше како бы мощьно ѥмоу вьсприѥти анг(е)л(ь)ски и ап(о)с(то)льски ѡбразь и подвизаше се сь поспѣшениѥмь послѣдова|[16]ти влад(ы)чнемь гл(агол)омь, иже р(е)че: "Вьзмѣте иго мое на се и наоучите се ѿт мене, ꙗко бл(а)гь и кротькь есмь и смѣрень ср⟨ь⟩д⟨ь⟩це|[17]мь, иго бо мое бл(а)го и брѣме мое льгько ѥсть". Ѥлма же вѣщаваѥть Писание: "Любы Б(о)жиꙗ вь вѣрныхь привезана |[18]ѥсть, семоу оубо извѣстьнѣѥ привеза се". Миноувшоу бо врѣмени многоу, и намь дѣтемь ѥго вьскрьмленомь соу|[19]щемь до сытости, мольбы вьзьсилаше кь прѣмилостивомоу Вл(а)д(ы)цѣ не лишити ѥго желаниꙗ ѥго; нь приклонь оухо свое |[20]и оуслыша и. Си же мыслию бѣ вьзводимь и желаѥ, ꙗко семоужь стоѥ на горьнѣ⟨мь⟩ мѣстѣ вь пролѣтьне врѣме вь веселоу |[21]дьниноу рекше вь сльчноу, виде издалеча равноу пажить красноу видѣниѥмь, лѣпоу тварию, срѣдже ѥ стоꙗше дрѣво |[22]дивно, кроугովато вѣтвиѥмь честолиствиѥмь, прѣоукрашено цвѣты и пльно плода, бл(а)гоу воноу поущаѥ, срѣдже дрѣв|[23]а оудворила се бѣше птица сладькогласнаꙗ, кротька вь сѣдѣнии, тиха вь пѣснехь, весела вь щоучании, ꙗсна вь щьпьтани|[24]и ѥдина соущи ѿт моудрыхь птиць, любьвный и сладькыи ѥго дѣтищь, бывь иногда мнѣ рождьствьнымь сь оузомь брат, |[25]гл(агол)емь Сава монахь, иже сѣдѣше вь дрѣвѣ, рекоу вь С(ве)тои Горѣ, немльчном гл(а)сомь, высокомь жьдрѣломь, ꙗсномь звеко|[26]мь измѣноуюшти гл(а)си прѣлѣпы и прѣчоудний, и страньны пѣс(нѣ) поюшти вьспѣваше, иже гл(а)сь вьниде вь оуши пр|[27]ѣчоуднаго и дивнаго г(осподи)на ми с(ве)таго Симеѡна чьстьнаго старьца; сеи же прочеѥ птице, на долнихь вѣтвехь сѣдеще ѥ|[28]ь сладькомоу ѥѥ гласоу своими гл(а)си весело помагахоу. Сего же смотре дивнии сьи моужь любимаго си и сладькаго че|[29]да, ѡшьдьша и ѿтлючивша се прѣди вь с(ве)тоую тоу пажить, и лѣпаго дрѣва и прѣчоудныѥ птице, помышль сьи глас(ь) вь се|[30]бѣ, да си идоу на красноую тоу пажить, дошьдь лѣпотоу дрѣва сьгледаю и близь ѥго ставь, прѣчоудниѥ ѡне пт(и)це краснаго |[31]гл(а)са ꙗвѣ насыщоу се. Си же помышлаюшоу ѥмоу, Вл(а)д(ы)ка ѥго прѣм(и)лостивы не прѣзрѣ м(о)лениꙗ ѥго иже из глоубины срьдца вь|[32]здаваѥмо, нь ꙗко щедры троудоприѥмьць и мьздовьздатель, понеже р⟨е⟩че нескврьньными оусти своими, не придохь|[33] (прецрт.: при|[33]дохь) призвати праведниѥ, нь грѣшники вь покаꙗньѥ. Приклоучьшоу (sic) бо се врѣмени ꙗсноу, всоу мира сего славоу и чьсть |[34]ни вь что же вьмѣни, а красота жизни сеѥ ꙗко и дымь моу видима быс(ть), Х(ристо)ва же любы растѣꙗше в немь и разгараше се срдце |[35]ѥго вь немь, ꙗко бо храмина емоу оуготована и сьсоудь прѣчистьи Д(оу)хови ѥго С(ве)томоу. Остави вл(а)д(ы)чьство своѥ ѿт Б(ог)а ѥмоу |[36]поданоѥ и вса множаиша его изреднаꙗ и разлиꙗнаꙗ Х(ри)с(т)оу Б(ог)оу извольшоу тако и прѣс(ве)тѣи Вл(а)д(ы)ч(и)ци г(о)спожди Б(огороди)ци: насити ѥго ж|[37]еланиꙗ неисповѣдимаго с(ве)таго и обьщьника и створи неизреченьнаго и чьстьнаго англьскаго и ап(о)с(то)льскаго ѡбраза |[38]малаго и великаго. Семоу же свршаемоу нѣкоторымь приложениемь вь оумь его вьложьшоу Х(ри)с(т)оу и наставльшоу и тако |[39]чьстьнаго ми и бл(а)ж(е)наго старца с(ве)таго Симеона, ѡстави мене иже ѡ Х(ри)стѣ даровано

ѥмоу чедо на прѣстолѣ его и вь х(ри)с(т)одар|[40]⟨ов⟩аньнѣмь ѥго вл(а)д(ы)чьствѣ мене любьвьна его с(ы)на Стефана великга жоупана и севастократора, ȥети ѡд Б(ог)а веньчанаго |[41]кѵрь Ал⟨е⟩ȥиꙗ ц(а)ра грьчькаго. Си же ѣко подвижникь и чедолюбни и сладьки старьцьць (sic) г(осподи)нь ми с(ве)ти Симеонь ѣко нед|[42]остоина ме нарещи се с(ы)на его, бл(а)гослови ме иȥреднѣѥ ѡт проче ѥ мое братие, ѣко же бл(а)госл(о)ви Исакь Иѣкова с(ы)на своего всѣѥ|[43]имь бл(а)гословлениемь, и начеть оучити ме поспѣшьствовати ми о всѣкомь дѣлѣ блаȥѣ оу вл(а)д(ы)чьствѣ моемь, и бл(а)госр(ь)д(н)оу |[44]быти ми на мирь крьстьѣньски иже ми прѣдасть, и ȥаповѣдаше ми и [вь] цр(ь)квахь пещи се и о слоужещихь в нихь чрьньц|[45]ихь и ни вь которомь же нравѣ быти ми ȥаȥорноу ѡд всѣхь Вл(а)д(ы)кы и Г(оспод)а. По семь же, иȥволениемь Вл(а)д(ы)кы н⟨а⟩шего Іс(оуса) Х(рист)а, ꙗко|[46]же вѣщаваеть С(ве)тое Писаниѥ, оуклонити се ѡт мѣсть своихь и рождениѣ никоторы же пр(о)р(о)кь вь ѡтьчьствѣ своемь прие|[47]ть ѥсть, нь сп(а)сениѥ полючити сь живоущими Х(ри)с(т)а ради иȥиде ѡт владичьства си и дѣтеи своихь и подроужьѣ си пости|[48]гноути пажить оноу прѣдиписаноую и красное дрѣво и сладькоую птицоу, и тоу сп(а)сение полоучити. И не ѡста|[49]ви его Вл(а)д(ы)ка Г(оспод)ь н(а)шь Ис(оусь) Х(ристос)ь, радоуеть бо се ѡ грѣшницѣ паче кающи се. Нь быстро иды сь горы ѡное сниде на равьнь, |[50]рекьше вь С(ве)тоую Гороу, идѣже слыша мирноую и неметежноую жиȥнь живоущоу се вь пажити тои, и право |[51]вѣроу добрѣ оукорѣньшоу се и свѣтло сиꙗющоу, нѣко дрѣво дивно стоѥщоу, ѥиже вѣтвиѥ соуть ѡсвещении бл(а)гобоꙗȥни|[52]ви и х(ри)с(т)олюбивы чрьнориȥьци и въсь ѡсв⟨е⟩щены цр(ь)ковны причьть срѣдже ихь всѣхь ꙗко сладькогласноу птицоу, Савоу рекꙋ |[53]мниха милюю оутѣхоу х(ри)с(т)олюбивомоу старцоу, често ѥже листвиѥ и прѣкрасни цвѣти пр⟨о⟩роч ьские проповѣди рекоуже ч|[54]ьстьныхь ѥв(а)нг(е)лии ꙋчениꙗ и ап(о)с(то)льска прѣданиѣ и ѡтчьск[иѥ] ȥаповѣди, а ѥже пльно плодовь рекьше оупваниѣ вѣры корень, |[55]а блага оупваниѣ плодь сь прѣжде речеными сими тоу и бл(а)гаꙗ вона вьждела бо и по истинѣ почина дрѣвѣ в немьже поѣше пт|[56]ица иȥмѣноующи гл(а)си тоже иȥмѣнование гласовь ѡ б(о)голюбывы г(оспо)д(и)не мои петь чоувьствии напишоу твоихь прѣмоудры|[57]хь видѣниѥ слышаниѥ ѡного дрѣва ѡ[бонан]иѥ, гла(гола)ниѥ ѡсеȥание птиць и ишьстие и прочаꙗ. Иȥиде бо иȥь ѡтьчьства |[58]ѥго вь с(ве)тоую ѡноу пажить, рекше вь С(ве)тоую Гороу и ѡбрѣте монастирь нѣколи бывьши ȥовомы Милеѥ Вьведение с(ве)тыѥи |[59]и прѣславныѥ Вл(а)д(и)ч(и)це Б(огороди)це идѣже не бѣ камень на камени ѡсталь, нь раȥвалень ѡтноудь и потроуди старость свою и мене |[60]аще и недостоина нарещи се с(ы)на ѥго подвиȥаѥ ме ѡбновити мѣсто с(ве)тое и мнѣ послѣдьствоующоу ȥаповѣдемь вл(а)д(и)чнемь |[61]ѥже р(е)чет(ь): „.Г. вещи вь с(ве)тыхь ѥв(а)нг(е)лихь вьȥлюбиши Г(оспод)а Б(ог)а своего всею д(оу)шею своею, и ближнаго своего ѣко и самь се“. Третиѣ |[62]ѥже: “Чти ѡца и матер“ свѣд⟨ѣ⟩тельствоующоу г⟨оспо⟩д⟨и⟩ноу ми с(ве)томоу Сѵмеѡноу, волю ѥго напльнихь ѡ цр(ь)кви и ѡ иныхь вещехь |[63]ѡ инихь же ме приноуди. И си поменоующоу мнѣ жиȥнь чьстноу славныю ми родителю како красота како дрьжание мир|[64]а, како сл(а)ва и б(о)гатьство ѡ нищелюбьe вь скорѣ Б(о)жие любление кь себѣ привлѣче. Помышль вь себѣ нек⟨о⟩ли спод⟨о⟩бить ме Вл(а)д(ы)ка |[65]мои Іс(оусь) Х(ристос)ь тоуижде же поклоньникоу быти оу Прѣс(ве)тыѥ Вл(а)д(и)ч(и)це н⟨а⟩ше Б(огороди)це и свѣтилоу неоугашеноу ти бывь храмѣ ѥе и оу гроба чьсть|[66]наго и б(ла)говѣрнаго старца г⟨осподи⟩на ми

с(ве)таго Симеѡна мнихь спод(о)бlень бихь быти емоу с нимь ктиторь и слоужитель и ѡ[бнови]|[67]хь его м(о)литвами ѥго. И дахь села монастироу: Гоурьгевиѥь, Петровиѥь, Кроушево, Книна, Роубьчь потокь, Дрьстьн[ькь], |[68]Ребьникь, Говьнь, Ȥалюгь и планиноу Добре доле. А винограда .В. и трьгь Книньць, а оу Ȥетѣ половиноу Каменицѣ и сь |[69]людьми. И по семь придахь Видѣнь и Бѣличища сь Горьними Враники до Градища. По семь же м(о)лоу вы г(оспо)диѥ мои и бра|[70]тиꙗ комоу Б(ог)ь дароуе си столь по мнѣ и сиѥ вл(а)д(и)чьство да не име ѡбидѣти С(ве)тыѥ Б(огороди)це оу сихь всѣхь правдахь писаныхь |[71]ȥдѣни да би потворена рѣчь моѣ ни дание. Ако ли кто потвори и име ѡбидѣти С(ве)тоую Б(огороди)цоу да га Б(ог)ь прокльне и |[72]с(ве)та Б(огороди)ца и да моу е соупьрница прѣдь С(ы)номь си вь д(ь)нь страшнаго ѡного соудища Х(ристо)ва. Понеже аще потворить рѣчь мо|[73]ю, то и самь аке и створи чьто с(ве)тини коеи ȥа д(оу)шоу свою, не хоѥѥ моу быти твьрдо ѡдь иныхь иже боуд⟨оу⟩ по немь вл(а)д(и)кы |[74][д]ѣ ѣ не потворихь прѣжде мене бывшихь вл⟨а⟩д⟨ы⟩кь дѣланиꙗ даѣниꙗ нь паче приложихь к томꙋ и довольныѥ [75][створихь] испльнены ѡ всакомь потрѣбовани вь вѣ[к]ь вѣкомь. Амин.

IC	XC
ОД	ОЛѢ

КР(Ь)СТЬ ВЕЛИѤГА ЖОУПАНА СТЕФАНА ⟨НА⟩МѢСТЬНОГА
Г(ОСПО)Д(И)НА ВСѢИ СРЬПСЦѢ ȤЕМЛИ
М(Ѣ)С(Е)ЦА СЕПТЕМБРꙖ .К.Ѳ. Д(Ь)НЬ СТВОРИ СЕ СИЕ

13

ЗАКЛЕТВА ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА НЕМАЊИЋА ДУБРОВЧАНИМА

(1214-1217)

Велики жуйан Сшефан, йошоњи Првовенчани краљ, обећава Дубровчанима йријашељсшво, слободу крешања и шрговања, и решавање сйорова йушем суда.

Препис дубровачког нотара Паскала (**А**), у ДАД (LXXVI, Dipl. et acta XIII стол. 194), исписан на пергаменту ширине 118, дужине 210 мм, уставом, црним мастилом у 13 редова, са крстом на почетку и белешком Stephanus на полеђини. На исправи се налази остатак печата (приближно једна четвртина) у смеђем воску на врпци од бледоцрвених нити, провучених кроз плику. Од легенде се наслућује: **Стє**, док се представа на слици не може препознати. Сачуван је и стари превод (**Б**) ове заклетве на латински, такође на пергаменту, који на полеђини има запис: Stephanus rex. Latini et Sclauonici. Vtilis.

Изд.: словенског и латинског текста: Јиречек, *Уговор Сшефана Првовјенчанога,* 304-311 (дат. 1215-1219); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 140-141, № 123 (дат. око год.1215-1219); Соловјев, *Од. сиом.*, 16-17, № 14 (дат. 1214-1217); словенски текст: Новаковић, *Зак. сиом.*, 136 (дат. око 1215); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 3, № 4 (дат. око 1215); Стефан Првовенчани, *Сабрана дела,* 108-109 (са преводом на савремени српски језик и коментарима CII-CIII,176). - Латински превод: Rački, *Prilozi za sbirku,* 128-129 (дат. 1214-1217); Ljubić, *Listine* I, 34, № 39 (дат. 1205-1222); Kukuljević, *Regesta,* 32, № 98 (дат. 1214-1217); и 71, № 244 (дат. по запису на бечком примерку 1229). Превод на савремени српски језик: Стефан Првовенчани, *Сабрани сйиси*, 105 (са коментаром и фотографијом (43, 124, 183)).

Заклетва није датирана. Gruber *(O dukljansko - barskoj i dubrovačkoj nadbiskupiji)* 112, прихвата Растићев податак о уговору са Србијом 1216. год., гледајући на тај уговор као на последицу рата између Дубровника и Рашке у 1215. год. Међутим, документи, као што и сам Грубер примећује, не спомињу директно рат са Србијом, него само уопштено говоре о ратовима (propter guerras, Smičiklas, н. д. III, 133, Nº 114). Досадашњи издавачи углавном прихватају датирање између 1214. и 1217. год. без коментара. Смичикласов коментар је погрешан. Предложено датирање је најприхватљивије, јер има за основу први помен Жана Дандола као дубровачког кнеза (1214) и крунисање Стефана Немањића краљевском круном (1217), по подацима Томе архиђакона сплитског. Година 1229, записана на полеђини бечког примерка не долази у обзир. Уп.: Јиречек, *Уговор Стефана Првовјенчанога,* 305. - Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко - српски уговори,* 11-14.

Осим о датуму, још од времена пионирских студија о словенској (=српској) канцеларији у Дубровнику (Rešetar, *Die ragusanischen Urkunden* 322; Jireček, *Die mittelalterliche Kanzlei,* 172-173), у историографији је вођена расправа о личности првог писара не само ове, него и још осам других ћириличких исправа насталих у првој половини XIII века, сачуваних у Архиву некадашње Дубровачке Републике (данас: Државни архив у Дубровнику). Дуго се сматрало да је писар анониман. Проблем је решио палеографском анализом Vrana (*Tko je pisao* 311-334), који је показао да је, од укупно девет ћириличких аката приписиваних до тада анонимном писару, првих осам средином XIII века написао (преписао) дубровачки нотар пресбитер Паскал. В. Уз ово издање, 25-26.

А

† Вь име Ѡ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)таго Д(ȣ)ха. Ӕзь вѣли жȣпань Стефань и сь своѡвь дѣтию кль|2нȣ се кнезȣ Дȣбровьчькомȣ Жань Даньдȣлȣ, и вьсе Ѡбкинѣ града Дȣбровьни|3ка, вь Б(ог)а и с(ве)тȣ Б(огороди)цȣ, и вь чес(т)ни и животворещи крьсть г⟨оспо⟩д⟨ь⟩нь, и вь с(ве)та Еvань|4глиѣ, и вь с(ве)тихь .ВI. ап(о)с(то)ль, и вь с(ве)тихь .М. м(ȣ)ченикь, и вь .Т.И.I. с(ве)тихь ѡт(ь)ць. Кль|5нȣ ви се безь всакога пропадьства, ѣкоре да ви смь приѥтель, и моѣ |6дѣть, докȣ ми сте прави. И аке кто вашь врагь прибѣгне ȣ мою зе|7млȣ, да ви га дамь, ако ви име що пакостити из мое земле ⁘ И да гредȣ |8ваши лȣди по моеи земли с трьгомь безь вьсакее боѣзьни, и да имь |9нѣ никере силе, нь да си продаю и кȣпȣю свободьно; а що е законь трь|10жьникомь ȣ моеи земли да ми даю. И да не емле Срьблинь Влаха бе|11зь сȣда; нь ако се ȣч(и)ни кривина мегю градомь и моѡвь земло|12вь, да се стаю сȣдие где е законь, и да исправлаю, а да не изма. Ӕ|13ко ли сие престȣплȣ да ме Б(ог)ь сȣди и с(ве)та Б(огороди)ца.

Б

†In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego magnus iupanus Stephanus cum filiis meis iuro comiti Ragusii|2 Johanni Dandulo et toti comuni Ragusine civitatis in Deo et in beata Dei genitrice et in sancta uiuifi- |3ca cruce Domini et ad sancta Dei Euangelia, et ad sanctos XII. apostolos et ad quadraginta martires |4et ad trecentos sanctos patres, iuro uobis sine omni fraude, quod ego uester amicus, et |5mei filii donec michi recti fueritis. Et si aliquis uester inimicus fugerit ad meam terram, |6ut dem eum uobis si ceperit uobis aliquid molestare de terra mea. Et ut ueniant |7uestri homines per meam terram cum mercimoniis sine ullo timore et ut non sit |8eis nulla fortia, sed ut uendant et comparent libere, et illud quod est mer|9catorum consuetudo in terra mea ut dent michi. Et ut Sclauus non apprehendat |10Raguseum sine iudicio, sed si factum fuerit iniustum inter ciuita|11tem Ragusii et terram meam ponant se iudices, ubi est consuetudo, et iudicent. |12Et ut non fiant pressalia, quod si contra hoc fecero iudicet me Deus et sancta |13Dei genitrix.

14

ПРВА ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ И СИНА РАДОСЛАВА МАНАСТИРУ ЖИЧИ

(1219-1220)

Стефан, први венчани краљ све Српске Земље, Дукље, Травуније и Захумља са сином, престолонаследником Радославом, прилаже храму Св. Спаситеља - Св. Спаса: 1. свете утвари и књиге за литургију и даје бројна села, људе и десет жупа; 2. наведене поклоне изузима од надлежности дворског протопопа и одређује да половина доходака свештеничких, влашких и земаљских припада Спасовој цркви; 3. одређује да се архиепископови људи не могу позивати на суд без краљевог печата, а онима који се не буду одазвали, глоба ће се уписивати код краља, док ће приход од глобе убирати архиепископ.

Оригинал није сачуван. Делимично сачуван извод познат је по недовршеном натпису
на северном зиду испод куле - звоника храма Св. Спаса у манастиру Жичи исписаном уставним
писмом у 26 редова, који се благо пењу према десној страни оквира натписа. Оквир је
уздигнут 2,15 м изнад тла, а ширина оквира је 3,75, дужина 2,31 м. Величина слова је тако
подешена да се једнаким напором могу читати сви редови: у првом реду 55 мм, у другом 50, а
при крају 40 мм. Текст је доста оштећен шалитром, па су зато одговарајући делови хрисовуље
објављени делимично према претходним издањима, а делимично према читању Синдика
in situ (1965) као и копији Живковића која се чува у Галерији фресака у Београду.

Изд.: Вујић, *Путешествије*, 151-154 (без датума); (Магарашевић), *Жича*, 9-22 (без
датума); Šafařik, *Památky²*, 6-10, № 7 (дат. 1222-1228); Miklosich, *Mon. serb.*, 11-16, № 18 (дат.
1222-1228); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 362-370 (дат. 1222-1228, са преводом на мађ.);
Милојевић, *Путопис*, 69-73 (без датума); Hurmuzaki - Densuşianu, *Documente privitore* I-2, 774-

14

ПРВА ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ И СИНА РАДОСЛАВА МАНАСТИРУ ЖИЧИ

(1219-1220)

Стефан, први венчани краљ све Српске Земље, Дукље, Травуније и Захумља са сином, престолонаследником Радославом, прилаже храму Св. Спаситеља - Св. Спаса: 1. свете утвари и књиге за литургију и даје бројна села, људе и десет жупа; 2. наведене поклоне изузима од надлежности дворског протопопа и одређује да половина доходака свештеничких, влашких и земаљских припада Спасовој цркви; 3. одређује да се архиепископови људи не могу позивати на суд без краљевог печата, а онима који се не буду одазвали, глоба ће се уписивати код краља, док ће приход од глобе убирати архиепископ.

Оригинал није сачуван. Делимично сачуван извод познат је по недовршеном натпису на северном зиду испод куле - звоника храма Св. Спаса у манастиру Жичи исписаном уставним писмом у 26 редова, који се благо пењу према десној страни оквира натписа. Оквир је уздигнут 2,15 м изнад тла, а ширина оквира је 3,75, дужина 2,31 м. Величина слова је тако подешена да се једнаким напором могу читати сви редови: у првом реду 55 мм, у другом 50, а при крају 40 мм. Текст је доста оштећен шалитром, па су зато одговарајући делови хрисовуље објављени делимично према претходним издањима, а делимично према читању Синдика in situ (1965) као и копији Живковића која се чува у Галерији фресака у Београду.

Изд.: Вујић, *Путешествије*, 151-154 (без датума); (Магарашевић), *Жича*, 9-22 (без датума); Šafařik, *Památky*[2], 6-10, № 7 (дат. 1222-1228); Miklosich, *Mon. serb.*, 11-16, № 18 (дат. 1222-1228); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 362-370 (дат. 1222-1228, са преводом на мађ.); Милојевић, *Путопис*, 69-73 (без датума); Hurmuzaki - Densuşianu, *Documente privitore* I-2, 774-

14

ПРВА ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ И СИНА РАДОСЛАВА МАНАСТИРУ ЖИЧИ

(1219-1220)

Стефан, први венчани краљ све Српске Земље, Дукље, Травуније и Захумља са сином, престолонаследником Радославом, прилаже храму Св. Спаситеља - Св. Спаса: 1. свете утвари и књиге за литургију и даје бројна села, људе и десет жупа; 2. наведене поклоне изузима од надлежности дворског протопопа и одређује да половина доходака свештеничких, влашких и земаљских припада Спасовој цркви; 3. одређује да се архиепископови људи не могу позивати на суд без краљевог печата, а онима који се не буду одазвали, глоба ће се уписивати код краља, док ће приход од глобе убирати архиепископ.

Оригинал није сачуван. Делимично сачуван извод познат је по недовршеном натпису на северном зиду испод куле - звоника храма Св. Спаса у манастиру Жичи исписаном уставним писмом у 26 редова, који се благо пењу према десној страни оквира натписа. Оквир је уздигнут 2,15 м изнад тла, а ширина оквира је 3,75, дужина 2,31 м. Величина слова је тако подешена да се једнаким напором могу читати сви редови: у првом реду 55 мм, у другом 50, а при крају 40 мм. Текст је доста оштећен шалитром, па су зато одговарајући делови хрисовуље објављени делимично према претходним издањима, а делимично према читању Синдика in situ (1965) као и копији Живковића која се чува у Галерији фресака у Београду.

Изд.: Вујић, *Путешествије*, 151-154 (без датума); (Магарашевић), *Жича*, 9-22 (без датума); Šafařik, *Památky²*, 6-10, № 7 (дат. 1222-1228); Miklosich, *Mon. serb.*, 11-16, № 18 (дат. 1222-1228); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 362-370 (дат. 1222-1228, са преводом на мађ.); Милојевић, *Путопис*, 69-73 (без датума); Hurmuzaki - Densușianu, *Documente privitore* I-2, 774-

777, № 636 (дат. 1222-1228, са преводом E. Kaluzniackog на лат.); Новаковић, *Зак. сūом.*, 571-575 (дат. око 1220); Соловјев, *Од. сūом.*, 17-23, № 16 (дат. 1220); Фекете, *Учешће св. Саве*, 76-77 (дат. 1220, са фотографијама); Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*, 111-117, (са преводом на савремени српски језик, коментар CIII-CXIV, 178-179); Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters*, 36-44 (са преводом на енглески, дат. око 1220). - Превод на савремени српски језик: Стефан Првовенчани, *Сабрани сūиси*, 109-111, са коментаром (43-48, 124, 183-185). - Миклошичево издање кориговали су не објављујући текст у целини: Вукомановићъ, *Лешойисъ*, 158-159: Ковачевић, *Белешке и наūиси*, 360.

Лит.: Станојевић, *Свеūи Сава и независносū*, 238; Шкриванић, *Жичко власūелинсūво*, 147-172; Синдик, *Једна или две*, 309-315; исти, *О савладарсūву*, 23-29; исти, *Значај*, 64-68; Грковић, *Имена*, 217-220; Мелцер, Павловић, Аћимовић, *Жича*, 132.

Исцрпну библиографију издања и одговарајуће литературе о жичким хрисовуљама доноси Суботић, *Трећа жичка ūовеља*.

Датум није сачуван. Исти се одређује годином стицања аутокефалности Српске православне цркве и повратком св. Саве у земљу.

У нашој историјској науци сматрало се да су натписи у Жичи остатак јединственог документа, иако су још Шафарик и Миклошич (в. Изд.) у регестима својих издања наговестили могућност о постојању двају докумената. Синдик (*Једна или две* в. Лит.) навео је разлоге у прилог мишљењу да се ради о изводима двеју хрисовуља. То је касније потврдио (*О савладарсūву* в. Лит.) када је на основу новопронађених нотарских аката, пореклом из Котора, показао да се Радослав и у неким другим документима назива краљем пре 1228. год.

Преписи жичких хрисовуља у облику у којем су данас сачувани настали су у време обнове Жиче за време владавине краља Стефана Уроша II Милутина и столовања архиепископа Саве III, тј. између 1309. и 1316. године, што се закључује на основу слоја фресака на којем су текстови писани. В. и бр. **148** ове збирке.

† Семꙋ же прѣсв(е)томꙋ храмꙋ Спаса нашего Іс(ꙋс)а Х(ри)с(т)а, по неисповѣдимѣи м(и)лости его еже створиѡ нась, Ст(е)фань, по Б(о)жиеи м(и)лости вѣньчани прьви краль [вьсе Срьбскиѥ] |[2]Ȥемле, Диѡклитиѥ и Травꙋние и Дальмациѥ и Ȥахльмиѥ, и сь прѣвьȥлюблен(и)мь ми с(и)номь Радославомь, по Божиеи м(и)лости намѣстьник[омь] ми [приносивь Твоѩ ѿ Твоихь ȥемлю вь моль|[3]бьнꙋю паметю наю дарь Сп(а)сꙋ наш(е)мꙋ Іс(ꙋ)сꙋ Х(ри)с(то)ꙋ и его с(ве)т(и)имь, с(ве)тими двѣри чьстнаго и животворещаго крьста Г(оспо)дна и с(ве)тыми страстьми [Христовами, и ѿ прѣсветыѥ Богородице ризи и поѩсь] |[4]и с(ве)тато(?) пророка Прѣд(те)че крьстителa Иѡв(а)на десницею же вьȥложи на врхь жиждит(е)ла и крьсти, и ѿ глави Прѣдтечеви, и мощьми вьсѣхь |[5]с(ве)тыхь апостоль, пр(о)р(о)кь, мꙋч(е)никь, св(ети)т(е)ль, пре(по)д(о)бнихь иконами светыхь и ч(ь)с(ть)нихь ѡбраȥь, и сьсоуди ȥлатими и сребрьними и рипидами доволно, и ȥавѣси |[6]и покрови светыми, и риȥами чьстьними, и светими еу(ан)г(е)ли и книгами многами ⟨и⟩ инѣми правдами ѩже быше на просвѣщениѥ Сп(а)соу нашемоу |[7] Ісоусоу Христоу, и на крьмꙋ и на ѡдѣниѥ слоужещимь светомоу храмоу семꙋ: село Тальско и сь Ратиновь и сь Ȥаклопитовь лꙋковь, Топо|[8]льница сь Воюшами, Рибьница и сь всѣми ѡбрьшьми и сь Брѣновь, Жича сь Батиномь, Рибичи сь Чрьновь рѣкомь, Тльсто брьдо са Рашкимь дѣломь и с Щитариновь, Пѣшьчаница вьса с Пѣчаном, Боукови|[9]ца, Граховищa вьса, Свиньци, Грачаница, Радиево, Конарево, Чрьнѩве сь Сѣрьговь, Брѣстница сь трьгомь, Свиница сь Ѡкроуглoмь, Боболе сь Чечиномь, Гвочаница сь Пꙋпавнимі. Оу Ѥльцихь |[10]села: Дольна вьсь, Борькь, Гьнила, Витахово. А оу Хвостнѣ села: Пекь сь ȥаселиѥмь си, Чрьни врьхь, Стльпеȥи, Трѣбовитиѥ, Горажда вьсь, Накль вьсъ сь Челпекии |[11]и сь Лаблани, Лютоглавы сь градомь. А ꙋ Ȥатонѣ села: Чрьньча сь ȥаселиѥмь си, ѡбѣ Ивани сь ȥаселиѥмь, Ȥамьчане сь ȥаселиѥмь Доубово Гане, и вьса сие села сь ȥаселиѩми си. А се |[12]оу Ȥетѣ села: Трѣболе, Плавница. Оу Горскои жоупѣ Голичь. А се пла(ни)не: на Спорихь Ноȥдри, Ѩворне сь Лоукавицами; оу Хвостнѣ Слано поле сь Тмасвѣмь гвоȥдомь, надь Брѣȥницами Желинь, а ȥимне па|[13]ше ѡд Брѣȥне долоу нижь Соутѣскоу сь вьсѣми пашами, ѩкоре прѣемле црък(о)вьна меда, сь всѣми пашами ȥимьними и лѣтьними, а по ѡне с⟨т⟩рѣнѣ Котлѣника. А се Власи что сьмо дали сѣи црьк|[14]и. Имена си соуть: Грьдь кьнеȥь и ȥь дѣтию, Радота, Вльксолавь, Тихомирь, Станимирь, Воихьна, Драгьшань, Нѣгославь, Ȥлина, Мирошь, Бракнь, Нѣгоушь, Нѣгота, Сына, Радомирь, Драгань, Братинь, |[15]Воило, Дрьжихьна, Пачемиль, Батинѩ, Братьмирь, Драгоушь, Тихомирь, Братешь, Грьдошь, Гостило, попь Пачень, Боунь, Стань, Драгомань, Стань, Де(си)славь, Коуплень, Даниша, Берило, Нѣгь, Бꙋнило, Драг[оми]рь, Бра|[16][тешь], Станимирь, Братонѣгь, Нѣгота сь детию, Драгоушь, Братило, Радославь, Тꙋдорь, Лꙋцань, Добромирь, Драгославь, Мꙋжило, Тихочь, Драгомирь, Драгоуш, Кꙋмань, Миловрать, Драгоушь, Драгославь, |[17]Брана, Проедило(?), Драга, Прьвославь, Драгоушь, Полиградь, Радишь, Тихомирь, тьщта мꙋ и сь дѣтию, Ȥлата, Стань, Драгнь, попь Микь, Добриша, Берило и сь дѣтию, Гостимирь, Радь, Гостимира мати, Чоучь, Кꙋ[мань], |[18]Брат[ославь, Боута, Нѣгь, Василь], Братешь, Братославь, Добрьць, Лѣвь, Драгомир, Срацинь, Тꙋдорь [Тихом]ирь, Бꙋнило, Браѩ, Гостило, Воимир, Божаѩ, Тоурѩкь, Прѣдимирь, Бꙋчь, Крас(и)мирь, Братило, Бꙋдиславь Тихославь, Мрь|[19]гела, [Радоушь], Кꙋплень, [Братань], Боунь, Продань, Воихьна, Братохна, Гостиша, Илиѩ, Бꙋ[корь, Ра]дь, Братина, Бала, Срацинь, Хрелѩ, Милць,

Добромиръ, Сина, Влад, Десило, Доброславъ, Теремишь, Боудинъ, |[20] Божица, Кꙋманъ, Боукоръ, Радь, Владь, Стань, Понѣгь, Рꙋгь, Грьдошь, Ꙁлата, Станю, Драгꙋшь, Вльксань, Богьдань, Братославь, Бѣгота и сь дѣтию, Только, Драгьць, Лꙋбота, Коулинь, Велимиръ, Брꙁѣи, Тꙋдорь, Брковь, Нанота, Сина, Нѣгь, Братеша, |[21]Бериславь, [Прьвославь, Сиꙗнь], Бꙋцкать, Чрьномꙋжь, [Грьдань], Никола, [Драгошь, Драгославь], Воинь, Гоугота, Вꙋсинь, Скоромирь, Проужинь, Воиславь, Дода, Радота, Велимирь, Поврьжень, Воиславь, Берило, Мирошь, Велѣнь, Срацинь, Аньдриꙗ, Бѣгота, Гостило, Чрьнѣга, Грьгоурь, |[22]Боукорь, Богдань, Стань, Десимирь, Бѣжань, Плѣнь, Вратиша, Дѣдоль, ꙋдовица Драгоула и Тꙋсь и сь материю, Грипонь [Чрьнота, Стань, Шарбань], Воинѣгю, Бѣлота, Воила, Мирошь, Славко, Гостило, Нѣжь, Продань, Бꙋнь, Дѣдь, Драгꙋшь Гꙋнꙗ, Врат(и)мирь, Влкосавь, |[23] [Гостимирь, Ходиша, Прѣдихна], Боукорь, Трꙋсѣнь, Нерадь, Синь[гоурь, Драг]ꙋшь. И сиѥ жꙋпе приложихомь подь ѡбласть сиѥ црькви: Крꙋшилницꙋ, Моравоу, Борьчь, Лепеницѣ ѡбѣ, Бѣлица, Лѣвоучь, Лꙋгомьа, Расина, Ѥхошаница. |[24] [И сиѥ что се пр]илага сиѥ цр(ь)кви, симь да нѣма протопопа дворьски никоѥре ѡбласти, нь что доходи [или ѡть поповь или ѡть] Влах, [или ꙁемлꙗна] поповска бирь, что доходи ѡть поповь, половина да се ꙋꙁима [сиѥи] црькви. |[25] И да се не поꙁива архиѥписк(оу)повь чλов(ѣ)кь кралю беꙁь кралеве печати, нь ако ѥ комꙋ чимь дльжнь архиѥпископовь чловѣкь, да га поꙁива с кралевомь печатию кь кралю, да ако не поиде по печати, то тꙋꙁи да [се оуписоую печати оу] кралꙗ, и да ѥ оуꙁима |[26] . . . . . . архиепископь [себѣ. И аще се поꙁове кралевь чловѣкь кь архиепископоу, и да боудеть...]

15

ДРУГА ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ И САВЛАДАРА КРАЉА РАДОСЛАВА МАНАСТИРУ ЖИЧИ

(1221-1224?)

Краљ Стефан Првовенчани са сином, престолонаследником и савладаром Радославом, одређује: да се у манастиру Жичи обављају крунисања српских краљева, устоличавања архиепископа и игумана, манастир добија девет жупа, свештенички бир у целини, прописују се неке одредбе из области брачног права, одређује се посебан положај за четири краљевска (ставропигијална) манастира, архиепископов човек може бити позван на суд само са краљевим печатом.

Оригинал није сачуван. Текст је познат по опширном, али само делимично сачуваном, изводу исписаном уставним писмом у 25 редова, на јужном зиду у приземљу куле - звоника храма Св. Спаса у манастиру Жичи. Оквир натписа ширине 2,83, дужине 2,30 м, уздигнут је 2,15 м изнад тла. Висина слова је у првом реду 50 мм, а затим опада од 43 до 35, а у последњем реду је 32 мм. Између последњег реда и доње ивице оквира има око 70 цм слободног простора са извученим али неискоришћеним линијама за писање. И овај текст као и онај на северном зиду (в. бр. **14** ове збирке) оштетила је шалитра, па се одговарајући делови текста овде објављују делимично према претходним издањима, а делимично према читању Синдика in situ (1965), као и копији Живковића која се чува у Галерији фресака у Београду.

Изд.: поред издања наведених уз бр. **14** ове збирке в. и: Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 356-357 (са преводом на мађ. дат. 1222-1228); Bogišić, *Pisani zakoni*, 24-26 (опширан извод, дат. 1222-1228); Hurmuzaki - Densușianu, *Documente privitore*, 777-780 (са преводом на лат., дат. 1222-1228); Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*, 116-123 (са преводом на савремени српски језик, коментар CIII-CXIV, 178-179). - Превод на савремени српски језик: Стефан Првовенчани, *Сабрани списи*, 111-114, са коментарима (48-49, 124, 185-186).

Лит.: в. бр. **14** ове збирке, као и: Rački, *Prilozi za sbirku,* 125; Ласкарис, *Византиске принцезе у средњовековној Србији*, Београд 1926, 41-42; Кисас, *О времену склапања брака Стефана Радослава са Аном Комнином,* ЗРВИ 18 (1978) 131-139.

Хрисовуља није датирана. Датум се приближно одређује према времену венчања краља Стефана Радослава. Уп.: Лит. уз бр **14** ове збирке (Синдик, *Једна или две жичке повеље*; исти, *О савладарству*), као и: Кисас, *О времену*... .

Помен проклетства св. Саве у санкцији указује на то да је тај део текста хрисовуље интерполисан. - Ова хрисовуља је посебно значајна зато што се у њој наследнику престола дозвољава да се назива краљем, тј. проглашава се савладарем, што је одређено да се у цркви Св. Спаса врше обреди крунисања краљева и устоличавања архиепископа, епископа и игумана и прописују се неке одредбе из области црквеног, грађанског и нарочито брачног права.

† Си же с(ве)ти и пр(ѣѡс)вещени храмь Сп(а)са нашего Іс(оу)са Х(ри ст)а. Ѧзь м(и)лостию Б(о)жикю вѣньчани краль Стефань, и с прѣвзьлюбленимь с(и)номь своимь Радославом прьвѣнцемь, кгоже |[2]благословисмо бити к[моу кралю вьсе сик дрьжаве]. Вь сем же храмѣ Спаса нашего, ꙁдѣ да поставлꙗють се в'си кралик хотеще быти дрьжавѣ сѣи, рахскк (= архикпископпик) и пискȣпие [и] игȣменик |[3][ꙁдѣ да поставлают се. И сик жоупе чьто приложихомь] поѡдь(sic) власть сики црк⟨в⟩ы: Крȣшильницоу, Моравоу, Борьчь, Лепеници ѡбѣ, Бѣлица, Лѣвочь, Лȣгомира, Расина, и Власи вси сик кралевьс|[4][ке дрьжаве. И сик жоупе, чьто приложихо]мь црькви Спаса наше[го, сь симь да не имаю протопопе дворске никоре ѡбласти. Ѧ що доходи ѡть поповь или ѡть Влахь или ꙁемльски люди, что е поповска бирь, |[5] что се ȣꙁемле [на людехь, да се та вса ȣꙁемл]ю сѣи ц[рькви. Ѧ инѣ]мь пискоупиꙗмь ке сȣ дошле жȣпе, да ȣꙁима протопопа дворски половинȣ бири поповьске, а кре [к врьховина попомь], да ѡд |[6] [тога] не оуꙁемле протопопа чест[ы, нь вьсе то пис]кȣпь да ȣꙁемле. Ѧ сик .Д. жоупе: Ѥльшаница, Пноука, ѡба Ибра, ѡд испрьва нѣ ȣлаꙁиль протопопа, да и кще да соу ѡт протопопь свободне. И .Д. намас[тири] |[7]кралевсци: С(ве)та Б(огороди)ца стоуденичьска, и С(ве)ти Геѡргик оу Расѣ [и светого]рьски манастирь и Света Б(огороди)ца грьдчьска, тѣми .Д.-ми ни самѣми ими, или гдѣ имь сȣ села подь коими пискȣ |[8][пиꙗми, да не имають] надь ними ник(о)ере ѡбласти пискȣпик. Ѧ ѡ поповьсцѣмь поставлени сихь ма⟨на⟩стирскихь ѡбласти, и ѡ всакомь дȣховн(о)мь исправлени, прѣ|[9]длагаемь [та вьса на архикпи]скȣпа. Ѧ ѡ поставлени игоуменьскомь, кгоже по правдѣ иꙁволи кралевьство, сего архиепископь благославлаеть (sic) б(о)жь|[10]ствьно, а краль давает емоу ж[ьꙁль], и целовь кго поставлаеть его игоумена. И по томоу б(о)ж(ь)ствни съ ꙁаконь наȣчивъше по црьковномоу ȣст|[11]авȣ и прѣдани, и господско [ꙁапрѣщеник быс]ть: не раꙁ лоучати се моуж(оу) ѡт жене и жене ѡт моужа. Ѧще ли котори ѡбрѣщетъ се сию страшноую ꙁаповѣ|[12]дь прѣстоупае, симь накаꙁаникмь да [накаꙁ]ȣкть се: аще ли котори боудеть ѡть властель, да оуꙁемлеть се на немь кралю .Ѕ. конь; а[ще ли ѡт иних] воиникь, да оуꙁимакть се на немь по .В. кона; аще ли ѡть оубогихъ люди створить |[13][се, да оуꙁимакть се на нихь по .В. воли.] Женамь такожде пове[лѣваем]: аще ли котора вь прѣстоупленик ꙁакона вьпадет, [ащ]е боуде ѡть

властель, то вла[стельскимь накаꙁаникмь да накаꙁоукт се; аще ли ѡть нижнихь, то противоу |[14]родоу да накаꙁоукт се. Ѧще] ли котора родители ѡтемлет се или инѣмь коимь симь, то такови да накаꙁоукт' се противȣ санȣ своkмȣ. Ѧще ли ѡ себѣ сама имѣть бѣсновати се, ѡставлꙗющи свокго мȣжа, да аще има добит(ь)к(ь) |[15]добитькомь да накаꙁȣкт се, аще ли добытк[а не има, то своимь тѣломь да накаꙁȣкт] се, ꙗкоже бȣдеть иꙁволеник мȣжа ке. Накаꙁавь ю, да ю водить; аще ли не боу⟨де⟩ть кмȣ ȣгодьна водити, то накаꙁавь ю да ю продасть камо кмоу годк. И по[накаꙁани] всаки |[16][мȣжь кои бȣдеть пȣстиль женȣ, да ю вьꙁврати вь домь свои; аще ли сего [не и]меть послȣшати, [то такови и ѡть б(о) ж(ь)ств(ь)ник] црькве да бȣдеть ꙁавеꙁань и ѡть г(осподи)на еи да не бȣ(де)ть ȣ милости. И аще вторȣ женȣ поиметь, да дасть ѡслȣхȣ подобнȣ прьвои, или кто таковомь женȣ дасть, иже не име хьтѣти [свок вьꙁлещи, то и ты да |[17]ȣпадакть ȣ такоже накаꙁаник, ꙗкоже и пȣстивии. И] женамь же симь ѡбраꙁомь ꙁапрѣще[ниꙗ да бивають,] да не имать ѡбласти ѡставивши свокго мȣжа иного ȣꙁети. С(ве)тителемь же и госп(о)дьствȣющимь ꙁапрѣщеникм б(о)ж(ь)стжьнимь ꙁапрѣщеникмь, [никтоже да не ѡставлꙗкть божьствьнаго сего ꙁакона, раꙁвѣ |[18]словесе прелюбодѣинаго, и тои истинно да ис]питаеть се сь расȣждеником. На власте[лѣхь же и на воиницѣхь да ȣꙁемлють на нихь ѡслȣхе господьствȣющи, а кже сȣть ȣбоꙁии, на них же ȣꙁемлю по .В. воли, то гдѣ ѡбрѣтають се ȣ жȣпахь ке сȣ подь ѡбластию архикп[искоупик, |[19]да оуꙁемлеть архикп(и)скȣпиꙗ], а подь ѡбластию инѣхь кпископпики, аще ѡбрѣщеть [се такови], то да ȣꙁима кпискȣпиꙗ кднь воль, а дрȣги да ȣꙁима господьствȣющи. Ѧще кто сватвицȣ прѣꙁ ꙁаконь ȣꙁме, аще бȣдеть ѡть властель или ѡть воиникь, [да ȣꙁимаеть ѡслȣхȣ господьствȣки |[20]по .В. воли; аще ли ѡть ȣбогихь,] то да ȣꙁима с(вети)т(е)ль половинȣ, а [такови] да се распȣщають ȣ распȣстѣхь или ȣ сватвицахь. Іже поꙁивают се прѣдь с(вети)т(е)лк ере по⟨д⟩ рȣкȣ с(вети)т(е)лемь кмȣт се, то такове рȣке и печати [светителие да ȣꙁимають. И да се не поꙁива] архик|[21][пискȣповь чловѣкь кь кралю беꙁь кралеве печаты,] нь ако к комȣ чимь дльжнь архикп(и)с(кȣ)повь чл(ов)екь, да се поꙁива сь кралкBомь печатию кь кралȣ. Да ако не поиде по печати, то тȣꙁи да се ȣписȣю печаты ȣ крал(а), и да к ȣꙁима архикп(и)с(кȣ)пь себѣ ⁖ |[22][И се вьса свршихомь ти, Спасе мои, и] прѣдахомь б(о)жьствьнѣи и неиꙁреченѣи славѣ ц(а)рьствиꙗ твокго да аще кто прѣстȣпить и иметь раꙁарати нѣчто ѡть сего прѣданаго Тебѣ, кто любо бȣдеть прѣтва[рак сиꙗ, не тькмь да к повинь |[23]и ѡтриновень божьствьномȣ тѣлȣ и крви] Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашего Іс(оуса) Х(рист)а и Б(ог)ȣ матери рождьшеи прѣс(вѣ)тик присноꙗдѣвик Марик, нь и анатѣмакмоу боуди и клетва на немь с(ве)тых(ь) н(е)б(е)снихь силь, [Іѡана прѣдтече и крьстителa, и светихь прѣславнихь апостоль]|[24]и с(ве)таго прьвом(ȣ)ч(е)н(и)ка Стефана, и с(ве)таго ѡт(ь)ца нашего Сави, и с(ве)тихь ѡт(ь)ць нашихь .Т.ИІ. иже вь Никыи и мьною грѣшьнѣмь да к ꙁавеꙁань вь си вѣкь и вь бȣдȣщии, и наслѣдникь да бȣдеть прѣдате[лю Июд] |[25]дѣ и причестникь рѣкьшимь: „Вьꙁми, раꙁьпни кго, крьвь кго на нас и на чедѣхь нашихь“, да причьть се кь тѣмь ⁖

16

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ И АРХИЕПИСКОПА САВЕ О ОСНИВАЊУ ЕПИСКОПИЈА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

(1219-1220)

Краљ Стефан Првовенчани и његов брат, први српски архиепископ св. Сава, оснивају епископије Српске православне цркве и одређују места (редослед) српских епископа на Сабору.

Оригинал није сачуван. Сигуран помен и извод из ове хрисовуље сачуван је у Крушедолском препису Синтагме Матије Властара из 1453. године. Ћоровић је сматрао да аутентичност садржаја овог извода не подлеже сумњи, као и да је писац извода имао пред собом оригинал или старији препис. (Уп.: Ћоровић, *Списи св. Саве*, XXXV-XXXVI).

Изд.: Šafařik, *Okázky,* 54-55 на крају Копорињског (Šaf.: Kopřivnického, (sic)) летописа као додатак; Стојановић, ЗИН I, 93-94, № 302; Ћоровић, *Списи св. Саве,* 196; Ћирковић, *Српске Notitiae episcopatum,* 200.

Датум издавања хрисовуље није сачуван. Претпоставља се да је издата у првој години после оснивања архиепископије, па је зато предложен горњи датум. Занимљиво је да се овде не спомиње епископ призренски, иако се зна да је призренска епископија као и рашка, постојала пре оснивања српске архиепископије.

Хрисовоуль светаго Савы и брата кго прьвовѣнчанаго кралꙗ Стефана.

Мѣста епископомь срьбскым: .А. ꙁетскыи, .В. рашкыи, .Г. хвостьнскыи, .Д. хльмскыи, .Е. топличкыи, .Ѕ. боудимскыи, .Ꙁ. дьбьрьскыи, .И. моравичскыи.

17

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ ЦРКВИ СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У СТОНУ

(1219-1221)

Приликом оснивања Захумске епископије краљ Стефан Првовенчани даје поклоне саборној цркви Свете Богородице у Стону.

Оригинал није сачуван, Спомиње се у повељи краља Стефана Уроша I, за исту цркву: ѡ(ть)|[12]ца своѥго с(ве)т(а)го крал(а) повелѣниѥ раꙁоумевь ѥп(и)с(ко)пиѥ х҆льмьскиѥ чинь се|[13]го г⟨оспо⟩д⟨и⟩на повелѣниѥмь исправихь. с҆борьнѣи тои с(ве)тои цр(ь)кви Домоу С(ве)тыѥ Б(огороди)цѥ |[14]оу Стонѣ . . . (в. бр. **54** ове збирке, означене редове).

18

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ МАНАСТИРУ СВ. ЂОРЂА КОД СКОПЉА

(1217-1227)

Краљ Стефан Првовенчани даје поклоне манастиру Св. Ђорђа код Скопља.

Оригинал није сачуван. Изричит помен сачуван је у хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина истом манастиру заједно са хрисовуљама претходних византијских, бугарских и српских владалаца: . . . с(ве)т(а)го Сѵмеѡна Неманѥ, Ѧса|[20]на ц(а)ра, Ватаца ц(а)ра, Калимана ц(а)ра, Стѣфана прьвѡвѣн'чанаго |[21]кралѥ(sic), Ко(н)стан'тина ц(а)ра и родителѥ кралѥв'ства ми крал(ѥ) Ѹрѡша прь|[22]ваго . . . (В. бр. **92** ове збирке, означене редове).

19

ПОВЕЉА КРАЉА (ИЛИ ВЕЛИКОГ ЖУПАНА) СТЕФАНА ЕПИСКОПИЈИ ЛИПЉАНСКОЈ

(1196-1227)

Краљ (велики жупан) Стефан Првовенчани даје дарове манастиру Грачаници, епископији липљанској.

Повеља није сачувана. Спомиње се у хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина истом манастиру: **Видѣхь раꙁдроушениѥ и падениѥ храма С(ве)тиѥ Б(огороди)це градьчаньскиѥ, ѥпископиѥ липлꙗньскыѥ, |8 сьꙁдахь ѡт ѡснованиꙗ, и пописах и оукрасих, вьноутрь и иꙁвьнѣ. Сии оубо всѣмь [ра]ꙁоумѣти писа кралевьст[во] ми ꙗко хрисовоуле, створени прародители |9 и родителми С(ве)тѣи Б(огороди)ци градьчаньскои, ѥп(и)с(коу)пии липлꙗньскои, в нихь же села и ꙁаселиꙗ, и паше, лѣтища и ꙁимища, ѡврѣть кр(а)л(е)в(ь)ство ми, ѥдно потрено а дроуго |10 погоублено, и [в]ь истини вьданна прародители и родителми, аꙁь грѣшныи Стефань крал(ь) Оурошь вторы, и сь [Бог]омь самодрьжьць всѣхь Срьпьскихь Ꙁемль и Поморьскыхь, вьпи|11 сахь ⟨вь⟩ хрисовꙋль сии: села имени Градчаница, и Сꙋшица и Сел'це и сь ꙁаселиꙗми ихь и сь мегꙗми.** (В. бр. **137** ове збирке, наведене редове).

20

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ МАНАСТИРУ СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У БИСТРИЦИ У ПОЛИМЉУ

(1217-1227)

Краљ Стефан Првовенчани дарује манастиру Св. Богородице села и људе и потврђује дарове свога оца великог жупана Стефана Немање.

Повеља није сачувана. Спомиње се у повељи краља Стефана Владислава истом манастиру: **Паакы же по ѡшьствии того ѿт мира сего намѣстьникь кмоу с(ы)нь кго, мои же г(осподи)нь и ѡ(ть)ць |[5]вѣньчан'ны краалль Србски и Помор(ь)ски Стефань по с(ве)тѣмь же и анг(е)л(ь)скомь ѡбразѣ нареченый Симонь монахь и кь прьвымь сего |[6]дарованиюмь приложи и оутврьдии своимь ҫапис(а)никмь мѣстоу семоу с(ве)томоу села и люд⟨е⟩**. (В. бр. **41** ове збирке, означене редове).

21

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ МАНАСТИРУ СВЕТЕ МАРИЈЕ НА ОСТРВУ МЉЕТУ

(после 1217-1227)

Краљ Стефан Првовенчани даје манастиру Св. Марије острво Мљет и нека имања на копну близу Дубровника, као и разне повластице.

Оригинал није сачуван. Текст повеље познат је по препису који се налази у ДАД LXXVI, Dipl. et acta 3/Беч 977, написаном на пергаменту ширине 340, дужине 480 мм, испред потврде овог акта од стране краља Стефана Уроша II Милутина. (Уп. бр. **138** ове збирке). Препис и потврда писани су истом руком, некалиграфским уставним писмом, облицима краја XIII и почетка XIV века, црним мастилом у 42 реда, рачунајући и потпис црвеним мастилом, без крстова на почетку и на крају. - Печат није сачуван; остали су само трагови црвеног конца за врпцу висећег печата. - На полеђини белешка: Privilegio della donation della Isola de Melleda. - Фотографија АИИ Ф II, 3/361.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы* ,63-65, № 51; Miklosich, *Mon. serb.*, 8-10, № 17 (дат. 1222-1228); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* VI, 358-362, № 221; (дат. 1222-1228 са преводом на мађ.); Smičiklas, *Dipl. zb.* III 223-225, № 197 (дат. 1222-1228); Новаковић, *Зак. сӣом.*, 586-587 (дат. око 1222); Соловјев, *Од. сӣом.*, 24-26, № 17 (дат. 1222-1228); Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*, 124-129 (са преводом на савремени српски језик и коментарима CXIV-CXV, 179-180), ed. Јухас Георгиевска и Јовановић. - Превод на савремени српски језик: Стефан Првовенчани, *Сабрани сӣиси*, 117-118, са коментарима (49-50, 124, 186-187), ed. Јухас-Георгиевска.

Датум није забележен. Приближан датум предлаже се према времену сређивања прилика у Србији после крунисања (1217) и према времену смрти краља Стефана Првовенчаног. Мошин, *Уговор св. Саве*, 81-104.

О аутентичности повеље расправљао је Шишић (*Летопис*, 226 и 252-255). Он наводи Јиречеково мишљење (*Die mittelalterliche Kanzlei*, 167) по којем је овај препис сигурно интерполисан (stark interpoliert), али веродостојан у погледу поклона. Аутентичност акта бране: Соловјев, *Хиландарска повеља*, 17; Божић, *Положај Зете*, 112; *Историја српског народа* I, 304 (Ферјанчић). Аутентичност повеље оспоравала је Nada Klaić (*Mljetski falsifikati*, 185-234). Ми сматрамо да нема довољно основа за њене сумње и мислимо да су у праву истраживачи који заговарају аутентичност садржаја ове исправе.

Датель благыихь и истоуникь вьсакомоу данию неѡскоуд'нии оуслышитель в'сакомоу призы|[2]вающоумоу и истинью (sic), не хоте ни ѥдиного же погибениѥ, нь веле в'сѣмь сп(а)сти се и вь разоум' |[3]истиньныи приити, вьсѣхь Вл(а)д(ы)ка Х(ристос)ь Б(ог)ь, истьньна моудрость ѡ(ть)уа, ѥгоже аще кто ѡбрѣть, вь ис|[4]тиноу блажень. Кто оубо доволь нь из'гла(гола)ти силии Г(оспод)не? Ѿ смѣрении таковаго Влад(ы)кы вса|[5]уьскаѣ оудив'лꙗють се, ꙗко за наше сп(а)с(е)ниѥ бьнисть (sic) ул(о)в(ѣ)кь вьсѣхь Б(ог)ь, вьпльтиви се вь прѣу(и)стꙋ|[6]ю си М(а)терь, и своимь си бл(а)говолениѥмь вѣньуа нась, даѥ испльнениѥ неѡскоудьно сь лю|[7]бовию припадающихь кь немоу. Ѥгоже бл(а)г(о)стиноу ул(о)в(ѣ)колюбыѣ разоумѣвь азь грѣшь|[8]ни Стефань, велии крал(ь), намѣстьныи г(оспо)д(и)нь вьсе Срьб'ске Зем'ле и Диѡклиѥ и Дальматиѥ |[9]и Травоуниѥ и Хльмьске Земле, прип⟨а⟩даѥ молю ти се, Г(о)с(под)и, ты приѥть ме ис(ь) урѣва м(а)т(е)ре мое, ты|[10]и ѥси мои покровитель, Тебе оутврьждениѥ и надеждю имамь, и Тебе молительницоу |[11]и прѣдлагаю прѣу(и)стоую Ти М(а)т(е)рь. Мене оубо из'бра вь домоу ѡ(ть)ца моѥго быти ми на⟨мѣ⟩стьни|[12]коу стола ѡ(ть)ца моѥго, и вь братии моѥи вышша ме ꙗвивь, и мнѣ прѣдасть пасти стадо |[13]ѡ(ть)ца моѥго сь бл(а)г(о)словлениѥмь ѡ(ть)уимь ми, иже и наоууениѥ сицево заповѣдавь мнѣ и рекыи: |[14]С(ы)ню, моѥ г(лаго)лы вьнимаи, кь моимь жь словесемь прилагаи оухо твоѥ, [с]ьхрани ѥ оу твоѥмь |[15]срдци, и боуди оуп'ва⟨ни⟩ѥ вьсѣмь срдцемь на Б(ог)а, благослови Б(ог)а на всако врѣме, вынoу хвала ѥго |[16]вь оустѣхь твоихь, блызь бо Г(оспод)ь вьсѣхь боѥщихь се ѥго, и мол(и)твоу ихь оуслышить, и сп(а)сеть ѥ. |[17]Ꙗм(и)нь. Тѣмьже и азь разоумѣвь блаженоую жизнь ѡ(ть)ца моѥго, ѣко вьса сь поспѣшениѥмь|[18]прилежаше вь зап(о)вѣдехь Г(осподь)нахь, тѣмьже и Вл(а)д(ы)ка Х(ри)с(тос)ь Б(ог)ь страшьна вьсѣмь живоущимь ѡкр(ь)сть его |[19]ꙗви и, и мирь и тишина быст(ь) вь дьни влад(ы)у'ства ѥго, по словоу прор(о)ка Д(а)вида: Ѣко Г(оспод)ь не лишить до|[20]бра ходещихь незловою. Сего ради и азь припад(а)ю вѣдыи Твоѥ улов(ѣ)колюбые, молю се вьпиѥ |[21]сице Ти Іс(оусе) Х(рист)е, ѡтврьзи ми ѡуи ср(ь)д(ь)унѣи разоумѣти и творити волю Твою в'се д(ь)ни живота |[22]моѥго, ꙗко пришьльць азь ѥсемь; не скрии ѡдь мене заповѣдеи Твоихь, нь ѡткрии ѡуи моѥ, |[23]да разоумѣю уюдеса ѡдь закона Твоѥго. Ськлажи ми, Г(оспод)и, безьстьна и таина прѣмоудрости Твоѥѥ. |[24]На Те бо оупваю, Б(ож)е мои, да ты ми просвѣтиши оумь и с'м(ы)слы свѣтомь разоума Твоего,

прѣбывати |[25]ми ⟨вь⟩ вьсѣхь писан'ныхь Твоихь вь ѡбьновлениѥ мнѣ и вь просвѣщениѥ истыню, и вь сп(а)сениѥ д(оу)ши |[26]моѥи и тѣлю. Ꙗминь. И такь прѣбывающоу ми, аще иное добродѣтели не створихь. Ѿ мнѣ про|[27]вѣсть Б(ог)ь, нь идѣже бысть манастырь коѥго с(ве)т(а)го, сь оусрьднимь хотѣниѥмь вьсакоу доволь ис'|[28]пльнихь ѥмоу. И семоу же манастырю Прѣуистыѥ Влад(ы)uицѥ наше Г(оспо)жде Б(огороди)це вь Млѣтѣ сиѥ да |[29]роую: ѡтокь в'сь и Бабыно поле, оу дро⟨у⟩гомь ѡтоцѣ оу Крькрѣ цр(ь)кьвь С(ве)т(о)га Вида, Ѣниноу и сь |[30]Поповомь люѥомь, и С(ве)т(а)го Стефана и С(ве)т(а)га Г[еѡрь]гиѣ. Ꙗ меге имь: вь Соуть Жоулыꙗнь ѡть мора до |[31]мора [и ѡть дроуге] стране ѡть Мотроужьнице ѡть мора до мора. [Оу Стонѣ црквь Светаго Николы. Сиѥ] |[32]да боуд⟨оу⟩ть метохиѥ С(ве)те Б(огороди)це Млѣтьскѥе (sic) цр(ь)кв[е]. И винограды коуп(и)ль ѡпать цр(ь)к(о)вним добы|[33]тькомь, да боуꙋть цр(ь)квы оу Рѣцѣ и оу Жрьновьници прѣд Доубров'никомь; сии всегда да бꙋ(дꙋ)|[34]ть црькві. И за сиѥ метохиѥ никоире ул(о)в(ѣ)кь да не има печали раз'вѣ ѡпать кто ѥ |[35]оу мѣстѣ томь, а ини никоире ул(о)в(ѣ)кь да не има печали ни ѡбласти надь нимь. Или кто и |[36]боуде влад⟨ы⟩ка по мнѣ, или моѥ дѣте или присни мои, или ины кто, сега да не разории; или ѡбыдещꙋ|[37]моу коимь оусилыѥмь комоу. Аще ли кто завистию сотониною ѡдрьжимь и дрьзнеть разори|[38]ти уто ѡть приносныимихь (sic) мною Прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци Бл(а)годѣтельници, таковыи да боудеть про|[39]клеть ѡдь Г(оспод)а Б(ог)а В'седрьжителꙗ и прѣс⟨ве⟩тыѥ Б(огороди)це, и сила у(ь)стьнаго и животворещаго кр(ь)ста да мьсти|[40]ть ѥго вь нинꙗ⟨ш⟩нѣмь вѣцѣ и ꙋ боуд⟨оу⟩щемь, и ѡдь мене грѣшьнаго боуди ѥмоу анаѳема. Сего ради |[41]писавь и подписахь.

СТЕФАНЬ ПО М(ИЛОС)ТИ Б(О)ЖИЕИ ВѢНЬУАНЬНЫ КРАЛ(Ь) И САМ(ОД)РЬЖ(ЬЦЬ) ВСѢѤ СРЬПСКЕ З(Е)МЛЫ И ПОМ(О)Р'СКІѤ·:·

22

ПОВЕЉА ДИКЕЈА МАНДУКЕ МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1227. април 11, индикт V?)

Исправа дикеја Струмске области Мандуке о предаји земље коју је манастиру Хиландару поклонио Андроник Дука Петралит.

Оригинал није сачуван. У АХС под бр. 88, топографска сигнатура А 1/14, постоји само превод те исправе написан на пергаменту ширине 230, дужине 590 мм, брзописом средине XIV века, црним мастилом у 38 редова. На почетку су записана имена 10 сурадника, уписаних у 10 крстова, распоређених у два реда. - На полеђини је стара белешка: **Пєриωрь стрꙋм[с]кы старааго Пєтралита**. Опис: Синдик, *Српска акта*, 86; Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chilandar* I, App. I, 287-288. - Фотографија: АСАНУ бр. 8876.Б.20; НБС Ф 2816; АС (филм).

Изд.: Грујић, *Три хиландарске повеље*, 4-5; Soloviev, *Un inventaire*, 46-47.

Датум је одређен годином од стварања света; индикт и година се не слажу. Могуће је да су писар или преводилац грешком испустили слово I =10, јер је индикт XV?

Сꙋродникь Ми|халь ко|вачь	**сꙋр|одь ни|кь Ми|ро**	**сꙋрод |никь Ди|нать**	**сꙋрод | никь попь|Вла |та**	**сꙋрод|никь игꙋ|мєнь ωдь Х|ꙋдинь**
сꙋр|одь ник|ь Өє ωдор|ь Прꙋ син|овь	**сꙋр|одь ник|ь Кли ко|та**	**сꙋрод|никь Хр|исто дꙋ|ль**	**сꙋр|одьни кь|Ѿнь ди ꙗк|она Мо ск|а**	**сꙋро|дьни кь|Ꙗни на|рь Өод⟨о⟩ рь|**

† Ꙗко ми повѣле прѣвелики Комнинь кирь Ꙗньдроникь Дȣка |[2]Петралифа г⟨оспо⟩д⟨и⟩на ми с(ве)таго, да подамь вь манастирь Хилань|[3]дарь д(ȣ)ше ради дарь родителиѥ ихь, имѣюще и ѡбладающе ѡть |[4]села Кȣцѣва ѥксалимо ꙁем(ь)лю селище Мȣньꙁени, и сȣмеждьни|[5]ци томȣ манастирȣ Хиланьдарȣ. Да ꙁа того ради приꙁвас'мо се|[6]лꙗни добрѣхь людеи и тȣместьци тога села Кȣцѣва, тога места сȣродь|[7]ници: Михалꙗ ковача, Мирька, Динать, попа Блатȣ; такожде и ѡдъ села |[8] Ѥмьнȣхова: Ѳеѡдора Прȣсина, Кликотȣ, Христодȣла, Ꙗнинара Ѳе|[9]ѡдора и игȣмена ѡть Хȣдина Ѳеѡфана и диꙗкона попа Моска, ка|[10]ко то и горѣ ꙁаписаше бѣлегь рȣкописаньниѥ ихь крьсть на ȣтврь|[11]ждениѥ и свѣдочьбȣ ꙁа прѣданиꙗ ради манастирȣ Хиланьдарȣ д(ȣ)ше |[12]ради дарь. Да ꙁа то прѣдавамь игȣменȣ Никодимȣ ть⟨ꙁи⟩ ꙁем(ь)лю беꙁь нико|[13]ѥго говора и всеи братиѥ хиланьдарьскои ѡбрѣтающе⟨и⟩ се ȣ томь манастири: село Мȣньꙁени, дрьжи ѡть крꙗ блатьска дари до пȣта и до блати|[14]ща, и дари до панагира где стои Всѣхь С(ве)тихь сȣмеждьници ꙁем(ь)ли |[15]тои метохии Мȣньꙁеньскои. И дрȣга нива горѣ надь пȣтемь |[16]при Сȣходолѣ, иде по стране надь Пада, дари надь метохию. И дрȣга |[17]нива горѣ надь пȣтемь ц(а)ревѣмь и ȣ сȣмежди Сȣходола, навалать се|[18] на странȣ Хоматовȣнꙗ, и сȣмеждь тога метохиꙗ Хиланьдара. Дрȣга |[19]нива наꙁадь Хамокладовȣнꙗ(sic), и ȣ сȣмежди дрȣмȣ ц(а)ревȣ дари вь ѥꙁе|[20]ро. И дрȣга нива ȣ сȣмежди дрȣмȣ, ѥꙁерȣ и брьдȣ, и по ѡнȣ странȣ Хома|[21]товȣне нивиѥ где доходе дари до моѥ међе, дари до половине Дȣбен|[22]таре, такоꙁи надь пȣть, дари до Горьꙗницьскихь виноград. И ȣ сȣмежди |[23]Горьнемȣ пȣтȣ идȣщомȣ ȣ лоꙁиꙗ кȣцевьска, и ȣ сȣмежди темь ни|[24]викѥмь манастира Хиланьдарьскаго. |[25]И такоꙁи ѥсть повѣдана ꙁем(ь)лꙗ |[26]д(ȣ)ше ради дана ѡдь прѣвеликопочьтеньнаго Ꙗньдроника Дȣке Петрали|[27]та, да ꙁато прѣдавамь д(ь)н(ь)сь Прѣс(ве)тиѥ Б(огороди)це Хиланьдарьскиѥ мана|[28]стирȣ срьбьскомȣ имати и ѡбладати тои манастирь вь всѣхь годищехь |[29]и до послѣдьнего д(ь)не; да ѡдь д(ь)н(ь)сь не има ни воле ни ѡблад⟨а⟩ниꙗ г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь мои |[30]Ꙗньдроникь Дȣка Петралить и нѣкто ѡдь моихь, и прѣѥмлющȣ искати |[31]и потоптати то писаниѥ, д(ȣ)шевьни тои дарь; или инь некто ѡдь моѥ стра|[32]не вьꙁище некога тȣ ꙁем(ь)лю да се не чиѥть что либо хощеть го|[33]ворити, нь и проклетию достоинь бȣде прѣс(ве)тихь триста .ИI. |[34]ѡтьць никеискихь. И того врѣмена повѣдающȣ м(ѣ)с(е)ца априлꙗ .AI. |[35]ѥньдиктиѡна .Е. вь лѣто шестотисȣщьно и седмисьтьно |[36]тридесети и пето.

† Владаьць по ѡбласти стрȣмьсцѣи|[37]Ѥмнȣховѣ дикеи великопочьтеньнаго с(ве)таго ми г⟨оспо⟩д⟨и⟩на Ꙗньдроника|[38]Дȣкь Петралита, Маньдȣка того мѣста иꙁдавьчиꙗ, д(ȣ)ше ради.

23

УГОВОР АРХИЕПИСКОПА САВЕ О КУПОВИНИ ЗЕМЉЕ ЗА ВИНОГРАД У КАРЕЈИ

1192. новембар 1, (1229 ?)

Архиепископ Сава и Светогорски протат склапају уговор о куповини земље за виноград у Кареји.

Превод са грчког у АХС бр. 87, топографска сигнатура А 1/13, написан на пергаменту ширине 290, дужине 585 мм, црним мастилом, брзописом XVII века у 53 реда. Крст изнад почетка текста, криптограм уз крст и иницијал изведени су црвеним мастилом. Испред потписа налази се крст такође са криптограмом. Испод последњег реда налепљен је папирић са белешком непознатог монаха XX века: Ово је главни духомент (sic) о границама хилендарске шуме на Кареи, и на грчком језику има један у грчким . . . (?). Белешка на полеђини: **Хрисовȣл(ь) кареискы. Синорь ꙁа брьдо. Номерь ЛꙀ** - 37; Бр. 3; обичном оловком, руком Успенског: 6701 года. - Опис: Синдик, *Српска акта*, 85. - Фотографије: АСАНУ 8876.Б.16; НБС Ф 2815; АС (филм).

Изд.: Новаковић, *Писмо светога Саве од 1193 г.*, 305-310; Korablev, *Actes de Chil.* II, 369-371, № 1 (дат. 1193; Соловјев, *Од. спом.*, 9-11, № 9 (дат. 1192?); Ћоровић, *Списи св. Саве* (заједно са грчким текстом), 191-195 и XXXIII-XXXV (дат. 1193, препис негде из XIV в.).

Изд. грчког текста: Petit, *Actes de Chil.* I, 3-5 № 2 (према примерку **В**, дат. 1193); Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chilandar* I, 117-122, № 6, Album, pl. X, XI (дат. 1229?, са описом и опширним коментаром).

Криптограм крста над текстом: **ЦР СЛВ ІС ХС НІКА МЛ РБ ВР** разрешава се највероватније као: **Ц(а)р(ь) Сл(а)в(и) Ісоусь Христось ника, мѣсто лобно раи бысть, вера радоуетса**. Уп.: Babić, *Les croix*, 1-13. За последње две речи уп.: Јастребов, *Тумачење*, 90: К В Р Х В = Крест Возноситсе Радуется Християнская Вера[a]. Криптограм уз крст испред потписа гласи: **Исоусь Христось царь славы**. - Датум на документу: 6701=1192. новембар 10, изазвао је сумњу у аутентичност акта, јер наведене године Сава Немањић још није био архиепископ. Аутентичност документа бранио је Мошин (*Уговор св. Саве са светогорским протатом о земљи за виноград*, Гласник Државног музеја у Сарајеву, 1 (1946), 81-104, са старијом литературом). Аутентичност превода не може се бранити, јер Сава о себи једном говори као о архиепископу а други пут као о јеромонаху. - Мошин је сматрао да се оригинал на грчком језику налази у Архиву Светогорског протата, што досадашња истраживања нису потврдила. Савремени научни резултати показују да од текстова на грчком језику постоје три примерка **А, В** и **С,** и то само у АХГ, топографска сигнатура А 13/2. За њихов опис и коментаре уп. издања грчког текста: Živojinović, Kravari, Giros. - Овде се објављују упоредо грчки (према наведеном издању, комбинација примерака **А** и **В)** и старосрпски текст.

А

Б

ЦР СЛВ
ІС ХС
НІ КА
М Л
Р Б
ВР

А [+] Ἐν ὀνόματ(ι) το[ῦ] π(ατ)ρ(ὸ)ς [(καὶ)]
τοῦ υἱοῦ (καὶ) τοῦ ἁγ(ίου) πν(εύματο)ς.
Ἐγὼ ὁ ταπειν(ὸς) ἱερομ(όνα)χ(ος) Σάβ(ας),
ὁ ἐλέῳ Θ(εο)ῦ ἀρχιεπίσκ(ο)π(ος) τ(ῆς)
Σερβί(ας), ‖2 ο{ἱ} καὶ ἄνωθ(εν) τοῦ
[παρ]όντ(ος) ὕφ(ους) οἰκειοχείρ(ως)
προτάξ(ας), τ(ὴν) παροῦσ(αν) ἔγγρα(φον)
(καὶ) ἐνυπόγραφ(ον) συμφωνί(αν) (καὶ) ‖3
[ὁ]μολογί(αν) τίθημι (καὶ) ποιῶ πρὸ(ς)
ὑμ(ᾶς) τ(οὺς) τιμιωτ(ά)τ(ους) [π](ατέ)ρας
(καὶ) ἀδελφ(οὺς) μου, τ(όν) τε πρῶτ(ον) καὶ

† Въ име Ѡ(ть)ца и
С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оу)ха.
Азъ смѣреный іеро-
монах Сава м(и)л(о)стию Б(о)жїею |2архї-
пископъ Срьбскїи, иж⟨е⟩ сьвише
крьста назнаменавь своею роукою
и предь |3рекь писанно
и подписано съгласие
и исповеданїе твор8 кь
вамъ ѵ(ь)ст(ь)нѣишимъ |4ѡт(ь)цемъ
и братꙗмъ моим(ъ), прот8 и

τ(οὺς) λοιπ(οὺς) [λ]ογά(δας). Ἐπειδὴ ἐν ‖4
χρήσει ἐγενόμ(ην) τόπ(ου) τιν[ὸ](ς) (ὥσ)τε
κατ(α)φυτεῦσαι ἐν αὐτῷ [ἀμ]πελῶν(α),
προσῆλθ(ον) τῇ ὑμετέρα τιμιότητι καὶ ἐν ‖5
Χ(ριστ)ῷ ἀγάπη, σοὶ τὲ τῷ γνησιωτ(ά)τ(ῳ)
π(ατ)ρὶ (καὶ) ἀδελφ(ῷ) μου ἐν Χ(ριστ)ῷ
ἱερο(μονά)χ(ῳ) κυρ(ῷ) Εὐσεβίῳ (καὶ)
πρώτ(ῳ) τοῦ Ἁγ(ίου) Ὄρ(ους), (καὶ) τῇ
λοιπῇ γερουσί(α) ‖6 τ(ῶν) τιμιωτ(ά)τ(ων)
καθηγουμ(έ)ν(ων) (καὶ) ἀδελφ(ῶν) μου,
(καὶ) τ(ὴν) ἐμ(ὴν) ἀνήγγειλα αἴτ(η)σ(ιν)
(καὶ) τ(ὴν) ἀξίωσι(ν) ἐξεκάλυψα. Ἐπεὶ
[(δὲ)] ὑμεῖς, ‖7 ἰδόντ(ες) <τὴν> πρὸ(ς)
ὑμ(ᾶς) ἀγάπ[ην] ὑμ(ῶν) καὶ ἀρχαί(αν)
συνήθει(αν) καὶ συναναστροφ(ήν), οὐκ
ἠθελήσατ[ε] τ(ὴν) αἴτησίν μου παρει[δ]ῆν
‖8 [ἀ]νίσα[σθ(αι)] (καὶ) τ(ὴν) ἀξιωσι(ν)
ἀτιμάσαι, συνήλθετ(ε) ἐπι τ[ο] αυτὸ (καὶ)
συγκατετέθητ(ε) δοῦναί μοι χερσοτόπ(ιόν)
[τι]˙ ‖9 (καὶ) δὴ εὑρόντ(ες) ἀνωτέρω τοῦ
βουν(οῦ) τοῦ παρακειμ(έ)νου τῇ μο(ν)ῇ τοῦ
Κοχλιαρᾶ τόπ(ιόν) τι, δένδρεσι μ(ὲν)
πεπυκνωμ(έ)ν(ον), διαφέρ(ον) (δὲ) ‖10
τῇ μο(ν)ῇ τοῦ Ἁγίου Δημ<η>τρίου,
π(αρα)δεδώκατέ μοι τοῦτ(ο), τοπ(ικῶς)
ἐπιστάντ(ες) (καὶ) κατ(α)σκεψάμ(εν)οι
ἀκριβ(ῶς), (καὶ) τὸ τοιοῦ[τ](ον) ‖11 περιορί-
σαντ(ες) {τ(ὸ) το[ι]οῦτ(ον)} τόπ(ιον). Ὁ (δὲ)
περιορισμὸ(ς) τούτ(ου) ἔχει οὕτ(ως)˙
ἄρ[χ](ε)τ(αι) [ἀ]π(ὸ) τοῦ ἀνωτ(έ)ρ(ου) καὶ
τε[λ]ευταίου μ[έ]ρ(ους) ‖12 τοῦ μεγ(ά)λ(ου)
ῥύακο(ς) τοῦ κατ(ὰ) ἀνατ(ο)λ(ὰς)
βλέποντ(ος) (καὶ) διασχίζοντ(ος) μετρί(ως)
τὰ ἑκατέρωθ(εν) τούτ(ου) παρακείμ(εν)α
δύο μέρη ‖13 τοῦ ἐμοῦ ἀμπελ(ίου) τόπ(ου),
ὃ δηλαδ(ὴ) τὸ ἐμ(ὸν) μέρο(ς) κατ(α)φυ-
τεῦσ(αι) ἔφθα(σεν), ὃ /(καὶ)/ παρέλαβ(ον)
πρότ(ε)ρ(ον) ἐκ τοῦ προϋπάρξαντο(ς) ‖14
πρώ[του] ἱερο(μονά)χ[ου] κυρ(οῦ)
Θεοκτίστου (καὶ) τ(ῶν) λοιπ(ῶν) τιμιω-
τ(ά)τ(ων) καθ[η]γουμ(ένων), καὶ κρατεῖ
τ[ὸ] τοιοῦτ(ον) ἀνατολικ(ὸν) μέρο(ς) ‖15
(καὶ) ἀνέρχετ(αι) τὸ ὀφρύδ(ιον) ὀφρύδ(ιον)

провим. Понеж(е)
потребевах (sic) место насадити
вь нем лозие
|5прїидох кь вамъ ѵ(ь)ст(ь)нѣишимь и ѡ
Х(ри)с(т)ѣ, любови вашеи. Тебѣ же
искрьнѣиши Ѡ(ть)ч(е) |6и брат(е) ѡ Х(ри)с(т)ѣ,
с(ве)щ(е)н'нѡиноѵе кѵр Еѵсевие и
проте С(ве)тые Гори, и провимъ
|7старцем(ь) ѵ(ь)стнїимъ кафїсматаром(ъ),
и мое прошение възвестих и
моленїе ѡткрых. Понеж(е) |8видѣв'ше и ви
любовъ мою и прьви ѡбичаи
съвьз'расть, и не вьсхотѣсте мое про|9шенї
прѣзрѣти, ни моленїе ѡбесч(ь)стити, съте-

косте се на то и 8рекосте дати ми
|10мѣсто ледин(ь)но, и ѡбрѣт'ше
више б'рьда лежещее
над монастыремъ Х8лиар8 мѣсто
|11чесодрев'но съдрьжен
монастир С(ве)т(а)го Димитрїꙗ и
прѣдасте ми то, на мест8 став'ше и
оу|12смотривши изещ'нѣ
ѡ томъ, и ѡкроужив'ше
тако. И кс(ть)
прѣдѣль сице имы: |13починать ѡдсгор и
до кон'ца места
Великаго
потока, и кь вьстокоу
зрит и разделае
|14ѡбоих лежещих странъ
моего лозиꙗ, на
места показ8е кь моеи
стране сада, иже |15прежде въсьприехь
ѡд пред бившег(а)
прота їеромонах(а) кѵр
Θеок'тиста и прочих
ѵ(ь)ст(ь)них |16иг8мень, и дрьжи
тое вьсточ'нїе страни,
и въсходить

Криптограм креста над текстом: **ЦР СЛВ ІС ХС НІКА МЛ РБ ВР** разрешава се највероватније као: **Ц(а)р(ь) Сл(а)в(и) Ісоүсь Христось ника, мѣсто лобно раи бысть, вера радоүетса.** Уп.: Babić, *Les croix*, 1-13. За последње две речи уп.: Јастребов, *Тумачење*, 90: К В Р Х В = Крест Возноситсе Радуется Християнская Вера[a]. Криптограм уз крст испред потписа гласи: **Исоүсь Христось царь славы**. - Датум на документу: 6701=1192. новембар 10, изазвао је сумњу у аутентичност акта, јер наведене године Сава Немањић још није био архиепископ. Аутентичност документа бранио је Мошин (*Уговор св. Саве са светогорским протатом о земљи за виноград*, Гласник Државног музеја у Сарајеву, 1 (1946), 81-104, са старијом литературом). Аутентичност превода не може се бранити, јер Сава о себи једном говори као о архиепископу а други пут као о јеромонаху. - Мошин је сматрао да се оригинал на грчком језику налази у Архиву Светогорског протата, што досадашња истраживања нису потврдила. Савремени научни резултати показују да од текстова на грчком језику постоје три примерка **А, В** и **С,** и то само у АХГ, топографска сигнатура А 13/2. За њихов опис и коментаре уп. издања грчког текста: Živojinović, Kravari, Giros. - Овде се објављују упоредо грчки (према наведеном издању, комбинација примерака **А** и **В)** и старосрпски текст.

А

A [+] Ἐν ὀνόματ(ι) το[ῦ] π(ατ)ρ(ὸ)ς [(καὶ)] τοῦ υἱοῦ (καὶ) τοῦ ἁγ(ίου) πν(εύματο)ς. Ἐγὼ ὁ ταπειν(ὸς) ἱερομ(όνα)χ(ος) Σάβ(ας), ὁ ἐλέω Θ(εο)ῦ ἀρχιεπίσκ(ο)π(ος) τ(ῆς) Σερβί(ας), ‖[2] ο{ἰ} καὶ ἄνωθ(εν) τοῦ [παρ]όντ(ος) ὕφ(ους) οἰκειοχείρ(ως) προτάξ(ας), τ(ὴν) παροῦσ(αν) ἔγγρα(φον) (καὶ) ἐνυπόγραφ(ον) συμφωνί(αν) (καὶ) ‖[3] [ὁ]μολογί(αν) τίθημι (καὶ) ποιῶ πρὸ(ς) ὑμ(ᾶς) τ(οὺς) τιμιωτ(ά)τ(ους) [π](ατέ)ρας (καὶ) ἀδελφ(ούς) μου, τ(όν) τε πρῶτ(ον) καὶ

Б

ЦР СЛВ
ІС ХС
НІ КА
М Л
Р Б
ВР

† Въ име Ѡ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оү)ха. Азъ смѣреныи иеромонах Сава м(и)л(о)стию Б(о)жїею |[2]архїпископъ Срьбскїи, иж⟨е⟩ сьвише крьста назнаменавь своею роүкою и предь |[3]рекь писанно и подписано съгласие и исповеданїе твор8 кь вамъ ч(ь)ст(ь)нѣишимъ |[4]wт(ь)цемъ и братиамъ моим(ъ), прот8 и

τ(οὺς) λοιπ(οὺς) [λ]σγά(δας). Ἐπειδὴ ἐν ‖[4] χρήσει ἐγενόμ(ην) τόπ(ου) τιν[ὸ](ς) (ὥσ)τε κατ(α)φυτεῦσαι ἐν αὐτῷ [ἀμ]πελῶν(α), προσῆλθ(ον) τῇ ὑμετέρα τιμιότητι καὶ ἐν ‖[5] Χ(ριστ)ῷ ἀγάπη, σοὶ τὲ τῷ γνησιωτ(ά)τ(ω) π(ατ)ρὶ (καὶ) ἀδελφ(ῷ) μου ἐν Χ(ριστ)ῷ ἱερο(μονά)χ(ω) κυρ(ῷ) Εὐσεβίῳ (καὶ) πρώτ(ω) τοῦ Ἁγ(ίου) Ὄρ(ους), (καὶ) τῇ λοιπῇ γερουσί(α) ‖[6] τ(ῶν) τιμιωτ(ά)τ(ων) καθηγουμ(έ)ν(ων) (καὶ) ἀδελφ(ῶν) μου, (καὶ) τ(ὴν) ἐμ(ὴν) ἀνήγγειλα αἴτ(η)σ(ιν) (καὶ) τ(ὴν) ἀξίωσι(ν) ἐξεκάλυψα. Ἐπεὶ [(δὲ)] ὑμεῖς, ‖[7] ἰδόντ(ες) <τὴν> πρὸ(ς) ὑμ(ᾶς) ἀγάπ[ην] ὑμ(ῶν) καὶ ἀρχαί(αν) συνήθει(αν) καὶ συναναστροφ(ήν), οὐκ ἠθελήσατ[ε] τ(ὴν) αἴτησίν μου παρει[δ]ῆν ‖[8] [ἀ]νίσα[σθ(αι)] (καὶ) τ(ὴν) ἀξιωσι(ν) ἀτιμάσαι, συνήλθετ(ε) ἐπι τ[ο] αυτὸ (καὶ) συγκατετέθητ(ε) δοῦναί μοι χερσοτόπ(ιόν) [τι]˙ ‖[9] (καὶ) δὴ εὑρόντ(ες) ἀνωτέρω τοῦ βουν(οῦ) τοῦ παρακειμ(έ)νου τῇ μο(ν)ῇ τοῦ Κοχλιαρᾶ τόπ(ιόν) τι, δένδρεσι μ(ὲν) πεπυκνωμ(έ)ν(ον), διαφέρ(ον) (δὲ) ‖[10] τῇ μο(ν)ῇ τοῦ Ἁγίου Δημ<η>τρίου, π(αρα)δεδώκατέ μοι τοῦτ(ο), τοπ(ικῶς) ἐπιστάντ(ες) (καὶ) κατ(α)σκεψάμ(εν)οι ἀκριβ(ῶς), (καὶ) τὸ τοιοῦ[τ](ον) ‖[11] περιορίσαντ(ες) {τ(ὸ) το[ι]οῦτ(ον)} τόπ(ιον). Ὁ (δὲ) περιορισμὸ(ς) τούτ(ου) ἔχει οὕτ(ως)˙ ἄρ[χ](ε)τ(αι) [ἀ]π(ὸ) τοῦ ἀνωτ(έ)ρ(ου) καὶ τε[λ]ευταίου μ[έ]ρ(ους) ‖[12] τοῦ μεγ(ά)λ(ου) ῥύακο(ς) τοῦ κατ(ὰ) ἀνατ(ο)λ(ὰς) βλέποντ(ος) (καὶ) διασχίζοντ(ος) μετρί(ως) τὰ ἑκατέρωθ(εν) τούτ(ου) παρακείμ(εν)α δύο μέρη ‖[13] τοῦ ἐμοῦ ἀμπελ(ίου) τόπ(ου), ὃ δηλαδ(ὴ) τὸ ἐμ(ὸν) μέρο(ς) κατ(α)φυτεῦσ(αι) ἔφθα(σεν), ὃ /(καὶ)/ παρέλαβ(ον) πρότ(ε)ρ(ον) ἐκ τοῦ προϋπάρξαντο(ς) ‖[14] πρώ[του] ἱερο(μονά)χ[ου] κυρ(οῦ) Θεοκτίστου (καὶ) τ(ῶν) λοιπ(ῶν) τιμιωτ(ά)τ(ων) καθ[η]γουμ(ένων), καὶ κρατεῖ τ[ὸ] τοιοῦτ(ον) ἀνατολικ(ὸν) μέρο(ς) ‖[15] (καὶ) ἀνέρχετ(αι) τὸ ὀφρύδ(ιον) ὀφρύδ(ιον)

прочим. Понеж(е) потребевах (sic) место насадити вь нем лозие |[5]прїидох кь вамъ ч(ь)ст(ь)нѣишимь и w Х(ри)с(т)ѣ, любови вашеи, Тебѣ же искрьнѣиши Ѡч(е) |[6]и брат(е) w Х(ри)с(т)ѣ, с(ве)щ(е)н'нwиноче кчр Еусевие и проте С(ве)тые Гори, и прочимъ |[7]старцем(ь) ч(ь)стнїмъ кафїсматаром(ъ), и мое прошение възвестих и моленїе wткрых. Понеж(е) |[8]видѣв'ше и ви любовъ мою и прьви wбичаи съвьз'расть, и не вьсхотѣсте мое про|[9]шенї прѣзрѣти, ни моленїе wбесч(ь)стити, съте-

косте се на то и 8рекосте дати ми |[10]мѣсто ледин(ь)но, и wбрѣт'ше више б'рьда лежещее над монастыремъ Х8лиар8 мѣсто |[11]честодрев'но съдрьжеи монастир С(ве)т(а)го Димитрїа и прѣдасте ми то, на мест8 став'ше и оү|[12]смотривши изещ'нѣ w томъ, и wкроүжив'ше тако. И кс(ть) прѣдѣль сице имы: |[13]почина ть wдсгор и до кон'ца места Великаго потока, и кь вьстокоү зрит и разделае |[14]wбоих лежещих странъ моего лозиа, на места показ8е кь моеи стране сада, иже |[15]прежде въсьприехь wд пред бившег(а) прота їеромонах(а) кчр Θеок'тиста и прочих ч(ь)ст(ь)них |[16]иг8мень, и дрьжи тое вьсточ'нїе страни, и възходить

Криптограм крста над текстом: **ЦР СЛВ ІС ХС НІКА МЛ РБ ВР** разрешава се највероватније као: **Ц(а)р(ь) Сл(а)в(и) Ісоусь Христось ника, мѣсто лобно рай бысть, вера радоуетса.** Уп.: Babić, *Les croix*, 1-13. За последње две речи уп.: Јастребов, *Тумачење*, 90: К В Р Х В = Крест Возноситсе Радуется Християнская Вера[а]. Криптограм уз крст испред потписа гласи: **Исоусь Христось царь славы**. - Датум на документу: 6701=1192. новембар 10, изазвао је сумњу у аутентичност акта, јер наведене године Сава Немањић још није био архиепископ. Аутентичност документа бранио је Мошин (*Уговор св. Саве са светогорским протатом о земљи за виноград*, Гласник Државног музеја у Сарајеву, 1 (1946), 81-104, са старијом литературом). Аутентичност превода не може се бранити, јер Сава о себи једном говори као о архиепископу а други пут као о јеромонаху. - Мошин је сматрао да се оригинал на грчком језику налази у Архиву Светогорског протата, што досадашња истраживања нису потврдила. Савремени научни резултати показују да од текстова на грчком језику постоје три примерка **A, B** и **C,** и то само у АХГ, топографска сигнатура А 13/2. За њихов опис и коментаре уп. издања грчког текста: Živojinović, Kravari, Giros. - Овде се објављују упоредо грчки (према наведеном издању, комбинација примерака **A** и **B)** и старосрпски текст.

А

A [+] Ἐν ὀνόματ(ι) το[ῦ] π(ατ)ρ(ὸ)ς [(καὶ)] τοῦ υἱοῦ (καὶ) τοῦ ἁγ(ίου) πν(εύματο)ς.
Ἐγὼ ὁ ταπειν(ὸς) ἱερομ(όνα)χ(ος) Σάβ(ας), ὁ ἐλέῳ Θ(εο)ῦ ἀρχιεπίσκ(ο)π(ος) τ(ῆς) Σερβί(ας), ‖[2] ο[ἱ] καὶ ἄνωθ(εν) τοῦ [παρ]όντ(ος) ὕφ(ους) οἰκειοχείρ(ως) προτάξ(ας), τ(ὴν) παροῦσ(αν) ἔγγρα(φον) (καὶ) ἐνυπόγραφ(ον) συμφωνί(αν) (καὶ) ‖[3] [ὁ]μολογί(αν) τίθημι (καὶ) ποιῶ πρὸ(ς) ὑμ(ᾶς) τ(οὺς) τιμιωτ(ά)τ(ους) [π](ατέ)ρας (καὶ) ἀδελφ(οὺς) μου, τ(όν) τε πρῶτ(ον) καὶ

Б

ЦР СЛВ
ІС ХС
НІ КА
М Л
Р Б
ВР

† Въ име Ѡ(ть)ца и
С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оу)ха.
Азъ смѣреный иеро-
монах Сава м(и)л(о)стию Б(о)жїею |[2]архї-
пископъ Срьбскїи, иж⟨е⟩ сьвише
крьста назнаменавь своею роукою
и предь |[3]рекь писанно
и подписано съгласие
и исповеданїе твор8 кь
вамъ ч(ь)ст(ь)нѣишимъ |[4]ѡт(ь)цемъ
и братıамъ моим(ъ), прот8 и

τ(οὺς) λοιπ(οὺς) [λ]ογά(δας). Ἐπειδὴ ἐν ‖[4] χρήσει ἐγενόμ(ην) τόπ(ου) τιν[ὸ](ς) (ὥσ)τε κατ(α)φυτεῦσαι ἐν αὐτῷ [ἀμ]πελῶν(α), προσῆλθ(ον) τῇ ὑμετέρᾳ τιμιότητι καὶ ἐν ‖[5] Χ(ριστ)ῷ ἀγάπῃ, σοί τε τῷ γνησιωτ(ά)τ(ῳ) π(ατ)ρὶ (καὶ) ἀδελφ(ῷ) μου ἐν Χ(ριστ)ῷ ἱερο(μονά)χ(ῳ) κυρ(ῷ) Εὐσεβίῳ (καὶ) πρώτ(ῳ) τοῦ Ἁγ(ίου) Ὄρ(ους), (καὶ) τῇ λοιπῇ γερουσί(ᾳ) ‖[6] τ(ῶν) τιμιωτ(ά)τ(ων) καθηγουμ(έ)ν(ων) (καὶ) ἀδελφ(ῶν) μου, (καὶ) τ(ὴν) ἐμ(ὴν) ἀνήγγειλα αἴτ(η)σ(ιν) (καὶ) τ(ὴν) ἀξίωσι(ν) ἐξεκάλυψα. Ἐπεὶ [(δὲ)] ὑμεῖς, ‖[7] ἰδόντ(ες) <τὴν> πρὸ(ς) ὑμ(ᾶς) ἀγάπ[ην] ὑμ(ῶν) καὶ ἀρχαί(αν) συνήθει(αν) καὶ συναναστροφ(ήν), οὐκ ἠθελήσατ[ε] τ(ὴν) αἴτησίν μου παρει[δ]ῆν ‖[8] [ἀ]νίσα[σθ(αι)] (καὶ) τ(ὴν) ἀξιωσι(ν) ἀτιμάσαι, συνήλθετ(ε) ἐπι τ[ο] αυτὸ (καὶ) συγκατετέθητ(ε) δοῦναί μοι χερσοτόπ(ιόν) [τι]˙ ‖[9] (καὶ) δὴ εὑρόντ(ες) ἀνωτέρω τοῦ βουν(οῦ) τοῦ παρακειμ(έ)νου τῇ μο(ν)ῇ τοῦ Κοχλιαρᾶ τόπ(ιόν) τι, δένδρεσι μ(ὲν) πεπυκνωμ(έ)ν(ον), διαφέρ(ον) (δὲ) ‖[10] τῇ μο(ν)ῇ τοῦ Ἁγίου Δημ<η>τρίου, π(αρα)δεδώκατέ μοι τοῦτ(ο), τοπ(ικῶς) ἐπιστάντ(ες) (καὶ) κατ(α)σκεψάμ(εν)οι ἀκριβ(ῶς), (καὶ) τὸ τοιοῦ[τ](ον) ‖[11] περιορί-σαντ(ες) {τ(ὸ) το[ι]οῦτ(ον)} τόπ(ιον). Ὁ (δὲ) περιορισμὸ(ς) τούτ(ου) ἔχει οὕτ(ως)˙ ἄρ[χ](ε)τ(αι) [ἀ]π(ὸ) τοῦ ἀνωτ(έ)ρ(ου) καὶ τε[λ]ευταίου μ[έ]ρ(ους) ‖[12] τοῦ μεγ(ά)λ(ου) ῥύακο(ς) τοῦ κατ(ὰ) ἀνατ(ο)λ(ὰς) βλέποντ(ος) (καὶ) διασχίζοντ(ος) μετρί(ως) τὰ ἑκατέρωθ(εν) τούτ(ου) παρακείμ(εν)α δύο μέρη ‖[13] τοῦ ἐμοῦ ἀμπελ(ίου) τόπ(ου), ὃ δηλαδ(ὴ) τὸ ἐμ(ὸν) μέρο(ς) κατ(α)φυ-τεῦσ(αι) ἔφθα(σεν), ὃ /(καὶ)/ παρέλαβ(ον) πρότ(ε)ρ(ον) ἐκ τοῦ προϋπάρξαντο(ς) ‖[14] πρώ[του] ἱερο(μονά)χ[ου] κυρ(οῦ) Θεοκτίστου (καὶ) τ(ῶν) λοιπ(ῶν) τιμιω-τ(ά)τ(ων) καθ[η]γουμ(ένων), καὶ κρατεῖ τ[ὸ] τοιοῦτ(ον) ἀνατολικ(ὸν) μέρο(ς) ‖[15] (καὶ) ἀνέρχετ(αι) τὸ ὀφρύδ(ιον) ὀφρύδ(ιον)

проvим. Понеж(е)
потребевах (sic) место насадити
вь нем лозие
|[5]прїидох кь вамъ ч(ь)ст(ь)нѣишимь и ѡ
Х(ри)с(т)ѣ, любови вашеи. Тебѣ же
искрьнѣиши Ѡч(е) |[6]и брат(е) ѡ Х(ри)с(т)ѣ,
с(ве)щ(е)н'нѡинове кvр Еvсевие и
проте С(ве)тые Гори, и проvимъ
|[7]старцем(ь) ч(ь)стнїимъ кафїсматаром(ъ),
и мое прошение възвестих и
моленїе ѡткрых. Понеж(е) |[8]видѣв'ше и ви
любовъ мою и прьви ѡбичаи
съвьз'расть, и не вьсхотѣсте мое про|[9]шенї
прѣзрѣти, ни моленїе ѡбесч(ь)стити, съте-
косте се на то и 8рекосте дати ми
|[10]мѣсто ледин(ь)но, и ѡбрѣт'ше
више б'рьда лежещее
над монастыремъ Х8лиар8 мѣсто
|[11]честодрев'но съдрьжен
монастир С(ве)т(а)го Димитрїıа и
прѣдасте ми то, на мест8 став'ше и
оу|[12]смотривши изещ'нѣ
ѡ томъ, и ѡкроужив'ше
тако. И ес(ть)
прѣдѣль сице имы: |[13]почина(е)ть ѡдсгор и
до кон'ца места
Великаго
потока, и кь вьстокоу
зрит и разделае
|[14]ѡбоих лежещих странъ
моего лозиıа, на
места показ8е кь мови
стране сада, иже |[15]прежде въсьприехь
ѡд пред бившег(а)
прота їеромонах(а) кvр
Өеок'тиста и проvих
ч(ь)ст(ь)них |[16]иг8мень, и дрьжи
тое вьсточ'нїе страни,
и въсходить

(ὡς) πρὸ(ς) μεσημβρί(αν)˙ ἦτα πάλ(ιν)
ἀνατρέχει πρὸ(ς) τὸ νότι(ον) μέρο[ς], (καὶ)
κατέρ‖[16]χετ(αι) πρὸ(ς) τ(ὸν) π(αρα)κεί-
μ(ε)ν(ον) μέγ(αν) ῥύακα, (καὶ) ἀνέρχετ(αι)
τ(ὸν) τοιοῦτ(ον) ῥύακ(α) πρὸ(ς) νότ(ον),
καὶ φθάνει μέχρ[ι] τ(ῶν) ‖[17] τρι(ῶν)
ῥυακιτζ(ίων), καὶ κατ(α)λιμπάνει μ(ὲν)
τὰ δύο ῥ[υ]ακίτζ(ια), κάμπτει (δὲ)
μικ[ρ](ὸν) τὸ πρὸ(ς) δύσ(ιν) κρατ(ῶν)
τρ[ή]τ(ον) ‖[18] ῥηάκα, καὶ ἀνέρχε[τ](αι) τὸ
αὐτὸ δυτ(ικὸν) μέρο(ς) κρατ(ῶν) ἕως
τοῦ τεθ(έν)το(ς) παρ᾽ ἡμ(ῶν) λίθ(ου)
εἰς τύπ(ον) ὅρ[ου], ἐν ᾧ (καὶ) ‖[19] τύπ(ον)
στ(αυ)ροῦ ἐνεκολλάψαμ(εν), δεξιὰ τὸ
περιοριζόμ(ενον), (καὶ) ἔτι τοῦ αὐτοῦ
δυτ(ικοῦ) μέρ(ους) ἐχόμ(ε)ν(ος) πλαγιάζει
μικρ(ὸν) ‖[20] (καὶ) ἀπέρχετ(αι) ἕ(ως)
τοῦ ἑτ(έ)ρου λίθ(ου) τοῦ τεθ(έν)το(ς)
πάλ(ιν) παρ᾽ ἡμ(ῶν) (ὡς) δευτ(έ)ρου ὅρου,
καὶ καταντᾶ ἕως τοῦ μεγ(ά)λ(ου)
βάσταγ(ος) ‖[21] τοῦ πρὸ(ς) τὸ ἀρκτῶ(ον)
ἀποβλέποντ(ος) μέρ(ος), ἔνθ(α) (καὶ)
τ[ρί]τ(ον) ὅρ(ον) ἀπ(ὸ) λίθ(ου) ἐθέμεθ(α)˙
καὶ τοῦτ(ον) τ(ὸν) βάσταγ(α) βάσταγ(α) ‖[22]
κρατ(ῶν) κλίνει πάλ(ιν) πρὸ(ς) ἀνατολ(ὰς)
καὶ φθάνει ἕως τοῦ ἑτέρου τετάρτ(ου)
λίθ[ου], ὃν (καὶ) αὐτ(ὸν) ἡμεῖς πάντ[ες] ‖[23]
τεθείκαμ(εν), (καὶ) πάλ(ιν) ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ
τετάρτ(ου) λίθ(ου) καταντᾶ εἰς τ(ὸ)
ἀντικρὺ τ(ῆς) ἀνατολ(ῆς) βλέπ(ον) μέρος
‖[24] τύπ(ον) ὀφρύο(ς) ἐπέχ(ον), ἔνθ(α) καὶ
αὐτοῦ πέμπτ(ον) ὅρ(ον) ἀπ(ὸ) λίθ(ου)
τεθείκαμ(εν)˙ καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ καταντᾶ
πάλ(ιν) εἰς τὸ ‖[25] μέγ(α) ῥυάκι(ον) τὸ
διασχίζ(ον) ἐπ᾽ ὀλίγ(ον) τὰ δύο μέρ(η) τοῦ
ἀμπελί[ου] τόπ(ου), ὡς εἴρητ(αι), ἔνθα καὶ
ἕκτ(ον) ὅρ(ον) ἀπὸ ‖[26] λίθ(ου) τεθείκαμ(εν),
καὶ ἀποδίδει εἰς τ(ὸ) αὐτὸ μέγ(α) ῥυάκι(ον)
ἀφ᾽ οὗ καὶ ἠρξά[μ(ε)θ(α)]. Τοῦ τοιούτ(ου)
οὖν τοπίου [π]εριο‖[27]ρισθ(έν)το(ς) (καὶ)
παραδοθ(έν)το(ς) μοι παρ᾽ ὑμ(ῶν) τ(ῶν)
ἀναγεγραμ(μένων) π(ατέ)ρων καὶ
ἀδελφ(ῶν) μου, τοῦ τε πρώτ(ου) καὶ τ(ῶν)

по вѣжди по вѣжди (sic)
ко (sic) полꙋденїꙋ.
|[17]И тако паки ѡбтече
ка южнѣи зрѣще стране,
и съходить кь
прилежещемꙋ Великомоу
потокоу, |[18]и въсходить
тогози потока
кь югоу, и доходить
даже до трех поточаць, и ѡставлꙗмо
|[19]дьва поточ'ца своде се мало
кь западоу, дрьжеща се третїаго
потока, и восходить тꙋзи за|[20]падноу
страноу дрьже даж до положен'наго
ѡт нас камена въ образ предѣла,
на немь же крьсть изъв|[21]ꙗсмо
на десно предела, и еще того
западнаг(о) места се дрьжим,
страном мало, и преходить
|[22]до дрꙋгаго камена
поставленого ѡт нас(ь)
втораг(о) прѣдела, доходи
до великог(ь) дела
на вьсточ'нои |[23]зреще стране,
идеже прѣдель ѡт камена
постависмо блюдеще
на северь и на запад. И
тогози дѣла дела дрьжеще,
|[24]своди се и пакы кь востокꙋ
и доходи до четвртого камена
егоже ми въси въ|[25]дроузис'мо; и ѡт
тог(а) четвртога камена доспева
съпротив(ь) зрещи восточноу странꙋ
|[26]ѡбразъ вегю имыи, идеже
и тоузи пети камень въ предель
положисмо, и ѡт тоудоу |[27]пакы
доспева до Великаго потока иж(е)
разъделꙗе въ мале ѡбоихъ
странъ |[28]лозиꙗ ѡног(о) мѣста,
ꙗкоже реч(е) се, идеж(е) и шесты
каменъ въ пределе постависмо; |[29]
и ѡтдаеть до Великаго потока
идеже поч(е)смо.

λοιπ[ῶν] ‖[28] καθηγουμ(έ)ν(ων), συνεφώ-
νησα (καὶ) αὐτὸ(ς) ἐγὼ καὶ κατεθέμ(ην)
δοῦναι πρὸ(ς) ὑμ(ᾶς), καὶ δι᾽ ὑμ(ῶν) πρὸ(ς)
τὸ μέρο(ς) τ(ῆς) ‖[29] δικαιουμ(έ)ν(ης)
μο(νῆς), ἐπὶ τῷ τοιούτ(ῳ) τόπ(ῳ) χάρι(ν)
εὐλογί(ας) εἴτ᾽ οὖν εὐχ(ε)τ(η)ρ(ίου) (?)
(νομίσμα)τ(α) (ὑπέρ)π(υ)ρ(α) τριακόσι[α].
[Καὶ γὰρ ἀνα]γκαῖ(ον) μετ[ὰ τ]ὸ ‖[30]
[παραδοθῆν](αι) καὶ κα[τα]φυτευθῆν(αι)
τὸ τοιοῦτ(ον) τό[π](ιον) σὺν Θ(ε)ῷ ἔχ(ειν)
(καὶ) φυλακ(ήν), (καὶ) παρ[εχωρήσατέ μοι
ἓν] ‖[31] μονοκελλ(ίον) ἀνεγεῖραι ἐντ(ὡς)
τούτ(ου) (ὥσ)τε κατ(α)μέν(ειν) τ(ὸν)
μέλλοντ(α) φυλάσσ(ειν) τὸ σὺν Θ(ε)ῷ
φυτευθη[σόμ]εν(ον) ‖[32] ἀμπέλι(ον).
Ὡσαύτ(ως) συμφων(ῶ) κἀγὼ (καὶ) τὸ
μέρο(ς) μου τοῦ μήποτ(ε) συνχυ[σ]θῆναι
τ(ῶν) γει[τνιαζ]όν[τ](ων) μου ἢ ‖[33]
ἡγουμ(έ)ν(ων) ἢ τ(ῶν) ὑπ᾽ αὐτ(οὺς) εἴ γε
θελήσουσί ποτ(ε) κοπ(ὴν) ποιῆσαι ξυλ(ῆς)
ἢ ἐργασίμ(ης) ἢ καυσίμου, ἢ χόρτ(ον) ‖[34]
συλλέξαι ἢ κάσταν(α) [π]λ[ησίον] τ(ῆς)
[το]ποθ[ε](σίας) ἧ[ς] παρεδώκατέ μοι,
ἢ διαμάχ(ην) τινὰ ποιῆ[σ]αι [μετ](ὰ)
τοῦ [μέρους] ‖[35] ὑμ(ῶν) ἕνεκ(εν) τ[ού]τ[ου]˙
κα[ὶ] τοῦτ(ο) (καὶ) αὐτ(ὸς) ἐγὼ
[σ]υμφων(ῶ), ὅτι μετὰ τὸ ἀπαρτίσ[α]ι
εἰς [ἀμ]π[ε]λῶνα ‖[36] τὸ ῥηθ(ὲν) τ[ό]π(ιον),
ἔσομ[αι] μ(ὲν) ἐν κατοχῇ καὶ δ[εσ]π[οτ]εία
τοῦ τοιούτ(ου) ἀμπελῶνο(ς) ἐγὼ τὲ καὶ
τὸ μέρ(ος) μου ‖[37] [ἕως] τ᾽ ἂν ἐν τοῖς ζῶσι
διατελῶ, ἀδιασεί[στως], ἀ[ν]ενοχλήτ(ως)
κ[αὶ πάν]τη

B ‖[39] ἀλογοπραγήτ(ως)˙ μετα δὲ τὸ
τέλ(ος) τῆς ζωῆς μου, τὸ μὲν ἥμ[η]σι τοῦ
ἀμπελίου ἀφιερώσω εἰς τὸ ἐμ(ὸν) ‖[40]
κελλί(ον) τὸ ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ ὁσίου
π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμ(ῶν) Σάββα τιμώμ(εν)ον καὶ
σύνεγγυς τῶν Καρεῶν διακείμενον, ‖[41]
ὃ ἐκ βάθρ(ων) αὐτὸς ἀνήγειρα, τὸ (δὲ)

И таковꙋ мѣстꙋ ѡпрѣделеноу
|[30]и преданоу ми ѡт васъ
написан'ныхъ ѡт(ь)ць и брати,
прѡт и прочи игоум'ни
|[31]сьгласи[ше кь ст]ране правдител'нои
монастира за таковое|[32]место бл(аго)-
с(ло)венїа ради селища ѡного номизме
перпер трїста. Егда же |[33]насадит се този
место съ Б(о)гѡмъ, имии е и стражꙋ,
и ѡтделисте ми и келию |[34]възд'вигноу-
ти къ месте томъ идеже ѡбитати стра-
жа егда съ |[35]Б(о)гомь насадит' се лозїе.
Такожде азъ съглашам(ь) и сь монми,
нико|[36]гда же смоутити се ближ'них
или кто вьс'хощет(ь) оусещи на потребꙋ
|[37]дрьва или за ѡгень, или травꙋ сьбра-
ти, или кощане близь места |[38]иж⟨е⟩ ми
прѣдасте. И токо (sic) рѣхом(ь) егда
лозїе бꙋде, боуди вл(а)д(и)ч(ь)ствоуе
имъ |[39]и моꙗ страна до живота не
потокноуть и безъбеднѣ и по кон'цоу
|[40]живота моего половиноу
лозїа оутврждаем(ъ) кєлїи моеи
С(ве)т(а)го Сави близ Карее лежащаа,
|[41]иже изь ѳемелꙗ въздвигохь,
дроугоу же половиноу вь сьборь|[42]ноу
црьковь Кареискоу вь помень мнѣ.
Аще ли кто възьх'ти |[43]прѣложити
писание и съгласие, да имат(ь) клет'вꙋ
⟨светихь⟩ .ТИI. ѡ(ть)ць |[44]нїкеиских,
и да имать клет'воу и мою грѣш(н)ега
їеромонах(а) Сави и м(и)л(о)стїю
|[45]Б(о)жїею архїепископа, аще кто кто (sic)
ѡт ѡбоихъ страны дрьзне.

ἕτερον ἥμισυ εἰς τ(ὴν) κ[α]θολικὴν ἐκκλησί(αν) τῶν Καρε(ῶν), εἰς μνημό‖[42] συνόν μου. Εἰ δέ ποτε βουληθῶ εἰς ἀνατροπὴν χ[ω]ρῆσαι μιᾶς τινὸ(ς) τ(ῶν) ἀνογεγραμμ(έν)ων συμφών(ων), ‖[43] ἔσωμαι ὑπὸ τὰς ἀρὰς τῶν τιη΄ θεοφόρων π(ατέ)ρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, σῦν τῶ ἐκπίπτειν (καὶ) ‖[44] τοῦ οἰκείου δικαίου˙ ὡσαύτως καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ταῖς αὐτῶν ἀραῖς ἔσεσθαι ὑποκείμενοι (καὶ) ‖[45] ἐμοῦ αὐτοῦ τοῦ παπ(ᾶ) Σάββα ἱερο(μονά)χ(ου) (καὶ) ἐλέῳ Θ(εο)ῦ ἀρχιερέως, εἴ γέ ποτε θελήσητ(ε) εἰς ἀ‖[46]θέτησιν χωρῆσαι καὶ ἀνατροπὴν τῶν συμφωνουμένων μέσον ἡμ(ῶν) ἐκ τῶν τιμιωτ(ά)τ(ων) ἡμ(ῶν).

Другом руком: (?): ‖[47] Ἔτους ‚Ϛψα[ω] (ἰνδικτιῶν)ος α[ης].

‖[48] Всѣхь правовѣр'нихъ крстыѩнь мол(е)бникь Сава грѣ‖[49]шьныи†

Въ лѣт(о). ЅѰЛ. ноем(врїа) Л.

Всѣхъ правовѣрнихъ крьстыѩнъ молабъник Сава грѣшьныи
|[46]†И по сьмр'ти кvр Сави арьхепїскопа, по негов8 реч(е)ни8 ѡдьдад се|[47] половина лоѕїа въ Кареах, а др8га половина 8 пирьгь 8 келиоу С(ве)т(а)го |[48] Сави, ѩкоже и ѡпрѣдѣли прѣподобнѣиши ѡ(ть)ць наш(ь) прот кvр |[49] Өеѡк'тисть съ пр(ѣ)п(о)добними иг8мени.|[50]
Сїи хрисов8ль почине съгор8, више хоулиарина монастира |[51] ѡт съборьнога п8та.

---

[*] За библиографске податке о криптограму помогли су Нинослава Радошевић и Гојко Суботић, на чему топло захваљујемо.

24

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА РАДОСЛАВА ГРАДУ КОТОРУ

1230. јул 24.

Краљ Стефан Радослав потврђује Которанима поседе на Превлаци у Тиватском заливу, на полуострву Луштици и у Пасиглаву, које им је дао краљ Ђорђе 1215. године.

Оригинал повеље није сачуван. Постоји само превод на италијански језик, али није познато где се налази.

Изд.: Nani, *De duobus nummis* XLV, 130-131; Rački, *Prilozi*, 130, № 1, Kukuljević, *Regesta*, 71, № 248; Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 332-334, № 292.

Рачки је означио да се препис превода налази код њега, али није написао где се налази оригинал тог превода. Иначе, ова повеља се спомиње и у фалсификованој повељи цара Стефана Душана Которанима из 1351. године. (Уп.: Miklosich, *Mon. serb.*, 149-152, № 130; о овој повељи). Сачувани су и старији извори о повељама краља Ђорђа Котору и појединим грађанима. (Уп.: Синдик, *Понтификал*, 53-66).

Gratia al tutto continente Iddio nostro, fattor del ciel e la terra, al fiol della sua deità e a Spirito Sancto. Gratia a Te signor Dio mio d'ogni hora e tempo; et se Dio imperator alli imperatori, signor alli signori, di tutte le cose signor, de la Tua deità vera e gloriosa procede, Tu Signor Dio mio sei imperator et signor tutto continente et molto misericordio alla Tua creatura, Signor con la Tua misericordia el schiavo redimisti et el fiolo desti a la redenzion et a la vita signor la tua creazion metesti; et se el Signor Dio tutto continente tutte le cose humel Signor Dio mio a la Tua deità piazeno et le cose rie et perverse per converso non piaseno; et se el diavolo Lucifero per la sua scelerità et imaginazion prava et iniqua cascho dalla excelsa gloria nella damnation eterna, e la nel inferno fo glorificato con li angeli desgraziati, al imperador dapoi signor lo suo imperio, a li sui graziosi desti in compagnia la purissima et intermerata verzine Maria, et de lei signor volesti esser nato, et con la tua natività la morte nostra el so imperio ruinasti, et con la tua crucifission a nui la vita preparasti.

Io Radoslavo, con la grazia del ciel[a], fo re de Servia et de la Marina, et fradelli del mio reame Vladislao et Urosio considerassemo et recordassemo vera fede et servitio, qual mostrassero honorevol et a nui fedel zentilomeni de Catharo, al nostro genitore d(omi)no d(omi)no Stephano primo incoronato et al nostro avo sancto Simeone Nemagna, primo in gloria, colona di christiani et discernessimo la prava cogitazione del diavolo, el qual se penso ne la sua alta scienza, che metà la sua sedia all'occidente et che sia simil all' altissimo, el signor tutte le cogitazion sapiando lo scazo dal ciel et le condeno nell' inferno in eternum, et da poi considerassimo la parola del signor Dio nostro salvatore, come scrive nel suo Evangelio san Zuane el documento de Jesu Christo alli Zudei vegnando da lui li ammaestrava la salute nostra dizando: „Se vui observarete li miei precepti, per certo sarete li miei discipuli;" et da poi san Zuane ascrive la parola del signor dizando: „Le mie pecore la voce mia oldeno et fanno et caminano segonde el mio commandamento, et io li daro la vita eterna". Et cusi nostri fidel zentilomeni de Catharo d' ogni hora et tempo a nui oldeno et segondo el nostro commandamento et volunta obediscono, et tutta la nostra volunta anno adempto, et a tutti nostri mandati anno mostrato la umeltà et le sue scritture et brevelegi portareno: primo brevelegio del molto glorioso d(omi)no Zorzi, come signor re Zorzi dette alli zentilomeni de Catharo Prevlacha nel matrimonio, che redificano la giesia de s. Archangelo, la qual a principio fo edificata per loro come veri fundatori, et cusi la giesia reedificasseno al onor del Signor Dio et archangelo Michaele. Et in quel tempo signor re Zorzi confirmo tutti li orti et le vigne loro, Lustiza et Passiglav et tutta la pianura fino al confin de Garbal con tutte le rezion sue fino la marina, maledizendo a chadauno re et signor in eternum, che contadicesse soprascritta scrittura de li signori, vedendo et discurendo le scritture et mandati del signor re Zorzi benedissemo et benedizemo tutta soprascrittura a Cattaro, tutte le possession, le vigne et orti et Lustiza et Passiglav et la pianura soprascritta in eternum et in seculum seculi, amen, che sia Catharo, e chi questo vegnesse a infirmar che sia maledetto

et anatemizado, et che sia traditor del corpo de Christo. Et questa fatta scrittura scrissi io Silvestro canzilier con la parola et mandato del re, et soprascritti signori, del signor re et di sui fratelli; et mi dette la parola et mandato signor, che daga questa scritura voluntaria a Mauro e Medo, onorevol zentilomeni de Cataro, et adesso li dette in confermazion de li brevilegi de d(omi)no d(omi)no re Zorzi, lo qual portasseno soprascritti zentilomeni de Catharo al signor re Radoslavo et a Vladislavo e Urosio, et de vendendo et discurendo, che sono vere scritture, le qual erano scritte nel 1115[b] nativitate Domini a di 15 agosto; et mi iure et commandamento del signor mio re et di sui fradeli queste scritture in confermazion de li zentilomeni de Catharo scrissi et dette in Arascia in 1230 nativitate Domini a di 15 lujo, et con la bolla nostra cosueta sigillavi. Stephano Radoslavo con grazia de Dio re de Servia et de Marina, domino Vladislavo e Urosio.

[a] Cornelius: dellæ Eccelso
[b] Овако има Нани, док је код Смичикласа вероватно грешком 1215.

25

ХОРИЗМА БУГАРСКОГ ЦАРА ЈОВАНА АСЕНА II ДУБРОВЧАНИМА

(После 1230)

Цар Јован Асен II даје слободу шрговине дубровачким шрговцима у неким обласшима Бугарске, Србије, Македоније и Албаније.

Оригинал у Рукописном одељењу Библиотеке РАН у Санкт Петербургу, 4.5.5. написан на хартији бомбицини ширине 240, дужине 143 мм, црним мастилом, брзописом у 13 редова, рачунајући и потпис. Крстови на почетку, пре и после потписа, као и потпис исписани су црвеним мастилом. Нема печата ни трагова печаћења. Андреев (*Ватопедската грамота*, 30), истиче да је ова повеља по спољној форми слична византијским простагмама.

Изд.: Šafařik, *Památky*, 2, N° 3 (дат. 1186-1196); Срезневскій, *Памятники*, 347-348 (дат. после 1218); Miklosich, *Mon. serb.*, 2-3, N° 7 (дат. 1186-1196); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 350-351, N° 218-426 (дат. 1186-1196, са преводом на мађ.); Раковский, *Нѣколико рѣчи*, 56 (дат. XIII век); Bogišić, *Pisani zakoni*, 17-18 (дат. 1217-1241); Kukuljević, *Dipl.Zb.* II, 181, N° 243 (дат. 1186-1196); Срезневскій, *Свѣдѣния и заметки*, 9 (дат. после 1218); Hurmuzaki, *Documente privitóre*, 781, N° 638 (дат. 1230-1241, са прев. на лат.); Ильинскій, *Грамота Йоана Асѣня II*, 25-39 (дат. после 1230 са фотографијом); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 337, N° 296 (дат. око 1230); Бобчев, *Цар-Срацимировото писмо*, 74; Бобчев, *Паметници*, 147-148 (дат. око 1218); Ильинскій, *Грамоты*, 13-14, N° I (дат. после 1230); Иванов, *Български старини*, 577-578, N° 2 (дат. после 1230); Стојановић, *Пов. и писма* I-2, 205, N° 790 (дат. после 1230); Дуйчев, *Из старата*

българска книжнина, 42-43, № 22 (са преводом на бугарски, дат. 1230); Андреев, *Ватопедската грамота*, 31 (само факсимил). *История на България*, 175 (само факсимил у боји); *Българската литература и книжнина*, 192-193 (превод на бугарски); Даскалова, Райкова, *Грамати*, 30 (са фотографијом).

Хоризма није датирана и првобитно је приписивана добу пред крај XII века. Будући да се у њој помињу места у Македонији, која је Асен заузео после битке на Клокотници 1230, првобитно датирање је промењено, при чему су неки аутори и издавачи заступали датум „после 1230" док су други били одређенији „1230-1241".

О датуму уп.: Палаузовъ, *Письмо къ Редактору*, 109-111; Jireček, *Geschichte der Bulgaren*, 257, (превод на бугарски: Иречек, *История*, 300); Kaluzniacki, *Einige*, 623-624; Голубинскій, *Краткій очерк*, 11 и 218 (с позивом на: Даскалов, *Открытыя въ Тернове*).

† Дава ц(а)р(ь)с(тво) ми ѡризмѡ си хѡрѣ всеи дѫбрѡвнишстѣи, лоібѡвным и [в]сеѵѣрнымъ г[ѡстемъ] |2ц(а)р(ь)с(тва) ми да ѩдȣ хѡдѧтъ пѡ всеи хѡрѣ ц(а)р(ь)с(тва) ми с кȣпиѫ каквѫ [ли]бѡ или носѧт или женѫ, |3 или кȣпиѫ каквѫ либѡ носѧт. И дѡ коꙗ либѡ ѕемѣ или хѡры доидѫт или дѡ Бъдынѣ, или Бра|4ничова и Бѣлграда доидѫт, или до Трънѡва, и пѡ всемȣ Ѕагѡриȣ х[одѧт], или до Прѧслава |5или Карвȣнъскыѣ хѡры придѫт, или Крънстѣи хѡрѣ или Бѡрȣис[тѣ]и, или в Ѡдрин и в Димѡт, |6или в Скѡпскѫѫ хѡрѫ или Прилѣ[п]скѫѫ, или Дѣвѡлскѫѫ хѡрѫ или въ ѕемѧ Ꙗрба|7наскѫѫ, или въ Сѡлȣнъ идѫтъ пѡ всѧдѫ да си кȣпѡваѫ и продаваѫть свѡбѡд|8нѡ бесъ всѣкѡѫ пакости, да не имаѫ[т]ь пѡ всѣхъ хѡрах ц(а)р(ь)с(тва) ми и г[ра]дѡвѣхъ и клисȣрах(ъ) |9ѕапрѣтениа н(ѫ) да си хѡдѧт и кȣпȣѫтъ и продаваѫтъ бес пеѵѣли, [ѣк]ѡ и все вѣрни и |10[лоі]бѡвнии госте ц(а)р(ъ)с(тва) ми. Ктѡ ли имъ спакости ѡ [щ]ѡм либѡ или на клисȣрѣ, или на фѡ|11рѡсѣхъ, или гд[е л]ибѡ прѣзъ ѕакѡнъ, о кȣме[р]ки тѡ да е вѣстъ тѡи е прѡтивник(ъ) ц(а)р(ь)с(тва) ми, |12и милѡсти неще имѣти, [н]ѫ великѫ [и]мае ѡргиѫ патити ѡт ц(а)р(ъ)с(тва) ми.

† АСѢН Ц(А)РЪ Б[ЛЪГАРѠ]М И ГРЪКОМ(Ъ) †

26

ПОВЕЉА АРХИЕПИСКОПА САВЕ I МАНАСТИРУ СВЕТОГ НИКОЛЕ НА ОСТРВУ ВРАЊИНИ

1233.

Архиейиской Сава I (= св. Сава) йрима од ейискойа зейскоī Илариона манасйир Свейоī Николе на осйрву Врањини, изузима īа исйод власйи зейских ейискойа, одређује да се манасйир не може йреййворийи у мейох архиейискойије, йройисује како ће се бирайи сйарешина - иīуман, дарује манасйиру земљишйе у Плавници, које је йрийадало йоседима архиейискойије, и ослобађа īа рабойа.

Оригинал није сачуван. Препис Радича Стјепова спочетка XVII века чувао се на Цетињу, али је нестао још пре 1870. године. Други препис се налазио у Зборнику монаха Гаврила из 1721, такође у међувремену изгубљеном. Употребио га је још Јастребов (ГСУД 47 (1879), 220). Трећи препис налази се у АСАНУ, (Историјска збирка бр. 1), написан на пергаменту ширине око 225, дужине око 435 мм, кашираном на картону који се постепено савија према унутрашњости, избеделим црним мастилом, по оцени Мошина, брзописом XVI или XVII в. у око 40 редова. Потпис је изведен црвеним мастилом. Још се види име Сава у познатој лигатури, а назире се: ..кю архиепископь Срьбске..

Будући да ниједан од преписа није могао бити искоришћен за ово издање, за подлогу је узет текст који је објавио Миклошич по препису Његошевом, док су у апарату дате емендације Калужњацког (*Zur Textkritik*, 80-82).

Изд.: Miklosich, *Mon. Serb.*, 17-19, № 22; Новаковић, *Зак. сӣом.* ,576-577 (извод); Ћоровић, *Сӣиси св. Саве*, 197-198.

О аутентичности ове и још неких повеља издатих манастиру Врањини, вођена је и још увек се води дискусија у науци. Уп.: Станојевић, *Студије о српској дипломатици XXV. О фалсификованим повељама,* Глас, 169 (1935) 32-34. Руварац (*Камичци,* 530-536, 645-646) одлучно је заступао мишљење да је повеља фалсификат из XV века. Такво мишљење прихватили су и издавачи *Acta Albaniae* (I, № 133), Марковић, (*Православно монаштво,* 78), Ћоровић, (*Списи светог Саве,* XXXVII-XL), Пурковић, (*Српски епископи,* 17) и други. Неки историчари су, међутим, остали резервисани према Руварчевим аргументима, прештампавали су врањинске повеље и користили њихове податке. Као разлог сумње у аутентичност ове повеље навођена је њена необична композиција, која показује на два места завршне формуле као да је склопљена из две повеље. Њена стилизација одудара од других повеља немањићке епохе, а има и језичке црте каснијег времена. Њих су, међутим, могли унети и преписивачи. Неприродно је да епископ Иларион изузима манастир испод власти зетских епископа, а да архиепископ Сава I, без краља отуђује поседе архиепископије. За процењивање аутентичности ове повеље велики значај има личност првог зетског епископа. Руварац је оспоравао податак да је Иларион први зетски епископ, истичући да га нема у Пљеваљском поменику, који доноси попис епископа (Споменик, 56, 25). Ћоровић је упозорио на то да је Иларије био један од блиских ученика Савиних и да се јавља као *хумски* епископ 1239 (..in presentia domini Ylarie episcopi, Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 77) и да је наведен као први хумски епископ у поменутом Пљеваљском поменику. Надгробни натпис епископа Илариона, који се налазио у Врањини крајем прошлог века, нема датума а будући да је изгубљен није приступачан епиграфској анализи, па се не може отклонити сумња да је настао на основу традиције неговане у манастиру. Иларион као први зетски епископ и оснивач манастира спомиње се у Владислављевој повељи (уп. бр. **40** ове збирке) а Савина повеља се помиње у повељи краља Милутина (уп. бр. **117** ове збирке). Како су, међутим и те повеље упитне, ово спомињање не може бити аргумент за аутентичност Савине повеље из 1233, већ се може узети и као елемент сумње у наведене две исправе. У новије време аутентичност Савине повеље бранио је Мошин (*Sankcija u,* 27-52), подвлачећи нарочито околност да је санкција "проклет, трьклет и ꙃавеꙃан" стара и да се јавља само до Милутиновог времена, и да је исто тако стара и касније напуштена формула "писахь и подьписахь да ѥст вь оуведенїе всемь" (?). Касније, у прилог аутентичности, наводио је да се у споменутом дубровачком документу из 1239, не каже изричито да је Иларије хумски епископ, постављајући при том хипотезу по којој је епископ Иларије или Иларион у једној од наведених епископија био епископ а у другој само администратор. Таква хипотеза је (по усменом саопштењу Миодрага Петровића) у супротности са Савиним Законоправилом (Номоканоном). Сам Мошин указује на чињеницу да се у повељама краља Владислава и краљице Јелене спомиње име краља Стефана Првовенчаног. (Мошин, *Повеља св. Саве,* 79-116). Мошинове ставове прихватио је Шекуларац, (*Врањинске повеље,* 17-31; исти, *Дукљанскозетске повеље,* 56-59). Према свему изложеном, не само повеља св. Саве манастиру Врањини, него и цео комплекс повеља намењених том манастиру, захтевају нова и детаљна критичка испитивања.

† Спасꙋ нашемꙋ рѣкшѡ(м)ꙋ: „Славещихь ме прославлю; иже исповесть ме прѣдь чловеки, исповемь и аꙁь предь Ѡтьцемь моимь, иже ѥсть на Небеси“; и, „Ꙗще ктѡ постидить се мене и моихь словесь вь родѣ семь прѣлюбодеинемь и грѣшнемь, и спась чловѣчьски постидить се ѥго предь ангели Божи вь славе своѥи“. Сего бо ради и си христолюбиви мꙋжь Иларїѡнь, ѡсвещенны ѥпискꙋпь ꙃетьски, последꙋѥ словесемь Спаса нашего, многїе трꙋди подьѥть в своѥмь светительстве. Прьви бо бысть си светитель Ꙃетьскеи Ꙃемли поставьлѥнь мьною; начело вьсакои вещи [светител]ьство представлꙗѥть се, доньдеже чловѣчьскоѥ ѥстьство ꙋ ѡбичаи божьств[ьныи] наставить се. Семоу же богѡлюбивомꙋ їепискꙋпꙋ ꙃетьскомꙋ Иларїѡнꙋ трꙋждьшꙋ се ѡ своѥмь божьствьнем стаде, Богꙋ дающомꙋ крѣпѡсть, и ище мери паки вьсхот[ѣвшꙋ] трꙋдити се, и в[ѡстровѣ] Вранина . . . . створи жилище Господеви, црькьвь Божїю [вь име] светаго и прѣподобнаго ѡтьца нашего чюдотворьца Николи, и вьсели тꙋ неколико црьнѡриꙃьць вь славословленїе Божїе. Си же свети и божьствьни храмь сьврьшивь ѥго и прѣда ѥго мьне, и да не има сь нимь никѡторїе ѡбласти їепискꙋпь ꙃетьски. Аꙁь же Сава, арьхїепискꙋпь Срьбьскїе Ꙃемле, ꙃаповедь даваю ѡть Господа Бога Спаса и Вьседрьжителꙗ и ѡть моѥго смѣренїꙗ, иже бꙋдꙋть по мьне арьхїепискꙋпи, да не поработен(о) бꙋдеть сїе светѡѥ место, и не коимь ꙋꙃрокомь ꙋстворѣть ю метохїю арьхїепискꙋпи, или ине работе ꙃаповедети имь, нь да прѣбиваѥть ꙋ всакои божьствьнеи свободе ѡть коѥгоде ине ѡбиде, и да мꙋ ѥсть ѡдьговоритель и ѡсветитель арьхїепискꙋпь; и оу сїемь божьств(ьн)ѡмь храме да поменꙋ(ѥ)ть се арьхїепискꙋпь ꙋ местѡ їепискꙋпа ꙃетьскаго. Аще ли кто иметь сїе светоѥ [мѣсто] нечим ѡбидети, или рабѡтанїемь или бесхарьнимь ꙋꙃиманїемь нечеса ѡть сего светаго храма, такови да ѥсть проклеть и трьклеть и ꙃавеꙃань оу си век и вь бꙋдꙋщи ѡть Господа Бога вьседрьжителꙗ и Спаса нашего Iисоу⟨са⟩ Христа. Писахь и подьписахь, да ѥсть вь ꙋведенїе всемь. И кога иепискꙋпь [Илариѡнь] постави старѣишинꙋ и [иже] по семь, и поставише ѡть житиꙗ сего, да . . . . . [и]ꙃберꙋть братїа ж . . . . ꙋ месте семь свѣтемь, ть да поидеть [кь] архїепискꙋпꙋ, да га благословить архїепискꙋпь, да имь бꙋде старѣишина ꙋ месте семь, а да се не поставлꙗѥть по мите или по наговороу старѣишина ꙋ месте семь. И да се не ꙋꙃме ничьто ꙋ месте семь светемь ꙋнꙋтрь црькве или иꙃвьнь или ꙋ живе или ꙋ мрьтве. Кто ли иꙃьпакости светомꙋ местꙋ семꙋ ѥѡѡмь любо ꙃледїю, де ѥсть проклеть а ꙃавеꙃань. И молю се хѡтещимь бити по мне арьхїепискꙋпомь наместникѡмь моимь, сїе место видевь аꙁь, крѣ ѥсть вь пꙋстемь ѡстрове сьтворѣно ѥсть, и вьсемь правовѣрьнимь намь христїанѡмь помень ѥсть ꙋ месте семь и прѣпꙋтїе всемь христїанѡмь. И аꙁь видехь, кре не има где тежати, крѣ ѥсть ꙋ ѡстрове, д[ахь] моу ѡть метохїе Спасове ꙋ Плавници, ѡть места где ѥсть биль Свети Иѡвань ꙋ Плавницꙋ ꙋ м[етох]ь? брьдо где стои крьсть, коуде сꙋ теговища нис Плавницꙋ и ѡнамо ꙋ Леськовьць, кои потокь ѡть Гостила тече. И коѥ чловѣке тꙋꙃи посаде на томь месте, коѥ мꙋ сьмь аꙁь даль, да не има надь ними ѡбласть ни вельможа, ни архиепискꙋпь ни ѥгѡвь ѡтрокь, ни инь кьто ни маль ни великь, ни велике работе ни мале . . . . ни винограда да теже, ни ине никоѥ работе, ни

на п8ть да не ходе, ни да прикладаю ѡброка, ни ѡвиске да не тераю, ни инь кто ѡть прочихь властель да ѡбладакть ними, нь да с8ть сьвршени работьници светом8 ѡтьц8 Николе. Ваше же христолюбїе молю азь хотещек бити по мне арьхиепиcк8пи, да ни ницѡ .... Божїю .... светом8 ме[ст8] [се]м8. Пѡдѡвакть бо всакѡм8 вь цркви прилагати и давати, а не ѡть цркве 8зимати. Сего бо ради писахь и подьписахь и прѣдадѡхь вь всако 8тврьжденїе и сьхранкние цркви места сегѡ вь лето ,SѰМА. Богоу же слава вь веки. Аминь.

САВА БОЖИЮЮ МИЛОСТИЮ АРЬХИЮПИСК8ПЬ СРЬБСКЕ ЗЕМЛЕ ИПОМОРСКЕ

Простите писавьша п[опа] клиѻцѻѕ8ѱѻ. А вась Богь да прости. Аминь.

Тајнопис се разрешава: попа Радича Стиепова.

27

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА РАДОСЛАВА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

1234. фебруар 4.

Краљ Стефан Радослав у изгнанству у Дубровнику, потврђује стара права и обичаје између Србије и Дубровника.

Оригинал на пергаменту ширине 286, дужине 400 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 961), исписан црним мастилом, уставним писмом у 37 редова, рачунајући и краљев потпис на грчком језику, такође црним мастилом. Последња реченица дописана је накнадно, али у време састављања повеље. Писана је другом руком и другим мастилом и избледела више од осталог текста, па је стога касније појачана. На полеђини белешка: Radoslaui. Non est utilis. - На повељи се налази воштани печат пречника 35 мм, причвршћен на српски начин, али се ни легенда ни евентуална представа не могу препознати. Опис печата: Ивић, *Стари српски печати*, 21-22, таб. 1, сл. 1; Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku*, 87, 119-120, таб. 1, сл. 2. - Фотографија АИИ Ф II, 3/345.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы,* 2-4, № 2; Miklosich, *Mon. serb.*, 19, № 23; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 380-383, № 227 (са преводом на мађ.); Jagić, *Primjeri,* 139-141 (без потписа, са речником); Šafařik, *Památk,y* 10, № 9; Kukuljević, *Regesta,* 85, № 292; Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 395-396, № 342; Соловјев, *Од. спом.,* 26-27, № 18; Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 11-12, № 13. Факсимил: Мошин, *Палеографски албум,* 38, № 34; Ђорђић, *Историја,* 266, № 41.

Година и индикт се не слажу. Расправљајући о години смрти Стефана Првовенчаног, Павловић (*Неколико питања,* 223), тврдио је да је повеља издата 1231. године, јер је те године био 4. индикт. Грубер (*O dukljansko - barskoj i dubrovačkoj nadbiskupiji,* 114, нап. 1) допуштао је, такође због индикта, 1231. и 1234. годину. Кос, (*Дубровачко-српски уговори,* 14-15) мисли да је индикт погрешно означен и да би морао бити 7, при чему се позива на датирање простагме епирског деспота Манојла (по Miklosich - Müller, *Acta* III, 66). Уп. Марковић, *Византијске повеље,* 217-218.

на п8ть да не ходе, ни да прикладаю ѡброка, ни вѡиске да не тераю, ни инь кто ѡть прочихь властель да ѡбладакть ними, нь да с8ть сьврьшени работьници светом8 ѡтьц8 Николе. Ваше же христолюбїе молю азь хотещек бити по мне арьхиеписк8пи, да ни нищѡ .... Божїю .... светом8 ме[ст8] [се]м8. Пѡдѡвакть бо всакѡм8 вь црькви прилагати и давати, а не ѡть црькве 8ʒимати. Сего бо ради писахь и подьписахь и прѣдадѡхь вь всако 8тврьжденїе и сьхранкние црькви места сегѡ вь лето , ЅѰМА. Богоу же слава вь веки. Аминь.

САВА БОЖИЮЮ МИЛОСТИЮ АРЬХИЮПИСК8ПЬ СРЬБСКЕ ʒЕМЛЕ ИПОМОРСКЕ

Простите писавьша п[опа] клиѻцѻѕ8ѱѻ. А вась Богь да прости. Аминь.

Тајнопис се разрешава: попа Радича Стиепова.

27

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА РАДОСЛАВА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

1234. фебруар 4.

Краљ Стефан Радослав у изгнанству у Дубровнику, потврђује стара права и обичаје између Србије и Дубровника.

Оригинал на пергаменту ширине 286, дужине 400 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 961), исписан црним мастилом, уставним писмом у 37 редова, рачунајући и краљев потпис на грчком језику, такође црним мастилом. Последња реченица дописана је накнадно, али у време састављања повеље. Писана је другом руком и другим мастилом и избледела више од осталог текста, па је стога касније појачана. На полеђини белешка: Radoslaui. Non est utilis. - На повељи се налази воштани печат пречника 35 мм, причвршћен на српски начин, али се ни легенда ни евентуална представа не могу препознати. Опис печата: Ивић, *Стари српски печати,* 21-22, таб. 1, сл. 1; Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku,* 87, 119-120, таб. 1, сл. 2. - Фотографија АИИ Ф II, 3/345.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы,* 2-4, № 2; Miklosich, *Mon. serb.,* 19, № 23; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 380-383, № 227 (са преводом на мађ.); Jagić, *Primjeri,* 139-141 (без потписа, са речником); Šafařik, *Památk,y* 10, № 9; Kukuljević, *Regesta,* 85, № 292; Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 395-396, № 342; Соловјев, *Од. спом.,* 26-27, № 18; Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 11-12, № 13. Факсимил: Мошин, *Палеографски албум,* 38, № 34; Ђорђић, *Историја,* 266, № 41.

Година и индикт се не слажу. Расправљајући о години смрти Стефана Првовенчаног, Павловић (*Неколико питања,* 223), тврдио је да је повеља издата 1231. године, јер је те године био 4. индикт. Грубер (*O dukljansko - barskoj i dubrovačkoj nadbiskupiji,* 114, нап. 1) допуштао је, такође због индикта, 1231. и 1234. годину. Кос, (*Дубровачко-српски уговори,* 14-15) мисли да је индикт погрешно означен и да би морао бити 7, при чему се позива на датирање простагме епирског деспота Манојла (по Miklosich - Müller, *Acta* III, 66). Уп. Марковић, *Византијске повеље,* 217-218.

на пѫть да не ходе, ни да прикладаю шброка, ни вшиске да не тераю, ни инь кто шть прочихь властель да шбладакть ними, нь да сѫть сьвршени работьници светомѹ штьцѹ Николе. Ваше же христолюбїе молю азь хотещек бити по мне арьхиепискѹпи, да ни нищш .... Божїю .... светомѹ ме[стѹ] [се]мѹ. Пшдшбакть бо всакшмѹ вь цркви прилагати и давати, а не шть цркве ѹзимати. Сего бо ради писахь и подьписахь и прѣдадшхь вь всако ѹтврьжденїе и сьхранение црькви места сегш вь лето ,Ѕѱ҃МА. Богоу же слава вь веки. Аминь.

САВА БОЖИЮЮ МИЛОСТИЮ АРЬХИЮПИСКѸПЬ СРЬБСКЕ ZЕМЛЕ И ПОМОРСКЕ

Простите писавьша п[опа] клиѳцѳѕѹѱѳ. А вась Богь да прости. Аминь.

Тајнопис се разрешава: попа Радина Стиепова.

27

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА РАДОСЛАВА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

1234. фебруар 4.

Краљ Стефан Радослав у изгнанству у Дубровнику, потврђује стара права и обичаје између Србије и Дубровника.

Оригинал на пергаменту ширине 286, дужине 400 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 961), исписан црним мастилом, уставним писмом у 37 редова, рачунајући и краљев потпис на грчком језику, такође црним мастилом. Последња реченица дописана је накнадно, али у време састављања повеље. Писана је другом руком и другим мастилом и избледела више од осталог текста, па је стога касније појачана. На полеђини белешка: Radoslaui. Non est utilis. - На повељи се налази воштани печат пречника 35 мм, причвршћен на српски начин, али се ни легенда ни евентуална представа не могу препознати. Опис печата: Ивић, *Стари српски печати*, 21-22, таб. 1, сл. 1; Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku*, 87, 119-120, таб. 1, сл. 2. - Фотографија АИИ Ф II, 3/345.

Изд.: Карано-Тртковић, *Србскiи споменицы*, 2-4, № 2; Miklosich, *Mon. serb.*, 19, № 23; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 380-383, № 227 (са преводом на мађ.); Jagić, *Primjeri*, 139-141 (без потписа, са речником); Šafařik, *Památk,y* 10, № 9; Kukuljević, *Regesta*, 85, № 292; Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 395-396, № 342; Соловјев, *Од. спом.*, 26-27, № 18; Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 11-12, № 13. Факсимил: Мошин, *Палеографски албум*, 38, № 34; Ђорђић, *Историја*, 266, № 41.

Година и индикт се не слажу. Расправљајући о години смрти Стефана Првовенчаног, Павловић (*Неколико питања*, 223), тврдио је да је повеља издата 1231. године, јер је те године био 4. индикт. Грубер (*O dukljansko - barskoj i dubrovačkoj nadbiskupiji*, 114, нап. 1) допуштао је, такође због индикта, 1231. и 1234. годину. Кос, (*Дубровачко-српски уговори*, 14-15) мисли да је индикт погрешно означен и да би морао бити 7, при чему се позива на датирање простагме епирског деспота Манојла (по Miklosich - Müller, *Acta* III, 66). Уп. Марковић, *Византијске повеље*, 217-218.

† Стефань вь Х(ри)с(т)а Б(ог)а вѣрны краль всѣхь Рашкихь Ꙁем(ь)ль и Тревоунииских ь, оунноукь |2 с(ве)таго Симеѡна Немане и с(ы)нь Прьвовѣньчаньнаго крала блаженопочившега |3 Стѣфана монаха, Рад⟨о⟩славь, вь лѣт⟨о⟩ ,Ѕ.Ѱ.М.В. иꙁлѣꙁохь прѣд⟨ь⟩ братомь ми Влад⟨и⟩сла|4 вомь, ꙁа правовѣриꙗ моега и ꙁа ѥгова рад⟨и⟩ великаго прѣклетьвьства, придох оу си |5 град Доубровьникь. Кнеꙁь Петрь Болеславикь и Тȣдрь Крȣсикь, и сь всѣми властел|6 лы ѡбькиновь градьсковь ѡд мала и до велиꙗ приѥше ме сь поучьстию, и много ме |7 почьтише, и правовѣрьно ми послоужише. Видѣ кралевьство ми толикоу ѡд ни|8 хь почьсть и вѣрно послоужениѥ, и сиѥ оучинивь имь и оутврьдихь, ꙗкоре ако |9 ми Б(ог)ь да и боудоу господарь како сьмь быль, да си ходе сь своими си трьги по всѣ|10 и ꙁем(ь)ли ѡбласти кралевьства ми свободно, и по Хльмьсцѣ Ꙁем(ь)ли и по Ꙁетѣ и по вса|11 кимь трьгомь кралевьства ми, а да имь се ц(а)рина не оуꙁемле ни ѡд мала ни |12 до велиꙗ. И могорыше хльмьске, и дань что дакте ꙁа Рѣкоу и ꙁа ꙁатоньске |13 винограде и ꙁа поличке винограде, ѡд тога вы ѡсвобага кралевьство ми да |14 не дакте ничесаре. А ꙁа винограде жрьновьничьке ѡд дѣдь вашихь и ѡд ѡт(ь)ць вы |15 дори до вась и до дньсь, что сте посадили лоꙁиемь ꙁем(ь)ле кралевьства ми, |16 или ѥ много или мало, пращаю вы да сте ѡд тога свободни, и дани да не да|17 кте. А ѡдь д(ь)ньсь по ѡноуге ꙁем(ь)ле мое да не покрикте ни кдьне педи, или ло|18 ꙁовь или житомь или вокемь коимь. Хоке ли что ѡбькина ваша прѣꙁь сиѥ |19 оутврьгениѥ кралевьства ми что примькноути мое ꙁем(ь)ле, свѣне мене |20 клетва поневаре (sic) вы ѡстакте оу прѣклетьвьствѣ (sic). Ѡбрѣте ли се кто ч(ь)ло|21 вѣкь ꙁьль, или ѡд моихь или ѡд вашихь потвараѥ сиѥ, оу томь да нѣ ꙁле|22 ди никоере, нь то да се исьправла соудомь правымь б(о)жьствьнымь, |23 ꙗкоре да е право и беꙁьгрѣшьно кралевьствоу ми и вамь, вѣрьнымь |24 ми приꙗтелемь. И кто боудоу подь роуковь кралевьства ми боу|25 доукоу ми сь м(и)лостию Б(о)жиѥвь (sic) и прѣчистыѥ ѥго Матере, оу моемь го|26 сподствѣ, или ѥ брат мои или стрыць ми, или братоучедь ми или инь |27 кто любо ѡд боларь кралевьства ми, кто хоке сиѥ потворити, не маль |28 гнѣвь и накаꙁаниѥ има вьсприкти ѡт кралевьства ми. По животѣ же |29 моемь, наконь мене или ѡстане дѣте мое или оуноуче или праоуноу|30 че, или инь кто любо присни мои, и хоке сиѥ потворити, Б(ог)ь да моу |31 соуди и с(ве)та Б(огороди)ца, и кр(ь)сть ч(ь)стьны и вси с(ве)ти оу сиѥ вѣкь и оу боудоу|32 ки, нь сьврьшенѣ боудоуки вашѣи вѣрѣ и любьви и клетвѣ ѡнои коѥвь ми се |33 хокете ѡбекати ѡ всемь кь мнѣ и кь послѣдьнимь моимь. Сего бо рад⟨и⟩ сиѥ оу|34 тврьдивь и подписахь роукою кралевьства ми вь лѣт(о) вышеписано, м(ѣ)с(е)ца |35 фервара .Д. индиктиѡна .Д.. И да е сȣдь ȣ врѣменѣхь по староmȣ ꙁаконȣ |36 ѡд Михолꙗ д(ь)не до Гюргева д(ь)не. Στέφανος ῥὴξ|37 ὁ δούκας †

28

ЗАКЛЕТВА ХУМСКОГ КНЕЗА АНДРЕЈА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1214-1217 - 1235)

Хумски кнез Андреј обећава Дубровчанима мир и пријатељство, слободу трговине и праведно суђење.

Оригинал у ДАД, (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 987), написан на пергаменту ширине 167, дужине 235 мм, уставним писмом, црним мастилом у 16 редова. На врпци од светлоплавих нити, провученој кроз три прореза висио је печат, који се у међувремену одвојио и сада се чува уз повељу. Груда смеђег воска има пречник 25 мм, а типар, чија се представа и легенда не препознају, 15 мм. Опис: Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 132-133. - Фотографија: АИИ Ф II 3/373.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы* 6, № 4 (дат. 1236); Šafařik, *Památky*, 10, № 8 (дат. 1233-1235); Miklosich, *Mon. serb.*, 24, № 29 (дат. 1234-1240); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 340-341, № 233 (дат. 1238-1240, са преводом на мађ.); Jagić, *Primjeri*, 141-142 (дат. 1234-1240, са речником); Bogišić, *Pisani zakoni*, 79 (дат. 1234-1240); Kukuljević, *Regesta*, 90, № 313 (дат. 1234-1238); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 432 (дат. око 1234); Новаковић, *Зак. сӣом.*, 143 (дат. око 1237); Стојановић, *Пов. и ӣисма* I-1, 4-5, № 7 (дат. 1214-1217). - Факсимил: Лавровъ, *Альбомъ*, № 95; Мошин, *Палеоӣрафски албум*, 39, № 35.

Датум настанка повеље је тешко утврдити, јер је хумски кнез Андреј слабо познат из историјских извора, док је Жан Дандоло веома дуго био дубровачки кнез. Јиречек (*Die mittelalterliche Kanzlei*, 169) без образложења предлаже године 1214-1217. Пошто је позната још једна повеља кнеза Андреја, која сигурно потиче из година између 1247-1249, можда би се и прва могла датирати ближе 1235. години. У сваком случају једини поуздани оквир и даље остаје кнежевање Жана Дандола у раздобљу између 1214. и 1235. године. Уп.: Кос, *Дубровачко - срӣски уӷовори*, 41.

Вь име Ѿ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)таго Д(8)ха. Ꙗ к(н)езь вели|[2] хльмьскы Аньдрѣи сь всѣми властелы |[3] своими, кльн8 се кнез8 д8бровьчьком8 |[4] Жань Даньдол8 и властеломь д8бровьчьки|[5]мь и всѣи Ѿбькинѣ градьскои, 8 Г(оспод)а Б(ог)а, и 8 С(ве)то Ева|[6]нг(е)лие, и 8 ч(ьс)тьны животворещи кр(ь)сть г(оспо)д(ь)нь, и 8 .Т.И.І. с(ве)тыхь |[7] ѡ(ть)ць иже 8 Никеи, да имаю мирь с вами 8 вѣки, како с8 и м|[8] ои старѣ имали с вашими старѣишими 8 стары законь: да вы к|[9] ѡтворена зем(ь)ла моѣ 8 всѣхь вашихь печалехь. А правина да есть: |[10] а вашь ч(ь)ловѣкь ки приде 8 зем(ь)лю мою неволовь ком8 е иска|[11] на правина и неиспльнена м8 б8де, да стане и да 8ч(и)ни правин8. |[12] Аке ли приде такь чловѣкь ком8 нѣ искана правина да м8 се не 8|[13] зьме нить нкь коньць док8 поиде 8 свое мѣсто и тамо да 8чи|[14] ни правин8 по томь. И да не прид8 врьхь вась с вашимь вр|[15] агомь. Ако ли сик прѣст8плю, да ме сьпне Б(ог)ь, с(ве)та Б(огороди)ца и |[16] вси с(ве)ты ⁘

29

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА ЖАНА ДАНДОЛА КРАЉУ СТЕФАНУ ВЛАДИСЛАВУ

(септембар 1234 - април 1235)

Дубровчани обећавају срӣском краљу Сӣефану Владиславу мир и ӣријаӣељсӣво, ӷодишњи данак и ӣошӣовање од сӣарије уӣврђених ӷраница и реда који је раније владао у њиховим међусобним односима.

Оригинал није сачуван. Препис (**А**) из прве половине XIII в. на пергаменту ширине 189, дужине 420 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 991), исписан је уставом, облицима карактеристичним за прву половину XIII века, црним мастилом у 47 редова. Нема никаквог трага печата ни печаћења. На полеђини: Capitulum regis Vladislaui et Johannis Danduli. - Писар овог акта не прави увек разлику између слова и и н и у највећем броју случајева пише н место и. - Фотографија: АИИ, Ф II, 3/378. - У ДАД (LXXVI Dipl. et acta, 186; XIII st. Ćurlica, 265), постоји и савремени латински превод (**Б**) ове исправе на пергаменту ширине 185, дужине 310 мм, написан готичким курзивом у 40 редова. Превод местимично одступа од српског текста, а ни имена дубровачке властеле која се заклела краљу Владиславу нису идентична.- На полеђини латинског превода: Capitularium translatum de sclauonico in latinum de pacto quod habemus cum rege Seruie Vladislauo. На истом комаду пергамента, у продужетку налази се и превод заклетве краља Стефана Владислава Дубровчанима. (В. бр. **30** ове збирке).

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы* , 4-6, Nº 3 (с напоменом о годинама владавине Жана Дандола 1236-1238); Miklosich, *Mon. serb.*, 22-23, Nº 28 (дат. 1234-1240); Šafařik, *Památky,* 12-13, Nº 10 (дат. 1235); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 330-333, Nº 229 (дат. 1234-1240. са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta.* 89, Nº 310; Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 427-429, Nº 372

(дат. око 1234); Новаковић, *Зак. сйом.*, 139-141 (дат. око 1237); Стојановић, *Пов. и йисма* I-1, 12-14, № 14 (дат. септ. 1234 - април 1235). - Превод на лат.: Ljubić, *Listine*, I, 57-58, № 84, (дат. 1234-1238); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* XI, 319-321, № 224 (само лат., дат. 1234-1238); Kukuljević, *Regesta*, 89-90, № 310 (дат. 1234-1238); Smičiklas, *ibid.* 429-431.

Повеља нема датума, те је због тога њена хронологија различито одређивана. Најпрецизније је одредио време настанка исправе Јиречек (*Историја Срба* I², 174) на основу имена дубровачке властеле наведене у латинском преводу и кнежевања Жана Дандола. Johannes Bogdani, Velcius Bladimiri, Andreas Ballislaue, са списка у преводу на латински били су судије од септембра 1234. до септембра 1235. Тај размак се може још сузити на основу јављања Жана Дандола, који је у априлу 1235, напустио Дубровник и није се више враћао. Уп. Кос, *Дубровачко - срйски уговори*, 15.

А

† Вь име Ѡ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)тагоД(8)ха. Аꙁь Жани Даньдоль, кнеꙁь Д8бровьчьски сь всѣми |[2]болꙗри и сь всовь ѡпкиновь градьсковь кльнемо се тебѣ г(оспод)н8 кралю всѣх|[3]ь Рашкихь Ꙁем(ь)ле и Поморьскихь Владислав8 8 Г(оспод)а Б(ог)а наш(е)го Ис(8са) Х(рист)а и 8 прѣс(ве)т8 Б(огороди)ц|[4]8, 8 чьст(ь)ны и животворещи кр(ь)сть и 8 с(ве)та Б(о)жиѣ ев(а)ньг(е)лиѣ, и 8 в(ь)се с(ве)те 8годивь|[5]ше Б(ог)8 ѡт вѣка, беꙁ всаке н8жде нь своимь хтѣниемь и своѡвь воловь, чистѣ|[6]мь ср(дь)цемь и правовь вѣровь, беꙁ всакога пропадства и ꙁ(ь)ле мысли, ꙗкоре ѡ⟨д⟩ |[7]д(ь)ньшнега д(ь)не да ти смо прьѣтели правы и да смо с тобовь едно вь мыслию|[8]и единѣмь срдцемь, нераꙁл8чно до живота нашега и твоега. И кто е твои п|[9]рьѣтель да м8 смо прьѣтелиѥ. А кто твои врагь привѣгне 8 нашь градь кь |[10]намь, да ти не испакости ницꙗре 8 нась в8де. Ако ли что испакости, |[11]да е мы платимо. Ако ли га не платимо, да ѡнога самога да ти дамо. Аке |[12]ли тога не 8чинимо, да да (sic) е на нась клетва сиѣ. И ако ти се ꙁгоди кое насилые |[13]и привѣгнеши 8 градь нашь к намь, да те примемо ꙗко г(осподи)на сь всаковь |[14]почьстию и сь всакимь прьꙗниемь, сь всѣми твоими болꙗры, и с|[15]ынѣми всѣми твоими кои се с тобовь ꙁгоде. И колико вьꙁлюбиши прѣ|[16]быти 8 нась, да си прѣв8деши сь всаковь почьстию, а ꙁла да ти не 8чи|[17]нимо никогаре, ни тебѣ самом8 г(осподи)н8, ни госп(о)ги женѣ твоеи, ни дѣци |[18]твоеи, ни добытк8 твоем8 всаком8, ни болꙗромь твоимь,и ни в|[19]саком8 ником8ре твоем8, ни добыткомь имь, нь паче да имашь |[20]почьсть и хран8 против8 моки нашеи, ꙗко и г(осподи)на. И кьга си вьсхокеши |[21]поити инамо ѡд нась, да си погеши свободно, сь всакою почьстию и сь всѣ|[21]ми твоими, и сь добыткомь всакымь твоимь и ѡнѣхь добыткомь всак|[22]имь, а мы да те испратимо. И ꙁем(ь)ли твоеи и градомь твоимь да не п|[23]акостимо ни плѣномь ни г8совь, ни ѡчивѣсть ни таемь, нь паче |[24]да имь прьѣмо, ꙗко и самѣмь намь. И да стоимо 8 старихь мегахь, |[25]а прѣсто да не посежемо никакоре. А добыткь ере смо рекли дати, да т|[26]и дамо тис8кю перьперь и петьдесеть лакьть скрьлата чистога и чрь|[27]ленога, когаре ты самь г(осподи)нь ѡблюбиши. То полови н8 да ти дамо сьга: |[28]петьсьть перьперь, и ѡн8ꙁи петьдесеть лакьть скрьлата коере тебѣ 8|[29]годно б8де, а др8г8 петьсьть перьперь да ти дамо до Б(о)жика; и ѡт⟨т⟩ога|[30]да ти не 8дрьжимо всега ни мала, нь да ти подамо в(ь)се испльнено. |[31]И ц(а)риникь твои да стои 8 нась неврѣгень ѡд нась никакоре, и что е тво|[32]ѣ правина, да ти ю подаемо вс8 сврьшен8. И кьга ѡд нась 8трѣб8еши |[33]помоки по мор8, и подемо ти на помокь, да ны простишь тога лѣта в(ь)се |[34]что имамо ꙁаконь давати, и к8пьцимь нашимь кои вьсходе по твоеи |[35]ꙁем(ь)ли ц(а)рин8, ꙗко и г(осподи)нь с(ве)топочивьши дѣдь ти и г(осподи)нь с(ве)топочивши |[36]ѡ(ть)ць ти, кьга имасмо по-

Б

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego quidem Johannes Dandulus, comes Ragusii cum omnibus nobilibus et cum to|[2]to communi Ragusii juramus vobis domino regi totius Rasse et Maritime Vladislauo in domino nostro Jhesu|[3] Xristo, in gloriosam virginem Dei genitricem, et ad lignum Domini, et ad sancta Dei evangelia, et ad omnes sanctos qui |[4] ab initio placuerunt Deo, bona nostra voluntate, et sincero animo et recta fide et sine nullo inge|[5]nio et sine ulla mala voluntate, quod ab hodierna die simus vobis veraces amici de una cogi|[6]tatione et uno animo, non divisi diebus nostris et diebus vestris. Et vestris amicis erimus amici, et qui|[7]cumque vester inimicus fugerit ad nostram civitatem ad nos, stando apud nos, nichil vobis noceat.|[8] Et si aliquid offenderet nos illud componemus, quod si non componerimus ipsum, vobis dabimus. Et quando|[9] ei placuerit exire de nostra civitate, non dimittemus in terram vestram, sed ut conducamus eum |[10] ad alienam terram. Et si ipse de aliena terra venerit et depredaverit terram vestram et fugerit ad nos,|[11] ipsum recipiemus et quod habuerit depredatum, totum reddemus. Et si vos domine rex dederitis ei gratiam|[12] et in terram suam eum retornaveritis, et iterum uidendo culpam ipsius eum minaueritis et si ha|[13]bente baliam aliquid tulerit in terra regni vestri cum illo recipiemus eum. Et si ipse fugiendo ante|[14] vos vel ante gentem vestram, aliquid tulerit et adduxerit in civitatem, reddemus illud, et si hoc|[15] non fecerimus, hoc sacramentum sit super nos. Et si vobis evenerit aliqua fortia et fugeris ad nostram civita|[16]tem ad nos recipiemus vos sicut dominum cum omni honore et cum omni amore, cum omnibus vestris|[17] magnatibus et cum omnibus aliis vestris qui vobiscum fuerint. Et quantum vobis placuerit stare apud|[18] nos, stetis cum omni honore. Et nullum malum faciemus neque vobis domino, neque uxori vestre, neque filiis vestris,|[19] neque ulli vestro habere, neque magnatibus vestris, neque ulli alio vestro, neque habere eorum, sed ut habeatis|[20] honorem et saluationem secundum nostrum posse sicut dominus. Et quandocumque volueritis ire de nobis|[21] ad aliam partem, ibitis scapuli cum omni honore cum omnibus vestris et cum toto habere vestro et cum|[22] toto habere eorum et nos te conducemus. Et terre vestre et civitatibus vestris non offendemus, nec ma|[23]nifeste nec occulte, sed ut amemus eas sicut nosmet ipsos. Et ut stemus in antiquis maceri|[24]is et plus de illis non comprehendamus nullo modo. Et comercarius vester stet apud nos et a nobis nullum|[25] scandalum habeat, et quod est de vestra iustitia totum ad plenum tibi demus. Et quando vos per mare adiu|[26]torium a nobis quesieritis et ierimus tibi in adiutorium in illo anno dimit-

магали, працали ны ста. Аке ли не 8зможем|[37]
о нти на помокь ти, то да си 8зимашь
все како ти е законь. И таког|[38]е ти се и мы
кльнемо, како ти се с8 и ты болгаре посли на-
ши клели, Ма|[39]ѳѣи Б8дачикь, и Крьвашь
Маньгеревикь, и Петрь Срѣкикь, и никои-
|[40]мре 8зрокомь да не разар8шимо сие кле-
тве с тобовь, нь да ю дрьжи|[41]мо тврьдо. И
ако се коѣ крамола 8чинини (sic) мег8 нами, да
се с8домь |[42]исправла, а клетв8 вин8 да дрьжи-
мо к тебѣ непомьчно. И како хо|[43]кемо сие
все схранити что се пише 8 сиеи клетвѣ, тако
да нась Б(ог)ь сь|[44]храни на семь свѣтѣ и 8
б8д8кемь. Ако ли прѣст8пимо и едно ѡд се-
|[45]га что смо 8говорили с тобовь и 8писали
здѣ, да ны Б(ог)ь сьпьне и с(ве)|[46]та Б(огоро-
ди)ца и вси с(ве)ти кои се пиш8 8 сиеи клѣтвѣ,
на семь свѣтѣ и на ⟨о⟩но|[47]мь.

tas nobis totum illud quod|[27] habemus in usum dandi et nostris mercatoribus, qui ambulant per terram vestram dimittatis datium, sicut sancti|[28] avus vester et pater vester quando adiuvabamus illos illo dimiserunt nobis. Si autem non potuerimus ire vobis in adiu-|[29]torium tollas totum illud quod est de consuetudine. Et etiam sic iuramus, sicut nostri nobiles nuntii|[30] iuraverunt: Matheus Bodatie, Gervasius Naymerii et Petrus de Sretta et per nullam occasionem rumpemus hoc|[31] sacramentum vobiscum, sed ut firmum teneamus. Et si aliquod iniustum factum fuerit inter nos, cum iudicio re|[32]paretur et sacramentum semper tibi tenebimus firmum. Et secundum quod volumus omnia ista observare, que|[33] scripta sunt in hoc sacramento, sic nos Deus conservet in hoc seculo et in futuro. Et si nos aliquid de hoc,|[34] quod locuti sumus, transgredierimus vobiscum vel de hoc quod scriptum est hic iret nobis Deus et sancta Mater|[35] Domini et omnes sancti, qui hic scripti sunt in hoc seculo et in futuro. / Et secundum quod est consuetudo avi vestri et patris|[36] vestri civitas cum terra ut haben legem inter se de Sancto Michaele usque ad Sanctum Georgium.|[37] Signum Petri Ballislave, Johannis Bogdani, Velcii Bladimiri, Martinusii Geruasii,|[38] Andree Ballislave, Jacobi Negamire, Dabrane Proculi, Cerne Vitane, Micha|[39]elis Petrane, Petri Srette, Grubessce Gunduli, Calenda Cerneche, Nyciforii Srette,|[40] Marini Calende, Grubessce Ballislave, Goyslaui Theodori. /[a]

[a] Текст у загради /.../ је додатак преводиоца на латински

30

ЗАКЛЕТВА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1234. септембар - 1235. април)

Краљ Стефан Владислав се заклиње Дубровчанима да ће их држати у „свакој правди" као што су их држали и његов отац и деда.

Оригинал (**А**), на пергаменту ширине 185, дужине 120 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 983), исписан црним мастилом, уставним писмом у 10 редова; краљев потпис црвеним мастилом у продужетку последњег реда. На црвеној врпци је очуван мали висећи воштани печат, чија је маса пречника 60 мм, а пречник типара 36 мм; легенда нечитка. На полеђини: Rex Vladislaus, utilis. На плики: Regis Vladislaui. - Опис и фотографија печата: Ивић, *Стари српски печати*, 22, бр. 4, описао је овај печат као престони и саопштио своју реконструкцију легенде: . . . . **[ВЛАД]ИСЛВ КР[А]Л** . . . ., док Чремошник, *Студије* 69, 92, само делимично описује овај печат. - Латински превод (**Б**)ове исправе је написан на истом пергаменту на којем је и превод дубровачке заклетве краљу Владиславу (в. бр. **29** ове збирке). - Фотографија АИИ, Ф. II, 3/367

Изд.: Карано-Тврtковић, *Србскiи споменицы* , 8, № 7; Šafařik, *Památky,* 13, № 11 (дат. 1235); Miklosich, *Mon. serb.*, 25, № 31 (дат. 1234-1240); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 338-339, № 231, (дат. 1234-1240, са прев. на мађарски); Kukuljević, *Regesta,* 90, № 311 (дат. 1234-1240); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 433, № 376, (дат. 1234-1240); Новаковић, *Зак. спом.*, 138 (дат. око 1235); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 14, № 15 (дат. 1235). Факсимил: Мошин, *Палеографски албум*, 40, № 36. Лат. превод: Ljubić, *Listine* I, 57, № 84 (дат. 1234-1238); Wenzel, *ibid.* 320-321 (као наставак № 224).

магали, пращали ны ста. Ꙗке ли не ȣꙁможем|[37]оити на помокь ти, то да си ȣꙁимашь все како ти е ꙁаконь. И таког|[38]е ти се и мы кльнемо, како ти се сȣ и ты болꙗре посли нашиклели, Ма|[39]ѳѣи Бȣдачикь, и Крьвашь Маньгеревикь, и Петрь Срѣкикь, и никои|[40]мре ȣꙁрокомь да не раꙁдрȣшимо сие клетве с тобовь, нь да ю дрьжи|[41]мо тврьдо. И ако се коѣ крамола ȣчинини (sic) мегȣ нами, да се сȣдомь |[42]исправла, а клетвȣ винȣ да дрьжимо к тебѣ непомьчно. И како хо|[43]кемо сие все схранити что се пише ȣ сиеи клетвѣ, тако да нась Б(ог)ь сь|[44]храни на семь свѣтѣ и ȣ бȣдȣкемь. Ꙗко ли прѣстȣпимо и едно ѡд се|[45]га что смо ȣговорили с тобовь и ȣписали ꙁдѣ, да ны Б(ог)ь сьпьне и с(ве)|[46]та Б(огоро)ди)ца и вси с(ве)ти кои се пишȣ ȣ сиеи клѣтвѣ, на семь свѣтѣ и на ⟨о⟩но|[47]мь.

tas nobis totum illud quod|[27] habemus in usum dandi et nostris mercatoribus, qui ambulant per terram vestram dimittatis dictum, sicut sancti|[28] avus vester et pater vester quando adiuvabamus illos illo dimiserunt nobis. Si autem non potuerimus ire vobis in adiu-|[29]torium tollas totum illud quod est de consuetudine. Et etiam sic iuramus, sicut nostri nobiles nuntii|[30] iuraverunt: Matheus Bodatie, Gervasius Naymerii et Petrus de Sretta et per nullam occasionem rumpemus hoc|[31] sacramentum vobiscum, sed ut firmum teneamus. Et si aliquod iniustum factum fuerit inter nos, cum iudicio re|[32]paretur et sacramentum semper tibi tenebimus firmum. Et secundum quod volumus omnia ista observare, que|[33] scripta sunt in hoc sacramento, sic nos Deus conservet in hoc seculo et in futuro. Et si nos aliquid de hoc,|[34] quod locuti sumus, transgredierimus vobiscum vel de hoc quod scriptum est hic iret nobis Deus et sancta Mater|[35] Domini et omnes sancti, qui hic scripti sunt in hoc seculo et in futuro. / Et secundum quod est consuetudo avi vestri et patris|[36] vestri civitas cum terra ut haben legem inter se de Sancto Michaele usque ad Sanctum Georgium.|[37] Signum Petri Ballislave, Johannis Bogdani, Velcii Bladimiri, Martinusii Geruasii,|[38] Andree Ballislave, Jacobi Negamire, Dabrane Proculi, Cerne Vitane, Micha|[39]elis Petrane, Petri Srette, Grubessce Gunduli, Calenda Cerneche, Nyciforii Srette,|[40] Marini Calende, Grubessce Ballislave, Goyslaui Theodori. /[a]

[a] Текст у загради /.../ је додатак преводиоца на латински

30

ЗАКЛЕТВА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1234. септембар - 1235. април)

Краљ Стефан Владислав се заклиње Дубровчанима да ће их држати у „свакој правди“ као што су их држали и његов отац и деда.

Оригинал (**А**), на пергаменту ширине 185, дужине 120 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 983), исписан црним мастилом, уставним писмом у 10 редова; краљев потпис црвеним мастилом у продужетку последњег реда. На црвеној врпци је очуван мали висећи воштани печат, чија је маса пречника 60 мм, а пречник типара 36 мм; легенда нечитка. На полеђини: Rex Vladislaus, utilis. На плики: Regis Vladislaui. - Опис и фотографија печата: Ивић, *Стари српски печати*, 22, бр. 4, описао је овај печат као престони и саопштио своју реконструкцију легенде: . . . . [**ВЛАД**]**ИСАВ КР**[**А**]**Л** . . . ., док Чремошник, *Студије* 69, 92, само делимично описује овај печат. - Латински превод (**Б**)ове исправе је написан на истом пергаменту на којем је и превод дубровачке заклетве краљу Владиславу (в. бр. **29** ове збирке). - Фотографија АИИ, Ф. II, 3/367

Изд.: Карано-Тртковић, *Србскіи споменицы* , 8, № 7; Šafařik, *Památky,* 13, № 11 (дат. 1235); Miklosich, *Mon. serb.*, 25, № 31 (дат. 1234-1240); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 338-339, № 231, (дат. 1234-1240, са прев. на мађарски); Kukuljević, *Regesta,* 90, № 311 (дат. 1234-1240); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 433, № 376, (дат. 1234-1240); Новаковић, *Зак. спом.*, 138 (дат. око 1235); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 14, № 15 (дат. 1235). Факсимил: Мошин, *Палеографски албум,* 40, № 36. Лат. превод: Ljubić, *Listine* I, 57, № 84 (дат. 1234-1238); Wenzel, *ibid.* 320-321 (као наставак № 224).

Повеља нема датума, али је несумњиво настала убрзо после дубровачке заклетве краљу Владиславу (бр. **29** ове збирке). Према начину на који су се у ово доба склапали уговори обе стране су измењивале своје писане заклетве. У овој заклетви краља Владислава спомиње се као већ готова дубровачка заклетва. Оба латинска превода се чак налазе на истом комаду пергамента. Отуда су били у праву издавачи и истраживачи који су обе заклетве стављали у исто време. Уп. М. Кос, *Дубровачко - српски уговори,* 15.

А

† Ѣ Стефань Влад⟨и⟩славь с помокию Б(о)жиѡвь крал всѣх(ь) Рашких(ь) Ꙁ(е)мль и Диѡклитие |[2]и Дальмацие и Тров8ние и Ꙁахльмие, ѡбекꙗваю се вамь гостемь |[3]дѣдинѣмь ми и ѡчинѣмь и моимь, кнеꙁ8 д8бровьчьком8 и всѣмь вла|[4]стеломь и всои Ѡбкинѣ градско- и ѡд мала до велиѣ, своимь си хтѣние|[5]мь, чистѣмь срдцемь, беꙁь вьсакога пропадьства, ѣкоре ѡд д(ь)ньшне|[6]га д(ь)не, ако ми стоите 8 сиеи клетьвѣ 8 кою ми се сте клели да и до моега |[7]живота, да вы дрьж8, 8 вьсакои правьдѣ ка вы е дрьжаль дѣдь и ѡтць ми. |[8]И да вы не створю никоегаре ꙁьла, никимь ре коньцемь док8 не створ|[9]рю сь вами тьрехь с8дь. Ако ли сие прѣст8плю да ме Б(ог)ь сьпьне и с(ве)та Б(о)горо)д(и)ца |[10]и вси с(ве)ти 8гождьши Б(ог)8 ѡт вѣка. СТЕФАНЬ ВЛАД⟨И⟩СЛ⟨А⟩ВЬ С ПОМОКИЮ Б(О)ЖИСѠВЬ КР⟨А⟩Л ВСѢХ(Ь) РАШЬКИХ Ꙁ(Е)МЛЬ И ПОМОРСКИХ ⁘

Б

Stephanus Vladislavus cum Dei adiutorio rex totius terre de Rassa, Dalmatie, Tribunie et Alcunie, iuro vobis amicis avi mei et patris mei et meis, comiti Ragusae et omnibus nobilibus et universe communi de parvo usque ad magnum per meam voluntatem, mundo corde, sine ullo ingenio, quod ab hodierno die, si steteritis in hoc sacramento ad quod iurati estis mihi, tenebo vos diebus meis in omni iustitia, qua tenuerunt vos avus meus et pater meus. Et nullum malum vobis faciam nullo modo, donec tres sententias vobiscum fecero. Et si hoc praeteriero, Deus mihi iret et sancta Mater Domini et omnes sancti, qui ab initio placeurunt Deo.

31

ЗАКЛЕТВА БОСАНСКОГ БАНА МАТЕЈА НИНОСЛАВА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1232-1235)

Бан Матеј Нинослав потврђује заклетву бана Кулина, обећава слободу кретања и пословања и имовинску сигурност дубровачких трговаца и одређује начин решавања спорова између својих људи и дубровачких трговаца.

Оригинал на пергаменту неправилног облика ширине 216, дужине 45 мм, у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 992), написан је уставним писмом у девет редова руком бановог „граматика“ Десоја. - Печат је отргнут, остали су само трагови црвене неупредене свиле на два хоризонтална пропреза при доњем рубу пергамента. Опис: Čremošnik, *Bosanske i humske povelje,* 1, 114-116. - Фотографија: АИИ, Ф. II, 3/381.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 7, Nº 5 (дат. 1236); Miklosich, *Mon. serb.*, 24-25, Nº 30 (дат. 1234-1240); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 341, Nº 234 (дат. 1234-1240, са прев. на мађарски); Šafařik, *Památky,* 5, Nº 6 (дат. 1216-1231); Bogišić, *Pisani zakoni,* 72 (погрешно је навео ставове из повеље кнеза Андреја хумског Дубровчанима, в. бр. **30** ове збирке и стр. 79-80 код Богишића); Hurmuzaki, *Documente privitore,* I, 782, Nº 639 (дат. 1234-1240); Kukuljević, *Regesta,* 90, Nº 314 (дат. 1234-1238); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 427, Nº 371 (дат. око 1234); Глушац, *Повеље Матије Нинослава,* 17 (дат. око 1235); Новаковић, *Зак. спом.*, 144 (дат. око 1235); Соловјев, *Од. спом.*, 31, Nº 20 (дат. 1234); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 6, Nº 9 (дат. 1214-1217).

Повеља није датирана тако да је могуће одредити само приближно време у коме је настала. Будући да се као дубровачки кнез спомиње Жан Дандоло, Нинослављева заклетва је морала настати пре априла 1235. Термин после кога је она настала далеко је теже утврдити. Стојановић је, полазећи од првог периода кнежевања Жана Дандола и уверења да је Нинослав, непосредни наследник бана Кулина, датирао заклетву између 1214. и 1217. (поводећи се вероватно за Јиречеком, *Die mittelalterliche Kanzlei*, Archiv 26, 169). Тако високо датирање палеографским разлозима подржао је и Мошин у критици Чремошникова описа, (*Hist. zbornik* II (1949) 316), док га је Чремошник (ibid.) одбијао. Нема ни најмањег разлога за мишљење да је Нинослав непосредно наследио Кулина, а има индиција које говоре против тога, те је стога разложно датирати ову Нинослављеву заклетву између првог помена бана Нинослава у изворима (крај 1232) и одласка Жана Дандола из Дубровника (април 1235). Уп. Кос, *Дубровачко - срйски уговори*, 41.

Оу име Оца и С(и)на и С(ве)таго Д(ȣ)ха. Ам(и)нь. Азь рабь Б(о)жи Матѣи а одмѣломь Нинослав(а)вь, бань |[2]босньски велики кле се кнезоу доубровчкомоу Жань Даньдȣлоу н (sic) всеи Опкинѣ доу|[3]бровьчкои такомь с⟨ь⟩мь се клетвью клель, какомь се и бань Коулинь клель: да ходе Власи |[4]свободно ихь добиткь тако како соу ȣ бана Коулина ходили, безь все хабе и ѕледи. А ѣ коу|[5]дѣ облада, тоудѣ си ходите пространo и ѕдраво, а ѣ приѣти какоре самь себѣ и наȣкь |[6]да[ва]ти од все ѕледи. А се писахь им⟨е⟩немь Десое граматигь бана Нинослава велиега бо|[7]сньскога тако вѣрно какоре ȣ прьвыхь. А се еще: ако вѣроуе Срьблинь Влаха, да |[8]се при прѣдь кнеземь; ако вѣрȣе Влахь Срьблина да се при прѣдь баномь,. |[9]⟨И⟩ иномȣ Влахȣ да не бȣде изма. Б(ож)е ре ти даи ѕдравие.

32

ЗАКЛЕТВА БОСАНСКОГ БАНА МАТЕЈА НИНОСЛАВА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1235-1236)

Бан Майеј Нинослав обећава Дубровчанима слободу крешања у Босни, ослобођење од дажбина, йраведно суђење и йомоћ у случају да зараше са срйским краљем.

Оригинал, у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 195/1), написан на пергаменту ширине 133, дужине 182 мм + једанпут савијена плика 25 мм, тамносмеђим мастилом, полууставним писмом у 26 редова. Исправа нема инвокацију ни потпис. На врпци од црвених неупредених свилених нити, на особен начин је причвршћен воштани печат који се спомиње у тексту исправе. У воштану груду светлозеленкасте боје, пречника 23 до 28 мм, утиснут је типар прстена са античком гемом, пречника 10 мм, са ликом орла раширених крила. - Опис исправе и печата: Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* I, 116-117; опис и фотографија печата: Ивић, *Сшари срйски йечаши*, 22, бр. и сл. 2; опис, цртеж и фотографија: Anđelić, *Srednjovekovni pečati*, 9, бр. 1. - Фотографија: АИИ Ф IV 3/375.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.*, 29, № 36 (дат. ad 1240); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 346, № 236 (дат. 1240, са прев. на мађ.); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 126, № 115 (дат. 1240); Глушац, *Повеље бана Машије Нинослава*, 20 (текст савременом ћирилицом, дат. 1240); Стојановић, *Пов. и йисма* I, 7, № 10 (дат. 1234). Факсимил: Ђорђић, *Исшорија*, 277, № 57.

Повеља није датирана тако да је могуће одредити само приближно време у коме је настала. Будући да се као дубровачки кнез спомиње Жан Дандоло, Нинослављева заклетва је морала настати пре априла 1235. Термин после кога је она настала далеко је теже утврдити. Стојановић је, полазећи од првог периода кнежевања Жана Дандола и уверења да је Нинослав, непосредни наследник бана Кулина, датирао заклетву између 1214. и 1217. (поводећи се вероватно за Јиречеком, *Die mittelalterliche Kanzlei,* Archiv 26, 169). Тако високо датирање палеографским разлозима подржао је и Мошин у критици Чремошникова описа, (*Hist. zbornik* II (1949) 316), док га је Чремошник (ibid.) одбијао. Нема ни најмањег разлога за мишљење да је Нинослав непосредно наследио Кулина, а има индиција које говоре против тога, те је стога разложно датирати ову Нинослављеву заклетву између првог помена бана Нинослава у изворима (крај 1232) и одласка Жана Дандола из Дубровника (април 1235). Уп. Кос, *Дубровачко - српски уговори,* 41.

Оу име Оца и С(и)на и С(ве)таго Д(8)ха. Ам(и)нь. Азь рабь Б(о)жи Матѣи а одмѣломь Ниносл(а)вь, бань |[2]босньски велики кле се кнезоу доубровчкомоу Жань Даньд8лоу и (sic) всеи Опкинѣ доу|[3]бровчькои такомь с⟨ь⟩мь се клетвыю клель, какомь се и бань Коулинь клель: да ходе Власи |[4]свободно ихь добиткь тако како соу 8 бана Коулина ходили, безь все хабе и зледи. А ѣ коу|[5]дѣ облада, тоудѣ си ходите простране и здраво, а ѣ приѣти какоре самь себѣ и на8кь |[6]да[ва]ти од все зледи. А се писахь им⟨е⟩немь Десое граматигь бана Нинослава велиега бо|[7]сньскога тако вѣрно какоре 8 прьвыхь. А се еще: ако вѣроуе Срьблинь Влаха, да |[8]се при прѣдь кнеземь; ако вѣр8е Влахь Срьблина да се при прѣдь баномь,. |[9]⟨И⟩ином8 Влах8 да не б8де изма. Б(ож)е ре ти даи здравие.

32

ЗАКЛЕТВА БОСАНСКОГ БАНА МАТЕЈА НИНОСЛАВА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1235-1236)

Бан Матеј Нинослав обећава Дубровчанима слободу кретања у Босни, ослобођење од дажбина, праведно суђење и помоћ у случају да зарате са српским краљем.

Оригинал, у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 195/1), написан на пергаменту ширине 133, дужине 182 мм + једанпут савијена плика 25 мм, тамносмеђим мастилом, полууставним писмом у 26 редова. Исправа нема инвокацију ни потпис. На врпци од црвених неупредених свилених нити, на особен начин је причвршћен воштани печат који се спомиње у тексту исправе. У воштану груду светлозеленкасте боје, пречника 23 до 28 мм, утиснут је типар прстена са античком гемом, пречника 10 мм, са ликом орла раширених крила. - Опис исправе и печата: Čremošnik, *Bosanske i humske povelje* I, 116-117; опис и фотографија печата: Ивић, *Стари српски печати,* 22, бр. и сл. 2; опис, цртеж и фотографија: Anđelić, *Srednjovekovni pečati,* 9, бр. 1. - Фотографија: АИИ Ф IV 3/375.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.,* 29, № 36 (дат. ad 1240); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 346, № 236 (дат. 1240, са прев. на мађ.); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 126, № 115 (дат. 1240); Глушац, *Повеље бана Матије Нинослава,* 20 (текст савременом ћирилицом, дат. 1240); Стојановић, *Пов. и писма* I, 7, № 10 (дат. 1234). Факсимил: Ђорђић, *Историја,* 277, № 57.

Исправа није датирана и у низу од четири Нинослављеве заклетве заузима друго место између заклетве Жану Дандолу (1232-1235) и датиране опширне заклетве из 1240, која је дословно поновљена 1249. године. Да је настала после 1240, морало би се очекивати да ће имати форму те исправе, као што је случај са оном из 1249. године. Исто тако није вероватно да је настала пре прве заклетве, која се потпуно ослања на бана Кулина и његову заклетву. Тако се добија оквир од 1235. до 1240. године. Пошто су се све до треће четвртине XIII века уговорне исправе обнављале и приликом смењивања дубровачких кнежева, вероватно се може овај оквир сузити на год. 1235/1236, тј. на почетак кнежевања наследника Жана Дандола у Дубровнику. Кос, (*Дубровачко - срйски уговори,* 52-53), због клаузуле о помоћи у евентуалном рату против српског краља, везивао је настанак ове исправе за смену на српском престолу и указивао на могућност датирања у 1234. Слично мишљење заступао је и Šidak, („*Ecclesia Sclavoniae",* 23, нап. 24). Није, међутим, нимало сигурно да та клаузула има конкретан и практичан значај и да је изазвана тренутном политичком ситуацијом. Она се понавља и у две последње Нинослављеве заклетве, кад ситуација није била иста.

ꙋ име Оца и С(и)на и С(ве)таго ⟨Дꙋха⟩. Азь рабь Б(о)жи Матѣ|[2]и именемь бань босньски Нинославь, кль|[3]нꙋ се Обькинѣ Дꙋбровьчькои да стою |[4]с вами ꙋ мирь и ꙋ всакꙋ правьдꙋ како |[5]сꙋ стали мои старѣ и да свободно ход|[6]ите ꙋ моеи ꙁемли, да ви нѣ десетка ни|[7]когаре. Ако ви тько ꙋчини кривинꙋ |[8]моихь кмети да се при прѣдь мномь. |[9] Ако ви ѣа (ꙋчинꙋ кривинꙋ да смь ѣа |[10]кривь прецрт.) право не ꙋчинꙋ, то то ѣа кри |[11]вь. И ако се раꙁратите сь кралемь сь |[12]рашькимь да вась не дамь сь всѣ|[13]мь вашимь добиткомь, и да ви ꙋ|[14]хранꙋ. И что се ꙋчинило прѣ или |[15]послѣ, да се при, а да не иꙁма, нь да |[16]е правьда. И не бѣше мое печати ве|[17]лие - однесена бѣше - да тоꙁи |[18]е моѣ печать ка е при книꙁи. |[19]⟨Д⟩а се не ꙋꙁемле десетькь доколѣ |[20]смь ѣ живь и мое дѣте и мое ꙋнꙋ|[21]че. Кьто сие прѣскочи, да е клеть. И кьда п|[22]ридꙋ ꙋ Дꙋбровьникь да на ме не ꙋстане ни|[23]кьторе, дѣ ѣ сьмь сьдь ꙋ своеи ꙁемли, |[24]кьто хоке искати, ищи, дѣ ѣ сьмь рад|[25]ь правьдꙋ ꙋчине. И ако пра⟨вде⟩ не ꙋчинꙋ да сь|[26]мь кривь.

33

ЗАКЛЕТВА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА СПЛИЋАНИМА

1237. јун 23.

Краљ Стефан Владислав се обавезује Сйлићанима да ће их йомагаши йрошив њихових нейријашеља

Оригинал повеље није сачуван. Познат је само латинички препис (**A**), који је направио Иван Лучић (Johannes Lucius) заједно са још два преписа српских ћириличких исправа (в. бр. **7** и **38** ове збирке). Лучићев препис је исписан на две унутрашње стране пресавијеног листа папира (24 реда на левој, и 12 редова са белешком о печату и цртежом Немањиног печата, на десној страни). На маргини с леве стране Лучић је забележио: 1237, 12 juni Rex Seruie Steph. Nemania qui et Vladislauus. На десној страни на крају текста исправе је забележио: Sigillum pependisse apparet extatque plumbeum cum infrascriptis litteris. У два круга исписана је легенда грчким словима: ΣΦΡΑΓΙ ΣΘΕΦΑΝΙ ΜΕΓΑ-ΛΟΥ ΞΟΠΑΝΟΥ ΤΟΥ ΝΕΜΑΝΙΑ, а испод кругова латиничка транслитерација: sfragi Stefanu mega-lu xupanu tu Nemania.

Изд.: Динић, *Три йовеље,* 88-94 (са коментаром и фотографијом); Ружичић, *Три сшаре срйске йовеље*, 294-297 (са транслитерацијом и коментаром).

Исправа није датирана и у низу од четири Нинослављеве заклетве заузима друго место између заклетве Жану Дандолу (1232-1235) и датиране опширне заклетве из 1240, која је дословно поновљена 1249. године. Да је настала после 1240, морало би се очекивати да ће имати форму те исправе, као што је случај са оном из 1249. године. Исто тако није вероватно да је настала пре прве заклетве, која се потпуно ослања на бана Кулина и његову заклетву. Тако се добија оквир од 1235. до 1240. године. Пошто су се све до треће четвртине XIII века уговорне исправе обнављале и приликом смењивања дубровачких кнежева, вероватно се може овај оквир сузити на год. 1235/1236, тј. на почетак кнежевања наследника Жана Дандола у Дубровнику. Кос, (*Дубровачко - српски уговори,* 52-53), због клаузуле о помоћи у евентуалном рату против српског краља, везивао је настанак ове исправе за смену на српском престолу и указивао на могућност датирања у 1234. Слично мишљење заступао је и Šidak, („*Ecclesia Sclavoniae"*, 23, нап. 24). Није, међутим, нимало сигурно да та клаузула има конкретан и практичан значај и да је изазвана тренутном политичком ситуацијом. Она се понавља и у две последње Нинослављеве заклетве, кад ситуација није била иста.

ȣ име Оца и С(и)на и С(ве)таго ⟨Дȣха⟩. Азь рабь Б(о)жи Матѣ|[2]и именемь бань босньски Нинославь, кль|[3]нȣ се Обькинѣ Дȣбровьчькои да стою |[4]с вами ȣ мирь и ȣ всакȣ правьдȣ како |[5]сȣ стали мои старѣ и да свободно ход|[6]ите ȣ моеи ѕемли, да ви нѣ десетка ни|[7]когаре. Ако ви тько ȣчини кривинȣ |[8]моихь кмети да се при прѣдь мномь. |[9] Ако ви ѣа (ȣчинȣ кривинȣ да смь ѣа |[10]кривь прецрт.) право не ȣчинȣ, то то ѣа кри|[11]вь. И ако се разратите сь кралемь сь |[12]рашькимь да вась не дамь сь всѣ|[13]мь вашимь добиткомь, и да ви ȣ|[14]хранȣ. И что се ȣчинило прѣ или |[15]послѣ, да се при, а да не изма, нь да |[16]е правьда. И не бѣше мое печати ве|[17]лие - однесена бѣше - да този |[18]е моѣ печать ка е при книзи. |[19]⟨Д⟩а се не ȣземле десетькь доколѣ |[20]смь ѣ живь и мое дѣте и мое ȣнȣ|[21]че. Кьто сие прѣскочи, да е клеть. И кьда п|[22]ридȣ ȣ Дȣбровьникь да на ме не ȣстане ни|[23]кьторе, дѣ ѣ сьмь сьдь ȣ своеи ѕемли, |[24]кьто хоке искати, ищи, дѣ ѣ сьмь рад|[25]ь правьдȣ ȣчине. И ако пра⟨вде⟩ не ȣчинȣ да сь|[26]мь кривь.

33

ЗАКЛЕТВА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА СПЛИЋАНИМА

1237. јун 23.

Краљ Сшефан Владислав се обавезује Сйлићанима да ће их йомагаши ћрошив њихових нейријашеља

Оригинал повеље није сачуван. Познат је само латинички препис (**А**), који је направио Иван Лучић (Johannes Lucius) заједно са још два преписа српских ћириличких исправа (в. бр. **7** и **38** ове збирке). Лучићев препис је исписан на две унутрашње стране пресавијеног листа папира (24 реда на левој, и 12 редова са белешком о печату и цртежом Немањиног печата, на десној страни). На маргини с леве стране Лучић је забележио: 1237, 12 juni Rex Seruie Steph. Nemania qui et Vladislauus. На десној страни на крају текста исправе је забележио: Sigillum pependisse apparet extatque plumbeum cum infrascriptis litteris. У два круга исписана је легенда грчким словима: ΣΦΡΑΓΙ ΣΘΕΦΑΝΙ ΜΕΓΑ-ΛΟΥ ΞΟΠΑΝΟΥ ΤΟΥ ΝΕΜΑΝΙΑ, а испод кругова латиничка транслитерација: sfragi Stefanu mega-lu xupanu tu Nemania.

Изд.: Динић, *Три йовеље*, 88-94 (са коментаром и фотографијом); Ружичић, *Три сшаре срйске йовеље*, 294-297 (са транслитерацијом и коментаром).

Вршећи транслитерацију Лучић није тачно преносио у латиницу поједина ћириличка слова или групе слова, нити их је преносио доследно. Најчешће је ѣ разрешавао са *i*, ь са *a*; ћириличка слова ѵ и ȣ једнако је преносио са *u*; ль са *gl*, с са *ss*, ȥ и ж са *z*, ю са *gliu* или *iju* итд. Осим тога, није увек разумевао скраћенице и речи, делио је речи и спајао их местимично у тешко разумљиве целине, тако да је нарочито у исправи краља Владислава, тешко одгонетнути смисао који се крије у појединим деловима преписа. Уз Лучићеву латиничку транслитерацију овде је учињен још један покушај реконструкције оригиналног текста (**Б**).

А

Ja Stipan Vladislauu po milosti Boxgie i [2] kraglieuschih rascoccih mladgi Dioticlis|[3]cih dauaju suogiu milost i suogie |[4]obitouanije uam uernim i gliubglenim vl|[5]astelom splischim od uelih do malih uidiu |[6]uassu ueru i gliubou obetovanije kragli|[7]estuom i mi primgliugiuch gliubau kr|[8]agliestuo mi iakore da sam s uami ua |[9]gliubaui dchouare mi stoijte u tomu mistu |[10]obechiali da uam pomagagiu na zle urag|[11]he uasse na kogie mi uzmozno Gospodin bu|[12]de uam potribno i milostiu uzmosno a|[13]ko li se imu miriti s koijmi vrazi moijmi |[14]i uassimri vraghi s coijemi i dasse i za u|[15]ami ⟨mi⟩riju. Ako li kto razrussi moije smir|[16]enije imei to pakostit zemgliu ili uam |[17]to ako budu gia Blas uazda sam s uami |[18]na toga. Ako li budu gde da moija uoijska |[19]koija bude blizu uaz da bude s uami. |[20]I sie uoguoda sadarzu i to uam se obe|[21]tuiju: ako uam ne ostane da mnom ne |[22]ostane, ako li prestanu po gliubau da m(i) su|[23]di (Bog) i s(ve)ta Bogorodica i to nam karst i s(ve)ti uessi. |[24]I ssie uesse suarsi se gospodinom kragliem |[25]od drudastua Hristoua 1237, meseza proto|[26]junia na 23 dan na Cetinije na seliju u Kou|[27]acichich kaghi prihodi gospodi kragl |[28]sudimas i Buchas i kanunich Zauan i bie |[29]priesmo od gospodina kraglia i tuardost. |[30] A to se ucini gospodinom kragliem |[31]prid knezom ueli em Giurgiem pri voijuodom |[32]Aknoilom, prid celnikom Obradom, prid kati|[33]zem Muhreleus pred tebaiz Vatratoslaua(m), |[34]prid Miroslauom |[35]Gospodin Stephan Vladislau ... |[36]Diochlischi.

Б

Ꙗ Стѣпань Владиславь по милости Божиеи краль вьсѣхь Рашькихь Ȥемль и Диѡклитискихь даваю свою милость и своѥ ѡбетованиѥ вамь верьнимь и любленимь властеломь сплискимь ѡд велих до малих. Видѣвь вашȣ вѣрȣ и любовь ѡбетованиѥ кралѥвствоѵ ми и примлююћь любьвь кралѥвство ми ꙗкоре да сьмь сь вами вь любьви докоѵре ми стоите ȣ томȣ ⟨що⟩ ми сте ѡбекꙗли да вамь помагаю на ȥле враге ваше, на коѥ ми вьȥможно годѣ, бȣде вам потрѣбно и милостию вьȥможно. Ꙗко ли се имȣ мирити с коими враȥи моими и вашимрѣ враги с коѥми и да се и свами ⟨ми⟩рю. Ꙗко ли кто раȥрȣши моѥ смирениѥ, имеи то пакостити ȥемлю или вамь, то ако бȣдȣ ꙗ бльȥ, вьȥда сьм с вами на тога. Ꙗко ли бȣдȣ где да моꙗ воиска бȣде блиȥȣ вьȥда бȣде с вами. И сиѥ всѣгда да сьдьржȣ, и то вамь се ѡбѣтȣю: ако вамь не ѡстане, да мномь не ѡстане, Ꙗко ли престанȣ по любьвѣ, да ми сȣди ⟨Богь⟩ и с⟨ве⟩та Богородица и чьстьныи крьсть и светы вьси. И сиѥ вьсе свьрши се господином кралѥмь ѡд рождьства Христова .Ꙗ.С.Л.Ȥ., месеца протоюниа на .К.Г. дьнь на Цетинѣ, на селȣ вь Ковачичихь кьги приходѣ господинȣ кралю сȣдиѥ наши Бȣкас и каноникь Жьвань и ѡбиет приесмо ѡд господина кралꙗ и тврьдость. Ꙗ то се ȣчини господиномь кралимь прѣд кнеȥомь велимь Гюргѥмь, прѣд воеводомь Маноиломь, прѣд челникомь Ѡбрадомь, прѣд каȥньцемь ми Хрельомь прѣд тепчиомь Ватрославомь, прѣд Мирославомь.

Господинь Стефан Владислав ⟨краль всѣх Рашких Ȥем'ль и⟩ Диѡклискихь.

34

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1234-1237?) август 22.

Краљ Стефан Владислав потврђује манастиру Хиландару поклоне свога деде и оца и прилаже село Вранић.

Повеља је дописана у продужетку повеље великог жупана Стефана (доцнијег краља Првовенчаног) у пет редова ситним словима и данас веома избледелим мастилом, па се стога текст овог акта доноси према издању Соловјева уз коришћење необјављених табака Ковачевића нађених у Јиречековој оставштини у Архиву Бугарске академије наука у Софији. Опис в. уз бр. **12** ове збирке. Овде само наглашавамо да су цео акт а посебно датум и потпис крајње неуредно написани, па су чак последње две речи из потписа (**и ꙁахлмик**) написане после датума.

Изд.: Новаковић, *Зак. спом.*, 386; Соловјев, *Хиландарска повеља*, 71 (са коментаром и анализом питања аутентичности (76-77).

Повеља има датум 22. август, без навођења године. Иста се одређује само приближно због вероватноће да је краљ у првој половини владавине потврђивао повеље свога оца.

† Ѿ Стефань Владиславь, сь помоштию Божикю краль, вноукь светаго Симеѡна, сынь Првовѣнчанаго кралꙗ Сте|[2]фана и вь светѣмь и ангельском ѡбраꙁѣ наречєнаго Симона монаха, видѣвь ꙁаписаник дѣдино ми и ѡтчино ꙁаписанок Богородици светогорскои [село] Враники. Видѣ кралевьство ми кре ꙋлаꙁи попь [прѣ|[3]ꙁь ꙁапись] дѣдинь ми . . . . ми царьскими, и придахь то село Вранике Прѣчистои |[4]Богородици вь тьге ꙁапись, и ꙁаклехь . . . сь оумилкникмь вь память Прѣсветои Владичици нашои. |[5]Рабь грѣшны჻

СТЕФАНЬ ВЛАДИСЛАВ С ПОМОКИЮ Б(О)ЖИЄѬВ КРА[ЛЬ] ВСѢИ РАШЦѢ ꙀЕМЛИ И ДИѺКЛИТИЮ И ДАЛМАЦИ[Е] И ТРѢВꙊНИЕ И ꙀАХЛМИЮ

Створи се м(ѣ)сеца авгꙋ[ста] .КВ. д(ь)нь.

35

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1238. јун - 1240. лето).

Краљ Стефан Владислав оптужује Дубровчане да упркос заклетви нападају његова села и хватају његове бољаре.

Оригинал на неправилно сеченом пергаменту ширине 113, дужине 52 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 981), написан полууставом, црним мастилом у 12 редова, рачунајући и краљев потпис црним мастилом, које је јако избледело. - Трагови печаћења остали су на полеђини као празан простор између речи у адреси: Кнеꙁꙋ дꙋбровчкомꙋ .... и всѣи ѡпькинѣ. - Фотографија: АИИ Ф II 3/365.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы* 9, № 9 (дат. око 1240); Šafařik, *Památky*, 14, № 13 (дат. 1238); Miklosich, *Mon. serb*,. 21, № 25 (dat. 1238); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 15, № 16 (дат. јун 1238 - лето 1240).

Писмо нема датума, нити садржи елементе који би могли да одреде ближе време његовог настанка између дубровачке заклетве из 1234/1235 и краја Владислављеве владе. Срећом, сачуван је дубровачки одговор на ово краљево писмо и у њему је као дубровачки кнез споменут Никола Тонисто који је кнежевао од 1238. до 1240. г. (в. бр. **36** ове збирке).

† По милости Б(о)жиеи ꙗ Стефань Влад⟨и⟩славь пишȣ те кнеже |[2]Дȣбровьчьски и всѣи Ѡпькинѣ. Ꙗ смь ималь к вамь ѡбѣть да |[3]приѣмь томȣ градȣ и да мȣ работамь ȣзь еговȣ почьсть |[4]а ви се стѣ ѡбекали и рекьли да си сѣде твоѣ села свобо|[5]дьно и твои лȣдие. Да ꙗ смь быль рекль моимь лȣдемь |[6]да се не бое нищаре. Да вы како си се сте наȣчили |[7]по клетьвѣ наша села и наше болары емати тако|[8]ѕи сте и мнѣ ȣчинили: давше свою рȣкȣ и свою вѣрȣ |[9]тере моѣ села плѣнили и боларе ели а дрȣге исѣкьли. |[10]Да ȣ томь Б(ог)ь да расȣди: на комь е клетьва ѡстал⟨а⟩. |[11][Ꙗ ви що можете] чинити чините. Б(ог)ь ви даи ѕдравие.

[СТ(Е)Ф(А)НЬ ВЛАД⟨И⟩СЛАВЬ]

36

ПИСМО ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА КРАЉУ СТЕФАНУ ВЛАДИСЛАВУ

(1238. јун - 1240. лето).

Дубровачки кнез са судијама и већницима одговара на писмо краља Владислава да су се држали своје заклетве и да ће се и убудуће држати и саопштавају да Владимир није пленио краљеву земљу по савету и знању Дубровачке општине, као и да и убудуће ни Владимир нити други краљев непријатељ неће у споразуму са Општином пљачкати краљеву земљу.

Оригинал на пергаменту ширине 118 дужине 101 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 989), написан уставним писмом, црним мастилом у 14 редова . - Печат отргнут; остали су само трагови црвене свиле. Миклошић је још видео печат. - Фотографија у АИИ Ф II, 3/375.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 9, № 8 (дат. 1240); Šafařik, *Památky*, 15, № 14 (дат. 1238); Miklosich, *Mon. serb.*, 21, № 26 (дат. 1238); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 329, № 228 (са прев. на мађ., дат. 1238); Kukuljević, *Regesta*, 105, № 363 (дат. 1238); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 69-70, № 65 (дат. 1238); Стојановић, *Пов. и писма* I-1; 15-16, № 17 (дат. јун 1230 - лето 1240).

Писмо нема датума, али се време његовог настанка може одредити по времену кнежевања Николе Тониста од средине 1238. до средине 1240. године.

Писмо нема датума, нити садржи елементе који би могли да одреде ближе време његовог настанка између дубровачке заклетве из 1234/1235 и краја Владислављеве владе. Срећом, сачуван је дубровачки одговор на ово краљево писмо и у њему је као дубровачки кнез споменут Никола Тонисто који је кнежевао од 1238. до 1240. г. (в. бр. **36** ове збирке).

† По милости Б(о)жиеи ꙗ Стефань Влад⟨и⟩славь пишꙋ те кнеже |[2]Дꙋбровьчьски и всѣи Ѡпькинѣ. Ꙗ смь ималь к вамь ѡбѣть да |[3]приѣмь томꙋ градꙋ и да мꙋ работамь ꙁь351 еговꙋ почьсть |[4]а ви се стѣ ѡбекали и рекьли да си сѣде твоѣ села свобо|[5]дьно и твои лꙋдие. Да ꙗ смь быль рекль моимь лꙋдемь |[6]да се не бое ницшаре. Да вы како си се сте наꙋчили |[7]по клетьвѣ наша села и наше болары емати тако|[8]ꙁи сте и мнѣ ꙋчинили: давше свою рꙋкꙋ и свою вѣрꙋ |[9]тере моѣ села плѣнили и болареели а дрꙋге исѣкьли. |[10]Да ꙋ томь Б(ог)ь да расꙋди: на комь е клетьва ѡстал⟨а⟩. |[11][Ꙗ ви що можете] чинити чините. Б(ог)ь ви даи ꙁдравие.

[СТ(Е)Ф(Ꙗ)НЬ ВЛАД⟨И⟩СЛАВЬ]

36

ПИСМО ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА КРАЉУ СТЕФАНУ ВЛАДИСЛАВУ

(1238. јун - 1240. лето).

Дубровачки кнез са судијама и већницима одговара на писмо краља Владислава да су се држали своје заклетве и да ће се и убудуће држати и саопштавају да Владимир није пленио краљеву земљу по савету и знању Дубровачке општине, као и да и убудуће ни Владимир нити други краљев непријатељ неће у споразуму са Општином пљачкати краљеву земљу.

Оригинал на пергаменту ширине 118 дужине 101 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 989), написан уставним писмом, црним мастилом у 14 редова . - Печат отргнут; остали су само трагови црвене свиле. Миклошић је још видео печат. - Фотографија у АИИ Ф II, 3/375.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы*, 9, № 8 (дат. 1240); Šafařik, *Památky*, 15, № 14 (дат. 1238); Miklosich, *Mon. serb.*, 21, № 26 (дат. 1238); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 329, № 228 (са прев. на мађ., дат. 1238); Kukuljević, *Regesta*, 105, № 363 (дат. 1238); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 69-70, № 65 (дат. 1238); Стојановић, *Пов. и писма* I-1; 15-16, № 17 (дат. јун 1230 - лето 1240).

Писмо нема датума, али се време његовог настанка може одредити по времену кнежевања Николе Тониста од средине 1238. до средине 1240. године.

† Вь име Ѡца и С(ы)на и С(ве)таго Д(ȣ)ха. Аминь. |[2]Азь Николавь Тонисьто кнеꙁь дȣбровьчки, |[3]и сȣдьци, и векьници, клесьмо сѣ тебе велие|[4]мȣ кралю Владиславȣ, де ми, ѡбетованиѣ и пи|[5]сание кѣ мећȣ ни несть, ми и наша Ѡпькина |[6]право и верьно сьмо дерьжали, и ѡдь села на|[7]предь тоꙁи писание, и то ѡбетованиѣ хо|[8]щемо дерьжати, векȣ паметь. |[9]И ꙁа сию (sic) ѡбетование потверьдимо, де ни ꙁа |[10]нашега света, ни ꙁа света ѡдь Ѡпькина гра|[11]дьска, Владимирь не пленоваль твою ꙁ⟨е⟩млȣ. |[12]И ѡдь селѣ напредь сь нашимь светомь |[13]ѡдь нашега града, ни Владимирь, ни иньни |[14]твои врагь, да не плене твою ꙁ⟨е⟩млȣ.

37

ЗАКЛЕТВА БАНА МАТЕЈА НИНОСЛАВА ДУБРОВЧАНИМА

1240. март 22, индикт XIII.

Бан Матеј Нинослав приликом своје посете Дубровнику обећава дубровачком кнезу и Општини слободу кретања и трговања, ослобођење од дажбина и прописује начин суђења спорова између Дубровчана и својих поданика.

Оригинал на пергаменту ширине 273, дужине 177 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 4/лат. исправе Беч 195/2), написан руком дубровачког нотара пресбитера Паскала у 28 редова са додацима и накнадно уписаним редовима. Испод текста је исписана абецеда и пресечена тако да је доњи део слова остао на примерку који је припао бановој канцеларији. На крају абецеде налази се остатак цртежа, вероватно део нотарског знака. После одрезивања исправа је била запечаћена. Печат је отргнут, али је остала врпца од црвених нити провучена кроз два прореза. Датум је одређен годином Христова зачећа; индикт и година се слажу. На полеђини два записа на латинском: 1. † Capitularium quod fecit Ninoslaus banus Bosne. 2. Capitularium Nynoslaui bani Bosne, quod ipse fecit cum nobili uiro domino Nicolao Tonisto comite Ragusii. 1240. - Опис: G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje,* 118-124. - Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко - српски уговори*, 41-53. - Фотографије: АИИ Ф IV 3/476 и 3/477.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.*, 28-29, Nº 35; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 343-346, Nº 235 (са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 112, Nº 389; Hurmuzaki, *Doc. priv.* I, 783 (са прев. на лат.); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 107-108, Nº 99; Глушац, *Повеље Матије Нинослава*, 17-19 (текст савременом ћирилицом, са фот.); Новаковић, *Зак. спом.*, 33; Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 7-9, Nº 11.

Лит.: Чремошник, *Хирографи*, 207- 210; Vrana, *Tko je pisao*, 313.

Дуго се сматрало да је овај документ писао анонимни дубровачки писар. Међутим, Vrana (*Tko je pisao ...*, 313, и даље) је показао да су ова исправа и још седам других писане руком пресбитера Паскала. О томе в. напред: *Уз ово издање*, 25-26.

† Вь име Ѡца и С(и)на и С(ве)тога Д(ȣ)ха. Аминь. Лѣто ȣпльщениѣ Г(оспо)д(и)на нашего И(сȣ)сь(а) Х(рист)а тисȣща .С.М. м(ѣсе)ца марьта .К.В. д(ь)нь, инь|[2]дикьта .Г.І. Би хьтѣние вишьнега нашега Г(оспо)да Б(ог)а Ис(ȣсьа) Х(рист)а, и ꙗѕь, велики бань бос(е)ньски Матеи Нинославь, по ми|[3]лости Б(о)жѥ своиовь си добро хьтение, придохь си ȣ Дȣбровьникь кь старимь ми приꙗтеломь, властеломь, и Ѡпь|[4]кинѣ градьскѣ. А придохь си сь моими боларими, сь воиводомь Юришемь, тепьчиꙗ Радона и брать ѥговь |[5]Симеонь, пехарьникь Мирохьна, Ѕабавь, Продаса, Приксьда, Сьфинарь, Славько Поличикь, Градиславь Тȣрь|[6]бикь. И ѡбретосьмо боларина кнеѕа дȣбровьчькога Николава Тонисьта, и сь пре писанимь моими болари|[7]ми, клехь сѣ кнеѕȣ и вьсе Ѡпькинѣ градьскѣ ȣ вѣчьни мирь и ȣ любьвѣ, како се ѕдѣ подьпишѣ: Аѕь Ма|[8]теи Нинославь, по милости Б(о)ж(и)е вѣлики бань босеньски, сь моими боларими кельнемо сѣ тебе Никола|[9]вȣ Тонисьтȣ, кнеѕȣ дȣбровьчькомȣ и вьсмь властеломь, и вьсѣ Ѡпькинѣ градьскѣ ȣ Г⟨оспо⟩да Б(ог)а нашега Ис(ȣса) |[10]Х(рист)а, и ȣ прес(ве)тȣ Б(огороди)цȣ девию Владикȣ Марию и ȣчьстьни животворещи крсть, и ȣ с(ве)та Б(о)жꙗ Еваньгелиꙗ, и |[11] ȣ с(ве)тога Бласи(sic), блаженога мȣчѣника, и ȣ вьси с(ве)те ȣгодивьше Б(о)гȣ ѡдь века, сь своиовь воловь, чистемь ср(ь)це|[12]мь, сь правовь веровь, беѕь вьсакога пропадьства и бе⟨ѕь⟩ ѕьле мисли, да ви стою ȣ вечьни и твердь мирь, и |[13]ȣ ср(ь)чечѣ любьвѣ, и ȣ вьсакȣ правьдȣ. И по ѕ⟨е⟩мле и по владание моѥ и моихь с(и)нь, да си ходите свободьно и про|[14]страно, бесь вьсакѣ десѣщине, и бесь никерѣ иньне дание. И пачe да мои кьмети и мои людие и мои |[15]владальци да ви любе и да ви хране ѡдь ѕла сь правовь веромь. И ако некьто ѡдь моихь кьмети или |[16]ѡдь моихь людие чине ви кривинȣ, да се при предь мновь, и ꙗ да имь сȣдȣ прави сȣдь. И ꙗко ви ꙗ |[17]правинѣ не чинȣ, то то ꙗ кривь. И ако сѣ раѕьратитѣ сь кралѣмь Рашьки, да вась не дамь, ни вашь до|[18]битекь, пачe да ви ȣхранȣ сь вьс⟨ѣ⟩мь вашимь добитькомь. И що се чинило пре и послѣ да сѣ при и да |[19]не иѕьма. И да придȣ ȣ Дȣбровьникь, да на ме не ȣстане никьторѣ. Де ꙗ смь ȣ свою ѕ⟨е⟩млȣ седа: кь|[20]то хоще иськати, ищи, де ꙗ смь радь правьдȣ ȣчине⟨ти⟩. Ако пра⟨вьдȣ⟩ не ȣчинȣ, то ꙗ кривь. И сѣ ѡще: ако вѣ|[21]рȣѥ Серблинь Влаха, да сѣ при предь кнеѕемь дȣбровьчькимь; и ꙗко верȣѥ Влахь Серблина, да се при |[22]предь баном; и иномȣ Влахȣ и иномȣ Серблинȣ да не исьма. А да сѣ некоа кривина мекȣ ни чини, да та кривина сѣ сь пра|[23]виновь исьправи. А сиѕи мирь и сиѕи ѡветь да сѣ никакорѣ никимьре деломь и никимьре коньце|[24]мь да сѣ не реши ни да сѣ подьперѣ, нѣ пачe да бȣде тверьдь ȣ веки. И хощȣ да

вьсѣ се що ѕде писано, |[25]ȣ веки да бȣде тверьдо ѡдь м(ь)не самога, и ѡдь моихь деть, и ѡдь моихь ȣнȣчѥ, и ѡдь моихь кьмети, и ѡдь |[26]моихь люди. И кьто сие приломи, или ꙗ самь, или мои с(и)нь, или мои ȣнȣкь, или мои кьмети, или ини кь|[27]то годѣ мои, да Б(ог)ь га сепьнѣ и с(ве)та Б(огороди)ца и вьси с(ве)ти ки сȣ ѕде писани. Мирь Б(о)жи сь намь. Аминь. Ѡдь сиѕи |[28]мирь, и ѡдь сие ѡветование сȣ .В. книгѣ: ѥдьнȣ книгȣ ȣѕель бань велики Нинославь сь своими бо|[29]ларими, а дрȣгȣ книгȣ ȣѕель Николавь Тонисьто кнеѕь и Ѡпькина градьска. И да нѣ никѣрѣ иѕьма |[30]на инаго Серблина, ни на инаго Влаха, лише на самога исьца. Аѕь Борислав Воисиликь кельнȣ сѣ вечьни мирь и любѣ и|[31]мети сь Дȣбровьчаномь како |[32]ѣ сде преписано.

|[33]† A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T V X Y

(остатак нејасног цртежа нотарског знака)

38

ПОВЕЉА ХУМСКОГ КНЕЗА АНДРЕЈА ТРОГИРАНИМА

(1214-1241?)

Хумски кнез Андреј ослобађа Трогиране „оброка“.

Оригинал повеље није сачуван, него само копија **А** и латиничка транскрипција **Б**, Ивана Лучића (Johannes Lucius, уп. бр. **7** и **33** ове збирке). Лучић је верно прецртао на хартији ћириличка слова и ортографске знаке, тако да се и на његовој копији опажа сродност писма са писмом у заклетви кнеза Андреја Дубровчанима (в. бр. **49** ове збирке) и писмом Мирослављева Јеванђеља. После седам редова копије ћириличког текста следи као наслов: „istumaceno“ и испод тога у 5 редова латиничка транслитерација у којој има неколико погрешака. - Препис и копију је у Лучићевој заоставштини открио Барада, а публиковао је Динић. - Овде се упоредо објављују Лучићева латиничка транслитерација и наш покушај реконструкције оригинала начињен према издању Динића.

Изд.: Динић, *Три повеље,* 74, 92-94; Ружичић, *Три старе српске повеље,* 297-298 (са ћириличком транслитерацијом, њеним филолошким образложењем и лит.).

Веома је тешко одредити хронологију ове кратке повеље. Од кнеза Андреја су сачуване две заклетве Дубровнику; прва је настала за време кнежевања Жана Дандола у Дубровнику, дакле 1214-1235, а друга за време кнежевања Јакова Делфина 1247-1249. Јиречек (*Die mittelalterliche Kanzlei,* 169), био је склон да прву заклетву датира у период

38

ПОВЕЉА ХУМСКОГ КНЕЗА АНДРЕЈА ТРОГИРАНИМА

(1214-1241?)

Хумски кнез Андреј ослобађа Трогиране „оброка".

Оригинал повеље није сачуван, него само копија **А** и латиничка транскрипција **Б**, Ивана Лучића (Johannes Lucius, уп. бр. **7** и **33** ове збирке). Лучић је верно прецртао на хартији ћириличка слова и ортографске знаке, тако да се и на његовој копији опажа сродност писма са писмом у заклетви кнеза Андреја Дубровчанима (в. бр. **49** ове збирке) и писмом Мирослављева Јеванђеља. После седам редова копије ћириличког текста следи као наслов: „istumaceno" и испод тога у 5 редова латиничка транслитерација у којој има неколико погрешака. - Препис и копију је у Лучићевој заоставштини открио Барада, а публиковао је Динић. - Овде се упоредо објављују Лучићева латиничка транслитерација и наш покушај реконструкије оригинала начињен према издању Динића.

Изд.: Динић, *Три йовеље,* 74, 92-94; Ружичић, *Три сtаре срйске йовеље,* 297-298 (са ћириличком транслитерацијом, њеним филолошким образложењем и лит.).

Веома је тешко одредити хронологију ове кратке повеље. Од кнеза Андреја су сачуване две заклетве Дубровнику; прва је настала за време кнежевања Жана Дандола у Дубровнику, дакле 1214-1235, а друга за време кнежевања Јакова Делфина 1247-1249. Јиречек (*Die mittelalterliche Kanzlei,* 169), био је склон да прву заклетву датира у период

1214/1217, тј. у почетни период дугог кнежевања Жана Дандола. То би уједно био terminus post quem за ову повељу. Односи хумског кнеза са Трогиром су због оскудице извора слабо познати. Ипак се може искључити период од 1241. до 1244, када је Трогир био у огорченом непријатељству са Сплитом због територије даровале од стране краља Беле IV. Према вестима Томе архиђакона (Клаић, *Historia salonitana*, 114, fol. 64[1]), Хумљани су као и Босанци у том сукобу стајали на страни Сплита. Кнез Андреј је према томе могао издати ову повељу или између почетка своје владавине и 1241, или између времена склапања мира 1244. и краја владавине. Како се и кроз копију опажа архаичност писма повеље и сродност са заклетвом која се датира у 1214/1217, има основа да се повеља датира у први од два предложена периода.

Б	А
Istumaceno:	
Ja po milosti Bozi chnez	† Ѩ, по милости Б(о)жиеи кнеѕь
ueli Harmarschi Andrij	(вели)[a] хльмьски Андрѣи
prastaiu obroch moym priateglem	праштаю ѡброкь моимь приѣтелемь
Trogiranom da im se ne uzimis	Трогираномь да имь се не одѕьме
nistore do moega xiuota.	ниѵторе до моега живота.

[a] Реч **вели** изоставио је у свом издању Динић. Тешко је претпоставити да је Лучић у своју транслитерацију уписао реч које у оригиналу нема. Фотографија ове повеље није сачувана у оставштини Динића у НБС у Београду, па се тренутно не може установити чињенично стање. Ми смо овде интервенисали зато што кнез Андреј у својим интитулацијама редовно користи израз: **кнеѕь вели**.

39

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1235-1241)

Краљ Стефан Владислав ослобађа Дубровчане плаћања могориша за винограде у Жрновници.

Оригинал у ДАД, LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 982, написан на пергаменту ширине 213, дужине 172 мм, црним мастилом, уставним писмом у осам редова рачунајући и краљев потпис, који је као и крст на почетку такође написан црним мастилом. Пре и после потписа нема крста. На полеђини: Capitularium regis Vladislaui de facto magarisi. - Кроз три прореза провучена је врпца од свилених црвених нити на којој виси већи фрагмент тамно зеленог воштаног печата пречника 60 мм, док је пречник типара 55 мм. На аверсу је представљен краљ на престолу. Између две пуне линије тече оштећена кружна легенда од које се чита само: ... **ΛВ КРА ВСѢХ РАШ** .... . На реверсу је лик витеза са копљем на коњу у трку, док је легенда оштећена и нечитка. - Опис: Ивић, *Стари српски печати*, 22-23, бр. 5 и 6 (са фоторепродукцијама обе стране) реконструисао је нешто више текста него што се данас може уочити. - Фотографије: АИИ Ф II 3/366.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы* 8, № 6; Miklosich, *Mon. serb.*, 27, № 33 (дат. 1234-1240); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II 339-340, № 232 (дат. 1234-1240, са преводом на мађ.); Šafařik, *Památky,* 14, № 12 (дат. 1235); Kukuljević, *Regesta,* 90, № 316 (дат. 1234 -1240); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 433, № 375 (дат. 1234-1240); Новаковић, *Зак. сйом.*, 147 (дат. око 1242); Стојановић, *Пов. и йисма* I-1, 16, № 18 (дат. око 1240).

Повеља нема датума нити елемената за датирање. Као најопштији оквир остаје време владавине краља Владислава, од 1234. до 1243. У повељи се алудира на уговор између краља и Дубровчана тако да се датум може одредити после 1235. године. Као terminus ante quem, узета је татарска најезда која је онемогућила већу активност српског краља и изазвала његов силазак с престола.

† Степань Владиславь милостию Б(о)жиѡвь краль срьбски, даваю |2свою милость приѣтелемь своимь властеломь Дꙋбровьчскимь |3и всѣи ѡбькинѣ градскои, и пращаю имь могоришe чтo сꙋ давали |4ѡдь Жрьновнице, и никимь коньцемь да имь се сие не потвори |5ни ѡдь моега брата ни ѡдь присногa кога любо, доколѣ стое сь мновь |68 правдѣ кою имамь с ними. Кто ли сие потвори да е проклеть ѡдь Б(ог)а |7и ѡд⟨ь⟩ всѣхь с(ве)ты(хь).

СТЕФ(А)НЬ ВЛАДИСЛАВЬ ПОМОКИЮ Б(О)ЖИСѲВЬ КРАЛЬ СРБСКИ

40

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА МАНАСТИРУ СВЕТОГ НИКОЛЕ НА ОСТРВУ ВРАЊИНИ

(1241. септембар 1 - 1242. август 31)

Краљ Сшефан Владислав дарује манасширу Св. Николе на осшрву Врањини село Годиње, Гуѓлаву и Крушевицу, са међама и имунишешима.

Текст ове повеље писане на пергаменту, за који се веровало да представља оригинал, налазио се у XIX веку у ризници Цетињског манастира (уп.: Дучић, *Врањина*, 187), али је у међувремену нестао. Радичевић (в.: Изд.) описао је ову повељу као писану на зечјој кожи ширине 240, дужине 420 мм, али се није снашао у читању године. Један препис уступио је владика Петар Петровић Његош Миклошичу, који га је употребио за своје издање. Сва каснија делимична или потпуна издања, па и наше у овом зборнику репродукују у основи Миклошичев штампани текст.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.*, 25-27, № 32 (дат. 1234-1240); Радичевић, *Сшарине*, 319; Новаковић, *Зак. сйом.*, 577-578, (извод, дат. 1242); Шекуларац, *Дукљанско - зешске йовеље*, 61-66 (дат. 1242, са коментаром).

Повеља је датирана по византијском начину годином 6750. од стварања света. Миклошич има датум 6708, што је исправио Новаковић. - Ова повеља је у тесној вези са повељом архиепископа св. Саве I манастиру Светог Николе на острву Врањини (уп. бр. **26** ове збирке). Будући да се у њој говори о епископу Илариону као о оснивачу манастира, јасно је да процена њене аутентичности зависи као и код бр. **26**, од потврђивања или оповргавања овог податка. Владислављева повеља говори о првој врањинској повељи као да су је заједно издали св. Сава и Стефан Првовенчани (чак је Стефан на првом месту), док се у очуваном тексту на одговарајућем месту (в. бр. **26**) спомиње само св. Сава. Поред тога јављају се царско злато, познато тек од времена краља Милутина (уп. Божић, *Доходак царски*, 17-18), и претња казном од 300 перпера, што се такође јавља тек од времена краља Милутина и краљице Јелене. С друге стране, израз „**с помокю Божиѡвь**" у потпису, ограничен је на повеље краља Владислава и краља Уроша I. Уп. Станојевић, *Студије, XIII Потпис*, Глас, 106 (1923) 36-37. - Коментар Шекуларца, *Врањинске повеље*, 33-38, којим се брани аутентичност ове исправе није прихватљив.

Вь наvетькь тыи, Господи, Ȥемлю ѡ(снова) и дѣла роукоу твою соуть Небеса. Та погибноуть, тыи же прѣбывакши, и вса ꙗко и риȥа ѡбетьшають, и ꙗко ѡдеждоу сьвикши ꙗ, и иȥмѣнеть се; тыи же исть кси и лѣта Твоꙗ не ѡскоудѣють. Створивыи раȥоумомь Небеса и Ȥемлю оутврьдивии на водахь, прикм(ыи) страсть вольноую, ꙗко да нась, грѣшныихь и недостоиныихь рабь своихь иȥведеши ѡть адьскыихь нераȥдрѣшимыихь оуȥь, и своими оуvеники и апостолы и светитель поставивь раȥлиvнаꙗ свѣтила, и рекь имь оуvити люди си иже стежа vьстьною си крьвию, и иже вѣроу иметь и крьстить се, спасень боудеть. Сии же великии архикрѣю Христовь Никола, нашь оуvитель и пастырь, вь напастехь крѣпькь и вь бранехь помагаки, сирымь и вьдовимь и нищимь ȥастоупныкь, и вь всацѣхь бѣдахь скоро помагаки; [с]ьтвори се кго храмь сыи Иларикю кпискоупомь ȥетьскыимь, иниже любимь бѣ господинома ми и родителема, господина блаженаго и светопоvившаго Стефана, кралꙗ все Срьбьске Ȥемлк и Поморьске, Симона монаха, и господина ми прѣѡсвещеньнаго арьхикпискоупа все Срьбьскык Ȥемлк и Поморьскык кирь Савы, ꙗже кста сии дарь оустворивша и принесла кь светомоу и великомоу арьхикрѣю Христовоу Николѣ, и ина многа молениꙗ кь Божиімь црькvамь и смѣрнаꙗ кь англеьскомоу и мнишьскомоу ѡбраȥоу любима. Аȥь же грѣшны и недостоины рабь Божии Стѣфань Влади славь, оуспоменоувь сиковаꙗ оуписаниꙗ господовь ми и родители, vто принесоу к тебѣ, великыи архикрѣю Христовь, имьже се быхь иȥбавиль вѣvнык моукы? Прими сик малок мок приношеник, и боуди ми скоры ȥастоупныкь вь дьнь страшнаго ми ѡсоуждениꙗ. И даю село Светомоу Николѣ Годынк сь Рѣковь, а мегe моу оу Бесь на врьхь Плане, на врьхь . . . . , а по брьдоу како се ками вали оу Годинк, по дѣлоу на врьхь ..ра тако ... оу .. до[у]вь, ѡть доуба ... ть .. рць оу Миц8, право оу Блато. И даю село то... [Светом]оу Николѣ ..... и сь ... оуньнымь им .. дьвѣ, Гоуглавоу и Кроушевице, а мегe имь оу Б8дожигь, оу Липовоу продоль,

на врьхь Оуши..ца оу Ȥлоу плоvю, ѡдь Трьнова на Пропастьньски прѣворь, по брьдоу како секами вали, оу Ктоун но, на прѣворь медоу Доупилоу и мегоу Ктоуньно, надь Годиньць, по срѣде Девелꙗака подь Малы Девелꙗакь, како поуть греде на Гомилыцоу, право сь Гомылице ниȥь Бьvьвь . . . ., право оу Рѣкоу и сь Рѣковь право оу вирь, оу Бесь. Да моу н(ѣсть) воиске, ни царьскога ȥлата, ни винограда, нь да моу к ȥаконь оу хро[усов]оль великыихь лаврь. Да не потворите сего оутврьжденаго семоу храмоу мною грѣшнимь кралемь Владиславомь ни брать мои, ни синь мои, ни оуноукь мои, ни соуродникь кралевьства ми, или кого иȥволи Богь быти господьствоующа. Ѡбрѣте ли се кто и дрьȥнеть потворити се, да моу ксть соупьрникь Богь и прѣvистаꙗ мати кго, и vьстьныи крьсть да моу нѣ помощьникь ни вь сии вѣкь ни вь боудоущии, и светы Николак да моу кть соупьрникь на вьторомь пришьстви. И да м[оу соу] пашища и теговища како к испрьва было, да не има тоу ѡбласти ни мои властелинь, ни мои владальць, ни [ж]оуплꙗнинь ѡт соумеждьникь тѣхь сель, ни Арьбанасинь да не има тоу ȥимовищ[а], и людик црькьвьн[ии] да прѣбиваю оу всакои божьствьнои свободѣ, нь да соу работници Светом8 Николѣ. Кто ли се ѡбрѣте прѣслоушавь сик мок, испакости vто вь ȥемли или вь людехь, да приме гнѣвь и накаȥаник ѡть кралевьства ми, и да да кралевьствоу ми .Т. перьперь. Сего ради подписано бысть вь лѣтѣ , .SѰN.

† СТЕФАНЬ ВЛАДИСЛАВЬ С ПОМОКІЮ БОЖИѠВЬ КРАЛЬ

ВСѢХЬ СРЬБЬСКІХЬ ȤЕМЛЬ И ПОМОРЬСКЫХЬ

41

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА МАНАСТИРУ СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У БИСТРИЦИ У ПОЛИМЉУ

(1234-1243, пре августа).

Краљ Стефан Владислав, пошто су старе манастирске повеље изгубљене, на основу исказа сведока, потврђује дарове свога деде Стефана Немање и свога оца краља Стефана Првовенчаног; даје нова села манастиру, додељује имунитет манастирским метохијама и прописује обавезе меропаха и сокалника.

Оригинал Владислављеве хрисовуље није сачуван; садржина је позната по препису из времена краља Стефана Уроша I, који је у наставку, ниже од текста Владислављеве исправе, додао своју потврду са новим одредбама (в. бр. **68** ове збирке). Исправа се чува у АХС под бр. 2, топографска сигнатура А2/1. Написана је на пергаменту ширине 538, дужине 560 мм, црним мастилом, уставним писмом у 45 редова. Потпис је црвеним мастилом. На почетку је илуминирани крст са три хоризонталне линије и словима **IC XC** у висини прве и друге, а **NI KA** испод треће линије. Текст почиње богато илуминираним иницијалом **И** у више боја, што представља јединствен случај у српској дипломатици. Пре Владислављевог потписа нема крста, а потпис садржи титулу самодржца и формулу: **по милости Божики** чиме одступа од потписа на његовим исправама издатим Дубровчанима, где формула гласи: **помокию Божиовь**. Сматра се да је то последица утицаја потписа краља Стефана Уроша I са повеље која је исписана у продужетку истом руком. За додатак у реду 45 и 46, в. бр. **140** ове збирке). - Опис: Мошин, *Повеља краља Владислава...*, 26-29; Синдик, *Српска акта*, 17-18.

- Фотографије: Севастьянов № 13 (по Викторову, *Собрание* 99, № 1); АСАНУ № 7903-а/1 и 8876. Б.20; Народни музеј у Београду, № А1566; Хиландарски одбор САНУ № 1379; НБС Ф 2737; АС (филм).

Изд.: Стојановић, Споменик III, 6-7; (дат. 1234-1243); Новаковић, *Зак. сйом.*, 589-592 (извод, дат. 1234-1243); Korablev, *Actes de Chil.* II, 410-413, № 13 (дат. 1302-1321); Соловјев, *Од. сйом.*, 27-31, № 19 (дат. 1234).

Исправа није датирана и сем година Владислављеве владавине (1234-1243) нема поузданијих елемената за ближе одређивање датума.

IC	XC
NI	KA

Иѕрѣднѣи, прѣч(и)стѣи и прѣнепорочнѣи владичици нашѣи Б(огороди)ци и приснод(ѣ)вѣ Марии, вьꙁлюбленикмь ток владич(ь)ствоу|[2]ки г(оспо)д(и)нь мои дѣдь с(ве)ты Симеѡнь, иже и хтиторь бысть многимь манастыремь вь Ср(ь)пскои ѡбласти прилежавь оубо и си|[3]ки цр(ь)кви Прѣс(ве)тык Б(огороди)це оу Быстрици, дарова ки села и люд(и), и калогере сьбра иже свршахоу хвалоу Прѣс(ве)тѣи, и своими хроусѡ|[4]воулы и повелѣнииами оутврьдии. Паки же по ѡшьствии того ѡт мира сего намѣстьникь кмоу с(ы)нь кго, мои же г(осподи)нь и ѡ(ть)ць |[5]вѣньчан'ны краль Српски и Помор(ь)ски Стефань, по с(ве)тѣм(ь) же и анг(е)л(ь)ском ѡбраѕѣ наречены Симонь монахь и кь прьвым сего |[6]даровании ѡмь приложи и оутврьдии своимь ѕапис(а)никмь мѣстоу семоу с(ве)томоу села и люд(е). Небрѣженикм(ь) же ч(о)в(ѣ)кь дрьжавь|[7]шихь цр(ь)квь сию погоубили бѣхоу сии хроусовоуль дѣдинь ми и ѡ(ть)чинь, и аѕь не ѡбрѣтохь кго. Нь понеже свѣдѣтел(ь)ство|[8]вано ми бысть ѡт всѣхь кп(и)с(ко)пь и игоумень и стaарыхь боляр и всѣхь калогерь, кре к сик истин'ноѡ было дааник и ѕапис(а)ник дѣ|[9]да ми с(ве)т(а)го Симеѡн(а) и г(оспо)д(и)на ми и ѡ(ть)ца вѣньчан'наго краля Стефана сикмоу манастырю, и ꙗ помощию и м(и)л(о)стию Б(о)жикю вѣньча|[10]н'ны краль всѣхь Ср(ь)пскихь ѕемль и Поморьскихь, Стефань Владиславь, намѣстьникь ѡного блаженаго г(оспо)д(и)на и ѡ(ть)ца ми, |[11]понааврꙗю и ѡнѣхь прьводан'нага села, и потврьждаю симь моимь хроусовоуломь Быстрицоу ѡколо цр(ь)кве, Невыѕраке |[12]ѡбок. А томоу селоу мега: како к пришьль рьть мегоу Ѡраховицовь и мегоу метохиѡвь цр(ь)квномь именемь Мѣ|[13]льци, и иѕьшьдьше на дѣль, що к ѡ оноу страаноу дѣла, тоѕи жоупьско, а що к ѡ сию страноу дѣла, тоѕи цр(ь)ковноѡ, право оу |[14]рьть именемь оу Крижевьць, оу стѣноу оу ѡсоиноу, и ѡт стѣне наа погорь оу Добриню, и ѡть тога що к по сики странѣ Добри|[15]нк тоѕи цр(ь)ковно, како оу Лимь пристак Добринꙗ; и прѣшьдьше Лимь мега оу Глоубоки потокь оу Трѣбѣню пекь, оу |[16]локвь, оу Кобылю главоу, оу Кр(ь)стьць оу Градище; а тоиѕи меги име Смрьдеки потокь. А се меге селоу Плааномоу: |[17]Доубовоѡ брьдо, Лысьць, и ѡд Лысца кои походи дѣль оу Кроушьчицоу, оу Врьбницоу долоу по сики странѣ Врьбнице цр(ь)|[18]ковноѡ; и ѡть тоуде оу Дѣвотино. А се меге селоу цр(ь)ковномоу Молстыроу: ѡб оноу страноу Дебелꙗ прьва мега пекь, |[19]и ѡт пеки како греде дѣль мимо Седларе. И що ѡвь сию страноу дѣла тоѕи цр(ь)ковноѡ; и ѡд тоуде шьдьше дѣломь оу Враат'ца, |[20]и ѡд Враатьць цѣстомь оу Михолю цр(ь)квь, и наа погорь цѣстомь оу потокь, и ѡд тоуде оус потокь кь Дебеломоу кр(ь)стоу цѣсто|[21]мь оу Страашки камы, и ѡд Страашкога камене оу Црьноу стѣноу, ѡд стѣне оу Гошев'щицоу. И що к по сики странѣ Гоше|[22]в'щице дори до Оускр(ь)сниꙗ, тоѕи цр(ь)ков'ноѡ. И створи м(и)л(о)сть кралев(ь)ство ми цр(ь)кви С(ве)тѣи Б(огороди)ци: метохик що соу, да не воюю воиске, |[23]ни конь, ни пьсь да не приходи, раѕвѣ с сѣдениꙗ кралев(ь)ства ми, ни да има кок сплате ни с ким'ре, раѕвѣ що ки рекоу господа |[24]наа се платити. И мрѣсть кои к на Быстрици да кстъ цр(ь)квны. А се що к работа сокал'никомь: сокальникь Блажоучи, |[25]Градихна, Налѣш'ко, Драаги; а кои соу пришли людк с калоугерицомь, доколе цр(ь)к(о)вноу ѕемлю дрьже, да работаю що имь веле |[26]кто кс(ть) старѣи оу цр(ь)кве; да кьги ѡд люди ѕемлю оуѕмоу, да работаю сокалнич'коу работоу. Сокальник да ѡре поль дроуге |[27]м'ти всаке ралик; сѣно да коси с мѣропхомь кднако; манастырь ѡколе и трьпеѕарию да граади; поуть да тѣра и с коне|[28]мь колико вели старѣи; и кьги приходи краль или властелинь или гость, да приплака оу ѡброкь како и мѣропьхь; |[29]и попь да приплака, раѕвѣ иѕводь на попѣ да се не оуѕима; и с(ы)нь сь ѡ(ть)цемь да сѣди ѡженив се три годища. Конь трехь годи|[30]щь да постоупа оу ѡсобноу работоу цр(ь)кви. Ако ли к кдинакь, да моу игоумень даа стищника кога раѕоумѣ ⁘ А се мѣро|[31]пьшка работа: мѣропьхь да ѡре поль ѡсме м'ти; сено да коси дори га и не стане; жетве да жьне и ине лихо своихь мти, |[32]три д(ь)ни да жьне, и три д(ь)ни да плѣве, и тоуѕи да им се даа ксти; дѣло да дѣлаю колико к трѣбѣ цр(ь)кви, и сладь сиплю коли|[33]ко к трѣбѣ. Божикю да даю хмелꙗ по оуборкоу, и по брѣменеви лоуча, и по шесть жрьди, и кьбьль жита истрѣбивь и оумѣ|[34]сии; такожде и г(оспо)ждиноу д(ь)неви ꙗгнетине даают на всако годище и оуже, рибе лови праѕникоу и кралю и арх(ие)п(и)с(ко)поу колико |[35]моу веле; и колико к люди оу цр(ь)кве, всаки да дак десет[ии] оули, и кьги се оуѕима десетькь ѡдь оули, да се оу ѡбль чте и прѣ|[36]сѣдь и рои. И ѕапрѣщакмь симь Г(оспо)демь Б(о)гомь Сп(а)сомь нашимь Іс(оусомь) Х(ристо)мь и прѣч(и)стою кго м(а)терию Владичицею нашею Б(огороди)цею, и на|[37]шовь по Б(о)ѕѣ властию оутврьжденымь хроусовоуломь, ꙗко да никто же не имать вллсти никок же надь сими дан'ними цр(ь)кви си|[38]ки ни мога братиꙗ, ни братоучедик, ни ини мои родь, ни мои властеле, ни да испакости кто чеса. Аще ли кто любо испакости |[39]что семоу с(ве)томоу мѣстоу, тоть соупротивить се кралев(ь)ствоу ми:· Вь послѣдниꙗꙗ же по мнѣ аще кто дрьѕнеть или владичь|[40]ствоуки на мѣстѣ мокмь, или кои любо брать мои, или бр[а]тоучед, или кои родь мои, или властель кто поколѣбати симь Б(о)жим' |[41]и с(ве)тык Б(огороди)це оутврьжденикмь и раѕдроушить сик, так[овыи] гнѣвь Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашего Іс(оуса) Х(рист)а и прѣс(ве)тык кго м(а)тере, и силы ч(ь)|[42]стьнаго и животворещаго кр(ь)ста да имать на себѣ; ѡ[д с](ве)тых(ь) же всехвалнихь ап(о)с(то)ль имоущихь власть ѡд Б(ог)а веѕати и раѕдрѣ|[43]шити грѣхи, да кс(ть) ѕавеѕань, ѡд с(ве)тых же родитель моихь и мене, ктиторь соущихь симь с(ве)тымь цр(ь)квамь, и всѣхь с(ве)титель и |[44]ч(ь)ст(ь)ныхь игоумень проклеть, и все с(ве)тык цр(ь)кви вь Србсцѣи ѕемли свршеник нами да моу соу соупрьрнице вь семь вѣцѣ и вь|[45]боудоушемь ⁘

СТЕФАНЬ ВЛАДИСЛАВЬ ПО М(И)Л(О)СТИ БѠЖИѤИ КРАЛЬ И СЬ БѠГѠМЬ САМОДРЪЖЬЦЬ ВСѢХЬ СРЬБСКИХ(Ь) ѕЕМЛЬ И ПѠМОР(Ь)СКИХЪ ⁘

42

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА МАНАСТИРУ МИЛЕШЕВИ

(1234-1243)

Краљ Стефан Владислав оснива манастир Милешеву и дарује му одговарајуће поклоне.

Оригинал није сачуван. Сигуран помен сачуван је у повељи краља Стефана Уроша I за манастир Св. Николе у Хвосну (бр. **73** ове збирке, означене редове):

|[10]... бл[а]жен'наго и б(о)голюбиваго нарицаю Стѣ|[11]фана Владисьлава кралꙗ в'се Срьб'скїе Ꙁемлѥ и Поморскїе, вьноукь с(ве)таго Симеѡна Немань и с(ы)на Стѣ|[12]фана кралꙗ вь м'нишьськѡм(ь) ѡбраꙁе нареч(е)ннаго Симона монаха, иже б(ы)ст(ь) дарованама ѥмоу прозор'ливама д(оу)хо|[13]внима и любаꙁ'нима ѡчима кь Вл(а)д(и)цѣ и вьꙁ'носителю Елеѡн(ь)скомоу проꙁ[рѣ] ѥго б(о)жьставнаг(о) телѣсе стопи коньч|[14]ник статиꙗ вьспо[м]їнанїи сьтворїи, рекьше Вьꙁѣнесеїа храмь на [ме]ст[ѣ] нарицаемемь Мил]ѣш(е)ва вь жоупѣ [Чрно]и |[15]Стѣне, его же б(о)ж[ьств]ьными красотамїи оукрашень и сели и Влахы, ѡбластїи прѣдавь мнѣ, |[16]сь Богомь господствоующомоу тогда кралю и пакы сь Богомь самодрьжьцоу всеи Срьбьскїѥ Ꙁемли и Поморскїѥ |[17]Стѣфаноу Оурошоу, блаженоую свою доушоу вь роуцѣ любимомоу Христоу прѣдаа.

43

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА КОТОРАНИМА

(1234-1243, пре августа)

Краљ Стефан Владислав (вероватно) потврђује Которанима поседе. које им је дао краљ Ђорђе.

Оригинал није сачуван. Повеља се спомиње у фалсификованој повељи цара Стефана Душана из 1351. год.:

„... ꙁапись и крꙋсивоѭ господина кралꙗ Радосава и господина Владисава Оурошь видѣвшїи, како по кроуꙋсивоѭ господина крала Гоурьга, господина серпскога и поморскога, Которскои общини благослови и потверди церьковь Архангеловоу вь Маломь мороу према Отокоу, Лоущицоу, Пасиглавь, Кертоле, Поли, како е оуписано оу крꙋсиволю господина кралꙗ Радосава и братїе егю, господина Владислава и господина Оуроша...“.

Уп.: Новаковић, *Зак. спом.*, 32.

Ниједна од споменутих исправа није сачувана у оригиналу. О једној исправи краља Ђорђа (вероватно Бодиновог сина), расправљало се у Котору вероватно између 1154. и 1170. год. (Уп.: Синдик, *Понтификал*, 64. Уп. и бр. **24** ове збирке.

43

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ВЛАДИСЛАВА КОТОРАНИМА

(1234-1243, пре августа)

Краљ Стефан Владислав (вероватно) потврђује Которанима поседе. које им је дао краљ Ђорђе.

Оригинал није сачуван. Повеља се спомиње у фалсификованој повељи цара Стефана Душана из 1351. год.:

„... ꙁапись и крѵсивою господина кралꙗ Радосава и господина Владисава Оурошь видѣвшїи, како по кроусивою господина крала Гоурьга, господина серпскога и поморскога, Которскои обꙿщини благослови и потверди церьковь Архангеловоу вь Малом мороу према Отокоу, Лоущицоу, Пасиглавь, Кертоле, Поли, како е оуписано оу крѵсиволю господина кралꙗ Радосава и братїе егю, господина Владислава и господина Оуроша...“.

Уп.: Новаковић, *Зак. спом.*, 32.

Ниједна од споменутих исправа није сачувана у оригиналу. О једној исправи краља Ђорђа (вероватно Бодиновог сина), расправљало се у Котору вероватно између 1154. и 1170. год. (Уп.: Синдик, *Понтификал*, 64. Уп. и бр. **24** ове збирке.

44

ЗАКЛЕТВА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I ДУБРОВЧАНИМА

1243. август 14, индикт I.

Срūски краљ Сшефан Урош I обећава Дубровчанима слободу крешања и шрговања, личну и имовинску безбедносш и сва ūрава која су била на снази у време његових ūрешходника.

Оригинал повеље није сачуван, већ само латински превод из XIII века у три верзије у ДАД. **А**: LXXVI Dipl. et acta 191, XIII стол., Ђурлица, 263, написан на пергаменту ширине 252, дужине 352 мм, некалиграфском готицом XIII века у 25 редова. На полеђини: Iuramentum regis Urosii quod fecit Johanni Michaeli comiti Ragusii. На другој половини истог пергамента, нешто млађом готицом (XV век?): Pacta Almisanorum, и сасвим рецентно (XVII век): Patti con Almissa 1243. **Б**: LXXVI Dipl. et acta 192, XIII стол., написан на пергаменту ширине 217, дужине 230 мм, готичким курзивом у 26 редова. На полеђини је белешка готицом XIII-XIV века: Exemplum iuramenti quod iuravit rex Vros Ragusinis. **В**: LXXVI Dipl. et acta 962, XIII стол., Ђурлица 79, написан на пергаменту ширине 220, дужине 150 мм, готичким курзивом XIV века у 17 редова. На полеђини, руком XVI века или млађом: Juramentum regis Stephani Vrosi 1243.

Изд.: Ljubić, *Listine* I, 59, N° 59 (извод); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* XI, 328, N° 232; Kukuljević, *Regesta,* 132, N° 444; Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 194-195, N° 174; Новаковић, *Зак. сūом.*, 147-148 (извод).

Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко - срūски уīовори,* 19-23.

† *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Ego Stephanus Vros, Dei gratia rex totius terre Rassie[1] et Maritime, iuro comiti Ragusii Johanni Michaeli et omnibus nobilibus et communi eiusdem terre in dominum Deum omnipotentem[2] et gloriosam Matrem eius et in Sanctam Crucem Domini et ad sancta Dei Evangelia et ad quatuor evangelistas et in duodecim superaneos apostolos et in magnos martyres Blasium, Georgium, Dimitrium[3], Procopium, Theodorum et[4] in trecentos decem et octo sanctos patres qui sunt in Nichea[5] et ad omnes sanctos qui placuerunt Deo a seculo, mea voluntate et[6] mundo corde sine ullo dolo, quomodo ab hodie in antea donec et[7] vos steteritis mihi in fide, iustitia et amore ut vivam vobiscum in pace et amore sicut vixit dominus pater meus cum vestris antecessoribus et vobiscum. Et vestri mercatores et vestri homines sani non disforciati ut veniant libere, stamdo[8] eundo, comperamdo et vendemdo per meam terram damdo illud quod est consuetudo damdi. Et si aliquis vester concivis vel de terra vestra de quocumque iniusto coram me quesierit iustitiam, ego faciam illam sibi. Et ubicumque in quocumque loco[9] in regno meo vel in alio aliquo loco[10] ego ipse vel mei homines aut meus exercitus invenerint[11] vestros mercatores aut vestras causas in mea scientia ut non sit eis molestia set[12] ut salvemus eos a malo quantum possumus. Et si aliquis civis Ragusii fugerit[13] in terram meam et de terra mea ceperit molestare vestre civitati vel homini, vel causis vestris et ego sciero illum, aut illum ipsum, vel habere quod devastaverit dabo. Et meus comerzarius[14] stet in civitate sicut stetit domino patri meo[15]. Et si aliquod iniustum factum fuerit[16] inter nos, vel inter meos et vestros homines cum iustitia[17] iustificetur[18]. Et stanec sit inter nos a sancto Michaele usque ad sanctum Georgium, sicut fuit diebus domini patris mei cum vestris antecessoribus et vobiscum in loco constituto. Et cum convenerint iudices iurabunt rectum iudicium iudicare secundum consuetudinem[19]. Et hanc pacem tenebo donec et vos steteritis mihi in fide, iustitia et amore[20]. Et si hec volo[21] contraire[22] Deus me iudicet et sancta Dei genitrix et lignum Sancte Crucis.

Et hoc[23] sacramentum iuravit dominus rex Pietro de Stretia[24] et Nicolize Piccineci[25], anno incarnatonis domini nostri Jesu Christi millesimo CCXXXXIII[26] mensis augusti XIIII die[27], indictione prima.

Variae lectiones:

[1] В: *Rasse*
[2] Б: *omnipotemtem;*
[3] Б: *Demitrium;*
[4] Б: нема *et;*
[5] Б, В: *Nicea;*
[6] Б, В: нема *et;*
[7] Б: нема *et;*
[8] Б: *stando, comperando, vendendo;* В: *stando, comperando, vendendo, dando, dandi*
[9] Б: *in quo loco;*
[10] В: *loco aliquo;*
[11] Б, В: *invenerimus*
[12] В: *sed*
[13] Б, В: *a civitate fugerit;*
[14] В: *commerzarius*
[15] В: *sicut domino patri meo stetit*
[16] В: прецртано: *fecerit;*
[17] Б, В: *iustitia iusta;*
[18] Б, В: *iustificemtur;*
[19] В: *iudicare secundum consuetudinem iudicare*
[20] Б и В: *in fide et iustitia et amore;*
[21] В: *volo hec*
[22] В: *comtraire*
[23] Б и В: *Et ad hoc;*
[24] Б: *Petro de Strecha;* В: *Petro Srette*
[25] Б: *Picinagii*, В: *Pecinagi;*
[26] Б: *millesimo CC XLIII°*
[27] Б: *mensis augusti quarto decimo die;* В: *millesimo ducentesimo quadragesimo tertio mensis augusti quarto decimo die.*

45

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА И ОПШТИНЕ КРАЉУ СТЕФАНУ УРОШУ I

(1243. август, после 14)

Дубровачки кнез Johannes Michael и Ойшійина заклињу се краљу Сійефану Урошу I да ће йошійоваійи мир и обичаје који су владали између Дубровника и његових йрейходника.

Оригинал заклетве није сачуван, већ само латински превод XIII века, у ДАД (LXXVI Dipl. et acta XIII ст. Ћурлица, 264), написан на пергаменту ширине 206, дужине 277 мм, готичким курзивом XIII века у 29 редова. На полеђини: Capitulare comitis et communis Ragusii, и нешто млађа белешка (XV в.): Certa pacta cum Stephano Vrosc; опажају се и трагови белешке из XVI века или млађе: Viver in pace con Stephan Vrosc. Кос, (*Дубровачко - срйски уговори*, 19), говори о преводу и овереном препису из XIII в. Данас се у ДАД налази само један текст овог превода.

Изд.: Ljubić, *Listine* I, 63, N° 89 (дат.1243); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* XI, 329-330, N° 233; (дат. 1243); Kukuljević, *Regesta,* 132, N° 444; (дат. 1243); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 211-212, N° 189 (дат. 1243); Новаковић, *Зак. сйом.*, 148-149 (без имена заклетих грађана, дат. 1243).

Превод ове заклетве нема датума, али нема никакве сумње да је настао у приближно исто време кад и заклетва краља Уроша Дубровчанима, која има записан датум 14. август 1243. Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко - срйски уговори*, 19-23.

† In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego Stephanus Vros, Dei gratia rex totius terre Rassie[1] et Maritime, iuro comiti Ragusii Johanni Michaeli et omnibus nobilibus et communi eiusdem terre in dominum Deum omnipotentem[2] et gloriosam Matrem eius et in Sanctam Crucem Domini et ad sancta Dei Evangelia et ad quatuor evangelistas et in duodecim superaneos apostolos et in magnos martyres Blasium, Georgium, Dimitrium[3], Procopium, Theodorum et[4] in trecentos decem et octo sanctos patres qui sunt in Nichea[5] et ad omnes sanctos qui placuerunt Deo a seculo, mea voluntate et[6] mundo corde sine ullo dolo, quomodo ab hodie in antea donec et[7] vos steteritis mihi in fide, iustitia et amore ut vivam vobiscum in pace et amore sicut vixit dominus pater meus cum vestris antecessoribus et vobiscum. Et vestri mercatores et vestri homines sani non disforciati ut veniant libere, stamdo[8] eundo, comperamdo et vendemdo per meam terram damdo illud quod est consuetudo damdi. Et si aliquis vester concivis vel de terra vestra de quocumque iniusto coram me quesierit iustitiam, ego faciam illam sibi. Et ubicumque in quocumque loco[9] in regno meo vel in alio aliquo loco[10] ego ipse vel mei homines aut meus exercitus invenerint[11] vestros mercatores aut vestras causas in mea scientia ut non sit eis molestia set[12] ut salvemus eos a malo quantum possumus. Et si aliquis civis Ragusii fugerit[13] in terram meam et de terra mea ceperit molestare vestre civitati vel homini, vel causis vestris et ego sciero illum, aut illum ipsum, vel habere quod devastaverit dabo. Et meus comerzarius[14] stet in civitate sicut stetit domino patri meo[15]. Et si aliquod iniustum factum fuerit[16] inter nos, vel inter meos et vestros homines cum iustitia[17] iustificetur[18]. Et stanec sit inter nos a sancto Michaele usque ad sanctum Georgium, sicut fuit diebus domini patris mei cum vestris antecessoribus et vobiscum in loco constituto. Et cum convenerint iudices iurabunt rectum iudicium iudicare secundum consuetudinem[19]. Et hanc pacem tenebo donec et vos steteritis mihi in fide, iustitia et amore[20]. Et si hec volo[21] contraire[22] Deus me iudicet et sancta Dei genitrix et lignum Sancte Crucis.

Et hoc[23] sacramentum iuravit dominus rex Pietro de Stretia[24] et Nicolize Piccineci[25], anno incarnatonis domini nostri Jesu Christi millesimo CCXXXXIII[26] mensis augusti XIIII die[27], indictione prima.

Variae lectiones:

[1] В: *Rasse*
[2] Б: *omnipotemtem*;
[3] Б: *Demitrium*;
[4] Б: нема *et*;
[5] Б, В: *Nicea*;
[6] Б, В: нема *et*;
[7] Б: нема *et*;
[8] Б: *stando, comperando, vendendo;* В: *stando, comperando, vendendo, dando, dandi*
[9] Б: *in quo loco*;
[10] В: *loco aliquo*;
[11] Б, В: *invenerimus*
[12] В: *sed*
[13] Б, В: *a civitate fugerit*;
[14] В: *commerzarius*
[15] В: *sicut domino patri meo stetit*
[16] В: прецртано: *fecerit*;
[17] Б, В: *iustitia iusta*;
[18] Б, В: *iustificemtur*;
[19] В: *iudicare secundum consuetudinem iudicare*
[20] Б и В: *in fide et iustitia et amore*;
[21] В: *volo hec*
[22] В: *comtraire*
[23] Б и В: *Et ad hoc*;
[24] Б: *Petro de Strecha;* В: *Petro Srette*
[25] Б: *Picinagii*, В: *Pecinagi*;
[26] Б: *millesimo CC XLIII°*
[27] Б: *mensis augusti quarto decimo die;* В: *millesimo ducentesimo quadragesimo tertio mensis augusti quarto decimo die.*

45

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА И ОПШТИНЕ КРАЉУ СТЕФАНУ УРОШУ I

(1243. август, после 14)

Дубровачки кнез Johannes Michael и Оӣшӣина заклињу се краљу Сӣефану Урошу I да ће ӣошӣоваӣи мир и обичаје који су владали између Дубровника и њеӣових ӣреӣходника.

Оригинал заклетве није сачуван, већ само латински превод XIII века, у ДАД (LXXVI Dipl. et acta XIII ст. Ћурлица, 264), написан на пергаменту ширине 206, дужине 277 мм, готичким курзивом XIII века у 29 редова. На полеђини: Capitulare comitis et communis Ragusii, и нешто млађа белешка (XV в.): Certa pacta cum Stephano Vrosc; опажају се и трагови белешке из XVI века или млађе: Viver in pace con Stephan Vrosc. Кос, (*Дубровачко - срӣски уӣовори*, 19), говори о преводу и овереном препису из XIII в. Данас се у ДАД налази само један текст овог превода.

Изд.: Ljubić, *Listine* I, 63, N° 89 (дат.1243); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* XI, 329-330, N° 233; (дат. 1243); Kukuljević, *Regesta,* 132, N° 444; (дат. 1243); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 211-212, N° 189 (дат. 1243); Новаковић, *Зак. сӣом.*, 148-149 (без имена заклетих грађана, дат. 1243).

Превод ове заклетве нема датума, али нема никакве сумње да је настао у приближно исто време кад и заклетва краља Уроша Дубровчанима, која има записан датум 14. август 1243. Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко - срӣски уӣовори*, 19-23.

† Ego Johannes Michael, comes Ragusii cum consiliariis et nobilibus et communitati Ragusii iuramus tibi domino Stephano Vrosse|[2] regi, nostra voluntate, mundo corde, recta fide, sine fraude quod ab hodie in antea diebus nostris et tuis non divise|[3] simus fideles et recti amici tui. |[4] Et quod vivamus vobiscum in amore et pace sicut vixerunt antecessore nostri et nos cum avo et patre vestro.|[5] Et quando placuerit tibi domino regi, vel tuis hominibus venire vel causas mittere in nostram civitatem, civitas|[6] nostra sit vobis aperta et stetis sani sine ulla molestia sicut est antiqua consuetudo.|[7] Et si aliquis inimicus tuus ante te fugerit in nostram civitatem, recipiemus eum sicut receperunt eum|[8] nostri antecessores in consuetudine avi et patris tui et nobiscum stando non noceat terre tue nullo modo.|[9] Et si nobiscum stando aliquid tibi nocuerit et manifeste illud ostensum fuerit componat illud tibi|[10] quod nocuerit, quod si non reddiderit, nos ligatum ipsum tibi dabimus, quod si ipsum tibi non dederimus, cum nostro|[11] habere illud dampnum componemus.|[12] Et tuus comerzarius stet in nostra civitate cum omni directura donec tibi placuerit sicut stetit diebus|[13] avi et patris tui, et si in alium locum illum posueris nos non tenebimur tenere comercum.|[14] Et si aliquis homo tuus vel de regno tuo de quocumque iniusto coram nobis quesierit iustitiam, nos ple|[15]nam sibi illam faciemus.|[16] Et si aliquod iniustum eactum fuerit inter nos vel inter homines nostros cum iustitia iustificetur.|[17] Et hec pax diebus nostris et tuis nullo modo per nullum factum solvatur.|[18] Et stanec sit inter nos a sancto Michaele usque ad sanctum Georgium, sicut fuit diebus avi tui et patris tui|[19] cum nostris antecessoribus et nobiscum in antiquo loco.|[20] Et iudices cum insimul fuerint iurabunt rectum iudicium iudicare sicut est consuetudo|[21] iudicandi.

|[22] † Isti iuraverunt: prenominatus dominus comes Johannes Michael et Petrus Ballislaue, Bubanna, Grubessa|[23] Gundule, Velcius Bladimiri, Clemens Sersii, Theodorus Bodatie, Johannes Catharensis, Petrus Srette, Ja|[24]cobus Negamiri, Cerne Symon Benesse, Calenda Lampino, Marinus Zuynize, Johannes Sersii,|[25] Bocinus Babalii, Nyciforus Srette, Peregrinus, Bogdanus Pigini, Jacobus Uulpicelle, Petrus Scar|[26]tii, Dabraslauus Rastii, Clemens monachus[a], Marinus Babare, Nicoliza Pecinago, Theodo|[27]rus Gizle, Theodorus Rastii, Cernege, Goyslaus Crosii, Basilius Pasqua de Grade, Vitalis Stilii,|[28] Petrus Rosini, Andreas Paganensis. Et Dodatus vicarius supra animam suam et supra animas communis Ragusii|[29] hoc affirmavit.

[a] Smičiklas: Cerneche

46

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА И ОПШТИНЕ КРАЉУ СТЕФАНУ УРОШУ I

(1243. август, после 14)

Дубровачки кнез Жан Михоил и дубровачка властела заклињу се краљу Стефану Урошу I да са њиховим знањем ни саветом супруга краља Владислава није водила никакву преписку ни слала посланике на штету краља Уроша преко дубровачке територије.

Оригинал на пергаменту ширине 192, дужине 103 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 991/1-2) написан је уставним писмом у девет редова, руком дубровачког нотара пресбитера Паскала. Документ је хирограф; на дну текста исписана су слова прве половине азбуке и пресечена тако да је горњи део слова остао на тексту упућеном краљу Уроша. На полеђини стара белешка на латинском: Vros, non est utilis. - Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко - српски уговори*, 19-20, 38-39. - Фотографије: АИИ Ф II 3/379 и 380.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы* 11, № 12 (дат. 1244); Miklosich, *Mon. serb.*, 30, № 37 (дат. 1243); Wenzel, Cod. dipl. Arpad. II, 348, № 237 (дат. 1243, са прев. на мађ.); Šafařik, *Památky*, 15, № 15 (дат. 1243); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 210 № 188 (дат. 1243); Kukuljević, *Regesta*, 133, № 445 (дат. 1243); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 16-17; № 19 (дат. 1243). Факсимил: Мошин, *Палеографски албум*, 42, № 38 (дат. 1243).

Лит.: Чремошник, *Хирографи*, 207-213; Vrana, *Tko je pisao*, 311-334.

Повеља нема забележен датум, али нема сумње да је настала у самом почетку владавине Стефана Уроша I, када је Владислављева жена као бегунац боравила у Дубровнику. Доцније је Владислав живео у Србији у добрим односима са својим братом Урошем. - У историјској науци се дуго сматрало да је ову исправу писао анонимни дубровачки нотар. Тек је Врана (в. Лит.) показао да је исправу писао дубровачки нотар пресбитер Паскал. О томе в. напред: *Уз ово издање*, 25-26.

† Вь имѣ Ѡ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)таго Д(ȣ)ха. Аминь. Азь Жань Михоиль кнеꙁь дȣбровьчьки сь бо|[2]ларими дȣбровьчькими, тебе в(е)лиемȣ кралȣ Рашькомȣ и Поморьскомȣ Стефанȣ Ȣ|[3]рωшȣ, ȣ Г⟨оспо⟩д⟨и⟩на Б(ог)а вьсѣдерьжителꙗ и ȣ пречистȣ ѥго матерь дѣвию Марию |[4] и ȣ честьни животворещи крьсть Г⟨оспо⟩дьнь и ȣ с(ве)та Б(о)ж(и)а Еваньг(е)лиꙗ, и ȣ .Д. еван|[5]г(е)л(и)сте, кльнемо сѣ, ꙗкоре ни сь нашемь светомь, ни сь нашемь вѣдениемь, кралица |[6]Владиславьла нсь нашега града ни по морѣ, ни по сȣсе, ни ȣ Босьнѣ, да не по|[7]шлѣ ни книга, ни слѣ на твоѥ ꙁло. А сѣ чинимо сь хтениемь твога сла |[8]Юрько и сь нашемь хьтениемь. Акѣ ли сѣ пристȣпимо, да ни Б(ог)ь сепьнѣ |[9]и с(ве)та Б(ог)ьрωдица и честьни кѣрьсть, и вьси с(ве)те Б(о)же.

† А Б В Г Д Е Ж Ѕ Ꙁ И Ї Ю К Л

47

ЗАКЛЕТВА
ОДОЉЕ ПРЕДЕНИЋА И КРАЈИЊАНА ДУБРОВЧАНИМА И ДУБРОВЧАНА ОДОЉИ ПРЕДЕНИЋУ И КРАЈИЊАНИМА

1248. фебруар 11.

Крајињани и Дубровчани се међусобно обавезују да ће живети у миру, да једна страна неће наносити штете другој и да ће спорове решавати путем суда.

Оригинал на пергаменту у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 4/лат. исправе 214). Исправа је написана на два комада пергамента; на већем **А**, ширине 207, дужине 294 мм, је главни текст, а на мањем **Б**, ширине 108, дужине 33 мм, причвршћеном уз печатну врпцу је списак имена Крајињана који су се заклели. Већи пергамент је хирограф, јер на горњем рубу има пресечен доњи део слова - азбуку, зато што је изнад овог текста био исписан текст који су Крајињани однели собом. Печат Дубровачке општине виси на врпци од црвених нити. - На полеђини, на горњем и доњем делу пергамента, окренути један према другом, два идентична стара записа: Capitulare hominum Crayne. 1247. - Фотографије: АИИ Ф IV 3/480 и 3/481.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.* 31, № 38 (дат. 1247); Kukuljević, *Regesta*, 155, № 519 (дат. 1247); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 312-314, № 275; (дат. 1247, можда: 1248); Thallóczy, Jireček, Šufflay, *Acta Albaniae* I, 58, № 191 (извод, дат. 1249, јануар 12); Новаковић, *Зак. спом.*, 116 (дат. 1247); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 22-23, № 24 (дат. 1247).

Лит.: Кос, *Дубровачко-српски уговори*, 48.

На исправи је забележен датум 11. фебруар 1247. године. Будући да по млетачком рачунању времена година почиње тек 1. марта, ова исправа спада у следећу 1248. годину рачунајући почетак од 1. јануара.

А

Доњи део реда пресечених слова, вероватно ћириличких.

† Вь име Ѡца и С(и)на и С(ве)таго Д(ȣ)ха. Аминь. Лета ȣпельщение Г(оспод)а нашега И(сȣ)сь Х(рист)а, тисȣща двеста МZ. |[2]м(ѣсе)ца фебрȣара ДI. день, ѡ Ѡдола синь Предень ись Кранна, сель ѡдь моихь старехь присьǀ[3]нихь приꙗтелихь и ѡдь вьсехь людехь Краинанехь и ѕа м(ь)не, придохь ȣ Дȣбровьникь |[4]поставити вѣчьни мирь и любевь мегȣ Краинанехь и мегȣ Дȣбровьчанехь. И сь |[5]сȣдьцѣ и сь ветьници и сь своевь Ѡпькина Дȣбровьчька вечьни мирь и любевь по |[6]клетьва С(ве)таго Еваньг(е)лиꙗ потверьдихь и присегохь, да Краинанѣ не пакосте |[7]Дȣбровьчаномь, ни людемь, ни добитькȣ, ни ѕ⟨е⟩мли ихь, ни ѡнемь ки сȣ подь кнеѕь⟨с⟩|[8]тво ихь, и паче по иньни некои да имь не чинимо пакостити, и ȣ пределихь |[9]кнеѕьство ихь, никомȣрѣ да не пакостимо. И да си имаю поити Краи|[10]нане пакостити некомȣ вень ѡдь Кнеѕь⟨с⟩тво Дȣбровьчько, поидȣкѣ и при|[11]дȣкѣ да не чинȣ пристанище ȣ Дȣбровьникь. И да Дȣбровьчане пои|[12]дȣ на Ѡльмишане, ми Краинане никакорѣ да дамо Ꙗльмишаномь ни све|[13]ть ни вѣкȣ. Ꙗ Дȣбровьчаномь да дамо керьмȣ, ако ю имȣть требовати. |[14]Ꙗко неки Краꙗнинь пакостиль или има пакостити Дȣбровьчаномь, или |[15]пределихь кнеѕьство дȣбровьчькихь, ѡньѕи Краꙗнинь да приде ȣ Дȣбро|[16]вьникь и ȣ дворь дȣбровьчки, чини правинȣ, даюкѣ ѕа сѣ порȣчьникь, |[17]да правинȣ чини. Ꙗко исьпаде, да плати сь своимь добитькомь що бȣде |[18]исьхабиль, ако не има чимь платити, да се да самь по герьлȣ ⁘ Ꙗ да не|[19]ки Краꙗнинь сь иним некои древо чини пре⟨с⟩ сѣ що ѥсть ѕде писано, |[20]и пакости, да ѡнь Краꙗнинь приде ȣ Дȣбровьникь, и предь дȣбровьчь|[21]ки дворь чини правинȣ, како ѥсть ѕде пре писано. Ꙗко ли ѡньѕи |[22]Краꙗнинь не приде ȣ Дȣбровьникь чинити правинȣ, да га ми ѡдь |[23]нась ѡдьверьжемо, и що бȣде пакостиль да платимо. И сь ȣльци|[24]натомь хощемь имети любевь и мирь доколе ѡни стои подь |[25]столь дȣбровьчьки. И вьси Краꙗне, на вьсако .Є. годище да по|[26]новимо сиѕи роть. Ꙗ вьсаки Краꙗнинь ѡдь .ДI. годище на|[27]предь вьсакь ѕа сѣ да сѣ ȣ си мирь присеже. Ꙗ ки Краꙗнинь |[28]се ȣ семь не роти да га не примемо мегȣ нась ȣ векȣ, не (sic) да бȣ|[29]де свень нась, и паче вьсѣ ѥгово да ѕатирамо.|[30]

† Ꙗ ми сȣдьци, ветьници и вьса Ѡпькина града дȣбровьчьска, кель|[31]немо сѣ ȣ с(ве)то Б(о)же Еваньг(е)лие да ми сами ѕа нась, ни по дрȣѕи ѕа на|[32]сь, да не пакостимо тебе Ѡдолѣ Преденикȣ слȣ, ни твоими ста|[33]рими, ни присьнимь ти, ни Краꙗниномь, ни пределехь вашихь, не (sic) |[34]паче да имамо сь вами вечьни мирь. Ꙗ да неки Краꙗнинь, има |[35]що иськати на Дȣбровьчанина, ѡдь то що ѥсть минȣло, или ѡдь |[36] селѣ напреть, приди ѡнь Краꙗнинь ȣ Дȣбровьникь, предь нашь |[37]дворь, да мȣ чинимо правинȣ ѡдь ѥговь добитекь, или ѡно|[38]га самога граданина дамо по герьлȣ, да га правина пова|[39]ли.

Б

|[1]Сь поклонениемь кнеѕа Дрьжимира, от⟨ь⟩ братие его |[2]Дѣдомирищь, и оть Ежебодьць, и оть Тврьдѣни|[3]щь, и от⟨ь⟩ Бѣлимира, и оть Стоаницщь, и от⟨ь⟩ Градише Хо|[4] димирища и оть сыновьць его и Раѕьмѣнь Вькаси|[5]щь: лȣбимо вашь мирь и вашȣ добротȣ. |[6] И оть все опьщине приде Одола брать нашь и Грьгȣрь |[7]оть кнеѕа дȣбровьчькога, и ȣгьнаше ны ȣ клетьвȣ. |[8]И пристасмо вȣ тȣ клетьвȣ, и вѣрȣемо ȣ нȣ.

48

ЗАКЛЕТВА БОСАНСКОГ БАНА МАТЕЈА НИНОСЛАВА КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

1249. март

Бан Матеј Нинослав обећава Дубровчанима вечни мир, слободу кретања и пословања у Босни, ослобођење од дажбина, помоћ у случају да зарате са српским краљем; прописује како ће се решавати спорови између Дубровчана и његових поданика.

Оригинал у АСАНУ, Стара збирка 409, написан на пергаменту ширине 204, дужине 337 мм, некада савијеном на половину, данас конзервацијом исправљен, али толико оштећен и нечитљив да се не може рећи ни колико је било редова. Приликом првобитног описа 1963. г., Мошин је закључио да је у неком ранијем покушају конзервације откинут доњи леви угао, у облику неправилног четвороугла: 165 x 172, на горњем ужем крају 165, доле на месту прегиба 195 мм. На месту откинутог дела Мошин је уочио остатке лепљене труле хартије са рукописом XIX века. Хартија је била слепљена са унутрашње и спољне стране пресавијене повеље. Текст је и тада био потпуно невидљив. - Повеља се отприлике до 1832. год. налазила у Дубровнику, када је доспела у власништво Друштва српске словесности. - С обзиром на то да је текст данас нечитљив, заклетва се овде објављује делимично према факсимилу Шафарика а делимично према штампаним издањима Карано-Твртковића и Шафарика. Шафарик (в. Изд.), објавио је факсимил печата и факсимил текста али не у

целини, него само поједине делове неповезано, тако да се број редова не може утврдити. Будући да Шафариков факсимил није потпун, означено је и бројем обележено само првих пет редова. У заградама се објављује изгубљени део текста [ ], док је последњих пет редова означено, али без броја. Значајно је што факсимил показује да је потписе писала друга рука (уп. Ђорђић, *Историја* 92), што је обележено на одговарајућем месту. - По Карано-Тврtковићу на повељи су била два висећа печата. Шафарик, на факсимилу после текста доноси и цртеж једног висећег печата на којем су представљена два супротстављена коњаника, од којих један држи копље, и кружна легенда: † **ПЕЧАТЬ ВЕЛИК[ОГА] БАНА НИНОСЛАВА**. - Опис: Шафарик, *Грађа*, 183-184; Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, I, 124-129 (према Шафариковом факсимилу).

Изд.: Карано-Тврtковић, *Србскіи споменицы*, 12-14, № 14 (дат. 1239); Шафарик, *Грађа*, 179-184 (са фрагментима факсимила и преводом на српски књижевни језик средине XIX в.); Miklosich, *Mon. serb.*, 32-34, № 39; Hurmuzaki, *Doc. priv.* I, 785 (са преводом на лат.); Kukuljević, *Regesta*, 169, № 571; Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 386-387, № 341; Новаковић, *Зак. спом.*, 145-146 (као варијанте бр. **37** ове збирке); Глушац, *Повеље Матије Нинослава*, 21-22 (у савременој транслитерацији); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 9-10, № 12.

Дипл. анализа: Кос, *Дубровачко - српски уговори*, Глас 123 (1927) 47-53.

† Вь име Ѡ(ть)ца и С(ы)на и с(ве)тога Д(ȣ)ха. Аминь. Лѣто ȣпельщениѣ г(оспо)да нашего Ис(ȣса) Х(рист)а, тисȣ|[2]ща .С.М.Ѳ. м(ѣ)с(е)ца м(а)рта, иньдикьта .Ꙁ. Азь Маѳеи Стѣпань, по м(и)лости |[3]Б(о)жѥ вѣлики бань босеньски, сь моиовь братиовь, и сь моими боларими |[4]ки сȣ ꙁде подьписани, кельнемо се тебе Ꙗковȣ Дальфинȣ кнеꙁȣ дȣ|[5]бровьчькомȣ, и вьс⟨ѣ⟩мь властеломь, и вьсе Ѡпькине градьскѣ, ȣ г⟨оспо⟩д⟨и⟩на |[6][Б(ог)а нашега Ис(ȣса) Х(рист)а и ȣ прес(ве)тȣ Богородицȣ девию владикȣ Марию, и ȣ чьстьни животворещи кер(ь)сть, и ȣ с(ве)та Божꙗ Еван(ь)г(е)лꙗ, и ȣ с(ве)тога Власи, блаженога мȣчьника, и ȣ вьси с(ве)те ȣгодивьше Б(ог)ȣ ѡт века, сь своиовь воловь, чистемь серьцемь сь правовь веровь, бесь вьсакога пропадьства и бесь ꙁле мисли, да ви стоимо ȣ вечьни и тверьдь мирь, и ȣ ср(ьд)ченѣ любьвѣ, и ȣ вьсакȣ правьдȣ. И и по ꙁ(е)мле, и по владаниѥ наше, да си ходите свободьно и простарно, бесь вьсакоѣ десещине и бесь никерѣ иньне дание, и паче да наши кьмети и наши людие и наши владальци да вась любе, и да ви хране ѡдь ꙁла сь правовь вером.] И ако некьто ѡдь нашихь кьмети, или ѡдь нашихь люди чине ви криви|нȣ, да се при предь мновь, и ꙗ да имь сȣђȣ прави сȣдь. И ꙗко ви ꙗ правинȣ |не чинȣ то то ꙗ кривь. И ако се раꙁратите сь кралемь Рашьки, да вась |не дамь, [ни вашь добитекь, паче да ви ȣхранимо сь вьсмь вашимь добиткомь. И що се чинило пре и после, да се при, и да не изьма. И да придѣмо ȣ Дȣбровьникь, да на нась не ȣстане никторе. Де ми сьмо ȣ нашȣ ꙁ(е)млȣ седа. Кьто хоще иськати ищи, де ꙗ смь радь правьдȣ ȣчине. Ако пра⟨вдȣ⟩ не ȣчинȣ, то ꙗ кривь. И сѣ ѡще, ако верȣѥ Серблинь Влаха, да се при пред кнеꙁемь дȣбровьчькимь. И ꙗко вѣрȣѥ Влахь Серблина, да се при предь баномь. И иномȣ Влахȣ и иномȣ Серблинȣ да не исьма. И да не никѣре изьма, на инаго Серблина, ни на инаго Влаха, лише на самега исьца. А да сѣ некоꙗ кривина међȣ ни чини, да та кривина сѣ сьс правиновь исьправи, а си мирь и си ѡбеть да се никакоре никимьре деломь, никимьре коньцемь да се не реши, ни да се подьперѣ, не паче да бȣде тверьдь ȣ веки. И хощемо да все що ꙁде писано бȣде твердо ȣ веки ѡдь нась самихь, и ѡдь нашихь деть, и ѡдь нашихь ȣнȣчие, и ѡдь нашихь кьмѣти, и ѡдь нашихь люди. И кьто сие приломи, или ми сами, или нашь с(ы)нь, или наши ȣнȣчие, или наши кьмети, или кьто годе нашь,] да га Б(ог)ь |сепьнѣ и с(ве)та Б(огороди)ца, и вьси с(ве)ти ки сȣ ꙁде писани. Мирь Б(о)жи сь намь. Аминь. |Си се сȣклели:[a] кнеꙁь ȣгринь, кьнеꙁь Радона, каꙁньць,| Грьдомиль, каꙁньць, Семиюнь, воевода Пȣрьча, Грȣбѣш|а пехарьникь, каꙁньць Бѣльхань, Єжь Обѣченовичь|еновичь (sic), Домаславь Гȣнетичь, Храниславь Сврачичь, |Радое Дрȣговичь, Бериславь Баничь, Какьмȣжь, Одр|амьчичь, Вльчьча Вькасовичь.

[a] Према факсимилу одавде до краја текст је био писан другом руком.

49

ЗАКЛЕТВА ХУМСКОГ КНЕЗА АНДРЕЈА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ, ВЛАСТЕЛИ И ОПШТИНИ

(1247-1249)

Хумски кнез Андреј заједно са синовима обећава дубровачком кнезу Јакову Делфину, властели и Дубровачкој општини мир, личну и имовинскиу безбедност и праведно решавање спорова.

Оригинал на пергаменту ширине 245, дужине, 330 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 989), написан је уставним писмом архаичних црта, карактеристичним за хумску канцеларију, црним мастилом у 30 редова. На исправи је сачуван фрагмент печата на врпци од црвених неуплетених нити. Грудва тамносмеђег воска имала је пречник од око 65 мм; на типару је био представљен орао раширених крила. Уп.: Ивић, *Стари српски печати*, 23, бр. 7, т. II, сл. 7. Од легенде се чита само: .... **ВЕЛИИ ХЛЬМЬС**..... I. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 134-135; Anđelić *Srednjovjekovni pečati*, 60, цртеж бр. 31, т. XIX, фот. 31. - Фотографија АИИ Ф II, 3/373

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 14-15, № 15 (дат. 1248); Miklosich, *Mon. serb.*, 34, № 40 (дат. 1249); Kukuljević, *Regesta*, 171, № 578 (дат. око 1249); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 414-415, № 360 (дат. 1249); Новаковић, *Зак. спом.*, 143-144 (дат. 1240); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 5, № 8 (дат. 1247-1249); Ђорђић, *Историја*, 275, сл. 54 (само фот.).

Повеља нема датума, али се време њеног настанка може утврдити на основу кнежевања Јакова Делфина (од 1247. до 1249. год.). Дипломатичка анализа: Кос, *Дубровачко - срйски уговори*, 42 и 49-51.

Вь име Ѡ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)таго Д(ȣ)ха. Ѣ кнеѕь вели хльмьски Андрѣи, с мои|[2]ми сыньми, жȣпаномь Богданомь и сь жȣпаномь Радославомь, и |[3]сь моими властелы, ки соу ѕдѣ подьписани, кльнемо се кнеѕоу доу|[4]бровьчкомоу Ѣковоу Дльфиноу и властелемь доубровьчкимь и |[5]всѣи Ѡбкинѣ градьскои, ȣ Г(оспо)д(и)на Б(ог)а и ȣ с(ве)то Евнгелие(sic), и ȣ чьстны |[6]и животворещи кр(ь)сть Г(оспо)д(ь)нь, и ȣ .ТИI. с(ве)тыхь ѿт(ь)ць иже ȣ Никеи, |[7]да имамо мирь с вами ȣ вѣки, како соу имали и наши старѣш|[8]и с вашими старѣшими, ȣ стары ѕаконь: да вы е ѿтворена наша |[9]ѕемла ѡ всѣхь вашихь печалехь, и да и да(sic) си идоу Доубровчане |[10]по нашѣи ѕемли сь своимь добыткомь, и сь своими рѣчми; с|[11]п(а)сени боудоу стоеке, придоуке, поидоуке, а правина да есть. А |[12]вашь чл(о)в(ѣ)кь ки приде ȣ нашȣ ѕемлю, неволовь, комоу е искан|[13]а правина и неиспльнена боуде, да стане и да ȣчини прави|[14]ноу. Ако ли приде такь чл(о)в(ѣ)кь, комоу не искана правина, да |[15]моу се не ȣѕме ни тьнькь коньць, докоу поиде ȣ свое мѣсто и |[16]тамо да ȣч(и)ни правинȣ потомь. И да не придемо на вась с ваш|[17]имь врагомь. А да се нѣкоѣ кривина мећю нами ȣчини, да |[18]се с правиновь исправи ȣ стары ѕаконь, а мирь да се не роу|[19]ши.

† Си соу Хльмлане кои се клеше: Хрелко Раст|[20]имирик, Добровить Радовчик, Хрела Стѣпкович, Ѡд|[21]оумысль и Стрѣѕимирь Адамовика, Чепрьна Ѡсилик, |[22]Хранислав Прьвославик, Бигрѣнь Мрьћик, Добромы|[23]сль Побратовик, Десѣнь Беривоевик, Радовань При|[24]быдроужик, Хрела Десавчик, Прибѣнь Ѕлошевик, Ѳ|[25]ома Чоупетик, Гальць Вльксаник, Хрела Хранидроу|[26]жик Прѣдиславь Влькмирик, Воимирь Вльктик, |[27]Б(о)гдань Добромирик, Хрьватинь Тоурбик, Прьвос|[28]лавь Проданьчик, Братославь Вльковик, Берко Ра|[29]дованик. Ако ли сие прѣстоупимо, да ны Б(ог)ь сьп|[30]не и с(ве)та Б(огороди)ца и вси с(ве)ти. † Крьст кнеѕа Андрѣꙗ.

50

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1252) август 13.

Обнављајући мир са Дубровчанима краљ Стефан Урош I им одобрава слободу трговине у својој земљи и прописује одредбе за трговце.

Препис или концепт (?) на пергаменту ширине 335, дужине 168 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 976), написан је у 18 редова уставним писмом руком дубровачког нотара пресбитера Паскала. На полеђини белешка: Sacramentum regis Vrosii sclauonicum et latinum, quod fecit Johanni Michaeli comiti et communi Ragusii, што не одговара имену кнеза у документу. Johannes Michael (Жан Михоил) спомиње се као дубровачки кнез 1243; вероватно је грешком некога од старих писара или канцелара уписан и на полеђини овог акта. - Фот.: АИИ Ф II 3/360.

Изд.: Карано-Тврtковић, *Србскіи споменицы*, 23, № 17 (дат. 1253); Miklosich, *Mon. serb.*, 40, № 42 (дат. 1253); Kukuljević. *Regesta*, 192, № 647 (дат. 1253); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 534, № 464 (дат. 1253); Новаковић, *Зак. сйом.*, 149 (дат. 1253); Стојановић, *Пов. и йисма* I-1, 17-18, № 20 (дат. 1253).

Лит.: Vrana, *Tko je pisao*, 311-334.

Повеља нема означену годину, али се она може са сигурношћу утврдити. О склапању мира и деловању дубровачких посланика код краља Уроша говори тачно датирана потврда

српског посланика Грдомана Шуметића(в. бр. **51** ове збирке). У том акту датираном 14. септембра 1252, спомињу се „fratres Andreas et Salomon de ordine predicatorum" и „Theodorus Bodatie et Petrus Iohannis Bogdani", дубровачки посланици и њихово обећање краљу дато у августу 1252. И за ову повељу се дуго мислило да је писана руком анонимног дубровачког нотара. Тек је Врана (в. Лит.) установио да је исправу писао пресбитер Паскал. О томе в. напред: *Уз ово издање*, 25-26.

† Сиѥ моѥ повелѣнѥ. Пише кралевьство ми любовьномꙋ си присьномꙋ кнеꙁꙋ дꙋбровьчьскомꙋ Марьцѣлꙋ |[2]Геѡрьгию, и вьсмь властеломь, и вьсѣи Ѡпькинѣ градьскои, ꙗкоре ѡдь сего д(ь)не .ГІ. авьгꙋста до сꙋда кои |[3]поставьламо по ꙁаконꙋ наши прьви, да си ходе ваши кꙋпьци по моѥ ѡбласти свобод(ь)но, никомьре ꙁло не врегѣ|[4]ни. И паче, ако си хоте ити ꙋ тꙋгꙋ ꙁ(е)млꙋ с кꙋплами своими да си идꙋ никимре ꙋбраненомь, не прѣге да гредꙋ на |[5]трьге кралевьства ми, и подавьше доходекь г(оспо)дьски ни такѡжде[а] да ходе по ꙁ(е)млам продаюкѣ. Ꙗко ли си кьто ѡ|[6]нехь ꙋꙁлюби стати блиꙁа ради или на Сѣници или гдѣ, да си стане и винꙋ да даю доходькь г(оспо)д(ь)ски. Кто ли се ѡбрѣ|[7]те преслꙋшавь повѣленѥ кралевьства ми, да се накаже гневом (и) накаꙁаниемь кралевьст(в)а ми. Ѡбрете ли сѣ кто ѡт нихь |[8]трьговьцѣ нь шедь на трьге или где годе ставьше[б], нь давь ꙋречено га дох(од)ька кралевьства ми, да имь сѣ ꙋꙁ(е)млѣ кꙋ|[9]плꙗ како ѥ и прѣги и ꙋꙁемано нь шедьшимь на трьге г(оспо) д(ь)ске. Не ꙋчине ли ми правьдѣ, и привьржѣ имь клеть|[10]вꙋ мои властелинь кои хоке бити на сꙋдѣ, и ꙋрече имь ꙋрокь, такьци ꙋрокь како бꙋде мокно |[11]и кꙋпьцемь ꙋꙁьвратити сѣ ꙋ градь ихь свободьно сь свѣми своими правьдами. Ꙗко ли се кто ѡбрете прѣ|[12]ꙁь ꙋрокь, или ꙋ мое ѡбласти, или ꙋ тꙋгеи ꙁ(е)мле, да имь се кꙋплиꙗ ꙋꙁме. Ꙋчине ли ми правьдꙋ и |[13]ꙋсьхоте имати чьст кралевьствꙋ ми, како сꙋ имали г(оспо)д(и)нꙋ ѡ(ть)цꙋ (прецртано ми), како ми се сꙋ ѡбѣкали, и по|[14]даде ми що ми сꙋ си ихь властелѣ ѡбетовали, брать Аньдреи и (с) своимь си братомь, Соломонь |[15]и Тꙋдорь Бꙋдачикь, и Петрь Жꙋнь Б(ог)ьданикь, да стою к нимь ꙋ томь ѡбетѣ, коимь[....] |[16]имь семь клель прегнемꙋ кнеꙁꙋ Жань Михоилꙋ и ꙋ сегашьнемь потверьгение, до ко |[17]лѣ ѡни начнꙋ кь мнѣ стоꙗти ꙋ правовѣрнои вере. И сиѥ моѥ повелѣние да |[18]имь бꙋде ꙋтвергенѥ. СТЕ(ФАНЬ) ꙋРОШЬ ПО (МИ)ЛОСТИ

[а] Паскал у журби или услед ипак недовољне вештине у писању ћирилицом : тадѡже. Друго и треће слово у овој речи нису јасно написани. Слово а одступа од других примера тог слова у овом тексту и личи на о коме је са стране додата црта, док слово д нема петљи које падају испод основне линије па је у претходним издањима различито читано: *Mon. serb.*: тамѡже; *Пов. и писма*: таложе.
[б] Последња два слова су прецртана.

51

НАРЕДБА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I ВЛАСТЕЛИНУ ГРДОМАНУ ШУМЕТИЋУ

1252, август - септембар.

Краљ Стефан Урош I својим писмом наређује Грдоману Шуметићу да као краљев посланик прими од Дубровачке Општине 1200 перпера, које су дубровачки посланици обећали српском краљу у августу 1252. године.

Писмо није сачувано. Спомиње се у потврди Грдомана Шуметића, сачуваној у ДАД, Acta et diplomata saec. XIII, № 99, да је извршавајући краљев налог примио новац. На полеђини белешка: Securitas nuntii regis Vrosii ad comune Ragusii. Потврду је стилизовао и оверио својим знаком пресбитер Паскал, дубровачки нотар, а на њу је ипак стављен и висећи воштани печат Грдомана Шуметића, на којем је Кукуљевић прочитао: ГРДОМАНН.

Изд.: Rački, *Prilozi za sbirku,* 134, № 8; Kukuljević, *Regesta,* 189, № 634; Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 508, № 442.

Лит.: Vrana, *Tko je pisao,* 311-334.

Занимљиво је опажање Бране да је врпца печата Грдомана Шуметића исте боје и квалитета као и она на печату великог жупана Стефана Немањића из (око) 1215. год. (В. бр. **13** ове збирке и Лит.).

Текст Грдоманове потврде доносимо према оригиналу.

† Anno incarnationis Domini millesimo ducentesimo quinquagessimo secundo mensis septembris, die exaltati|[2]onis Sancte Crucis. In civitate Ragusii coram vobis subscriptis testibus. Ego quidem |[3] Gerdomannus Sumetic nuntius domini Vrosoii (sic) regis Seruie confiteor quomodo |[4] a nobili viro domino Marsilio Georgio comite Ragusii et acomuni Ragusii hodie ac|[5]cepi mille ducentos perperos. Et in isto die cum omnibus dictis mille ducentis |[6] perperis exivi a civitate Ragusii secundum quod ipse dominus rex per suas litteras prece|[7]perat. Quos dictos perperos fratres Andreas et Salomon de ordine predica|[8]torum et nuntii Ragusii Theodorus Bodatie et Petrus Iohannis Bogdani,|[9] nomine dictorum domini Marsilii comitis et communis Ragusii in nuper preterito |[10] mense augusti predicto domino regi promiserant dare in prenominato die exalta|[11]tio nis Sancte Crucis. Ut autem hec carta robur optineat firmitatis et credulitatis, ego dictus Gerdomannus nuntius dicti domini regis meo sigillo|[12] eam sigillavi. Hec autem carta nullo testimonio rumpi possit. Hii sunt testes:|[13] Goyslauus Theodori Crosii, iuratus iudex, Bubanna Petri monachus, Siluester|[14] de Sancta Maria de Gerdeza, Angelus Barastro de confinio Sancti Augustini, Michael|[15] Casulo de confinio Sancti Geruasii de Venetiis, Rosinus Triphonis Ratislaue et|[16] Martholus Maledicti Catharensis, Dabrana Lampredii, Calenda Cerneche|[17] et alii plures. Et ego presbyter Pascalis et comunis Ragusii notarius iuratus scriptor sum|[18] et testis. (Signum notarii).

52

ПОВЕЉА СТЕФАНА ВУКАНОВИЋА МАНАСТИРУ МОРАЧИ

1252 (?), индикт X.

Стефан, син великог кнеза Вука, унук Стефана Немање оснива цркву Свете Богородице, данашњи манастир Морачу, и дарује му поседе.

Оригинал није сачуван. Помиње га Ковальевскиј, *Црна Гора*, 72-73. Дучић, приликом своје посете манастиру (1872), није видео повељу. По причању мештана повеља је постојала до 1944, када је спаљена заједно са манастирском архивом. (О томе в.: Мошин, *Ћирилски рукописи морачког манастира*, Историски записи XVII, св. 3 (1960) 554-555). У малој цркви Св. Николе у порти манастира иза врата записан је 1639. год. на зиду попис имања у 41 реду, за који је Дучић, (*Морача и Острог*, 59), претпостављао да је препис оснивачке повеље. Текст пописа имања објављујемо по уступљеној фотографији Сретена Петковића и Шекуларца у наведеном издању.

Изд. пописа имања: Јовићевић, *Опис*, 418; ЗИН I, 340, № 1325; Шекуларац, *Дукљанско - зетске повеље*, 120-122, фотографије: 129-131.

Датум повеље предлаже се на основу ктиторског натписа уклесаног у надвратнику главног улаза у цркву: **Сии с(ве)тыи храмь прѣс(ве)тые д(ѣ)вы Б(огороди)це. сьздах. и ѹкрасих. в(ь) име ѹспениꙗ е. азь Стефань , с(ы)нь велиега кнеза Влка, внѹк с(ве)т(а)го Сvмеѡна Неман(е). И сїа быш(е) в д(ь)ни б(л)агоvе(с)тива(г)о крал(а) н(а)шего ѹрѡш(а) в(ь) лѣ(то) , , S.Ѱ Ѯ индикта I. го.** (Уп.: Томовић, *Морфологија*, 43, бр. 20, са старијом литературом; Шекуларац, *Дукљанско - зетске повеље*, 118).

† Б(ож)е вь име Твое, нека се ꙁна цр(ь)ковнаа мѣꙉа сь |[2]морач'кїемь сели ѡколо цр(ь)кве: иꙁ'дно Грьли |[3]и ꙁа Град⟨а⟩ць на Прагь над Прьпорицоу оу брїегь оу |[4]Ꙁ'льско брьдо, оу вод8 на дно Скока оу Кр'шь выше |[5]Макарїеваче, страномь право 8 Плоч8 на врьх |[6]Б8рицаа, право ниꙁа брїегь оу вод8 на дно Китоше|[7]вине оу Плоч8 на врьх Ников'ца оуправо 8 Прѣ|[8]сьлце на брьд8, п8тем иꙁнад' Црьнїина оу вод8 |[9]на дно сеѡца, право страном 8 Прѣт'ьско брдо, |[10]оу Пѣкь више Вонч'ꙗ оу Крьковь виноград', пра|[11]во 8 Водицщ8 оу Мили, оу Багринь Слапь оу |[12]виноградь, оу Ѥевь крьшь, оу Градиноу посрѣд |[13]Ѡраш'ꙗ оу Вѣликы Крьш(ь) на д'но Ивановїех врь|[14][тла], право прѣко Глодїи оу врьх Барѣ, пакы |[15]потоком иꙁа Ѵвилаць оу рїек8 оу В'челиню, пак⟨и⟩ |[16]ниꙁь вод8 ниꙁь Морач8 оу Грьло мѣꙉа. |[17]И паки да се ꙁна цр(ь)ков'наа ꙁемлꙗ оу Горнои |[18]Морачи: ѡба полꙗ, и Донѥ и Гор'нѥ и ꙁа Град⟨а⟩ць и на рьть |[19]Блатица, Риꙉина нива, граніце до брьда, и равни |[20]свѣ и Црѣм'тица. И пакы да се ꙁна на Лїешню |[21]цр(ь)ков'наа ꙁемлꙗ: полѥ свѣ и ꙁа прѣвор'ѥ свѣ. |[22]И пакы що ѥ иꙁ'ванѥ ꙁем'лѥ оу послѣднѥ врѣм(е) |[23]прик8плѥно. Проїг8мень Стефань приложи ꙁе|[24]млю оу Серогощ8, а др8гїих людїи к8писмо, |[25]и Люб⟨о⟩тиꙉе к8писмо 8 свїех Равнꙗна. Тогда |[26]правещ8 кѵр(ь) Паѵсею патрїарх8 прѣстолом вьсе |[27]Срьб'скые Ꙁемли, и митрополїт8 хер'цегов'скомъ |[28]кѵр Логѵноу (sic) и кѵр(ь) Паѵсею митрополїт8 Б8димлꙗ|[29]нском, и с(ве)т(а)го мѣста сего їг8мен8 кѵр Ан'дѡнїю |[30]їером(о)нах8. Светлѣиши же патрїар'хь сь митроп(о)|[31]лїти и їг8меном и сьборѡм с(ве)т(а)го монастира, |[32]вьси сьбѡр'но рѣще: Аще с(е) кто ѡбрещеть се |[33]ї г8мень или проїг8мень или любо кто про|[34]дати или пременити или ѡтнимиты |[35]ѡт сїих выше реч(е)н'нїих бащїинь, таковы и|[36]мат с8дь себ(е) сьтворити и сь прьвими ꙁакон⟨о⟩|[37]прѣст8пнїици причьтьти се ѡ више реч(е)|[38]н'нїих бащинах, тако и г(о)сподств8ющїимь реч(е)но |[39]быс(ть). По сї их же сы свещен'ны сьбѡрь ꙁавѣща |[40]тако бити, в лѣт(о) .Ꙁ.Р.М.И. а ѡт рожд(ества) Х(ристо)ва .Л.Х.Л.Ѳ. |[41] кр8г сл(ньца) .И., лун(ы) .Д.

53

ПИСМО КНЕЗА ЂУРЕ КАЧИЋА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(око 1252)

Омишки кнез Ђура Качић, зет бившег српског краља Владислава поручује да су његови људи, које је у своје време добио од таста, ишли по наређењу краља Стефана Уроша I против Дубровника. Упркос томе кнез Ђура би желео да сачува пријатељство Дубровчана, јер су се и они придруживали „заморским" и венецијанским бродовима који су нападали Омиш, па он то није узимао за зло.

Оригинал у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 986) написан на пергаменту ширине 265, дужине 55 мм, црним мастилом, уставним писмом, у 13 редова; нема трагова печата ни печаћења. - На полеђини: Кнеꙁ8 Д8бровьчьском8 и вьсѣмь властелемь.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы* 10, № 10 (дат. око 1240); Miklosich, *Mon. serb.*, 54, № 56 (дат. 1240-1276); Jagić, *Primjeri*, 146-147 (дат. 1240-1247, са речником); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV 126, № 116 (дат. 1240-1276); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 32, № 32 (дат. 1276).

Лит.: Ковачевић, *Неколико хронолошких исправака*, 428; Ћирковић, *Народ Качића*, 19-34.

Писмо нема датума и услови за његово прецизније утврђивање су врло тешки. Не помиње се име дубровачког кнеза, већ само имена српских краљева Владислава и Уроша I. Писмо је сигурно из времена једног од бројних напада краља Уроша на Дубровник али се не може рећи кога. С обзиром на то да се Омишани помињу у уговору Дубровчана са Венецијом 1252 , предлаже се наведени датум.

† Кьнеꙁȣ Дȣбровьчьскомȣ и вьсѣмь властелемь и сȣдьцамь и вьсȣи (sic) Ѡбькинѣ |[2]Дȣбровьчьскои ѡд кнеꙁа Ѣȣре много поклонение. Вы вѣсте властеле кьда на ны |[3]подȣ дрѣва |[4]гредȣ на ны и мы ȣ томь ꙁаморьска и бьнетьчьска на нашь градь, тьда ваша дрѣва польгь нихь |[4]гредȣ на ны и мы ȣ томь ꙁаморьска и бьнетьчьска на нашь градь. Да сьда сȣ ходили мои жȣпане ке |[5]е даль краль Владиславь мьнѣ и моеи нѣмамо гнѣва на вы. Да сьда сȣ ходили мои жȣпане ке |[5]е даль краль Владиславь мьнѣ и моеи жен̑ѣ а своеи кькери прѣдь вашь градь по ꙁа|[6]повѣди крала Ȣроша. Да молȣ кнеꙁа вашега и вась како да бисте ȣ тȣмь (sic) не ꙁьле|[7]довали, како и мы не ꙁьледȣемо вась кьда гредете на нашь градь. Да молите к|[8]неꙁа вашега како б⟨и⟩ имь рȣкȣ даль и сь вами да би сѣдѣли не боеке се. Ꙗко ли имь |[9]хокете кою пакость ȣчинити и чьметȣ, то мьнѣ чините, дѣ ихь е чьмета моѣ |[10]и корысть ихь моѣ. И молȣ кнеꙁа вашега како би ȣписаль что е егова вола и ваш|[11]а, да би ми ȣдаль по сехь послѣхь. Ето ти греде ѡтрок[ь к]неꙁа Ѡꙁора именемь Брато|[12]славь сь потьникомь кь кнеꙁȣ вашемȣ и чти г[ово]ри ѡтрокь кнеꙁа Ѡꙁора имѣ|[13]те мȣ вѣрȣ како самомȣ Ѡꙁорȣ. Дѣ мȣ сȣ ѡтет [....] гредȣке кь вамь.

54

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У СТОНУ

(око 1252)

Краљ Стефан Урош I даје хрисовуљу манастиру Св. Богородице у Стону као седишту хумског епископа, уместо изгубљене повеље краља Стефана Првовенчаног: потврђује старе поседе манастира и поклања нова села и људе.

Оригинал није сачуван. Вероватно аутентичан препис налази се у АХС бр. 3, топографска сигнатура А 1/2, написан на пергаменту ширине 330, дужине 585 мм, црним мастилом, уставним писмом у 76 редова, рачунајући и потпис. Крст и иницијал на почетку, као и краљев потпис, исписани су црвеним мастилом. Пре и после потписа нема крстова. Нема печата ни трагова печаћења. На полеђини је белешка дипломатичком минускулом XIV века(?): ꙁа села ȣ ꙁахльмию. Белешке монаха Никандра: 1. Хрисовȣль кралѧ Стефана Оуроша (руком XX века дописано: I) данныи епископом захолмискимъ ради соборныѧ тамо церкви Прес(вѧ)тыѧ Б⟨огоро⟩д⟨и⟩цы, и всѧ дарованнаѧ тои церкви здѣ ѡписȣетъ по границамъ. 2. Хрисовȣль кралѧ. У другом реду, другом руком: Стефана Оуроша. Оловком краја XIX или прве половине XX века, одвојено: Бр. 7; 68. - Опис: Синдик, *Српска акта*, 19. - Фотографије: АСАНУ бр. 7903-а/2 и 8876.Б.22; Хиландарски одбор САНУ 1373; Народни музеј: бр. А 1596 (плоча); НБС Ф 2738; АС (филм).

Изд.: Новаковић, *Зак. сйом.*, 600-602 (извод, дат. око 1253).

Лит.: Ћоровић, *Пийање о хронолоīији*, 24-34; Слијепчевић, *Хумска еййархија*, 239-265; Динић, *Три йовеље*, 78-85.

Будући да унутрашњи подаци сведоче да је ова (Стонска) повеља издата пре Лимске (бр. **64** ове збирке), која је већину имања и људи предала манастиру Св. Петра и Павла на Лиму, након пресељења седишта епископије, прихваћено је мишљење Ћоровића, по којем је „краљ Урош хтео том обновљеном повељом да уреди питање прихода стонске цркве, који су после метежа на тој страни и његова рата са Дубровником год. 1252-1254, свакако били поремећени".

† Жьз'ль ис корѣне Иксѣωва, и ц'вѣть ωт него Х(ри)с(тос)ь. Жьз'ль кесть Х(ристо)сь Слово; корѣнь |[2]Иксѣωвь Мариꙗ пр(ѣ)ч(ис)таꙗ, пр(о)рокь проповѣданиꙗ, юже ап(о)с(то)ли наоучише ны, |[3]м(оу)ч(е)н(и)ци исповѣдавше житиꙗ нашего правость, вѣровати наоучише истинь|[4]ноую Б(огороди)цю кюже тварь наоучи се, и мирь просвѣти се, и оумр'щвлени вьстахомь |[5]и животоу спод⟨о⟩бихомь се. По сихь и выше реч⟨е⟩наꙗ под⟨о⟩бакть разоумѣти: сею бо ωбо|[6]жихом' се и с(ы)н(о)ве вси нарекохом се, и сего величию спод⟨о⟩бихом' се. Аще и недостигохо|[7]мь достоинык х'валы се ликоу нашемоу вьзнесению принести, смѣрениꙗ ωбра|[8]зь приносеще тако р'цѣмь: „Рад⟨о⟩уи се мосте прѣ воде ωт см'рьти вь животь поюще|[9] те, р⟨а⟩доуи се ωбрадован'наꙗ Г(оспод)ь с Тобою". Тѣм'же и азь грѣшны, сею пр(ѣ)с(ве)т(а)го рождьшею |[10]и самою соущею пр(ѣ)с(ве)тою м(и)л(о)стию поставлень г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь краль и с' Б(ого)мь самодрьжьць |[11]в'се С'рьпьскык Земле и Поморьскыик и Хльмьскик Стефань Оурошь г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и ω(ть)|[12]ца свокго с(ве)т(а)го крал(а) Стефана повелѣник разоумѣвь, кп(и)с(ко)пик х'льмьскик чинь се|[13]го г⟨оспо⟩д⟨и⟩на повелѣникмь исправихь, с'ворьнѣи тои с(ве)тои цр(ь)кви Домоу С(ве)тык Б(огороди)це |[14]оу Стонѣ дахь села оу Х'льмьсцѣ Земли: село Быволе брьдо и с полищемь, и сь за|[15]селикма Топол'ница и Мороуга, и сь мегами како си к ωт прѣди было. Село |[16]Брьщаникь и с мегами моу, и сь винограды моу, како си к ωт прѣди было. Село |[17]Живогоще оу морьсцѣ краи и сь мегами моу како си к ωт прѣди было. Оу Стонѣ |[18]земля ωколо цр(ь)кве како си к была ωт прѣды. И кнежина в(ь)са, дахь ю с(ве)тои цр(ь)кви;|[19] и лоуга половина. Село Поникьви, а мега моу оу Прапрат'ны доль ωт Стона на |[20]пристанище, и горѣ оуз' брьдо на Злоу плочю, и прѣз брьдо право оу море, а ωд о|[21]ноудѣ мега селоу оу ворꙗхь[а] и оу двѣ гомылѣ, и оуз брьдо право оу стоуденьць |[22]а ωт стоуденьца право оу Прѣсѣченоу стѣноу, а ωт Прѣсѣчене стѣне право прѣз' бр'|[23]до оу море, а долоу оу гомылоу, и ωд ꙗха[б] прѣз' брьдо оу Велик море право. А засе|[24]лик Поник'вамь Доуба. А оу Чрьнои горѣ поле земле и сь мегами како к ωт прѣди |[25]было. И ωб оноу страноу земля на мори Соудь Желани. Село Трьнова оу Примори |[26]с мегами како к ωт прѣди было. Село Ѡс'льникь оу Примори с мегами како к ωт прѣди |[27]было, како си Стѣфань кнезь ωттесаль с п(искоу)помь Спиридономь и с п(искоу)помь Мефоди|[28]кмь, и сь Вратимиромь с протобистаремь, такози да си Стоноу оутврьждено. |[29]А се село оу Брьсковѣ Простѣник и Стрьчина, Гостиловина, Быстрица, а засели|[30]кмоу Доброх'нина и Бѣлоквина, а сѣ[л]о горѣ оуз

рѣкоу мега моу оу Соутѣскꙋ |[31]и оу стѣноу, и ωт стѣне право оуз' брьдо оу Г[р]ад'ць, а ωд Градца право оу цѣстоу оу |[32]Велию, а ωт цѣсте право оу Велию гороу, а долѣ на рѣцѣ ωт стѣне право прѣз рѣкоу, |[33]и ωт рѣке право оуз брьдо оу планиноу. На Лимоу село Церова и Мочила. Мега и|[34]ма выше моста оу Соутѣскоу, и моста половина цр(ь)кви; и ωт Соутѣске право оуз' брь|[35]до на дѣль, и по дѣлоу право надь Бѣлоу водоу на С'рьгево брьдо како се камы вали |[36]и сѣмо и ωвамо, и на дѣлоу С'рьгева брьда сѣнокось цр(ь)ковны, а ωд Срьгева брьда пра|[37]во по дѣлоу оу Драгань доль. Село Крокочево, а заселик моу Чельча и сь мегами |[38]моу како к ωт прѣди было. Село Недакоуси, а мега моу С'лѣпьчь потокь како оу |[39]Лимь оупада, а оузь Слѣп'чь потокь горѣ оуз брьдо оу Доброу водоу, а заселик Неда|[40]коусомь. Оучиньчеи села, а мега имь ωдь Добре воде право по дѣлоу оу Вльчию ꙗмꙋ |[41]оу Михолю цр(ь)квь и низ' брьдо долꙋ ⟨оу⟩ Оучиньчкы потокь, како оупада оу Боусоватоу, пра|[42]во горѣ на дѣль. Ꙋлиꙗр⟨ев⟩ина, Любовигигева(sic)[в] лоука. Дроуга Ꙋлиꙗревина оу Быстри|[43]ци под п'ланиномь, и мега ки низ' рѣкоу до Соутѣске. И ωврьхь Быстрьце двѣ пеки |[44]црковнѣ. Ꙋ Хвостнѣ село Ракошь и сь мегами моу како к ωт прѣд⟨и⟩ было:· Село Кроу|[45]шевьць оу Дрьж'ковинѣ и с мегами моу, како си к ωт прѣд(и) было. Планина Смрѣч'никь, |[46]а мега моу ωбь сию страноу Чрьнога врьх[а] оу Вели доль оу Ꙗворик, и ωнамо оу Прѣдо|[47]льщицоу како потѣче оу Брьсково, и оуз брьдо над Сасе за Лопатоу(?), и ωт того брьда ка|[48]ко истѣче Рав'на рѣка оу Любовидꙋ:· Се Власи црковни: Боудань з' дѣтию, Доброго|[49]сть з' дѣтию, Нѣгославь и брат моу з дѣтию, Гроуб'ша з' дѣтию, Болеславь Петралики|[50]кь з дѣтию, брат моу Шарбань, Нѣгославь, Лиле з дѣтию, Моиловикь з дѣтию, Кел'ша |[51]и зь братωмь, Грьде з дѣтию, Гоило з дѣтию, Чепрьнꙗ з дѣтию, Станило з дѣтию, Драго|[52]славь Гаоуглъ з' дѣтию, брат моу Болеславь з дѣтию, Храниславь Роугановикь |[53]з дѣтию, Драгославь Глотань з дѣтию, Дѣдославь з дѣтию, Боудок з дѣтию, Дражи|[54]нь з дѣтию, Дѣдок з дѣтию, Бане Доброславикь з дѣтию, Доброх'никь, Бр⟨а⟩тославь и з бра|[55]томь, Мирох'на з дѣтию, брат моу Люпко з дѣтию, Прѣдиславь з дѣтию, Нѣгосла|[56]вь Тѣхоквикь з дѣтию, брат моу Драгославь и Станиславь, Мил'гость з' дѣтию. Прь|[57]вославь з дѣтию, Бале з дѣтию, Доброх'на з дѣтию, Толиславь Драг'чикь з дѣтию, Грьдо|[58]мань Драгославикь и сь братомь, Редивои и з дѣтию, Радославь Сестраикь и сь брато|[59]мь, Радок Боукола з дѣтию, Бракновикь Драгои и з братомь, Братикь Лѣпчи|[60]нь и з' братомь:· Си же храмь С(ве)тыик (sic) Б(огороди)це вь всакои свободѣ да боудеть, |[61]ꙗко же и пр⟨е⟩жде рекохомь ωт всѣхь владоущихь и ωт всѣхь хотещихь наси|[62]льствовати(sic) что любо. На г(оспо)дствоу-ющаго прѣложихомь власть и всако |[63]исправленик кже ω вьноутрьнихь и вьнѣшнихь правдахь:· |[64] Си же вса створи и пода крал(е)вьство ми ωставлени ради грѣхь нашихь, и писа|[65]на оу хрисо⟨во⟩уль сии, никако же да не разорима боуд⟨оу⟩ть никимь господствоу|[66]ющимь, ни дѣтию крал(к)вьства ми, ни соуродникы моими, ни инѣми вла|[67]доущими никоимире, ꙗко и кралевьства ми прѣжде мене бывшимь ни|[68]кои не раздроуши, нь паче ωт Г(оспод)а Б(ог)а подамѣи ми м(и)л(о)сть и власть потв'рдихь. |[69]Аще ли кто ωбрещеть се, дрьзнеть се к'то любо боуде, таковы ωт Г(оспод)а Б(ог)а да |[70]боудеть проклеть и ωт пр(ѣ)ч(и)стык Б(огороди)це и ωт силы ч(ь)стьнаго кр(ь)ста Г⟨оспо⟩дниꙗ животво|[71]рещаго, и ωт всѣхь с(ве)тыхь силь н(е)б(е)сныхь, и с(ве)т(ы)хь ап(о)с(то)ль, и с(ве)т(и)хь ωт(ь)ць .ТИI., |[72]и ωт всѣхь с(ве)тыхь оугождьшихь Б(ог)оу

ѡт вѣка, и да боудеть ѡтриновень пр(ѣ)ч(и)стаго |[73]тѣла и крьве Х(рист)а Б(ог)а нашего, и да прич'тень боуд⟨е⟩ть сь Июдою прѣдателемь и рек'|[74]шими: „Крьвь кго на нась и на чедѣхь нашихь“, и вь д(ь)нь соудни да имать соупь|[75]р'ницю пр(ѣ)ч(ис)тоую Б(огороди)цю и ѡт мене да боудеть проклет'. Сего ради оутврди крал(е)в(ь)ство ми.

† СТ(Е)ФАНЬ ОУР(О)ШЬ ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИЕИ КР(А)ЛЬ СР'ПСКИХЬ ƷЕМ(Ь)ЛЬ И ПОМОРЬСКЫХ(Ь) И ƷАХЛЬМИЕ ⁘

а, б Реч: ворѩхь у 21. реду Ковачевић је довео у везу у са: ѡд рѩха у 23. реду, и закључио да оба места треба читати: ѡрѩхь. Мошин је у првобитној верзији упозорио да одговарајуће место у Лимској повељи гласи: оу врьхь. (Уп. бр. **64** ове збирке, ред 103).

55

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВЧАНА БУГАРСКОМ ЦАРУ МИХАЈЛУ АСЕНУ

1253. јун 15.

Дубровчани се обавезују да ће заједно са бугарским царем водити рат против српског краља Стефана Уроша I, да неће дати азил српском владару и његовом роду, да ће своме савезнику предати градове које освоје у Приморју. Поданицима бугарског цара и његовог зета севастократора Петра гарантује се слобода трговања у Дубровнику и имовинска безбедност. Исти услови предвиђају се за Дубровчане у земљи цара Михајла и севастократора Петра, уз неколико детаљних одредби о заштити имовине и правном положају Дубровчана. У случају победе савезника важиће у односима са српским земљама „закони“ који су били на снази петнаест година раније: Дубровнику ће се у том случају потврдити границе подробно описане у акту.

Оригинал (?) на пергаменту ширине 520, дужине 690 мм, изгубљен, некада у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 963), написан на пергаменту уставним писмом, црним мастилом у 77 редова, од којих су 55 редови главног текста. Следе имена дубровачких већника. Она чине 21 ред, распоређен у пет стубаца. У наставку су још два реда текста документа. Печата нема. Сачувано је укупно осам прореза за два висећа печата, чије врпце је требало да буду провучене кроз плику. - Фотографије у АИИ, Ф. II, 3/346, 3/347, 3/348.

Изд.: Карано-Тврtковић, *Србскіи споменицы*, 16-23, № 16; Šafařik, *Památky*, 16-20, № 16; Miklosich, *Mon. serb.*, 35-40, № 41; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 358-370, № 241 (са прев. на мађ.); Hurmuzaki, *Documente*, 787-793, № 642 (са прев. на лат.); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 528-533; № 462; Ильинский, *Грамоты*, 155-159, № 9; Соловјев, *Од. спом.*, 37-44, № 26; Стојановић, *Пов. и писма* I-2, 206-212, № 791.

Лит.: Foretić, *Ugovor Dubrovnika*, 92-96, анализирао је и овај уговор указавши на значај израза дедина (= hereditas) за решавање питања граница дубровачке Астареје.

†Вь ⟨и⟩ме Г(оспод)а Б(ог)а нашего Ис⟨8са⟩ Х(ри)с(т)а. Аминь. Лѣта выпльщниѣ Г(оспод)а нашего Ис(8са) Х(рист)а тис8ща .СNГ. м(ѣ)с(е)ца июнѣ, на д(ь)нь с(вѣ)того Вита, енд(иктиона) .AI. Сего бw ради да б8деть чистое приѣтельство и сьврьшенне ч(и)сто|[2]ю любьве, еже било исьпрьва межд8 с(вѣ)т(ог)о и прѣславьнога ц(а)р(ь)ства вьсе Ζем(ь)ле Бльгарьске и Грьчьке, Иwваномь Ѡсѣномь (sic) и межд8 Ѡпькиномь славьнога града нашега Дюбровьника, ѣко с8 |[3]жили вь правьд8 и любьвь и вь истин8, да повеке растеть и плоть исьнесеть. Исьдавна жльдающе тебе с(вѣ)том8 и вѣрном8 вь Х(ри)с(т)а Б(ог)а ц(а)р8 самодрьжавьц8 вьсеи Ζем(ь)ле Бльгарьске г⟨оспо⟩д⟨и⟩н8 Ми|[4]хаилю Асѣню, рожденом8 wд благовѣрних и с(вѣ)тѣтихь(sic) ц(а)рь, азь Марьсили Геwрьги, повеленьемь славьнога д8жа (sic) бенетьчкога кнеζь града Дюбровьника и вьсе с8дие и векьници, ⟨и⟩ Ѡпькина вь|[5]са прѣславьнога града нашега Дюбровьника, мали и велици, вѣрни приѣтеле с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства ись давьно врѣмене, любовь ц(а)р(ь)ства ти имети жльдающе вь Б(ог)а и вь с(вѣ)тое Еваньг(е)ли Божье, и вь свѣ|[6]т8ю(sic) [дев]ою Марию, мати кго, и вь чес(ть)ни животворещи кр(ь)сть, и вь с(вѣ)тию ап(осто)ли Петра и Павьла и блажен8ю четири еваньгелисте Марька, Матеѣ, Люк8, ⟨и⟩ Иwвана и вь с(вѣ)т8ю м8ченике г⟨оспо⟩дне |[7] Власиѣ, Ловрѣньтьѣ, Петра и Аньдрию нашихь свѣтитель, и вьсемь с(вѣ)тиимь вьгодивьже(мь) Бог8 Г⟨оспо⟩д⟨и⟩н8 кльнемь се, wбещамо се твом8 великом8 с(вѣ)том8 ц(а)р(ь)ств8 дрьж[ати вр(ь)х8 ζло]творенье |[8]неврь[ного] (sic) крала 8роша и врьх8 братью его и рода его, и врьх8 вьсех живущих вь ζем(ь)ле кговѣ, и на тех кои на их ζем(ь)ле бих8 дрьжали некое владанье, ако б8д8 невѣрници ни при|[9]ѣтеле твоем8 с(ве)том8 ц(а)р(ь)ств8, такожде да б8д8 невѣрьници и враговѣ нашем8 град8 Дюбровьник8. Ако ли кьто wд сих прѣ писаних или вьси wбрат(ет) се с(вѣ)том8 ти ц(а)р(ь)ств8, и пр|[10]ѣсл(а)вьно ти ц(а)р(ь)ство приметь их вь приѣтельство, а ми да е имамо ζа приѣтеле. Ако ли 8рошь, али некто wд прѣ писаних рода его б8деть врагь нашем8 град8 Дюбровьниик8 |[11]б8деть врагь с(вѣ)том8 ти ц(а)р(ь)ств8. Ако ли кьто wд прѣ писанех б8дет(ь) приѣтель град8 дюбровьчком8, високо твое ц(а)р(ь)ство да га има ζа приѣтела. И аще Богь поможеть с(вѣ)том8 |[12]ти ц(а)р(ь)ств8 исьп8дити врага твога и нашега 8роша ись Ср(ь)пьске Ζем(ь)ле и брата его Владислава и родь их или др8ζи властеле, и прибгьн8 (sic) град8 Дюбровьник8, ми да их |[13]не примемо, ни рѣчи их, кьте да имь пакостимо колико можемо. И с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство да не створить мирь беζь нась сь 8рошемь и нась шнимь не п8стити беζь мира: |[14]и паче да б8демо ⟨с⟩ с(вѣ)тетимь (sic) с твоимь ц(а)р(ь)ствомь врьх8 8роша врага твога и нашега и врьх8 вьсега свога рода и врьх8 wнога кои би биль после на еговь столь; и рать и |[15]мирь да имо (sic) сь ш' ними наетьно вь животь с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства и нашь. И с(вѣ)том8 твом8 ц(а)р(ь)ств8 дамо помокь проквь мочи нашеи по Поморью, по мор8 и по с8х8. И ако Бо|[16]гь поможе твоем8 с(вѣ)том8 ц(а)р(ь)ств8 и примешь Рашьк8 Ζем(ь)л8 с 8семи придели, и намь Богь да помокь приети вьсе граде или костеле ере с8 поморьске и |[17]пристое рашьком8 стол8, да их придамо с(вѣ)том8 твом8 ц(а)р(ь)ств8 добромь веровь беζь пропа⟨дь⟩ства, или wном8 чловѣк8 кои би послань с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства проквь |[18]мочи нашеи. И кида(sic) ми вьвемо ере твое с(вѣ)то ц(а)р(ь)ство вьлеζе вь Ср(ь)пьск8 Ζем(ь)л8, а ми да се вьготовимо наивече ζа дьвѣ неделе wд кова ми ч8емо с 8сомь наш|[19]омь силомь и мокью, и да поидемо по мор8 врьх8 граде Поморьскеи Ζем(ь)ле се wнеми л8дьи кои се wврѣт8 то време вь градь дюбровьчьки, расьвѣ да wста|[20]вимо толикоζи л8дьи колико да мог8 ч8вати града дюбровькога (sic). И ако 8рошь или

брать его Владиславь, или кьто wд рода того, или властелинь, би хьте|[21]ль хабити, или би исьхабиль намь, а твое с(ве)то ц(а)р(ь)ство да ни помага проквь свою мокь врьх их и да имь исьхабишь. Людье и к8пьци wдь с(ве)тога св|[22]ѣтога(sic) ти ц(а)р(ь)ства и wд ζета ти с(вѣ)того ц(а)р(ь)ства, Петра севастократора, и добитк имь, ако придеть вь нашь градь Дюбровьникь, да б8д8ть сп(а)сени и варовани вь Дювроникь(sic) и вь |[23]прѣдель его, ѣко и сами Дюбровьчане (sic) , и да стоеть вь Дюбровникь на свою си вол8 и ств(о)реть свои трьгь, продаюке и к8п8юке беζь вьсакое данье и беζь вьсакое пакости, и да имь се |[24]не вьζметь никоре данье ни на вратех, ни на мосте, ни на броде, ни на п8ти, и паче да си к8п8ю вьсаки трьгь ко⟨и⟩ имь к на потреб8, ζлато, сребр8, свите, и ζлатьне поставѣ, или |[25]ино що имь к годѣ, расьвѣ пьшенице, кою да не исьносеть ись града дюбровьчкога беζь повеленьѣ кнеζа, кои би бил по врѣмене, вь Кнежьство Дюбровьчько. Тако⟨ж⟩де и л8дье и |[26]к8пьци прѣславьнога града Дюбровьника, еже приходеть вь ζем(ь)ле с(вѣ)того ти ц(а)(ь)ства и вь ζем(ь)ле ζете с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ство Петра севастократора, да си к8п8ють и продають свობотьно |[27]вь прѣ писанех ζем(ь)лех беζь пакости вьсак8 к8пью и вол8 их, и да имь се не веζьметь к8мерекь, ни никире данье ни вь граде, ни на сьборе, ни вь селѣх к8пьцемь, ни на мосте, |[28]ни на рѣках, ни на п8тех кьте да б8д8 свободьни на вьсако место и стоеть и поид8ть на их хьтенье и да се wбрате и да б8д8 спасени и стражени вь телах и добитькь их. |[29]И аще кл8чить сьмрьть неком8 чловѣк8 или к8пьц8 wд твого с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства или чловѣк8 или к8пьц8 Петра высокого севастократора вь Кнежьство Дюбровьчьско |[30]или сь еζикомь или беζь еζика, и да б8деть беζь др8жине да весь добитькь wнога мьрьца чинимо написати, и екьда твое с(вѣ)то ц(а)р(ь)ство ζа их пошлеть свое книге, да |[31]дамо, а добитькь wнога мьрьца wд нась да не погибьне нищоре. Такожде людемь и к8пьцмь дюбровьчькимь годить се сьмьрьть или сь кζикомь или беζь еζика вь ζем(ь)лах |[32]с(вѣ)тога ти ц(а)р(ь)ства и вь ζем(ь)лах високого севастократора г⟨оспо⟩д⟨и⟩на Петра, а др8ж8н8 (sic) си не бих8 имели, добитке wнога мьрьца б8д8ть спасена ζа твое с(вѣ)тое ц(а)р(ь)ство да се прѣдаде |[33]оном8 кои ζа добитькь прѣ писань мьрьца сь книгами г⟨оспо⟩д⟨и⟩на кнеζа дюбровьчькога би биль послань. И ако людье с(ве)того ти ц(а)р(ь)ства или Петрови високого севастократора, им8|[34]ть иськати некою правин8 врьх кога годе чловѣка Кнежьства Дюбровьчькога, да ми б8демо дрьжани w немь чинити правин8 беζь с8тьбине и беζь даньѣ по ζакон8 |[35]нашем8 сьврьшен8 правьд8. И тако⟨ж⟩де правьда да б8де нашимь людьмь вь ζем(ь)лах с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства и Петровех севастократора по ваше с(вѣ)то ц(а)р(ь)ство и по високого севасто Пе|[36]тра беζь никире данье и беζь с8тьбине. Никоре емьство да не медт8 с(вѣ)том8 ц(а)р(ь)ств8 и нась, докьде се не с8ди вь правьд8. И ѣко Богь поможеть с(вѣ)том8 ти ц(а)р(ь)ств8 и приметь |[37]Ζемле Ср(ь)пьске, да си ⟨и⟩мамо wньζи стари ζаконь сь шьнми (sic) кои е имель имашь (sic) градь Дюбровьникь, и да стоимо с 8семи ζем(ь)ли и гради Ср(ь)пьске и Поморьске вь wнех ζако|[38]нех кое смо имели сь шьнми прѣжде годищь петь на десете кои с8 исьшли до сева. И ако Богь помож⟨е⟩ть с(вѣ)том8 ти ц(а)р(ь)ств8 и б8дешь г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь в 8сеи Ζем(ь)ле Ср(ь)пьске, да |[39]некьто ζли людье ме⟨ж⟩д8 с(вѣ)том8 ти ц(а)р(ь)ств8 и ме⟨ж⟩д8 нашь градь 8ложе ζлеть паче да любвь, всеге wдь добро на побольше расти. Ζемле и села и дрьжавѣ wд ζемле |[40]и сь с8ха wд села, и дрьжавѣ wдь wнех ζем(ь)ле и wдь wнех сель и дрьжавѣ кое Господь Богь помагаеть те врьζо хоте бит(и) прѣдани прѣдане (sic) твом8 величств8, хокемо |[41]е бележити. А прѣ писане дединѣ

†Вь ⟨и⟩ме Г(оспод)а Б(ог)а нашего Ис⟨ȣса⟩ Х(ри)с(т)а. Аминь. Лѣта вьпльщениѣ Г(оспод)а нашего Ис(ȣса) Х(рист)а тисȣща .СНГ. м(ѣ)с(е)ца июнѣ, на д(ь)нь с(вѣ)того Вита, енд(иктиона) .АI. Сего ѡ ради да бȣдеть чистое приѣтельство и сьвршенне ч(и)сто|[2]ю любьве, еже било исьпрьва межд ȣ с(вѣ)т(ог)о и прѣславьнога ц(а)р(ь)ства вьсе ꙁем(ь)ле Бльгарьске и Грьчьке, Иѡваномь Ѡсѣномь (sic) и междȣ Ѡпькиномь славьнога града нашега Дюбровьника, ѣко сȣ|[3]жили вь правьдȣ и любьвь и вь истинȣ, да повеке растеть и плоть исьнесеть. Исьдавна жльдающе тебе с(вѣ)томȣ и вѣрномȣ вь Х(ри)с(т)а Б(ог)а ц(а)рȣ самодрьжавьцȣ вьсеи ꙁем(ь)ле Бльгарьске г⟨оспо⟩д⟨и⟩нȣ Ми|[4]ханлю Асѣню, рожденомȣ ѡд благовѣрнихь и с(вѣ)тѣтихь(sic) ц(а)рь, аꙁь Марьсили Геѡрьги, повеленьемь славьнога дȣжа (sic) венетьчкога кнеꙁь града Дюбровьника и вьсе сȣдие и векьници, ⟨и⟩ Ѡпькина вь|[5]са прѣславьнога града нашега Дюбровьника, мали и велици, вѣрни приѣтеле с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства ись давьно врѣмене, любовь ц(а)р(ь)ства ти имети жльдающе вь Б(ог)а и вь с(вѣ)тое Еваньг(е)ли Божье, и вь свѣ|[6]тȣю(sic) [дев]ою Марию, мати ѥго, и вь чес(ть)ни животворещи кр(ь)сть, и вь с(вѣ)тию ап(осто)ли Петра и Павьла и блаженȣю четири еваньгелисте Марька, Матеѣ, Люкȣ, ⟨и⟩ Иѡвана и вь с(вѣ)тȣю мȣченике г⟨оспо⟩дне|[7] Власиѣ, Ловрѣньтьѣ, Петра и Аньдрию нашихь свѣтитель, и вьсемь с(вѣ)тиимь вьгодивьже(мь) Богȣ Г⟨оспо⟩д⟨и⟩нȣ кльнемь се, ѡвещамо се твомȣ великомȣ с(вѣ)томȣ ц(а)р(ь)ствȣ дрьж[ати вр(ь)хȣ ꙁло]творенье|[8]неврь[ного] (sic) крала Ȣроша и врьхȣ братью его и рода его, и врьхȣ вьсехь живȣщихь вь ꙁем(ь)ле ѥговѣ, и на техь кои на ихь ꙁем(ь)ле бихȣ дрьжали некое владанье, ако бȣдȣ невѣрници ни при|[9]ѣтеле твоемȣ с(ве)томȣ ц(а)р(ь)ствȣ, такожде да бȣдȣ невѣрьници и враговѣ нашемȣ градȣ Дюбровьникȣ. Ѩко ли кьто ѡд сихь прѣ писаних ь или вьси ѡбрат(ет) се с(вѣ)томȣ ти ц(а)р(ь)ствȣ, и пр|[10]ѣсл(а)вьно ти ц(а)р(ь)ство приметь ихь вь приѣтельство, а ми да е имамо ꙁа приѣтеле. Ѩко ли Ȣрошь, али некто ѡд прѣ писанихь рода его бȣдеть врагь нашемȣ градȣ Дюбровьниикȣ|[11]бȣдеть врагь с(вѣ)томȣ ти ц(а)р(ь)ствȣ. Ѩко ли кьто ѡд прѣ писанехь бȣдет(ь) приѣтель градȣ дюбровьчкомȣ, високо твое ц(а)р(ь)ство да га има ꙁа приѣтела. И аще Богь поможеть с(вѣ)томȣ|[12]ти ц(а)р(ь)ствȣ исьпȣдити врага твога и нашега Ȣроша ись Ср(ь)пьске ꙁем(ь)ле и брата его Владислава и родь ихь или дрȣꙁи властеле, и прибгьнȣ (sic) градȣ Дюбровьникȣ, ми да ихь|[13]не примемо, ни рѣчи ихь, кьте да имь пакостимо колико можемо. И с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство да не створить мирь беꙁь нась сь Ȣрошемь и нась ѡнимь не пȣстити беꙁь мира:|[14]и паче да бȣдемо ⟨с⟩ с(вѣ)тетимь (sic) с твоимь ц(а)р(ь)ствомь врьхȣ Ȣроша врага твога и нашега и врьхȣ вьсега свога рода и врьхȣ ѡнога кои би биль после на еговь столь; и рать и|[15]мирь да имо (sic) сь ш' ними наетьно вь животь с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства и нашь. И с(вѣ)томȣ твомȣ ц(а)р(ь)ствȣ дамо помокь проквь мочи нашеи по Поморью, по морȣ и по сȣхȣ. И ако Бо|[16]гь поможе твоемȣ с(вѣ)томȣ ц(а)р(ь)ствȣ и примешь Рашькȣ ꙁем(ь)лȣ с ȣсеми придели, и намь Богь да помокь приети вьсе граде или костеле ере сȣ поморьске и|[17]пристое рашькомȣ столȣ, да ихь придамо с(вѣ)томȣ твомȣ ц(а)р(ь)ствȣ добромь веровь беꙁь пропа⟨дь⟩ства, или ѡномȣ чловѣкȣ кои би посланьс(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства проквь|[18]мочи нашеи. И кида(sic) ми вьвемо ере твое с(вѣ)то ц(а)р(ь)ство вьлеꙁе вь Ср(ь)пькȣ ꙁем(ь)лȣ, а ми да се вьготовимо наивече ꙁа дьвѣ неделе ѡд кова ми чȣемо с ȣсомь наш|[19]омь силомь и мокью, и да поидемо по морȣ врьхȣ граде Поморьскеи ꙁем(ь)ле се ѡнеми лȣдьи кои се ѡбрѣтȣ то време вь градь дюбровьчьки, расьвѣ да ѡста|[20]вимо толикоꙁи лȣдьи колико да могȣ чȣвати града дюбровькога (sic). И ако Ȣрошь или

брать его Владиславь, или кьто ѡд рода того, или властелинь, би хьте|[21]ль хавити, или би исьхавиль намь, а твое с(ве)то ц(а)р(ь)ство да ни помага проквь свою мокь врьхь ихь и да имь исьхавишь. Людье и кȣпьци ѡдь с(ве)тога св|[22]ѣтога(sic) ти ц(а)р(ь)ства и ѡд ꙁета ти с(вѣ)того ц(а)р(ь)ства, Петра севастократора, и добитк имь, ако придеть вь нашь градь Дюбровьникь, да бȣдȣть сп(а)сени и варовани вь Дюброникь(sic) и вь|[23]прѣдель его, ѣко и сами Дюбровькане (sic) , и да стоеть вь Дюбровникь на свою си волȣ и ств(о)реть свои трьгь, продаюке и кȣпȣюке беꙁь вьсакое данье и беꙁь вьсакое пакости, и да имь се|[24]не вьꙁметь никоре данье ни на вратехь, ни на мосте, ни на броде, ни на пȣти, и паче да си кȣпȣю вьсаки трьгь ко⟨и⟩ имь ѥ на потребȣ, ꙁлато, сребрȣ, свите, и ꙁлатьне поставѣ, или|[25]ино що имь ѥ годѣ, расьвѣ пьшенице, кою да не исьносеть ись града дюбровьчкога беꙁь повеленьѣ кнеꙁа, кои би бил по врѣмене, вь Кнежьство Дюбровьчько. Тако⟨ж⟩де и лȣдье и|[26]кȣпьци прѣславьнога града Дюбровьника, еже приходеть вь ꙁем(ь)ле с(вѣ)того ти ц(а)(ь)ства и вь ꙁем(ь)ле ꙁете с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ство Петра севастократора, да си кȣпȣють и продають свобoтьно|[27]вь прѣ писанех ꙁем(ь)лехь беꙁь пакости вьсакȣ кȣпью и волȣ ихь, и да имь се не веꙁьметь кȣмерекь, ни никире данье ни вь граде, ни на сьборе, ни вь селѣхь кȣпьцемь, ни на мосте,|[28]ни на рѣкахь, ни на пȣтехь кьте да бȣдȣ свобoтьни на вьсако место и стоеть и поидȣть на ихь хьтенье и да се ѡбрате и да бȣдȣ спасени и стражени вь телахь и добитькь ихь.|[29]И аще клȣчить сьмрьть некомȣ чловѣкȣ или кȣпьцȣ ѡд твого с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства или чловѣкȣ или кȣпьцȣ Петра высокого севастократора вь Кнежьство Дюбровьчьско|[30]или сь еꙁикомь или беꙁь еꙁика, и да бȣдеть беꙁь дрȣжине да весь добитькь ѡнога мьрьца чинимо написати, и екьда твое с(вѣ)то ц(а)р(ь)ство ꙁа ихь пошлеть свое книге, да|[31]дамо, а добитькь ѡнога мьрьца ѡд нась да не погибьне нищоре. Такожде людемь и кȣпьцмь дюбровьчькимь годить се сьмрьть или сь ѥꙁикомь или беꙁь еꙁика вь ꙁем(ь)лахь|[32]с(вѣ)тога ти ц(а)р(ь)ства и вь ꙁем(ь)лахь високого севастократора г⟨оспо⟩д⟨и⟩на Петра, а дрȣжȣнȣ (sic) си не бихȣ имели, добитке ѡнога мьрьца бȣдȣть спасена ꙁа твое с(вѣ)тое ц(а)р(ь)ство да се прѣдаде|[33]ономȣ кои ꙁа добитькь прѣ писань мьрьца сь книгами г⟨оспо⟩д⟨и⟩на кнеꙁа дюбровьчькога би биль послань. И ако людье с(ве)того ти ц(а)р(ь)ства или Петрови високого севастократора, имȣ|[34]ть иськати некою правинȣ врьхь кога годе чловѣка Кнежьства Дюбровьчькога, да ми бȣдемо дрьжани ѡ немь чинити правинȣ беꙁь сȣтьвине и беꙁь даньѣ по ꙁаконȣ|[35]нашемȣ сьврьшенȣ правьдȣ. И тако⟨ж⟩де правьда да бȣде нашимь людьмь вь ꙁем(ь)лахь с(вѣ)того ти ц(а)р(ь)ства и Петровехь севастократора по ваше с(вѣ)то ц(а)р(ь)ство и по високого севасто Пе|[36]тра беꙁь никире данье и беꙁь сȣтьвине. Никоре емьство да не медтȣ с(вѣ)томȣ ц(а)р(ь)ствȣ и нась, докьде се не сȣди вь правьдȣ. И ѣко Богь поможеть с(вѣ)томȣ ти ц(а)р(ь)ствȣ и приметь|[37]ꙁемле Ср(ь)пьске, да си ⟨и⟩мамо ѡньꙁи стари ꙁаконь сь шьнми (sic) кои е имель имашь (sic) градь Дюбровьникь, и да стоимо с ȣсеми ꙁем(ь)ли и гради Ср(ь)пьске и Поморьске вь ѡнехь ꙁако|[38]нехь кое смо имели сь шьнми прѣжде годищь петь на десете кои сȣ исьшли до сева. И ако Богь помож⟨е⟩ть с(вѣ)томȣ ти ц(а)р(ь)ствȣ и бȣдешь г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь в ȣсеи ꙁем(ь)ле Ср(ь)пьске, да|[39]некьто ꙁли людье ме⟨ж⟩дȣ с(вѣ)томȣ ти ц(а)р(ь)ствȣ и ме⟨ж⟩дȣ нашь градь ȣложе ꙁлеть паче да любвь, всеге ѡдь добро на побольше расти. ꙁемле и села и дрьжавѣ ѡд ꙁемле|[40]и сь сȣха ѡд села, и дрьжавѣ ѡдь ѡнехь ꙁем(ь)ле и ѡдь ѡнехь сель и дрьжавѣ кое Господь Богь помагаеть те брьꙁо хоте бит(и) прѣдани прѣдане (sic) твомȣ величствȣ, хокемо|[41]е бележити. А прѣ писане дединѣ

нашe ꙁем(ь)ле и села и дрьжавѣ начинають ѡдь цр(ь)кве С(вѣ)того Геѡрьгиѣ врьхь стари градь Епитаврь, иже идȣть до цр(ь)кве С(вѣ)того Петра, |[42]а ѡдь цр(ь)кве С(вѣ)того Петра идȣть до цр(ь)кви С(вѣ)того Пократа, а ѡдь цр(ь)кви С(вѣ)того Пократа како дрьже горьре врьхь Белома и слеꙁȣть до Млинехь, а ѡдь Млинехь како дрь|[43]жȣть горьре кое гредȣть врьхь Жьрьновн⟨и⟩цѣ дери до Влащице, а ѡдь Влащице како дрьжеть горьре, кое сȣть врьхь Шȣметь и гредȣть до Ѡка, а ѡдь ѡне стране Ѡка |[44]како дрьжеть горьре кое сȣ врьхь Рѣкȣ, и сьтетьгьнȣть се дери до горьре кое сȣ врьхь Корила а ѡд Корила како дрьже горьре кое сȣ врьхь Ꙁатонь и врьхь Полице и врь|[45]хь Ѡрашьць и сьстегьнȣть се до цр(ь)кви с(вѣ)те Тькле. И вьсе медте ѡдь прѣ писанехь ꙁем(ь)ле и села и дрьжавѣ, ѡдь врьхе ѡдь вьсе прѣ писанѣ горьре слеꙁȣть до мора вьсе сȣ наше |[46]дединѣ. И ѡноньꙁи ꙁаконь кое есть ѡдь кȣмерекь сольски медȣ краль ср(ь)пьски и градь дюбровьч(ь)ки, да дрьжи с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство, а вѣдомо де ѡдь вьсе соли коѣ се |[47]продае, не вече лȣдьмь рашькимь, половина ѡдь добитьѣ да има с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство а дрȣгȣ половинȣ да има Ѡпькина Дюбровьчька, како било вь стари ꙁаконь. И с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство |[48]да дрьжи намь стари ꙁаконь, а вѣдомо ѡдь рѣке Дриньске до Неретьвѣ кȣмерекь сольски да несть на ино место расьвѣ вь Дюбровьникь. И ако Богь поможе с(вѣ)томȣ |[49]ти ц(а)р(ь)ствȣ приети вьсе граде поморьске, наша мати с(вѣ)таѣ цр(ь)ква, мати вьсемь нашимь црквамь, да си дрьжи то що е дрьжала по вьсехь градовѣхь или по сȣхȣ, или |[50]пи(с)кȣпье, или манастире, или цр(ь)кви, или попови, или инȣ некою правьдȣ кою е имела ѡдь ст(а)рихь врѣменехь, да си има свободьно ѣко е писано вь старихь книгахь |[51]брѣвѣлеги. Ꙗ ми вьса Ѡпькина града нашега Дюбровьника, мали и велици, да смо дрьжани чинити клети вьсе кнеꙁовѣ ки бȣдȣть по врѣменехь вь Дюбровьникь |[52]по хьтеню славьнога дȣжа бенетекькога дрьжати си ѡбьть вь врѣме свога кнежьства ки да се кльне вь Кнежьство Дюбровьчько. И ако ми прѣстȣпимо сию |[53]клетвȣ и си ѡбьть, да ни сȣди Богь и сиѣ клетьва и на семь свѣте и на ѡномь и ми и дѣтьца наша да и(ма)мо веꙁанье и гневь ѡдь високога папѣ римьскога ȣ век(ь), |[54]и ȣсе сие при писанье да имамо и хокемо дрьжати, сп(а)сающе клетьвѣ и поч(ь)сть и слȣжбе кое смо др(ь)жани чинити г⟨оспо⟩д⟨и⟩нȣ дȣжȣ и Ѡпькинѣ Бенет(ь)чкои, доклȣ бȣде с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство и ми. |[55]И да сие ѡбьтьтованье и сие писанье дрьжить повещȣ потверьденье, ꙁапечакено ксть печатью ѡпькиньскомь и славьн(е)га Марьсилиѣ Геѡрьгиѣ кнеꙁа нашега града Дюбров(ь)н(и)ка.

|[56] Ꙗ сиѣ сȣть имена ѡнехь ки се сȣ клели да бȣде сик ѡбьтьтованье тверьдо и крепько.

Следе имена кнеза и већника у пет стубаца:

(Стубац 1:)

|[57] Прьво: славьни властелинь г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь Марьси|[58]лиГеѡрьги, кнеꙁь дюбровьчки.
|[59] Сȣдье: Бȣбаньна Петровикь, |[60]Доброна Ломьпридикь, |[61]Фосько Славикь, |[62]Матеѣ Болачикь,
|[63]Посьћали(sic) Крȣсикь.
|[64]Вѣкьници ѡд Малога веча: |[65]Ѣковь Негомирикь, |[66]Добрславь Раненикь, |[67]Волькась Иваникь,
|[68]Петрь Матевовикь, |[69]Марьгарить Стилевикь, |[70]Грьгȣрь Петроникь,
|[71]Ѡдь Вѣка ȣмолена: Грȣбеша Гȣдȣликь, |[72]Михоило Пеженикь, |[73]Теѡд⟨о⟩рь Бȣдачикь,
|[74]Коленьда Чрьнешикь,|[75]Ꙗньдреѣ Волькевикь.

(Стубац 2:)

|[57]Чрьне Витоникь. |[58]Висьѣрье ѡпькиньски: |[59]Димитри Меньчетькь, |[60]Пальма Пикȣраревикь,
|[61]Коленьда Ломьпиновикь.
|[62]Прьци ѡпькинь⟨с⟩ки: Гоиславь Крȣсикь, |[63]Петрь Жȣна Богьданика, |[64]Жȣнь Раненикь.
|[64]Прьци градьци: Никȣлица Пичинежкь, |[65]Петрь Сречикь.
|[66]Ки дрьже добитекь С(ве)те Бо(городи)це: |[67]Паска Градикь, Вали Проклечикь.
|[68]Векьници ѡдь Вельега веча: |[69]Врьсаико Проданьчикь, |[70]Маринь Чим(и)кь, Барьби Крȣсикь,
|[71]Петрь Маньгеровикь, |[72]Маринь Ховȣжикь, Рȣсинь Петровкь, |[73]Ꙗлекьси Чрьнеловикь,
|[74]Михоило Кьтȣньчикь, |[75]Вита Доброславикь,

(Стубац 3:)

|[57]Меньгача Ломьприкь, |[58]Вита Гетальдикь, |[59]Михоило Бинчьȣликь, |[60]Герьваси Бочиньчикь,
|[61]Филипо Мовьврѣшикь, |[62]Михоило Маинеревикь, |[63]Петрь Ганьгȣликь, |[64]Богьдань Пежиновикь,
|[65]Петрь Крȣсикь, Рȣсинь Бельчикь, |[66]Матиѣ Донатевикь, |[67]Маринь Пикȣраревикь, |[68]Клименьто
Мерьнȣхь, |[69]Басили Прибавикь, |[70]Маринь Биньчȣликь, |[71]Петрона Бȣньдикь, |[72]Прȣгль Донатевикь,
|[73]Марьтинь Сачибабикь, |[74]Ꙗньдреѣ Чревикь, |[75] Прȣгль Михоиликь.

(Стубац 4:)

|[57]Петрь Карьниꙁикь, |[58]Петрь Мачиневикь, |[59]Паська Чипоникь, Пальма Гачикь, |[60]Маринь Вилань,
|[61]Власи Нарикликь, |[62]Петрона Добровикь, |[63]Дамиѣнь Бочиньчикь, |[64]Жȣнь Чревикь, Жȣнь
Ꙁрьꙁовикь, |[65]Власи Чанькиникь, |[66]Петрь Чаканикь, |[67]Пелогринь Виꙁоликь, |[68]Ꙗньдрѣа Поборикь,
|[69]Ꙗньдрѣа Гоиславикь |[70]Жȣнь Болеславикь, |[71]Вита Барьборикь, |[72]Матевь Верестовикь, |[73]Матиѣ
Растикь, |[74]Филипо Пичинежькь, |[75]Жȣнь Пикȣраревикь.

(Стубац 5:)

|[57]Михоило Роꙁиновикь, |[58]Павьло ѡд кнеꙁа Маижалека, |[59]Ꙗ[ньд]рѣа Бенешикь, |[60]Никȣлица
Марьтинȣжикь, |[61]Сосень Вита ѡдь Чрьнете, |[62]Жȣнь Вольчевикь, Жȣнь Гледикь,|[63] Пальма
Максикь, Маринь Челпа, |[64]Никȣла Церьевикь, |[65]Власи Рȣсиновикь, |[66]Геѡрьги ѡд кнеꙁа Трипȣна,
|[67]Трипȣнь ѡд кнеꙁа Юде |[68]Ломьприжикь, Мoврѣшкь(sic) |[69]Маринь, Гамикь и Валица, |[70]Павль
Болеславикь, |[71]Михоиль Силивѣстровкь, |[72]Павль Сарачикь, |[73]Михоило Марькȣшикь, |[74]Бочинь
Прасетикь, |[75]Маринь Кисоникь.

Испод стубаца у два реда:

|[76]И врьхь вьсе ѡво писанье Марьтоль Гȣлеривикь, бань ѡд кнеꙁа дюбровчькога и ѡд вьсе Ѡпькине града дюбров(ь)ч(ь)кога, с хотеньемь г⟨оспо⟩д⟨и⟩на кнеꙁа дюбровь(чь)кога и вьсехь властель дюбровь(чькихь) |[77]сьвономь ꙁвонивьше на Сьборе, ѣко е по ꙁаконȣ дюбровь⟨чь⟩комȣ, врьхь дȣше свое и вьсе Ѡпькине Дюбровьчьке, си ѡбьть потверьдиль дрьжати и клель се.

наше ꙁем(ь)ле и села и дрьжавѣ начинають ѡдь цр(ь)кве С(вѣ)того Геѡрьгиѣ врьхь стари градь Епитаврь, иже идȣть до цр(ь)кве С(вѣ)того Петра, |[42]а ѡдь цр(ь)кве С(вѣ)того Петра идȣть до цр(ь)кви С(вѣ)того Пократа, а ѡдь цр(ь)кви С(вѣ)того Пократа како дрьже горьре врьхь Белома и слеꙁȣть до Млинехь, а ѡдь Млинехь како дрь|[43]жȣть горьре кое гредȣть врьхь Жьрьновин⟨и⟩цѣ дери до Влащице, а ѡдь Влащице како дрьжеть горьре, кое сȣть врьхь Шȣметь и гредȣть до Ѡка, а ѡдь ѡне стране Ѡка |[44]како дрьжеть горьре кое сȣ врьхь Рѣкȣ, и сьтетьгьнȣть се дери до горьре кое сȣ врьхь Корила а ѡд Корила како дрьже горьре кое сȣ врьхь Ꙁатонь и врьхь Полице и врь|[45]хь Ѡрашьць и сьстегьнȣть се до цр(ь)кви с(вѣ)те Тькле. И вьсе медте ѡдь прѣ писанехь ꙁем(ь)ле и села и дрьжавѣ, ѡдь врьхе ѡдь вьсе прѣ писанѣ горьре слеꙁȣть до мора вьсе сȣ наше |[46]дединѣ. И ѡноньꙁи ꙁаконь коие есть ѡдь кȣмерекь сольски медȣ краль ср(ь)пьски и градь дюбровьч(ь)ки, да дрьжи с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство, а вѣдомо де ѡдь вьсе соли коѣ се |[47]продае, не вече лȣдьмь рашькимь, половина ѡдь добитькѣ да има с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство а дрȣгȣ половинȣ да има Ѡпькина Дюбровьчька, како било вь стари ꙁаконь. И с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство |[48]да дрьжи намь стари ꙁаконь, а вѣдомо ѡдь рѣке Дриньске до Неретьвѣ кȣмерекь сольски да несть на ино место расьвѣ вь Дюбровьникь. И ако Богь поможе с(вѣ)томȣ |[49]ти ц(а)р(ь)ствȣ приети вьсе граде поморьске, наша мати с(вѣ)таѣ цр(ь)ква, мати вьсемь нашимь црквамь, да си дрьжи то що е дрьжала по вьсехь градовѣхь или по сȣхȣ, или |[50]пи(с)кȣпье, или манастире, или цр(ь)кви, или попови, или инȣ некою правьдȣ кою е имела ѡдь ст(а)рихь врѣменехь, да си има свободьно ѣко е писано вь старихь книгахь |[51]брѣвѣлеги. А ми вьса Ѡпькина града нашега Дюбровьника, мали и велици, да смо дрьжани чинити клети вьсе кнеꙁовѣ ки бȣдȣть по врѣменехь вь Дюбровьникь |[52]по хьтению славьнога дȣжа венетекького дрьжати си ѡвьть вь врѣме свога кнежьства ки да се кльне вь Кнежьство Дюбровьчько. И ако ми прѣстȣпимо сию |[53]клетвȣ и си ѡвьть, да ни сȣди Богь и сиѣ клетьва и на семь свѣте и на ѡномь и ми и дѣтьца наша да и(ма)мо веꙁанье и гневь ѡдь високога папѣ римьскога ȣ век(ь). |[54]и ȣсе сие при писанье да имамо и хокемо дрьжати, сп(а)сающе клетьвѣ и поч(ь)сть и слȣжбе кое смо др(ь)жани чинити г⟨оспо⟩д⟨и⟩нȣ дȣжȣ и Ѡпькинѣ Бенет(ь)чкои, доклȣ бȣде с(вѣ)то ти ц(а)р(ь)ство и ми. |[55]И да сие ѡвьтьтованье и сие писанье дрьжить повещȣ потверьденье, ꙁапечакено ксть печатью ѡпькиньскомь и славьн(е)га Марьсилиѣ Геѡрьгиѣ кнеꙁа нашега града Дюбров(ь)н(и)ка.

|[56] А сиѣ сȣть имена ѡнехь ки се сȣ клели да бȣде сик ѡвьтьтованье тверьдо и крепько.

Следе имена кнеза и већника у пет стубаца:

(Стубац 1:)

|[57] Прьво: славьни властелинь г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь Марьси|[58]ли Геѡрьги, кнеꙁь дюбровьчки.

|[59] Сȣдье: Бȣваньна Петровикь, |[60]Доброна Ломьпридикь, |[61]Фосько Славикь, |[62]Матеѣ Болачикь,

|[63]Поськали(sic) Крȣсикь.

|[64]Вѣкьници ѡд Малога веча: |[65]Ѣковь Негомирикь, |[66]Добрславь Раненикь, |[67]Волькась Иваникь,

|[68]Петрь Матевовикь, |[69]Марьгарить Стилевикь, |[70]Грьгȣрь Петроникь,

|[71]Ѡдь Вѣка ȣмолена: Грȣбеша Гȣдȣликь, |[72]Михоило Пеженикь, |[73]Теѡд⟨о⟩рь Бȣдачикь,

|[74]Коленьда Чрьнешикь, |[75]Аньдреѣ Волькевикь.

(Стубац 2:)

|[57]Чрьне Витоникь. |[58]Висьѣрье ѡпькиньски: |[59]Димитри Меньчетькь, |[60]Пальма Пикȣраревикь,

|[61]Коленьда Ломьпиновикь.

|[62]Прьци ѡпькинь⟨с⟩ки: Гоиславь Крȣсикь, |[63]Петрь Жȣна Богьданика, |[64]Жȣнь Раненикь.

|[64]Прьци градьци: Никȣлица Пичинежкь, |[65]Петрь Сречикь.

|[66]Ки дрьже добитекь С(ве)те Бо(городи)це: |[67]Паска Градикь, Вали Проклечикь.

|[68]Векьници ѡдь Вельега веча: |[69]Врьсаико Проданьчикь, |[70]Маринь Чим(и)кь, Барьви Крȣсикь,

|[71]Петрь Маньгеровикь, |[72]Маринь Ховȣжикь, Рȣсинь Петровкь, |[73]Алекьси Чрьнеловикь,

|[74]Михоило Кьтȣньчикь, |[75]Вита Доброславикь,

(Стубац 3:)

|[57]Меньгача Ломьприкь, |[58]Вита Гетальдикь, |[59]Михоило Биничьȣликь, |[60]Герьваси Бочиньчикь,

|[61]Филипо Мовьврѣшикь, |[62]Михоило Маинеревикь, |[63]Петрь Ганьгȣликь, |[64]Богьдань Пежиновикь,

|[65]Петрь Крȣсикь, Рȣсинь Бельчикь, |[66]Матиѣ Донатевикь, |[67]Маринь Пикȣраревикь, |[68]Клименьто Мерьнȣхь, |[69]Басили Прибавикь, |[70]Маринь Биньчȣликь, |[71]Петрона Бȣньдикь, |[72]Прȣгль Донатевикь,

|[73]Марьтинь Сачибабикь, |[74]Аньдреѣ Чревикь, |[75] Прȣгль Михоиликь.

(Стубац 4:)

|[57]Петрь Карьниꙁикь, |[58]Петрь Мачиневикь, |[59]Паська Чипоникь, Пальма Гачикь, |[60]Маринь Вилань,

|[61]Власи Нариклинь, |[62]Петрона Добровикь, |[63]Дамиѣнь Бочиньчикь, |[64]Жȣнь Чревикь, Жȣнь Ꙁрьꙁовикь, |[65]Власи Чанькиникь, |[66]Петрь Чаканикь, |[67]Пелогринь Виꙁоликь, |[68]Аньдрѣа Поборикь,

|[69]Аньдрѣа Гоиславикь |[70]Жȣнь Болеславикь, |[71]Вита Барьборикь, |[72]Матевь Верестовикь, |[73]Матиѣ Растикь, |[74]Филипо Пичинежькь, |[75]Жȣнь Пикȣраревикь.

(Стубац 5:)

|[57]Михоило Роꙁиновикь, |[58]Павьло ѡд кнеꙁа Маижалека, |[59]А[ньд]рѣа Бенешикь, |[60]Никȣлица Марьтинȣжикь, |[61]Сосень Вита ѡдь Чрьнете, |[62]Жȣнь Вольчевикь, Жȣнь Гледикь,|[63] Пальма Максикь, Маринь Челпа, |[64]Никȣла Церьевикь, |[65]Власи Рȣсиновикь, |[66]Геѡрьги ѡд кнеꙁа Трипȣна,

|[67]Трипȣнь ѡд кнеꙁа Юде |[68]Ломьприжикь, Мовврѣшкь(sic) |[69]Маринь, Гамикь и Валица, |[70]Павль Болеславикь, |[71]Михоиль Силивѣстровкь, |[72]Павль Сарачикь, |[73]Михоило Марькȣшикь, |[74]Бочинь Прасетикь, |[75]Маринь Кисоникь.

Испод стубаца у два реда:

|[76]И врьхь вьсе ѡво писанье Марьтоль Гȣлеривикь, бань ѡд кнеꙁа дюбровчькога и ѡд вьсе Ѡпькине града дюбров(ь)ч(ь)кога, с хотеньемь г⟨оспо⟩д⟨и⟩на кнеꙁа дюбровь(чь)кога и вьсехь властель дюбровь(чькихь) |[77]сьвономь ꙁвонивьше на Сьборе, ѣко е по ꙁаконȣ дюбровь⟨чь⟩комȣ, врьхь дȣше свое и вьсе Ѡпькине Дюбровьчьке, си ѡвьть потверьдиль дрьжати и клель се.

56

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВАЧКЕ ОПШТИНЕ ХУМСКОМ ЖУПАНУ РАДОСЛАВУ

1254. маја 22.

Дубровачке судије, Општина и 12 властелина, заклињу се хумском жупану Радославу да ће поштовати мир и пријатељство са Хумском кнежевином, да ће жупанови људи слободно трговати у Дубровнику и да ће се правда између Дубровника и Хума делити по старом закону.

Оригинал није сачуван. Концепт или препис у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 965), написан на пергаменту ширине 115, дужине 451 мм, уставним писмом, црним мастилом у 54 реда. Нема трагова печата ни печаћења. - Фотографија: АИИ Ф. II, 3/350.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 26, № 19; Šafařik, *Památky,* 21, № 17; Miklosich, *Mon. serb.*, 42-43, № 44; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 375-377, № 487 (са прев. на мађ.); Kukljević, *Regesta,* 195, № 658; Smičiklas *Dipl. zb.* IV, 558-559, № 487; Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 24-25, № 26.

Датум исписан у тексту повеље: „дни двадесет и дьва исходещ8" могао би представљати превод израза *mense exeunte* који се јавља у формули датума код тзв. болоњског стила (consuetudo bononiensis). Међутим, по томе начину датирања, не би се смео појавити број већи од 16. Због тога је вероватније да је овде реч о 22. дану од почетка месеца. - Ова исправа је у непосредној допунској вези са бр. **57** ове збирке.

† Вь име Ѡ(ть)ца и С(и)на и С(ве)тога Д(8)ха. Ӑминь. Лѣ|[2]то выпльщенѣ Г(оспод)а нашего Ис(оуса) Х(рист)а тис8щ̑а |[3]СНД. м⟨ѣ⟩с⟨ец⟩а маѣ д(ь)ни дьвадасети и дь|[4]ва исходещ̑8. Мы с8дие и Ѡпькина Д8бро|[5]вьуька .ВI. властели ки с8 ʒдѣ подь|[6]писани, кльнемо се тебѣ, ж8пан8 Ра|[7]дослав8 и твоимь властелемь ʒ добр|[8]овь вѣровь 8 Г(оспод)а Б(ог)а, и 8 уьстьни животво|[9]рещ̑и крьсть Г(оспод)нь, и 8 с(ве)т8 Б(огороди)ц8 дѣв8ю Ма|[10]рию, и с(ве)то Еван(ь)г(ел)ие Б(о)жие, и 8 .ТИI. с(ве)ты|[11]хь штьць иже вь Никеи, и с(ве)тыхь муеникь|[12]Власи, Дмитры и все с(ве)те 8годивьше Б(ог)8 |[13]шть вѣка, да имамо мирь по старом8 |[14]ʒакон8 стрѣки вас а и все твое л8|[15]ли(sic) кое имашь или кое 8уьнешь има|[16]ти, о тѣлѣ ихь и добитѣкь ихь гдѣ |[17]мы 8уьнемо сил8 имати. Ӑ мы да не |[18]пакштимо тѣбѣ ни твоимь л8|[19]демь ни вашимь ʒемламь. Ӑ град|[20]ь Доубровьныкь да е штворень те|[21]бѣ и твоимь л8демь, ѣко по старом|[22]8 ʒакон8 мег8 Доубровьн⟨и⟩комь и |[23] Кнежьствомь Хльмьско⟨м⟩ 8лѣсти ⟨и⟩ |[24]излѣсти. И да ти морешь 8 Д8бров|[25]ьникь к8повати и твои л8дие вса|[26]ки трьгь ере б8де на ваш8 р8к8 прощ̑е|[27]нь к8повати ⁖ Потврьдаемь ти кле|[28]твомь и твои л8дие, ере кои трьгь |[29]изнесете изь Д8бровьника да га |[30]ни ти ни ⟨и⟩ни твои л8дие продадени |[31]дар8ю ником8ре враждѣник8 д8|[32]бровьуьком8. И да коѣ се кривина 8у|[33]ини мег8 л8ди д8бровьуьке и ме|[34]г8 тебе и твои л8ди, да се исьпра|[35]ви правиномь по старом8 ʒако|[36]н8 кое е међ8 Д8бровьникь и Кнежь|[37]ство Хльмьско, а мирь да ⟨с⟩е не р8ши. |[38]И вьсе шво хокемо тебѣ и твоимь |[39]л8демь дрьжати и уинити, спа⟨са⟩ющ̑е клетви г(осподи)н8 д8ж[д]|[40]8 и Ѡпькинѣ Бнетьуькои, г(осподи)н8 |[41]Михаил8 ц(а)ра 8 (sic) бльгарьском8. |[42]Ӑко ли сие прѣст8пимо да ны |[43]Б(ог)ь сьпьне и с(ве)та Б(огороди)ца и вси с(ве)ти. Ӑми[нь]. |[44]Б8бана Мигауа, Мик8лица|[45] Пеуенѣжикь, Ӑндрѣ Урѣев|[46]икь, Петрона Б8ньдикь, Пе|[47]трь Баталь, Михоиль Пѣже|[48]никь, Вькась М8уьникь |[49]Дмитрь Меньуетикь(sic), Гоислав|[50]ь Кр8сикь, Доброслаавь Рано|[51]никь, Т8дрь Б8даuикь, Марь|[52]толо бань[a] Врьсаиковикь, |[53]клель се ʒа все властели д8|[54]бровьуьке ⁖

[a] Стојановић, *Пов. и писма*: Марьтоловань.

57

ЗАКЛЕТВА ХУМСКОГ ЖУПАНА РАДОСЛАВА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

1254. мај 22.

Хумски жупан Радослав се обавезује да ће ратовати против српског краља Уроша док год Дубровник буде у рату с њим. Истовремено се потврђују права и обичаји који су дотле владали у односима између Хума и Дубровника.

Исправа је била израђена у два примерка, **А** и **Б**, који су се разликовали по правопису и лексици. Оба су била у Дубровачком архиву до 1832. год., када је приликом преписивања примерак **А** ишчезао. Његов текст је познат по издањима Карано-Твртковића и Миклошича. Примерак **Б** је и данас у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 964), написан на неправилно сеченом пергаменту ширине 235, дужине уз леву ивицу 435 а уз десну 497 мм + плика 35 и 45 мм, црним мастилом, полууставом у 42 реда, руком дубровачког нотара пресбитера Паскала. - Печат је отргнут, остали су само у једном прорезу трагови свилене неуплетене врпце. - На полеђини: Jupanus Radoslaus. 1254. - Опис: Чремошник, *Босанске и хумске повеље*, 136-139. - Фотографија примерка **Б**: АИИ Ф II 3/49.

Изд.: **А**: Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы*, 27-29, № 20; Šafařik, *Památky*, 21-23, № 18; Miklosich *Mon. serb.*, 44-45, № 45; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 377-380, № 245 (са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 195, № 659; Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 559-560, № 488; **А**, **Б**: Стојановић, I-1, 25-28; № 27.

Лит.: Чремошник, *Хирографи*, 207-213; Vrana, *Tko je pisao*, 325-329.

Дуго се сматрало да је и ову исправу писао анонимни дубровачки писар. Тек је Врана (в. Лит.) установио да је писар дубровачки нотар пресбитер Паскал. О томе в. напред: *Уз ово издање*, 25-26 - О датуму в.: бр. **56** ове збирке, са којом је ова исправа у непосредној допунској вези.

† Вь име Ѡ(ть)ца и С(и)на и С(ве)тога Д(ȣ)ха. Ꙗминь. Лѣ|[2]то вьпльщенѣ Г(оспод)а нашего Ис(оуса) Х(рист)а тисȣщꙗ |[3]СНД. м⟨ѣ⟩с⟨ец⟩а маѣ д(ь)ни дьвадасети и дь|[4]ва исходещȣ. Мы сȣдие и Ѡпькина Дȣбро|[5]вьчька .ВI. властели ки сȣ ꙁдѣ подь|[6]писани, кльнемо се тебѣ, жȣпанȣ Ра|[7]дославȣ и твоимь властелемь ꙁ добр|[8]овь вѣровь ȣ Г(оспод)а Б(ог)а, и ȣ чьстьни животво|[9]рещи крьсть Г(оспод)нь, и ȣ с(ве)тȣ Б(огороди)цȣ дѣвȣю Ма|[10]рию, и с(ве)то Еван(ь)г(ел)ие Б(о)жие, и ȣ .ТИI. с(ве)ты|[11]хь ѡтьць иже вь Никеи, и с(ве)тыхь мученикь|[12]Власи, Дмитры и все с(ве)те ȣгодивьше Б(ог)ȣ |[13]ѡть вѣка, да имамо мирь по старомȣ |[14]ꙁаконȣ стрѣки вас а и все твое лȣ|[15]ли(sic) кое имашь или кое ȣчьнешь има|[16]ти, о тѣлѣ ихь и добитѣкь ихь гдѣ |[17]мы ȣчьнемо силȣ имати. Ꙗ мы да не |[18]пакѡстимо тѣбѣ ни твоимь лȣ|[19]демь ни вашимь ꙁемлꙗмь. Ꙗ град|[20]ь Доубровьныкь да е ѡтворень те|[21]бѣ и твоимь лȣдемь, ѣко по старом|[22]ȣ ꙁаконȣ мегȣ Доубровьн⟨и⟩комь и |[23] Кнежьствомь Хльмьско⟨м⟩ ȣлѣсти ⟨и⟩ |[24]иꙁлѣсти. И да ти морешь ȣ Дȣбров|[25]ьникь кȣповати и твои лȣдие вса|[26]ки трьгь ере бȣде на вашȣ рȣкȣ проще|[27]нь кȣповати ⁘ Потврьдаемь ти кле|[28]твомь и твои лȣдие, ере кои трьгь |[29]иꙁнесете иꙁь Дȣбровьника да га |[30]ни ти ни ⟨и⟩ни твои лȣдие продадени |[31]дарȣю никомȣре враждѣникȣ дȣ|[32]бровьчькомȣ. И да коѣ се кривина ȣч|[33]ини мегȣ лȣди дȣбровьчьке и ме|[34]гȣ тебе и твои лȣди, да се исьпра|[35]ви правиномь по старомȣ ꙁако|[36]нȣ кое е мекȣ Дȣбровьникь и Кнежь|[37]ство Хльмьско, а мирь да ⟨с⟩е не рȣши. |[38]И вьсе ѡво хокемо тебѣ и твоимь |[39]лȣдемь дрьжати и чинити, спа⟨са⟩юще клетви г(осподи)нȣ дȣж[д]|[40]ȣ и Ѡпькинѣ Бнетьчькои, г(осподи)нȣ |[41]Михаилȣ ц(а)ра ȣ (sic) бльгарьскомȣ. |[42]Ꙗко ли сие прѣстȣпимо да ны |[43]Б(ог)ь сьпьне и с(ве)та Б(огороди)ца и вси с(ве)ти. Ꙗми[нь]. |[44]Бȣбана Мигача, Микȣлица|[45] Печенѣжикь, Андрѣ Урѣев|[46]икь, Петрона Бȣньдикь, Пе|[47]трь Баталь, Михоиль Пѣже|[48]никь, Вькась Мȣчьникь |[49]Дмитрь Меньчетикь(sic), Гоислав|[50]ь Крȣсикь, Доброслаавь Рано|[51]никь, Тȣдрь Бȣдачикь, Марь|[52]толо вань[a] Врьсаиковикь, |[53]клель се ꙁа все властели дȣ|[54]бровьчьке ⁘

[a] Стојановић, *Пов. и писма*: Марьтоловань.

57

ЗАКЛЕТВА ХУМСКОГ ЖУПАНА РАДОСЛАВА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

1254. мај 22.

Хумски жупан Радослав се обавезује да ће ратовати против српског краља Уроша док год Дубровник буде у рату с њим. Истовремено се потврђују права и обичаји који су дотле владали у односима између Хума и Дубровника.

Исправа је била израђена у два примерка, **А** и **Б**, који су се разликовали по правопису и лексици. Оба су била у Дубровачком архиву до 1832. год., када је приликом преписивања примерак **А** ишчезао. Његов текст је познат по издањима Карано-Твртковића и Миклошича. Примерак **Б** је и данас у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 964), написан на неправилно сеченом пергаменту ширине 235, дужине уз леву ивицу 435 а уз десну 497 мм + плика 35 и 45 мм, црним мастилом, полууставом у 42 реда, руком дубровачког нотара пресбитера Паскала. - Печат је отргнут, остали су само у једном прорезу трагови свилене неуплетене врпце. - На полеђини: Jupanus Radoslaus. 1254. - Опис: Чремошник, *Босанске и хумске повеље,* 136-139. - Фотографија примерка **Б**: АИИ Ф II 3/49.

Изд.: **А**: Карано-Тртковић, *Србскіи споменицы,* 27-29, № 20; Šafařik, *Památky,* 21-23, № 18; Miklosich *Mon. serb.,* 44-45, № 45; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 377-380, № 245 (са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta,* 195, № 659; Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 559-560, № 488; **А**, **Б**: Стојановић, I-1, 25-28; № 27.

Лит.: Чремошник, *Хирографи,* 207-213; Vrana, *Tko je pisao,* 325-329.

Дуго се сматрало да је и ову исправу писао анонимни дубровачки писар. Тек је Врана (в. Лит.) установио да је писар дубровачки нотар пресбитер Паскал. О томе в. напред: *Уз ово издање,* 25-26 - О датуму в.: бр. **56** ове збирке, са којом је ова исправа у непосредној допунској вези.

† Вь име Ѿ(ть)ца и С(и)на и С(ве)таго Д(ȣ)ха. Ꙗминь. Лѣто ȣпельщение Г(оспо)да нашего И(соу)сь Х(рист)а |[2]тисоща .СND. м(ѣсе)ца маѣ д(ь)ни .КВ. исьходеще. Ѣ жȣпань Радославь, синь кнеꙁа Ꙗнь|[3]дреа Хлмьскаго, сь моими властели ки сȣ ꙁдѣ подьписани, кльнемо се сȣ|[4]дцемь и вьсе Ѿпькине Дȣбровь⟨чь⟩кѣ, сь моиовь добровь хьтение ȣ Г⟨оспо⟩д⟨и⟩на Б(ог)а |[5]и ȣ честьни животворещи х(рьст)ь (sic) Г(оспод)нь, и ȣ Б(ог)ȣ(роди)цȣ (sic) девию Марию и ȣ С(ве)то Еванг(е)лие |[6][Божие] и ȣ .Т.И.І. с(ве)тихь ѡт(ь)ць иже ȣ Никеи и ȣ с(ве)тихь мȣчьникь Власи, ⟨и⟩ Димитри, |[7][и в]ь вьси с(ве)ти ȣгодивьше Б(о)гȣ ѡдь века, ȣ вѣчьни мирь по старȣ ꙁаконȣ. Ꙗ ꙗ жȣ|[8][п]ань Радославь семь верьни клетьвеникь г⟨оспо⟩д⟨и⟩нȣ кралю ȣгерьскомȣ. Ꙗ ѡдь де|[9][н]ешьни д(ь)нь напредь, прокȣ мою силȣ сь моимь лȣди, да бȣ⟨дȣ⟩ дерьжань чини|[10][ти] рать кралю ȣрошȣ и ѥгови людимь, доколе вашь градь Дȣбровьникь сто|[11]и ȣ рать сь кралемь ȣрошемь, и сь ѥгови люди. Ꙗ ꙗ жȣпань Радославь, и мои |[12]люди кои имамь и кои ȣчнȣ имети, да спасемо и стреꙁѣмо по море и по ꙁ⟨е⟩мле |[13]вьсе люди дȣбровьчькѣ ȣ тѣле ихь и ȣ добитекь ихь, где имамь силȣ имети. |[14]Ꙗко ли ꙗ самь или мои люди бисьмо нещо пакостили некомȣ Дȣбровьчанинȣ |[15]или теломь или добитекь ихь, ꙗ жȣпань Радославь да мȣ вьсе вракȣ, |[16]или да мȣ чинȣ вьсе вратити на пельно. Ꙗко ли не бихь могль чинити |[17][или] вратити то ѡдь ѡнехь кои бихȣ имь пакостили ꙗ да имь то ѡдь м(е)не |[18][плак]ȣ. [Ꙗ ꙗ] с[ь] моимь люди кои имамь, и сь кои имамь имети, бȣдȣ |[19]дерьжань ȣ клетьвȣ, и ȣ мирь сь великомь г⟨оспо⟩д⟨и⟩номь Михоиломь ц(а)рь бȣль|[20]гарьскимь и сь своимь людимь како стои ѡь нимь градь дȣбровьчьки |[21]доколе и ц(ар)ь стои ȣ клетьвȣ и ȣ мирь сь градь дȣбровьчьки. И ако ꙗ |[22]чȣю нѣкоѥ ꙁло на ваши кȣпьци или на вашь градь да ви ѡдь томь ȣскорѣ |[23] дамь веденѥ. Ꙗ ни ꙗ самь жȣпань Радославь, ни мои люди, да не придемо на |[24] вашь градь Дȣбровьникь, ни на ваше пределехь сь ваше враге ȣ никере врем(е)не; |[25]и паче моимь люди хощȣ повелевати да не придȣ на вась. Ꙗ да некои де|[26]лькь бȣде мегȣ мои люди кои сȣ или кои бȣдȣ мои люди, и мегȣ Дȣбровьча|[27]не, или да некои плень сѣ чини ȣ мирь мегȣ нась и мегȣ Дȣбровчане, да |[28]се то сь правиномь исьправи по стари ꙁаконь, кои ѥсть мегȣ Дȣбровьчьки |[29] градь и мѣгȣ Кнежьство Хлмьско. И вьси Дȣбровьчане, по вьсе моѥ ꙁ⟨е⟩мле |[30]коѥ си имамь и коѥ ми да Б(ог)ь приѥти, да си свободьно придȣ, стою и пои|[31][дȣ спасе]но и бесь пакости ȣ телехь и ȣ добитекь ихь, како си сȣ били |[32][ȣ старих]ь д(ь)нихь. И ако би била некоꙗ с⟨р⟩амота мегȣ м(е)не жȣпань Радо-|[33] славь и мегȣ мои людие и мегȣ град⟨ь⟩ дȣбровьчьки да се с(ь) правиномь ись|[34][прави] по стари ꙁаконь кои ѥсть мегȣ градь дȣбровьчьки и по мегȣ Кне|[35]жство Хелмьско, а мирь да се нѣ рȣши. Си сȣ властелѣ хе⟨л⟩мьски ки |[36]се клеше: г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь жȣпань Радославь, Прибѣнь Ꙁлошевикь, Воиславь Мерькотикь |[37]Ѿбрадь Ивановикь, Семьюнь Бȣгаринь, Прѣдиславь Вльькьмирикь, Берько Рад|[38]ваникь, Мильтѣнь Хреликь, Б(ог)ьдань Прьвославикь, Б(ог)ьдань Радоевикь, Дѣ|[39]симирь Чѣрьненовикь , Годень Краимирикь, Продань Побрѣновикь Хрѣла Ра|[40]дѣникь, Воиславь Радошевикь. † Сьтьникь имотьски клель се ꙁа |[41] вьсе лȣдие Радославле.|[42] Ꙗко ли сь пристȣпимо, да ни Б(ог)ь сьпьне и с(ве)та Б(огоро)дица, и вьси с(ве)ти. Ꙗминь.

† Вь име Ѿца и С(ы)на и С(ве)тога Дȣха. Ꙗминь. Лѣто ȣпльщениѣ Г(оспод)а наше⟨га⟩ Ис(оуса) Х(рист)а тисȣща СND м(ѣ)с(е)ца маѣ дни .В. десети и дьва исходеще. Ѣ жȣпань Радославь, синь кнеꙁа Ꙗн(ь)д(ре)ѣ хльмьскога сь моими властели ки сȣ ꙁдѣ подьписани, кльнемо се сȣдиѣмь и вьсеи Ѿпькинѣ Дȣбровьчькои, с моимь добримь хтѣниемь ȣ Г⟨оспо⟩д⟨и⟩на Б(ог)а и ȣ чьстни животворещи крьсть Г(оспод)нь и ȣ с(ве)тȣ Б(огороди)цȣ дѣвою Марию и ȣ С(ве)то Еваньгелие Б(о)жие и ȣ ТИІ с(ве)тыхь ѡтьць иже вь Никеи и ȣ с(ве)тыхь мȣченикь Власи ⟨и⟩ Дмитрье и вьсе с(ве)те ȣгодивьше Б(ог)ȣ ѡдь вѣка ȣ вѣчни мирь по старомȣ ꙁаконȣ. Ꙗ Ѣ жȣпань Радославь есмь вѣрьнь клетьвеникь г(осподи)нȣ кралȣ ȣгрьскомȣ. Ꙗ ѡт(ь) дньшни днь напрѣдь протива моеи силѣ и с моими лȣдьми да бȣдȣ дрьжань чинити рать кралȣ ȣрошȣ и еговѣмь лȣдемь, доколе вашь градь Дȣбровьникь ȣ рать стои ⟨сь⟩ кралемь ȣрошемь и сь еговѣми лȣдьми. Ꙗ Ѣ жȣпань Р⟨а⟩д⟨о⟩славь и мои лȣдье кое имамь и кое ȣчьнȣ имати да сп(а)семо и срѣжемо по морȣ и по сȣхȣ вьсе лȣди дȣбровьчьке ȣ тѣла ихьи добытькь ихьгдѣимаю силȣимати. Ꙗколи ѣсамьилимоилȣды бисьмо нѣчьто пакостили нѣкоемȣ Дȣбровьчанинȣ или тѣлȣ или добытькȣ ихь, ѣ жȣпань Р⟨а⟩д⟨о⟩славь да мȣ вьсе вракȣ, или да мȣ чинȣ вратити вьсе на пльно. Ꙗко ли не бихь могль чинити вратити, то ѡд онѣхь коими бихȣ пакостили, ѣ да имь то ѡд мене плакȣ, а да ѣ с моими лȣдми кое имамь или ȣчнȣ имѣти бȣдȣ дрьжань ȣ клетвȣ и ȣ мирь сь великимь г⟨оспо⟩д⟨и⟩номь Михаиломь цар(ь)омь бȣгарьскомь и сь ⟨н⟩еговѣми лȣдми доколѣ ȣчьне стоѣти сь нимь градь Дȣбровьникь, доколѣ царь стои ȣ клетвѣ и ȣ мирѣ ꙁ град⟨о⟩мь Дȣбровьникомь. И ѣко ѣ чȣю нѣкое ꙁло на ваше кȣпьце или на вашь град, да вы ѡ томь ȣскорѣ дамь вѣдѣнье. Ꙗ ни ѣ самь жȣпань Рад⟨о⟩славь ни мои лȣде да не придемо на вашь градь Дȣбровьникь, ни на ваше прѣдѣлѣхь сь вашими враги ȣ никоере врѣме (sic); и паче моимь лȣд⟨е⟩мь хокȣ ꙁаповѣдѣти да не придȣ на вась. Да кои дльгь бȣде меѓȣ моими лȣдми кои сȣ или кои бȣдȣ мои лȣдье и меѓȣ Дȣбровьчани или да кои плѣнь се ȣчини ȣ мирѣ меѓȣ нами и меѓȣ Д⟨ȣ⟩бровьчани, да се то исьправи сь правиномь по старомȣ ꙁаконȣ кои есть меѓȣ Дȣбровьникомь град⟨о⟩мь и меѓȣ Кнежьство Хльмьско. И вьси Дȣбровьчане по вьсѣи моеи ꙁемли кое си имамь и кое ми да Б(ог)ь приети да си свободно придȣ, да си стое и поидȣ сп(а)сено бесь пакости, тѣла ихь и добытькь ихь како си сȣ были ȣ старе д(ь)ни. И ꙗко би была нѣкоѣ раꙁмета меѓȣ мномь жȣпана Р⟨а⟩д⟨о⟩слава и меѓȣ мое лȣди и меѓȣ град Дȣбровьникь да се правиномь исправи по старомȣ ꙁаконȣ кои есть меѓȣ градь Дȣбровьникь и меѓȣ Кнежство Хльмьско а ми(рь) да се не рȣши. Си сȣ властеле хльмьци кои се клеше: г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь жȣпан Рад⟨о⟩славь, Прибѣнь Ꙁлошевикь, Воиславь Мрькотикь, Ѿбрадь Ивановикь, Семьюнь Бȣгаринь, Прѣдиславь Влькмирикь, Берько Радваникь Мильтѣнь Хреликь, Богьдань Прьвославикь, Богьдань Радоевикь, Десимирь Чрьнѣновикь, Годѣнь Краимирикь, Продань Побреновикь, Хрела Радѣникь, Воиславь Радошевикь. Сьтьникь имотьски клель се ꙁа все лȣдне Радославле. Ꙗко ли сие прѣстȣпимо да ни Б(ог)ь сьпьне и с(ве)та Б(огороди)ца и вьси с⟨ве⟩ти. Ꙗминь.

58

ЗАКЛЕТВА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

1254. август 23, индикт XII.

Краљ Стефан Урош I заклиње се дубровачком кнезу Андреји Злату и Дубровачкој општини да ће са њима живети у миру, и у вези с тим наводи појединачно више питања која могу бити спорна, као што су: питање већ засађених винограда, слобода кретања и трговања, питање дубровачких пребеглица и посебно одређује да се суд (станак) одржава од Михоља до Ђурђева дана.

Оригинал (**А**) у ДАД (LXXVI, Dipl. et acta - 3/Беч 966), написан на неправилно сеченом пергаменту, ширине 217-231 мм, дужине 330 + 25 мм плика, црним мастилом, дипломатичком минускулом у 35 редова, укључивши потпис и два реда после потписа. При дну акта кроз плику је провучен свилени гајтан на којем виси мрко-жути једнострани воштани печат, пречника 60 мм. Лик: коњаник са испруженим копљем, натпис нечитак. Ивић, *Стари српски печати*, 23, бр. 8, табла II, сл 8, има детаљан опис и делимично читање натписа који се налази уз спољну ивицу: † Ст[є]ф[а]нь Ꙋр[о]шь ... [кра]ль ... Рашькихь Ꙁемл ... Препис (**Б**) у Одељењу рукописа Библиотеке Академије наука Украјине, под сигнатуром V. 940[2]; Н. 300-48228, написан на пергаменту ширине 320, дужине 350 мм, руком пресбитера Паскала, у 31 ред укључивши потпис и два реда после потписа. На полеђини белешка вероватно Паскаловом руком: Sacramentum domini regis Vrossci ad dominum Andream de Auro [anno Domini] millesimo [CC] LXII, indictione XII, mense augusti XXIII. - Фотографија (**А**): АИИ Ф II 3/351.

Изд.: (**А**): Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 18-19, № 21. (**Б**): Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 29-31, № 21; Miklosich, *Mon. serb.*, 45-47 № 46; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 381-384, № 246 (са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 198, № 665; Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 567-569, № 495; Новаковић, *Зак. спом.*, 150; Харисијадес, *Повеља краља Уроша*, 67-72 (са фотографијама).

Лит.: Ивић, *О Паскаловом препису повеље*, 73-76.

Повеља је више пута објављивана, али је тек издање Маре Харисијадес потпуно разрешило све недоумице у вези са разликама у читању, које су се појавиле у разним претходним издањима. У том смислу веома значајна су допунска објашњења, која је уз њено издање посебно дао Ивић (в. Лит.), указавши на чињеницу да сва издања пре Стојановићевог, имају за основу препис пресбитера Паскала. О томе в. напред: *Уз ово издање*, 25-26.

А

† Ш Стефань Ȣрошь с помокию Б(о)жи-
ѡвь крал все Срьбске ꙁем(ь)ле и Помо-
рьске ѡбѣтȣ|[2]ю се присномȣ си кнеꙁȣ дȣ-
бровьч(ь)скомȣ Ꙁлатȣ Ꙗньдрѣи и всѣмь
властеломь дȣбро|[3]вьчьскимь, и всѣи
Ѡбкинѣ градскои, ȣ Г⟨оспо⟩да Б(ог)а
вседрьжителꙗ, и ȣ прѣчистȣю его ма-|[4]
терь, и ȣ с(ве)ты и чьст(ь)ни и животворещи
кр(ь)с(т)ь Г⟨оспо⟩д⟨ь⟩нь, и ȣ с(ве)та Б(о)-
жиꙗ Еваньгелиꙗ, и ȣ все |[5]с(ве)те Б(ог)ȣ
ȣгодивьше ѡт вѣка: ꙗко ꙁем(ь)лю и ви-
ноградѣ что сте дрьжали до ȣмрь|[6]тиꙗ
г(осподи)на ми ѡтца, да си ю дрьжи-
те; а потола что се наиде посагено
виноград⟨а⟩ми, |[7]или ꙁем(ь)ле приемьше,
да се сȣдом исправи. Да что сȣдь ȣкаже
кралевьствȣ ми, бȣ|[8]ди кралевьствȣ ми, а
что вам покаже - то вам. Сȣдь да стае
ѡт Михоилꙗ д(ь)не до |[9]Гюр(ь)гева д(ь)не,
кьди ви бȣде трѣбѣ. И сȣдь да стае гдѣ е
и прѣге стоꙗль ȣ д(ь)ни г(осподи)на |[10]
ми ѡтца. Сȣдьце ѡбое да се кльнȣ, ꙗ-
ко да право сȣдѣ. Кȣмерька аке постави
|[11]кралевьство ми, да стои ȣ ꙁаконѣ ѡт-

Б

† Ш Стефань Ȣрошь с помокию Б(о)жи-
ѡвь краль вьсе Срьбске Ꙁ⟨е⟩мле и Помо-
рьске ѡбѣтȣю [се]|[2]присьномȣ си кнеꙁȣ
дȣбровьчькомȣ Ꙁлатȣ Ꙗньдрѣи и вьсѣмь
властеломь дȣбровьч[ски]м и |[3][вьсѣи]
Ѡбкинѣ градскои, ȣ Г(оспод)а Б(ог)а
вседрьжитела и ȣ прѣчистȣю его ма-
терь, и ȣ с(ве)ти [и живо]|[4]творещи
кр(ь)с(т)ь г⟨оспо⟩д⟨ь⟩нь и ȣ с(ве)та Б(о)-
жꙗ Еваньг(е)лиа и ȣ вьсе с(ве)те Б(ог)ȣ
ȣгодивьше ѡдь вѣка,[ꙗко ꙁем(ь)лю и ви-
но]|[5]граде шо сте дрьжали до ȣмрьтиꙗ
г⟨оспо⟩д⟨и⟩на ми ѡтца да си ю дрьжи-
те. Ꙗ потола что се [н]аи[де по]|[6]сагено
виноград⟨а⟩ми, или ꙁемле приемьше,
да се сȣдомь исправи. Да що сȣдь каже
кралевь|[7]стȣ ми, бȣди кралевьстȣ ми, а
що вамь покаже - то вам. Сȣдь да стае
ѡд Михоилꙗ дне |[8]до Гюрьгева д(ь)нь,
кьди ви бȣде трѣбе. И сȣдь да стае, гдѣ е
и преге стоꙗль ȣ д(ь)ни г(осподи)на
ми |[9]ѡ(ть)ца. Сȣдьце ѡбое да се кльнȣ, ꙗ-
ко да право сȣдѣ. Кȣмерька аке постави
кралевьство ми |[10]да стои ȣ ꙁаконѣ ѡт-

А

чинѣ ми. И ако се коꙗ годѣ кривина чи-
ни |[12]мегю людми кралевьства ми и
мегю людми вашими да се сȣдомь исп-
равлꙗ. |[13]Воиска кралевьства ми
гдѣ любо находи люди ваше или сь
трьгомь или бес трьга, |[14]да имь никое-
гаре ꙁла не ȣчини. Сь грады кралевьст-
ва ми да си живѣте ȣ ꙁа|[15]конѣ како сте
жили ȣ д(ь)ни г(осподи)на ми ѡтца.
И ако се ѡбрѣте чл(о)в(ѣ)кь ꙁем(ь)ле
кралевьс|[16]тва ми ѡсȣгень вашемȣ чл(о)-
в(ѣ)кȣ, да мȣ мое сȣдьце иꙁдаю добы-
тькь. Ꙗке ли мȣ |[17]добытка не стече, а ѡ-
ни да подаю крив'ца самога до ȣрока,
доколѣ сȣдьце ȣрекȣ. |[18]Ꙗко ли га сȣдьце
не иꙁдаде да гдѣ ми правьда ȣкаже ȣꙁе-
ти ть дльг(ь), да га ȣꙁме |[19]кралевьство
ми и да га постави гдѣ га бȣде право по-
ставити. И да вы дрьжи |[20]кралевьство
ми ȣ чти, како вы е дрьжал г(осподи)нь
ми ѡтьць, нь ако и вы начнете сто|[21]ꙗ-
ти кралевьствȣ ми како сте стоꙗли
г(осподи)нȣ ми ѡтьцȣ. И аке кто при-
бегне ѡд вас(ь) |[22]ȣ ꙁем(ь)лю кралевьства
ми, да не испакости вамь ничто стое ȣ
ꙁем(ь)ли кралевьства ми. |[23]Трьжници
ваши да гредȣ на Брьсково и давьше де-
сетькь ѡд соли, и потола да си |[24]гре-
дȣ кралевьства скроꙁѣ мою ꙁем(ь)лю
свободно, а да ви се не ȣꙁемле ничто.
|[25]И да гредȣ сь велимь трьгомь на трьге
кралевьства ми, емьше ѡд кавад дори
до свиль. |[26]Ꙗ что е мала кȣплꙗ да си ю
продаю по ꙁем(ьи кралевьства ми хо-
деке свобод'но. |[27]И дрȣгомȣ пришьдшȣ-
мȣ кь вам кнеꙁȣ конь тога кнеꙁа, да
стою вынȣ кь вамь ȣ сием |[28]ѡбѣтѣ,
доколѣ ми и вы стоите ȣ том ѡбѣтѣ, ȣ
что се сте ѡбекꙗли кралевьс|[29]твȣ ми.

Б

чинѣ ми. И ако се коꙗ годѣ кривина чи-
ни мегю людми кралев(ь)ства [ми] |[11]и
мегю люди башими (sic) да се сȣдомь исьп-
равьла. Боиска(sic) кралевьст(ь)ва ми
гдѣ любо находи |[12]люди баше или сь
трьгомь, или бесь трьга да имь никое-
гаре ꙁла не ȣчини. Сь гради кр[а]|[13]левьст-
ва ми да си живѣте ȣ ꙁаконѣ како сте
жили ȣ д(ь)ни г⟨оспо⟩д⟨и⟩на ми ѡт(ь)ца.
И ако се ѡбрѣте |[14]члов(ѣ)кь ꙁем(ь)ле
кралевьст(в)а ми ѡсȣгень вашемȣ чл(о) -
в(ѣ)кȣ да мȣ мое сȣдьце иꙁдаю доб[ы]-
|[15]тьке. Ꙗко ли мȣ добитька не стече, а ѡ-
ни да подаю кривьца самога до ȣрока
[доколѣ] |[16] сȣдьце ȣрекȣ. Ꙗко ли га сȣдьце
не исьдаде да где ми правьда ȣкаже ȣꙁе-
ти те дьль[гь да] |[17]га ȣꙁме кралевьство
ми и да га постави где га бȣде право по-
ставити. И да ви дрьжи крале[вь]|[18]ство
ми ȣ чти, како ви е дрьжаль г⟨оспод⟩инь
ми ѡтьць, нь ако и ви начнете стоꙗ-
ти кралевьствȣ ми, к[ако] |[19]сте стоꙗли
г⟨оспо⟩д⟨и⟩нȣ ми ѡтьцȣ. И аке кто при-
прибегне ѡть вась ȣ ꙁ⟨е⟩млȣ кралевьствȣ
ми, да не исьпакости |[20]вамь ничто стое ȣ
ꙁ⟨е⟩млȣ кралевьства ми. Трьжьници
ваши да гредȣ на Брьсково, и давьше де-
сет[ькь] |[21]ѡть соли, и потола да си гре-
дȣ кралевьства ми скроꙁѣ мою ꙁемлȣ
свободьно, [а д]а ви се не ȣꙁемле [ничто].
|[22]И да гредȣ сь велимь трьгомь на трьге
кралевьства ми, емьше ѡть кавадь дори
до свиль. Ꙗ що |[23]е мала кȣпла да си ю
продаю по ꙁемли кралевьства ми хо-
деке свободьно. И дрȣгомȣ пришьдшȣ-
мȣ |[24]кь вамь кнеꙁȣ конь тога кнеꙁа, да
стою винȣ кь вамь ȣ сиемь ѡбѣтѣ, до-
колѣ ми и ви стоите |[25]ȣ томь ѡбѣтѣ, ȣ
что се сте ѡбекали кралевьствȣ ми.

Изд.: (**А**): Стојановић, *Пов. и йисма* I-1, 18-19, № 21. (**Б**): Карано-Тртковић, *Србскіи споменицы*, 29-31, № 21; Miklosich, *Mon. serb.*, 45-47 № 46; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 381-384, № 246 (са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 198, № 665; Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 567-569, № 495; Новаковић, *Зак. сйом.*, 150; Харисијадес, *Повеља краља Уроша*, 67-72 (са фотографијама).

Лит.: Ивић, *О Паскаловом йрейису йовеље*, 73-76.

Повеља је више пута објављивана, али је тек издање Маре Харисијадес потпуно разрешило све недоумице у вези са разликама у читању, које су се појавиле у разним претходним издањима. У том смислу веома значајна су допунска објашњења, која је уз њено издање посебно дао Ивић (в. Лит.), указавши на чињеницу да сва издања пре Стојановићевог, имају за основу препис пресбитера Паскала. О томе в. напред: *Уз ово издање*, 25-26.

А

† Ш Стефань ȣрошь с помокию Б(о)жиѡвь крал все Срьбске ꙁем(ь)ле и Поморьске ѡбѣтȣ|[2]ю се присномȣ си кнеꙁȣ дȣбровьч(ь)скомȣ ꙁлатȣ Ꙗньдрѣи и всѣмь властеломь дȣбро|[3]вьчьскимь, и всѣи Ѡбкинѣ градскои, ȣ Г⟨оспо⟩да Б(ог)а вседрьжителꙗ, и ȣ прѣчистȣю его ма-|[4]терь, и ȣ с(ве)ты и чьст(ь)ни и животворещи кр(ь)с(т)ь Г⟨оспо⟩д⟨ь⟩нь, и ȣ с(ве)та Б(о)жиꙗ Еваньгелиꙗ, и ȣ все |[5]с(ве)те Б(ог)ȣ ȣгодивьше ѡт вѣка: ꙗко ꙁем(ь)лю и виноградѣ что сте дрьжали до ȣмрь|[6]тиꙗ г(осподи)на ми ѡтца, да си ю дрьжите; а потола что се наиде посагено виноград⟨а⟩ми, |[7]или ꙁем(ь)ле приемьше, да се сȣдом исправи. Да что сȣдь ȣкаже кралевьствȣ ми, бȣ|[8]ди кралевьствȣ ми, а что вам покаже - то вам. Сȣдь да стае ѡт Михоилꙗ д(ь)не до |[9]Гюр(ь)гева д(ь)не, кьди ви бȣде трѣбѣ. И сȣдь да стае гдѣ е и прѣге стоꙗль ȣ д(ь)ни г(осподи)на |[10] ми ѡтца. Сȣдьце ѡбое да се кльнȣ, ꙗко да право сȣдѣ. Кȣмерька аке постави |[11]кралевьство ми, да стои ȣ ꙁаконѣ ѡт-

Б

† Ш Стефань ȣрошь с помокию Б(о)жиѡвь краль вьсе Срьбске ꙁ⟨е⟩мле и Поморьске ѡбѣтȣю [се]|[2]присьномȣ си кнеꙁȣ дȣбровьчькомȣ ꙁлатȣ Ꙗньдрѣи и вьсѣмь властеломь дȣбровьч[ски]м и |[3][вьсѣи] Ѡбкинѣ градскои, ȣ Г(оспод)а Б(ог)а вседрьжитела и ȣ прѣчистȣю его матерь, и ȣ с(ве)ти [и живо]|[4]творещи кр(ь)с(т)ь г⟨оспо⟩д⟨ь⟩нь и ȣ с(ве)та Б(о)жꙗ Еваньг(е)лиа и ȣ вьсе с(ве)те Б(ог)ȣ ȣгодивьше ѡдь вѣка,[ꙗко ꙁем(ь)лю и вино]|[5]граде що сте дрьжали до ȣмрьтиꙗ г⟨оспо⟩д⟨и⟩на ми ѡтца да си ю дрьжите. Ꙗ потола что се [н]аи[де по]|[6]сагено виноград⟨а⟩ми, или ꙁемле приемьше, да се сȣдомь исправи. Да що сȣдь каже кралевь|[7]стȣ ми, бȣди кралевьстȣ ми, а що вамь покаже - то вам. Сȣдь да стае ѡд Михоилꙗ дне |[8]до Гюрьгева д(ь)нь, кьди ви бȣде трѣбе. И сȣдь да стае, гдѣ е и преге стоꙗль ȣ д(ь)ни г(осподи)на ми |[9]ѡ(ть)ца. Сȣдьце ѡбое да се кльнȣ, ꙗко да право сȣдѣ. Кȣмерька аке постави кралевьство ми |[10]да стои ȣ ꙁаконѣ ѡт-

А

чинѣ ми. И ако се коꙗ годѣ кривина чини |[12]мегю людми кралевьства ми и мегю людми вашими да се сȣдомь исправлꙗ. |[13]Воиска кралевьства ми гдѣ любо находи люди ваше или сь трьгомь или бес трьга, |[14]да имь никоегаре ꙁла не ȣчини. Сь грады кралевьства ми да си живѣте ȣ ꙁа|[15]конѣ како сте жили ȣ д(ь)ни г(осподи)на ми ѡтца. И ако се ѡбрѣте чл(о)в(ѣ)кь ꙁем(ь)ле кралевьс|[16]тва ми ѡсȣгень вашемȣ чл(о)в(ѣ)кȣ, да мȣ мое сȣдьце иꙁдаю добытькь. Ꙗке ли мȣ |[17]добытка не стече, а ѡни да подаю крив'ца самога до ȣрока, доколѣ сȣдьце ȣрекȣ. |[18]Ꙗко ли га сȣдьце не иꙁдаде да гдѣ ми правьда ȣкаже ȣꙁети ть дльг(ь), да га ȣꙁме |[19]кралевьство ми и да га постави гдѣ га бȣде право поставити. И да вы дрьжи |[20]кралевьство ми ȣ чти, како вы е дрьжал г(осподи)нь ми ѡтьць, нь ако и вы начнете сто|[21]ꙗти кралевьствȣ ми како сте стоꙗли г(осподи)нȣ ми ѡтьцȣ. И аке кто прибегне ѡд вас(ь) |[22]ȣ ꙁем(ь)лю кралевьства ми, да не испакости вамь ничто стое ȣ ꙁем(ь)ли кралевьства ми. |[23]Трьжници ваши да гредȣ на Брьсково и давьше десетькь ѡд соли, и потола да си |[24]гредȣ кралевьства скроꙁѣ мою ꙁем(ь)лю свободно, а да ви се не ȣꙁемле ничто. |[25]И да гредȣ сь велимь трьгомь на трьге кралевьства ми, емьше ѡд кавад дори до свиль. |[26]Ꙗ что е мала кȣплꙗ да си ю продаю по ꙁем(ьи кралевьства ми ходеке свобод'но. |[27]И дрȣгомȣ пришьдшȣмȣ кь вам кнеꙁȣ конь тога кнеꙁа, да стою вынȣ кь вамь ȣ сием |[28]ѡбѣтѣ, доколѣ ми и вы стоите ȣ том ѡбѣтѣ, ȣ что се сте ѡбекꙗли кралевьс|[29]твȣ ми.

Б

чинѣ ми. И ако се коꙗ годѣ кривина чини мегю людми кралев(ь)ства [ми] |[11]и мегю люди башими (sic) да се сȣдомь исьправьла. Боиска(sic) кралевьст(ь)ва ми гдѣ любо находи |[12]люди ваше или сь трьгомь, или весь трьга да имь никоегаре ꙁла не ȣчини. Сь гради кр[а]|[13]левьства ми да си живѣте ȣ ꙁаконѣ како сте жили ȣ д(ь)ни г⟨оспо⟩д⟨и⟩на ми ѡт(ь)ца. И ако се ѡбрѣте |[14]чловѣ(ѣ)кь ꙁем(ь)ле кралевьст(в)а ми ѡсȣгень вашемȣ чл(о)в(ѣ)кȣ да мȣ мое сȣдьце иꙁдаю доб[ы]|[15]тьке. Ꙗко ли мȣ добитька не стече, а ѡни да подаю кривьца самога до ȣрока [доколѣ] |[16] сȣдьце ȣрекȣ. Ꙗко ли га сȣдьце не исьдаде да где ми правьда ȣкаже ȣꙁети те дьль[гь да] |[17]га ȣꙁме кралевьство ми и да га постави где га бȣде право поставити. И да ви дрьжи крале[вь]|[18]ство ми ȣ чти, како ви е дрьжаль г⟨оспод⟩инь ми ѡтьць, нь ако и ви начнете стоꙗти кралевьствȣ ми, к[ако] |[19]сте стоꙗли г⟨оспо⟩д⟨и⟩нȣ ми ѡтьцȣ. И аке кто прибегне ѡть вась ȣ ꙁ⟨е⟩млȣ кралевьствȣ ми, да не исьпакости |[20]вамь ничто стое ȣ ꙁ⟨е⟩млȣ кралевьства ми. Трьжьници ваши да гредȣ на Брьсково, и давьше десет[ькь] |[21]ѡть соли, и потола да си гредȣ кралевьства ми скроꙁѣ мою ꙁемлȣ свободьно, [а д]а ви се не ȣꙁемле [ничто]. |[22]И да гредȣ сь велимь трьгомь на трьге кралевьства ми, емьше ѡть кавадь дори до свиль. Ꙗ що |[23]е мала кȣпла да си ю продаю по ꙁемли кралевьства ми ходеке свободьно. И дрȣгомȣ пришьдшȣмȣ |[24]кь вамь кнеꙁȣ конь тога кнеꙁа, да стою винȣ кь вамь ȣ сиемь ѡбѣтѣ, доколѣ ми и ви стоите |[25]ȣ томь ѡбѣтѣ, ȣ что се сте ѡбекали кралевьствȣ ми.

И ако хоке сие схранити кралевьство ми тако да ме Б(ог)ь схрани 8 си |[30]вѣкь и 8 прид8щи. † Вь лѣто .ЅѰ. ЗВ. еньд⟨и⟩ктишнь .BI. м(ѣ)с(е)ца авг8ста |[31].КГ. 8тврьждено вы сие мое швещание прѣдь архие|[32]писк8пом и прѣдь кнеӡемь Гю|[32]ргемь и прѣдь ж8паном Стефаном.

|[33]СТЕФАНЬ 8РОШЬ С ПОМОКИЮ Б(О)ЖИСЭВ КРАЛ(Ь) ВСѢХ РАШКИХЬ ӡЕМ(Ь)ЛЕ И ПОМОР(С)КЫХ

|[34]И сие шбекꙗние быс(ть) г(осподи)на кралꙗ прѣдь Михоилом Пежеником(ь) и прѣдь Петром Ма|[35]теикемь, и прѣдь Аньдрѣемь Урѣвикемь. †

Ако хоке сие схранити кралевьство ми |[26]тако да ме Б(ог)ь схрани 8 си вѣкь и 8 прид8щи. † Вь лѣто .ЅѰ.ЗВ. еньд⟨и⟩ктишнь .BI. м[ѣсеца] |[27]аг8ста .КГ. 8тврьждено би сие мое шветание прѣдь архи⟨епи⟩ск8помь и прѣдь кнеӡомь [Гю]|[28]ргемь и предь ж8пань Стефань.

|[29]СТ(Е)ФАНЬ 8Р⟨О⟩ШЬ С ПОМОКИ Б(О)ЖИОВЬ КРАЛЬ ВЬСЕИ РАШКѢИ ӡ⟨Е⟩МЛИ И ПОМОРЬСКЕ

|[30]И сие шбекание бьи(сть) г(осподи)на кралꙗ прѣдь Михоиломь Пѣженикемь и прѣдь Петромь Ма|[31]теикемь и прѣд Андрѣемь Урѣвикемь.

59

ЗАКЛЕТВА ДУБРОВАЧКОГ КНЕЗА И ОПШТИНЕ КРАЉУ СТЕФАНУ УРОШУ I

(1254. август)

Кнез Андреја Злаӣ (Дауро) и Дубровачка оӣшӣина обавезују се краљу Сӣефану Урошу I, да ће ӣошӣоваӣи ӣрава и обичаје који су у односима са сӣском државом владали у време њеӣовоӣ деде и оца.

Савремени препис у ДАД, (LXXVI Dipl. et acta - 3/Беч 990), написан на пергаменту ширине 137, дужине 300 мм, црним мастилом у 45 редова, писмом које садржи врло изразите брзописне елементе. Нема трагова печата ни печаћења. - На полеђини: Capitulare comitis et communis Ragusii cum rege Vrossio. - Фотографија: АИИ Ф II 3/376.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 35, № 26 (дат. 1254); Miklosich, *Mon. serb.*, 47-48, № 47 (дат. 1254-1256); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* II, 384-386, № 247 (дат. 1254-1256, са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 199, № 673 (дат. 1252-1254); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 580-581, № 504 (дат. 1254-1256); Новаковић, *Зак. сӣом.*, 152-154 (дат. 1252-1254); Соловјев, *Од. сӣом.*, 48-49, № 30 (дат. 1252-1254); Стојановић, *Пов. и ӣисма* I-1, 20-21, № 22 (дат. 1254).

Исправа нема датума, али се он може поуздано извести из везе са исправом бр. **58** ове збирке. Ова исправа је очигледно дубровачка заклетва која чини целину са заклетвом краља Стефана Уроша I Дубровчанима, датираном 23. августа 1254. В.: Кос, *Дубровачко - сӣски уӣовори*, 23-24.

† Ѿ кнеꙁь дȣбровьч(ь)ски Ꙗньдрѣи Ꙁлат, и вси властеле дȣ|[2]бровьч(ь)сци, и вса Ѡбкина градска ѡд мала до велиꙗ, кльне|[3]мо се г(осподи)нȣ кралю Ȣрошȣ ȣ Г(оспод)а Б(ог)а Вседрьжителꙗ и ȣ прѣ|[4]чистȣю его м(а)т(е)рь и ȣ с(ве)ты и животворещи крьс(ть) Г(оспод)нь |[5]и ȣ с(ве)та Б(о)жиꙗ Еваньгелиꙗ, и ȣ все с(ве)те Б(ог)ȣ ȣгодив'ше |[6]ѡд вѣка, сь правовь вѣровь чистѣмь ⟨срьдцемь⟩, беꙁь всакога |[7]пропад(ь)ства, ꙗкоре ѡд д(ь)н(ь)шн(е)га д(ь)не да имамо кра|[8]левьствȣ ти всакȣ почьсть господскȣ, ꙗкоре е была|[9]г(осподи)нȣ ни дѣдȣ ти и ѡтцȣ ти, и что е кь непочти тво|[10]ки всега тога да се варȣемо. Ꙁемлю кою сȣдь|[11]покаже кралевьствȣ ти да нѣмамо ꙁа ню печали, ни да е |[12]садимо бесь твоега повелѣниꙗ. И кои се виногра|[13]ди присȣдѣ кь тебѣ, вино тога лѣта да си е ȣꙁмешь. |[14]И ако се ꙁгоди тебѣ коꙗ печал и бȣде ти прити ȣ нашь |[15]град, или госпоги ни кралици, или твоимь властелом, |[16]или твоимь людемь кои бȣдȣ вѣрни кралевьствȣ ти |[17]да те примемо, и ȣ то врѣмѣ да не ȣспоменемо ни|[18]коегаре дльга никоимьре ȣꙁрокомь, и да при|[19]ꙗмо тебѣ ꙗко и сами себѣ. Жито и вино кое се |[20]начне продавати ȣ градѣ, да се не подражи тво|[21]ихь ради люди, нь да се продае ꙗко нашимь |[22]людем тако и твоимь. И бе⟨с⟩ сȣда ѡбкега да не ȣ|[23]чинимо никоегаре беспраньдꙗ чл(о)в(ѣ)кȣ ꙁемле |[24]твое. И бе⟨с⟩ сȣдьце кралевьства ти да не сȣди|[25]мо чл(о)в(ѣ)кȣ ꙁемле твое. Челꙗд ꙁ(е)м(ь)ле кралевьства |[26]ти кою смо плѣновали и кеть ȣ нась до пришь|[27]ствиꙗ твога кь намь да ю подамо. И аке кога |[28]грагꙗнина ѡсȣди ѡбькы сȣдь да подаемо его|[29]вь добытькь. Ꙗке ли мȣ добытка не стече, |[30]а мы самога кривца да даемо своѡвь главовь, |[31]доколѣ сȣдьце ȣговоре да се плати. Не плати |[32]ли се до ȣрока, да потола да е ѡстало на волы |[33]кралевьства ти. И аке кто прибегне ѡд |[34]гнѣва кралевьства ти ȣ град⟨ь⟩ нашь, да ȣ нась |[35]стое никоегаре ꙁла да не име чинити ꙁе|[36]мли кралевьства ти. Кȣмерька да дрьжи|[37]мо кралевьства ти ȣ ꙁаконѣ г(осподи)на ни ѡт(ь)ца ти. |[38]И сь кȣпловь ако се кто наиде ѡд нашихь чл(о)в(ѣ)кь, |[39]ходе по ꙁ(е)мли кралевьства ти свѣнь трьгь с ко|[40]ѡв ни нѣ рекло ходити кралевьство ти, да что |[41]бȣде хтѣние ȣчинити ѡд ныхь то да ȣчини. И аке |[42]кои годѣ кнеꙁь приходи к нам, вынȣ да стоимо |[43]ȣ сиемь ѡбѣтѣ ȣ кои се смо клели кралевьствȣ |[44]ти. И сие в'се како хокемо схранити крале|[45]вьствȣ ти, тако да ни не ȣбые Б(ог)ь и м(а)ти Б(о)жиꙗ |[46]и вси с(ве)ты.

60

ПИСМО КНЕЗА ЧРНОМИРА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ВЛАСТЕЛИ

(1252-1254, јул)

Кнез Чрномир, српски властелин у области око улаза у Боку Которску, пребацује Дубровчанима што заробљавају његове људе, не прихвата понуду да се на простору од Дубровника до Цавтата не наносе штете, јер он тамо нема људи, предлаже да се то установи за простор од Цавтата до Молунта.

Оригинал у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 985), написан на пергаменту ширине 177, дужине 131 мм, полууставом, црним мастилом у 22 реда. Печат је отпао; остао је траг у облику простора резервисаног за траку на спољном делу писма, где је уписана адреса: † Кнеꙁȣ дȣбровчк⟨о⟩ — мȣ и всѣѣмь (sic) властеломь. - Фотографија: АИИ Ф II, 3/370.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 25 № 18 (дат. 1253); Miklosich, *Mon. serb.*, 42, № 43, (дат. 1253); Kukuljević, *Regesta*, 194, № 653 (дат. око 1253); Smičiklas, *Dipl. zb.* IV, 545, № 476 (дат. 1253); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 23, № 25 (дат. 1252-1254). - Факсимил: Ђорђић, *Историја*, 280, № 62.

Писмо нема датума. Ослонац за датирање овог писма даје име дубровачког кнеза. Georgius Marsilius се спомиње у актима из 1252, а могао је владати најкасније до средине 1254, јер је крајем јула те године положио заклетву кнез Andrea d' Auro.

† Ѡдь кнеꙁа Ѵрномира [д]рагомꙋ ми приѣтелꙋ кнеꙁꙋ дꙋбров|[2]ькомꙋ Георьги Мерьсили и вьсѣмь властелом дꙋбровььки (sic). |[3]Се що ми сте писали и порꙋчали, вьсе раꙁꙋмѣхь. Да ере сте рекьл|[4]и, ми држимо вѣрꙋ и приѣтельство тебѣ и твоимь лꙋдемь, то, в|[5]ластеле не могꙋ ћа(?) покрити. Види се та вѣра и приѣтельство. |[6] Придоше ваш⟨и⟩ лꙋдие и еше моега ѵл(о)вѣка Лꙋкана и добитькь ꙋ|[7]ꙁеше. И послахь кь вамь: вратите ми. И не дасте нищаре, нь |[8]паѵе га продасте, и пакь есте дрꙋге лꙋди: три ѵ⟨ло⟩вѣке тере же|[9]нꙋ. И пакь послахь кь ва⟨мь⟩, и не дасте м⟨и⟩ ихь нь е продасте, едьне ꙁа|[10]а море, а дрꙋге камо ви хтѣни. И пакь ми есте моега ѵл(о)вѣка |[11]Рꙋхотꙋ и продасте га. И пакь ми есте моега ѵл(о)вѣка Дꙋбл|[12]анина и сьда га дрьжите. Да ере ми сте писали, да ви пꙋщꙋ ва|[13]шега ѵл(о)вѣка: ако хокете ви мьнѣ мое лꙋди вратити и що ми |[14]сте ꙋꙁели, ћа вашега ѵл⟨о⟩вѣка да пꙋщꙋ. А ере говорите, вл|[15]астеле, а да нѣ ꙁледи ѵловѣкомь одь Цпьтата до града,|[16]то ꙋ томь по воли ви е, ере хокете да имамо приѣтельство |[17]одь Цпьтата до града. Тко е приѣтель вѣрьнь вьзьдѣ е п|[18]риѣтель. А мои ниедьнь ѵл(о)вѣкь ниедьнь не сѣди онꙋге Цьп|[19]тата, нь ако хокете право, да одь Цпьтата до Молꙋньта|[20]да нѣ ꙁледи. И що бихь хотѣль кь вамь говорити, не могꙋ |[21]тога вьсега исписати, нь и тома(sic) поѵто ке мои ѵловѣкь |[22]говорити, вѣрꙋи га. Б(ог)ь ви даи ꙁдравие.

61

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ СВЕТОГ НИКОЛЕ НА ВРАЊИНИ

(око 1255)

Краљ Стефан Урош I поклања имања манастиру Светог Николе на острву Врањини у Скадарском језеру.

Повеља није сачувана. Спомиње се у вероватно фалсификованој повељи краља Стефана Уроша II Милутина из око 1309/1314. год. (в. бр. **117** ове збирке).

Изд.: Новаковић, *Зак. спом.*, 578 (дат. око 1255), као помен.

Није прихватљиво мишљење Шекуларца (*Дукљанско - зетске повеље*, 66-68), да је оштећени примерак повеље у архивском одељењу Цетињског музеја под бр. 2, оригинал овог несачуваног акта. О томе види наш коментар уз бр. **117** ове збирке.

И виде кралевство ми роусовꙋле господина ми деда кѵь Сави и светопоѵившега господина и деда ми кралꙗ Владислава, и господина и родителꙗ превисокаго кралꙗ Ꙋроша нихь даниа и ꙋтврьждениа, по томꙋжде обраꙁꙋ и такожде и кралевство ми сатвори милость людемь Светаго Николи всемь првимь и коихь сам аꙁь придао. . .

62

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1258-1259)

Краљ Стефан Урош I поклања манастиру Хиландару келију Свете Петке у селу Тморанима.

Оригинал није сачуван, али се изричито спомиње у хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина о повратку тог села под власт Хиландара:

† Понеже ѡбрѣте кралевьство мы, ꙗко г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь ми ѡ(ть)ць, с(ве)топочив'ши крал(ь) приложі|²ль бѣше манастироꙋ С(ве)тои Б(огороди)ци оꙋ С(ве)тои Горѣ, Хилан'дароꙋ, оꙋ Скопскои |³странѣ, вь мѣстѣ рекомѣмь Т'моране келию С(ве)те Пет'ке, кою ѥ быль сьꙁда|⁴ль нѣкто протосѣвасть ꙁагорьскыи Прибо вь дни Асѣна ц(а)ра. И пакь бѣ|⁵ше таꙁи келиꙗ ѡтстоꙋпила ѡт манастира кьгии и Скопиѥ бѣше ѡтстоꙋпило ѡт кралевьства нашего.

(Уп. бр. **93** ове збирке, наведене редове).

63

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ СВЕТОГ ГЕОРГИЈА КОД СКОПЉА

(1258-1259)

Повеља није сачувана, али се изричито спомиње у хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина овом манастиру, уз повеље других владара и то после повеље бугарског цара Константина (1258-1277) а пре повеље византијског цара Андроника II (1282-1328). (В. бр **92** ове збирке, назначене редове). Претпоставља се да је ова Урошева повеља могла бити издата у приближно исто време када и повеља за келију Свете Петка у Тморанима. (В. бр. **93** ове збирке, редови 1-7).

|[16] И видѣ кралквство ми правила и оутврьждениꙗ, хрисѡволе с(ве)тыих(ь) и пра|[17]вовѣр'-нихь ц(а)рь и краль прѣжде мене бившїих: с(ве)т(а)го Рѡмана ц(а)ра наи|[18]прьваго ктитора с(ве)т(о)мꙋ мѣстоу семꙋ, Диѡгена ц(а)ра, Петра ц(а)ра кѵр(ь) |[19] Никифора ц(а)ра и с(ве)т(а)го кѵр(ь) Алеѯиꙗ ц(а)ра, с(ве)т(а)го Сѵмеѡна Неманѥ, Аса|[20]на ц(а)ра, Ватаца ц(а)ра, Калимана ц(а)ра, Стѣфана прьвѡвѣн'чанаго |[21]кралꙗ(sic), Ко(н)стан'тина ц(а)ра и родителꙗ кралкв'ства ми крал(ꙗ) Ꙋрѡша прь|[22]ваго, и кѵр(ь) Ан'дроника ц(а)ра Палеѡлога вьтораго.

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ СВЕТОГ ГЕОРГИЈА КОД СКОПЉА

(1258-1259)

Повеља није сачувана, али се изричито спомиње у хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина овом манастиру, уз повеље других владара и то после повеље бугарског цара Константина (1258-1277) а пре повеље византијског цара Андроника II (1282-1328). (В. бр **92** ове збирке, назначене редове). Претпоставља се да је ова Урошева повеља могла бити издата у приближно исто време када и повеља за келију Свете Петка у Тморанима. (В. бр. **93** ове збирке, редови 1-7).

|[16] **И видѣ кралиевство ми правила и оутврьждениꙗ, хрисѡволе с(ве)тыих(ь) и пра|[17]вовѣр'ниихь ц(а)рь и краль прѣжде мене бившїих: с(ве)т(а)го Рѡмана ц(а)ра наи|[18]прьвааго ктитора с(ве)т(о)мꙋ мѣстоу семꙋ, Диѡгена ц(а)ра, Петра ц(а)ра кур(ь) |[19] Никифора ц(а)ра и с(ве)т(а)го кур(ь) Алеѯиꙗ ц(а)ра, с(ве)т(а)го Сумеѡна Немане, Аса|[20]на ц(а)ра, Ватаца ц(а)ра, Калимана ц(а)ра, Стѣфана прьвѡвѣн'чанаго |[21]кралꙗ(sic), Ко(н)стан'тина ц(а)ра и родителꙗ кралев'ства ми крал(ꙗ) Ꙋрѡша прь|[22]ваго, и кур(ь) Ан'дроника ц(а)ра Палеѡлога вьтораго.**

64

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ СВ. АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА НА ЛИМУ

(1254-1263)

Будући да су Бугари приликом продирања у Србију однели и хрисовуљу којом је краљ Стефан Првовенчани потврдио поклоне хумског кнеза Мирослава манастиру Св. Петра и Павла на Лиму, краљ Стефан Урош I, у споразуму са архиепископом Арсенијем и својим братом епископом Савом (касније архиепископом Савом II), по саслушању мештана, обнавља хрисовуљу Стефана Првовенчаног и поклања овом манастиру, као новом седишту хумске епархије имања и људе који су припадали претходном седишту епархије, манастиру Св. Богородице у Стону.

Оригинал није сачуван. Постоји препис у АХС под бр. 135/137, топографска сигнатура: Свт. 1, написан на пергаменту у облику свитка ширине 536, дужине 1615 мм, црним избледелим мастилом, уставним писмом у 145 редова рачунајући и потпис. Исправа је написана на три комада пергамента спојена шивењем, и то између 87. и 88. реда тањим канапом, а између 140. и 141. реда пуним финијим концем. После краљевог акта на истом комаду пергамента дописана је потврда архиепископа Арсенија I, у 12 редова, рачунајући и потпис. Оба акта су написана истом руком, истим правописом и истим облицима скраћивања. По Мошину, палеографске особине упућују на то да је овај примерак настао у трећој четвртини XIII века. Некада је кроз последњи ред Арсенијеве потврде био провучен плави свилени гајтан, на којем је висио краљев печат, вероватно позлаћен, пречника 58x60 мм. Због последица хаварије данас печат више не виси; налази се уз исправу. Пет залетованих клинаца којима су спојене плочице аверса и реверса сведоче о пресељавању печата са неке друге повеље (Драгутинове?, вероватније Душанове). На аверсу је стојећи

лик владара без нимба, у византијском репрезентативном ставу. Легенда тече у круг уз ивицу између два концентрична круга састављена од густо нанизаних перлица и гласи: †СТ⟨Е⟩ФАНЬ КРАЛЬ В ХРИСТА Б⟨О⟩ГА ВЕРНИ КРАЛЬ СРЬБСК⟨И⟩ХЬ З⟨Е⟩МЛЬ И МОРСКИ. Необично је да се реч КРАЛЬ јавља два пута, а није у сагласности са потписом МОРСКИ м. ПОМОРСКИХЬ. На реверсу је лик св. Стефана првомученика и архиђакона са легендом: † СВЕТИ СТЕПАГНЬ ПРЬВОМУЧЕНИКЬ АГРЬХИДИꙗКОНЬ И ПОСТОЛЬ. Главне грешке су у имену светитеља: Степагнь м. Стефань, у ознаци свештеничког чина: агрьхидиꙗконь м. архидиꙗконь и постоль м. апостоль. - Опис повеље и печата: Мошин, *Повеља краља Владислава, 29-32;* Синдик, *Срӣска акӣа,* 114-115; исти, *Срӣски средњовековни ӣечаӣи,* 233, сл. 11, 12. - Фотографије: АСАНУ 7903-2; НБС Ф 2861; АС (филм).

Изд.: Флоринскій, *Афонские акты,* 22-23 (извод. дат. 1243-1277); Стојановић, Споменик III, 8-11 (извод, дат. 1254-1264); Новаковић, *Зак. сӣом.,* 593-596 (извод, дат. 1254-1264); Korablev, *Actes de Chil.* II, 377-383,№ 4 (дат. 1254-1264).

Лит.: Руварац, *Мирослав,* 65-68; исти, *О хумским еӣискоӣима,* 7; Вукичевић, *Је ли био Мирослав,* 13; Станојевић, *Је ли био Мирослав,* 375-380; исти, *Догађаји, 1253 и 1254 ӣод.,* 191-198. Слијепчевић, *Хумска еӣархија,* 239-269; Ћоровић, *Пиӣање о хронолоӣији,* 24-34; Динић, *Три ӣовеље,* 78-84.

О аутентичности ове повеље и њеном односу према Стонској повељи (в. бр. **54** ове збирке) настала је обимна литература. Руварац, у наведеним радовима, бранио је аутентичност повеље, док је Вукичевић то оспоравао. Мишљење Вукичевића подвргао је оштрој критици Станојевић. Слијепчевић и Ћоровић, сматрали су да је садржај веродостојан. У новије време повељу је проучавао и Динић, који је такође дошао до закључка да је садржај повеље веродостојан, истичући Ћоровићево мишљење да главни разлог фалсификовања, преузимање имања стонске цркве не стоји, јер су та имања наведена као поседи који ће и убудуће припадати стонској цркви.

Исправа није датирана. Као поуздан *terminus post quem* може се узети година 1253, када су Бугари опустошили манастир Св. Петра и Павла а као *terminus ante quem* година 1263, када је епископ Сава постао архиепископ Сава II. (Уп.: Станојевић, *Срӣски еӣискоӣи* 44-49). Оригинал исправе изгледа да је био сачуван још у Милутиново време. У Милутиновој повељи истом манастиру (уп. бр. **144** ове збирке ред 29-31) има места која су тачније преписана са оригинала, него у повељи која се овде објављује (уп. ниже ред 18-19). Правопис Милутинове исправе је правилнији. Научницима је увек посебну бригу задавала необична замена ѣ са ꙗ и оу са ю. Право објашњење још није нађено. Уп.: Ћоровић, н.д. 24-34 и Динић. н.д. 82-83. Динић сматра да потписе није писао исти писар.

Мошин (*Повеља краља Владислава,* 29-32) сматра да печат који се данас налази уз повељу припада Урошу I, али изгледа ипак вероватније мишљење Динића, н.д. 78-84, да је то печат који је са неке од Душанових повеља пребачен на Лимску повељу. Наиме, легенда на печату помиње име краља Стефана без имена Урош, па је стога мало вероватно да се ради о Урошевом печату. У прилог томе говори и горе наведени физички опис.

ІС	ХСЬ
НИ	КА

ЦАР Понеже оубо мнози начеше чинити повꙗсти ѡ извꙗст⟨в⟩ованыхь вь нась вещехь словеси оутв|[2]рьжденик, изволи се мнꙗ послꙗдьствовати реченомю вьплыщьшюмоу се ѡ⟨д⟩ Троице ѥдино|[3]мю Іс(оусоу) Х(рист)ю С(ы)ню Б(о)жию ѡть пр⟨ꙗ⟩ч(и)стиѥ Б⟨огороди⟩це приснод(ꙗ)ви М(а)риѥ неизречено рождьшаго се на сп(а)с(е)ни |[4]наше; своимь изволениѥмь створи вса ꙗже вьсхотꙗ, páче всеѥ твари видимиѥ и невидимыѥ |[5]изволи своимь чл⟨о⟩в⟨ꙗ⟩колюбиѥмь родь чл(о)в(ꙗ)чь, вьѥдинь се самь си по сющьству, ѡбоѥ бысть вьѥюпꙗ Б(ог)ь и ч|[6]ловꙗкь, ходеи же по земли пльтыю, си вь ꙗдрꙗхь Ѡ(ть)ца сь С(ве)тымь Д⟨оу⟩хомь сьпрꙗстольствюѥ, сюща|[7]ꙗ вь мирꙗ вьзлюби до коньца, призва своѥ оученики и рече к нимь: „Кого ме гл(агол)ють чл(о)в(ꙗ)ци бити“. Изь|[8]брани же прьвоначельни врьховни ап⟨осто⟩ломь Петрь рече: „Ти ѥси Х(ристос)ь с(ы)нь Б(ог)а живаго“. Паки же ти рече: |[9]„Ѡче, хощю да идꙗже ѥсьмь азь, тюи да бюдоуть сь мною, да видеть славю мою, юже даль ѥсть мнꙗ, |[10]и ти да имють ю ѡть сложениꙗ мира. Не ѡ тꙗхь ѥдинꙗхь молю, нь и ѡ ⟨ѡ⟩нꙗхь вꙗрюющихь словесе|[11]мь ихь вь ме, да бюдоуть сь мною“. Павьлови же рече: „Иди вь ѥзики расточениѥ и сьбери ѥ вьѥдино“. Вса|[12]ь их же вьзлюби ѡбоюнадесете, рече имь: „Дрюзи мои ѥсте и братьꙗ; ѥгда придеть С(ы)нь чл⟨о⟩в⟨ꙗ⟩)чскы сюдити вса|[13]и Вьселенꙗи, сꙗдꙗте и ви на двꙗюнадесете прꙗстолю сюдеще ѡбꙗманадесете колꙗнома Издравлевꙗ |[14]ма“. (sic) Паки же рече: „Любеи ме, вьзлюблень бюдеть Ѡтьцемь моимь“. Ми же земльни сюще, ѡбложени пльтьско|[15]ю тльстотою, нꙗгдꙗ некли вьзведьше д(оу)шевнꙗи и срьдьчнꙗи ѡчи к Тебꙗ, Х(рист)е, из гльбини д(оу)шевниѥ вьп|[16]иѥмь и тьщимь бо се вьзлюбити Те, ꙗко же рече: „Вьзлюбите паче все д(оу)ше своѥ“. Видꙗхь бо на любещихь Те |[17]знамениѥ бл(а)г(о)д(ꙗ)ти Твоѥ: стꙗне бо бꙗснихь ѡтьгнаше, с(ве)тыѥ же мощи миро излꙗвають притꙗка|[18]ющимь кь вамь сь вꙗрою. К нимь же тко више начельници, нь ви с(вꙗ)ты ап(о)с(то)ли. Кь вамь полючьшихь честы |[19]избрахь бл(а)г(о)д(ꙗ)ти С(ве)т(а)го Д(оу)ха, рекю же и г(о)с(по)д(и)на моѥго с(вꙗ)т(а)го Симеѡна, вамь ретьника, смꙗрени по м(и)л(о)сты |[20] Твоѥи Вл(а)д(и)ко мои Х(ри)с(т)е, вседрьжавни г(о)с(по)д(и)нь всеѥ Срьпьскиѥ Земле и Поморьскиѥ, Ст(е)ф(а)нь Оурошь, с(ы)нь с(ве)т(а)го |[21] г(о)с(по)д(и)на крала Ст⟨е⟩ф⟨а⟩на Прьвовꙗньчаньнаго крала, вьнюкь с(ве)т(а)го Симеѡна, владичьствоующю ми вь д|[22]ни кралевьства ми всꙗми земльми ѡтьчьства ми, грꙗхь ради моихь изидоше Боугаре и поплꙗн|[23]ише цр(ь)к(о)вь С(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Петра вь Лимю и вьзеше ризницю и сьсоуди цр(ь)к(о)вниѥ и крюсоволь златопеча|[24]тьни, что бꙗше записаль ѡт'ць ми своѥмю стрицю, великомю кнезю хльмьскомю Мирославоу, |[25]а моѥмю дꙗдоу. Призва кралевьство ми архиѥпис(ко)па Арсꙗниꙗ и ѥпис(ко)па хльмскаго Савоу, брата |[26]кралевьства ми, како бꙗше оутврьдиль крюсоволь Прьвовꙗньчани краль Ст(е)ф(а)нь, ѡт(ь)ць кралевьства |[27] ми, сь братомь своимь с(ве)тымь Савомь, прьвимь архиѥпис(ко)помь, тако и азь изювꙗдꙗвь ѡть брат|[28]а кралевства ми сь ар(ь)хиѥпис(ко)помь Арсꙗниѥмь и сь всꙗми пис(ко)пи(sic) и сь игюмени и сь властели велик|[29]ими и малими кралевьства ми, и заклехь Б(о)гомь и чстьнимь кр(ь)стомь и с(ве)тыми ап(о)с(то)ли, да не п⟨о⟩|[30]вꙗде криво кралевьствоу ми, изювꙗдꙗхь ѡ всемь извꙗсто ѡ селꙗхь и ѡ планинахь и ѡ людехь |[31]и ѡ Власꙗхь, како ѥ що

ѡть прꙗде било. И постави кралевьство ми златопечатьни кроусоволь, |[32]ꙗко же бꙗше ѡть прꙗде било. И постави кралевьство ми, г(о)с(по)д(и)нь ѡт'ць ми поставиль сь архиепис(ко)помь с(ве)тымь Савомь, и азь такожде по м(и)л(о)сты |[33]Б(о)жики сьставихь и оутврьдихь сь архиепис(ко)помь Арсꙗникмь. Село Прюшька вьсь сь всꙗми медам|[34]и, а заселиѥ мю Липьница, како ѥ ѡть прꙗде било. Село Лѣшьница сь всꙗмы медамы, а з|[35]аселиѥ мю Чельча, а меда Чельчы оу Чловꙗчоу главоу, како ѥ ѡть прꙗде было. Село К|[36]рокочево сь всꙗми мегамы, а заселыѥ мю Хомоле, а мега Хомолю ѡб ѡню стра|[37]ню ѡноудънега гоудела право ныз дꙗль прꙗма Чл⟨о⟩в⟨ꙗ⟩чꙗ главꙗ, како ѥ ѡть прѣде било. Село Лꙗтине |[38]конь моста и мость, како га постави дꙗдь ми, брать с(ве)т(а)го Симеѡна, Мирославь кнезь хльмьски, в|[39]ь доходькь цр(ь)квы, тако и ми оутврьдисмо вь доходькь, како ѥ ѡть прѣде било. А меда ѥмю више моста |[40]прꙗзь потокь оу Сютꙗсцꙗ, оу Полечатю стѣню, ѡть Полечате стꙗне право оузь дꙗль оу Коныць, ѡть Ко|[41]ница все по дꙗлоу оу Црьнильню стꙗню. Село Церова, а меда ѥмю ѡть Чрьныльне стꙗне пра|[42]во по дꙗлю, више Борошевине оу крьсть, оу локьвь на Срьдевꙗ брьдꙗ. Сꙗнокось Савынь, Оу[лигꙗреви]|[43]на на Лоубови дꙗдевьчина, а меда ѥ оу Дольне чело Люке потокь, и оусь потокь конь Савина сꙗнокоса оу лок|[44]ьвь, оу Горьне чело Люке потокь и оус потокь право оу Срьдево брьдо, и по Срьдевоу брьдоу по дꙗлоу. |[45]Село Растетина, а меда ѥмю ѡть Срьдева брьда оу Драгань доль, право низь потокь, како се пот|[46]ока стакта, и прꙗзь потокь оу Црьнино брьдо, и ѡть Црьнина брьда прꙗко Бачина дола оу Кы|[47]прьникь, и ѡть Кипрьника оу Цвꙗтоквиню, ѡть Цвꙗтоквине, оу Мочила, ѡть Мочиль, прав|[48]о оу Градьць, ѡть Градьца оу Любовидьскы дꙗль више Скочигорине, ѡт Любовидского дꙗла |[49]все по дꙗлоу оу Глогь, ѡть Глога на погорь право [н]изь дꙗль оу Чл⟨о⟩в⟨ꙗ⟩чоу главоу, и ѡть Чл⟨о⟩в⟨ꙗ⟩че главе |[50]оу рꙗкоу оу Лꙗшьницоу. Село Оучиныче, а меда ѥмоу ѡть Лꙗшьнице оузь дꙗльль (sic) право оу Михолю |[51]цр(ь)квь, ѡть Михоле цр(ь)кве по дꙗлоу оу Вльчыю [ꙗ]моу, ѡть Вль⟨чы⟩ѥ ꙗме оу ками оу валь, ѡть каме|[52]на по дꙗлоу оу Црьнево брьдо, и ѡтоуде все по дꙗлоу како се камы вали сꙗмо и ѡнамо, по дꙗлю |[53]оу Велыю главоу. Село Недакоусы, а меда ѥмоу ѡть Вельѥ главе оу Доброу водоу, и ѡть Добре воде |[54]оу Слꙗпьчь потокь, и ны⟨с⟩ Слꙗпьчь потокь како оупада оу Лымь. Оулыꙗревина выше Быстрьца, а м|[55]еда ѥи оу дольнене(sic) чело Лоуке потокь, оус потокь право на дꙗль, по дꙗлоу како се камы валы прѣм|[56]а потокоу, прꙗзь Быстрьць право оузь брьдо оу дꙗль, по дꙗлоу оу планиноу. Село оу Брьсковꙗ |[57]Простꙗныѥ, а заселиѥ моу Быстрица, Добрихьнина, Гостыловина, Стричина, Плавковын|[58]а, Сельца, Ꙗсенова. А планина моу Конь. А мега Простꙗныю ѡть Таре оу стꙗноу оу Пꙗловын|[59]оу право по горьнемь дꙗлоу оузь брьдо оу Градьць, ѡть Градьца по дꙗлоу оу стоуденьць оу Боу|[60]рень, ѡть Боурена право цꙗстомь оу Велию героу, оу Пысаноу клоу, ѡть Пысане кле конь Дꙗди|[61]на пола право ⟨оу⟩ Оугарьчь стоуденьць, ѡть Оугарьча стоуденьца за Ѥлꙗноу главоу оу Бꙗлокви|[62]ноу прꙗзь рꙗкоу прꙗзь Тароу, право оузь брьдо оу планыноу, по дꙗлоу оу Кричань, ѡтоуде право |[63]оу Стольць, ѡть Стольца оу Колꙗнькоу, ѡть Колꙗньке оу планыноу Оуборькь, ѡть Оуборька на |[64]погорь оу Градьць, ѡть Градьца на погорь право по срꙗдꙗ Каменыце право оу Тароу, прꙗ|[65]зь Тароу оу Пꙗловыноу. Планына Смрꙗчныкь. А меда ѥи ѡбь сию страноу Чрьнога врьха оу |[66]прьвы дололь(sic) кыѥ ѡть Чрьнога врьха оу Вльчꙗ оуши, оу Ꙗворыѥ и ѡтоуде како потꙗче Стоудена |[67]рꙗка на погорь низь Стоуденоу рꙗкоу, и ѡть Стоудене рꙗке право оу стоуденьць оу

Рапьщꙗнь, |[68]ѡть стоуденьца право на погорь, прꙗзь потокь оу стꙗноу оу Ловьжыбабоу, ѡть тоуда прꙗк|[69]о потока право оу Радетино брьдо оу Великоу главоу, и ѡть Велыѥ главе на погорь низь дꙗль оу Ра|[70]вьноу рꙗкоу, како се потока стакта, и прꙗзь рꙗкоу право оузь брьдо оу Глогь, ѡть Глога пр|[71]аво оу [Б]ꙗлаиковиноу, ѡть Бꙗлаиковине право низь Прапатьни дꙗль на погорь оу рꙗкоу оу |[72]Быстрьць и прꙗзь рꙗкоу оузь брьдо право оу Вострельско брьдо, и ѡврьхь Быстрьца двꙗ пе|[73]чы цр(ь)кьвнꙗ. Село Ракошь оу Кюꙗвьчы, а меда ѥмоу ѡть Оушьче выше Ꙗзвынь оу потокь, на дѣ|[74]ль оу локьвь, ѡть локьве оус потокь оу Мꙗльскоу стꙗноу оу Комыньныкь, по дꙗлоу ѡ⟨ть⟩ Тꙗвычь |[75]выше Петьке оу прꙗкоу цꙗстю како походы ѡть Тꙗвычь оу Црьныльны стоуденьць, ѡть Бѣ|[76]лога пола, оу потокь оу Гоиньскы пють и ѡтоудю право како греде цꙗста оу Сюшыцоу оу |[77]Радова кючыща, оуза Бедрьке, оу Ꙗрьнь, прꙗзь В[ои]новю (sic) рꙗкю прꙗзь брьдо оу Ковачыцоу. Село |[78]Крюшевьць оу Дрьжьковынꙗ, а меда ѥмоу по дꙗлю оу камы оу Тоциль, ѡтоудю прѣшдьше прꙗ|[79]зь рꙗкю оу слатынноу, ѡтоуда прꙗзь брьдо оу дрюгю слатыноу, и ѡть слатине на млынь, и ѡть мл|[80]ына оус потокь, конь потока пютемь оу Врьтолом[ꙗ]иню цркьвь, ѡ⟨ть⟩ тюда по дꙗлю оу Илыиню цркьвь, ѡ|[81]ть дюда(sic) по дꙗл[ю] оу Болестыню гробьлю, ѡть тюда оу Грохоть, ѡть Грохота по дꙗлю за Велыѥ поле, |[82] прꙗшдьше оу дꙗль кои ѡть Крюшевьца греде [и ѡть] дꙗла оу дꙗль кь Д⟨ꙗ⟩вичю потокю ѡть тюда по |[83]дꙗлю кь Арьбанашю потокю оу дꙗль, ѡть тюда оу рꙗкю оу Кныню. И дахь села оу Хльмьсцы зе|[84]млы: село Быволе брьдо на брꙗзꙗ Неретьве, а меда ѥмю оу Ѡслыцю, ѡт Ѡслыце право оу два дюба, |[85]подь дюбома оу Жывыцю, оу Равны граньца (sic) оу дюба на брьдꙗ, ѡть границе право оу рьть Дольца |[86]сь южьне стране оу два цера, ѡть церю оу граныцю пологь Медала, ѡть граньце мымо гомылю оу |[87]Велыю гомылю, ѡть Велыѥ гомиле оу Малю гомылю и оу Велыю гомылю конь Шыпове полане, ѡ|[88][ть] Велиѥ гомиле посрꙗдꙗ Шипове полане, на вьсточьнои страноу на ꙗмоу, ѡть ꙗме оу грани|[89][ц]оу, ѡть граныце оу дрюгю граныцю и оу третыю граныцю конь Шипове полане по брꙗгю Рꙗпь|[90]но[г]а дола граныца на вьсточьню страню коꙗ граныца на брꙗгю Рꙗпьнога дола, ѡть граныце |[91]оу граныцю пры церю наконь лаза посрꙗдꙗ Срьныꙗка, ѡть Срьныꙗка оу гомылю, право оу граны|[92]цю, ѡть граныце оу граныцю медю лазома на Велеки плочы на Жывицю, ѡть Велыѥ плоче прꙗшдь|[93]ше лазе граныца на Гредꙗ, оу гомылю и оу граныцю конь гомыле, ѡть Люке Быволю брьдю мега на |[94]оустыѥ Топлюхе како прыстаѥ Неретьвь, и ѡтюда оу Рьть право оу горю на Брьдꙗ. На рьтю гра|[95]ныца. Ѡть граныце оу Равнь граныца пологь [ж]юпе(?), выше тога оу гомылю, посрꙗдꙗ Выдары|[96]ꙗ оу Велыю гомылю, ѡть Велыѥ гомыле посрꙗдꙗ Выдарыꙗ граныца на Сльньчькои цꙗстꙗ. А з|[97]аселы ѥмю Топлыца и Морюга. Село Брьщаныѥ сь выногрꙗды и сь всꙗмы медамы како ѥ ѡть |[98]прꙗде было. Село Жывогоще оу морьсцꙗ краи, а мега ѥмю ѡт Дрꙗвꙗника оу потокь оу брьдо оу |[99]Ходымырю варьдю, оу Ловорыню, оу потокь. А заселыѥ мю Оустрьнь и сь всꙗмы медамы, како ѥ ѡт|[100]ь прꙗде было. Оу Стонꙗ земла ѡколо цркве, како ѥ ѡт прꙗде было, кнежина вса и врьть кнежь, лоу|[101]ка вса. Дахь С(ве)тои Б(огороди)цы оу Стонꙗ два выногрꙗда: ѥдьнь оу С(ве)тога Петра а дроугы оу Выньномь. Село П|[102]оныкви, а меда ѥмю оу Прачынь дол, ѡть Стона на прыстаныще, горꙗ оузь брьдо на Злю плочю прѣ|[103]зь брьдо право оу море, ѡтюда меда селю оу врьхь[a] , оу гомылю, оу брьдо, право оу Стюденьць, ѡть Стюде|[104]ньца право оу Просꙗченю

стꙗню, ѡть Просꙗчене стꙗне прꙗꙁь брьдо оу море. А ꙁаселык мю Бю|[105]ва оу Урьнои горꙗ поль ꙁемле и сь мегамы, како ѥ ѡть прꙗде было. Ꙁемла на моры Соудь Жели|[106]ꙗнь. Село Трьнова и сь мегамы, како ѥ ѡть прꙗге было. Село Малыкове, а меда ѥмю ѡть Попь|[107]вьске жюпе оу Лоꙁыцю, ѡть Лоꙁице оу Варьдыцꙗ, ѡть Варьдицꙗ оу Главыцю, конь Главыце оу Лыпопо|[108]во Ластовь, оу корито конь Дескове спыле, оу Ненадꙗѥвь крьсть, ѡть Ненадꙗѥва крьста оу Комар|[109]ьны доль, оу Старьчь дольць, оу Драгьчевь дюбь, ѡ[т]ь дюба право оу море. Село Ѡсьльныкь, а меда ѥм|[110]оу ѡть Корыла оу Сенева брата, по брꙗгю како се камы валы оу Грьдань доль, ѡть Лоучьче на Вꙗ|[111]тю, ѡть Вꙗте по брѣгю како се камы валы оу Ꙗбльковы доль, ѡть Мрьчева оу поль Свыногала, оу |[112]Ѡстрычьныцю како се камы валы оу Добрю гла[воу?], оу Кнежь лаꙁь оу Хлꙗбь, оу Ѥлꙗне корыто, оу Лысь|[113]ць оу Рьдань доль. На Сираковычыхь дахь честь Конюховю и Ковачевю и Братьковю, дахь С(ве)тои Б(огороди)цы |[114]сь выногради и сь лоудьмы. А се Власы цр(ь)кьвны: Бюдань сь дꙗтыю, Доброгость сь дꙗтыю, Нꙗгославь сь д|[115]ꙗтыю, Стане сь дꙗтыю, Шарьбань сь дꙗтию, и Нꙗгославь и Лиле, Велымырь сь дꙗтыю и с⟨ь⟩ братоѡмь, |[116]Грьде сь дꙗтыю, Гоило сь дꙗтыю, Драгославь Гагюль сь дꙗтыю, Болеславь сь дꙗтыю, Дражынь сь дꙗ|[117]тию, Храниславь сь дꙗтыю, Роуганович ь сь дꙗтию, Драгославь Глотановичь сь дꙗтию, Дꙗдосла|[118]вь сь дꙗтию, Бюдок сь дꙗтыю, Бана Доброславичь сь дꙗтыю, Братославь Добрихьнычь сь дꙗтию, |[119] Мирохьна сь дꙗтыю, Люпько сь дꙗтыю, Прꙗдиславь сь дꙗтию, Нꙗгославь Тꙗхоѥвичь сь дꙗтию, |[120]брать мю Драгославь, Станиславь сь дꙗтию, Мильгость сь дꙗтию, Прьвославь сь дꙗтию, Доброхь|[121]на сь дꙗтию, Бале сь дꙗтыю, Дꙗдок сь дꙗтыю, Толыславь Драгачичь сь дꙗтию, Добрихьна Грьдо|[122]маньчичь сь дꙗтию, Драгославь и брать мю Радомирь сь дꙗтию, Радославь сь дꙗтыю и с⟨ь⟩ братомь, |[123]Радок Бюколаи сь дꙗтию, Бракновычь Драгоило и сь братомь, Брататичь Лꙗпьчинь и сь братомь и |[124]сь дꙗтыю има. Сы же храмь С(ве)тыхь Ап(осто)ль вь всакои свободꙗ да прꙗбываѥть, ѥже господьствюѥи |[125]сиѥю ꙁемлею да не владаѥть сею црквыю, ны людьмы велыцꙗмы ни малымы, ны ѥгови владаль|[126]цы. А глобе нитькоре да не вьꙁыма на црквьномь чл(о)в(ꙗ)цꙗ, раꙁвꙗ кога иꙁволи с(ве)ты Петрь ап(о)с(то)ль, быти |[127]с(ве)тытела, да своимы сели владаѥть како ѥ ѥгова вола. И се вꙗждь да ѥсть послюхь чл⟨о⟩в⟨ꙗ⟩ѥю црквьно|[128]мю вь всакомь соудꙗ .В. динара. Аще ли кто нꙗкьгда вь нꙗкоѥ врꙗме наважденыѥмь и ꙁавист|[129]ию дигꙗволею коимь ѡбраꙁомь вьсхощеть поработыти с(ве)тоу цр(ь)кьвь и прꙗтворити прꙗданьна мь|[130]номь, илы вь селꙗхь илы вь планынахь, или вь Власꙗхь, или вь добитьцꙗхь, или вь кобилахь, или |[131]вь ꙁемлы и вь выноградꙗхь, правилꙗхь цр(ь)кьвнꙗхь или ѡть владичьствоующихь ꙁемльным|[132]и, или ѡть властель, или кто прꙗдрьже: светытель да ѡпоменють вь то врꙗме владичьствоу|[133]ющю всею ꙁемлею кралеви, того бо имать с(ве)та црквы ѡсветитела и вьтораго ктитора, прьва |[134]бо м⟨о⟩льба ѡ немь вь поменꙗхь бываѥть, сыꙗ бо створи и пода кралевьство ми на ѡставле|[135]ныѥ грꙗхомь с(ве)томю ап(осто)лю Петрю. Да аще кто ѡбрꙗщеть се прꙗтворивь писана мною вь сиѥмь |[136]крюсоволы, таковы да бюдеть проклеть ѡть Г(оспод)а Б(ог)а вседрьжытела и ѡть пр(ꙗ)ч(и)стыѥ ѥго м(а)т(е)ре, и ѡть |[137]силы ч(ь)ст(ь)наго крьста, и ѡть всꙗхь с(ве)тыхь сыль неб(е)снихь, и ѡть с(ве)т(а)го прор(о)ка и пр(ꙗд)т(ꙗ)че крьстытела |[138] Іѡвана, и ѡть прьвоначельнаго ап(о)с(то)ла Петра [и ѡ]ть с(ве)тыхь ап(о)с(то)ль, и ѡть с(ве)т(а)го прьвом(ю)ч(е)н(и)ка Ст⟨е⟩ф⟨а⟩на |[139]и архидигꙗкона и ап(о)с(то)ла,

и ѡть с(ве)тыхь ѡтьць .ТИІ. иже вь Ныкеи, и ѡть всꙗхь с(ве)тыхь ѡть вꙗка Б(ог)оу |[140]оугождьшихь да ѥ проклеть и ꙁавеꙁань вь сы вꙗкь и вь боудющꙗ, и да бюдеть ѡтрыновень прѣ|[141]чистаго тꙗла и крьви Х(рист)а Б(ог)а нашего, и да ѥсть прычтень сь и Юдою прꙗдателемь и рекьшымы: |[142] „Вьꙁмы, раꙁ[ьпни ѥ]го. Крьвь ѥго на нась и на [чедꙗхь н]ашихь“. Вь Д(ь)нь соудны да имать сюпьрьны|[143]ка с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Петра, а ѡть мене да бюдеть проклеть. Сего рады оутврьды кралевьство мы и ꙁа|[144]пыса вь свꙗдꙗныѥ всꙗмь. Ам(и)нь. Ам(и)нь. Ам(и)нь.

СТ(Е)Ф(А)НЬ ѸРѠШЬ ПО М(И)ЛОСТИ Б(О)ЖИѤИ КРАЛЬ И СБ(О)Г(О)МЬ САМОДРЬЖЬЦЬ ВСЕХЬ СРЬБСК(И)ХЬ ꙀЕМ(Ь)ЛЬ И ПОМОРЬСКИХЬ

[a] Упор. примедбе а, б, уз бр. **54** ове збирке.

65

ПОВЕЉА АРХИЕПИСКОПА АРСЕНИЈА I МАНАСТИРУ СВЕТИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА НА ЛИМУ

(око 1260)

По одлуци краља Стефана Уроша I архиепископ Арсеније I потврђује претходну исправу као што је некад први српски архиепископ Сава потврдио хрисовуљу Стефана Првовенчаног.

Препис. Опис види уз бр. **64** ове збирке.

Изд.: Споменик III, 11 (1254-1264); Новаковић, *Зак. спом.*, 597; Korablev, *Actes de Chil.* II, 383-384, № 5 (дат. 1254-1264).

Ꙗрьсѣ⟨ни⟩ѥ прѣѡсвещени архыѥпи(и)с(ко)пь по мил(о)сты Б(о)жыѥи иꙁволеныѥмь С(ве)т(а)го Д(оу)ха вьсѣхь Срьбьскыхь ѡ|[2]бласты и Поморьскыхь повелѣныѥмь г(о)с(поди)на крала Оурoша ѡ вьсѣхь ѥже створы манасты|[3]рю С(ве)т(а)го Петра ап(о)с(то)ла иже вь Лымоу ѡ селѣхь и ѡ виноградѣхь и ѡ людехь и ѡ планинахь и ѡ Вл|[4]асѣхь и ѡ оуставѣ всакого ꙁакона и ѡ вьсѣхь в[ѣ]щехь створенихь г(оспо)д(и)номь кралемь Оурошемь, |[5]ѣкоже бѣше прьвовѣньчаны краль Ст⟨е⟩ф⟨а⟩нь створиль сь с(ве)тьмь (sic) прьвымь архиѥпы(ско)помь Савою, |[6]тѣмь же и аꙁь Ꙗр(ь)сѣниѥ поставыхь подьпись с(ве)т(а)го Савы и оутврьдыхь, да не дрьꙁнеть нытко(sic) же |[7]сыхь прѣтворѣти. Ꙗще ли кто дрьꙁнеть прѣтворыти, такови да ѥсть проклеть ѡть Г(оспод)а Б(ог)а |[8]вседрьжитела и ѡть пр(ѣ)ч(и)стыѥ Б(огороди)це и ѡть сили ч(ь)ст(ь)наго крьста и ѡть мне грѣшьнаго да ѥсть п|[9]роклеть и да ѥсть причтень сь Июдою прѣдателемь и сь ѡнѣми распьньшими Г(оспод)а и рекьшим|[10]и: „Крьвь ѥго на нась и на чедѣхь нашихь“, и да мю ѥ соупьрникь Б(ог)ь и с(ве)ты ап(о)с(то)ль Пет(ь)рь вь страшн|[11]и д(ь)нь соудища. Сего ради писахь и подьписахь [вь] свѣдѣниѥ вьсѣмь. Ꙗм(и)нь. Ꙗм(и)нь. Ꙗм(и)нь.

ꙖРЬСѢНИѤ ПО М(И)ЛО(С)Т(И) БОЖ(И)Ѥ ПРѢѠСВ(Ѣ)ЩЕНИИ ꙖРЬХИѤП(ИСКОП)Ь ВСѢХЬ СРЬПЬСКИХ ꙀЕМЛЬ И ПОМ(О)РЬСКИХ(Ь)

66

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША I ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1265-1266)

Краљ Стефан Урош I тражи од дубровачког кнеза и Дубровачке општине да не задржавају кумерак за со него да плате своја дуговања или у соли или у злату.

Оригинал (?) у Архиву Санктпетербуршког одељења Историјског института РАН под сигнатуром 114, № II 151, написан на пергаменту ширине 121,5, дужине 90 мм избледелим мастилом (сепетом), доста уредним полууставним писмом у 13 редова укључујући и потпис. На полеђини је адреса написана у два и по реда, са простором одређеним за печат, али трагова печата ни печаћења нема. Текст адресе гласи: † **Кнезꙋ дꙋбровьчьскомꙋ и вьсои ѡпькинѣ**.

Изд.: Карано-Тврковић, *Србскіи споменицы*, 12, № 13 (с позивом на кнежевање Жана Квирина дат. 1248!); Miklosich, *Mon. serb.*, 49-50, № 49 (дат. 1265); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* III, 283-284, № 173 (дат. око 1265, са прев. на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 266, № 900 (дат.1265); Smičiklas, *Dipl. zb.* V, 362, № 847 (дат. 1265); Каринскій, *Грамота*, 3-9 (са коментаром, палеографском анализом и фотографијом); Соловјев, *Од. спом.*, 51, № 33; Стојановић, *Пов. и писма* I-1 , 21, № 23 (дат. 1265).

66

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША I ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1265-1266)

Краљ Стефан Урош I тражи од дубровачког кнеза и Дубровачке општине да не задржавају кумерак за со него да плате своја дуговања или у соли или у злату.

Оригинал (?) у Архиву Санктпетербуршког одељења Историјског института РАН под сигнатуром 114, № II 151, написан на пергаменту ширине 121,5, дужине 90 мм избледелим мастилом (сепетом), доста уредним полууставним писмом у 13 редова укључујући и потпис. На полеђини је адреса написана у два и по реда, са простором одређеним за печат, али трагова печата ни печаћења нема. Текст адресе гласи: † **Кнезꙋ дꙋбровьчьскомꙋ и вьсои ѡпькинѣ**.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 12, № 13 (с позивом на кнежевање Жана Квирина дат. 1248!); Miklosich, *Mon. serb.*, 49-50, № 49 (дат. 1265); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* III, 283-284, № 173 (дат. око 1265, са прев. на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 266, № 900 (дат.1265); Smičiklas, *Dipl. zb.* V, 362, № 847 (дат. 1265); Каринскій, *Грамота*, 3-9 (са коментаром, палеографском анализом и фотографијом); Соловјев, *Од. спом.*, 51, № 33; Стојановић, *Пов. и писма* I-1 , 21, № 23 (дат. 1265).

Повеља нема датума. Поуздан, ослонац за предложени датум су године кнежевања Жана Квирина (1265-1266). Уп. Јиречек, *Историја Срба* I, 185.

† Лꙋбовьномꙋ ми приѣтелꙋ кралевьства ми кнеꙁꙋ |[2]Дꙋбровьчьскомꙋ, Жань Кꙋринꙋ, и вьсои Ѡпькинѣ гр|[3]адьскои. Ере ми сте писали ꙁа соль ꙁа калꙋгеровꙋ ꙁ|[4]а Никоновꙋ како е ꙋ Клименьке[a] въ(?) рꙋцѣ то ви [ꙁн]|[5]ате добрѣ мои кꙋмѣрькь и Никоновь нѣ сталь ꙋ о|[6]но[и] рꙋцѣ лише ꙋ ваше Ѡпькинѣ да ꙋ томь ми с|[7].... ложь ни не ѵините, нь ако кога ѵꙋет[е] крива, |[8][а ви] ми ꙋꙁьмше подаите или соль или ꙁлато н[ь |[9]пом]о[ꙁ]ите мꙋ никакоре сьмести, нь мꙋ прѣ|[10]даите или соль или ꙁлато [г]дѣ ви ꙁнате ере ѣ некꙋ |[11]пореки ⟨и⟩номꙋ мое рѣѵи а не тькмо Никонꙋ. |[12]Б(о)гь ви даи ꙁдравие.

СТѢПАНЬ? ꙊР(О)ШЬ КРАЛЬ ВСЕ СР⟨БСКЕ⟩ ꙀЕМЛ⟨Е⟩

[a] Карано-Твртковић, н. д., 12, и Карински, н.д. 6, читају: Климе ньрке што по фотографији уз нав. изд. Каринскога не изгледа прихватљиво.

67

ЗАКЛЕТВА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ ДУБРОВАЧКОМ АРХИЕПИСКОПУ, КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1267-1268), дан св. Симеона, Брњаци.

Краљица Јелена се обавезује да ће бити пријатељ граду, да ће штитити дубровачке трговце и обавестити што брже може ако краљ крене војску на Дубровник.

Оригинал у ДАД, (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 984), написан на пергаменту ширине 493, дужине 48 мм, црним избледелим мастилом, уставним писмом са полууставним елементима у седам редова рачунајући и потпис. Крстови на почетку, пре потписа и потпис исписани су црвеним мастилом. На повељи је сачуван висећи воштани печат неправилног облика, пречника 40 мм, са нејасном фигуром на престолу и оштећеном легендом од које се чита: **ЕЛЕНА КРАЛИЦА БЛѴСТИВА**. . . Опис печата: Ивић, *Стари српски печати*, 24, бр. 12 са фотографијом. На полеђини белешка: Domine Regine. - Фотографија: АИИ Ф II, 3/368.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 36-37, № 27 (дат. 1268); Miklosich, *Mon. serb.*, 69-70, № 66 (дат. 1273-1314); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* V, 273-274, № 177 (дат. 1273-1314, са прев. на мађ.); Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 63-64, № 57 (дат. 28. X 1273-1314); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 28-29, № 28 (дат. 1267-1268).

Година се може утврдити на основу кнежевања Ивана Сторлата, које пада у године 1267-1268. Дан је обележен као Семиюнь д(ь)нь. Није јасно на који се празник то односи. Пре долазе у обзир празници Симеона Богопримца (3. фебруар) или Симеона Столпника (1. септембар), него дани мање познатих светаца: Симеона, епископа јерусалимског (27. април), мученика Симеона Персијанца (17. март), Симеона Салоса (21. јул) или Симеона Столпника млађег (24. мај).

Юлѣна, м(и)л(о)стию Б(о)жиωвь кралица все Српске Ꙁемле и Поморьске, ωвѣтꙋю се архиепискꙋпꙋ дꙋбровьчькомꙋ и кнеꙁꙋ и всои Ѡпкинѣ градьскои, ꙋ господа Б(ог)а Вседрьжитела, и ꙋ прѣчистꙋ кго Матерь, и ꙋ чьстны |2 и животворещи крьсть г(оспод)нь, и ꙋ с(ве)та Б(о)жиꙗ Юваньгелиꙗ, и триста и ωсмь десеть ωтць никѣискиχь, и ꙋ все с(ве)те Б(ог)ꙋ ꙋгодивше ωт вѣка, како χкю любити вьсь градь, и како мꙋ приꙗю владыке кое сꙋ ꙋ г |3 радѣ, тако да га и ꙗ люблю, и такоге да мꙋ приꙗю. И ако придꙋ кꙋпци дꙋбровьчци бес крала ꙋ мои дворь, що имь исχаби моимь посланиемь или на мое приꙗтелство или нѣкто властелинь или кто годѣ, все да имь ꙗ плакю. И ако име χтѣти кра|4ль послати воискꙋ на Дꙋбровникь, или гꙋсꙋ, или що годѣ пакостити Дꙋбровникꙋ, да е ωд мене вѣдѣние ꙋ градѣ колико наивеке могꙋ брьꙁо. И да сьмь ꙋ всакꙋ вашꙋ неволю. И овоꙁи ꙗ пишꙋ ма|5ломꙋ братꙋ Никꙋлѣ и братꙋ еговꙋ Франьчискꙋ, и госпо⟨до⟩мь добровьчьскимь (sic) Миχоилꙋ Беньчꙋликю и Петрꙋ Богданикю. И сие писание пишꙋ на Семиюнь д(ь)нь ꙋ Брьнацѣχь, и овоꙁи е име архиписк|6ꙋпа дꙋбровьчкога Алиꙗрда и кнеꙁа дꙋбровьчкога Ивань Сторлать, ꙋ кое се врѣме сиꙗ книга писала. И ꙗ поставлꙗю мою печать на сики книꙁѣ.

ЄЛѢНА М(И)Л(О)СТИЮ Б(Ѡ)ЖИСѠВЬ КРАЛИЦА ВСЕ СРПСКЕ ꙀЕМЛЕ И ПОМОРСКЕ

68

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I О ПРИПАЈАЊУ КИЧАВСКЕ ЦРКВЕ БОГОРОДИЧИНОМ МАНАСТИРУ У БИСТРИЦИ

(1243-1276)

Краљ Стефан Урош I на молбу игумана Јевстатија припаја Кичавску цркву Богородичином манастиру у Бистрици и потврђује имања поклоњена за издржавање цркве.

Оригинал у АХС 2, топографска сигнатура А 2/1, написан на истом комаду пергамента у продужетку преписа хрисовуље краља Стефана Владислава. Опис В. уз бр. **41** ове збирке. Текст повеље написан је у 10 редова истом руком и мастилом као и Владислављева исправа. То је једини оригинални текст на том комаду пергамента. - На плавој врпци виси метални, вероватно позлаћени печат, пречника 34x35 мм. На аверсу је лик краља до појаса са ореолом око главе и легендом која тече у круг и гласи: **†СТѢФАНЬ НРАЛЬ Ꙋ⟨РО⟩ШЬ СРЬБЬСКИ Ꙁ⟨Е⟩М[Л]И**. Грешка је у речи **КРАЛЬ** где је место **К** отиснуто **N**. На реверсу је лик св. Стефана архиђакона, такође до појаса са ореолом око главе и две легенде: једном у пољу вертикално, лево и десно од лица светитеља и другом у круг уз ивицу печата. Текст уз десну страну лица гласи: **С⟨ВЕ⟩ТИ** а низ леву: **СТ⟨Ѣ⟩ФА⟨N⟩Ь**. Текст кружне легенде: † **[ХРИС]ОρВꙋЛЬ С[ВЕ]Т⟨А⟩ГО СТѢФАN[А]**. Опис повеље и печата: Мошин, *Повеља краља Владислава*, 26-29; Синдик, *Акта*, 17-19, № 2; исти, *Српски печати*, 233, сл. 9, 10. - Фотографије: В. бр. **41** ове збирке.

Изд.: Споменик III, 7 (уз Владислављеву повељу, без датума); Новаковић, *Зак. спом.* 591-592 (дат. 1243-1276); Korablev, *Actes de Chil.* II, 413 (уз Владислављеву повељу, дат. 1302-1321); Соловјев, *Од. спом.*, 30-31, № 19 (извод, после повеље краља Владислава, приписујући део о кичавској цркви краљу Урошу III, без датума).

Повеља је без датума, па се зато као једини поуздан хронолошки оквир може узети све време владавине краља Уроша I, тј. од 1243. до 1276, иако је Мошин предлагао ужи оквир: почетак владавине, због утицаја угарске сфрагистике. - Будући да се текст ове повеље налази на истом комаду пергамента са преписом повеље краља Владислава, објављивана су та два текста заједно. Изгледа да их је први одвојено објавио тек Новаковић, на основу грађе Ковачевића за необјављени Споменик XLIV, с. 11, бр. 9, док су сви остали издавачи оба акта објављивали један за другим. (В. бр. **41** ове збирке).

И сие да ѥс(ть) вѣдомо. Приде крал(ѥ)в(ь)с(твоу) ми игоумень Ѥв'статие, и сповѣд⟨ѣ⟩ ми ѡ цр(ь)квици кичав'скои, како нѣ оу нѥ поповь. И приложи ю крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми кь цр(ь)кви |[2]Г⟨оспо⟩ждинѣ оу Быстрици, да ѥста ʒаѥд'но, да ѥдна сь дроугомь работа всакоу работоу цр(ь)ковноу и крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми, и да пою попове ходеѥ ѡт Г⟨оспо⟩ждине цр(ь)кве |[3]оу цр(ь)квице кичав'ске. И сию цр(ь)квоу да никторе не раʒлоучи. И кто ли ию(sic) дрьʒне раʒлоучити, выше пис(а)ноѥ проклетиѥ да ѥс(ть) на нѥмь. А меге Кичавѣ: |[4]Цр(ь)квыще кр(ь)стоу, по дѣлоу на Лисо, како се ками вали с Лисога на Сѣрицоу, како се ками вали ѡврьхь Себелева, како се ками вали на Бѣлоу Гомилоу, како се ками |[5]вали по дѣлоу на Ѱрс'ки, како се ками вали Ѡтсоиноу стѣноу, прѣмо стѣнѣ оу Присоинь рьть, конь рьта на Прѣседль, ѡт Прѣседла ѡврьхь Карановине, како се ками |[6]вали по дѣлоу на Доубь, како се ками вали ѡврьхь Слатине, како се ками вали, и ѡврьхь Канице оу Ѡблоу главоу, ѡд Ѡбле главе оу дѣль Кьнадловь. Вь по|[7]слѣднѣꙗ же по мнѣ аще кто дрьʒнеть, или влад⟨и⟩чьствоуѥи на мѣстѣ моѥмь, или кои любо брать мои, или братоучед, или кои родь мои, или власте|[8]ль кто поколѣбати ѡд малихь и ѡд велихь сиѥ сьѥдине[ноѥ мною или] раʒлоучити сиѥ цр(ь)кве С(ве)тыѥ Б(огороди)це с кичавьскомь црквомь, или мегю кто |[9]хтѣти раʒорити, таковы гнѣвь Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашего І(соу)сь Х(рист)а и прѣс(ве)ты[ѥ] ѥго М(а)т(е)рь и силы ч(ь)ст(ь)наго и животворещаго кр(ь)ста да имать на себѣ, и писан'на|[10]ꙗ выше ʒаклетиꙗ и ʒапрѣщениꙗ да ѥс(ть) на нѥмь, и да ѥс⟨ть⟩ на нѥмь а[на]тема.

† СТ(Е)ФАНЬ ОУРѠШЬ ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИЕИ КРАЛ(Ь) И СЬ Б(О)ГОМЬ САМ(О)ДР(Ж)ЬЦЬ ВСѢХЬ СР(Ь)БСКИХ(Ь) И П(О)М(О)Р(Ь)СКИХ(Ь) ʒЕМ(Ь)ЛЬ

69

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ ГРАЧАНИЦИ - ЛИПЉАНСКОЈ ЕПИСКОПИЈИ

(1244-1276)

Краљ Стефан Урош I даје поклоне манастиру Грачаници као седишту липљанске епископије.

Оригинал није сачуван, али се повеља изричито спомиње у хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина манастиру Грачаници.

Датум Урошеве повеље није могуће сигурно утврдити, па су зато предложене све године његове владавине. Ипак, постоји могућност да су ови поклони учињени у време Урошевог продора ка Вардару око 1258. године.

|[8]сьʒдахь ѡт ѡснованиꙗ, и пописахь и оукрасихь, вьноутрь и иʒвьнѣ. Сии оубо всѣмь [ра]ʒоумѣти писа кралевьст[во] ми ꙗко хрисовоуле, створени прародители |[9]и родителми С(ве)тѣи Б(огороди)ци градьчаньскои, ѥп(и)с(коу)пии липлꙗньскои. . . . И видѣ крал(е)вьство ми ѥре бѣше Баньска оуписана вь отчинѣ ми хрисовоулѣ, и иѥʒехь иʒь ѡтчина ми хрисовоула, и сьʒдахь цр(ь)к(ь)вь С(ве)тогo Стефана, р. . .|[22] а ʒа то дах[ь]. . . . блиʒ8 цр(ь)кве С(ве)тыѥ Б(огороди)це сь всѣми ми мегꙗми и правими, Соухоlоломь Скоуланововомь [и] Лꙗпиномь, сь Батоуси, до брѣги . . . . тиѥ . нь, и . . . . .|[30]Добрихна... |[31]и Бане оу С8хогрьлѣ кои бѣхоу такожде 8писан⟨и⟩ вь ѡтчинѣ ми хрисов8лѣ, и вʒехь и дахь С(ве)том8 Николѣ ѥп(и)с(коу)пии дьбрьскои, а ʒа не дахь ʒамѣноу С(ве)тѣи Б(огороди)ци градчаньскои 8 Полоʒѣ Ѡдри цр(ь)к(ь)вь С(ве)таго Дмитриꙗ.

Уп. бр. **137** ове збирке, означене редове.

70

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I БАРСКОМ ВЛАСТЕЛИНУ ЖАРЕТИ И ЊЕГОВИМ СИНОВИМА МАРИНУ И ЛОВРЕТИ

(1250-1276)

Повеља није сачувана, али се изричито спомиње у повељи краља Стефана Уроша II Милутина Андреји Ловретићу и браћи:

Видѣвь крал(е)в(ь)с(тво) ми ȥапис(а)ник и ȣ|[2]тврьжденик с(ве)топочив'шиχь родитель крал(е)в(ь)с(тва) ми, |[3] що сȣ ȥапис(а)ли и ȣтврьдили Жаретеви и кгобȣ с(ы)нȣ |[4]арχикп(и)с(коу)пȣ Маринȣ и Ловретеви, и иχь с(ы)новомь и ȣнȣ|[5]чию иχь.

Види. бр. **115** и **123** ове збирке означене редове.

71

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I И КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ ВЛАСТЕЛИНУ ИРИЦИ

(1250-1276)

Краљ Стефан Урош I поклања властелину Ирици село Тушимље у Расу и село Храстије у Зети, под условом да верно служи краљу.

Повеља није сачувана. Изричит помен сачуван је у хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина манастиру Светог Стефана у Бањској:

Село оу Расѣ Тоушимлѥ и оу Ѕетѣ Храстиѥ, ѡбрѣтохь ѕаписано ѡ(ть) цемь ми и м(а)т(е)рию и сь моимь х'тѣникмь Ирици, ѩко да им' се не оуѕ'моу раѕвѣ невѣре, да крал(ѥ)вьствоу ми иѕневѣрише се. Ѕато оуѕьмь ихь и ѕапис(а)хь цр(ь)кви С(ве)т(а)го Стефана.

(В. бр. **125** ове збирке, f. 27[a]).

72

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1265-1276)

Краљ Стефан Урош I потврђује дарове својих претходника и поклања села, људе и приходе манастиру Хиландару.

Повеља није сачувана. Изричито се спомиње у недовољно поузданим примерцима (**А**, **Б**, **В**, **Г**) „опште“ хрисовуље краља Стефана Уроша II Милутина Хиландару:

|[113]. . . Сего рад(и) видѣвь |[114]крал(ю)в(ь)с(тво) ми, кре вѣше потрень хрисовоуль г(оспо)д(и)на и ѡ(ть)ца |[115]ми великаго крал(ꙗ) Стефана Оуроша, и ꙁ'говоривь се |[116]крал(ю)в(ь)с(тво) ми сь ар'хиеп(и)с(коу)помь в'торымь Евстаѳиѥ|[117]мь и сь г(оспо)ждомь ми м(а)т(е)рию крал(и)цомь Юленомь, и |[118]сь всѣми еп(и)с(коу)пы срьб'скыими . . . |[126] . . . и прѣпис(а)хь |[127]хрисовоуль сии С(ве)тые Б(огороди)це Хилан'дар'скыѥ.

(В. бр. **104** ове збирке, редови наведени по примерку **А**).

О реконструкцији поклона краља Стефана Уроша I, в.: Живојиновић, *Даровања краља Уроша I*, 213-219.

72

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1265-1276)

Краљ Стефан Урош I потврђује дарове својих претходника и поклања села, људе и приходе манастиру Хиландару.

Повеља није сачувана. Изричито се спомиње у недовољно поузданим примерцима **(А, Б, В, Г)** „опште“ хрисовуље краља Стефана Уроша II Милутина Хиландару:

|[113]. . . Сего рад⟨и⟩ видѣвь |[114]крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми, кре бѣше потрень хрисовоулъ г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и ѡ(ть)ца |[115]ми великаго крал(ꙗ) Стефана Оуроша, и ꙁ҆говоривь се |[116]крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми сь ар҆хиеп(и)с(коу)пომь в҆торымь Евстаѳиѥ|[117]мь и сь г(оспо)ждомь ми м(а)т(е)рию крал(и)цомь Ѥленомь, и |[118]сь всѣми еп(и)с(коу)пы срьб҆скыими . . . |[126] . . . и прѣпис(а)хь |[127]хрисовоуль сии С(ве)тые Б(огороди)це Хилан҆дар҆скьк.

(В. бр. **104** ове збирке, редови наведени по примерку **А**).

О реконструкцији поклона краља Стефана Уроша I, в.: Живојиновић, *Даровања краља Уроша I*, 213-219.

73

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША I ЦРКВИ СВЕТОГ НИКОЛЕ У ХВОСНУ

(1276-1277?)

Пошто је краљ Стефан Владислав својевремено подигао манастир Милешеву, на самрти је предао тај манастир краљу Стефану Урошу I, што краљ Стефан Урош I оснива манастир Св. Николе у Хвосну и поклања га манастиру Милешеви као подручну цркву.

Оригинал повеље није сачуван. Према Миклошичу (в. Изд.) постојала су два преписа (**А** и **Б**) у Архиву - Ризници манастира Савине код Херцег Новог у Боки Которској. Примерак **А** изгледа није сачуван. Примерак **Б** је написан на пергаменту ширине 450, дужине 389 мм, црним мастилом, полууставним писмом у 32 реда, рачунајући и потпис. Испод потписа се налазе четири прореза за врпцу висећег печата, који недостаје. Разлика између ова два преписа налази се у имену владара. Наиме, у потпису примерка **Б**, се налази број .**в**., тј. потпис гласи Стефан II Урош, што би значило да је исправу издао краљ Милутин. Међутим, имајући пред собом оба примерка, Миклошић је упозорио (в. Изд.): Monemus alterum apographum in subscriptione habere tantum **Стѣфань Ѹрошь** etc. Будући да је примерак **А** данас изгледа изгубљен, текст се овде објављује према примерку **Б.**

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.*, 71-73, N° 71 (дат. 1275-1321) ; Новаковић, *Зак. сиом.*, 606-607 (извод, дат. око 1309); Медаковић, *Манасшир Савина*, Београд 1978, (само фотографија примерка **Б**, дат. XIV в., атрибуирана цару Стефану Урошу); Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters*, 44-48, N° 4 (дат. 1276-1277, са преводом на енгл.).

Лит.: Синдик, *Ко је аушор*, 67-77; Бубало, *Средњовековне иовеље*, 93-122, о овој исправи 100-103 (са фот.); исти, *О ирейисима иовеље краља Уроша I, храму Свешог Николе у Хвосну*, ССА 3 (2004) 169.

Повеља нема датума, а разлика у потпису, наводила је истраживаче на различите закључке о аутору овог акта. Ковачевић, (*Неколико хронолошких исиравака*, 436), као датум post quem означава годину 1291, јер се у повељи спомиње архиепископија у Пећи, која је те године пресељена. С обзиром на помен родитеља, узимао је у обзир и годину 1314, али ни тај датум није предлагао као сигуран, јер краљица Јелена није споменута као покојна. Новаковић је (в. Изд.), без образложења предлагао год. 1309. Синдик (*Ко је аушор*, 67-77) је поново анализирао текст и дошао до закључка да је аутор краљ Стефан Урош I, а да је повеља издата највероватније после 1. септембра 1276, када је Стефан Урош I збачен с престола а пре 1. маја 1277, када је умро, што је овде прихваћено.

† IC | XC
НИ | КА

Г(оспод)ь възнес(ь) се на Н(е)б(е)са дапоустить мировїи ꙋтѣшителꙗ Н(е)б(е)са оуготоваше прѣстоль кго, wблаци вѣльлепїк |[2]слави ц(а)р(ь)ствїа кго агг(е)лы сего хвалеще дивише се прор(о)часкага сьвршающаа и див'нага вь ч(о)в(ѣ)цѣхь творѣщаага |[3]реч(е) бо: „Вь wни д(ь)ни [изв]ѣю wт дꙋха мокго на в'сакоу пльть“, и пакы: „Вь wт(ь)ць твоих мѣсто быше с(ы)новѣ твои“, и па|[4]кы: „Н(е)б(е)са исповедають славоу Б(о)жїю“. Кь симь оубо правовѣрїю оушесам слышанїк приложиты пwд(w)бакть |[5]и вь разоумь вьнетїи правовѣрїа бо строителю и великааго Симwна wбражающе вь жити сѣмь нарицают се |[6]исповѣдающе и вьw[бр]ажающе славоу Б(о)жїю их'же памет непрѣстающїє жиз'нь некон'чакма слышаше бw Б(ог)а|[7]рек'ша: „Любеи ме, възлюблкнь боудеть w(ть)цемь моимь. И азь възюблю к[го] wбрѣщоу посрѣдѣ его волю мою. |[8]По сих' же wбитель бо w(ть)ца мокго сьтворοу кмоу“. Ѡ блажен'нок слыша[нї]к, w блажен'нок wбещанїк, w блажен'на |[9]надѣжда ꙗже wбещан'на быс(ть). С(ве)таго корѣна б(о)голюбїк вѣтвїи кже в[ь к]дино сьвькоупивь б(о)голюбива слы|[10]шанїа и видѣнїа и [тр]оуди и поты своими поть(ща)ше се створитї ꙗ, бл[а]жен'наго и б(о)голюбиваго наричую Стѣ|[11]фана Владислава кралꙗ в'сѣ Срьб'скїк Земли и Поморскїк, вьноукь с(ве)таго Симеwна Немание, и с(ы)на Стѣ|[12]фана кралꙗ вь м'нишском(ь) wбразе нареч(е)ннаго Симона монаха иже б(ы)ст(ь) дарованама кмоу прозор'ливама д(оу)хо|[13]внима и любаз'нима wчима кь Вл(а)д(и)цѣ и въз'носителю Єлеwн(ь)скомоу проз[рѣ] кго б(о)жьставнаг(о) телѣсе стопи коньч|[14]ник статиꙗ вьспо[м]їнанїи сьтворїи, рек'ше Въз'несенїа храмь на [ме]ст[ѣ нарицаемемь Мил]ѣш(е)ва вь жоупе [Чрьно]и |[15]Стѣне его же б(о)ж[ьств]ьными и чл(овѣ)чьскїими крас(о)тамї и оукрашень сели [и Влахы ....] wбластїи прѣдавь мнѣ, |[16]сь Б(о)гомь господствоующоумоу тогда

кралю и пакы сь Б(о)гомь сьмодрь[ж']ца всек Срьб'скїк Земли и Помор'скїк |[17]Стѣфаноу Оурошоу, бл(а)жен'ноую свою д(оу)шоу вь роуцѣ любимомоу Х(ри)с[тоу п]редаа. Тѣм'же и азь Стѣфань Оуро|[18]шь потьщах' се родителкмь моимь и прародителкмь сьздати храмь с(ве)томоу ар[хик]рею и чоудотвор'цоу Х(ри)с(то)воу Николак |[19]вь Хвос(ть)нѣ на реци Бистрици близ' великї к ар'хїеп(и)скопїє срьб(ь)скїк. И сїи [свети] хр[ам]ь сьздахь вь подроучїи Вьзнес(е)нїа |[20]Г(о)с(под)нꙗ рек'ше Милеш(е)ва иде[ж]е почивакть прьвїи ар'хїеп(и)ск(о)пь и оучитель ср[ьбск]и прародитель нашь с(ве)титѣль Х(ри)с(то)вь |[21]Сава, вь испокоенїк бр[атїамь] wт(ь) с(ве)таго монастира нам'же и родителемь [сво]имь и прародителкмь вь вѣчни помень. |[22]И кога Б(ог)ь изволи [по] нась [влада]ти землкю сею на того възлагаю в'сако [....]щтел'ство [и п]риложих(ь) храмоу семꙋ |[23]вь оукрѣплкнїє п[ир]гь Стльпь, а мега моу оу градска воденица, Пе[т]рашикь потокомь и р'томь на стꙋ|[24]денаць Ч'рьн'гароу [н]а Ковачевац над Жїwчицоу камень, wт Жїwчице [ко]сомь како ками вали оу Любешь |[25]потокь, Любешь потокомь и оу Бистрицоу. Тебѣ, wт(ь)че с(ве)тї Николак, всакь прїкм'лк м(и)л(о)стї помощь, тѣмь |[26]многогрѣш'ны Стѣфань Оурошь, к тебѣ прибегох(ь) мои застоуп'ниче тепль, в'са сїи приложих(ь) храмоу твоемꙋ. |[27]Да аще к'то д'рьзнеть w(ть)дрьжимь завистїю сотон(ин)ою дарованныих мною вьноутрьних домоу и вьн[еш]них, та|[28]ковїи да боудеть проклѣть вь сѣмь вѣце и вь боуд(оу)щѣмь wт(ь) Г(о)с(под)а Б(ог)а В'седржитела и wт(ь) прѣч(и)стїє и прѣнепор(о)чнїк и |[29]пр(и)снод(ѣ)ви М(а)рїє Вл(а)д(и)чи(це) наше Б(огороди)це и wт(ь) в'сехь с(ве)тїих Б(ог)оу ꙋгождаших wт вѣка. Амин. И да боудеть приуст(ь)никь |[30]прѣдателкмь и сь [р]аспин'шимь Г(о)с(под)а и рек'шими: „Крьвь его на нас(ь) и н[а] чед(е)хь нашихь“. И wт б(о)годарован'наго нам(ь) |[31]вѣн'ца да боуде[ть] п[рок]лѣть. Амин(ь). Амин(ь). Аминь ⁘

† СТѢФАНЬ К(РА)Л(Ь) ꙋРОШЬ ГОСПѠДИН(Ь) В'СЕ СРЬБСКЇЄ ЗЕМЛЮ И ПОМѠРСКЇЄ ⁘

74

ХРИСОВУЉА БУГАРСКОГ ЦАРА КОНСТАНТИНА АСЕНА МАНАСТИРУ СВЕТОГ ЂОРЂА КОД СКОПЉА

(1258-1277)

Бугарски цар Констанӣин Асен ӣоӣврђује манасӣиру Свеӣоī Ђорђа код Скоӣља многобројна имања и људе добијена од ӣреӣходних дародаваца и додаје нове ӣоклоне.

Оригинал у АХБ под бр. 1, топографска сигнатура. А 23/12, написан на знатно оштећеној хартији бомбицини ширине 330, дужине 930 мм, налепљеној на платно, црним мастилом, канцеларијским брзописом у 115 редова рачунајући и потпис, који је писан уставом, црвеним мастилом. Испред потписа је насликана рука која држи скиптар. Печат, вероватно златни, недостаје. Кроз платно на полеђини нешто теже се читају две белешке, вероватно обе монаха Никандра: 1. Данъ сеи хрисовȣль болгарскаго царѧ Костандина за С(ве)таго Геѡргїѧ оу Скопїю сȣщїи. 2. † Си хр⟨и⟩сов ȣль цара булгарскаго Костандина ѡт с(ве)того Геѡргїа ȣ Скопю. Имало сада под ним .Л. воденице, блата, зимовиштa, летовиштa, планинь, прочаѧ. - Опис и палеографско-дипломатичка анализа: Ивановъ, *Български старини*, 578-587.

Изд.: Šafařik, *Památky,* 23-27, № 19 (дат. 1259-1278); Bogišić, *Pisani zakoni,* 18-19 (извод, дат. 1259-1278); Срезневскій, *Свѣдѣния* II, 14-22 (дат. до 1278); Успенский, *Второе путешествие* 169-171 (извод, дат. 1257-1277); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* VIII, *Függelék Néhány adat Bulgaria egykori történetéz,* 452-463 (извод по Григоровичу, *Очерк*, затим по Шафарику, *Památky,* цео текст, дат. 1259-1278, са прев. на мађ.); Качановский, *Грамота болгарскаго царя*, 108-117 (дат. по Срезневском: до 1278); Ильинский, *Грамоты*, 14-19, № 2 (са фотографијом, дат. до 1277); Бобчевъ, *Паметници* I, 149-154 (дат. до 1278); Korablev, *Actes de Chil.* II, 384-388, №5 (дат. 1259-1278); Ивановъ, *Български старини*, 578-587, № 3 (дат. пре 1277); Дуйчев, *Из старата българска книжнина II. Книжовни и исторически паметници от Второто българско царство.* София 1944, 55-63, 338-351, № 26 (делимично издање, превод на бугарски, коментар); *Споменици на Македонија* I, 181-204 (са коментарима); Даскалова, Райкова, *Грамоти на българските царе.* Увод. Текстове. Речник. Библиография, София 2005, 31-36 (са фотографијама).

Лит.: Баласчев, *Същински*, 178-187; Петров, *Към въпроса за автентистичността на Виргинската грамота*, 169-255; Горина, *К вопросу*, 60-68.

Текст је овде штампан по издању Иванова, са исправкама по издању Иљинског, а коришћене су и фотографије Баришића.

.... |[2]и кь проѵноимъ бл(а)г(овѣр)нноимь иже сьꙁдаше и приложише с(ве)тои и православ҆нои ц(а)рие. Се ȣбо ѥс(ть) б(о)голюбиꙗ дѣло брѣгѫ|[3]щеѥ, скровища оі иманиꙗ даати кь с(ве)тоимь и б(о)ж(ь)с(т)вьноимь цр(ь)квамь, ꙗкоже бо и с(ве)тои и православ҆нои ц(а)риѥ грьѵ҆ци оі |[4] ..блъгар҆сциоі, и жюпани и кнѧꙁеви и кралоіе Срьп(ь)скоіѧ ꙁемлѧ, многоȣсрьднѫѧ любовъ и попеѵениѥ имѫще кь с(ве)то(імь) |[5]и б(о)ж(ь)с(т)вноімь цр(ь)квамь, такожде и ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми ѡнѣмь бл(а)говѣр҆ноімъ и с(ве)тоимъ ц(а)ремъ прѣжде мене боів҆шиихъ поревновахъ |[6]дароі неѡскѫдноѧ оіꙁливати и ѡбогащати ихь, съшъдшю ц(а)р(ь)с(т)в(ȣ) ми въ Долнѧѧ ꙁемлѧ ѡбрѣте ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми манастирь великомѫѵе|[7]ника Х(ри)с(то)ва Геѡргиꙗ Горга сьꙁдан҆на Романомъ с(ве)тоімь ц(а)ремь, на бръдѣ Вир҆гинѣ прѣмо Скопии град⟨а⟩ надь Серѣвѫ и навод⟨о⟩мъ ино |[8]племенноіѥь Агарѣнь, иꙁгȣбоів҆ша вса правила своꙗ и метохѧ своѧ падша до ѡснованиꙗ, и пакоі с(ве)тоімь кир҆ Алеѯиѥмь ц(а)ре|[9]мь сьꙁ҆дан҆на и вьꙁдвижен҆на и прославлен҆на и мноꙁѣми с(ве)тоіми правовѣр҆ноіми ц(а)ри подарованна, и покрѣплен҆на, иꙁнесе |[10]прѣдь ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми архимѫдрить ѵ(ь)ст(ь)наго храма того Варлаамь правила и хрисовȣлѧ с(ве)тоіхь и правовѣр҆ноіхь ц(а)реи прѣжде мене |[11]боівшиих, и крали и с(ве)таго Романа ц(а)рѣи, Диѡгена ц(а)рѣ, с(ве)таго Петра ц(арѣ), кир҆ Никифора ц(а)рѣ и проѵиих, и с(ве)таго кир҆ Алеѯиꙗ ц(а)рѣ, Калоїѡана царѣ, |[12]кир҆ Маноила ц(а)рѣ, кир҆ Тод⟨о⟩ра

ц(а)рѣ, кир҆ Исакѣ ц(а)рѣ, с(ве)таго Симеѡна Неманѧ дѣда ц(а)р(ь)с(т)вȣ ми, Ватацѣ ц(а)рѣ, Калимана ц(а)рѣ, любеꙁноно (sic) ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми при|[13]ѥмь, и проѵете, не потворих ни прѣврѣдих, нъ исправивь и крѣп҆ѵаише ȣтвръдоіхъ, паѵе всѣх ц(а)реи и крали вышеписан҆ноіх. Людѥ кои сѧ ѡбрѣ|[14]таѭть вь град⟨ѣ⟩ Скопьскомъ, с(ве)таго и великославнаго велико-м(ѫ)ѵ(е)н(и)ка Хр(и)с(то)ва Геѡргиꙗ Горга и побѣдоносца въ бранехъ, и побѣдоносца вь бра|[15]нех, (sic) да не работаѭть вь ц(а)ринѫ никоѭ работѫ, ни да даваѭть никоѭ приплатѫ, ни да метеха с ними ни севас(ть), ни прахторь, |[16][ни кн]ѧꙁь, ни кастрофилакь, ни ватах(ь), ни топщикаль, ни сѫдити ни свѧꙁати, ни глобѫ вьꙁѧти, никои доходокь. И надѵел҆ником(ь) |[17]стȣденецъ .ПЕ. и Сливъщица ѿ иꙁвора еѭ, и панагир҆ К(А). ноем҆вриꙗ. Вь сиих(ь) ѡбластех(ь) да се не прикасаѥть никои владѫщи, ни инь |[18]никто; кто ли дрьꙁнет(ь) и прикоснет҆ се да сѧ кажет(ь) гнѣвом ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми, и да бѫде невѣрень ц(а)р(ь)с(т)в(ȣ) ми ⁘ Село Дьвигод сь селомъ Дльбиц|[19]ѫ, и сь Ѵрѣшѡвеноі, съ виноград(и), с нивиѥмъ, сь жрън҆ками и с пашищи, сь планинами, и сь ꙁабѣлоі и сь всѣми правинами и прѣ|[20]ждеꙁакон҆ноіми их. А синори сель тѣхь: ѿ Ѵрьногорѫ како слаꙁи Дол҆ѵецъ на на (sic) Дльбицѫ, та на могилѫ, на мраморь на Кр(ь)стенъ |[21]и ниꙁ дѣль на Бȣтел҆скоі пѫт, та прѣс Кавиꙗново бръдо како иде пѫт кь Ралици и на воісȣ ставъ на Рȣдинѣ, та на дром кои иде на |[22]Ѯилопигад҆, ѿ бръда того на Бѣлоі камоі та вьꙁ дѣлъ на Дльгѧ полѣнѫ, та на Градище до Ѵрьного каменѣ ⁘ Село Побѫжда |[23]съ виноград⟨и⟩, сь нивиѥмь, съ жрън҆камоі и сь пашищи, сь всѣми правинами и прѣжде ꙁакон҆ноімоі их ⁘ Село Коідово, и село Длъб|[24]ица, и село Раш҆ѵе сь всѣми правинами ихъ ⁘ Село Глȣмово съ метохем(ъ) съ виноград⟨и⟩, с нивиѥмъ, съ жрън҆ками и сь всѣми прави|[25]нами их ⁘ Село ...... телем и сь метохемь, сь виноград⟨и⟩, с нивиѥмь, и сь всѣми правинами и прѣждеꙁакон҆ноіми их ⁘ |[26]Село Ꙁдȣнѧ вь горѣ, и сь ꙁаселкоі тѣми, сь Близньском, сь Мокросѣки и сь Голѣмоімь под⟨о⟩мъ и сь Поповѣни сь виноград⟨и⟩, с ни|[27]виѥмъ сь жрън҆ками, сь ꙁимовищи, съ лѣтовищи, съ планинами, сь ловищемь ꙁвѣрноім(ъ) и роібноімъ, и сь ꙁабѣлоі, сь |[28]всѣми правинами и прѣждеꙁакон҆ноіми их ⁘ Село Сȣшица сь Поповиꙗни сь селом(ъ), сь виноград⟨и⟩, с нивиѥмъ сь нивиѥмъ (sic), сь планинами и сь всѣ |[29]ми правинами их ⁘ Село Градеѵница съ Попов҆ꙗни, съ виноград⟨и⟩, с нивиѥмъ и сь всѣми правинами их ⁘ Село Брод а в҆ немъ |[30]метохъ М(а)ти Б(о)жиꙗ ѥпискеѱис(?), с нивиѥмъ, съ виноград⟨и⟩, съ жрьн҆ками сь ливад⟨а⟩ми, сь лѣтовищи, съ ꙁимовищи, сь бродни|[31]нами съ мостнинами, съ ловищем ꙁвѣр҆ноім и роібноімъ, и сь тръгомъ и съ панагиремь, иже стаеть .И. септем҆врѣ, и всакѫ |[32]нед⟨е⟩лѧ тръгъ, и сь доходкомь тръга того, и сь всѣми правинами и прѣждеꙁакон҆ноіми их. А синорь Бродȣ поѵинаѥтъ ѿ Гра|[33]дища вьс Темни доль, на Плѣшь на Коꙁиѭ стѣнѫ, та на Пещецъ, на пажити, на Бѣл҆ковь торь на Шип҆ковицѫ, на винища, |[34]на Ѡр҆лицѫ, на Василево селище, вьс хрид на Калаварь, на Глѧдȣлѧ, на Дȣш҆ѵе, ѿ Киѵавѫ до Тȣдорова дола ⁘ И вь Прилѣ|[35]пъскои ѡбласти село Крѫпа власоі, и вь нем метох Сп(а)съ, дарованоѥ Романомъ ц(а)ремь, сь нивиѥмь, сь млиноі, сь ꙁабѣлоі, съ |[36]лѣтовищи, съ ꙁимовищи, сь планинами и сь всѣми правинами и прѣждеꙁакон҆ноіми ихъ. А синор҆ мȣ ѿ ȣш҆ѵа, на Гра|[37][ди]ще Гор҆не, на Драганова цр(ь)квѫ на Ѵрьв҆ско Градище, на кр(ь)стъ по хридȣ на Мохнатецъ, вьс хридъ до С|[38]ѫдища надъ Тиховецъ, на Дѣдино ѡсок, на Голѣми камоі, на Вилъскоі кладеꙁь, междю ѡба Еленѣ, на прѣсло|[39][пь по хридȣ го(р)оі Е(ла)]нѧ ⁘ Ꙁдȣнѧ, Сȣшица,

Градеѵ҆ница, Брод сь [С]лан҆скомь и сь Бар[варасом]ь и [Кр]ѫпа. Вса та мѣста |[40]париѵк[а сѫ]т, рекѫще Прьдалика, да не метеха никто ни ккѡ прикисати, ни продати вьнъка ни нивѫ ни виноград ⁘ |[41]Вь Положкои ѡбласти село Рѣѵици, и то дарован҆нок с(ве)тоимь Романомъ ц(а)ркмь С(ве)тѡмȣ Геѡргию съ виноград⟨и⟩, сь ниви|[42]кмъ, ⟨и⟩ съ жрънъками, съ периволми, сь сѣнокоси, сь ꙁабѣлои, сь планинами, сь ловищемъ ꙁвѣрноимъ, и сь всѣми |[43]доходкои и сь всѣми правинами, и да не метеха никои кефалиꙗ, никѡтори влад⟨а⟩лецъ ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми ни влад⟨а⟩л҆ци г(о)с(подст)вȣѭщих по ц(а)р(ь)|[44]ствȣ ми, да не има вълѣсти въ село Рѣѵици, ни сѫдити, ни свѧꙁати, ни глобѫ вьꙁѧти, никѡи доходокъ вьꙁѧти, |[45][всакои доховдокъ и вирокъ ꙁ]акѡн҆ноѩ да си в҆ꙁима цр(ь)ква ⁘ А синоръ селȣ тѡмȣ: ѡт иꙁвора Рѣѵицкѫѩ рѣ|[46]кѫ на деснѡ въꙁ [доль . . ни]ꙁъ брьдо на Ѡслъникъ, та на Ивановь доль, та пѡ ровѵища, та междȣ Прѣслопь, и ме|[47]ждȣ Ѡграждениkь прѣꙁ бръдо на иꙁворь Пал҆ѵишкѫ рѣкѫ, и ниꙁь рѣкѫ до Катафигѣ, та въꙁь брьдо на краи|[48]ще како слаꙁи ⟨Ли⟩сець вьс кранще Лисеѵ҆кѡ, ниꙁ гвоꙁдъ на стȣден҆ѵець, та на Гльбокои доль, и ѡт Гльбока |[49][дола . . . . . а ѡт] сѣвер҆нѧ . . . странѧ прѣꙁь лѫгь прѣко Великѫ рѣкѫ, та ниꙁь Великѫ до Хтѣтовьскѫ браꙁдѫ]. . . . . |[50] [. . . . . . . .о на Тоѵилъ кои лаꙁ . . . . ад . . . . [Л]ѣсковиꙗне . . . . . . въꙁ брьдѡ до г(о)р. . . . |[51]десно . . . . . [п]ѫтемь . . [Сȣ]хѫ . . планинѫ . . щ . ниꙁь гвоꙁдь на Рѣѵиѵкѫ рѣкѫ д[о] иꙁвора кѩ, и тѡ все п|[52]ариѵкѡ мѣстѡ ⁘ И вь Горнемь Полоꙁѣ село . . . . [н]ивикмь сь в[ин]оград⟨и⟩, сь жр[ънь]ками, [сь вс]ѣми [пра]ви|[53]нами их ⁘ Село Тѡѵилъ и планина рекѡма сь всеꙗ правиноѭ ⁘ Село Баници сь нивикмь съ вин|[54]ѡград⟨и⟩, съ жрьн҆ками, и сь всѣми правинами ⁘ Село . . . . ꙗне съ планинѫ рекомѫѩ Мраморъ, |[55]и сь всѣми правинами ⁘ Село Нахово сь парикои, сь нивикмь, сь ливад⟨а⟩ми, сь ловищи роибними и сь всѣ|[56]и сь всѣми (sic) правинами ⁘ Село Таворь, градище и с полемь [сь] нивикмь, сь ливад⟨а⟩ми, сь Єꙁером(ь) блатнимъ, сь [ꙁабѣл]|[57]ои, сь ловищи ꙁвѣр҆ноими и роибними, и сь всѣми правинами [их ⁘ Се]ло Бистрица вь Бабȣнѣ, сь пашищи, [сь лѣтѡ]|[58]вищи, сь ꙁимовищи, и сь всѣми правинами их(ь) ⁘ Село . . . [Светои] Ї́ѡан(ь) Б(о)гѡсловець, сь пашищи, сь ниви|[59]емь и сь всѣми правинами ⁘ Село Дѫбница сь Ракоит[. . . , сь нивиемь, сь] ꙁабѣлои, и сь всѣми правинами . . . |[60][ме]т[ох] под ха...анем С(ве)тои Василик, сь виноград⟨и⟩ с нивиемь, сь [ливадами], сь всѣми правинами и сь лѡвищти роибниим[ои] |[61]во . . . . Подмирь ꙁ[р] . . . . . катȣньс(к)ах . . . с нивиемь, сь ливад⟨а⟩ми, сь лѡвищи и сь всѣми правинами ⁘ С. . . . . |[62]мето[хь] С(ве)тои Лȣ[ка] . . . . є . . . вь, вокѡ . . . . є . . . . . же . . . . и съ [всѣми] правинами. Метѡх |[63]вь Вьльбѫжи С(ве)тои Никѡлае вь ко [лȣ]ши, сь виноград⟨и⟩ и [с нивикмь] и сь всѣм[и п]равинами ⁘ Село Лъжени сь винѡ|[64]град⟨и⟩, с нивиемь и сь всѣми правинами ⁘ Село Ранои лѫгь с нивиемь, сь сѣнѡкѡсои и сь всѣми правинами ⁘ |[65]Селѡ Витино и Бинеѵь, сь всѣми правинами их ⁘ Та вса пр[о]раꙁȣмѣвь ц(а)р(ь)с(тво) ми видѣвь поданиꙗ и ȣтвръждено |[66]ꙗ и ꙁаписаноꙗ прѣжде мене воившиих, с(ве)тоиих(ь) и праворѣрноиихь ц(а)реи и кралеи, и ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми тѣмь вьслѣдȣе, |[67]молѧ сѧ и припад⟨а⟩ѭ, просѧще м(и)л(о)с(т)ь и помощь ѡт с(ве)таго великѡм(ѫ)ѵ(е)н(и)ка Хр(и)с(то)ва Геѡргиꙗ Горга, и вь бранех |[68]побѣдоносца, и приложих с(ве)тѣи цр(ь)кви кгѡ Село [Коꙁа]рево. Ѡбрѣте его . . . ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми прѣжде дан҆ное с(ве)тои|[69]мь Рѡманом(ь) ц(а)ремь, сь Барѡвом(ь), сь Синскѡмь и сь цр(ь)к[виѭ] С(ве)тоимь Ї́ѡа(но)мь Ꙁлато[ȣстомь] и сь всѣми тами ꙁасе|[70]л҆кои, сь виноград⟨и⟩, с нивикмь, сь периволʼми, сь водѣ[ница]ми, сь [с]ѣнокѡсои, сь ꙁабѣлои, сь ловищи роибн[и]|[71]ми и

ꙁвѣр҆ноими, и сь планоинами, и сь всѣми правинами прѣждеꙁакѡн҆ноими их. И еще прило|[72]жи ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми селѡ Калȣгерѡвѣнѫ сь винѡград⟨и⟩, с нив[ик]мь, сь ꙁабѣлои, и сь всѣми правинами ⁘ И еще |[73][приложи] ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми вь Ꙁлатици село Калȣгеровь доль, и вь не цр(ь)к(о)вь С(ве)тои Геѡргие да бѫде сь седещи игȣ|[74]мень . . . . . . [дохѡ]докь ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми и тако [. . . . . а . . . . ладѵнѫ . . . . |[75][ꙗко срьд . . . . . с]ѧ ѡбрѣтаѭть . . . . . . [с]таго . . . . д⟨о⟩х⟨ѡ⟩докь . . . . [ни в]ь жȣпѣ или ȣ ко|[76]емь ливо град⟨ѣ⟩ или ȣ ѵиемь ливѡ селѣ ѵл(о)в(ѣ)кь [светаго Ге]ѡргиꙗ, да не сѫди никѡи влад⟨е⟩лецъ по дрьжа|[77]вах ц(а)р(ь)с(т)ва ми, ни да подав. . . . ꙁдав сȣнѩ (?), на лю[демь] С(ве)таго Геѡргиꙗ, нь ѡ всакѡм(ь) дльгȣ да сѫди игȣ|[78]мень настоѩщии, и сь игȣменовѣмь ѡтрокѡм да сѧ вьꙁима всакои дльгь. Кто ли се наиде сѫдивь ѵл|[79]овѣкȣ С(ве)таго Геѡргиꙗ посиликмь и ѡтрока давь нашаго, или го свеꙁавь беꙁь игȣменова сѫда бѫд|[80]и на немь клѧтва Б(о)жиꙗ и с(ве)тоих правовѣр҆ноих ц(а)реи, и да плати димосиѡн .Ѳ. ꙁлатиць. И ȣдава |[81]иже сѧ ѡпадаеть дрȣгь дрȣга прѣдь влад⟨а⟩лци или поткѫжиже ȣдаваеть, да не вьꙁима на цр(ь)ковним ѵл(о)в(ѣ)цѣ никто |[82]владȣщи, раꙁвѣ да си вьꙁима цр(ь)ква на своимь си ѵл(о)в(ѣ)цѣ, ни ꙁла да нѣсть люд⟨е⟩мь С(ве)таго Геѡргиꙗ, поповомь и|[83]поповиꙗном иже сѧ ѡбрѣтаѭть под ѡбластиѭ С(ве)таго Геѡргиꙗ, да не метеха никѡи епискȣпь ни дохѡд(ь)кь вь|[84]ꙁѧти ни ꙁапрѣщениꙗ поставити на иерѣехь, . . . ар . . . х и епискȣпȣ помѣнь, а еꙁарха тои всакои дохѡд(ь)кь с(ве)ще|[85]ниѵкои. Тѡ в҆се да е цр(ь)кви С(ве)тѡмȣ Геѡргию. Да не метеха тȣ вьлаꙁити вь села и метохие поповѣхь д(ȣ)хѡвно ѵто|[86]вꙁѧти ни еꙁархъ ни прѡт⟨ѡ⟩папа [нь] все тѡ цр(ь)кви С(ве)тѡмȣ Геѡрг(ию) . . . . . . понеже вѡ всака глова . . . . [до]хѡдькь цр(ь)кви |[87]даровань есть. А наводѵии щѡ пара егова истина, враждѫ . . . д[ѣвиѵь] раꙁвои и кѡнскѫ враждѫ, да си вьꙁима црьква на|[88]своих си люд⟨ѣ⟩хь, и тиѩ вражди да сѧ не вьꙁимаѫть на селѣхь, раꙁвѣ на исцих нь и тѡ сѫдомь, приселицѧ да не пла|[89]щаѭть метохиѭ С(ве)таго Геѡргиꙗ, ни воловеръщинѫ, ни пер҆пера ни димнинѫ. Аще кто вьлеꙁѣ на метохие С(ве)таго |[90]Геѡргиꙗ ȣ коkмь либо селѣ, беꙁь архимѧдритова вьпрошениꙗ, или в[ь] планинои, или пашища, или вь ꙁабѣлѫ, |[91]или вь ловища роибна или ꙁвѣрна, или лѣсь и дрѣво ȣсѣщи вь цр(ь)ковнѡмь брьдѣ, или водѣницѫ поставити на цр(ь)ко|[92]внои водѣ, коꙗ теѵе ѡт цр(ь)к(о)вна иꙁвода, или конеи пасти на цр(ь)к(о)вnои ꙁемли, или родѫ поведе прѣꙁь цр(ь)к(о)внѫѫ |[93]ꙁемиѭ, или нивѫ поѡравь беꙁь игȣменова бл(аго)с(ло)вениꙗ, клѧт҆ва Б(о)жиꙗ на нем(ь) и С(ве)таго Геѡргиꙗ, и с(ве)тоих(ь) правовѣ|[94]р҆ноиих(ь) ц(а)реи и кралеи, воишеписаноих(ь), и да сѧ продасть вь демосиѭ .Ѕ. пер҆пер. Сиꙗ вса дарованнаꙗ с(ве)тоиими и |[95]правовѣр҆ноиими ц(а)ри и кралои воишеписан҆ноиими, и приложен҆наꙗ ц(а)р(ь)с(т)в(о)мь ми, и дарован҆наꙗ ѡт проѵиих(ь) властель ȣ по|[96]мѣнь, то вса да дрьжит С(ве)тои Геѡргие Горгос и побѣдоносець, и вь нем(ь) настоѩщии ѵ(ь)ст(ь)ноиі архима(н)дрит и ѡб҆ꙗвленикмь |[97]сегѡ ХРИСОВȢЛѠ понеже да го имат ц(а)р(ь)с(тво) ми ходатаꙗ и помощника, вь всакоих(ь) н[апа]стех и ратехь. А ѡт работникь |[98]ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми посилаемоих(ь), по вс[а вр]ѣмена по хорах и по градовѣхь, враних вьспри|[99]емати ѵто, да не вьлаꙁѧт ни ꙁабавлѣѭт ни пакостеть метохомъ ни селомь ни |[100]хорах ц(а)р(ь)ства ми, ни севасть, ни дȣка, ни кастрофилакь, ни прахтори, ни к҆нѧꙁь, ни тѡпщикаль, ни винар, ни комись [сь ко|[101]ньми, ни страторь, нии иꙁгон҆ѵиꙗ град⟨ȣ⟩, ни писець, ни апод⟨о⟩хаторь, ни гкракарь, ни ѱар҆, ни десеткаре п҆ѵельни, ни ѡв[ѵи], |[102]ни трѣ[в]нинѫ, ни слововщинѫ, ни комада, ни м[ит]ати,

Градеv'ница, Брод сь [С]лан'скомь и сь Бар[варасом]ь и [Кр]жпа. Вса та мѣста |[40]паричк[а сж]т, ни продати вънъка ни нивж ни рекжще Прьдалика, да не метеха никто ни ккео прикисати, ни продати вънъка ни нивж ни рекжще Прьдалика, да не метеха никто ни кксо прикисати. и то дарован'нок с(ве)тоімь Романомъ виноград ⁘ |[41]Вь Положкои шбласти село Рѣvици, и то дарован'нок с(ве)тоімь Романомъ с(ве)тому Георгию; виноград ⁘ |[41]Вь Положкои шбласти село Рѣvици. ц(а)ркмь С(ве)тwм8 Гешргию съ виноград⟨и⟩, сьниви|[42]кмъ, ⟨и⟩ съ жрънъками, съ периволми, сь сѣнокоси, сь ӡабѣлоі, сь планинами, сь ловищемъ ӡвѣрноімъ, и сь всѣми |[43]доходкоі и сь всѣми правинами, и да не метеха никои кефалиꙗ, никwтори влад⟨а⟩лецъ ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми ни влад⟨а⟩л'ци г(о)с(подст)в8ѭщиХ по ц(а)р(ь)|[44]ств8 ми, да не има вълѣсти въ село Рѣvици, ни сѫдити, ни свѧӡати, ни главѫ въӡѧти, никwи доходокъ въӡѧти, |[45][всакоі доХwдокъ и бирокъ ӡ]акwн'ноіи да си в'ӡима цр(ь)ква ⁘ А синоръ сел8 тwм8: wт иӡвора Рѣvицкѫѭ рѣ|[46]кѫ на деснw, въӡ [доль .. ни]ӡъ брьдо на Ѡслъникъ, та на Ивановь доль, та пw ровvища, та межд8 Прѣслопь, и ме|[47]жд8 Ѡграждениkь прѣӡ връдо на иӡворь Пал'vишкѫ рѣкѫ, и ниӡь рѣкѫ до Катафигѣ, та въӡь брьдо на кран|[48]ще како слаӡи ⟨Ли⟩сець вьс кранще Лисеv'кw, ниӡ гвоӡдъ на ст8ден'vець, та на Гльбокоі доль, и wт Гльбока |[49][дола ..... а wт] сѣвер'нѫ ... странѫ прѣӡь лѫгь прѣко Великѫ рѣкѫ, та ниӡь Великѫ до Хтѣтовьскѫ браӡдѫ]...... |[50] [.........о на Тоvилъ кои лаӡ .... ад .... [Л]ѣсковишане ...... въӡ брьдw до г(о)р.... |[51]десно ..... [п]ѫтемь .. [С8]Хѫ .. планинѫ .. ψ . ниӡь гвоӡдь на Рѣvиvкѫ рѣкѫ д[о] иӡвора ккѫ, и тw все п|[52]ариvкw мѣстw ⁘ И вь Горнемь Полоӡѣ село .... [н]ивикмь сь в[ин]оград⟨и⟩, сь жр[ънь]ками, [сь вс]ѣми [пра]ви|[53]нами иХ ⁘ Село Тwvилъ и планина рекwма сь всеꙗ правиноѭ ⁘ Село Баници сь нивикмь съ вин|[54]wград⟨и⟩, съ жрьн'ками, и сь всѣми правинами ⁘ Село .... ꙗне съ планинѫ рекомѫѭ Мраморъ, |[55]и сь всѣми правинами ⁘ Село Нахово сь парикоі, сь нивикмь, сь ливад⟨а⟩ми, сь ловищи роібними и сь всѣ|[56]и сь всѣми (sic) правинами ⁘ Село Таворь, градище и с полемь [сь] нивикмь, сь ливад⟨а⟩ми, сь Єӡером(ь) блатнимъ, сь [ӡабѣл]|[57]оі, сь ловищи ӡвѣр'ноіми и роібними, и сь всѣми правинами [иХ ⁘ Се]ло Бистрица вь Баб8нѣ, сь пашищи, [сь лѣтw]|[58]вищи, сь ӡимовищи, и сь всѣми правинами иХ(ь) ⁘ Село .... [Светоі] Їwан(ь) Б(о)гwсловець, сь пашищи, сь ниви|[59]емь и сь всѣми правинами ⁘ Село Дѫбница сь Ракоіт[... , сь нивиемь, сь] ӡабѣлоі, и сь всѣми правинами .... |[60][ме]т[оХ] под Ха...анем С(ве)тоі Василик, сь виноград⟨и⟩ с нивиемь, сь [ливадами], сь всѣми правинами и сь лwвищти роіbним[оі] |[61]во .... Подмирь ӡ[р] ..... кат8ньс(к)аХ ... с нивиемь, сь ливад⟨а⟩ми, сь лwвищи и сь всѣми правинами ⁘ С.......... |[62]мето[Хь] С(ве)тоі Л8[ка] .... е ... вь, бокw .... е ..... же .... и съ [всѣми] правинами. МетwХ |[63]вь Вьльбѫжи С(ве)тоі Никwлае вь ко [л8]ши, сь виноград⟨и⟩ и [с нивикмь] и сь всѣм[и п]равинами ⁘ Село Лъжени сь винw|[64]град⟨и⟩, с нивиемь и сь всѣми правинами ⁘ Село Раноі лѫгь с нивиемь, сь сѣнwкwсоі и сь всѣми правинами ⁘ |[65]Селw Витино и Бинеvь, сь всѣми правинами иХ ⁘ Та вса пр[о]раӡ8мѣвь ц(а)р(ь)с(тво) ми видѣвь поданиꙗ и 8твръждеnоі |[66]ꙗ и ӡаписаноіꙗ прѣжде мене боівшиХ, с(ве)тоіиХ(ь) и праворѣрноіиХь ц(а)реи и кралеи, и ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми тѣмь вьслѣд8е, |[67]молѧ сѧ и припад⟨а⟩ѭ, просѧще м(и)л(о)с(т)ь и помощь wт с(ве)таго великwм(ж)v(е)н(и)ка Хр(и)с(то)ва Гешргиꙗ Горга, и вь бранеХ |[68]побѣдоносца, и приложиХ с(ве)тѣи цр(ь)кви кгw Село [Коӡа]рево. Ѡбрѣте его ... ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми прѣжде дан'ное с(ве)тоі|[69]мь Рwманом(ь) ц(а)ремь, сь Барwвом(ь), сь Синскwмь и сь цр(ь)к[виѭ] С(ве)тоімь Їwа(но)мь Ӡлато[8стомь] и сь всѣми тами ӡасе|[70]л'коі, сь виноград⟨и⟩, с нивикмь, сь перивол'ми, сь водѣ[ница]ми, сь [с]ѣнокwсоі, сь ӡабѣлоі, сь ловищи роіbн[и]|[71]ми и

ӡвѣр'ноіми, и сь планоіnами, и сь всѣми правинами прѣждеӡакwн'ноіми иХ. И еще прило|[72]жи ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми селw Кал8герwвѣнѫ сь винwград⟨и⟩, с нив[ик]мь, сь ӡабѣлоі, и сь всѣми правинами ⁘ И еще |[73][приложи] ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми вь Ӡлатици село Кал8геровь доль, и вь не цр(ь)к(о)вь С(ве)тоі Гешргие да бѫде сь седеши иг8|[74]мень .... [доХw]докь ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми и тако [.............. а .... лдvнѫ .... |[75][ꙗко срьд .... с]ѧ wбрѣтаѭть ...... [с]таго .... д⟨о⟩Х⟨w⟩докь .... [ни в]ь ж8пѣ или 8 ко|[76]емь либо град⟨ѣ⟩ или 8 vиемь либw селѣ vл(о)в(ѣ)кь [светаго Ге]wргиꙗ, да не сѫди никwи влад⟨е⟩лецъ по дрьжа|[77]ваХ ц(а)р(ь)с(т)ва ми, ни да подав. ... ӡдав с8нꙗ (?), на лю[демь] С(ве)таго Гешргиꙗ, нь w всакwм(ь) дльг8 да сѫди иг8|[78]мень настоѭщии, и сь иг8меновѣмь wтрокwм да сѧ въӡима всакоі дльгъ. Кто ли се наиде сѫдивь vл|[79]овѣк8 С(ве)таго Гешргиꙗ посиликмь и wтрока дав нашаго, или го свеӡавь беӡь иг8менова сѫда бѫд|[80]и на немь клѧтва Б(о)жиꙗ и с(ве)тоіХ правовѣр'ноіХ ц(а)реи, и да плати димосиwн .Ѳ. ӡлатиць. И 8дава |[81]иже сѧ wпадаеть др8гь др8га прѣдь влад⟨а⟩лци или поткжиже 8даваеть, да не въӡима на цр(ь)ковним vл(о)в(ѣ)цѣ никто |[82]влад8щи, раӡвѣ да си въӡима цр(ь)ква на своимь си vл(о)в(ѣ)цѣ, ни ӡла да нѣсть люд⟨е⟩мь С(ве)таго Гешргиꙗ, поповомь и|[83]поповиꙗном иже сѧ wбрѣтаѭть под wбластиѭ С(ве)таго Гешргиꙗ, да не метеха никwи еписк8пь ни доХwд(ь)кь вь|[84]ӡѧти ни ӡапрѣщениꙗ поставити на иерѣехь, ... ар ... Х и еписк8п8 помѣнь, а еӡарХа тои всакоі доХwд(ь)кь с(ве)ще|[85]ниvкоі. Тw в'се да е цр(ь)кви С(ве)тwм8 Гешргию. Да не метеха т8 вьлаӡити вь села и метоХие поповѣХь д(8)Хwвно vто|[86]вӡѧти ни еӡарХъ ни прwт⟨w⟩папа [нь] все тw цр(ь)кви С(ве)тwм8 Гешрг(ию) ...... понеже бw всака глова .... [до]Хwдькь цр(ь)кви |[87]даровань есть. А наводvии щw пара егова истина, враждѫ ... д[ѣвичь] раӡвои и кwнскѫ враждѫ, да си въӡима црьква на|[88]своиХ си люд⟨ѣ⟩Хь, и тиꙗ вражди да сѧ не въӡимаѫть на селѣХь, раӡвѣ на исциХ нь и тw сѫдомь, приселицѧ да не пла|[89]щаѭть метоХиѫ С(ве)таго Гешргиꙗ, ни воловеръщинѫ, ни пер'пера ни димнинѫ. Аще кто вьлеӡѣ на метоХие С(ве)таго |[90]Гешргиꙗ 8 коімь либо селѣ, беӡь арХимѧдритова вьпрошениꙗ, или в[ь] планиноі, или пашища, или вь ӡабѣлѫ, |[91]или вь ловища роіbна или ӡвѣрна, или лѣсь и дрѣво 8сѣщи вь цр(ь)ковнwмь брьдѣ, или водѣницѫ поставити на цр(ь)ко|[92]вноі водѣ, коꙗ теvе wт цр(ь)к(о)вна иӡвода, или конеи пасти на цр(ь)к(о)вноі ӡемли, или родѫ поведе прѣӡь цр(ь)к(о)внѫѫ |[93]ӡемиѫ, или нивѫ поwравь беӡь иг8менова бл(аго)с(ло)вениꙗ, клѧт'ва Б(о)жиꙗ на нем(ь) и С(ве)таго Гешргиꙗ, и с(ве)тоіХ(ь) правовѣ|[94]р'ноіиХ(ь) ц(а)реи и кралеи, воішеписаноіХ(ь), и да сѧ продасть вь демосиѫ .Ѕ. пер'пер. Сиꙗ вса дарованнаꙗ с(ве)тоіими и |[95]правовѣр'ноіими ц(а)ри и кралоі воішеписан'ноіими, и приложен'наꙗ ц(а)р(ь)с(т)в(о)мь ми, и дарован'наꙗ wт проvииХ(ь) властель 8 по|[96]мѣнь, то вса да дрьжит С(ве)тоі Гешргие Горгос и побѣдоносець, и вь нем(ь) настоѭщии v(ь)ст(ь)ноіи арХима(н)дрит и wб'ꙗвленикмь |[97]сегw ХРИСѠВ8ЛѠ понеже да го имат ц(а)р(ь)с(тво) ми ХодатаꙗНи помощника, вь всакоіХ(ь) н[апа]стеХ и ратеХь. А wт работникь |[98]ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми посилаемоіХ(ь), по вс[а вр]ѣмена по Хорах и по градовѣХь, браниХ вьспри|[99]емати vто, да не вьлаӡѧт ни ӡабавлѣѭт ни пакостеть метоХомъ ни селомь ни |[100]Хорах ц(а)р(ь)ства ми, ни комись севасть, ни д8ка, ни кастрофилакь, ни прахтори, ни к'нѧӡь, ни тwпщикаль, ни винар, ни гкракарь, ни [сь ко|[101]ньми, ни страторь, нии иӡгон'vиꙗ град⟨8⟩, ни писець, ни апод⟨о⟩Хаторь, ни м[ит]ати, ψар', ни десеткаре п'vельни, ни wв[vи], |[102]ни трѣ[в]нинѫ, ни слоновщинѫ, ни комада,

ни кошар'щинѫ, ни воловер'щинѫ, ни намет'ка житна ни ви|[103]н'на, ни масна, ни сирена, ни град⟨а⟩ ꙁидати ни блюстии, ни темница блюсти, ни ѡрати, ни кѡпати виноград⟨а⟩, ни сѣно ко|[104]сити, ни жати, и ц(а)ринѫ вьꙁати ч л(о)в(ѣ)кꙋ С(ве)таго Ге[ѡр]гиꙗ ни на кѡемь трьгꙋ, ни диꙗвато вьꙁати, ни мостнинѫ, ни ч л(о)(ѣ)|[105][ка] гарефати, ни кѡнѣ, ни вола, ни ѡсла. Та вса м(и)л(о)с(т)инѫ ц(а)р(ь)с(т)в(о) ми прѣда подарованиꙗмь сего ХРИСОВꙊЛА † |[106]доньдеже оіме Х(ри)с(то)во на ꙁемли славит' се. И по сьмрьти ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми, кого Б(ог)ь иꙁволит поставит⟨и⟩ на прѣстолѣ ц(а)р(ь)с(т)в(а) ми, или кто лꙋб(о) бѫ|[107]дет(ь) ѡт сѫродникь ц(а)р(ьст)ва ми, молѫ не раꙁорит⟨и⟩ ни попр[ати с]его ХРИСОВꙊЛА нъ паче подаровати и понавлѣти, и потврьждати |[108]сь ꙋсрьдоіемь, бл(а)гоуст(ь)но бо ꙗс(ть) тако творит(и) с(ве)тоімь и правовѣрноімь ц(а)ремь и кралемь. Аще ли се кто ѡбрѣщеть ꙋхоипре|[109]ниемь диаволоімь, прѣстꙋпит(ь) сиꙗ повелѣнаꙗ и попр[ати с]его ХРИСОВꙊЛА тѡмꙋ да естъ сѫпер Б(ог)ь и прѣч(и)стаꙗ М(а)ти |[110]его, вь сим(ь) вѣцѣ и вь грядѫщиимь страшноімь сѫдищ[и вт]ораагo пришьствиꙗ и с(ве)тоі Геѡргие вь бранеꙗ(ь) вьмѣсто [помо]|[111]щи да мꙋ есть сѫпостать, ꙁде и на страшнѣмь сѫдищи, и да [есть ...] ... проклет, трьклет(ь) ѡт Г(оспод)а Б(ог)а вседрьжит[ел]ѣ и ѡт [прѣчистоѧ] |[112]его М(а)т(ере) и силоѭ ч(ь)ст(ь)наго и животворѧщаго кр(ь)ста, и ѡт четоі[реꙗь еванг[елист], ѡт .ВІ. ап(о)с(то)ль и ѡт Т[И] ѡ(ть)ць ноікеи|[113][скоіих и] ѡт с(ве)тоіих правовѣрноіих ц(а)реи и кралеи вошеписанноі х........................ писа сѫ и по⟨д⟩писа .. |[114]... ар.. [Светомꙋ Ге]ѡргию Го[ргꙋ по]бѣдоносцꙋ, на всакѡе ꙋтврьждениоіе .. вь бесконечнѫѭ ...

КОСТАДИНЬ В Х(РИСТ)А Б(ОГ)А ВѢРЕН(Ь) Ц(А)РЬ И САМОДРЬЖЕЦЬ БЛЬГАРОМЬ АСѢНЬ

75

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ МАНАСТИРУ СВЕТОГ НИКОЛЕ НА ОСТРВУ ВРАЊИНИ

(1277-1309)

Краљица Јелена поклања манастиру Светог Николе на острву Врањини људе, улијаник (=пчелињак) и приход у износу од 100 перпера годишње од трга Свети Срђ на Бојани.

Повеља није сачувана. Њен текст је познат само по препису у Зборнику монаха Гаврила из 1721, који је у XIX веку проучавао и објавио Јастребов. Како је рукописни зборник у међувремену изгубљен, издање Јастребова је једино сачувало текст који се по њему и овде дословно објављује.

Изд.: Јастребов, *Препис хрисовуља*, 222-224 (без датума); Новаковић, *Зак. спом.*, 578-579 (извод, дат. око 1280); Шекуларац, *Дукљанско - зетске повеље*, 68-72 (дат. око 1304).

Ова повеља стоји формално и садржајно у вези са повељом краља Стефана Владислава за исти манастир (в. бр. **40** ове збирке). Аренга је истоветна, а редослед излагања такође прати Владислављеву повељу. Језик ове повеље носи обележја времена преписивача, монаха Гаврила, па не може сам за себе да буде пресудан аргумент против њене

аутентичности. И овде се, међутим, спомиње Иларион као оснивач манастира и први зетски епископ, тако да процена аутентичности ове повеље зависи и од аутентичности прве и друге врањинске повеље (Савине и Владислављеве; уп. бр. **26** и **40** ове збирке). Необичан је начин на који Јелена спомиње Стефана Првовенчаног као свекра и краља Владислава као девера.

Међу даровима манастиру наведени су улијаник и људи на црквеној земљи у Крушевици, коју је већ поклонио краљ Владислав. Део људи дарованих овом повељом (Ген Воглик са братом, Даминко Салкут са братом, Бардона са децом) наведен је и у повељи краља Милутина (в. бр. **117**), где су забележени као становници села Орахова, које је тек том повељом даровано манастиру! Село Орахово се у повељи уопште не спомиње. Овом повељом краљица Јелена је дала „Маршеновић и Крнице да су коњуси“, а у повељи краља Милутина „Томица Крнице, Ђурађ Маршен“ наведени су такође као становници села Орахова. Овај елемент свакако појачава сумњу у аутентичност повеље.

Уколико је ову повељу заиста издала краљица Јелена, онда је то могло бити само у периоду између 1277. и 1309, када је, уз друге области, господарила и деловима Зете. Њену власт над Светим Срђем потврђују дубровачкки документи. У сваком случају повеља је морала бити издата у време владавине једног од њених синова, које, међутим, повеља не спомиње. Краљ је наведен само у санкцији („да прими гнев и наказаније от краља и да плати краљу пет сат перпер“). Није спомената ни повеља краља Стефана Уроша I, манастиру Св. Николе, која је спомената у Милутиновој повељи. Садржајно, ова повеља је свакако у вези са Милутиновом (бр. **117**) било да јој претходи или следи, али ни у једној од две повеље издавач не спомиње свога претходника.

Шекуларац (*Врањинске повеље*, 39-43) је прихватио датум „око 1280“, што је касније кориговао (*Дукљанко-зетске повеље*, 68-72, на с. 70: око 1304), када је објавио и текст исправе. У оба своја рада Шекуларац је текст повеље прихватио као аутентичан, позивајући се при томе и на дотадашња мишљења у нашој историографији.

Єлена Божиею помощию кралица србьска остави село Криniїце и 8лıаник 8 Кр8шевиц8 и сто перперь Светом8 Николи.

Ва начетцехь ти, Господи, Ѯемлю основа и дела р8к8 твоею с8ть Небеса. Та погибн8ть, ти же пребиваеши, и васа ıако риѮа обетьшают, и ıако одежд8 савиешї ıа и иѮменет се; Ти же тажде еси и лета Твоıа не оск8деють. Сатвори раѮ8момь Небеса и Ѯемлю 8тврдиви на водахь, приеми страсть волн8ю ıако да нась грешнихь и недостоинихь рабь своихь иѮведеши оть адскихь нерешимихь ѵѮь; и своими апостоли и светители постави раѮлична светила, и рекъ им ѵчити люди юже стежа честною крвию, иже вер8еть и спасень б8деть. Си свети и велики архїереи Христовь Никола, нашь 8читель и пастирь, ва напастехь и вь бранехь крепки помагатель, сиротамь и вадовицамь и нищимь скори и топли Ѯаст8пникь, и ва васацехь бедахь милостиви Ѯащититель. Сагради се въ име его храмь саи Иларионоь еписк8помь Ѯетскимь, иже ѕело

любимь беше господаремь свекровима ми, господина кралıа Прьвовенчаного Стефана светопочившега, и господиномь светимь кѵр Савою, ıаже кеть ѵстворивши сїи даръ и принесла къ светом8 и велиом8 архїере8 Христов8 Николи, и на многа молениїа ка божимь црквамь и смеренїа ка ангелскомѵ и мнишаском8 обраѮ8 любима. АѮъ грешна раба Божиа Юлена кралица послед8ю стопамь светима господинома ми, господиномь моимь деверомь светопочившимь кралемь Владїсавомь, еже с8ть дарована ими светом8 великом8 архиере8 Христов8 Николи ѵ селехь всехь, и 8 людехь, и 8 пасищехь Ѯимнихь и летнихь, и 8 васакихь правинахь церковнихь. По том8жде обраѮ8 и аѮь припадаю ка милости светаго Николи, и сие малое приношение принош8 ка светом8 и велиом8 архиерею Христов8 Николе. Видевши да е ѵбого негово место людми, и дахь Гена Воглика са братомь и са децами, Андрїю Б8жка са братом, Бакс8 са братом, Даминка Салк8та са братом, Бардон8 съ дѣтию, Маршеновиħе и Крнице да с8 конюси. И дахь оть трга Свето - Срѣскаго .Р. (100) перперь, да ѵѮима црква чимь люби всако годище. И сиа ѵтврдивши, дахь свещ8, 8лиıаникь мои на просвещенїе храм8 светом8: а беше 8лиıаникь на Ѯемлю црковн8 на Крѵшевици, и са 8лиıаникомь дахь Павла и брата м8.

И никто да не потворить ѵтврждeнаго сем8 светом8 храм8 мною грешною кралицею Юленою, ни сынь мои, ни внѵкь, ни сародникь кралевства ми, или кога иѮволи Богъ кралѣвати Србскою и Поморъскою Ѯемлею. Кто ли что потвори еже с8ть света господа 8трдила и Ѯаписала, и аѮь грешна, да м8 е сѵпарникь Богь и пречиста Богомати, и да га пораѮи сила честнаго и животворещаго крста и свети Никола ва место милости да м8 е сѵпарникь и вь семь веце и ва гредѵщемь, и да кеть проклетъ оть прваго архїепискѵпа и светителıа кѵр Саве, и оть мене грешне да кеть проклеть. А оть властель великихь или малихь и влад8щих прочихь, или е Србинъ, или Латининь, или Арбанась, или Влахъ, кто дрѮне испакостити или отнѣти что любо оть светаго храма сего или 8 селехь, или 8 людехь, или 8 пасищехь Ѯимнихь и летнихь, или 8 коихь правинахь црковнихь, да прими гневь и накаѮание оть кралıа, и да плати крал8 петь сать перперь. Сего ради подпис8е кралевство ми ва сведенїе васаком8.

76

УГОВОР КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА СА ДУБРОВАЧКОМ ОПШТИНОМ

(1276)

Уговор краља Стефана Драгутина са Дубровником о трговини и светодмитровдском дохотку, склопљен на рок од 5 година.

Уговор није сачуван, али је изричито споменут у Драгутиновој повељи Дубровнику из 1281. године:

|[3].... Какѡ се свршило бѣше врѣме ѹ строю петь годищь |[4]какѡ сте были ѹговорили сь кралев҆ствомь ми ѡдселѣ и напрѣдь кралев҆ство ми чини |[5]м(и)л(о)сть властеломь дѹбровьчьскимь .... .

(Уп.: бр. **77** ове збирке, означени редови).

Будући да је краљ Драгутин владао свега шест година, највероватније је ова повеља била издата 1276. године, тј. на почетку његове владавине.

77

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1281)

Краљ Стефан Драгутин потврђује, пошто је прошло пет година од претходног уговора, стари мир, права и обичаје између Србије и Дубровника без рока, и обавезује их на плаћање светодмитарског дохотка.

Оригинал у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 972), написан на пергаменту ширине 241, дужине 157 мм, дипломатичком минускулом, црним мастилом у 10 редова. Печат је исечен. Судећи по прорезу, печат је био воштани и причвршћен на српски начин. - На полеђини: Pouelia Vrosii regis pro confirmacione pacis et libertate mercatorum. - Фотографија: АИИ Ф. II, 3/357.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 39, № 31 (дат. 1281); Miklosich, *Mon. serb.*, 54-55, № 57, (дат. 1281); Kukuljević, *Regesta*, 383, № 1325, (дат.: око 1281); Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 399, № 338, (дат.1281); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 32-33, № 33 (дат. 1281).

Повеља нема датума, али се година може са сигурношћу утврдити. У тексту се говори о уговору склопљеном између краља и Дубровника пре пет година. У току кратке Драгутинове владавине започете 1276, долази у обзир само 1281. и почетак 1282. год., до Драгутиновог силаска с престола. Вероватно је да је први уговор склопљен већ у првој години Драгутинове владе, па према томе ова повеља иде у 1281. годину. Име дубровачког кнеза Николе Морозинија, чије кнежевање пада у године 1280 -1282, потврђује наведени датум.

† Пише кралев'ство ми кнеꙁꙋ дꙋбров'чьскомꙋ Николѣ Мавришинꙋ и сꙋдиꙗмь и вѣк'нико|[2]мь и властеломь и всои Ѡбщинѣ дꙋбровьчьскои, како сте послали кралев'ствꙋ ми вла|[3]стеле ваше придоше Ꙁрьꙁь и Грꙋбѣша. Какѡ се свршило бѣше врѣме ꙋстрою петь годищь, |[4]какѡ сте были ꙋговорили сь кралев'ствомь, ми да ѡдселѣ и напрѣдь кралев'ство ми чини |[5]м(и)л(о)сть властеломь дꙋбровьчьскимь и Ѡб'щинѣ и трьжникомь ихь. Да имь е мирь кои е |[6]и прьво имь быль доклꙋ живꙋ право сь кралев'ствомь ми. Ꙗкѡ ли що погрѣше ꙁемли кра|[7]лев'ства ми и не исправе ми се, да им' се да вѣдѣние трьми мѣсеци, ꙗко си могꙋ трь|[8]жьници ихь ѡтити ꙋградь сь всѣмь своимь. А да даю кралев'ствꙋ ми на годищє двѣ |[9]тисꙋщи перперь. И семꙋꙁи мирꙋ не ꙋреч(е) кралев'ство ми ꙋрока доклꙋ хоке быти. |[10]нь ако ми не сьгрѣше, и до живота моега да си имаю сиꙁи мирь и сиꙁи двѣ тисꙋки да даю |[11]на Дмитровь д(ь)нь.

СТЕФ(А)НЬ ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИЕИ КРАЛ(Ь) СР(Ь)БСКИХ(Ь) ꙀЕМЬЛ(Ь) И ПОМѠРСКИХ

78

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1276-1281)

Краљ Стефан Драгутин поклања манастиру Хиландару села у околини Призрена и потврђује раније дате економске и судске повластице - имунитете тог манастира.

Оригинал (?) у АХС под бр. 4, топографска сигнатура А 3/1, написан је на пергаменту ширине 315, дужине 410 мм, лепим, уредним, читким полууставним писмом, црним мастилом у 43 реда рачунајући и потпис. Крстови на почетку и пре потписа, иницијали и потпис, исписани су црвеним мастилом. После потписа су четири тачкице. - При дну, на црвеној врпци виси златан печат пречника 40 мм, пречник типара 32 мм. Врпца је провучена кроз пет прореза, од којих су два изнад, један у горњој, а два испод доње линије потписа. На аверсу је лик владара у свечаном византијском ставу, са невешто исписаном легендом: **СТЕПАН КРАЛ**, на десној страни владареве фигуре. Име **СТЕПАН**, написано је у првом слогу правилно, а у другом слогу слова теку обрнутим редом, па се чита **НАП**. Реч **КРАЛ** написана је уз леву страну фигуре и то одоздо на горе у три реда; слово **К** окренуто је као негатив. На реверсу је лик св. Стефана у стојећем ставу са тачкастим ореолом око главе. У десној руци држи четворокраки крст а шта је у десној није јасно, али је вероватно кадионица. У односу на фигуру легенда тече обострано вертикално и уз техничке грешке гласи: † **СТ ІС ТА Ф И Ь | ПРЬ ВО МꙊ ЧЕ НИ КЬ**, што се разрешава: † **С⟨ВЕ⟩ТИ СТ⟨Е⟩ФАНЬ ПРВОМꙊЧЕНИКЬ**. - На полеђини акта дипломатичком минускулом XIV в. белешка:

† *Хрисоволь ꙁа Локвицꙋ*. Белешка монаха Никандра: Хрисовꙋль се Стефана кралꙗ (дописано руком XX века: Драгутина) извѣствꙋетъ како даеть оу призрѣнски нахіꙗ, села и мѣста на монастирь нашъ и описꙋетъ здѣ всꙗ по синорамъ. - Опис: Синдик, *Срӣска акӣа* ,20; опис печата и фотографија: Мошин, *Умеӣнички ӣреглед* 1 (1939) 7, (фотографија аверса); Синдик, *Срӣски ӣечаӣи*, 233, сл. 13-14. - Фотографије: АСАНУ 7903-а/4, 3366-4, 8876.В.23 и 3330-б/4(печати); НБС Ф 2739; АС (само филм).

Изд.: Споменик III, 11-12; Новаковић, *Зак. сӣом.*, 387-388 (извод, дат. 1276-1281); Korablev, *Actes de Chil.* II, 388-391, № 6 (дат. 1276-1281); Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters*, 48-53, № 5; Живојиновић, *Повеља краља Милуӣина Хиландару ӣреӣходно ӣриӣисана његовом браӣу Драгуӣину*, ССА 9 (2010), 3-17 (са фотографијама, преводом и коментаром; дат око 1299)

Лит: *Сӣоменици на Македонија I*, 274-275.

Хрисовуља нема датума. Иако се може претпоставити да је издата у почетку владавине краља Драгутина, ипак, сигуран хронолошки оквир остају све године до краја 1281. - Живојиновић (*Да ли је сачувана ӣовеља*, 129-136) оспорава аутентичност ове хрисовуље и приписује је Стефану Урошу II Милутину. Чињеница да је у потпису изостављено име Урош ипак доводи у сумњу оправданост овог мишљења.

† „Вьꙁвеселих' се ѡ рек'ших мнѣ, вь домь Г(оспод)нь идѣмь“, како бо реч(е): „Вьнииты ср(ь)дце скроушено имоуще и д(оу)хь смѣрень, нь |[2] и пльтьс'каго приношенꙗ не ѡтврьже се“, гл(агол)ѥть бо: „Прынесѣте Г(о)с(поде)вы с(ы)нове Б(о)жии, прынесѣте Г(о)с(поде)вы с(ы)ни ѡв'нѥ“. Тѣ|[3]м'же и аꙁь аще и грѣхолюбыѥмь с'нижень сыи, потьщахь се маль сьь дарьѥ принести прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци, помощьни|[4]ци всѣмь хрыс(ти)ꙗномь оупвающимь на ню, ꙗкоже оубогаꙗ оудовица принесе леф'та два Вл⟨а⟩д⟨ы⟩цѣ своѥмоу Х(ри)с(т)оу, и си|[5]имь великоую глоубыноу м(и)л(о)сты ѥго ѡбрѣте. Тогожде и аꙁь аще и недостоинь ѥсмь, надѣи се приноудиты неноуди|[6]моѥ м(и)л(о)срдыѥ прѣ(чи)стыѥ Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це наше Б(огороди)це, покрыти ме риꙁою м(и)л(о)сты своѥе вь д(ь)нь соудении, дахь манастироу ѥе |[7]иже вь С(ве)тѣи Горѣ вь Хилан'дары село именѥмь Бытоунь, и Ѡс'льнице, и Мьсково и Ꙁьборьско. А мега имь: оу Ѥк|[8]вьць прѣко оу Рожьце оу Братьѥвщицоу, како рѣка Бѣлыца потече оу Пекьс'кыи стоуденьць. И виноградь оу |[9]Прыꙁрѣнѣ оу Билоуши, кои соу билы коупилы оу метохыиского чл(о)в(ѣ)ка, Боудымирьци Прьвославыѥ. И приꙁрѣ|[10]ньс'ке метохыѥ, како соу стрѣгли стражю ѡд Грькь, да не стрѣгоу, нь ꙁа тоу стражю да даю оу С(ве)тоу Гороу чл(о)в(ѣ)ка да стрѣ|[11]жеть страже на моры на пристаныщи, нь что имь оуꙁ'моу го⟨у⟩сомь ѡд Грькь, да имь никто не приплати, аще не |[12]боуде подьвода на нѥ. И люде сиѥ с(ве)тыѥ цр(ь)кве, пре коѥ имаю мегоу собомь, да се прю прѣд игоумномь или прѣд влад⟨а⟩|[13]льцы цр(ь)ковьными раꙁвѣ невѣре и провода ꙁем(ь)ле и вражде. А сь ꙁемлꙗны соудь да и ѥсть прѣд кралемь или |[14]прѣд ѥдинѣмь ѡд владальць двора кралева, ѥже испроси игоумьнь и братꙗ. А севасть ни инь кои влад⟨а⟩|[15]льць ни оу чемь да не соуде оу

сихь метохꙗхь. И ѥще и сиѥ створи кралевьство мы помощи и м(и)л(о)стыи |[16]ради с(ве)тыѥ Б(огороди)це и сп(а)сенꙗ ради своѥго: послоуси кои се ч[и]нѥ прѣд кралемь или прѣд владальци двора кра|[17]лева мегоу людьми и Влахы сиѥ с(ве)тыѥ цр(ь)кве что се прю сь ꙁемлꙗни, или самы мегоу собомь, аще боу|[18]де до провода или до вражде, послоухь да ѥс(ть) два динара. И сиѥ видѣвь кралевьство мы, [ꙗко]симь людемь |[19]и Влахомь с(ве)тогорьскы поуть да бива по в'са лѣта. Ꙁа тога ради не ходити на воискоу ни с кымь, раꙁвѣ |[20]поути оу С(ве)тоу Гороу, или боуде наводь кои на ꙁемлю. И трьгь К'ныньць да не ходи на воискоу ныкьди, |[21]нь работоу [да р]абота[ют цр](ь)квы: коѥ имь коупле повелѣваѥ, да носе. И на семь трьгоу кто се ѡбрѣте оуꙁе|[22]мь по силѣ чесо мало и велико, да врати самодесето, а г(о)с(по)дьствоуѥ да го кажеть ꙗко и невѣр'ника. |[23]И сиꙗ села коꙗ прида кралевьство ми сѣи с(ве)тѣи цр(ь)квы, ꙁемле цр(ь)квы половына а людемь половина. И оу |[24]Приꙁрѣнѣ цр(ь)квы С(ве)т(а)го Дьмытрꙗ, что си ѥс(ть) имала испрьва ѡна с(ве)таа цр(ь)квы, или винограды или ниве, |[25]или млини; и люде кои се ѡбрѣтаю оу Прыꙁрѣнѣ С(ве)т(а)го Дьмитриꙗ, да не работаю сь градомь, ни да имаю |[26]намѣт'ка, нь да соу свободны ѡд всѣхь работь малихь и великыхь кралевьства мы. И кога си присели, |[27]да не имать ꙁа него печалы ни севасть, ни кнеꙁь, просто рекохь ѡд всѣхь влад⟨а⟩л⟨ь⟩ць малихь и великыхь. |[28]И дахь село Лок'вьщоу С(ве)тои Б(огороди)ци С(ве)тогорьскои сь всѣми мегами како си ѥ имѣла ѡт прѣжде. А мега моу: |[29]како гред⟨е⟩ хрыдь ѡд Дрѣвѣна града на Кырильць, на Ко[р]ьнескоу главоу, и како поуть гред⟨е⟩ посрѣдѣ Ꙁ'борь|[30]скога на Прѣслопь, на стоуден'ць, како се вали каме[нь оу] Ѡполыѥ, и оу Локвыцоу, и поутемь на Ꙁаногоу, |[31]право на Ѡстражьницоу, право оу Калетиноу рѣкоу, и на врьхь Пшенич'ны, и како гред⟨е⟩ хрыдь надь роупоу, |[32]право оу Мрьтвьчькы потокь, и Мрьтвьч'кы потокь како оупада оу Гвоꙁдь. А планина Често каменне |[33]ꙁа Масларию на Полꙗницоу на Ѡбодь, на Враню стѣноу, на Сопоть, како дрьжи рѣка В'шывица, на Гра|[34]дище, на Лоупрьдь, на Рад'ковьць, надь Коꙁью стѣноу, на Главыцоу право оу потокь. И ѡсвободи ѥ |[35]кралев(ь)с(тво) мы ѡ⟨д⟩ всѣхь работь малихь и ве⟨ли⟩кыхь, и ѡброка да не даю жюпомь. Тѣм'же б(о)ж(ь)ствьнаꙗ братиѥ, |[36]аще кога Б(ог)ь иꙁволи быти г(оспо)д(и)на Срьбскои Ꙁемли или с(ы)на кралевства мы, ⟨и⟩ли вьноука, или правьноу|[37]ка, или ѡт прочихь, прошю оу вась малоѥ сее, ꙗко никомоу сего не прѣтворити сьтворенаго мною. |[38]Аще ли кто хоче дрьꙁноути и прѣтворити се мною створеноѥ, да ѥс(ть) проклеть ѡд Г(оспод)а Б(ог)а Вьседрьжите|[39]лꙗ и Прѣч(и)стыѥ ѥго матере, и ѡд ч(ь)ст(ь)наго и животворещаго кр(ь)ста да побиѥнь боудеть, и да ѥс(ть) прокле|[40]ть ѡт дванадесете ап(о)с(то)ль и ѡд четирехь ѥван'гелысть и ѡдь триста и ѡсмьнадесете с(ве)тихь ѡ(ть)ць Никы|[41]искаго прьваго ꙁбора, и ѡд мене, аще и грѣшень ѥсмь, проклеть да ѥсть вь сии вѣкь и вь боудоущи. |[42]Сего ради бо писавь и подьписахь.

† СТЕФАНЬ ПО МИЛОСТИ БОЖ(И)ЮИ КРАЛЬ СРПЬСКІИ ⁖

79

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА ДУБРОВАЧКИМ ТРГОВЦИМА

(1277-1281)

Краљ Стефан Драгутин дозвољава дубровачким трговцима да у Брскову продају вино без воде и мед **8 8цѣнь.**

Оригинал у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч, лат. исправе 959), написан на пергаменту ширине 140, дужине 115 мм, неуредним канцеларијским писмом типичним за доба краља Драгутина, црним мастилом у 10 редова, рачунајући и потпис. Крст, само на почетку и потпис такође црним мастилом. Од воштаног печата, причвршћеног на српски начин, остао је само траг пречника око 35 мм. Белешка на полеђини: Priuilegium de uino et de mello, по констатацији Чремошника, потиче од дубровачког нотара Томазина де Савере (1277-1286). На основу тога и анализе писма повеље, он је утврдио да је повељу издао краљ Драгутин. (Уп.: Чремошник, *Студије из српске палеографије и дипломатике, 2. Једна тобошња повеља краља Драгутина*, 8-11. - Фотографија: АИИ Ф II, 3/344.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы*, 38, № 30 (дат. око 1280); Miklosich, *Mon. serb.*, 17, № 21 (дат. 1222-1228); Bogišić, *Pisani zakoni*, 27 (извод, дат. 1222-1228); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* I, 375, №225 (дат. 1222-1228, са прев. на мађ.); Smičiklas, *Dipl zb.* III, 226, № 199 (дат. 1222-1228); Новаковић, *Зак. спом.*, 137 (дат. око 1220); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 4, № 6 (дат. 1219-1228). - Факсимил: Мошин, *Палеографски албум*, 49, № 45б.

Повеља је дуго сматрана за старију и приписивана је Стефану Првовенчаном. Већ помен Брскова, трга уз рудник, који се јавља тек од средине XIII века, побуђује сумњу у тако високо датирање. Још значајнија је веза ове повеље са другом у којој се спомиње Пребегар у Брскову, а писана је истим писмом (в. бр. 80 ове збирке). Обе припадају краљу Драгутину, али је немогуће ближе утврдити датум настанка. Ова повеља не представља општу уговорну исправу, већ специјалну привилегију, и спада по свој прилици, између прве и Драгутинове опште уговорне повеље.

† Пише крал(е)в'(с)т(во) ми да е вѣдом[о] всакомȣ. |[2]Дало е крал(е)в'(с)т(во) ми м⟨и⟩л⟨о⟩сть Дȣбровьчамь да си |[3]продаю вино безь воде и медь ȣ [ȣ]цѣнь ȣ |[4] Брьсковѣ ȣ трьгȣ крал(е)в(ь)ст(ва) ми. И ако се кто |[5]наиде продавь вино с водомь и медь прѣзь |[6]ȣцѣнь да мȣ се все ȣзме що има. А за ине трь|[7]жнике да не има печали крал(е)в(ь)ст(во) ми, да имь |[8]се се не помете докȣ стое ȣ правь⟨дȣ⟩ крал(е)вст(в)ȣ|[9] ми.

СТЕФ(А)НЬ КРАЛ(Ь) СР(Ь)ПСКИ

80

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА ДУБРОВАЧКИМ ТРГОВЦИМА

(1277-1281)

Краљ Стефан Драгутин одобрава слободу трговине Дубровчанима, јемчи им личну и имовинску безбедност и аутономију у Брскову и у другим местима и прописује да се Дубровчани са становницима Србије парниче пред краљевим судом.

Оригинал у ДАД, (LXXVI, Dipl. et acta 3/Беч 958), написан на пергаменту ширине 181, дужине 125 мм, полууставним писмом, црним мастилом у девет редова. Потпис и остали текст писани су истом руком и истим мастилом. - Печата нема; постоје два хоризонтална прореза за воштани печат, који је требало да буде причвршћен на српски начин. - На полеђини је белешка: De securitate (sic) mercatorum, написана руком дубровачког нотара Томазина де Савере који је био у дубровачкој служби 1277/1286. године. - Фотографија: АИИ Ф. II, 3/343.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 51, № 42 (дат.: око 1346); Miklosich, *Mon. serb.*, 16, № 20 (дат.: 1222-1228); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 225, № 198 (дат. 1222-1228); Новаковић, *Зак. спом.*, 138 (дат.: око 1220); Соловјев, *Од спом.*, 17, № 15 (дат.: око 1220); Стојановић. *Пов. и писма* I-1, 4, № 5 (дат. 1219-1228).

Лит.: Соловјев, *Пребегар у Брскову*, 270-275; Чремошник, *Студије из српске палеографије и дипломатике. 2. Једна тобожња повеља краља Драгутина*, 8-11.

Повеља је све до 1937. год. приписивана углавном краљу Стефану Првовенчаном. Соловјев (в.: Лит.), на основу помена Брскова и Пребегара, у коме је с правом видео комеса Фрајбергера (comes Freibergerius), брсковског кнеза, са сигурношћу је везао повељу за име краља Драгутина. Чремошник (в.: Лит.), упозорава да је текст ове повеље писан истом канцеларијском минускулом као и текст повеље о вину и меду, с том разликом што је на повељи о вину и меду потпис писан црвеним мастилом и повеља носи траг печата, док је потпис на овој повељи писан истим црним мастилом и истом руком која је писала и текст, а трагова печата нема, иако постоје прорези за печаћење. Зато Чремошник закључује да ова повеља „није била никада ратификована, да никада није ступила на снагу, да у облику у каквом је данас имамо пред собом никада није имала карактер правног документа". Чремошник даље претпоставља да је повеља писана у Дубровнику од тамошњег српског канцелара и да је садржавала дубровачке жеље, али је Драгутин одбио да те жеље потврди. „Ради тога се овај дубровачки концепат вратио кући и тамо, непотврђен, остао међу другим актима и правним повељама до данас." Потпис, написан у продужетку последњег реда, такође говори у прилог мишљењу да се ради о концепту акта.

† Пише кралевьство ми всѣмь да е 8 свѣдѣние. Сиков8 м(и)л(о)сть |[2]створи кралевьство ми властеличикемь д8бровьчькимь, да |[3]гред8 сь трьгомь 8 ӡемл8 кралевьства ми, и гдѣ гред8 8 ко|[4]е мѣсто, или 8 Брьсково или иньдѣ гдѣ годѣ да имь нѣ никое|[5]ре неправьде, ни 8силиꙗ, и крьчьм8 да носе. И Прѣбѣга|[6]рь да не влада надь ними. И сь Срьблиномь 8 коемь годѣ с8дѣ |[7]ни гдѣ иньдѣ да се не при, да греде прѣдь кралевьство ми. Кто |[8]ли се дрьӡне прѣтворити да приме гнѣвь и наказание ѡт|[9]кралевьства ми. Сие во все писа кралевьство ми да е всѣмь 8 |[10]свѣдѣние.
СТ⟨Е⟩Ф⟨А⟩НЬ КРАЛЬ И С Б(ОГО)МЬ САМОДРЬЖ(Ь)ЦЬ СР(Ь)ПСКI

81

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1282)

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује уговорну повељу свога претходника, краља Стефана Драгутина Дубровчанима.

Оригинал на пергаменту ширине 223, дужине 110 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 978), написан уставним писмом у 11 редова, укључивши и потпис, све црним мастилом. На почетку се налази мало стилизовани крст, док пре ни после потписа нема крстова. - На врпци од црвених нити виси оштећен воштани печат пречника 80 мм, пречник типара 70 мм; легенда нечитка. - На полеђини белешка: Ltterra di pace regis novi Vrosii, qui nunc est in vita sua. - Фотокопија: АИИ Ф II, 3/362.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 33, № 24 (дат. око 1254); Miklosich, *Mon. serb.*, 50, № 51 (дат. 1240-1272); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* III, 284-285, № 174, (дат. 1240-1272, са преводом на мађ.); Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 153-154, №137 (дат. 1275-1321); Новаковић, *Зак. спом.*, 156 (дат. 1282); Стојановић, *Пов. и писма* I-2, 33-34, № 34 (дат. 1282).

Повеља нема датума, али се на основу текста може одредити њено место у низу Милутинових повеља за Дубровник. Садржајно и формално ова повеља репродукује повељу краља Драгутина из 1281. (В. бр. **77** ове збирке). У тексту се и каже: „како имь є биль створиль брать ми крал(ь) Степань милость, по томоужде ѡбраꙁоу и крал(е)вство ми створи имь милость“. Врло је вероватно да је то прва Милутинова уговорна исправа и да је издата у самом почетку његове владе, дакле 1282. год.

† Да есть вѣдомо всакомоу. Створи мил(о)сть крал(е)вство ми доубровьчькимь |[2]властеломь и всои Ѡпьщинѣ малимь и велицѣмь како имь є биль створиль бр|[3]ать ми крал(ь) Степань милость, по томоужде ѡбраꙁоу и крал(е)вьство ми створи |[4]имь милость, доколѣ правдоу имоуть имѣти крал(е)в(ь)ствоу ми. Коупьци |[5]ихь да си ходе по ꙁемли крал(е)вства ми беꙁ боꙗꙁни и бе⟨ꙁ⟩ ꙁабаве, сь всакомь свобо|[6]домь, а ѡни да даю ѡд града кралев(ь)ствоу ми на всако годище двѣ тисоуки перь|[7]перь на Дмитровь д(ь)нь. И ꙗко що сьгрѣше крал(е)в(ь)ствꙋ ми да се соудомь исправла|[8]мо, како є по ꙁаконꙋ. Ꙗко ли соуда не боуде сьврьшение, ихь коупьци кои боудоуть оу ꙁемли |[9]крал(е)в(ь)ства ми, да имь есть рокь ꙁа три мѣсеце да си иꙁидоуть сь всѣмь свои|[10]мь добитькомь. И даю имь милость до живота моего.

СТЕФАНЬ ѠУ(Р)ѠШЬ ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИЕІ КРАЛЬ И СЬ
Б(ОГО)МЬ САМОДРЬ(Ж)ЬЦЬ СРЬПСКИ⟨Е⟩ ꙀЕМЛИ И ПОМОР(Ь)СКИЕ

82

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1282 ?)

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује манастиру Хиландару дарове својих претходника, деде и оца, не наводећи им имена.

Оригинал или аутентичан препис у АХС под бр. 19, топографска сигнатура А 12/1, написан на пергаменту ширине 420, дужине 535 мм, црним мастилом, уставним писмом с облицима и правописом прве половине XIV века, у 53 реда рачунајући и потпис. У продужетку последњег реда монах Никандар је дописао датум: 20. април 6851. (=1343), који је прве издаваче навео да документ припишу краљу Стефану Душану. Печат није сачуван, али је испод потписа сачувана црвена свилена врпца провучена кроз само два прореза од постојећих 15, што значи да је била предвиђена двострука плика. - На полеђини црвеном оловком: Бр, 27; руком с почетка XIX века: Си хрисовꙋл ѡт Крꙋшева чии села и за лазꙗ и за мећа. Номеро **ИЇ**, 18; 10; руком Успенског: 6851 год. Руком монаха Никандра: Хрисовꙋль с⟨ве⟩таго Стефана Оуроша (руком XX века: II) кралꙗ сербскаго, дечанскаго (руком XX в. а прецртано оловком: Милутина), сина Милотинова (прецртано мастилом XX в.) дань

монастырю Хиландарѹ. Подтверждающъ и ѡписѹющъ вс҄ мѣста и села дарованна҄ монастырю дѣдомь и ѡтцемъ егѡ писанна҄ во хрисовухь (sic) ихъ ꙗже и потерꙗнна҄. Он паки ѡбновлꙗеть и ѡписуеть вторицею во хрисовѹлѣ семъ по имени и по границамъ вс҄ по рꙗдѹ. - Фотографије: Севастьянов, серија I, № 27, и серија III В, № 6; АСАНУ 7903-а/30 и 8876.Е.42; НБС Ф 2754; АС (филм).

Изд.: Флоринский, *Афонские акты* бр. 27? (извод); Новаковић, *Зак. сйом.*, 389 -390 (дат. 1282-1289, извод); Korablev, *Actes de Chil.* II, 473-476, № 32 (дат. 1343).

Лит.: Мошин, *Повеље краља Милуйшна*, 59-60; Мошин и Славева у: *Сйом. на Мак.* I, 276-277 (опис и коментар).

Хрисовуља нема датума. Датум дописан у 53. реду од стране монаха Никандра, је погрешан. Овде предложен датум заснива се на претпоставци да је хрисовуља оваквог садржаја, могла најпре бити издата у самом почетку владавине краља Милутина.

Вь пространьствѣ б(о)ж(ь)ствныѥ силы неб(е)снаго раꙁоума беспльтно высокопарещe ан҄г(е)льска и архан҄г(е)льска воиньства, киво|[2]та ꙁавѣтнаго трапеꙁы неб(е)снаго хлѣба приѥмьши, бл(а)говѣщенню дивеще се, вьпльщениꙗ иже вь прѣс(ве)тѣи Твоѥи оутробѣ не |[3]ꙁнающe, ѡбаче видѣвьше с пастыри славословиѥ сплетьше, [аще] и ꙁвѣꙁдошьствию сь вльхвы, чюдеще се и младеньць вь ꙗслехь |[4]лежещь м(и)л(о)сти щедроть чл(о)в(ѣ)колюбиꙗ д(ѣ)вьства твоѥго, прѣч(и)стаꙗ Вл(а)д(и)ч(и)це Б(огороди)це, похвалы достоины принести не могоуть. Грѣшнаго оубо д(оу)ши |[5]исквръньны оустьны имоуща посрѣдѣ людиі, гдѣ таковаго бог(ат)ьствиꙗ ѡбрѣсти, такова оупьваниꙗ и такыѥ надежде? Непри|[6]ходещааго кь врачьствоу кто оуврачюѥть? Гдѣ такова вида слѣпоу рожденоу, има же такыѥ красоты доꙁрѣти, такыѥ доброты, та|[7]кыѥ чистоты. Пакы же нечистѣи и отноудь ѡскврьненѣи ланит[ѣ] похвалоу д(ѣ)вьства чистоты твоѥ иꙁреднаꙗ како речета? Вь сихь |[8]же недостатьчьствоуѥ ѡканны аꙁь что створю, мнѣ достоины [глаго]лы принесоу тебѣ Б(о)гоматери? Понеже ꙁастоупница ѥси христиꙗ|[9]номь и тихоѥ пристанище вльнꙗѥмымь боурею грѣховною, м[и]л[ост]ива оубо и м(и)л(о)стива Г(оспод)а рождьшиі, м(и)л(о)стию си и мене помилоуи[а] |[10]паче всѣхь сьгрѣшьша. Вѣмь бо те, с(ве)тыѥ Троице честь приѥмьшоу и рождьшоу; н(ы)нꙗ ни ѡт грѣшныихь чести подѣлиꙗ погноушаи се мене |[11]грѣшнаго[б], ѥго же и с прѣчистыѥ си оутробы породи, слѣпорожден҄ныимь проꙁрѣниѥ дарова, смрьдещеѥ вьскрѣси, аꙁь же вь послѣ|[12]днѣꙗ врѣмена вь честь помилованиꙗ твоѥго ц(а)р(ь)ствиꙗ ѡстахь. Тѣм҄же не посрами чаꙗниꙗ моѥго, слѣпа рождeньна ме просвѣти, |[13]смрьдещаа ме вьскрѣси, да и ѡ мнѣ прославить се име Твоѥ с(ве)тоѥ. Сиі оубо всѣмь раꙁоумѣти писа кр(а)л(евь)ство ми, ꙗко хрисовоуле ство|[14]реньныѥ дѣдомь и ѡ(ть)цемь ми С(ве)тѣи Б(огороди)ци оу С(ве)тѣи Горѣ Хиланьдарю, вь нихьже села и Власи и паше, ѡбрѣть кр(а)л(евь)ство ми ѥдно по|[15]трено а дроуго иꙁгоублено, иꙁистивь даньнаꙗ прародители и родители кр(а)л(евь)ства ми, оуписахь оу хрисовоуль сиі: село Гоурьге|[16]викь, Петровикь, Кроушево, Книна, Роубьчь потокь, Дрьстьникь, Гребникь, Говьнь дольць, трьгь

Книньць, Петрьче, ѡбои Врани|[17]ки, Бѣличища, Видѣнѥ. А оу тѣхь селѣхь два винограда: ѥ[дьнь] оу Кроушевѣ а дроугыи оу Пеки. Щоупѣль выше Пеки архиписко|[18]пове. Ꙁахакь на Быстрици и на немь оулиꙗникь сь оулиꙗри. А имена имь: Добрько, брать моу Братославь, Бранѥ, Гноуса. |[19]И симь оулиꙗремь да нѣ работе никоѥре ине лише да соу оулиꙗриѥ. И ако нѣкоимь врѣменемь погыне оулиꙗникь да га тии оу|[20]лиꙗриѥ ѡт себе поставлꙗю. А оу Приꙁрѣне села: Сламодраже, [Неп]робище, Момоуша, ѡбѣ Ходьчи: Дол҄ньꙗ и Горнꙗ, и половина До|[21]бродолꙗниі, а дроуга половина С(ве)те Б(огороди)це Стоуденичьке. И винограда половина оу Жельчищихь, а дроуга половина С(ве)те Б(огороди)це Стоудени|[22]чьке. Оулиꙗникь оу Трьновьци ниже Дольни Ходьче, а ꙁа нимь два оулиꙗра. Оу Моравицахь Брѣꙁова и сь ꙁаселиꙗми. Оу Лоꙁь|[23]ници оу Моравѣ виноградь. Оу Ꙁетѣ половина Каменниць [сь] людьми а именемь Момоушики. Оу Плавѣ село Досоуге и сь ꙁа|[24]селиѥмь. А се Власи: кнеꙁь Воихна ꙁ дѣтию, ꙁеть моу Прьвославь ꙁ дѣтию, брать моу Станиславь, дроугыи Брьꙁотикь, Драгомирь |[25]ꙁ дѣтию, с(ы)нь моу Боучило ꙁ дѣтию, дроугы моу с(ы)нь Братань ꙁ дѣтию, Прѣдимирь ꙁ дѣтию, Шарьбань брать моу ꙁ дѣтию, Нѣго|[26]славь ꙁ дѣтию, брать моу Радь ꙁ дѣтию, Десиславь ꙁ дѣтию, Баило ꙁ дѣтию, Драгославь ꙁ дѣтию, Станило ꙁ дѣтию, Ꙗрославь ꙁ дѣти|[27]ю Радота ꙁ дѣтию, Краиславь ꙁ дѣтию, Воисиль брать моу, стрыць моу Грьдоусь ꙁ дѣтию, дроугыи моу стрыць Воих҄на ꙁ дѣтию, и ꙁеть |[28]моу, братоучедь моу Петралить ꙁ дѣтию, Десимирꙗ ꙁ дѣтию, Грьдовикь Десиславь ꙁ дѣтию и сь сираки си, Мирѣнь, Братань ѥе си ѥ |[29]довель иꙁь Грькь, синовь моу Гостимирь ꙁ дѣтию, Хлапота ꙁ дѣтию, с(ы)нь моу ꙁ дѣтию, Храниславь ꙁ дѣтию, Доудь ꙁ дѣтию, Грьдь |[30]ꙁ дѣтию, сестра Хранишина ꙁ дѣтию, Ꙗнь ꙁ дѣтию, трьѥ сынове Балиновики, Бобаꙗ ꙁ дѣтию, оудовица Таина, попь Бльгаринь |[31]ꙁ дѣтию, Нѣгь ꙁ дѣтию, Бериславь ꙁ дѣтию, Доброта ꙁ дѣтию, Бачь шоурꙗ моу ꙁ дѣтию, брать моу Драгославь ꙁ дѣтию, Браата |[32] ꙁ дѣтию, брать моу Добрьчинь ꙁ дѣтию, Стань ꙁ дѣтию[в], Воинь ꙁ дѣтию, Станиславь ꙁ дѣтию, Грьдь ꙁ дѣтию, Хранило ꙁ дѣтию, |[33]Боукорь ꙁ дѣтию, Стань ꙁ дѣтию, Братославь ꙁ дѣтию, Доброславь Шерьбань, с(ы)нь моу Нѣготикь, Балосинь Додь ꙁ дѣтию, Десо ꙁ дѣти|[34]ю, Братомирь ꙁ дѣтию, Воиславь ꙁ дѣтию, Прьве ꙁ дѣтию, Про[д]ань ꙁ дѣтию, Находь ꙁ дѣтию, Бориславь ꙁ дѣтию, брать моу Срь|[35]дань ꙁ дѣтию, дроугыи моу брать Добромысль ꙁ дѣтию, Др[а]гославь ꙁ дѣтию, Добрьчинь ꙁ дѣтию, брать моу Грьдь ꙁ дѣтию, |[36]Воиславь ꙁ дѣтию, брать моу Бодинь ꙁ дѣтию, Радомирь ꙁ [д]ѣтию, Станиславь ꙁ дѣтию, Радь ꙁ дѣтию, брать моу Радосинь |[37]ꙁ дѣтию, Воинь ꙁ дѣтию, Братославь ꙁ дѣтию, Коулинь ꙁ дѣтию, Кракта ꙁ дѣтию, с(ы)нь моу Прьвославь ꙁ дѣтию, Коуньдѣда|[38]ть, ꙁ дѣтию, Драгоушь с(ы)нь моу Драгославь ꙁ дѣтию, брат[ь] моу Воинь ꙁ дѣтию, брать [имь] Радь ꙁ дѣтию, Гоурьгь Калимани|[39]кь ꙁ дѣтию, Братолюбь ꙁ дѣтию. А се коихь ѥ г(оспод)инь краль придаль с(ве)тѣи цр(ь)кви: Лала ꙁ дѣтию, ꙁеть моу Стань ꙁ дѣтию, Балица ꙁ дѣтию, |[40]Лимань ꙁ дѣтию, Срьдань ꙁ дѣтию, Лала ꙁ дѣтию, Модре ꙁ дѣтию, Радота ꙁ дѣтию, Радь ꙁ дѣтию, Добре ꙁ дѣтию, Коуманиць ꙁ дѣти|[41]ю, Добромирь ꙁ дѣтию, Браата ꙁ дѣтию, Добре ꙁ дѣтию, Станиславь ꙁ дѣтию, Братославь Драгомирь ꙁеть ꙁ дѣтию, Брьꙁь ꙁ дѣтию, Моу|[42]жило ꙁ дѣтию, Добромирь брать Главешь, Добрѣль ꙁ дѣтию, Нѣговань ꙁ дѣтию, Радь ꙁ дѣтию, Браꙗ ꙁ дѣтию, Рада попа дѣтьца Ко|[43]ста и Радомирь, Братосинь ꙁ дѣтию, Храниша ꙁ дѣтию, Прьвославь ꙁ дѣтию, брать моу Гроупьша ꙁ дѣтию, Маноило ꙁ дѣтию. А планина |[44]Добрии

долы. А пашища цариньскомоу добыткоу Раковица. И коудѣ нѣ дрьжаве кр(а)л(евь)ства ми тько доходе ис тоуге ȥемле кь с(ве)то|[45]и цр(ь)кви соущи, людик те ȥемле, или к парикь, или Влахь или кто любо тоуго ȥемланинь да си к има с(ве)та цр(ь)к(в)ы. Сии оу|[46]во створьше прародителк и родителк кр(а)л(евь)ства ми, хотещаго потьщати се на раȥдроушеник и мала чеса писаннаго оу хри|[47]совоули семь, анаѳема кмоу рекьше и проклетию прѣдаше, и м(и)л(о)сти б(о)жик и с(ве)тык Б(огороди)це быти кмоу штриновеноу рекоше. Аȥь же |[48]грѣшны и недостоины равь с(ве)тык Б(огороди)це оутврьждению [п]рародитель и родитель с(ве)тыихь своихь послѣдьствовати иȥво|[49]ль, г(оспо)дьствоующиимь и владоущиимь повелѣхь никомоу потьщати се раȥорити ни мала чеса писаннаго оу хрисовоули |[50]семь. Аще ли кто таковыи, шставивь страхь и любовь Б(о)жию шт себе, и прѣтворить и мало что шт писаних сихь, или вьȥметь, |[51]или комоу штдасть, таковыи м(и)л(о)сти Б(о)жик и с(ве)тык Б(огороди)це да не полоучить, и погрѣшивь м(и)л(о)сти кк соупостата себѣ да ю шбрѣ|[52]щеть, сьдиникник же сь Июдою и сь штврьгьшими се Г(оспод)а д[а] имать, и мною грѣшныимь проклеть да кс(ть), и анаѳема кмоу боуди. Си|[53]ю писавь кр(а)л(евь)ство ми и потьписа.

Руком монаха Никандра: Въ лѣто ѡт созданіꙗ мира .ЅЮ.НА априліа .К. день.

СТЕФАНЬ ОУРОШЬ ПО МИЛОСТИ БОЖИЮИ КРАЛЬ И БОГОМЬ ДРЬЖЬЦЬ СРЬПЬСКЫ:·

[а] После тога изостављена је реч **грѣшнаго**, која се налази у свим текстовима на одговарајућем месту у преписима „опште“ хрисовуље краља Милутина из 1303/1304. год. В. бр. **104**, примерак **А**, ред 24.

[б] Овде је изостављена реч **молєщи**, која се такође налази на одговарајућем месту у преписима наведене хрисовуље. В. бр. **104**, примерак **А**, ред 24.

[в] Овде је изостављен податак о Власима: Братославу, Доброславу, Шербану са сином Неготином и Балосину. Писар је запазио грешку, па је тај податак уписао после **Боукор ȥ дѣтию**, и поновио **Стань ȥ дѣтию**. В. бр. **104**, примерак **А**, ред 80, 81; где уместо: **Боукорь**, пише: **Коукорь**

83

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1285. пре октобра 30)

Краљ Стефан Урош II Милутин тражи од Дубровчана да предају ствари Белославе, мајке жупана Десе, удовице краља Стефана Владислава.

Оригинал није сачуван. Изричито се спомиње у нотарској исправи дубровачког нотара Томазина де Савере (Tomasinus de Sauere) од 30. октобра 1285:

Cum igitur prenominata Belosclaua, mater dicti Dese, nunc venerit Ragusium cum litteris domini regis Vrosii continentibus, quod domine Belosclaue, et petat dictas res de predicto deposito.

В.: Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 543, № 542. Белославин поклад је већ 3. јула 1281. био предат которским посланицима. В.: Чремошник, *Канцелариски и нотарски списи*, 52-56, бр. 94.

84

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ТВРТКУ, ЖУПАНУ ПОПОВА ПОЉА

(1282-1285, друга половина 1284)

Краљ Стефан Урош II Милутин наређује жупану Твртку, да плени имовину Дубровчана који залазе у његову област и да је преда оштећеном Урсети, али да не дира дубровачке трговце који иду у Србију.

Оригинал у ДАД, (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 980), написан на пергаменту неправилног облика, ширине 125, дужине 202 мм, дипломатичком минускулом, бледим мастилом у 11 редова, рачунајући и потпис. Мошин је сматрао да текст и потпис потичу од исте руке, и да је писмо краљев аутограф. (Уп.: Мошин, *Повеље краља Милутина,* 55-56). Од великог воштаног печата, причвршћеног на српски начин, остао је на пергаменту само комадић. На полеђини траг белешке: . . .cum rosio. - Фотографија: АИИ, Ф II 3/364.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы,* 41, № 34; Miklosich, *Mon. serb.*, 53, № 55 (дат. 1240-1272); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* III, 290, № 177 (дат. 1240-1272, са прев. на мађ.); Smičiklas *Dipl. zb.* VI, 155, № 140 (дат. 1275-1321); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 35, № 37 (дат. после 1282). Факсимил: Мошин, *Палеографски албум,* стр. 66, № 62а (дат. око 1282); Ђорђић, *Историја,* 273, № 51 (дат. после 1282).

84

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ТВРТКУ, ЖУПАНУ ПОПОВА ПОЉА

(1282-1285, друга половина 1284)

Краљ Стефан Урош II Милутин наређује жупану Тврткy, да плени имовину Дубровчана који залазе у његову област и да је преда оштећеном Урсети, али да не дира дубровачке трговце који иду у Србију.

Оригинал у ДАД, (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 980), написан на пергаменту неправилног облика, ширине 125, дужине 202 мм, дипломатичком минускулом, бледим мастилом у 11 редова, рачунајући и потпис. Мошин је сматрао да текст и потпис потичу од исте руке, и да је писмо краљев аутограф. (Уп.: Мошин, *Повеље краља Милутина,* 55-56). Од великог воштаног печата, причвршћеног на српски начин, остао је на пергаменту само комадић. На полеђини траг белешке: . . .cum rosio. - Фотографија: АИИ, Ф II 3/364.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы,* 41, № 34; Miklosich, *Mon. serb.*, 53, № 55 (дат. 1240-1272); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* III, 290, № 177 (дат. 1240-1272, са прев. на мађ.); Smičiklas *Dipl. zb.* VI, 155, № 140 (дат. 1275-1321); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 35, № 37 (дат. после 1282). Факсимил: Мошин, *Палеографски албум,* стр. 66, № 62а (дат. око 1282); Ђорђић, *Историја,* 273, № 51 (дат. после 1282).

Лит.: Динић, *Хумско-требињска властела,* 5, сматра да је жупан Твртко ушао у Орбинијеву генеалогију Мирослављића као Vulatco, син кнеза Андрије. Уп.: Динић, *Дубровачки трибути,* 214, где је исти аутор предложио генеалогију потомака кнеза Мирослава. Порчић, *Случај Урса Перклуза,* 371-387.

Твртко се као жупан Попова поља спомиње у дубровачким архивским документима од 1282. до 1285. год. Уп.: Чремошник, *Канцелариски и нотарски списи,* 93-94, 123-125, 138-139, 142. У документу од 13. јануара 1285, каже се да су два поклисара жупана Твртка напала претходног дана двојицу Дубровчана у Затону и отела им рибу и ствари тврдећи да то чине: quia comes et homines Ragusii faciunt supra nos id quod volunt et nos similiter volumus vobis facere. Писмо би се на основу тога могло прецизније датирати у другу половину 1284. године.

† Кралевства ми лювбному жупану Тврьткку (sic). Ѕна|[2]ши како е уѕето урьсетеви дрѣво и ѕ добитком҄. Да много |[3]писа кралевство ми кнезу добровуком8 (sic) и всѣмь |[4]Дубровчамь, да тамо посила кралевство ми урсете. |[5]да тако ти моега живота и мое люб(ь)ве, кто ти иѕлаѕе |[6]тудѣѕи по работахь по своихь си, како можь wноѕи уѕми |[7]на нихь и подаи урсетеви. А кои ти греду на трьгь крале|[8]вьства ми нѣман ѕа не печали. И да види кралевство ми |[9]како ми свршити хекеши (sic) сиѕи посьль, ере се смо w|[10]грѣшили у семьѕи чловѣцѣ. Да wсвети га.

СТЕФ(А)НЬ У(Р)Ѡ(ШЬ) КРАЛ

85

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ГРАДУ ДУБРОВНИКУ

(1289)

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује граду Дубровнику границе које је имао у време његовог оца краља Стефана Уроша I.

Оригинал на пергаменту ширине 233, дужине 160 мм, у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 971), написан дипломатичком минускулом у 11 редова, црним мастилом, потпис је такође црним мастилом. - Печат је отргнут; судећи по прорезу, вероватно је био воштан и причвршћен на српски начин. - На полеђини белешка: Poliça regis Vrosxii . . . per Lucarum et Petrum. - Фотографија: АИИ, Ф II, 3/356

Изд.: Карано-Тврковић, *Србскіи споменицы,* 40, № 33 (дат.: око 1289); Miklosich, *Mon. serb.,* 55, № 58 (дат. 1289); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* IV, 412-413, №249 (дат. 1289, са прев. на мађ.); Kukuljević, *Regesta,* 417, № 1450 (дат. 1289); Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 680, № 572 (дат. 1289); Стојановић, *Пов. и писма* I-2, 36, № 38 (дат. 1289). Факсимил: Мошин, *Палеографски албум,* 66, № 62б (дат. 1289).

Повеља нема датума, али се година може утврдити по времену кнежевања Марина Ђорђија које пада у 1288/1289. годину. Уп.: Ljubić, *Listine* I, 146, № 237; исти, *Ob odnošajih,* 110.

† Пише крал(ев)ство ми да е ведомо всакомȣ. Створи милость крал(ев) ство ми |[2]градȣ Дȣбровьчькомȣ: щo сȣ дрьжали ꙃемле и виноградь и ѡ|[3]раниѡ ȣ г(оспо)д(и)на ми светопочившега ѡт(ь)ца ми, такожде имь створи |[4]милость крал(ев)ство ми да си дрьже и ȣ крал(ев)ства ми, а да имь не ꙃа|[5]бавe ни ѡд когаре. Тько ли се ѡбрѣте потворивь повелени|[6]е крал(ев)ства ми, и що имь ꙃабави, испакости, да приме гневь |[7]и накаꙃание ѡд крал(ев)ства ми. А тȣ имь милость створи крал(ев)ство |[8]ми ȣ Приꙃрене ȣ граде, а странь крал(ев)ства ми беше слȣга Драго|[9]славь и Бȣдиславь Хвальчикь. А тȣ имь милость ȣчини крал(ев)ство ми кь|[10]ди приде Лȣкарь Михоиловикь и Пѣро Гониславликь, а ȣ то време бе|[11]ше кнеꙃь ȣ Дȣбровьнице Маринь Жȣрьжи.

СТЕФ(А)НЬ ȣ(Р)ОШЬ КРАЛ(Ь)

86

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1289) на Котражи.

Краљица Јелена, мајка краља Стефана Уроша II Милутина, после свога сина, потврђује Дубровчанима границе које су имали у време њеног мужа краља Стефана Уроша I.

Оригинал (**А**) у ДАД, (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 974), написан на пергаменту ширине 245, дужине 130 мм, црним мастилом, дипломатичком минускулом у 11 редова рачунајући и потпис који је исписан као наставак последњег реда. - Воштани печат од смеђег воска, пречника 35 а типара 30 мм, причвршћен је на српски начин. Данас су лик и легенда неразговетни. Опис: Ивић, *Стари српски печати*, 24-25, бр. 12, делимично је читао легенду: † **ЕЛѢНА КРАЛИЦА** ...... **Б[ЛА]ГОУ[ЕС]ТИВЬ** .... **СП** ... **[ꙂЕ]МЛ** ... Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku*, 123, предложио је другачију реконструкцију легенде: † **ЄЛЄНА КРАЛИЦА РАШКИХЬ ꙂЕМЛЬ И ПОМОРСКИХЬ**. - Сачуван је и препис (**Б**) ове повеље у Cod. Ragus. f. 26[r], са углавном правописним разликама, ради којих се текстови овде доносе упоредо. - Фотографија примерка (**А**): АИИ, Ф II 3/358.

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 39-40, № 32 ; Miklosich, *Mon. serb.*, 56, № 59; Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* IV. 413-414, № 250 (дат. 1289, са преводом на мађ.); Kukuljević, *Regesta*, 417, № 1451; Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 679, № 571; Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 29-30, № 29 (**А** и **Б**). У свим издањима датум: (1289).

Повеља нема датума. Исти се одређује помоћу имена дубровачког кнеза Марина Ђорђија чије кнежевање пада у године 1289/1290. Уп.: Ljubić, *Ob odnošajih,* 110. Ова повеља је издата у исто време, можда неколико дана после повеље краља Милутина са истом садржином. Исти посланици су били код краља и краљице, а у Јелениној повељи се помиње повеља краља Милутина. (Уп. бр. **85** ове збирке.) - Примерак (**Б**) објављујемо према Стојановићу (в. Изд.) уз наше мање допуне реконструкцији текста.

А

† Пише крал(е)вьство ми да ѥ вѣ=
домо всакомȣ. Мил(о)сть створи
крал⟨е⟩|[2]вьство ми Ѿпьщинѣ дȣ=
бровьчькои,
щo си сȣ дрьжали виногра|[3]де ȣ
г⟨оспо⟩д⟨и⟩на ми с(ве)топочивьше=
га крал(а), то да си и сьде трьже(sic);
и какȣ |[4]имь ѥ мил(о)сть створиль
с(ы)нь крал(е)вьства ми крал(ь)
Ȣрошь, такоге |[5] имь и ꙗ створамь. А
тȣ имь мил(о)сть створи крал(е)вьс=
тво ми на Ко|[6]тражи; а тȣ бѣше сȣ=
диꙗ Болеславь, каζньць Мрьнань, сȣ=
|[7]диꙗ Десиславь, а приде ѡдь нихь
ȣ посьльство крал(е)вьствȣ |[8]ми
Лȣкарь Михои=
ловикь и Пиро Гониславикь. Да кто
се прѣ|[9]твори, да приме

гнѣвь и наказаниѥ ѡдь крал(е)вьст=
ва ми. |[10]А тьде бѣше имь
кнеζь Дȣбровьчаномь Маринь Жо=
рь|[11]ги.

ЮЛѢНА КР(А)ЛИЦА

Б

Пише кралевьстьво ми да ѥ ви=
д⟨о⟩мо како милость створи кра
левство ми владȣщомȣ градȣ Дȣ=
бровникȣ и всои Ѿпкини Дȣбровач=
кои щo си сȣ дрьжали [виногра]де ȣ
господина ми светопочившаго
хр. . . . краллꙗ тои да си и сада дрьже
и коꙗ имь ѥ [милость] створио
синь кралевства ми краль
Ȣрош[ь тако]ге имь и ꙗ створих и
потврьдихь . . моѥ кралевьство и ζа
векю чистокю . . . . . ванѥ, тȣка бы сȣ=
дꙗ Болесавь . . . . и сȣ=
дꙗ Десиславь, а придоше ȣ пок-
лисар[ьство] многопочтенога гра=
д⟨а⟩ Дȣбровника . . . Лȣкарь Михои=
ловикь и Пиеро Гонсали[кь. Да кто]
сеи прьтвори да ѥ проклеть ѡд Бога
. . . . Богородице и ѡд свехь светиехь
божи . . . . . гневь ѡд кралевства ми
и наказань . . . . И ȣ тои вриеме беше
кнеζь ȣ Дȣбровни[кȣ] Маринь Мажȣ=
рьговикь

ЮЛЕНА КРАЛИЦА

87

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКИМ ТРГОВЦИМА

(1282-1289)

Краљ Стефан Урош II Милутин дозвољава слободу трговине у својој земљи и ослобађа дубровачке трговце обавезе да иду у Брсково.

Оригинал на пергаменту ширине 185, дужине 160 мм у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 970), написан уставним писмом у 10 редова, рачунајући и потпис; све црним мастилом. - На повељи се налази висећи воштани печат, на врпци од црвених конаца, пречника 70x80 мм. Печат је оштећен тако да се од легенде може прочитати само: . . . **по мълсти** . . . - Фотографија: АИИ, Ф II 3/355

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы,* 33, № 23 (дат.: око 1254); Miklosich, *Mon serb.*, 53, № 54 (дат. 1275-1321); Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 155, №139 (дат. 1275-1321); Стојановић, *Пов. и писма,* I-2, 35, № 36, (дат. после 1282).

Повеља нема датума, а одсуство помена имена дубровачког кнеза отежава његово одређивање. Предложени датум заснива се на претпоставци да је повеља издата у првим годинама владавине краља Милутина, јер садржи опште повластице о трговини дубровачких трговаца.

† Да е вѣдомо всаком8. Створи м(и)лос(ть) крал(е)вьство ми |[2] трьгов цемь д8бровьвьчьким(ь) (sic) да ходе по ꙁемли |[3] крал(е)вьства ми свободно, а никто да имь не испакост |[4] и ниꙗа, ни имь ꙁабави ниꙗа. И кои к8пци гред8 мимо |[5] Брьсково а не сьвракаю се 8 Брьсково да имь никто |[6] не име ꙁабавлати, ни на них трѣбовати (ни)чеса. Кто |[7] ли се обрѣте испакостивь имь или що 8ꙁьмь одь нихь да п|[8] риме гнѣвь и накаꙁание ѡт крал(е)вьства ми и да пл|[9] ати петь сьть перперь крал(е)вьств8 ми.

СТЕФ(А)НЬ ОУР(О)ШЬ КРАЛ(Ь) СР(Ь)П(Ь)СКЇ

88

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА URSUS-у PERCLUSUS-у DE TRANE

1294. пре децембра 8.

Краљ Стефан Урош II Милутин пише которском трговцу Ursus-у Perclusus-у de Trane поводом спора који је тај трговац имао са Дубровчанима због неког брода.

Оригинал није сачуван. Помиње се у једној нотарској исправи поводом тог спора, датираној 8. децембра 1294. ДАД, Acta saec. XIII, Nº 192.

Изд.: Smičiklas, *Dipl. zb.* VII, 191-192, Nº 171.

Лит: Порчић, *Случај Урса Перклуза,* 371-387.

Ego Vrsus Perclusus de Trane nunc habitator predicte terre Cattari, uolens amicitia (sic) omnium ciuium et comunis Ragusii, licet quedam questio inter ipsos et me orta fuerit occasione unius ligni armati, michi acceptis (sic) per homines dicte terre Ragusi, qua de causa acceptaui litteras a domino rege Vrossio, pignorandi homines predicte civitatis Ragusii. Vobis nobili uiro domino Sauino de Bunda anbaxador (sic) **5** egregii uiri domini Nicolai Justiniani comitis Ragusii, iudicum consiliariorum et universitatis prenominate ciuitatis Ragusii ad dominos iudices, consiliarios et comunem Cattari pro certis negotiis do et restituo licteram quam dominus rex Vrossius michi fecerat de pignora (sic) supradicta, quam licteram (sic) uolo cancellari et haberi pro irrita et inane (sic) faciens quoque ...

89

ХРИСОВУЉА ВИЗАНТИЈСКОГ ЦАРА АНДРОНИКА II ПАЛЕОЛОГА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

1292 (6800), јануар, индикт X. Тачна година 1299, индикт 12.

Превод хрисовуље византијског цара Андроника II Палеолога, којом потврђује манастиру Хиландару поседе у Светој Гори.

Оригинал (**А**) у АХГ, топографска сигнатура Свт. 13. Превод (**Б**) се налази у АХС под бр. 89, топографска сигнатура А 1/ 15, написан на пергаменту ширине 265, дужине 620 мм, црним мастилом, брзописом у 55 редова. (Испод налепнице: I[a]). Препис XIX века под бр. 89[2], топографска сигнатура А 1/16. Датум, одређен годином од стварања света, не одговара датуму на оригиналу. Година и индикт у преводу се не слажу. На полеђини је стара белешка, вероватно из XIV века: † Хрисоволь ц(а)ра кира Андроника ѡ всѣхь метохїахь хиландар(ь)ские цр(ь)кве. Затим, свакако руком монаха Саве Хиландарца: 6807 roku. Следи белешка монаха Никандра: Хрисовȣль или синорлама царѧ греческаго кир Андроника. И дань естъ монастирю нашемȣ, и ѡписȣетъ по славенски всѧ мѣста монастиырскиѧ внȣтарь С(вѧ)тыѧ Горы сȣщаѧ и по вонка всѧ метохии, и подтверждаеть симъ хрисовȣлемъ в' немъ же и копие его ѡбрѣтаетсѧ. Белешка на полеђини преписа: Копіа отъ хрисовулъ царя Андроника лѣ(то) 6800, ѡт Х(ри)с(т)а 1292, служе въ мѣсто вакуфнаме(?) 55 година по старо

Душаново. *Преписалъ Онуфрие.* - Црвеним мастилом: 89, обичном оловком, руком Успенског: 6807 год. - На наведеном препису превода грчка формула λόγοσ уписана је на одговарајућим местима и у одговарујућим падежима. - Опис: Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chil.* I, 167; Синдик, *Срйска акйа,* 86. - Фотографије: Севастьянов, I, № 33 и Спб. БАН; АСАНУ 8866.В. 25; НБС Ф 2817; АС (филм).

Изд.: Леонидъ, *Ойисанїе,* 18-20; Стојановић, Споменик III, 52-53; Korablev, *Actes de Chil.* II, 391-393, № 7; *Сйом. на Макед.* 1, 278-284 (први пут упоредо оригинал и превод).

Грчки оригинал: Petit, *Actes de Chil.* I, 32-35, № 13; Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chil.* I, 167-171, № 17 (са опширним коментаром и фотографијама, Album, pl. XXXVI-XXXVIIa, печат: pl. LVII).

У првобитној верзији Мошин је исправно нагласио да српскословенски превод ни у дипломатичким формуларима ни текстолошки не одговара у потпуности, али да је садржајно аутентичан, уколико не мења неке правне одлуке и не доноси додатке, којих нема у оригиналу. Аренга је слободно парафразирана, изостављен је један став и почетак експозиције. Правни термини су слободно преведени, али је документ посебно занимљив зато што садржи преводе византијских правних и финансијских термина.

Датум је погрешан, а индикт се не слаже са годином. Познати политички догађаји не подударају се са наведеном годином 6800 =1292, јер је краљ Стефан Урош II Милутин, постао зет византијског цара Андроника II тек 1299. Грешку је начинио преводилац (или преписивач превода) превидевши у грчком тексту слова δω у речи δωδεκατη и испустио слово .ζ. као број 7. На оригиналу, (в. Изд.) је сачуван датум: јануар 6807 (=1299); индикт XII се слаже са годином.

Сматрали смо корисним да објавимо упоредо текст грчког оригинала и српскословенског превода. Оригинал објављујемо према наведеном француском издању.

+ Πάλαι μὲν ὁ τῶν θαυμασίων καὶ
τῆς δόξης Θ(εὸ)ς χρησάμενος ||[2] οἰκεία
χρηστότητι, οὐκ Ἰσραηλίταις μόνοις,
οἳ τα πρῶτα κλῆρος ||[3] ἦσαν αὐτῷ, ἀλ-
λά γε δὴ καὶ πᾶσιν ἔθνεσι δεῖξαι τὸ
αὐτοῦ ||[4] σωτήριον καὶ τὴν φιλαν (θρωπ)ι-
αν βουλόμενος, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ||[5] χεθῆναι πάντως
τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁδεῦσαι καὶ πλείω δη
γενέσθαι ||[6] τὰ εὐεργετούμενα, τῷ
κορυφαίῳ καὶ πρώτῳ τῶν θεοκηρύκων ||[7]
χρησμοδοτεῖ κοινὸν ἡγεῖσθαι μηδὲν μηδ᾽
ἀκάθαρτον᾽ ||[8] ἐν παντί γαρ ἔθνει τοὺς

† Паки же чюд⟨е⟩семь и славѣ Б(ог)ь
помаза сȣщихь б(о)ж(ь)ствомь, не тькмѡ
Из(раи)льти ѥдине, ѥже сȣ|[2]ть прьвиї
ждрѣби ѥго, нь ѡбаче и ѥзикомь пока-
зати свѡе чл(о)в(ѣ)колюбиѥ и сп(а)сениѥ
вь|[3]схотѣ имьже и вьзлиꙗ и всегда
бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨е⟩ть, и шьствовати на вещь-
шеѥ бывшимь дарѡва|[4]ниꙗ врьховномȣ
и прьвомȣ б(о)гозван'ных хризмȣ да-
ѥть ѡбщеѥ нарещи ничесоже не|[5]чисто
вь всѣхь бо ѥзицехь ищȣщихь ѥго и правдȣ
твѡрещихь себѣ ȣгодника имать, а не

δεδιότας αὐτὸν καὶ δικαιοσύνην ||[9]
ἐργαζομένους ἑαυτῷ δεκτοὺς εἶναι, καί γε
τοὺς εὐσεβῶς ||[10] ζῆν προῃρημένους καὶ
τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν ὡς ἀνό||[11]νητον
ἀποσεισαμένους, ἀνενδοιάστως
προσίεσθαι καὶ μεθ᾽ ὅσης ||[12] προθυμίας
καὶ ἱλαρότητος᾽ οὗ δὴ καὶ γενομένου
προμηθεία ||[13] τῇ κρείττονι τὴν τοῦ Θ(εο)ῦ
πᾶσ<αν> ἐκκλησίαν ὑπὸ παντὸς ἔθνους ||[14]
κροτουμένην καὶ συναρμολογουμένην
ὁρᾶ, καὶ τοὺς ||[15] πεπλανημένους πάλαι
τοῖς τε ὄρεσιν ἐνδιαιτωμένους ||[16] καὶ ταῖς
ἐρήμοις, ἔνθα ἐπισκοπὴ Κ(υρίο)υ πάμπαν
ἀπῆν, ἐς χλόης ||[17] τόπον ἄρτι νεμομένους
καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐκτρεφομέ-
νους ||[18] καὶ ἀγαλλιωμένους τῷ πν(εύματ)ι᾽
καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι μηδ᾽ αὐξανομένη
||[19] εἴτ᾽ οὖν πληθυνομένη πέπαυται
πώποτε, πολλῶν ἄγαν τῷ τῆς ἀγνοίας ||[20]
πρὶν ζόφῳ συνισχημένων, ἐκ παντὸς
γένους καὶ ἡλικίας ||[21] πάσης, ἀεὶ καὶ
ὁσημέραι κατὰ πᾶσαν οἰκουμένην σχεδὸν
||[22] τῷ τῆς ἀληθεί(ας) προστρεχόντων
φωτί, καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ ||[23] μακαρί(αν),
ἔνθα εὐφραινομένων χορὸς καὶ χαρὰ
ἀνεκλάλητος, ||[24] ἐπιποθούντων κατοικίαν
εὑρεῖν. Τῷ τοι καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἀοίδιμοι ||[25]
βασιλεῖς, πρὸς δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτοί, οἷα δὴ τὸ
ἄρχειν ἐξ αὐτοῦ Θ(εο)ῦ ||[26] λαχόντες καὶ
βασιλεύειν, ναὶ μὴν καὶ ὡς ἐφικτὸν
μιμηταὶ ||[27] τούτου εἶναι καὶ σπεύδοντες
καὶ ὀφείλοντες, τὰς τῆς εὐποιί(ας)
ἀκτῖν(ας), ||[28] εἰρήσθω δὲ καὶ τουτὶ σὺν
Θ(ε)ῷ, φιλοτίμως ἅμα καὶ δαψιλ(ῶς) ἡλίου
||[29] δίκην ἐπιχορηγοῦμεν τοῖς χρήζουσι,
μηδένα τούτων μηδόλως ||[30] ἀποσειόμενοι
μήτε τὸ οὖς αὐτῷ ἀποκλείοντες, μή τοι γε
τῶν οἰκείων ||[31] μόνων, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐκείνων,
οἳ π(ατ)ρίδα μὲν καὶ γένος ἑτέρωθεν ||[32]

|[6]тьчию вь верѣ живȣщихь прьвѡнар(е)-
чен'ныхь дѣлма их на вещьшеѥ постав-
лꙗѥть и непрѣ|[7]стан'но приносити сь
всакимь дрьзновениѥмь и сь смѣрени-
ѥмь, его же расȣждениѣ вещ'ше|[8] бивь
всакȣю цр(ь)к(о)вь б(о)ж(ь)ствинȣю всѣ-
ми ѥзыки подвизаѥма и сьчетан'на
зрить и заблȣждь|[9]ших дрѣвлѥ вь го-
рахь и вь пȣстинꙗхь, идѣже покровь г(о-
спод)нь всакого покриваѥть вь хладь-
них |[10]мѣстахь нинꙗ пѡставлꙗѥть на
водахь покоинихь вьспитани и радоу-
ют' се ѡ д(ȣ)сѣ. И се |[11]же чюдно ѥс(ть),
ѥже не ѡт нашего ѥс(ть)ства нь ѡбаче
ѡт тȣждихь земль притѣцаю сь дрь-
зновениѥмь |[12]трѣбȣюще бл⟨а⟩г⟨о⟩
дѣти.

ἕλκουσι, τὸν δ᾽ εὐγνωμοσύνης τρόπον ὅσα καὶ ὑπερφυές τι δῶρον ||[33] καθαρῷ συνειδότι ὑφ᾽ ἡμᾶς τελοῦντες προσάγουσιν.

Ἐντεῦθ(εν) ἄρα ||[34] καὶ ἡ ἡμετέρα βασιλεία πλείστοις ἄλλοις τὰς εὐεργεσίας παρέχουσα, ||[35] οὐδὲ τοὺς ἐκ Σερβίας μὲν ὁρμωμένους, ὑπὸ δὲ τὴν ||[36] ἡμετέραν ταύτην ἀρχὴν τελοῦντας καὶ ἐπικράτει(αν), κἀν τῷ ||[37] τοῦ Ἄθω ὄρει τὸν μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον μετιόντας βίον καὶ τρόπον, ||[38] ὦπται παρωσαμένη, ἀλλ᾽ ὁσάκις ἂν αἰτήσαντες ὤφθησ(αν), ||[39] καὶ τῆς θεραπεί(ας) ἀπήλαυσ(αν)˙ καὶ δικαίως, ἐπεὶ καὶ τὰ τῶν εὐνοούντων ||[40] καὶ φρονεῖν καὶ πράττειν τούτους ἀεὶ ὁ προλαβὼν καιρὸς παρέ-||[41]στησέ τε σαφῶς καὶ ἀπέδειξεν. Οὗτοι καὶ νῦν τὴν δηλωθησο-||[42]μένην προτείναντες αἴτησιν, οὐδ᾽ αὖθις τῆς προσδοκίας ||[43] ἀπέτυχον, ἀλλ᾽ ἔτι καὶ πάλιν πρὸς τῆς ἡμετέρ(ας) εὐσεβοῦς ||[44] γαληνότητος καὶ ταύτην δη τὴν χάριν καὶ φιλοτιμίαν κομί-||[45]ζονται˙ αἰτοῦσι γὰρ τῆς ἡμετέρας βασιλεί(ας) χρυσοβούλλου ||[46] τυχεῖν ἐφ᾽ οἷς ἀνέκαθεν καὶ μέχρι του νῦν ἡ κατ᾽ αὐτοὺς σεβασμία ||[47] μονὴ κτήμασί τε καὶ ἑτέροις δικαίοις διὰ παλαιγενῶν χρυσο-||[48]βούλλων καὶ προσταγμάτων καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων κεκτημένη ||[49] εὑρίσκεται˙ καὶ τῇ τούτων εὐμενῶς δεήσει προσχοῦσα ἡ ||[50] βασιλεία μου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον ΛΌΓΟΝ αὐτῆς ||[51] ἐπορέγει τούτοις, δι᾽ οὗ δὴ καὶ προστάσσει καὶ διορίζεται κατέχειν ||[52] καὶ εἰς το εξῆς τὴν τοιαύτην σεβασμί(αν) μονήν, ἣ τῷ τῆς ||[53] πανυπεράγνου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος τετιμημένη ||[54] ὀνόματι οὕτω πως τὴν κλῆσιν ἔσχηκε τοῦ Χελανταρίου, καὶ νέμεσθαι ||[55] ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπά-

Того рад⟨и⟩ и наше ц(а)р(ь)ство многымь дрȣгымь дарованиꙗ дакть и ѡт Срьбь|[13]скиие ζем⟨л⟩ѥ приходещиих к нашеи дрьжавѣ и сьврьшающиихь тыщаниѥ ѥже и вь Афонь|[14]скои Горѣ миниш᾽ко исихас᾽ко житиѥ прѣидоше и дѣло ȣζрѣти прикше, кликащи ȣмолише с(е), |[15]прикше вьζлюблениѥ по правдѣ. Тѣм᾽же и н(ы)нꙗ прьвонареч(е)н᾽ноѥ простреше молкниѥ и не ѡтстȣ|[16]пише помышлкниꙗ их, нь ѡбаче нашемȣ правовѣрномȣ дрьжавьствȣ тȣжде бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨ѣ⟩ть и |[17]любьζньство показаше, и молет᾽ се прикти хрȣсоволь ѡд нашего ц(а)р(ь)ства ζа иманиѥ ѥже има|[18]ть с(ве)та цр(ь)к(в)и хиланьдар᾽ска, села и ина ѡправданиꙗ ѡт прьвѡрожден᾽ных ц(а)рь, хрисовȣле и повелѣ|[19]ниꙗ и проуаꙗ ѡправданиꙗ ꙗже имають.

Тѣхь молкниꙗ сь тыщаниѥмь прикть ц(а)р(ь)ство ми, |[20]сии хрисовȣль дакть имь и повелѣвакть да си имаю цр(ь)квȣ С(ве)тые Б(огороди)це хиланьдарьскиѥ |[21]и да прѣдрьжаю вса ꙗже и до д(ь)ньс(ь) к неи приложенаꙗ ȣ прѣдниxь хрȣсоволиxь и ȣ проуиxь ѡпра|[22]вданиꙗxь, и дрȣгаꙗ ꙗже сȣть приложена, ꙗже ȣспоменȣше братиꙗ ц(а)р(ь)ствȣ ми

στως πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ μέχρι ||[56] του παρόντος διὰ τῶν εἰρημένων χρυσοβούλλων καὶ λοιπῶν δικαιωμ(ά)τ(ων), ||[57] ἃ δὴ καὶ οὕτως ἔχειν κατα μέρος ἀνέφερον οἱ αὐτοὶ μοναχοί, ἤγουν˙ ||[58] Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Ὄρους τὴν τοποθεσί(αν) τὴν οὕτω πως ἐπιλεγο-||[59]μένην τῶν Μηλεῶν, σὺν τοῖς ἐν αὐτῇ σεμνεί(οις) καὶ τῷ ἐλαιῶνι καὶ ||[60] τῷ ἀμπελίῳ τῷ ἐπιλεγομένῳ τοῦ Καράκαλα καὶ τοῖς λοιπ(οῖς) δικαίοις ||[61] αὐτ(ῆς)˙ μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Ἁγίου | Νικολάου˙ ἕτερον ||[62] μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς τιμί(ας) Μεταμορφώσε(ως) τοῦ δεσπότου μου ||[63] σ(ωτῆ)ρ(ο)ς Χ(ριστο)ῦ˙ ἀγρὸν ἐπιλεγόμενον τοῦ Ἁγίου | Γεωργίου˙ ἕτερον ἀγρὸν καλούμενον ||[64] τῶν Ἁγίων Ὁμολογητῶν σὺν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ˙ εἰς τὰς Καρέ(ας) ||[65] ἡσυχαστήριον ἐπονομαζόμενον τοῦ Σάβα μετ(ὰ) τοῦ ἐν αὐτῷ ||[66] ἀμπελίου καὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ πάσης τῆς περιοχῆς αὐτ(οῦ), ||[67] καὶ ἕτερα κελλία εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τῶν Καρεῶν, ἅπερ ἔχουσιν εἰς ||[68] καταμονὴν αὐτῶν, ὁσάκις ἀπέρχονται εἰς τὸν τοιοῦτον τόπον ||[69] τινὲς ἐξ αὐτῶν. Ὡσαύτως ἐκτὸς τοῦ τοιούτου Ἁγίου Ὄρους εἰς τ(ὸν) ||[70] Ζυγὸν μετόχιον ἐπονομαζόμενον τοῦ Ἁγίου Ἡλιοὺ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ||[71] εὑρισκομένων παροίκων καὶ τοῦ εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἐλαιῶνος καὶ τῆς ||[72] περιοχῆς αὐτ(οῦ)˙ ἕτερον μετόχιον εἰς τὸν Προαύλακα πλησίον τοῦ Ἱερισσοῦ ||[73] ἐπ᾽ ὀνόματι τιμώμενον τοῦ Ἁγίου Νικολάου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀμπ(ε)λ(ί)ων ||[74] καὶ τῶν ἐξ ἀγορασί(ας) περιελθόντων αὐτοῖς χωραφίων ἐλευθέρων ||[75] ὄντων παντελ(ῶς), ὡς ἀνέφερον˙ ἕτερον μετόχιον εἰς

ѥже тȣ вь |[23]С(ве)тои Горѣ мѣсто нарекомоѥ Милешнь, и виноград нареч(е)нии Каракаль и проуѥ правине ѥго. |[24] метохиꙗ на име С(ве)т(а)го Николи, и дрȣгаꙗ метохиꙗ на име ч(ь)ст(ь)наго Прѣѡбраженꙗ Г(оспод)а нашегѡ |[25] Іс(оуса) Х(ри)с(т)а, нар(е)ченоѥ С(ве)т(а)го Геѡр(ь)гиꙗ и дрȣго село С(ве)тыхь Исповѣдникь и сь ѡбластию ѥго ȣ Ка|[26]рѣꙗxь сиxастариꙗ нарекомаꙗ Савина и с виноградомь ѥго и сь ѡвощиѥмь и сь всомь ѡбла|[27]стию ѥго. И дрȣгиѥ келиѥ ȣ томь же мѣстѣ ȣ Карѣꙗxь ѥже имаю на ѡблѣгание ѥгда прихо|[28]ди ȣ то мѣсто ктѡ ѡд иxь.

Такожде и изьвнь С(ве)тыѥ Гори ζигь метохиꙗ, нареч(е)нии С(ве)т(а)го Илиѥ сь ѡ|[29]брѣтшими се парици ȣ немь, и ȣ примори маслице и сь всею ѡбластию ѥго. Дрȣга мето|[30]хиꙗ ȣ Прѣвлацѣ близь Юриса на име С(ве)т(а)го Николи с виногради его и с᾽ нивьѥм(sic), ѥже имаю кȣ|[31]пеници свободо(sic) ѡ всемь како ми сȣ сповѣдали.

Дрȣга метохиꙗ

τ(ὰ) Ῥούδαβα ἐπ᾿ ὀνόματι ||[76] τιμώμενον τῆς ὑπεραγί(ας) Θ(εοτό)κου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων παροίκων, ||[77] τοῦ ἐλαιῶνος, τῶν ἀμπ(ε)λ(ίων), τῶν μυλώνων καὶ τῆς περιοχῆς πάσης αὐτ(οῦ) καὶ ||[78] διακρατήσε(ως)· ἕτερον μετόχιον εἰς τὸ Λοζίκιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ||[79] Ἁγίου Δημητρ(ίου) μετ(ὰ) τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων παροίκων καὶ τῆς περιοχῆς ||[80] αὐτοῦ· ἕτερον μετόχιον περὶ τὸν Στρυμμόνα, καλούμενον Μούντζιανιν ||[81] καὶ τιμώμενον εἰς ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μετ(ὰ) τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων ||[82] παροίκων, ἀμπελώνων καὶ τῆς περιοχῆς αὐτ(οῦ)· πλησίον δε τούτου καὶ γῆν ||[83] μοδίων ἑπτακοσίων, προσκυρωθεῖσ(αν) μὲν τῇ τοιαύτῃ σε(βασμί)α μονῇ τοῦ ||[84] Χελανταρίου παρὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ Μετρητοπ(ού)λ(ου) ἐκείνου, εἶτα ||[85] δωρηθεῖσ(αν) πρὸς αὐτὴν καὶ διὰ προστάγματος· ὁμοί(ως) ἐντὸς τῆς πόλεως ||[86] Θεσσαλονίκης μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Ἁγ(ί)ου Γεωργ(ίου), καὶ ἐκτὸς τῆς αὐτῆς ||[87] πόλεως ἀμπέλια περιελθόντα ἐξ ἀγορασί(ας) τῷ μέρει τῆς τοιαύτης σε(βασμ)ί(ας) ||[88] μονῆς· ἀλλὰ δὴ καὶ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν Βαρδάριον, εἰς τὴν τοπο-||[89]θεσί(αν) τὴν ἐπικεκλημένην τῆς Ἀπιδέας, γῆν μοδίων ἐννακοσίων. ||[90] Ταῦτα πάντα καθὼς εὑρίσκεται κατέχουσα καὶ νεμομένη ||[91] μέχρι του νῦν ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ καθέξει καὶ νεμηθήσεται ||[92] καὶ εἰς το εξῆς κ(α)τ(ὰ) τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον, τῇ ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ ||[93] παρόντος χρυσοβούλλου ΛΟΓΟΥ τῆς βασιλείας μου, ||[94] ἀναφαίρετά τε καὶ ἀνενόχλητα, ὡς καὶ τὰ προσόντα ἐπὶ τούτοις ||[95] αὐτῇ χρυσόβουλλα καὶ λοιπὰ δικαιώματα διαλαμβάνουσιν. ||[96] Ἐπεὶ δὲ

ȣ Рȣдавѣ на име
Прѣс(ве)ти|[32] ѥ Б(огороди)це сь
ѡбрѣтшими се парики ȣ
нѥмь и с маслицами и с винограды и с млини
и сь всею |[33] државою ѡбласти ѥго. И
дрȣгаа метохиꙗ ȣ
Лȣж'ци на име
С(ве)т(а)го Димитриꙗ сь
ѡбрѣта|[34]ющими се парики ȣ нѥмь и сь
ѡбластию ѥг(о). Дрȣга метохиꙗ на
Стрȣмѣ нарекомоѥ Мȣн'ꙁи|[35]ꙗни, на
име С(ве)т(а)го Никѡлы,
сь ѡбрѣтающими се
парики ȣ нѥмь, и сь винограды и сь ѡбластию
|[36] ѥго. И близь те метохиѥ ꙁемлꙗ
.Ѱ. кьбломь приложенаꙗ
кь с(ве)тои црькви
хиланьдарь|[37]скои нѣкимь логофетомь
Тȣ дромь Метритопȣломь и потомь
ꙁапис(а)на ȣ
повели ц(а)р(ь)ства|[38]ми. Такожде и ȣ градѣ
Солȣнѣ метохиꙗ на име
С(ве)таго Гeѡр(ь)гиꙗ и
иꙁьвьнь того град⟨а⟩ виногра|[39]ди, ѥже
се ѡбрѣта кȣпеница
тоѥ с(ве)тыѥ црькве.
И на рѣце Вар'дари на
мѣстѣ нарица|[40]ѥмѣмь ȣ Крȣши ꙁемлю
.Ц. кьбломь.
Сиꙗ вса ѡбрѣта се дрьжещи и
ѡбладающи
с(ве)та цр|[41]ква хиланьдарьска
и напрѣд болѥ да дрьжи
и да ѡбладa крѣпостию и силою сего
хрȣсо|[42]вȣла
ц(а)р(ь)ства ми неврѣдимо и
непоколѣблимо, ꙗко же пишȣ
и прьви хрȣсоволи и
про|[43]ча ѡправданиꙗ.

πρόσεστι τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ διὰ χρυσοβούλλ(ου) καὶ ||[97] πλοῖον, δι᾿ οὗ μετακομίζονται εἰς αὐτὴν τὰ ἐν βρωσίμοις καὶ ποσίμοις ||[98] εἴδεσι χρειώδη τῶν ἐν αὐτῇ μοναχῶν ἀπό τε τοῦ θέματος Θεσσαλο||[99]νίκης, ἔτι δὲ καὶ Βολεροῦ καὶ Στρυμμόνος, ἐξκουσευθήσεται καὶ τοῦτο ||[100] καὶ διατηρηθήσεται ἐκτὸς δόσεως λιμενιατικοῦ, σκαλλιατικοῦ, ||[101] ἐμβλητικίου, ἐκβλητικίου καὶ λοιπῆς οἱασοῦν ἀπαιτήσ(εως), καθὼς ||[102] δηλονότι εὑρίσκεται καὶ μέχρι του νῦν διατηρούμενον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ||[103] ἐξκουσείᾳ καὶ ἀνενοχλησίᾳ διὰ τῶν εἰρημένων χρυσοβούλλων. Ἔτι δια||[104]τηρηθήσεται ἡ ῥηθεῖσα σεβασμία μονὴ τοῦ Χελανταρίου μετ(ὰ) τῶν ὑπ᾿ αὐτὴν ||[105] μετοχίων καὶ εἰς το εξῆς ἐλευθέρα τὲ καὶ αὐτοδέσποτος, ἅμα δε καὶ ἀνωτ(έ)ρα ||[106] τῆς εἰς τ(ὸν) κατὰ καιρ(οὺς) εὑρισκόμενον τιμιώτ(α)τ(ον) πρῶτον τοῦ δηλωθ(έν)τος Ἁγίου Ὄρους ||[107] ὑποταγῆς καὶ ἀνακρίσ(εως), ὥσπερ καὶ ἡ ἐν τῷ αὐτῷ Ἁγίῳ Ὄρει Ἰβηρικὴ σε(βασμί)α μονὴ ||[108] ἐλευθ(έ)ρα τέ ἐστι καὶ ὑφ᾿ ἑαυτῆς διεξαγομένη, καθ(ὼς) δηλονότι καὶ περὶ τούτου διαλαμ||[109]βάνουσι τὰ προσόντα τῇ τοιαύτῃ σε(βασμί)α μονῇ τοῦ Χελανταρίου χρυσόβουλλα ||[110] καὶ διορίζονται. Τοίνυν καὶ διαμενοῦσι ταῦτα πάντα ἀμετάθετα ||[111] καὶ ἀμετακίνητα καὶ εἰς τ(ὸν) ἑξῆς χρόνον, κατά τε τὰς περιλήψεις τῶν ||[112] διαληφθέντων χρυσοβούλλ(ων) καὶ προσταγμάτων, καὶ καθ(ὼς) συνετηρήθησ(αν) ἀνέ||[113]καθ(εν) καὶ μέχρι του παρόντος, οὐδενὸς τῶν ἁπάντων ὀφείλοντος ἀθετῆσαι τί ||[114] ἀπὸ τούτων καὶ ἐπενεγκεῖν τῷ μέρει τῆς τοιαύτης σεβασμί(ας) μονῆς καταδυναστ(είαν) ||[115] τινὰ καὶ διασεισμόν. Τούτου

И пониже имать та с(ве)та цр(ь)кви ȣ
хрȣсовȣле корабль, им'же
приносить се вь
|[44]ню всако ꙗдомо и пиѥмо и всако ѥже
на потрѣбȣ мнихомь,
да бȣде свободьнь и сь|[45]блюдень ѡт
всакого поданька ȣ пристанищихь и
ȣ прѣвоꙁѣхь входе и исходе [и] ѡт
|[46]всакого вьꙁисканиꙗ , ꙗко же
ѡбрѣтат' се и д(ь)н(ь)сь
ȣ свободѣ
и неповѣждень
ȣ ꙁаписѣхь
|[47]и ȣ
хрȣсоволих. И ѡще се сьблюде
с(ве)ты храмь хиланьдар'ски
сь всѣми метохиꙗми
|[48]свобода и самовлас'тво такожде и ѡт
ѡбрѣтаюшаго се вь всако врѣме
ч(ь)ст(ь)наго
прота |[49]С(ве)тыѥ Гори, ꙗко же се
ѡбрѣта ȣ тои
С(ве)тои Горѣ Ивер'ска
цр(ь)к(в)и свободна и
самовластво.
|[50]ꙗко же и пишȣть
тои с(ве)тои цр(ь)кви
хиланьдарьскои прьви хрȣсовȣли и
пове|[51]лѣвають. Того рад⟨и⟩ да прѣбивають
та вса недвижима и неоколѣблема
и ȣ послѣдна|[52]ꙗ лѣта, и да нема
ѡбласти никто прѣслȣшати ѡд сих
ꙁаписании ни до
ѥдного слова |[53] или
да ȣчини силȣ или нѣкоѥ потькнȣтиѥ

Того рад⟨и⟩

τ(ὰ) Ῥουδαβα ἐπ᾽ ὀνόματι ||[76] τιμώμενον τῆς ὑπεραγί(ας) Θ(εοτό)κου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων παροίκων, ||[77] τοῦ ἐλαιῶνος, τῶν ἀμπ(ε)λ(ίων), τῶν μυλώνων καὶ τῆς περιοχῆς πάσης αὐτ(οῦ) καὶ ||[78] διακρατήσε(ως)· ἕτερον μετόχιον εἰς τὸ Λοζίκιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ||[79] Ἁγίου Δημητρ(ίου) μετ(ὰ) τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων παροίκων καὶ τῆς περιοχῆς ||[80] αὐτοῦ· ἕτερον μετόχιον περὶ τὸν Στρυμμόνα, καλούμενον Μούντζιανιν ||[81] καὶ τιμώμενον εἰς ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μετ(ὰ) τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων ||[82] παροίκων, ἀμπελώνων καὶ τῆς περιοχῆς αὐτ(οῦ)· πλησίον δε τούτου καὶ γῆν ||[83] μοδίων ἑπτακοσίων, προσκυρωθεῖσ(αν) μὲν τῇ τοιαύτῃ σε(βασμί)α μονῇ τοῦ ||[84] Χελανταρίου παρὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ Μετρητοπ(ού)λ(ου) ἐκείνου, εἶτα ||[85] δωρηθεῖσ(αν) πρὸς αὐτὴν καὶ διὰ προστάγματος· ὁμοί(ως) ἐντὸς τῆς πόλεως ||[86] Θεσσαλονίκης μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Ἁγ(ί)ου Γεωργ(ίου), καὶ ἐκτὸς τῆς αὐτῆς ||[87] πόλεως ἀμπέλια περιελθόντα ἐξ ἀγορασί(ας) τῷ μέρει τῆς τοιαύτης σε(βασμ)ί(ας) ||[88] μονῆς· ἀλλὰ δὴ καὶ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν Βαρδάριον, εἰς τὴν τοπο-||[89]θεσί(αν) τὴν ἐπικεκλημένην τῆς Ἀπιδέας, γῆν μοδίων ἐννακοσίων. ||[90] Ταῦτα πάντα καθὼς εὑρίσκεται κατέχουσα καὶ νεμομένη ||[91] μέχρι του νῦν ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ καθέξει καὶ νεμηθήσεται ||[92] καὶ εἰς το εξῆς κ(α)τ(ὰ) τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον, τῇ ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ ||[93] παρόντος χρυσοβούλλου ΛΌΓΟΥ τῆς βασιλείας μου, ||[94] ἀναφαιρετά τε καὶ ἀνενόχλητα, ὡς καὶ τὰ προσόντα ἐπὶ τούτοις ||[95] αὐτῇ χρυσόβουλλα καὶ λοιπὰ δικαιώματα διαλαμβάνουσιν. ||[96] Ἐπεὶ δὲ

ȣ Рȣдавѣ на име
Прѣс(ве)ти|[32] к Б(огороди)це сь
ѡбрѣтшими се парики ȣ
нкмь и с маслицами и с виногради и с млини
и сь всею |[33] државою ѡбласти кго. И
дрȣгаа метохиꙗ ȣ
Лȣж᾽ци на име
С(ве)т(а)го Димитриꙗ сь
ѡбрѣта|[34]ющими се парики ȣ немь и сь
ѡбластию кг(о). Дрȣга метохиꙗ на
Стрȣмѣ нарекомок Мȣн᾽ӡи|[35]ꙗни, на
име С(ве)т(а)го Никѡлы,
сь ѡбрѣтающими се
парики ȣ немь, и сь виногради и сь ѡбластию
|[36] кго. И близь те метохик ӡемлꙗ
Ѱ. кьбломь приложенаꙗ
кь с(ве)тои црькви
хиланьдарь|[37]скои нѣкимь логофетомь
Тȣдромь Метритопȣломь и потомь
ӡапис(а)на ȣ
повели ц(а)р(ь)ства|[38]ми. Такожде и ȣградѣ
Солȣнѣ метохиꙗ на име
С(ве)таго Геѡр(ь)гиꙗ и
изьвьнь того град⟨а⟩ виногра|[39]ди, кже
се ѡбрѣта кȣпеница
ток с(ве)тые црькве.
И на рѣце Вар᾽дари на
мѣстѣ нарица|[40]кмѣмь ȣ Крȣши ӡемлю
Ц. кьбломь.
Сиꙗ вса ѡбрѣта се дрьжещи и
ѡбладающи
с(ве)та цр|[41]ква хиланьдарьска
и напрѣд бол к да дрьжи
и да ѡблада крѣпостию и силою сего
хрȣсо|[42]вȣла
ц(а)р(ь)ства ми неврѣдимо и
непоколѣблимо, ꙗко же пишȣ
и прьви хрȣсоволи и
про|[43]чаꙗ ѡправданиꙗ.

πρόσεστι τῇ τοιαύτῃ σεβασμία μονῇ διὰ χρυσοβούλλ(ου) καὶ ||[97] πλοῖον, δι᾽ οὗ μετακομίζονται εἰς αὐτὴν τὰ ἐν βρωσίμοις καὶ ποσίμοις ||[98] εἴδεσι χρειώδη τῶν ἐν αὐτῇ μοναχῶν ἀπό τε τοῦ θέματος Θεσσαλο||[99]νίκης, ἔτι δὲ καὶ Βολεροῦ καὶ Στρυμμόνος, ἐξκουσευθήσεται καὶ τοῦτο ||[100] καὶ διατηρηθήσεται ἐκτὸς δόσεως λιμενιατικοῦ, σκαλλιατικοῦ, ||[101] ἐμβλητικίου, ἐκβλητικίου καὶ λοιπῆς οἱασοῦν ἀπαιτήσ(εως), καθὼς ||[102] δηλονότι εὑρίσκεται καὶ μέχρι του νῦν διατηρούμενον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ||[103] ἐξκουσεία καὶ ἀνενοχλησία διὰ τῶν εἰρημένων χρυσοβούλλων. Ἔτι δια||[104]τηρηθήσεται ἡ ῥηθεῖσα σεβασμία μονὴ τοῦ Χελανταρίου μετ(ὰ) τῶν ὑπ᾽ αὐτὴν ||[105] μετοχίων καὶ εἰς το εξῆς ἐλευθέρα τὲ καὶ αὐτοδέσποτος, ἅμα δε καὶ ἀνωτ(έ)ρα ||[106] τῆς εἰς τ(ὸν) κατὰ καιρ(οὺς) εὑρισκόμενον τιμιώτ(α)τ(ον) πρῶτον τοῦ δηλωθ(έν)τος Ἁγίου Ὄρους ||[107] ὑποταγῆς καὶ ἀνακρίσ(εως), ὥσπερ καὶ ἡ ἐν τῷ αὐτῷ Ἁγίῳ Ὄρει Ἰβηρικὴ σε(βασμί)α μονὴ ||[108] ἐλευθ(έ)ρα τέ ἐστι καὶ ὑφ᾽ ἑαυτῆς διεξαγομένη, καθ(ὼς) δηλονότι καὶ περὶ τούτου διαλαμ||[109]βάνουσι τὰ προσόντα τῇ τοιαύτῃ σε(βασμί)α μονῇ τοῦ Χελανταρίου χρυσόβουλλα ||[110] καὶ διορίζονται. Τοίνυν καὶ διαμενοῦσι ταῦτα πάντα ἀμετάθετα ||[111] καὶ ἀμετακίνητα καὶ εἰς τ(ὸν) ἑξῆς χρόνον, κατά τε τὰς περιλήψεις τῶν ||[112] διαληφθέντων χρυσοβούλλ(ων) καὶ προσταγμάτων, καὶ καθ(ὼς) συνετηρήθησ(αν) ἀνέ||[113]καθ(εν) καὶ μέχρι του παρόντος, οὐδενὸς τῶν ἁπάντων ὀφείλοντος ἀθετῆσαι τί ||[114] ἀπὸ τούτων καὶ ἐπενεγκεῖν τῷ μέρει τῆς τοιαύτης σεβασμί(ας) μονῆς καταδυναστ(είαν) ||[115] τινὰ καὶ διασεισμόν. Τούτου

И пониже имать та с(ве)та цр(ь)кви ȣ
хрȣсовȣле корабль, им᾽же
приносить се вь
|[44]ню всако ꙗдомо и пимо и всако кже
на потрѣбȣ мнихомь.
да бȣде свободьнь и сь|[45]блюдень ѡт
всакого поданька ȣ пристанищихь и
ȣ прѣвоӡѣхь вході и исході [и] ѡт
|[46]всакого вьӡисканиꙗ , ꙗко же
ѡбрѣтат᾽ се и д(ь)н(ь)сь
ȣ свободѣ
и неповѣждень
ȣ ӡаписѣхь
|[47]и ȣ
хрȣсоволих. И ѡще се сьблюде
с(ве)ты храмь хиланьдар᾽ски
сь всѣми метохиꙗми
|[48]свобода и самовлас᾽тво такожде и ѡт
ѡбрѣтаюшаго се вь всако врѣме
ч(ь)ст(ь)наго
прота |[49]С(ве)тык Гори, ꙗко же се
ѡбрѣта ȣ тои
С(ве)тои Горѣ Ивер᾽ска
цр(ь)к(в)и свободна и
самовластво.
|[50]ꙗко же и пишȣть
тои с(ве)тои цр(ь)кви
хиланьдарьскои прьви хрȣсовȣли и
пове|[51]лѣвають. Того рад⟨и⟩ да прѣбивають
та вса недвижима и неоколѣблема
и ȣ последна|[52]ꙗ лѣта, и да нема
ѡбласти никто прѣслȣшати ѡд сих
ӡаписании ни до
кдного слова |[53] или
да ȣчини силȣ или нѣкок потькнȣтик.

Того рад⟨и⟩

γὰρ χάριν καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος ||116 ΛΌΓΟΣ τῆς βασιλεί(ας) μου γεγονὼς ἐπεχορη||117γήθη καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ Χελαντα-ρ(ί)ου, ||118 ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ΙΑΝΝ(ΟΥΆ)Ρ(ΙΟΝ) τῆς ἐνισταμένης ΔΩΔΕΚ(Ά)Τ(ΗΣ) ||119 ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ Ε|ΒΔΌΜΟΥ ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ||120 ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο ||121 κράτος.

+ ΑΝΔΡΌΝΙΚΟΣ ἘΝ Χ(ΡΙΣΤ)Ω ΤΩ Θ(Ε)Ω ||122 ΠΙΣΤῸΣ ΒΑΣΙΛΕῪΣ ΚΑῚ ΑΥ̓ΤΟΚΡΆ||123ΤΩΡ Ῥ̓ΩΜΑΊ(ΩΝ) ΔΟΎΚΑΣ ἌΓΓΕΛΟΣ ||124 ΚΟΜΝΗΝῸΣ Ο| ΠΑΛΑΙΟΛΌΓΟΣ +

ʒапи(са) се сиі
хрȣсовȣль ц(а)р(ь)ства ми |54 и ȣтврьди се
и пода се цр(ь)кви С(ве)тие Б(огороди)це
хиланьдарьские
м(ѣ)с(е)ца
ген(о)ѵара
Ендиктиѡн(а) ⟨В⟩І∴ лѣт(а) ЅЅЭ⟨ʒ⟩∴

90

ИНВЕНТАР ХИЛАНДАРСКОГ АРХИВА

(1299)

Најстарији сачувани попис грчких докумената на старосрпском језику и превода неких од њих, највероватније на старосрпски.

Сачувана су два примерка овог пописа у АХС: **А**, под бр. 102, топографска сигнатура 7/6, и **Б**, под бр. 103, топографска сигнатура 7/7. Примерак **А**, написан је на пергаменту ширине 280, дужине 360 мм, уставним писмом, краја XIII и почетка XIV века, црним мастилом у 41 ред. Први ред исписан је као наслов црвеним мастилом, крупнијим словима од осталог текста. На полеђини белешка, можда с краја XIII века у пет редова: ȣ коситрѣном ковъѵеʒѣ шестъдесетъ и шестъ коматъ повелъ ц(а)ревѣхъ и кепалинѣхъ. |2ȣ дрȣгомъ ковѵеʒѣ ȣ црнѣ ȣ прѣпросте .П.Г. комади, ȣ платънѣнѣ сакȣли .К.Д., а всеге .Р.О. и .Г. ком⟨а⟩д. |3Хрȣсовола два стара киръ Алѣкъсина, ѡкинȣли има кȣръсарие пеѵати. А петъ ихъ съ пеѵатъми ʒла|4тѣми, а кдьнь сребрномь пеѵатию. А всеге ихь ѡсмь. А тькмине имь ѵетири, и трье с вощаньми пеѵать|5ми, и пȣтни хрȣсоволь с пȣтни (?). А всеге ȣ щитареном ковьѵеʒѣ коматъ .Θ.І. и цара Анъдроника хрȣсов(о)л(ь). - Белешка монаха Никандра: Здѣ есть ѡглавленіе всѣмъ гречьскимь хрисовȣлемь царскимь и прочіимь всѣмь данныѧ монастырю нашемȣ в' разніѧ времена. И

копіе его в' немь есть хотаи да чтеть. - Другом руком истог времена: Углавление всимъ хрисоволомъ. - Уз Никандрову белешку: νουμερο 13. Примерак **А** овде се објављује први пут. - Примерак **Б**, написан је на хартији ширине 316, дужине 358 мм, црним мастилом, канцеларијским брзописом у 39 редова. Водени знак није уочен. Примерак је доста оштећен по ивицама, а у последњем реду је толико оштећен да се део тог текста реконструише и саопштава на основу примерка **А**. - Опис: Синдик, *Срйска акша*, 95, 96. - Фотографије: **А**: АСАНУ 8876.В. 27; НБС Ф 2830; АС (филм). **Б**: АСАНУ 8876.В.28; НБС Ф 2831; АС (филм).

Изд.: Soloviev, *Un inventaire,* 31-44: примерак **Б**, са варијантама примерка **А**, и коментаром, без бележака на полеђини (дат. 1304-1307). - Стару белешку објавили су: Синдик, *Из Хиландарскоī архива,* 69-73 (са фотографијом и грешком у читању; в. нап. на стр. 79); Баришић, *Први йойис īрчких акаша,* 27-28; в. Лит.).

Лит.: Живојиновић, *Хиландарски мешох Здравик,* 91, нап. 25; Баришић, *Први йойис īрчких акаша,* 27-57 (само коментар на основу примерка **Б** и белешке, од којих је она монаха Никандра, погрешно датирана у XVII век). Уп.: Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chil.* I, 13-18.

Инвентар нема датума. Исти је одређен према резултатима Живојиновића и Баришића (в. Лит.).

А

† Ꙗ се глава хроусоволомь с(ве)тыхь ц(а)рь ѡт ꙁач(е)ла Хилан'дара и ѡправданикм(ь) |2и повелꙗмь ц(а)р(ь)скымь, и прочихь кефалии ѡправданикмь, и тьк'минамь хроусовол'скыимь и коупьнни|3цамь и вьсѣмь прочимь. Хроус(о)вола двaa велиꙗ кир' Ꙗлеѯи ц(а)ра и сь тькминами[1]. Великго ц(а)ра Палеѡлога, два хроу|4совола сь печатьми[2]. Калоꙗнꙗ ц(а)ра Ватаца хроусоволь сь печатию[3]. Кирь Ꙗн'дроника ц(а)ра хроусоволь сь печатию |5прѣдрьжещь ѡ всемь[4]. Кир' Ꙗлеѯи ц(а)ра хроусоволь небраньнь поути вь Срьбию[5]. Трети хроусоволь Палеѡлога ⟨цара⟩ ꙁа |6Градць сь печатию[6]. Деспота кирь Дмитра хроусоволь сь сребрьномь печатию[7]. Дроуге тькмине старинхь хроу|7соволь двокгоубач'не[8].

Б

† Ꙗ се глав(а) хрꙋсоволомь с(ве)тих(ь) ц(а)рь ѡт ꙁачела хилан'дарьска и ѡпрaв'даникмь и повелꙗмь ц(а)р(ь)скимь и прочих кефа|2лии ѡправ'даникмь, и тьк'минамь хрꙋсовольскимь и кꙋпеницамь, и всѣмь прочимь. Хрꙋсовола двaa |3велиꙗ кира Ꙗлеѯи ц(а)ра с тьк'минами. Великго ц(а)ра Пал[еѡ]лога два хрꙋсовола сь печатми Калоꙗнꙗ ц(а)ра |4 Ватаца хрꙋсоволь сь печатию. Кирь Ꙗньдроника ц(а)ра хрꙋсов(о)ль сь печатию прѣдрьжещь ѡ всемь. Кирь |5Ꙗлеѯи ц(а)ра хрꙋсов(о)ль небраньнь пꙋти вь Срьбию. Трети хрꙋсоволь Палеѡлога ц(а)ра ꙁа Градць сь печатию. Деспо|6та кирь Димитра хрꙋсов(о)ль сь сребрьною печатию. Дрꙋге тьк'мине старих хрꙋсов(о)ль двокгꙋбачне.

А

Ипом'нистикь с(ве)тогорски кь ц(а)рю кир' Ꙗлеѯе ꙁа Хилан'дарь.[9] Двѣ ѡриꙁмѣ ц(а)ра кир' Ꙗндрон(и)-|8ка ѡ свободахь метохиꙗмь[10]. Соудбина протосиньгритова и сь ѡриꙁмомь ц(а)рѣвѣмь ѡ Милѣк с Ватопеꙗни[11]. |9

Двѣ повели ц(а)ра Палеѡлога и третиꙗ кир(ь) Ꙗн'дроника ц(а)ра и агномиастова(sic) ꙁа населеник Лоужьца[12]. Повелꙗ |10ц(а)рева кктороу и прѣданик кктострово ꙁа ꙁемлю лоуж'чьскоу[13]. Двѣ повели ц(а)рѣвѣ и двѣ кефалинсцѣ ѡ па|11рицѣхь кои соу ѡтвѣгноули ѡт метохии[14]. Повелꙗ ц(а)рева ꙁа Клев'таккивик и ꙁа Фоукоу и агномиастова[15]. |12Повелꙗ ц(а)рева ꙁа четири чл(о)в(ѣ)ке свободьне коихь к даль ц(а)рь.[16] Ц(а)рево ѡриꙁмо поутно[17]. Протосин'гритова книг(а) |13 ꙁа корабль да не ꙁабавлꙗю нигдѣ[18].

И пакь три повелк ц(а)реве свобода метохиамь[19]. Повелꙗ ц(а)рева ꙁа харамꙋ[20]. |14 Повелꙗ ц(а)рева ꙁа гоумьньщиноу[21]. Повелꙗ ц(а)рева ꙁа Пар'цале, и дроуга книга ꙁа Пар'цале старога доместига[22]. |15Девьлицинова книга ꙁа Ѿнꙗ на Строумѣ[23]. Великга коноставла книга према хроусоволоу ѡ свободѣ, ѡ ми|16татѣ, ѡ кастроктисии. Прокафименова Равалинова книга противоу хроусоволоу ꙁа харамоу и ꙁа гоу|17мьньщиноу[24]. Кирь Дмитра деспота повелꙗ ꙁа виноград Каракальски[25]. Пор'фирогкнитова книга ꙁа |18манастирь[26]. Двѣ повели ц(а)ревѣ и третиꙗ Паꙁоудинова ꙁа Роудав'ске мегк с Лавраны[27]. Периѡрь Солоунь|19ске кклик

Б

Ипом'ни|7стикь с(ве)тогорьски кь ц(а)рꙋ кир' Ꙗлеѯе ꙁа Хилан'дарь. Двѣ ѡриꙁмѣ ц(а)ра кирь Ꙗн'дроника ѡ свободах метохиꙗмь. Сꙋ|8дьбина протосиньгритова сь ѡриꙁ'момь ц(а)ревѣмь ѡ Милек с Ватопеꙗни

Двѣ повели ц(а)ра Палеѡлога и тре|9тиꙗ кирь Ꙗн'дроника ц(а)ра, и агномиастова ꙁа населеник Лꙋжьца. Повелѣ ц(е)с(а)р(е)ва кктострꙋ и прѣданик |10кктострово ꙁа ꙁем(ь)лꙋ лꙋжьчьскꙋ. Двѣ повели ц(а)рѣвѣ и двѣ кефалинсцѣ ѡ парицѣхь кои сꙋ ѡтвѣгли |11ѡт метохии. Повелѣ ц(а)рева ꙁа Клевьтакевике и ꙁа Фꙋкꙋ и агномиастова. Повелѣ ц(а)рева ꙁа чети|12ри чл(о)в(ѣ)ке (прецрт: кои сꙋ) свободни коих к ц(а)рь даль. Ц(а)рево ѡриꙁмо пꙋт'но. Протосиньгритова книга, кни⟨га⟩ |13ꙁа корабль да не ꙁабавлѣю нигдѣ. И пакь три повеле ц(а)реве свобода метохиꙗмь. Повелѣ ц(а)рева ꙁа хара|14мꙋ. Повелѣ ц(а)рева ꙁа гꙋм'ньщинꙋ. Повелѣ ц(а)рева ꙁа Парьцале, и дрꙋга книга ꙁа Парьцале старога доме|15стига. Девлицинова книга ꙁа Ѿнѣ на Стрꙋмѣ. Великга коноставла книга према хрꙋсоволꙋ ѡ свободѣ |16ѡ митатѣ ѡ кастроктисии. Прокатименова Равалинова книга противꙋ хрꙋсоволꙋ ꙁа харамꙋ и ꙁа гꙋм'-|17ньщинꙋ, кирь Дмитра деспота повелѣ ꙁа виноград Каракальски. Пор'фирогенитова книга ꙁа манастир'. |18Двѣ повели ц(а)ревѣ и третиꙗ Паꙁꙋдинова ꙁа Рꙋдавьске мегк с Лавраны. Периѡрь Солꙋньске кели|19к ꙋ гра-

копiе его в' немь есть хотаи да чтеть. - Другом руком истог времена: Углавление всимъ хрисоволомъ. - Уз Никандрову белешку: νουμερο 13. Примерак **А** овде се објављује први пут. - Примерак **Б**, написан је на хартији ширине 316, дужине 358 мм, црним мастилом, канцеларијским брзописом у 39 редова. Водени знак није уочен. Примерак је доста оштећен по ивицама, а у последњем реду је толико оштећен да се део тог текста реконструише и саопштава на основу примерка **А**. - Опис: Синдик, *Срйска акша*, 95, 96. - Фотографије: **А**: АСАНУ 8876.В. 27; НБС Ф 2830; АС (филм). **Б**: АСАНУ 8876.В.28; НБС Ф 2831; АС (филм).

Изд.: Soloviev, *Un inventaire*, 31-44: примерак **Б**, са варијантама примерка **А**, и коментаром, без бележака на полеђини (дат. 1304-1307). - Стару белешку објавили су: Синдик, *Из Хиландарскоī архива*, 69-73 (са фотографијом и грешком у читању; в. нап. на стр. 79); Баришић, *Први йойис ірчких акаша*, 27-28; в. Лит.).

Лит.: Живојиновић, *Хиландарски мешох Здравик*, 91, нап. 25; Баришић, *Први йойис ірчких акаша*, 27-57 (само коментар на основу примерка **Б** и белешке, од којих је она монаха Никандра, погрешно датирана у XVII век). Уп.: Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chil.* I, 13-18.

Инвентар нема датума. Исти је одређен према резултатима Живојиновића и Баришића (в. Лит.).

А

† Л се глава хроусоволомь с(ве)тыхь ц(а)рь wт ζаv(е)ла Хилан'дара и wправданикм(ь) |2 и повелıамь ц(а)р(ь)скымь, и проvихь кифалии wправданикмь, и тьк'минамь хроусовол'скыимь и коупьнні|3 цамь и всѣмь проvимь. Хроус(о)вола двaa велиıа кир' Алѣξи ц(а)ра и сь тькминами[1]. Великıго ц(а)ра Палеw-лога, два хроу|4 совола сь пеvатьми[2]. Калоıанıа ц(а)ра Ватаца хроусоволь сь пеvатию[3]. Кирь Ан'дроника ц(а)ра хроусоволь сь пеvатию |5 прѣдрьжещь w всемь[4]. Кир' Алеξи ц(а)ра хроусоволь небраньнь поути вь Срьбию[5]. Трети хроусоволь Палеwлога ⟨цара⟩ ζа |6 Градць сь пеvатию[6]. Деспота кирь Дмитра хроусоволь сь сребрьномь пеvатию[7]. Дроуге тькмине старииxь хроу|7 соволь двоиıгоував'не[8].

Б

† Л се глав(а) хр8соволомь с(ве)тих(ь) ц(а)рь wт ζаvела Хилан'дарьска и wправ'даникмь и повелıамь ц(а)р(ь)скимь и проvих кефа|2 лии wправ'даникмь, и тьк'минамь хр8совольскимь и к8пеницамь, и всѣмь проvимь. Хр8совола двaa |3 велиıа кира Алеξи ц(а)ра с тьк'минами. Великıго ц(а)ра Пал[еw]лога два хр8совола сь пеvатми Калоıанıа ц(а)ра |4 Ватаца хр8соволь сь пеvатию. Кирь Аньдроника ц(а)ра хр8сов(о)ль сь пеvатию прѣдрьжещь w всемь. Кирь |5 Алѣξи ц(а)ра хр8сов(о)ль небраньнь п8ти вь Срьбию. Трети хр8соволь Палеwлога ц(а)ра ζа Градць сь пеvатию. Деспо|6 та кирь Димитра хр8сов(о)ль сь сребрьною пеvатию. Др8ге тьк'мине старих хр8сов(о)ль двоиıг8вавне.

Ипом'нистикь с(ве)тогорски кь ц(а)рю кир' Алѣξѣ ζа Хилан'дарь[9]. Двѣ wризмѣ ц(а)ра кир' Андрон(и)-|8 ка w свободахь метохиıамь[10]. Соудбина протосиньгритова и сь wризмомь ц(а)рѣвѣмь w Милѣи с Ватопеıани[11]. |9

Двѣ повели ц(а)ра Палеwлога и третиıа кир(ь) Ан'дроника ц(а)ра и агномниастова(sic) ζа населеник Лоужьца[12]. Повелıа |10 ц(а)рева кистороу и прѣданик кисторово ζа ζемлю лоуж'vьскоу[13]. Двѣ повели ц(а)рѣвѣ и двѣ кифалиисцѣ w па|11 рицѣхь кои соу wтбѣгноули wт метохии[14]. Повелıа ц(а)рева ζа Клев'такквики и ζа Фоукоу и агномиастова[15]. |12 Повелıа ц(а)рева ζа vетири vл(о)в(ѣ)ке свободьне коихь и даль ц(а)рь.[16] Ц(а)рево wризмо поутно[17]. Протосин'гритова книг(а) |13 ζа корабль да не ζабавлıаю нигдѣ[18].

И пакь три повели ц(а)реве свобода метохиамь[19]. Повелıа ц(а)рева ζа харам8[20]. |14 Повелıа ц(а)рева ζа гоумьньщиноу[21]. Повелıа ц(а)рева ζа Пар'цале, и дроуга книга ζа Пар'цале старога доместига[22]. |15 Девьлицинова книга ζа Шнıа на Строумѣ[23]. Великıга коноставла книга према хроусоволоу w свободѣ, w ми|16 татѣ, w кастроктисии. Прокафименова Равалинова книга противоу хроусоволоу ζа харамоу и ζа гоу|17 мьньщиноу[24]. Кирь Дмитра деспота повелıа ζа виноград Каракальски[25]. Пор'фирогкнитова книга ζа |18 манастирь[26]. Двѣ повели ц(а)ревѣ и третиıа Паζоудинова ζа Роудав'ске меги с Лавраны[27]. Периwрь Солоунь|19 ске кклик

Ипом'ни|7 стикь с(ве)тогорьски кь ц(а)р8 кир' Алѣξѣ ζа Хилан'дарь. Двѣ wризмѣ ц(а)ра кирь Ан'дроника w свободах метохиıамь. С8|8 дьбина протосиньгритова сь wриζ'момь ц(а)ревѣмь w Милеи с Ватопеıани.

Двѣ повели ц(а)ра Палеwлога и тре|9 тиıа кирь Ан'дроника ц(а)ра, и агномиастова ζа населеник Л8жьца. Повелѣ ц(е)с(а)р(е)ва кистор8 и прѣданик |10 кисторово ζа ζем(ь)л8 л8жьvьк8. Двѣ повели ц(а)рѣвѣ и двѣ кефалиисцѣ w парицѣхь кои с8 wтбѣгли |11 wт метохии. Повелѣ ц(а)рева ζа Клевьтакевике и ζа Ф8к8 и агномиастова. Повелѣ ц(а)рева ζа vети-|12 ри vл(о)в(ѣ)ке (прецрт: кои с8) свободни коиx и ц(а)рь даль. Ц(а)рево wриζмо п8т'но. Протосиньгритова книга, кни⟨га⟩ |13 ζа корабль да не ζабавлѣю нигдѣ. И пакь три повеле ц(а)реве свобода метохиıамь. Повелѣ ц(а)рева ζа хара|14 м8. Повелѣ ц(а)рева ζа г8м'-ньщин8. Повелѣ ц(а)рева ζа Парьцале, и др8га книга ζа Парьцале старога доме|15 стига. Девлицинова книга ζа Шнѣ на Стр8мѣ. Великıга коноставла книга према хр8сovол8 w свободѣ |16 w митатѣ w кастроктисии. Прокатименова Равалинова книга против8 хр8совол8 ζа харам8 и ζа г8м'-|17 ньщин8, кирь Дмитра деспота повелѣ ζа виноград Каракальски. Пор'фирогенитова книга ζа манастир'. |18 Двѣ повели ц(а)ревѣ и третиıа Паζ8динова ζа Р8давьске меги с Лавраны∴ Периwрь Сол8ньске кели|19 и 8 гра-

оу градоу, и деспотова повелꙗ, и тре-
тиꙗ книга за виноград Мелидон'скы[28].
Пор'фирогенитова |[20]книга за Фило-
мата[29]. ✝ Периωрь манастир'скы ωко-
ло манастира[30]. Книга Спар'тинова за
Лоуж'ць[31]. За |[21]Трипотамь прах'тикь[32].
Периωрь С(ве)т(а)го Геωр(ь)гиꙗ вы(ш)е
манастира[33]. Агиомиꙗстова книга за
кастрокти |[22]сию[34]. Спар'тиновѣхь
с(ы)новь книга за Лоуж'ць[35]. Деспота
кирь Дмитра хроусоволь и сь печати-
ю[36]; книг(а) |[23]деспотова за Лоужьць[37].
Двѣ книзѣ стари периωрь Строумьс-
кы[38] Палеωлога ц(а)ра ωризмо ω
свово|[24]дахь метохиамь[39]. Сѣвастокра-
торова книга за Лоуж'ць[40], каниклиꙗ
старога свобода мето|[25]хиамь[41]. Пери-
ωрь Лоуж'ч'скы[42], книга Камьванова за
Лоуж'ць[43], протостраторова за Лоуж'-
|[26]ць[44], дроу⟨ги⟩ пириωрь (sic) Роуда-
в'скы с Лаврани[45] ⁘ |[27]Книга с(ве)тогор'-
ска за Скорьпѣю, и двѣ повели и пат-
риар'ш'ска книга[46] ⁘ Прахтикь Цимвѣ-
ωвь[47], пери|[28]ωрь Роудавьски сь Ѯеропо-
тамлꙗны, и дроуга книга Караандино-
ва прѣданиѥ ω томь, и третиꙗ Фї |[29]ла-
ретова оутврьждениѥ ω томь[48], ц(а)-
ра Палеωлога ωризмо ω свободѣ ме-
тохиамь[49], книга Равалинова|[30]свобода
метохиамь, а дроугаа Камицова Ком-
нѣна[50], а третиꙗ Комнѣна Катакоузи-
на, и книга ко|[31]ноставлова стараа[51].
Книга Филаретова за прѣвлач'скы ки-
поурь сь Изографланы[52]. Книг[а]|[32]за ви-
ноградь калогера Григориꙗ оу Солоу-
нѣ[53] ⁘ Периωрь Зиж'скы сь Хромицомь[54],
книга Триџи|[33]нова за Жигь (sic) с Ва-
топег'ꙗны (sic) и дроугаа протосин-
гритова, и ц(а)рева повелꙗ ω томь,

д(8), и деспотова повелѣ, и третиꙗ кни-
га за виноград мелидоньскы. Порьфиро-
генитова книга |[20]за Филомата ⁘
Периωрь манастирьскы ωколо манас-
тира. Книга Спарьтинова за Л8жьць.
За Трипо|[21]тамь прахьтикь. Периωрь
С(ве)т(а)го Геωр(ь)гиꙗ више манасти-
ра. Агиомиастова книгаа за кастрокти-
сию. Спар'ти|[22]тиновѣхь (sic) с(ы)новь
книга за Л8жьць. Деспота кирь Д'митра
хр8соволь и сь печатию; книга деспотова
за Л8|[23]жьць. Двѣ книзѣ стари периωрь
Стр8мьскы. Палеωлога ц(а)ра ωризмо
ω свободаха(sic) метохиꙗмь. Сѣва-|[24]
стократорова книга за Л8жьць, каник-
леꙗ старога свобода метохꙗмьмь (sic),
Периωрь Л8жьчьки |[25]книга Камьбанова
за Л8жьць, прот(о)страторова за Л8жь-
ць, др8ги периωрь Роудавьс-
ки с Лаврани, |[26]книга с(ве)тогорьска
за Скорьпѣю, и двѣ повели и патриар'-
шьска книга ⁘ Прахтикь Цимбѣωвь,
периωрь |[27]Р8давьски сь Ѯеропотам-
лани, др8га книга Караан'дова (sic)
прѣданиѥ ω томь, и третиꙗ Филаре-
това 8тврь|[28]жданиѥ ω томь, ц(а)ра
Палеωлога ωриз'мо ω свободѣ мето-
хиꙗмь, книга Равалинова свобода
метохи|[29]ꙗмь, а дроуга Камица
Кωм'нена, а третиꙗ Катак8зина
Ком'нена, книга коностав'лова стара.
Книга Ф[и]|[30]ларетова за прѣвлачь-
ски кип8рь сь Из8графлани.
Книга калогера Глигориꙗ 8 Сол8нѣ за
вино|[31]градь. Периωрь
Зижьски сь Хромицомь, к'нига Триџи-
нова за Зигь с Ватопегани и др8га с Ва-
топе|[32]гании, и др8га прот(о)синьгрито-
ва, и ц(а)рева повелѣ ω томь и

и свѣдоуь|[34]бо протово сь игоу-
мени[55], книга Ѯеропотамьска за виног-
рад Юриш'скы[56]. Дроуга Ѯеропотамь-|[35]
ска за нивьѥ на Прѣвлацѣ[57]. Кисто-
рова книга за метохиѥ[58]. Протострато-
рова книга за метохие[59]. |[36]Логофета
Метритопоула книга за Строумьскоу
землю, и ωризмо ц(а)рево[60]. Соудби-
на протоси|[37]ньгритова на срьп'ско из-
ведено[61] ⁘ ✝ А се коупенице: Ликомато-
ва, и Сидерова книга за нивьѥ оу Прѣ-
|[38]влацѣ, дроуга Кирꙗка Мелисина[62];
книга Ѯеропотамьска за нивоу на Прѣ-
влацѣ; Иωана Мило|[39]не книга за ни-
воу на Прѣвлацѣ; Геωргиꙗ Котроулꙗ
книга за нивоу на Прѣвлацѣ[63] ⁘ ✝Кни-
|[40]жье Савине келиѥ: Типикь срьп'ски и
грьч'ски[64], хроусовола двaа ц(а)рева:
ѥдинь за пирьгь а дроу|[41]ги за Хоулиꙗ-
роу[65] и книга за Вагрь[66].

свѣдоуьбо протово сь иг8-
мени, книга |[33]Ѯеропотамьска за виног-
град Юришьски. Др8га ж Ѯеропотамьска
за нивь (прецрт...?) на Прѣвлацѣ. Кисто-
ро|[34]ва книга за метохиѥ. Протострато-
рова книга за метохиѥ. Логофета Ме-
тритоп8|[35]ла книга за Стр8мьск8
зeмл8, и ωризмо ц(а)рево. С8дьби-
на прот⟨о⟩синьгритова на срьбьско из-
веде|[36]но ⁘ А се к8пенице: Ликомато-
ва и Сидерова книга за нивиѥ на Прѣ-
влацѣ, др8га Кирꙗка Ме|[37]лисина;
книга Ѯеропотамьска за нив8 на Прѣ-
влацѣ; Иωан(а) Милонe книга на Прѣв-
лацѣ за нив8; Геωр|[38]гиꙗ Котр8лѣ
книга за нив8 на Прѣвлацѣ. Кни-
жиѥ [Савине]келиѥ: Тип[икь срь]бьски и
грьчьски|[39][хр8совола два царева:
ѥдинь за пирьгь а др8ги за Х8лиꙗр8, к]ни-
га за Вагрь.

[1] За идентификацију и коментаре о докуметима овог пописа упор.: Баришић, *Први йойис*, 29-52, Инв. № 1-2 до 101, наведени Инв. № означава број код Соловјева (в. Изд.).

[2] Ibid. 29, № 3-4.
[3] Ibid. 30, № 5.
[4] Ibid. 30, № 6.
[5] Ibid. 30, № 7.
[6] Ibid. 30, № 8.
[7] Ibid. 31, № 9.
[8] Ibid. 31, № 9a.
[9] Ibid. 31, № 10.
[10] Ibid. 31, № 11-12.
[11] Ibid. 31, № 13-14.
[12] Ibid. 32, № 15-18.
[13] Ibid. 33, № 19-20.
[14] Ibid. 33, № 21-24.
[15] Ibid. 33, № 25.
[16] Ibid. 33, № 26.
[17] Ibid. 33, № 27.
[18] Ibid. 34, № 28.
[19] Ibid. 34, № 29-31.
[20] Ibid. 34, № 32.
[21] Ibid. 35, № 33.
[22] Ibid. 35, № 34-35.
[23] Ibid. 35, № 36.
[24] Ibid. 36, № 37 и 38.
[25] Ibid. 36, № 39.
[26] Ibid. 37, № 40.
[27] Ibid. 37, № 41-43.
[28] Ibid. 37, № 44-46.
[29] Ibid. 38, № 47.
[30] Ibid. 38, № 48.
[31] Ibid. 38, № 49.
[32] Ibid. 39, № 50.
[33] Ibid. 39, № 51.
[34] Ibid. 39, № 52.
[35] Ibid. 40, № 53.
[36] Ibid. 40, № 54.
[37] Ibid. 40, № 55.
[38] Ibid. 41, № 56 и 57.
[39] Ibid. 41, № 58.
[40] Ibid. 41, № 59.
[41] Ibid. 42, № 60.
[42] Ibid. 42, № 61.
[43] Ibid. 43, № 62.
[44] Ibid. 43, № 63.
[45] Ibid. 43, № 64.
[46] Ibid. 44, № 65-68.
[47] Ibid. 44, № 69.
[48] Ibid. 45, № 70-72.
[49] Ibid. 45, № 73.
[50] Ibid. 46, № 74-76.
[51] Ibid. 46, № 77.
[52] Ibid. 46.№ 78.
[53] Ibid. 47, № 79.
[54] Ibid. 47, № 80.
[55] Iibid. 47, № 81-84.
[56] Ibid. 48, № 85.
[57] Ibid. 48, № 86.
[58] Ibid. 48, № 87.
[59] Ibid. 49, № 88.
[60] Ibid. 49, № 89-90.
[61] Ibid. 50, № 91.
[62] Ibid. 50, № 92-93.
[63] Ibid. 50, № 94-96.
[64] Ibid. 50, № 97-98.
[65] Ibid. 51, № 99-100.
[66] Ibid. 52, № 101.

оу градоу, и деспотова повеліа, и третиіа книга ӡа виноград Мелидон'скы[28]. Пор'фирогєнитова |20книга ӡа Филомата[29]. † Периωрь манастир'скы ωколо манастира[30]. Книга Спар'тинова ӡа Лоуж'ць[31]. Ӡа |21Трипотамь прах'тикь[32]. Периωрь С(ве)т(а)го Геωр(ь)гиіа вы[ш]е манастира[33]. Агномиіастова книга ӡа кастрокти |22сию[34]. Спар'тиновѣхь с(ы)новь книга ӡа Лоуж'ць[35]. Деспота кирь Дмитра хроусоволь и сь печатию[36]; книг(а) |23деспотова ӡа Лоужьць[37]. Двѣ книӡѣ стари периωрь Строумьскы[38] Палеωлога ц(а)ра ωриӡмо ω свобо|24дахь метохиамь[39]. Сѣвастократорова книга ӡа Лоуж'ць[40], каниклиіа старога свобода мето|25хиамь[41]. Периωрь Лоуж'ч'скы[42], книга Камьбанова ӡа Лоуж'ць[43], протостраторова ӡа Лоуж'|26ць[44], дроу⟨ги⟩ пириωрь (sic) Роудав'скы с Лаврани[45] ⁖ |27Книга с(ве)тогор'ска ӡа Скорьпѣю, и двѣ повели и патриар'ш'ска книга[46] ⁖ Прахтикь Цимбѣωвь[47], пери|28ωрь Роудавьски сь Ѯеропотамліаны, и дроуга книга Караандинова прѣданиѥ ω томь, и третиіа Фї|29ларетова оутврьждениѥ ω томь[48], ц(а)ра Палеωлога ωриӡмо ω свободѣ метохиамь[49], книга Равалинова|30свобода метохиамь, а дроугаа Камицова Комнѣна[50], а третиіа Комнѣна Катакоуӡина, и книга ко|31ноставлова стараа[51]. Книга Филаретова ӡа прѣвлач'скы кипоурь сь Иӡографланы[52]. Книг[а]|32ӡа виноградь калогера Григориіа оу Солоунѣ[53] ⁖ Периωрь Ӡиж'скы сь Хромицомь[54], книга Триӟи|33нова ӡа Жигь (sic) с Ватопег'іаны (sic) и дроугаа протосингритова, и ц(а)рева повеліа ω томь,

д⟨8⟩, и деспотова повелѣ, и третиіа книга ӡа виноград мелидоньскы. Порьфирогенитова книга |20ӡа Филомата ⁖ Периωрь манастирьскы ωколо манастира. Книга Спарьтинова ӡа Л8жьць. Ӡа Трипо|21тамь прахьтикь. Периωрь С(ве)т(а)го Геωр(ь)гиіа више манастира. Агномиастова книгаа ӡа кастроктисию. Спар'ти|22тиновѣхь (sic) с(ы)новь книга ӡа Л8жьць. Деспота кирь Д'митра хр8соволь и сь печатию; книга деспотова ӡа Л8|23жьць. Двѣ книӡѣ стари периωрь Стр8мьскы. Палеωлога ц(а)ра ωриӡмо ω свободаха(sic) метохиіамь. Сѣва-|24стократорова книга ӡа Л8жьць, каниклеіа старога свобода метохіамьмь (sic), Периωрь Л8жьчьки |25книга Камьбанова ӡа Л8жьць, прот(о)страторова ӡа Л8жьць, др8ги периωрь Роудавьски с Лаврани, |26книга с(ве)тогорьска ӡа Скорьпѣю, и двѣ повели и патриар'шьска книга ⁖ Прахтикь Цимбѣωвь, периωрь |27Р8давьски сь Ѯеропотамлани, др8га книга Караан'дова (sic) прѣданиѥ ω томь, и третиіа Филаретова 8твper|28ждениѥ ω томь, ц(а)ра Палеωлога ωриӡ'мо ω свободѣ метохиіамь, книга Равалинова свобода метохи|29іамь, а дроуга Камица Кωм'нена, а третиіа Катак8ӡина Ком'нена, книга коностав'лова стара. Книга Ф[и]|30ларетова ӡа прѣвлачьски кип8рь сь Иӡ8графлани.
Книга калогера Глигориіа 8 Сол8нѣ ӡа вино|31градь. Периωрь
Ӡижьски сь Хромицомь, к'нига Триӟинова ӡа Ӡигь с Ватопегани и др8га с Ватопе|32гании, и др8га прот(о)синьгритова, и ц(а)рева повелѣ ω томь и

и свѣдоуь|34бо протово сь игоумени[55], книга Ѯеропотамьска ӡа виноград Юриш'скы[56]. Дроуга Ѯеропотамь-|35ска ӡа нивьѥ на Прѣвлацѣ[57]. Кєстова книга ӡа метохиѥ[58]. Протостраторова книга ӡа метохиє[59]. |36Логофета Метритопоула книга ӡа Строумьскоу землю, и ωриӡмо ц(а)рево[60]. Соудвина протоси|37ньгритова на срьп'ско иӡведено[61] ⁖ † А се коупенице: Ликоматова, и Сидерова книга ӡа нивьѥ оу Прѣ|38влацѣ, дроуга Кириіака Мелисина[62]; книга Ѯеропотамьска ӡа нивоу на Прѣвлацѣ; Иωана Мило|39не книга ӡа нивоу на Прѣвлацѣ; Геωргиіа Котроулиіа книга ӡа нивоу на Прѣвлацѣ[63] ⁖ †Кни|40жьє Савинє кєлиѥ: Типикь срьп'ски и грьч'ски[64], хроусовола дваа ц(а)рева: ѥдинь ӡа пирьгь а дроу|41ги ӡа Хоулиіароу[65] и книга ӡа Вагрь[66].

свѣдоуьбо протово сь иг8мени, книга |33Ѯеропотамьска ӡа виноград Юришьски. Др8га и Ѯеропотамьска ӡа нивь (прецрт..?) на Прѣвлацѣ. Кєсторо|34ва книга ӡа метохиѥ. Протостраторова книга ӡа метохиѥ. Логофета Метритоп8|35ла книга ӡа Стр8мьск8 земл8, и ωриӡмо ц(а)рево. С8дьбина прот⟨о⟩синьгритова на срьбьско иӡведе|36но ⁖ А се к8пенице: Ликоматова и Сидерова книга ӡа нивиѥ на Прѣвлацѣ, др8га Кириіака Ме|37лисина; книга Ѯеропотамьска ӡа нив8 на Прѣвлацѣ; Иωан(а) Милонє книга на Прѣвлацѣ ӡа нив8; Геωр|38гиіа Котр8лѣ книга ӡа нив8 на Прѣвлацѣ. Книжиѥ [Савинє]кєлиѥ: Тип[икь срь]бьски и грьчьски|39[хр8совола два царева: ѥдинь ӡа пирьгь а др8ги ӡа Х8лиіар8, к]нига ӡа Вагрь.

[1] За идентификацију и коментаре о документима овог пописа упор.: Баришић, *Први йойис*, 29-52, Инв. № 1-2 до 101, наведени Инв. № означава број код Соловјева (в. Изд.).
[2] Ibid. 29, № 3-4.
[3] Ibid. 30, № 5.
[4] Ibid. 30, № 6.
[5] Ibid. 30, № 7.
[6] Ibid. 30, № 8.
[7] Ibid. 31, № 9.
[8] Ibid. 31, № 9ª.
[9] Ibid. 31, № 10.
[10] Ibid. 31, № 11-12.
[11] Ibid. 31, № 13-14.
[12] Ibid. 32, № 15-18.
[13] Ibid. 33, № 19-20.
[14] Ibid. 33, № 21-24.
[15] Ibid. 33, № 25.
[16] Ibid. 33, № 26.
[17] Ibid. 33, № 27.
[18] Ibid. 34, № 28.
[19] Ibid. 34, № 29-31.
[20] Ibid. 34, № 32.
[21] Ibid. 35, № 33.
[22] Ibid. 35, № 34-35.
[23] Ibid. 35, № 36.
[24] Ibid. 36, № 37 и 38.
[25] Ibid. 36, № 39.
[26] Ibid. 37, № 40.
[27] Ibid. 37, № 41-43.
[28] Ibid. 37, № 44-46.
[29] Ibid. 38, № 47.
[30] Ibid. 38, № 48.
[31] Ibid. 38, № 49.
[32] Ibid. 39, № 50.
[33] Ibid. 39, № 51.
[34] Ibid. 39, № 52.
[35] Ibid. 40, № 53.
[36] Ibid. 40, № 54.
[37] Ibid. 40, № 55.
[38] Ibid. 41, № 56 и 57.
[39] Ibid. 41, № 58.
[40] Ibid. 41, № 59.
[41] Ibid. 42, № 60.
[42] Ibid. 42, № 61.
[43] Ibid. 43, № 62.
[44] Ibid. 43, № 63.
[45] Ibid. 43, № 64.
[46] Ibid. 44, № 65-68.
[47] Ibid. 44, № 69.
[48] Ibid. 45, № 70-72.
[49] Ibid. 45, № 73.
[50] Ibid. 46, № 74-76.
[51] Ibid. 46, № 77.
[52] Ibid. 46.№ 78.
[53] Ibid. 47, № 79.
[54] Ibid. 47, № 80.
[55] Iibid. 47, № 81-84.
[56] Ibid. 48, № 85.
[57] Ibid. 48, № 86.
[58] Ibid. 48, № 87.
[59] Ibid. 49, № 88.
[60] Ibid. 49, № 89-90.
[61] Ibid. 50, № 91.
[62] Ibid. 50, № 92-93.
[63] Ibid. 50, № 94-96.
[64] Ibid. 50, № 97-98.
[65] Ibid. 51, № 99-100.
[66] Ibid. 52, № 101.

91

ПОПИС ИМАЊА (ПРАКТИК) МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА У СТРУМСКОЈ ОБЛАСТИ

(1300), новембар, индикт XIV.

Превод византијског катастика (практика) односно пописа села и имања манастира Хиландара у Струмској области.

Оригинал није сачуван. Текст је познат по српскословенском преводу у АХС 151/153, топографска сигнатура Свт. 12, написаном на пет комада пергамента слепљених у продужетку, ширине 280, укупне дужине 3200 мм, црним мастилом, први лист полууставом, остали канцеларијским брзописом у 271 ред. Будући да нема никакве овере, вероватно је да сачувани препис представља препис превода. На полеђини белешка монаха Никандра: Сеи хрисовȣль или катастигь ѿт селамь монастирскимъ по Сербію сȣщимъ и щѡ е оузималь монастиръ на ови села на полъ года по .Е. хилїада и .П. перпери или дȣкати на септемвї (sic) и на марта, два пȣта на година. И то е како тевтерь оузаконено царскимъ закономъ наретъ все. Испод тога другом руком: † Си хрисол (sic) щѡа сȣ ȣзимале (sic) ѡва се села(sic) монастирска. - Даље трећа рука: По .ЗП. перпер на пола го[да]. Нова рука: † По колко тефтер сȣретъ. Нова рука: Номеро ЛВ:32. Испод налепнице стара налепница и на њој црвеним мастилом: 20. - Опис: Мошин (в.: Изд.); Синдик, *Акта,* 128-129. - Фотографије: АСАНУ 7903а-15; НБС Ф 2877; АС (филм).

Изд.: Успенский, *Материалы*, 18-33, са коментаром (дат. 1346 или 1361); Споменик III, 40-46 (дат. XV в.); Korablev, *Actes de Chil.* II, 568-578, № 86 (дат. XV век); Соловјев, *Од. сӣом.*, 161-165, № 80 (извод, дат. 1357. или 1372); Мошин, *Акӣи свеӣоӣорских архива*, 193-219 (дат. 1315. новембар, са опширним коментаром).

Лит.: Успенский, *Следы писцовых книг часть*, 225 (1883), 231 (1884), 240 (1850); Безобразов, *Патмоская* 68-106; Панченко, *Крестьянская собственность*, 212-223; Мошин, *Белешке*, 251-261; исти, *Das Datum*, 104-118 (дат. 1300. или 1315); Острогорский, *Византийские писцовые книги*, 203-206, о датуму овог акта: 216-217; уп. српскохрватски превод у: Острогорски, *Сабрана* дела, књ. прва, о датуму: 17-18. - Živojinović, Kravari, Giros (*Actes de Chilandar* I, App. II, 289-297) опширно коментаришу овај акт и сматрају да је настао по налогу сакупљача пореза за солунску област Димитрија Апелмене, чије деловање пада у године 1300-1302.

Превод практика датиран је месецом новембром и XV индиктом, што је довело до разних претпоставки о могућем датуму у претходним издањима. Новембар 1300, као вероватно најпоузданије време настанка грчког оригинала утврдио је Острогорски (в. Лит.). - Превод документа извршен је вероватно средином XIV века, када је Струмска област била под српском влашћу.

† Истиньно поклоненьно по дрьжаве солоѹньскои прѣписаник и оѹть|[2]кьменик по повеленїю сврьшить и прѣданик всако и на праве и ꙋ|[3]тврьдиты. Да и сь инѣми ѡбрѣтохь ѡ С(ве)тои Горѣ афоньсцѣи прѣ|[4]славьни ц(а)р(ь)скы манастирь Прѣс(ве)тик бл(а)д(и)ѵ(и)це наше Б(огороди)це хиланьдарь|[5]скик имоѹще ѡ тоиꙁи дрьжабе и на правоѹ вь прахтицѣ дѣль дроѹ|[6]ги и придароба се тѣмь поклоньни истиньни хрисовоѹль и прѣда|[7]вамь тѣмь то кеть тако вь жоѹпе строѹмьсцѣи село Градець прѣ|[8]жде дрьжавьшомоѹ к Варьданоѹ. Геѡргик посиненикь Николе Ко|[9]мниноѹцика имать Калию и с(ы)нови Иѡана и Ѳеѡдора, и дьщерь Ꙗнь|[10]ноѹ ꙁевьгарь кдень, кравь ѵетворо, свини .В., лоꙁик ѡсмимь к(ь)блом' |[11]и оѹноѹтрь .Ѕ. кроѹшь и ꙁемле стомь к'бломь и всѣмоѹ томоѹ |[12] дань .Е. пер(ь)перь. Василь Апостать имать Ꙁою и с(ы)нови Иѡана |[13]и Ѳеѡдора и дьщери Хрисию и Марию, и мати кго Драгана, и ꙁевьга|[14]рь, говѣдь ѵетворо, ѡвьць .К., кобилоѹ сь жрѣбетемь, .К. свинеи, ло|[15]ꙁик на месте ѵоѹждимь .Д. к(ь)бломь, ꙁемле стомь к'бломь, дань .Д. |[16]пер(ь)пери. Михаль брать кго имать Марию и с(ы)на Иѡана, ꙁевьгарь |[17]говѣдь ѵетворо, лоꙁик кобломь (sic) .Д. мь, ꙁемле .Р. к(ь)бломь, дань .Д. |[18]пер(ь)пери. Коѹмань с(ы)нь Иѡана апостата имать Ѳеѡдороѹ братию Ѳе|[19]ѡдора и Димитра, ꙁевгарь и говѣдь трок, ѡвьць .К., свинеи .І. лоꙁик |[20]шестимь кьбломь, и ꙁемле .Р. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. Вдовица Мари|[21]ꙗ жена Димитра ковача, има с(ы)на Кость и дщерь Юриноѹ и анепсеꙗ |[22]Геѡрьга, и анепсею Калию , кдинь воль .В. говѣди, ѡвьць .ЇЄ. свине |[23]и .Д. ри лоꙁик .Ꙁ. к(ь)бломь, ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. |[24]Михаль Лималѡнинь има брата Иѡана и сестроѹ Марию, ꙁевгарь, |[25]лоꙁик .Ꙁ. к(ь)бломь, ꙁем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. Ѿнь с(ы)нь Фроѹ|[26]га Христодоѹла, има Калию и дьщерь Ꙁою, ꙁевгарь .В. говѣде, ѡвьць |[27] .І. ,оѹли .Е., виноград ѡдь ѡтьѵьст(ь)ва стаси кго .Г. к(ь)бломь, вноѹтрь

|[28] .В. кроѹши, врьть к(ь)бль и поль, и дроѹгок лоꙁик оѹ Коѹцоѹлате ѡть |[29]прикик к(ь)блоѹ и поль, и даде се кмоѹ и ꙁем(ь)лѣ .О. к(ь)бломь, дань .В. |[30]пер(ь)пере и поль. Коста, брать кго има Фотинию, дщерь Ꙁою, ꙁев'га|[31]рь .Г. говѣда, ѡвьць .І. , свинеи .Ѕ. , и оѹли .Е., виноград ѡдь ѡтьѵь|[32]с'тва кго .В. к'б(ь)ла и поль и кроѹши .В., ꙁем(ь)ле .О. к(ь)бломь, дань .В. |[33]пер(ь)пере и поль. Доброта брать кго, имать .В. дѣтети, ꙁевгарь .Д. говѣ|[34]дь, ѡвьць .І., оѹли .Е., свинеи .Д., виноград ѡдь ѡтьѵьства кго к(ь)бло|[35]мь .Г., кроѹши .В., ꙁем(ь)ле .О. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере и поль. Вдови|[36]ца Ѳеѡфокиꙗ, дьщи Романа Акрита, има с(ы)на Иѡана, дщери Ка|[37]лию и Юморьфию, ꙁевьгарь .Г. говѣда, лоꙁик .Г. к'бли, ꙁем(ь)лк .Н. |[38]к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Коста Вьꙁминь, брат Николе Акритина, |[39]има Пепанию с(ы)на Ѿана, дьщерь Калию, ꙁевьгарь .Д. говѣда, лоꙁик |[40]к'блоѹ и поль, ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Вдовица Аньна |[41]жена Врьдоѹнара Акритина, има с(ы)на Кость и Ѳеѡдора и дьщери |[42]Марию и Калию и Хрисию, ꙁета Ѿна, вноѹкоѹ Марию, ꙁевьгарь|[43]говѣдь .Е., свинеи .Ѕ. , лоꙁик .Д. к(ь)бломь, ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь дань |[44] .В. пер(ь)пере и поль. Геѡргик Македонь, с(ы)нь Ѳеѡконстовь има |[45]Стань сь с(ы)нови Кость и Ѿна и Ѳеѡдора, свинь .Д., лоꙁик кбломь .Г., |[46]дань пер(ь)перꙋ. Ѿнь синь Христодꙋловь, има Марию, синови Добромир|[47]ра и Геѡргиꙗ и Ѳеѡдора и дьщере Костадию, ꙁевьгарь лоꙁик кобло|[48]ма .В. ма, врьть, под вадь половинꙋ кобла, ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дани .Г. |[49]пер(ь)пери. Геѡргик, ꙁеть кго, има Юринꙋ и с(и)на Иѡана и ꙁевгарь .В. |[50] говѣди, виноград прикию половина к(ь)бла, ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дани .В. пе |[51]р(ь)пере. Ѿнь Моровꙋньдинь намѣстникь, Кость Бастать Кꙋцꙋлотовь |[52]има Калию и дьщерь Ꙁою ꙁа тию ꙁеть Ѳеѡдорь вьнꙋкь Иѡана |[53]и Димитра, и сестри ихь Ѯена и Мариꙗ, ꙁевьгарь и .Г. говѣда, и ѡвь|[54]ць .ЕІ. и свинь .Д., лоꙁик к(ь)бломь .Г. и поль и лоꙁик дрꙋго ѡдь коꙁара |[55]к(ь)блꙋ и поль, дань .В. перпере. Вдовица Аньна, жена Геѡрьга Бащать |[56]има с(и)нови Иѡана и Ѳеѡдора, воль кдинь, и говѣди .В., свини .Д., лоꙁик |[57]к(ь)бломь .Г., ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. перпере. Михаль ковачь, ꙁеть кго|[58]вь, има Ꙁою и с(и)на Геѡрьга, воль кдинь, лоꙁик ѡдь прикик половина |[59]к(ь)бла, дань двѣ ѵести ѡд перпере. Коста синь Николе Бастате, има Станꙋ |[60]и с(и)нови Геѡрьга, Ѿна и Кириꙗка, и дьщере Ѳеѡдорꙋ и Марию, и воль кдинь |[61]и .В. говѣди, свиник .Г., лоꙁик кдномꙋ к'блꙋ, и дрꙋго ꙋ Кꙋци ꙋ Подавьци |[62]к(ь)блꙋ и поль и ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань перьпера и поль. Коста син Кꙋкꙋ |[63]леловь, има Иѡань и с(и)нови, Геѡрьга и Михалꙗ и дьщерь Юринꙋ и сньхь ꙁа |[64]Геѡрьгемь Марию, ꙁевьгарь, трок говѣдь, свинь .Д., лоꙁик к(ь)бломь .Д., ꙁемле |[65] .Р. к(ь)бломь, дань .Д. перпери. Ѿнь дрꙋги с(и)нь кговь, има Ꙁою и с(и)нове Димитра и Ге|[66]ѡрьга, и ꙁевьгарь, и виноград ѡд прикик ки ѡтьѵьства половина к(ь)бла, и ꙁем(ь)ле .К. |[67]и .Е. к(ь)б(ь)ль, дань пер(ь)перꙋ. Попь Геѡрьги Вꙋрькла има с(и)на Димитриꙗ, ꙁевьгарь и .В. го|[68]вѣди, и свинеи .Д. , лоꙁик к(ь)бломь .Д. , и ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. перпере и поль. Ѿнь |[69] с(и)нь кго има Ꙁою и с(и)на Николꙋ, воль кдинь и лоꙁик к(ь)блꙋ кдномꙋ, дань пер(ь)перꙋ. Вдо|[70]вица Аньна Арьгириꙗ а дьщи Костаньдина Скꙋлакꙗ, има с(и)на Костꙋ и Миха|[71]лꙗ и дьщерь Калию, и свиник .Г., лоꙁик к(ь)блꙋ и половине, дань половинꙋ пер(ь)пе|[72]ре. Вдовица Ꙁоꙗ жена ковача Романа, има с(и)на Николꙋ ковача и сньха ꙁа ним(ь) Аньна, |[73] воль кдинь, .В. говѣди, свинеи .Д., лоꙁик к(ь)блꙋ и половине, и лоꙁик дрꙋго ѡд(ь) при|[74]кик кго ꙋ Подавьце половин[ꙋ] к(ь)бла, и ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Кириꙗ|[75]кь Цибискиѡть има Ꙁою и с(и)на Стамата и дьщере Юринꙋ и ꙁевьгарь говѣдь .Д., свинь |[76] .Г., лоꙁик к(ь)блꙋ кдиномꙋ, дань пер(ь)перꙋ. Ꙋ томьжде селе ѡдь проник

Изд.: Успенский, *Материалы*, 18-33, са коментаром (дат. 1346 или 1361); Споменик III, 40-46 (дат. XV в.); Korablev, *Actes de Chil.* II, 568-578, № 86 (дат. XV век); Соловјев, *Од. сйом.*, 161-165, № 80 (извод, дат. 1357. или 1372); Мошин, *Акти светогорских архива*, 193-219 (дат. 1315. новембар, са опширним коментаром).

Лит.: Успенский, *Следы писцовых книг часть*, 225 (1883), 231 (1884), 240 (1850); Безобразов, *Патмоская* 68-106; Панченко, *Крестъянская собственность*, 212-223; Мошин, *Белешке*, 251-261; исти, *Das Datum*, 104-118 (дат. 1300. или 1315); Острогорский, *Византийские писцовые книги*, 203-206, о датуму овог акта: 216-217; уп. српскохрватски превод у: Острогорски, *Сабрана* дела, књ. прва, о датуму: 17-18. - Živojinović, Kravari, Giros (*Actes de Chilandar* I, App. II, 289-297) опширно коментаришу овај акт и сматрају да је настао по налогу сакупљача пореза за солунску област Димитрија Апелмене, чије деловање пада у године 1300-1302.

Превод практика датиран је месецом новембром и XV индиктом, што је довело до разних претпоставки о могућем датуму у претходним издањима. Новембар 1300, као вероватно најпоузданије време настанка грчког оригинала утврдио је Острогорски (в. Лит.). - Превод документа извршен је вероватно средином XIV века, када је Струмска област била под српском влашћу.

† Истиньно поклонеьно по дрьжаве солоуньскои прѣписаник и оуть|[2]кьменик по повелению свршить и прѣданик всако и на праве и 8|[3]тврьдиты. Да и сь инѣми шбрѣтохь w С(ве)тои Горѣ афоньсцѣи прѣ|[4]славьни ц(а)р(ь)скы манастирь Прѣс(ве)тик вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩це наше Б(огороди)це хиланьдарь|[5]скик имоуще w тоизи дрьжаве и на правоу вь прахтицѣ дѣль дроу|[6]ги и придарова се тѣмь поклоньни истиньни хрисовоуль и прѣда|[7]вамь тѣмь то кеть тако вь жоупе строумьсцѣи село Градець прѣ|[8]жде дрьжавьшомоу к Варьданоу. Геwрьгик посиненикь Николе Ко|[9]мниноуцика имать Калию и с(ы)нови Иwана и Өеwдора, и дьщерь Янь|[10]ноу ζевьгарь кдень, кравь четворо, свини .В., лоζик wсмимь к(ь)блом' |[11]и оуноутрь .Ѕ. кроушь и ζемле стомь к'бломь и всѣмоу томоу |[12] дань .Е. пер(ь)перь. Василь Апостать имать Ζою и с(ы)нови Иwана |[13]и Өеwдора и дьщери Хрисию и Марию, и мати кго Драгана, и ζевьга|[14]рь, говѣдь четворо, wвьць .К., кобилоу сь ждрѣбетемь, .К. свинеи, ло|[15]ζик на месте чоуждимь .Д. к(ь)бломь, ζемле стомь к'бломь, дань .Д. |[16]пер(ь)пери. Михаль брать кго имать Марию и с(ы)на Иwана, ζевьгарь |[17]говѣдь четворо, лоζик кобломь (sic) .Д. мь, ζемле .Р. к(ь)бломь, дань .Д. |[18]пер(ь)пери. Коумань с(ы)нь Иwана апостата имать Өеwдороу братию Өе|[19]wдора и Димитра, ζевгарь и говѣдь трок, wвьць .К., свинеи .І. лоζик |[20]шестимь кьбломь, и ζемле .Р. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. Вдовица Мари|[21]га жена Димитра ковача, има с(ы)на Кость и дщерь Юриноу и анепсега |[22]Геwрьга, и анепсею Калию , кдинь воль .В. говѣди, wвьць .ЇЄ. свине |[23]и .Д. ри лоζик .Ζ. к(ь)бломь, ζем(ь)ле .И. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. |[24]Михаль Лимлганинь има брата Иwана и сестроу Марию, ζевгарь, |[25]лоζик .Ζ. к(ь)бломь, ζем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. Ꙗнь с(ы)нь Фроу|[26]га Христодоула, има Калию и дьщерь Ζою, ζевгарь .В. говѣде, wвьць |[27].І. ,оули .Е., виноград wдь wтьчьст(ь)ва стаси кго .Г. к(ь)бломь, виноутрь

|[28].В. кроуши, врьть к(ь)бль и поль, и дроугок лоζик оу Коуцоулате wть |[29]прикик к(ь)блоу и поль, и даде се кмоу и ζем(ь)лѣ .О. к(ь)бломь, дань .В. |[30]пер(ь)пере и поль. Коста, брать кго има Фотинию, дщерь Ζою, ζев'га|[31]рь .Г. говѣда, wвьць .І. , свинеи .Ѕ. , и оули .Е., виноград wдь wтьчь|[32]с'тва кго .В. к'б(ь)ла и поль и кроуши .В., ζем(ь)ле .О. к(ь)бломь, дань .В. |[33]пер(ь)пере и поль. Доброта брать кго, имать .В. дѣтети, ζевгарь .Д. говѣ|[34]дь, wвьць .І., оули .Е., свинеи .Д., виноград wдь wтьчьства кго к(ь)бло|[35]мь .Г., кроуши .В., ζем(ь)ле .О. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере и поль. Вдови|[36]ца Өеwфокига, дьщи Романа Акрита, има с(ы)на Иwана, дщери Ка|[37]лию и Юморьфию, ζевьгарь .Г. говѣда, лоζик .Г. к'бли, ζем(ь)лк .Н. |[38]к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Коста Вьζмичь, брат Николе Акритина, |[39]има Пепанию с(ы)на Ꙗна, дьщерь Калию, ζевьгарь .Д. говѣда, лоζик |[40]к'блоу и поль, ζем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Вдовица Аньна |[41]жена Врьдоунара Акритина, има с(ы)на Кость и Өеwдора и дьщери |[42]Марию и Калию и Хрисию, ζета Ꙗна, виноукоу Марию, ζевьгарь|[43]говѣдь .Е., свинеи .Ѕ. , лоζик .Д. к(ь)бломь, ζем(ь)ле .Н. к(ь)бломь дань |[44].В. пер(ь)пере и поль. Геwрьгик Македонь, с(ы)нь Өеwкфистовь има |[45]Стань сь с(ы)нови Кость и Ꙗна и Өеwдора, свинь .Д., лоζик кбломь .Г., |[46]дань пер(ь)пер8. Ꙗнь синь Христод8ловь, има Марию, синови Доброми|[47]ра и Геwрьгига и Өеwдора и дьщере Костадию, ζевьгарь лоζик кобло|[48]ма .В. ма, врьть, под вадь половин8 кобла, ζем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дани .Г. |[49]пер(ь)пери. Геwрьгик, ζеть кго, има Юрин8 и с(и)на Иwана и ζевгарь .В. |[50] говѣди, виноград прикию половина к(ь)бла, ζем(ь)ле .И. к(ь)бломь, дани .В. пе |[51]р(ь)пере. Ꙗнь Моров8ньдинь намѣстникь, Кость Бастать К8ц8лотовь |[52]има Калию и дьщерь Ζою ζа тию ζеть Өеwдорь вьн8кь Иwана |[53]и Димитра, и сестри ихь Ξена и Марига, ζевьгарь и .Г. говѣда, и wвь|[54]ць .ЕІ. и свинь .Д., лоζик к(ь)бломь .Г. и поль и лоζик др8го wдь коζара |[55]к(ь)бл8 и поль, дань .В. перпере. Вдовица Аньна, жена Геwрьга Бащать |[56]има с(и)нови Иwана и Өеwдора, воль кдинь, и говѣди .В., свини .Д., лоζик |[57]к(ь)бломь .Г., ζем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. перпере. Михаль ковачь, ζеть кго|[58]вь, има Ζою и с(и)на Геwрьга, воль кдинь, лоζик wдь прикик половина |[59]к(ь)бла, дань двѣ чести wд перпере. Коста синь Николе Бастате, има Стан8 |[60]и с(и)нови Геwрьга, Ꙗна и Киригака, и дьщере Өеwдор8 и Марию, и воль кдинь |[61]и .В. говѣди, свиник .Г., лоζик кдном8 к'бл8, и др8го 8 К8ци 8 Подавьци |[62]к(ь)бл8 и поль и ζем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань перьпера и поль. Коста син К8к8 |[63]леловь, има Иwань и с(и)нови, Геwрьга и Михалга и дьщерь Юрин8 и сньхь ζа |[64]Геwрьгемь Марию, ζевьгарь, трок говѣдь, свинь .Д., лоζик к(ь)бломь .Д., ζемле |[65] .Р. к(ь)бломь, дань .Д. перпери. Ꙗнь др8ги с(и)нь кговь, има Ζою и с(и)нове Димитра и Ге|[66]wрьга, и ζевьгарь, и виноград wд прикик ки wтьчьства половина к(ь)бла, и ζем(ь)ле .К. |[67]и .Е. к(ь)б(ь)ль, дань пер(ь)пер8. Попь Геwрьги В8рькла има с(и)на Димитрига, ζевьгарь и .В. го|[68]вѣди, и свинеи .Д. , лоζик к(ь)бломь .Д., и ζем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. перпере и поль. Ꙗнь |[69] с(и)нь кго има Ζою и с(и)на Никол8, воль кдинь и лоζик к(ь)бл8 кдном8, дань пер(ь)пер8. Вдо|[70]вица Аньна Арьгирига а дьщи Костаньдина Ск8лакга, има с(и)на Кост8 и Миха|[71]лга и дьщерь Калию, и свиник .Г., лоζик к(ь)бл8 и половине, дань половин8 пер(ь)пе|[72]ре. Вдовица Ζога жена ковача Романа, има с(и)на Никол8 ковача и сньха ζа ним(ь) Аньна, |[73] воль кдинь, .В. говѣди, свинеи .Д., лоζик к(ь)бл8 и половине, и лоζик др8го wд(ь) при|[74]кик кго 8 Подавьце половин[8] к(ь)бла, и ζем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Кирига|[75]кь Цивискиwть има Ζою и с(и)на Стамата и дьщере Юрин8 и ζевьгарь говѣдь .Д., свинь |[76].Г., лоζик к(ь)бл8 кдином8, дань пер(ь)пер8. 8 томьжде селе wдь проник

Девельцина Мано|[77]ила вдовица Ѳ(еѡ)дора и жена Копила Ѳеѡдора има сини Кȣмана и Панагиѡта, |[78]и воль ѥдинь, и ѡсла ѥдиного, и свинь .Е., лоꙁиѥ .Г. к(ь)вле, дрȣго лоꙁиѥ вь Кȣцове вь |[79]Подавце к(ь)блȣ и половине, и дрȣго ȣ Крȣшеве, ѡть прикиѥ ки к(ь)блȣ ѥдиномȣ, ꙁе|[80]м(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Коста млинарь ꙁеть ѥго, има Марию и дьщере |[81]Ѥринȣ, лоꙁиѥ ѥдномȣ к(ь)блȣ, дань половинь пер(ь)перь. Геѡрьгиѥ синь Николе Акрити|[82]на има Ꙁою и с(и)на Ѳеѡфокꙗ и дьщере Аньнȣ и ꙁевьгарь и .Г. говѣда, ѡсле и свине|[83]и .S., лоꙁиѥ .Г. к(ь)вле, ѡвьць .Л. и дрȣго лоꙁиѥ ȣ Кȣцѣве вь Подавьце половина кь|[84]бла, ꙁем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Д. пер(ь)пери. Димитрь брат(ь) ѥговь има Ѥринȣ и с(и)на Ꙗнꙗ и дь|[85]щери Калию и Аньнȣ, ꙁевьгарь и .В. говѣди, ѡвьць .К., ѡсле свинеи .S., лоꙁиѥ ко|[86]бломь (sic) .Г.мь , ꙁем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Д. пер(ь)пере. Кирикꙗкь, ꙁеть ѥго, има Марию, вола |[87]ѥдинога, лоꙁиѥ ѥдномȣ к(ь)блȣ ꙁем(ь)ле .И. к(ь)бломь, дань пер(ь)рперȣ. Ѳеѡдорь Акрифи|[88]нь има Марию и брат⟨а⟩ Михалꙗ и Василꙗ, ꙁевгарь, троѥ говѣдь, ѡвьць .Н., конь и ѡ|[89]сле, свинеи .К., лоꙁиѥ .Д. к(ь)бломь, ꙁем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Е. пер(ь)перь. Коста, |[90]синь Михалꙗ Кȣкȣлела, има Станȣлȣ и с(и)на Михалꙗ, дьщерь Ѥринȣ и брата Ꙗна |[91]и снъха ꙁа нимь Аньна, воль ѥдинь, говѣде .В., лоꙁиѥ .В. к(ь)блома и половине, ꙁе|[92]мле .Н. к(ь)бломь, дань перперь и поль. ȣ томьжде селе ѡдь проник Гаꙁиꙗ Сири|[93]ꙗнова, Манȣиль с(и)нь Василꙗ Кȣкȣлелꙗ има Ѥринȣ и с(и)на Димитра и Ѳеѡдора |[94]и Ꙗнꙗ, ꙁевьгарь и говѣдь .Г., лоꙁиѥ второсадно, сь ѡвощиѥмь к(о)блȣ и поль, |[95]ꙁемле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере и поль. Вдовица Ꙁоꙗ Паравȣништиса Тȣлȣ|[96]чица, има дьщере Ѥринȣ, ꙁа нь ꙁеть Геѡрьги, внȣкь ки Димитрь, воль ѥдинь, |[97]свиниѥ .Г., лоꙁиѥ .Д. к(ь)бломь, перивȣль (sic) к(ь)блȣ, ꙁем(ь)ле .К. и .Е. к(ь)бломь, дань пер(ь)перȣ |[98]и поль. Костадинь с(и)нь Иѡана Гревенискиѡтова, има Ѥринȣ и с(и)нови Лȣки|[99]ть и Марько, воль и .В. говѣди, .Д. свиниѥ, лоꙁиѥ .В. к(ь)бла, ꙁем(ь)ле .И. к(ь)бло|[100]мь, дань .В. пер(ь)пере. Коста шьвьць има Аньнȣ, с(и)нове Михалꙗ и Ѳеѡдора |[101]и дьщере Ѥринȣ, воль ѥдинь, дань поль пер(ь)пере. Вдовица Ѥрина, жена Геѡрь|[102]га Пирова има с(и)на Михалꙗ и дьщерэ Ꙁою, и ꙁеть ꙁа нею Василь и анепсеꙗ ки |[103]Ѥрина, ꙁевгарь .В. говѣди, свинеи четворо, лоꙁиѥ к(ь)бломь .Д. мь, и дрȣго ȣ Кȣ|[104]цове ȣ Подавьце к(ь)блȣ и половине, и ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Ꙗнь |[105]Влькона има Марию, дьщере Ѳеѡтоке, Димȣле и Димитриѥ, свинеи .Д., дань |[106]половина пер(ь)пере. Геѡрьгиѥ Фȣцинь има женȣ Хрисию и с(и)на Ꙗнꙗ и свинеи .Д., |[107]дань поль перпере. Никола синь Ѳеѡдора К(ь)блова и с(и)нови ѥго Геѡрьги и Ми|[108]халь и воль, и дань поль пер(ь)пере. Коста Папила, брать ѥго има женȣ Аньнȣ |[109]и вола и даде се ѥмȣ место .К. и .Є. к(ь)бломь, дань пер(ь)перȣ. ȣ томжде селе |[110]ѡдь проник Никифора Хрисова: Василиѥ синь Ѳеѡдорь Калинь има |[111]Стасию и сестре Ѥринȣ и Стаматихию. Ꙁа Стаматихию ꙁеть Ꙗнь, ꙁе|[112]вгарь .Є. говѣдь, ȣли .И., свинеи .І., лоꙁиѥ к(ь)бломь .Д., и дрȣго лоꙁиѥ ȣ Кȣ|[113]цове ȣ Подавьце .В. ма коблома(sic), периволь к(ь)блома .В. ма и ꙁем(ь)ле .Р. и .К. и .Е. |[114]к(ь)бломь, дань .Е. пер(ь)перь. ȣ томжде селе ѡдь проник Геѡрьгиꙗ |[115]Капьсокаваде, Геѡрьгиѥ коваչь с(и)нь Николе Христодȣле, има Марию, с(и)на |[116]Димитра, дьщере Калию, сестрȣ Аньнȣ, воль, лоꙁиѥ к(ь)бломь .Д., ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бло|[117]мь, дань .В. пер(ь)пере. ȣ томжде селе ѡдь проник Филомата Николе: Дами|[118]ꙗнь с(и)нь Акритиновь има Ꙁою и с(и)нови Михалꙗ и Ꙗнꙗ и Василꙗ, дьщере Ѥринȣ, |[119]ꙁевьгарь .Г. говѣдь, свинеи .S. , лоꙁиѥ к(ь)бломь .Д., дань .В. пер(ь)пере. Ѿдь детець Ки|[120]приꙗновь. ȣ томьжде селе проникꙗ. Геѡрьги Сакȣла има Хрисию и брата Ѳеѡдора, |[121]ꙁа нимь Калиꙗ, анепсеꙗ Стаматики, ꙁевьгарь, .Д.

свиниѥ, лоꙁиѥ ѡдь прикиѥ |[122]к(ь)блȣ, дрȣго ȣ Крȣшеве ȣ Подавце половина к(ь)бла, дань пер(ь)пера. Михаиль Лимлѣнинь |[123]има с(и)на Димитра, воль, и дани поль пер(ь)пере. И с(и)нь ѥго Коста има Марию и с(и)на |[124]Алексаньдра, ꙁевьгарь .В. говѣди, лоꙁиѥ к(ь)блома .В. ма, дань пер(ь)перȣ и поль. С(и)нь |[125]Лимлꙗниновь Леѡ има Марию и с(и)на Геѡрьга и дьщер(ь) Калию, ꙁевьгарь, дань пер(ь)пе|[126]ра. Василь Клептȣхи има Калию, с(и)нови Михалꙗ и Димитра, ѡвьць .І. , дань полови|[127]нȣ пер(ь)пере. Канакь Лимнѣѡвь има Аньнȣ и с(и)на Ꙗнꙗ, дьщерь Мелахринию, ꙁевьга|[128]рь .В. говѣди и .В. свини, дань пер(ь)перȣ. Вдовица Мариꙗ, сестра Рȣдара има дьщерь Ань|[129]нȣ, .В. говѣди, дань третиꙗ честь ѡдь пер(ь)пере. Вдовица попадиꙗ Македона |[130]има с(и)на Михалꙗ, дьщерь Калию, ꙁа нею ꙁеть Адриꙗнь, ꙁевьгарь, лоꙁиѥ к(ь)блȣ, |[131]дань пер(ь)перȣ. Димитрь Кориꙗлить има Софию и с(и)на Михалꙗ, дьщере Ѥринȣ, ꙁевь|[132]гарь, дань пер(ь)перȣ. Геѡрьгиѥ, ꙁеть Паравȣништовь, има Марию и дьщери Ѥринȣ и Ꙁо|[133]ю, воль, лоꙁиѥ к(ь)блȣ, периволь к(ь)блȣ, дань пер(ь)перȣ. Ѳеѡдорь, с(и)нь грьнчаревь, има |[134]Ѥринȣ, дьщерь Аньнȣ, ꙁевьгарь, дань пер(ь)пера. Михаль грьнчарь има Хиѡнию и с(и)на Ꙗне, |[135]дьщерь Ѥринȣ, ꙁевьгарь и ѡсле, дань пер(ь)перȣ. Ѳеѡдорь, с(и)нь ѥго има Ѥринȣ и воль, дань по|[136]ловинȣ пер(ь)пере. Вдовица Мариꙗ Василева, има с(и)нови Василиꙗ и Ꙗнꙗ, дьщерь Калию, ꙁе|[137]вьгарь .В. говѣди, дань пер(ь)перȣ. Димитрь Скаманьдра има Аньнȣ и с(и)на Ѳеѡтокꙗ, и воль, да|[138]нь поль пер(ь)пере. Димитрь Кȣкȣлель има Марию и с(и)нове Геѡрьга и Михалꙗ, дьщерь Калию, |[139]ꙁевьгарь .В. говѣди, лоꙁиѥ двѣма к(ь)блома, дань .В. пер(ь)пере. Коста Катофиѥкь има Марию |[140]и ꙁевьгарь, дань половинȣ пер(ь)пере. Димитрь Врьдȣнарь има Ѥфросинь и дьщерь Марию, |[141]ꙁевьгарь .В. говѣди, свинеи .Д., дань пер(ь)перȣ. Димитрь Фрȣговь има Аньнȣ и с(и)на Васи|[142]лꙗ и Ꙗнꙗ и дьщери Калию и Марию, ꙁевьгарь, лоꙁиѥ к(ь)блȣ и пол(ь) и дрȣго ȣ Кȣцове .Г. |[143]к(ь)бломь, дань пер(ь)перȣ и поль. Ѥре сȣ ѥлевтери: Коста Гѥриць има Марию и с(и)на Ѳеѡдора |[144]дьщерь Калию, воль, и дань поль пер(ь)пере. Коста Гамаль има Калию, дань четврьто |[145]ѡдь пер(ь)пере. Геѡрьги Ꙗниниѡть има Марию и с(и)на Димитра, дань третиѥ ѡдь пер(ь)пере. |[146]Никифорь Крагопȣль има Марию, дань третиѥ ѡдь пер(ь)пере. Калиꙗ Радова има с(и)на, дань |[147]динарь и поль. Геѡрьги Врана има Фотинию и с(и)на Костȣ, дьщере Марию, воль, дань пол(ь) |[148]пер(ь)пере. Димитрь Гериль има Калию и дьщи мȣ Ѥрина, ꙁевьгарь, ѡсле, дань пер(ь)пера. |[149]Ꙗко томȣꙁи селȣ все сьврьшеньно и ȣтькьменьно .Р. и .К. пер(ь)перамь. ȣ тои дрьжавѣ |[150]и ѡбласти село Мȣньꙁени: Михаль Акритинь има Калию и с(и)ни Николȣ и Геѡрьга |[151]и дьщери Марию и Ꙁоранȣ, ꙁевьгарь .В. говѣди, ѡвьць .Л. , лоꙁиѥ ȣ Кȣцѣве ȣ Подавьце |[152] .В. ма к(ь)блома и поли, ꙁем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. Ꙗнь, ꙁеть ѥго има Калию, с(и)на |[153]Ѳеѡдора, сведеницȣ Марию, ꙁевьгарь, .Д. говѣда, ꙁем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. |[154]Аньдрѣꙗ Парапапа, ꙁеть Михелевь, има Ꙁою и с(и)на Василиꙗ, дьщерь Аньнȣ, дань .В. че|[155]сти ѡдь пер(ь)пере. Василь брать Ꙗна Ѳеплȣха, има Аретию, с(и)нови Кость и Ꙗна, дьще|[156]ре Ѳеѡдорȣ, ꙁевгарь, ѡвьць .К. и .Е., лоꙁиѥ ȣ Кȣцѣве ȣ Подавьце, к(ь)блȣ и половине |[157]ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пере. Ѿдь тогожде села алевтеро: Коста Кȣмичанинь |[158]има синови Иѡана и Димитра и Геѡрьга и дьщере Ѥринȣ, ꙁевьгарь, ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, |[159]дань .В. пер(ь)пере. Геѡрьги, с(и)нь Смолановь, има Ꙁою, дьщере Ѳеѡлогиѥ, дань пол(ь) |[160]пер(ь)пере. Бѣло има Нѣгаю, дьщере Станȣ, дань поль пер(ь)пере. Манȣиль има Ѳеѡдорь, |[161]дань ѡдь пер(ь)пере четврьта чест(ь). Геѡрьгиѥ Паскаль има Марию, дьщерь Калию, |[162]воль, дань поль пер(ь)пере. То все тогожде села ȣтькьмениѥ .ГІ. перперь. |[163]Вь ѡбласти

и дрьжаве ȣ Горьнемь Лȣжьци место Ꙗгридь. ȣ томь (месте) Василик Вери|[164]дарь има Марию, сина Ѳеѡдора и Іѡна и дьщере, ꙁевьгарь .В. говѣди, .Д. свиние, |[165]ȣлеи .К., лоꙁик к(ь)блȣ, ꙁем(ь)ле .Н. Іѡана Клевтакꙗ има Геѡргию, с(и)нови Димитрь син(ь) |[166]к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере и пол(ь). Димитрь син(ь) Николь и Геѡргиꙗ, ꙁевьгарь и .ВІ. |[167]говѣдь, конь и ȣли .К. и .Е., свинеи .І., лоꙁик .Г. к(ь)бломь и полъ, ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бло|[168]мь, дань .В. пер(ь)пере и поль. Михаль, брать ѥго има Ꙁоранȣ, с(и)нови Димитра и Ни|[169]колȣ, дьщерь Калию, ꙁевьгарь, свинеи .К., ȣли .К., лоꙁик .Г. к(ь)бломь и половине, |[170]ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере и поль. Василик, ꙁеть ѥго, има Ма|[171]рию, воль, ѡвьць .Л., ꙁем(ь)ле .Н. к(ь)бломь, дань пер(ь)перȣ и поль, ѥре сȣ клевте|[172]ри. Никола Роꙁань има Ѥринȣ и вола, .В. говѣди, дань поль пер(ь)пере. Геѡргик |[173]Ꙗхлада има Марию, сина Бѣлꙗна, воль, говѣдо, ѡсле, ꙁем(ь)ле .Л. к(ь)бломь, дань пе|[174]пер(ь)перȣ. Никола Срьбопȣль, ꙁеть Клевтакевь, има Ѥринȣ, воль, свини .Ѕ., |[175]дань поль пер(ь)пере. Синь Марковь, Іѡнь, има Марию и с(и)нови Николȣ и Геѡрь|[176]гиꙗ, ѡвьць .К. и .Е., ѡсле, дань половинȣ пер(ь)пере. Михаль Лимлѣнинь има Ѯени|[177]ю и .В. детети, дань поль пер(ь)пере. Тоиꙁи агридь ȣтькьмленьно и сьврьшеньно |[178].ДІ. пер(ь)перь и поль. ȣ селе Каменици Геѡргик ковачь, с(и)нь Николе ковача, има |[179]сестрȣ и воль, лоꙁик .В. ма к(ь)блома, место сь ѡвощиѡмь многороднимъ к(ь)блȣ ѥ|[180]диномȣ, ѡрахь ѥдинь, маслица .Ꙗ., дань пер(ь)перȣ. Никола попь Срьбинь има Ѥринь |[181]и воль, .В. конꙗ, лоꙁик к(ь)блȣ, дань поль пер(ь)пере. Димитрь попь, синь ѥго има |[182]Ѥринȣ, с(и)на Николȣ и дьщерь Марию, ꙁевгарь, ѡвьць .К. и .Е., ѡсле, свинеи .Д., |[183]лоꙁик .Д. к(ь)бломь, место сь лоꙁиѥмь и сь ѡвощиѥмь, .В. ѡраха, дань пер(ь)перȣ |[184]и поль. Геѡргик Кȣкȣровь, намѣстникь Михалꙗ Каминара, сведеникь Іѡнь, |[185]сестра ѥго Мариꙗ, воль, лоꙁик к(ь)бломь .Д. мь, дань пер(ь)перȣ. Маноиль, ꙁеть вдовице |[186]Спрȣль, има Ѳеѡдорь, дщере Марию, ѡвьць .ЕІ., дань поль пер(ь)пере. Іѡнь, ꙁеть |[187]Смѣдьковь, има Силигнию, с(и)нови Ѳеѡтокꙗ, и Димитра, и Николь, вола и .В. |[188]говѣди, лоꙁик поль к(ь)бла, дань поль пер(ь)пере. Іѡнь, Кȣцȣрȣбовь ꙁеть, има Марию, |[189]с(и)на Николь, дьщере Роꙁь, воль, ѡсле, свиник .Д., дань поль пер(ь)пере. Іѡнь кловȣча|[190]рь, ꙁеть Николь Аньдроника, има Ѥвдокию, с(и)на Стамать, дьщери Келию и Димитрию, |[191]ꙁевьгарь, ѡсле, лоꙁик .Д. к(ь)бломь, дань пер(ь)перȣ и поль. Цьгарь Іѡнь Кȣвара, ꙁеть Копа|[192]нь, има Ꙗньнȣ, дьщере Дафнȣ, лоꙁик к(ь)блȣ, дань пол(ь) пер(ь)пере. Коста, с(и)нь Іѡнꙗ Вирова, |[193]има Димитрию, с(и)на Николь, лоꙁик .Г. к(ь)бломь, дань ѡдь пер(ь)пере .В. чести. Вдовица Ѥри|[194]на, жена Михалꙗ Хтисца, има с(и)нови Геѡргиꙗ и Николь, виноград и периволь ѥдномȣ |[195]к(ь)блȣ, дань поль пер(ь)пере. Вдовица Силигниꙗ, дьщи Фотиник Битоланьке, има дьщерь |[196]Марию, дань четврьта честь ѡдь пер(ь)пере. Смѣдко Геровь, синь Линаринь, има |[197]Ѳеѡдорȣ, синови Смѣдана и Іѡна, дьщерь Іѡньнȣ, ꙁевьгарь, дань пер(ь)перȣ. Вдови|[198]ца Силигниꙗ, жена Іѡана Маврикꙗ, има с(и)на, дьщерь Марию, свинеи .Д. лоꙁик к(ь)блȣ, да|[199]нь ѡдь пер(ь)пере трѣтиꙗ честь. Ѳеѡдорь, ꙁеть Димитра шьвьца ипатева има Ꙗньнȣ, |[200]си(и)на Иѡана, воль и .В. говѣди, дань пер(ь)перȣ. Коста Линара има Марию, с(и)на, дьщере |[201]Ꙗньнȣ, лоꙁик нерѣꙁь .Ѕ. к(ь)бломь, маслице .Д., дань поль пер(ь)пере. Ꙗ ѥре сȣ свободъ|[202]ници: вдовица Параскевиꙗ има с(и)нови Димитриꙗ и Мелахрина, брата Іѡна, |[203]сестрь вдовиць Ксень, дань трѣтиѥ ѡть пер(ь)пере. Іѡнь Паспала има дьщере Ѳе|[204]ѡтокȣ, дань трѣтиѥ ѡдь пер(ь)пере. То тако ȣтькьмленьно .ДІ. пер(ь)перамь. |[205]ȣ селе Коньдогрицѣ ѡдь проник Скорѣвь повѣле ѡдь ц(е)с(а)ра ѡдь рьвати се. ȣ томь |[206]селе вдовица Ꙗньна, дьщи Іѡна Вивлографа Парьцала, има

дьщере Ксению, вола ѥдна|[207]го .В. говѣди, свинеи .Д., дань пер(ь)перȣ. Василь ꙁа сестрȣ, ꙁеть ѥи има Ѳеѡдот и сино|[208]ви Михалꙗ и Николь, говѣдо, лоꙁик к(ь)бломь .Г. мь, водѣницȣ ꙁимьнȣ, периволъ с лоꙁницѣ|[209]ми дȣвнеми .Г. к(ь)бломь, намѣстьникъ, дань пер(ь)перь и поль. Димитрь Парьцалевь, синь Ви|[210]влографа Іѡна, има Калию, с(и)нови Михалꙗ, Иѡана и Геѡрьга, дьщерь Марию ꙁа Іѡне|[211]мь, сьнха Іѡньна, ꙁевьгарь, ѡвьць .К., свинеи .Д., лоꙁик к(ь)блома .В. ма, нивиѥ .ГІ. |[212]мь к(ь)бломь, дань .В. пер(ь)пере. Никола Софроникѥвь и анепси ѥго има Потитию |[213]с(и)нови Іѡна и Геѡрьга, дьщерь Марию, свини .Д., лоꙁик к(ь)блȣ и пол(ь), дань пер(ь)перȣ. |[214]Грьдань с(и)нь Парьцелевь, има Ꙗньнь (sic), с(и)нови Василиꙗ и Геѡргиꙗ, дьщери Ксень |[215]и Марию; ꙁа Василемь сньха Ꙁоꙗ, воль, .В. свини, лоꙁик .В. к(ь)блома, периволь |[216]половинȣ к(ь)бла, дань пер(ь)пера. То тако ȣтькьменьно и сьврьшеньно .Ѕ. |[217]пер(ь)перамь и поль. ȣ селе ȣ Кȣмици имет (sic): Никипорь, ꙁеть Іѡна Вагиꙗна, |[218]има Ꙗньнȣ, воль, ѡвьць .К., лоꙁик .В. ма к(ь)блома и пол(ь), дань пер(ь)перȣ и поль. Вдо|[219]вица Ꙁоꙗ, жена Димитра Василицѣва, има с(и)нови Іѡна и Кость. Ꙁа Іѡнемь сньха |[220]Ꙁоꙗ, воль, лоꙁик .В. ма к(ь)блома, дань пер(ь)перȣ. Геѡрьги Какьлиподь, с(и)нь Іѡнꙗ Дра|[221]гоча, има Калию и ѡсле, дань пол(ь) пер(ь)пере. Никола, шȣра ѥго, има Марию, дьще|[222]ре Іѡньнȣ и вола, дань половинь пер(ь)пере. Ѳод⟨о⟩рь, ꙁеть Ксена Драгоча, има Калию, |[223]дщерь Іѡньнȣ, вола и ѡсле, лоꙁик к(ь)блȣ и поль, дань пер(ь)перȣ. Іѡнь Бȣрик|[224]вь има Ꙗньнȣ, синови Михалꙗ и Кириꙗка, вола, .В. говѣди, лоꙁик к(ь)блȣ, |[225]дань пер(ь)перȣ. Ѳеѡдорь, ꙁеть Михалꙗ Рȣсина, има Стаматихию и воль, и дань |[226] поль пер(ь)пере. Геѡрьги Бльгаринь има Ѳодорь, и дань поль пер(ь)пере. Іѡнь ло|[227]вьць Ꙁерьво има Марию, с(и)нови Димитра и Іѡна, дань поль перпере. Б⟨о⟩гда|[228]нь, ꙁеть ѥго, има Ꙗньнȣ, дѣти, .Г. ѡсле, ѡвьць .К., дань .В. чести ѡдь пер(ь)пере. Ꙁе|[229]лиꙗнь, дрȣги ꙁеть ѥго, има Ѳод⟨о⟩рь и .В. дѣтети, ѡсле, дань двѣ чести ѡдь пе|[230]рпере. Комиꙗнь дрȣги ꙁеть его има Калию, дьщери Марию и Ꙗньнȣ, ѡвьць .І. |[231]дань .В. чести ѡдь пер(ь)пере. Димитрь, ꙁеть ѥго дрȣги, има Ѥвдокию, с(и)на, трѣтие |[232]ѡдь пер(ь)пере. Никола, синь Ꙗкакиѥвь, има Ѥринь и с(и)на, и ѡвьць .К., дань поль пер(ь)|[233]пере. Вдовица Кастаниꙗ има с(и)на Іѡна, дьщере Ꙗньнȣ, вола дань поль перпере. |[234]То тако ȣтькьмленьно .І. пер(ь)перамь. Да тако всѣмь селомь ȣть|[235]кьмленьно и сьврьшеньньно(sic) и ꙁаставлѥньно .Р. и .О. и .И. пер(ь)перамь, |[236]и ꙁа ѡфелию .ИІ. пер(ь)пер(ь), ꙁа ⟨а⟩ирь .ИІ., хиродакатиꙗ .Л. пер(ь)перь. |[237]ȣ неимȣщихь ѡвьць десетокь пчелиньни и свини .ЕІ. пер(ь)перь ꙁе|[238]м(ь)ле ѡблад⟨а⟩ющȣ томȣ селȣ Градцȣ ѡсмьсьть хилиꙗдь ѡсобь ѡдь |[239]париčьскихь стасеи. И пакь тоꙁи место .Р. и .Ꙁ. пер(ь)перамь. Тȣ|[240]жде ѥксалими стась Нехтѣнова имȣщи лоꙁик .Г. к(ь)бломь и поль |[241]и ꙁем(ь)ле .Р. к(ь)бломь, дань .Г. пер(ь)пери. ȣ томь жде селе .Ѕ. млиновь ꙁи|[242]мнихь .Д. пер(ь)перамь. ȣ томьжде селе авелопахто ѡдь тȣждихь парикь |[243].В. пер(ь)пере ꙁа ѡномию и валанистро. Вь тоижде между всеи ȣ томȣ |[244]селȣ всакоѥ ѡбьдрьжеще и ѡблад⟨а⟩юще, беꙁь всакоѥ притьче |[245].Ѕ. пер(ь)перамь. Ꙁа ꙁем(ь)лю мȣньꙁеньскȣ к(ь)бломь хилиꙗде и ѡсь|[246]мьсьть ѡсобь париčьскихь, стаси .Л. и .Ѕ. пер(ь)перамь. Иже |[247]сьмеждно место при ꙁем(ь)ли Метритопȣлове ѡногаꙁи давьши се |[248]манастирȣ ѡриꙁмо поклоньно и ȣдаде се место то к(ь)бломь .Ѕ. сь|[249]ть ꙁа пер(ь)перь .ВІ. ꙁа ѥномию томȣге селȣ .В. пер(ь)пере. Ꙁа |[250]лоꙁиꙗ ȣ Падищи .К. и .Е. к(ь)бломь пер(ь)перь .Є. ѡ ꙁборищихь всѣхь |[251]с(ве)тихь .В., пер(ь)пере, льновьни кьвашь иперперȣ. Ꙗ ꙁа место лȣжь|[252]чько двѣ хилиꙗде к(ь)бломь четири десетимь пер(ь)перамъ. |[253]ȣ ꙁападьнои стране виноград .В. ма пер(ь)перама. ȣ томьжде ме|[254]сте

западьним зимни млинь .В. ма пер(ь)перама. 8 селе Камене зем(ь)лꙗ зов8щи |[255]се место Слано двѣсте к(ь)бломь .Д. пер(ь)перамь. 8 том8жде селе 8 западьнимь |[256]месте лозик .В. ма пер(ь)перама. 8 Прѣвлацѣ зем(ь)лꙗ сь приложеникмь, к(ь)бло|[257]мь триста .S. ипер(ь)перамь. 8 томьжде месте западьнимь виноград кже |[258]кст .И. к(ь)бломь .Д. пер(ь)пери. Юже кст на Палешварьдаре 8 Кр8шицахь зе|[259]млѣ к(ь)бломь шсьмьсьть .SI. пер(ь)перамь. То все сложено пер(ь)пе|[260]рамь .Д. сьта и двѣма сьбиракть се все и сьлагакть се .Е. тис8щь и .П. |[261]ипер(ь)пери, ꙗко прилега имати и дрьжати, и шдь тѣхь всѣхь всачь|[262]скаꙗ приносити и ск8плꙗти и 8зимати сьврьшеньно 8 годищи .В. |[263]врѣменьма ꙗко сектебрѣ половинь, а марта половин8 др8гь 8з[и]|[264]мати и шдь икомоде им8щимь стасе на .Г. пер(ь)пери к(ь)б(ь)ль мереньно вин|[265]но на пер(ь)пер8 метр8 егариꙗ д(ь)невьнаꙗ .BI. и законьник .Г. поклони. |[266]И за то се 8чини и сьврьши се и 8тврьди се и подаде се мои прахь |[267]тик законьни и подписань шловеномь печатию, за вѣр8 и по|[268]даде се показене прѣславьном8 манастир8 ц(а)р(ь)ском8 рек8щ8 срьбь|[269]ском8 за храненик и 8тврьждение том8 манастир8, м(ѣ)с(е)ца|[270]нокбра иньдиктишна .AI. Тькьмина прахти|[271]к8.

Нешто ниже од главног текста, уредно полууставом: Прахтикь всѣх метохїи.

92

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТОГ ЂОРЂА КОД СКОПЉА

1300.

Краљ Стефан Урош II Милутин, видевши тешко оштећене бројне повеље византијских, бугарских и српских владара потврђује њихове поклоне, сам даје нове поклоне, одређује бројне повластице и наређује преписивање старих оштећених докумената.

Оригинал није сачуван. Текст хрисовуље познат је по три фрагмента **А**, **Б** и **В** сачувана у АХС под сигнатурама: **А** = 137/139, топографска сигнатура А 11/6, **Б** = 5, т. сигн. А 4/1 и **В** = 136/138, т. сигн. А 10/6. Примерак **А** садржи почетне делове а примерци **Б** и **В** продужетак и завршни део акта. Садржина примерака **Б** и **В** делимично се поклапа, што доказује да је било више преписа. - Примерак **А**, написан је на пергаменту ширине 226, дужине 572 мм, црним мастилом, полууставним писмом у 54 реда. На почетку нема симболичне инвокације. На полеђини црвеном оловком: Бр. 9, а при дну руком XIX века, црним мастилом: *За десйоша замени 200 йерйери*, што је прецртано валовитом цртом, обичном оловком. - Фотографије: НБС Ф 2863; АС (филм). - Примерак **Б** је написан на пергаменту ширине 224, дужине 544 мм, црним мастилом, уредним полууставним писмом у 58 редова. У доњем десном углу пергамента ниже од текста налази се овална рупа. На полеђини је белешка монаха Никандра: Сиꙗ два записаниꙗ с8т | кралꙗ Стефана обаче нес8т | наша

хиландарска по церкви С(ве)таго Георгиꙗ сȣщіꙗ оу град⟨а⟩ Скопиꙗ. И подтверждаеть сить хрисовȣли его дарованниꙗ емȣ дрȣгимь царемь и кралем. - Црвеном оловком: Бр. 9; црним мастилом: 35-36. Примерак **Б** први је објавио Грујић (в. Изд.), а једно време се сматрало да је изгубљен. - Фотографије: АСАНУ 7903-а/ба,б,в,г; НБС Ф 2740; АС (филм). - Примерак **В** писан је на хартији са воденим знаком *крушке* (по Mošin - Traljić, № 4250) и годинама производње 1365-1375, ширине 300, дужине 2585 мм, бледим мастилом, брзописом у 309 редова; потписа нема. На полеђини је белешка монаха Никандра: Сеи хрисовȣлъ или синорлама Стефана краља сербскаго, данъ монстирю С(ве)таго Геѡргіꙗ сȣщіи оу Скопію, ѡписȣющь тамо всꙗ села монастирска и воденици, блата, планине, зимовища, летовища, ѡвощници и прочаꙗ всꙗ по границам ꙗкѡже и хрисовȣль болгарскаго цара Константина ѡ том же монастире скопскомь С(вꙗ)таго Геѡргіꙗ пишеть пространно. - Опис: Синдик, *Акта*, стр. 116, 21, 115-116. - Фот.: НБС, Ф 2862, АС (само филм). - Овом приликом објављује се цео текст с тим што су фрагменти појединих примерака обележени, а делови текста који се понављају у примерцима **Б** и **В**, штампају се упоредо.

Изд.: Новаковић, *Зак. спом.*, 608-621 (извод, дат. 1300); Соловјев, *Од. спом.*, 69-82, № 44 (извод, дат. 1300); Грујић, *Три хиландарске повеље*, 5-24 (дат. 1300); *Спом. на Мак*, I, 205-238, (дат. 1300, са коментаром).

Лит.: Грујић, *Властелинство*, 45-77; Мошин, *Грамотите*, 97-177.

На примерку **В**, забележен је датум издавања повеље год. 6808. од стварања света, тј. 1300. год. хришћанске ере. Тај датум је овде прихваћен, јер одговара познатим историјским приликама.

Ова хрисовуља представља један од најзначајнијих извора за политичку, друштвену, привредну и правну историју српског народа у средњем веку. За културну историју нарочито је значајан завршни део, јер се у њему огледа поступак државне власти према старим архивским документима.

Почетак по примерку **А**:

Поѥже Лоука б(о)ж(ь)ствны еу(аг)г(е)л(и)сть словѡ Б(о)жиѥ прописа гл(аго)лѥ: „Просите и дас(ть) ⟨се⟩ вам(ь), |[2]ищете и ѡбрѣщете, всак' бо просеи приѥмлѥт(ь), ищеи ѡбрѣтаѥт(ь) и тлькоу|[3]щомоу ѿтврьѕȣт' се“ и слово то ȣспоменоувь кралѥвьство ми, бих(ь) рев'но|[4]стию Б(о)жию распалꙗѥм(ь) и бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨а⟩тию С(ве)т(а)гѡ Д(оу)ха ȣкрѣплꙗѥм и бл(а)гооуср'диѥм(ь) |[5]поспѣшьн(ь). Ꙗкоже бо с(ве)тыи и православ'ныи испрьва бив'шїи ц(а)риѥ грьч(ь)|[6]сци и бльгар'сци, ѡбаче и кралиѥ Срьб'скыѥ Ѕемлѥ мног(о)ȣсрьдноую люб(о)вь |[7]и попеч(е)ниѥ имȣще кь с(ве)тымь и б(о)ж(ь)ствнымь цр(ь)квам(ь), такожде и кр(а)лѥв'ство ми |[8]ѡнѣмь правовѣр'ним(ь) и с(ве)тымь ц(а)ремь и кралѥм(ь) прѣжде бив'шїим(ь) ревнȣе |[9]порев'новах(ь), распалꙗѥмь же бивь б(о)ж(ь)ств'ною бл⟨аго⟩д⟨а⟩тию прилежно спѣши|[10]ти се и подвиѕати се имь с(ве)тымь ѥго цр(ь)квамь дари неѡскоудниѥ иѕли[вати]|[11]и ѡбогащати их(ь) ѡбрѣте кралѥв'ство ми С(ве)т(а)го

и великаго м(ȣ)ч(е)н(и)ка Х(ри)с(то)ва Гѥѡр|[12]гиꙗ прѣмо Скопию градȣ на Серавѣ на брьдѣ рекомѣмь Вер'гинь ѿ мно|[13]гь лѣть ѕапȣстѣв'шоу и раѕорена ѿ ѡснованиꙗ. И кралѥв'ство ми ма|[14]лим(ь) сьбраниѥм(ь) ѡбѣщах' се вьѕдвигноути и сьѕдати храм(ь) ѿ ѡснованиа, |[15]велика и самовласт'на и самосоуд'на сьтворих(ь) паче всѣх монастирь крал(ѥвь)с[тва ми]. |[16] И видѣ кралѥвство ми правила и оутврьждениꙗ, хрисѡволе с(ве)тыих(ь) и пра|[17]вовѣр'них ц(а)рь и краль прѣжде мене бившїих: с(ве)т(а)го Рѡмана ц(а)ра наи|[18]прьвааго ктитора с(ве)т(о)мȣ мѣстоу семȣ, Диѡгена ц(а)ра, Петра ц(а)ра, кур(ь) |[19] Никифора ц(а)ра и с(ве)т(а)го кур(ь) Алеѯиꙗ ц(а)ра и с(ве)т(а)го Сумеѡна Немаңѥ, Аса|[20]на ц(а)ра, Ватаца ц(а)ра, Калимана ц(а)ра, Стѣфана прьвѡвѣн'чанаго |[21]кралꙗ (sic). Ко(н)стан'тина ц(а)ра и родителꙗ кралѥв'ства ми крал(ꙗ) Ȣрѡша прь|[22]ваго, и кур(ь) Ан'дроника ц(а)ра Палеѡлога вьтораго. Тѣх всѣх исправлѥни|[23]ꙗ и оутврьждениꙗ, и хрїсовоуле их(ь) проу'ть, любьѕно крал(ѥ)в(ство) ми испра|[24]вивь и крѣп'чаишеѥ оутврьдих(ь) паче всѣх(ь) ц(а)рь и краль вишеписан'ныхь |[25]и сь помощию с(ве)т(а)го того ѡбнових(ь) и сьѕдахь, и ѿ ѡснованиꙗ вьѕдвигох(ь) |[26]и прославих(ь) вь помень вѣч'ни кралѥв'ства ми, сьтворих(ь) иже с(е) ѡбрѣте ѕаписа|[27]но ȣ хрїсѡвоулѣх(ь) с(ве)тых(ь) и правовѣрних(ь) ц(а)рь и краль више писан'них(ь), и паче |[28]исправи кралѥв'ство ми елико могох(ь), потврьдих(ь) вь и ѕаписах(ь) вѣч'но, иже |[29]приложише с(ве)т(о)мȣ храмоу семȣ. И кто се ѡбрѣтають ȣ Скопи градоу люди |[30]с(ве)т(а)го и великославнаго м(оу)ч(е)ника Х(ри)с(то)ва Геѡргиꙗ Гор'га, да не работають |[31]ȣ царинȣ никою работоу, и да не имають(ь) влас(ть) над ними ни севасть, ни прахтор, |[32]ни кастрофилакь, ни кнеѕь, ни кто ѿ владоущих(ь) ȣ кралѥв'ства ми: град⟨а⟩ |[33]не ѕидати ни блюсти, писа не дати, димнине⟨и⟩ ѡброка не дати апокли|[34]сиꙗрȣ, ни севастоу ни прах'торȣ, ни кнеѕȣ, ни кастрофилакоу, ни апо|[35]дохатороу, ни гѥракароу, ни конюхоу, ни п'сарȣ, ни коѥмȣ кѥфалии |[36]крал(ѥ)в(ства) ми ѿ великих(ь) и до малих(ь) власти, ни намет'ка жит'на ни ви|[37]на, ни месного, ни сир'ного, ни приселице плакꙗти, ни тьм'ни|[38]це блюсти, ни глас(а) носити, ни провода, ни чл(о)в(ѣ)ка гареп'сати, ни конꙗ, |[39]ни вола, ни ѡсла, ни царинȣ плакꙗти. Ни пот'коу да ȣѕима на нѥм |[40]ники влад⟨а⟩л'ць, ни ȣдава ѿ пад⟨а⟩ниꙗ прѣд влад⟨а⟩л'цы, ни роук(е), ни печати, ни |[41]ѿбои ни прѣстоꙗ, нь всакȣ глобȣ да оуѕима цр(ь)к(о)вь малȣ и великоу. |[42]И никто да не сȣди чл(о)в(ѣ)кȣ С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Гор'га и побѣдоносца вь бра|[43]нех ѿ власти вишеписаних, ни да га свеже беѕь игȣменова сȣда. Такожде |[44]же и по всѣх(ь) селѣх(ь) С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Гор'га що приложише с(ве)тии ц(а)риѥ |[45]и кралиѥ вишеписани. Кто ли се наге сȣдивь чл(о)в(ѣ)кȣ С(ве)т(а)го Гѥѡр'гиꙗ |[46]или га свеѕавь или на работȣ иѕ'гнавь, или пот'кȣ оуѕевь на нѥмь, или |[47]рȣкоу, или печать, или ѿбои, или волѡберьщиноу, или приселицȣ и ди|[48] мнинȣ, или кою любо приплатȣ, или ѡправȣ, да моу ѥмьст'ник(ь) Б(ог)ь и с(ве)ти |[49]Гѥѡргиѥ Гѡрго и побѣдонос'ць вь бранех(ь) да моу ѥс(ть) вь мѣсто помощи соу|[50]постать, и да ѥс(ть) проклет(ь) ѿ всѣх(ь) сих(ь) правовѣрних(ь) и с(ве)тих(ь) ц(а)рь и краль вишеписа|[51]ниих(ь), и да плати ȣ ц(а)риноу .С. пер(перь). И даде кралѥв'ство ми цр(ь)кви С(ве)т(а)го Гѥѡ|[52]ргиꙗ, ѡд ливаде крал(ѥ)в(ства) ми ȣ Лоупоглавех(ь) на Слатинѣ нивиꙗ двѣстѣ погонь |[53]до С(ве)те Трокрȣчице, и до Гльникаше, и до монопȣти кои гред⟨е⟩ ѿ Стоудень|[54]чищь ѕ главе Слатине ȣ краи Лоупоглав(ь)скаго ⟨стоуденца?⟩ на блато. И да крал(ѥ)в(ство) ми ѿ рѣке

[Б]Сливʼщице ѵетврьтꙋ ѵесть на потрѣбꙋ монастирꙋ и Бани, и над Ѵелником |[2].ПІ. стꙋденʼць. И кꙋпи кралквство ми ѡт Костадина с(ы)на Липʼсиштова, и |[3]ѡд Анʼдриана, с(ы)на кѵр(ь) Ѳеѡд⟨о⟩рова, и ѡд кѵра Калик, сестре Ѳеѡд⟨о⟩рове и ѡд брата |[4]кк Ѳеѡд⟨о⟩ра, иже имѣахꙋ мѣста оу Скопи градѣ и вь ѡбласти Скопʼскои, |[5]вь Прѣсци, и вь Сꙋшици, и вь Сꙋлʼни Долнкм(ь) и Горнкм(ь), или вь Сопищех(ь) или више |[6]Капешʼца, или вь Тресцѣ, или вь Себѣмишли, или вь кои любо пори(sic) скоп(ь)скои, |[7]или вь прѣд(ѣ)лѣх(ь) скопʼских(ь), или сꙋ селища, или виноградища, или винѡград⟨и⟩, |[8]или нивик, или сѣнокоси, или сꙋ врьтове, или периволк, или водѣни|[9]ѵища. Дворь вьнꙋтрь град(а) скопʼскога близь скопиништа и до Москиꙗ, |[10]и до пꙋта ц(а)рева; нивик .ЕІ. зебʼгарем(ь), вь Поли Мьглавитʼском(ь); винѡ|[11]град вь Трѣсцѣ половина, а копаник .КЕ. мꙋжем(ь); дрꙋги виноград вь Прѣ|[12]сѵищи копаник .О. мь мꙋжем; нивик вь Прѣсѵищи .ЕІ. мь зевьгарѡм(ь); |[13]дрꙋги виноград тꙋждере вь Прѣсѵищи .І. мꙋжемь копаниꙗ; тꙋжде и дво|[14]рь и водѣниѵ(и)ище; и вь Себѣмишли виноград Анʼдриꙗновь що любо га кс(ть); |[15]вь Тꙋранѣх(ь) полк до мѣста Трокрꙋѵице скопʼскик и до Кʼсѣнѣ, и до прото|[16]попе Десислав(а), и до Веришина мѣстѣ, що се ѡбрѣта Липсиштщина сь Градищем(ь) |[17]и сь Хрьсовѣмь селищем(ь). Тѡ покꙋпи вʼсе крал(квст)в(о) ми за цѣнꙋ .Т. пер(ьпер), ѡсбе|[18]нь иномикова ѡткꙋпа и проѵега езода, кꙋпивʼше к и даровах к С(ве)т(о)мꙋ |[19]Гкѡргию

Б

Гѡрʼгоѵ ꙋ помень вѣѵни крал(к)вʼ(ст-
ва) ми. И к томꙋ приложи крал(к)вʼ-
(ство) ми |[20]изводе ѡт Лепенʼца кои
исходи на полк Тꙋренʼско да си ꙋѵи-
н(и) цр(ь)кви С(ве)т(а)го Гк|[21]ѡргиꙗ
водѣницꙋ вь краи полꙗ Тꙋрѣньскога
вь брѣгꙋ Великк рѣке, и да |[22]си вади
жита и врьтове вь поли Тꙋреньском(ь).
И дрꙋги извод да си извед⟨е⟩ |[23]ѡд
Велике рѣкк, да га оѵзме под Тѣрани
вь забѣлѣ крал(квст)в(а) ми где може,
и да |[24]га повед⟨е⟩ прѣзь забѣль кра-
л(квст)в(а) ми на полк Тꙋренʼско, и
да си положи дрꙋгоѵ водѣницꙋ |[25]на
брѣгꙋ Велике рѣке; такожде и полк
да си вади никимʼже не възбранʼнѡ.
|[26]И кꙋпи крал(к)в(ство) ми ꙋ градоѵ
Скопи, вьноѵтрь град⟨а⟩ ѡт Николе,
с(ы)на п(о)па Димитра |[27]Девтерѣва,
рьпиник за цѣноѵ .С. пер(перь), и тꙋ
създанх полатꙋ и дворь С(ве)т(о)мꙋ

В

Гѡргоѵ оѵ помень [вѣѵ]ни кр(а)л(квст-
в(а) ми. И к том[оѵ приложи кралквʼ-
ство изводе одь Лепенца к]ои
исх[о]ди [на полк Т]ꙋренско |[2]да си ꙋѵи-
ни цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ
вод[еницоѵ вь краи полꙗ Тоѵренʼскога]
вь брѣгоѵ Велике рѣке, и да |[3]си вади
жита и врьтове вь поли Тоѵрѣ[ньскомь.
И дроѵги изводь да си извед]е ѡд
Велике рѣке, да га ꙋзме |[4]по[д] Тѣрани
вь забѣлѣ крал(квства) ми где може,
и д[а га поведе прѣзь забѣль] кра-
[л](к)в(ства) ми на полк Тоѵрѣньско, и
да си |[5]положи дроѵгоѵ водѣницоѵ на
брѣгоѵ Велике рѣке; також[д]е и поле
да си вади никим же не възбраннѡ.
|[6]И коѵпи крал(к)в(ство) ми ꙋ гр⟨а⟩доѵ
Скопи, вьноѵтрь град⟨а⟩ ѡт Николе,
с(ы)на попа Димитра Девтерѣва,
рьпиник за |[7]цѣноѵ .С. пер(ь)пер(ь), и тоѵ
създанх полатоѵ и дворь С(ве)т(о)моѵ

|[28]Геѡргию. И тоѵгк прикꙋпих(ь) кꙋ-
кю ѡт Дима с(ы)на Конʼдева за цѣ-
ноѵ .Л. пер(ьперь). |[29]И тꙋгк прикꙋпих(ь)
кꙋкю ѡт Маноила Кꙋклева за цѣноѵ
.К. пер(ьперь). И прида |[30]крал(квст)-
в(о) ми Апокавʼковоѵ цр(ь)к(ь)вь
С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ и ѡколо нкга
.З. кꙋкꙗмь |[31]рьпиник ѡд Царева дрꙋ-
ма кои гред⟨е⟩ ѡд Сераве кь С(ве)-
тои Трокрꙋѵици ꙋс пꙋтʼ |[32]кои иде кь
Ѡблои пирʼзѣ, до поѵта кои иде под
Мѡсхемь, кои гред⟨е⟩ Кꙋклеви |[33]и до
Голька. И ѡще дворь Апокавʼковь ѡд
Паскалꙗ до Холевата .КЕ. ла|[34]кьт(ь)
С(ве)т(а)го Николи, и ѡд Ц(а)рева поѵ-
ти кои гред⟨е⟩ кь Ѡблои пирʼзѣ долꙋ
до град⟨а⟩,|[35]до Капицалꙗ. И прида
крал(к)в(ство) ми ѡд Леꙋновѣх(ь) рь-
пинь .В. рьпинѣ при по|[36]латѣ старѡи
С(ве)т(а)го Гкѡр(ь)гиꙗ на Великих(ь)
вратѣх. И еще прида крал(к)в(ство)
ми |[37]нивоѵ Левоѵновꙋ при воденици
С(ве)т(а)го Геѡриꙗ(sic) до попове ниве
и до Коѵклꙗ |[38]старога, прѣс кою гре-
д⟨е⟩ пꙋть ц(а)р(ь)ски ꙋ Срѣшевлꙗне
ѡбѣ страни пꙋта .К. по|[39]гонь. И дах(ь)
врьт(ь) Леоѵновь под монастирем(ь)
.З. погонь, и насели на нкмь |[40]кра-
л(к)в(ство) ми селѡ С(ве)т(о)моѵ Ге-
ѡргию. И Драгослав(ь) казньць даде
ѡт тьстʼнине |[41]си виноградище Ма-
врово ꙋ Боѵтели. И постави крал(к)-
в(ство) ми панагирь,
да се |[42]продак цр(ь)к(о)внѡ вино,
и хлѣб(ь), и месѡ, а инь никто да не
продак без(ь) игꙋмено|[43]ва бл(аго)-
с(ло)вл(е)ниꙗ(sic). Кто ли се ѡбрѣте про-
давь, да плати .ВІ. пер(ьперь) и да
мꙋ оѵзʼме |[44]цр(ь)кьвь вино и хлѣб(ь) и

Геѡргию. И тоѵге прикоѵпих коѵ-
кю ѡд Дима с(ы)на |[8]Кондева за цѣ-
ноѵ .Л. пер(ь)пер(ь). И тоѵиге прикоѵпих
коѵкю ѡд Маноила Коѵклева [з]а цѣноѵ
.К. пер(ь)пер(ь). |[9]И прида крал(к)в(ст-
во) ми Апокавковоѵ цр(ь)к(ь)вь
С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ и ѡколо нкга
.З. коѵкꙗмь рьпиник ѡд царева |[10]дроѵ-
ма кои гред⟨е⟩ ѡд Сераве кь С(ве)-
тои Трокроѵѵици ꙋс пꙋть кои иде кь
Ѡбл[ои] пирзѣ, до поѵта кои иде подь
|[11]Мѡсхемь, кои гред⟨е⟩ Коѵклеви и до
Голька. И ѡще дворь Апокавковь ѡд
Паскалꙗ до Холевата .КЕ. лакьт |[12]
С(ве)т(а)го Никол[и и ѡд царе]ва поѵ-
ти кои гред⟨е⟩ кь Ѡблои пирзѣ долоѵ
до град⟨а⟩, до Капицалꙗ. И прида
крал(к)в(ство) ми |[13]ѡд Леꙋновѣх рь-
пинь .В. рьпинѣ при полатѣ старѡи
С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ на Великих
вратех(ь). И еще прида |[14]крал(к)в(ство)
ми нивоѵ Левоѵновоѵ при водѣници
С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ до попове ниве
и до Коѵклѣ старога, прѣс коѵю(sic)
|[15]греде поѵть ц(а)рьски оѵ Срѣшевлꙗне
ѡбѣ страни поѵта .К. погонь. И дах
врьть Леоѵновь под манастирем(ь)
|[16].З. погонь и насели на ним(sic) кра-
л(к)в(ство) ми селѡ С(ве)т(о)моѵ Ге-
ѡргию. И Драгослав(ь) казньць даде
ѡт тьстнине си |[17]виноградище Ма-
врово [ꙋ Б]оѵтели. И постави крал(к)-
в(ство) ми панагирь. И на семь пона-
гири(sic) да се продак цр(ь)к(о)внѡ |[18]ви-
нѡ, и хлѣбь и месѡ, а инь никто да не
продак без(ь) игоѵменова бл(аго)-
с(ловле)ниꙗ. Кто ли се ѡбрѣте про-
давь, да плати |[19].ВІ. пер(ь)перь и да
моѵ оѵзме цр(ь)кьвь вино и хлѣбь и

месѡ. Такожде и вь всѣх(ь) метохи-
ꙗх(ь) С(ве)т(а)го Гꙗѡргиꙗ |[45]да не ме-
теха никто вина оунести. Даде Ѡбе-
ҁова х҆ки с родом҆ си ни|[46]в8 ѡд Ц(а)ре-
ва поути кои гред⟨е⟩ 8 Лоупоглаве
до поути кои гред⟨е⟩ и⟨сь⟩ Слатине |[47]8
Үрѣшево, и до Мил҆тена и до Колѣн҆ца,
и на брьдо до Вране. И дроуг8 |[48]нивоу
даше Ѡбеҁоглав҆чеви ѡт Кроушице
до Хр8сомала. Нива оу срѣдо|[49]п8ти
до ст8ден҆ца лоупоглав(ь)ского. Ни-
ва 8 Калине оу Смрьдеш҆ци до |[50]Б(ого-
роди)це воден҆ске и до П8рп8та, ѡт
ѡбою стран8 поути. Нива до Гр8бе-
ше, |[51]и до тоудѣ и до Климиѥ на Прѣ-
гари под Смрьдещцем(ь). Даде Р8-
синь нив8 |[52]више Капещца ниҁь Ми-
лоша до поути кои гред⟨е⟩ 8ҁ҆ полѥ и
до вѣн҆ца. |[53]Нива 8 раҁьпоути до Кре-
меч҆ка и до Радиновикꙗ мегю п8-
тиѥм(ь). |[54]И ерѡм(о)нах(ь) Кал8дь даде
нив8 ѡб он8 страноу Велике рѣке до ц(а)-
рева иҁ҆во|[55]да и до попа Хоуда, и до
Радина .Н. погонь; и вь Б8телѥ виног-
рад до С(ве)ти|[56]ѥ Б(огороди)це боу-
тельскиѥ и до Бѣльптиҁа 8ҁ поут(ь)
кои гред⟨е⟩ оу Добр8шане; |[57]и дроу-
г(оу) нив8 тоугере 8 Боутели до С(ве)-
те Трокр8чице и до Паличa и до п8-
|[58]та .К. погонь; и др8гоу нив8 Оус-
ране к8пине ѡб҆ лѣве стране до И-
[В]ҁата .ИΙ. погонь. Нива 8

месѡ. Такожде и вь всѣх(ь) метохи-
ꙗх(ь) С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ да не |[20]ме-
теха никто вина оунести. Даде Ѡбе-
ҁова хки с родомь си нивоу ѡд Ц(а)ре-
ва поути кои гре (sic) 8 Лоупоглаве |[21]
до поути кои гред⟨е⟩ и⟨сь⟩ Слатине оу
Үрѣшевѡ и до Милтена и до Колѣнца,
и на брьдо до Вране. И дроуг(оу) нивоу
|[22]даше Ѡбеҁоглавчеви ѡт Кроушице
до Хроусомала. Нива оу срѣдопоути
до стоуденца лоупоглавьского. |[23]Ни-
ва 8 Калине 8 Смрьдещци до Б(огоро-
ди)це воденьске и до Поурпоута, и ѡд
ѡбою страноу поути. Нива до Гроу-
|[24]беше и до тоудѣ до Климѥ на Прѣ-
гари подь Смрьдещецемь. Даде Роу-
синь нивоу више Капещца ни|[25]ҁь Ми-
лоша до поути кои гред⟨е⟩ 8ҁь поле и
до вѣнца. Нива 8 раҁьпоути до Кре-
мечка и до Радиновикꙗ ме|[26]гю поу-
тиѥм(ь). И еромонах Калоудь даде
нивоу ѡб оноу страноу Велике рѣке до
ц(а)рева иҁвода и до попа|[27]Хоуда, и до
Радина .Н. погонь; и вь Боутелѥ виног-
рад до С(ве)тиѥ Б(огороди)це боу-
тельскиѥ и до Бѣльптиҁа оус поут
|[28]кои гред⟨е⟩ оу Доброушане; и дроу-
гоу нивоу тоугере 8 Боутели до С(ве)-
те Трокроучице и до Паличa и до поу-
та |[29].К. погонь; и дроугоу нивоу Оус-
ране коупине ѡбь лѣве стране до И-
|[30]Кременчеве ниҁь поуть кои гред⟨е⟩ оу
лоугь на десно, .ИΙ. погонь. Нива оу Боутели мегю поу|[31]тьми до Ꙗгатиѥ, до врьхь брьда. Нива оу
Рекома до стоуденца и до Чюрка междоу поути. Нива подь |[32]Коуманьским(ь) бродомь до
Коуклѣ щѡ ю Велика раҁби, и до Стана дромахара и до Миха ҁлат⟨а⟩ра. Нива |[33]на Медьвѣдци
.Ι. погонь: до Коулꙗнина, и до Пшинꙗнина, и до Ҁѣнка и до поути кои гред⟨е⟩ 8 Каменикь. |[34]Нива
ѡт поути кои гред(е) прѣҁь Клетовник(ь), и долоу до поути кои гред⟨е⟩ 8 Каменикь, и до
Пши⟨на⟩нина. И на Сера|[35]вѣ врьть даше Ѡбеҁоглавчеви прѣма С(ве)тимь Никоѥмь погонь
мѣста. Дворь под градомь при Ми|[36]хови ҁлатароу 8 мегюпоути .Ι. рьпинь. И да крал(ѥ)в(ство)

ми рьпиноу конь Ѡбле пирге, ѡт пирге до пирге, ниҁь |[37]ҁьдь градски ѡбь долниѥ стране. Нива
С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ ѡт поути кои 8лаҁи 8 Ралицоу, та на брадо (sic) до С(ве)тых |[38]Врачеи и до
Мароуце. Дроуга нива оу Ꙗҁвине ко⟨ꙗ⟩ иде оу Лоупоглаве, ѡд ниѥ гребенароу Тоудиччиҁоу
третиꙗ |[39]честь, до Радина и до Мавровщине. Нива оу Бѣлевѣ ѡт Пикрида долоу нис поуть до
Лоуке и до Ватамоуна .ЕΙ. погон. |[40]Нива оу Бѣле⟨вѣ⟩: ѡд Трокроучице до поута кои иде 8 Лисичe
и дѡ Панделеимѡна. Нива оу Срѣдорѣцѣ до Моги|[41]ле, и до попа Хоуда, и до ниве Левоунове.
Нива на Лоукашевѣ ѡд ц(а)рева поути кои гред⟨е⟩ кь С(ве)т(о)моу Ѳеѡд(ѡ)роу, |[42]до Радина, и
до Гребеше, и до рѣке Велике, и до Прокопиꙗ, и до Бах⟨а⟩ ҁлат⟨а⟩ра. И даде Каломень ҁа гробь
свои |[43]цр(ь)кьвь С(ве)т(а)го Илию сь нивѡмь, ѡд поути ц(а)р(ь)ского кои гред⟨е⟩ мимо С(ве)ты
Ѳеѡд⟨ѡ⟩рь и до Горниѥго поути кои иде прѣ|[44]ҁь брьдо до наротиꙗ поутма, и ѡбь сиѥ стране
брьда до кроуше горнице и до смокве, та долоу до поути |[45]до водоважде. И на тои нивѣ кто
копа глилоу (sic) грьнцем(ь), да си 8ҁима цр(ь)ква С(ве)ты Геѡргиѥ грьнце щѡ ѥ на по|[46]требоу. И
ѡбь сиѥ стране Клетовника нива: ѡт водоважде 8с поуть до Маврѣꙗ, и до вѣнца брьдоу, и до
|[47] Братоуна. Тоугере нива до Коуклꙗ и до С(ве)т(а)го Димитриꙗ, ѡт поути великꙗ кои греде
оу Үрѣшевоо. |[48]Водѣница С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Герасимица, а више ниѥ нива оуҁ рѣке Сераве до
попа Баꙗ и до Вькаса, |[49]и ѡт попа Баꙗ до водѣнице; тако и ѡд мѣста моу щѡ ѥ ѡколо
водѣнице все половина. И хариҁа крал(ѥ)в(ство) ми |[50] Прокопиѥ половиноу водѣницоу на
Серавѣ, и дахь ю С(ве)т(о)моу Геѡргию. И при монастири С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ |[51]врьть .Ҁ. погонь,
ѡт поути ѡт С(ве)т(а)го Прокопиꙗ до стоуденца Фроушкога и до Пшинꙗнина. Ҁ дроу|[52]ге
стране монастира нива ѡт цр(ь)кве С(ве)т(а)го Прокопиꙗ до Калиге и до Потѣ и до поути. Ꙗ
више |[53] ниѥ нива дроуга ѡт поути до п(и)с(коу)па и до С(ве)т(а)го Ꙗѳанасиꙗ, а оу ниѥи баниꙗ, та до
Вькаса и до С(ве)те Пе|[54]тке и до С(ве)те Трокроучице. Нива над Боутелемь 8 срѣдопоути, кои
гред⟨е⟩ поуть на Блатце, а дроуги |[55]оу Боутель, до вѣнца, до Радомиричиҁа, и до попа Косте.
И приложи крал(ѥ)в(ство) ми село Коҁаревѡ, прѣжде прило|[56]женоѥ Диѡгенѡм(ь) ц(а)ремь, а вь
ниѥмь монастирь С(ве)ты Іѡан(ь) Ҁл(а)т(о)оусты[ч]ни сь Баровомь и сь Винскомь и сь всѣми |[57]
ҁаселки тѣми и сь Ҁлат⟨о⟩оустьчани, сь виногради, сь нивиѥмь, сь водѣничиѥмь, и сь ловищемь
рибнимь и ҁвѣ|[58]рнимь, сь ҁабѣли и сь планиномь и сь всѣми правинами сель тѣхь. Село
Үрѣшевлꙗни. Ѡбрѣте бо ѥ крал(ѥвство) ми |[59]ѡт испрьва бывшеѥ С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Горга,
данок с(ве)тымь Романѡмь ц(а)ремь, сь виногради, сь нивиѥмь, |[60]сь млини, сь сѣнокоси, сь
пашищи, сь ҁабѣли, сь ловищемь ҁвѣринимь, сь планиномь и сь всѣми правина|[61]ми. Ꙗ мегe
чрешевьске почииають: ѡт Үрьне Горе како слаҁи долць на Дльбицоу, на Могилоу, та на
|[62]Мраморь; и ѡт Мрамора до Кр(ь)ста, та ниҁь дѣль на боутел(ь)ски поуть, ѡт боутельскаго
поути прѣҁь Кавиꙗ|[63]ново брьдо, како гред⟨е⟩ поуть к Ралици на вис8, ставь на Роудинѣ, на
цѣстоу коꙗ гред⟨е⟩ на Левоуново село, и |[64]ѡт Левоунова села на Бѣли ками, ѡт Бѣлога кам҆не
8ҁ дѣль на Дльгоу полѣноу(sic), та над С(ве)тоую Б(огороди)цоу чрьногор(ь)ск8 |[65]до Үрьнога
камене. И тако дарова крал(ѥ)в(ство)ми Үрѣшевлꙗне С(ве)т(о)моу Геѡргию Горгоу и ҁаписах(ь)
оу сии хрисовоуль |[66]сь великимь оутврьждениѥм(ь). Что се ѡбрѣтаѥть вноутрь мегe вишеписанне,
или млинь, или нива, или сѣнокось,
или чиꙗ годѣ боуде бащи|[67]на, или коуплѥница, или виноград, или млинь, или нива, или сѣнокось,
или перивѡль, или врьть или вод⟨о⟩ваге, |[68]кто нѣсть ѡтприль при игоумене Исацѣ и 8ҁель и при

архимоȣдритѣ Никодимѣ, по ⟨одь⟩шьсти Никодимо|[69]вѣ, никто да не оуꙁищеть цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ ни игоумень настоѥщиих(ь): ни ѡ бащинѣ, ни ѡ коуплѥ|[70]ници, ни оу нивах, ни оу виноградѣх, ни оу млинцѣх, ни оу водовагѥах, ни ѡ людех(ь), ни оу комь любо дльгоу бивь|[71]шимь до Никодимова ѡдшьствиꙗ. Кто ли се ѡбрѣте въꙁискавь или бащиноу, или коуплѥницоу, или |[72]нивоу, или виноград, или млинь, или сѣнокось, или водовагѥ, или ино что, да плати оу цариноу .Ф. пер(перь). |[73]И вода цр(ь)ковна да се не иꙁводить иꙁь мегѥ Чрѣшевьске. И ни оу коѥи метохии, ни оу коѥмь селѣ С(ве)т(а)го |[74]Геѡргиꙗ, ни на кою потрѣбоу крал(ѥ)в(ства) ми, ни инимь г(о)сп(о)дьствоующимь по крал(ѥ)в(ствоу) ми. И въꙁбранꙗѥи |[75]водѣ теши н[а] цр(ь)ковноу ꙁемлю, идеже ѥс(ть) и ѿ испрьва текла ꙁаконнаꙗ вода, да плати потѥоу |[76]севастоу .ВI. пер(ь)пер(ь). Вѡдно село прида крал(ѥ)вс(тво) ми, а вь нѥмь монастирь С(ве)таꙗ Б(огороди)ца Ѥлеȣса сь |[77]С(ве)тымь Ѳеѡд(ѡ)рѡм(ь) над Водномь и сь С(ве)тымь Панделеимѡномь, и сь С(ве)тымь Ѳеѡд(ѡ)рѡм(ь) иже ѥс(ть) вь Хващих. |[78]Ѥдно бо ѥс(ть) село Водно и Нерѣꙁи сь в[и]ногради, сь нивиѥмь, сь водѣничиѥм(ь), сь сѣнокоси, сь ловищи ꙁвѣрними |[79]и сь рибними, сь ꙁабѣли и сь всѣми правинами их(ь). Ꙗ мегѥ водьньске: поѥмше ѡд водѣнице вистиꙗри|[80]тове Коутревице, та на Мраморь под вись, та поутемь кои гред⟨е⟩ на Чрьнче, та на Чрьнче, на Кр(ь)стилин(ь) доль, |[81]та ȣꙁь дѣль до Камнѣ великга прѣма Чрьвенои прьсти, та ȣꙁь Вели дѣль на Стежерно на Гра|[82]дищь на Крьстофорь, та на Ѳеѡфиловь камень, та по хридоу на распоутиѥ баровьско, на поуть |[83]ко⟨и⟩ иде кь Жоужлю, та ниꙁь доль Ꙗнанꙁевь на Кроушопеке, та ниꙁ Крабоулинь доль на Хваще, та |[84]прѣꙁ рѣкоу на протопопе Десисава нивоу, на тоурѣнски поуть кои гред⟨е⟩ ис Полога, та на Трокроучицоу, |[85]на Кроушоу Пасхалевоу, та на Москоꙗницоу на Стоуденои, та на Драгиѥвь лоугь, на Вихендѣ, |[86]та на Веришино селище на стоуд⟨е⟩ньць, нис поуть на Ꙁоричиноу водѣницоу, на Бабинь вирь, та на |[87]Оусраноу коупиноу, на Прокопиꙗ. И нива кою ѥ даль Коста Лютовои оу Ꙁиꙗщи на Прѣсчищи льнища |[88].ПЕ. погонь; даде ю ꙁа гровь си цр(ь)кви М(а)т(е)ре Б(о)жиѥ воденске: ѿ батинске водовагѥ, та нис поуть кои |[89]иде оу Драчево до рѣке Прѣсьчке сь лоуѥѡм(ь). Цр(ь)к(ь)вь под градомь С(ве)ты Геѡргиѥ вь пещерѣ Церевоул(ь)скои сь |[90]виногради, сь нивиѥм(ь), сь млини. Ꙗ мегꙗ ѥе ѿ пирге коꙗ ѥ под коулоумь (sic) на рѣцѣ, та долоу до пирге |[91]Водѣне, такои и с рѣкомь и горѣ до пирге поред Водѣних врать та ниꙁь ꙁьдь градни коулѣ. И цр(ь)к(ь)вь |[92]С(ве)таꙗ Марина више града с водѣницомь и с мѣстомь ѿ рѣке Сливщице по водоваги коꙗ иде на |[93]баню, та на поуть вели ко⟨и⟩ иде оу Чрѣшево. Дроуга нива нис поуть кои гред⟨е⟩ кои гред⟨е⟩(sic) прѣс Челникь оу Чрь|[94]ноу Гороу до рѣке Сераве, и до водоваге, и до горнѥ водоваге. Нива оу Веришинѣ поли до Москоꙗнꙗ, и до Ко|[95]лѣнца, и до Моужила, до водоваге. Нива оу Добромь долѣ до Паскалѣ и до Оушоу оус поуть кои гред⟨е⟩ оу Попоуждоу (sic) |[96]оуꙁ Добри доль .П. погонь. Нива Ꙗкрополитова нис поуть кои гред⟨е⟩ на град Чрьнче до прот⟨о⟩попе Десисава на |[97]Подоу. Нива оу Брѣста нись Килавца, и до поута, и до Станислава. Нива под Чрьнчемь близь Тихоми|[98]ра Макелара, до Рада Трьпеꙁице и до поута кои гред⟨е⟩ оу селище. Нива ȣ Побоуждi при виноградѣх, садовна, |[99]до рѣке Побоушске. Нива виноградище вь Тоуричеве долѣ, ѡд рѣке мегю виногради и мегю Витаномь, та |[100]горѣ на брѣгь на Гомрадоу .I. погонь. Нивоу даде Богдань Макеларь ȣ Карачинѣ брѣгоу ниꙁь виноградь си, |[101].Д. погони. И Калоудева мѣста що любо се ѡбрѣтаю ȣ Скопии

гр⟨а⟩доу и иꙁьвьнь град⟨а⟩, и нивиѥ, и врьтове и гоу|[102]мна ⟨оу⟩ ѡбласти Скопьскопскои(sic), все то да крал(ѥ)в(ство) ми цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. Соулѥ, Пасереловоу еꙁалимоу и Или|[103]асовоу или Ꙗнанꙁевоу, прида крал(ѥ)в(ство м)и сь нивиѥмь, сь пашищи, поѥмше ѿ Почивала поутемь на десноу междоу |[104]ѡбѣ Соулни, на Доупни камень, та на поуть на хрид до Панделеимонове мегѥ по брьдоу кь дрьстилищем(ь). |[105]та на Голо брьдо, ѥднако нись хридь кь Стежерноу мегю ѡба дола, та на бароу, та на Вели доубь колником(ь) |[106]на Мраморѥ, та на Progово селище, на Стари поуть на лѣвоу страноу, на гоумнища, та нис хридь на |[107]Порѡдимь, на поуть, та поутем на Самовил(ь)ски стоуденець, на Сков(ь)чиловь(sic)[a] виноград поутемь, та на Почивало. |[108]И планина их(ь) Горнꙗ Лисичища и Долнꙗ Лисичища, и Ꙁакчица Горнꙗ и Долнꙗ. И еꙁалимоу попа Квоучила близь |[109]мѣста Ȣтѣшенова и до мѣста коѥ коупи крал(ѥ)в(ство) ми ѿ Моужила ꙁлат⟨а⟩ра. И прѣд полатомь пиргь Хрьптати да ѥс(ть) |[110]сокница С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Горга и побѣдоносца вь бранѥх. И надь Тоурѣнскимь полѥмь нива Ꙗнанꙁева еꙁалима |[111].РЕI. погонь. И на тои нивѣ водѣница; и то да крал(ѥ)в(ство) ми цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. И еще нива на Лепенци стара |[112]С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ цр(ь)к(о)вна близь Жегра .РК. погонь. И еще прида крал(ѥ)в(ство) ми Верихино мѣсто и Драгиѥвь лоугь. |[113] Иꙁневѣри бо се Вериха крал(ѥ)в(ствоу) ми и побѣже к севастократороу Калоꙗню Синадиноу. Да що се ѡбрѣта Верихево |[114]где любо, дах ѥ цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. Селище Доубница сь всѣми правинами ѥго. И селище Ракита сь всѣ|[115]ми правинами ѥго. И кто се ѡбрѣтаю тоуги люди, а не цр(ь)к(о)вни, сѣдеще на селищих' С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, да даю |[116]цр(ь)кви ѿ жита четврьто, а ѿ оулищь десето, и ѡд свинь, десето, и да ѡроу цр(ь)кви д(ь)нь бѣдбе, и да жню д(ь)нь |[117]и да косе д(ь)нь. Село Калоугеровлꙗне над Пшиномь сь ꙁаселки ѥго: Калнища и Драгининь доль с Трѣбȣ|[118]шомь, и с Тополовомь, сь виногради, и сь нивиѥмь, сь ливадами, сь ꙁабѣли польскыми и доубравними, и |[119]сь всѣми правинами их. Ꙗ мегѥ села того почínають ѿ поути старога великга кои гред⟨е⟩ ѿ Церова на |[120]Кострешь, та на мостьць, та на стоуденець ȣ Габра, та поутемь под Малоу Мокроу полоу на стоуденьць под Ди|[121]влѥ, та на Мартинь кр(ь)сть ниꙁь Вели дѣль на поуть кои гред⟨е⟩ на Паинь доль, та по Велимь дѣлоу кои спад⟨а⟩ над |[122]Кроушицоу, та на поуть кои гред⟨е⟩ кь Драгининоу кр(ь)стоу и на Лопоуш'нь на Гльбоки доль, та на Бабищки |[123]дѣль како испада поуть кои гред⟨е⟩ на локвоу, та на поуть кои гред⟨е⟩ ис Церова мегю Смрьдещецемь и мегю Ка|[124]л⟨н⟩ищи до цр(ь)кве С(ве)т(а)го Петра, та оуꙁ Вели дѣль кои гред⟨е⟩ на Чрьнешево, та на Мраморѣни кьб'ль, та ниꙁь дѣль |[125]на Вели поуть церов(ь)ски кои иꙁьлаꙁи под Кострешь. Село вь ѡбласти положькои Рѣчице с поповлꙗни, |[126]иж⟨е⟩ ѥ⟨сть⟩ приложил(ь) с(ве)ты Романь царь, прьви ктиторь. И видѣ крал(ѥ)в(ство) ми ꙗко пода(но) ѥс(ть) с(ве)тымь Романомь ц(а)ремь, и |[127]с(ве)тимь кѵр(ь) Алеѯиѥмь ц(а)ремь, и ꙁаписано и оутврьждено кѵр(ь) Манoиломь ц(а)рем(ь), кѵр(ь) Асанѡм(ь) ц(а)ремь, и с(ве)тими |[128]правовѣрними ц(а)ри и крал(и) вишеписаними, и ѡсвобождено ѿ всѣх(ь) работь ц(а)рьскых и ѿ всѣх поданѥь |[129]малих и великых(ь). По томоуждe ѡбраꙁоу и крал(ѥ)в(ство) ми ѡсвободи село Рѣчице ѿ всѣх(ь) работь ц(а)р(ь)скых и ѿ всѣх |[130]поданьѥь малих(ь) и великых. И комоу се дас(ть) жоупа Полож'ка на дрьжавоу м(и)л(о)сти(ю) крал(ѥ)в(стра) ми, Рѣчицамь да |[131] не има ꙁаповѣдати ни на ѥдноу работоу: ни на воискоу поити, град⟨а⟩ не ꙁидати ни блюсти, виноград⟨а⟩ не

архимоꙋдритѣ Никодимѣ, по ⟨одь⟩шьсти Никодимо|[69]вѣ, никто да не оуꙁищеть цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ ни игоумень настоѥщиих(ь): ни ѡ бащинѣ, ни ѡ коуплѥ|[70]ници, ни оу нивах, ни оу виноградѣх, ни оу млиницѣх, ни оу водоваꙁꙗхь, ни ѡ людех(ь), ни оу комь любо дльгоу. Кто ли се ѡбрѣте вьꙁискавь или бащиноу, или бивь|[71]шимь до Никодимова ѡдшьствиꙗ. Кто ли се ѡбрѣте вьꙁискавь или бащиноу, или коуплѥницоу, или |[72]нивоу, или виноград, или млинь, или сѣнокось, или водоваꙁѥ, или ино что, да плати оу цариноу .Ф. пер(перь). |[73]И вода цр(ь)ковна да се не иꙁводить иꙁь мегѥ чрѣшевьске. И ни оу коѥи метохии, ни оу коѥмь селѣ С(ве)т(а)го |[74]Геѡргиꙗ, ни на кою потрѣбоу крал(ѥ)в(ства) ми, ни инимь г(о)сп(о)дьствоующимь по крал(ѥ)в(ствоу) ми. И вьꙁбраниꙗѥи |[75]водѣ тещи н[а] цр(ь)ковноу ꙁемлю, идеже ѥс(ть) и ѡт испрьва текла ꙁаконнаꙗ вода, да плати поткоу |[76]севастоу .ВІ. пер(ь)пер(ь). Ѡдно село прида крал(ѥ)вс(тво) ми, а вь нѥмь монастирь С(ве)таꙗ Б(огороди)ца Ѥлеꙋса сь |[77]С(ве)тымь Ѳеѡд(ѡ)рѡм(ь) над Водномь и сь С(ве)тымь Панделеимѡномь, и сь С(ве)тымь Ѳеѡд(ѡ)рѡм(ь) иже ѥс(ть) вь Хващихь. |[78]Ѥдно бо ѥс(ть) село Водно и Нерѣꙁи сь в[и]ногради, сь нивиѥм(ь), сь водѣничиѥм(ь), сь сѣнокоси, сь ловищи ꙁвѣрними |[79]и сь рибними, сь ꙁабѣли и сь всѣми правинами их(ь). А мегѥ водьньске: поѥмше ѡд водѣнице вистиꙗри|[80]тове на Чрьнче, та на Чрьнче, на Коутревице, та на Мраморь под вись, та поутемь кои гред⟨е⟩ на Чрьнче, та на Чрьнче, на Коутревице, та на Мраморь под вись, та поутемь кои гред⟨е⟩ на Чрьвеной прьсти, та ꙋꙁь Вели дѣль на Кр(ь)стилин(ь) доль, |[81]та ꙋꙁь дѣль до Камнѣ великꙗ прѣма Чрьвеной прьсти, та ꙋꙁь Вели дѣль на Стежерно на Гра|[82]дищь на Крьстофорь, та на Ѳеѡфиловь камень, та по хридоу на распоутиѥ баровьско, на поуть |[83]ко⟨и⟩ иде кь Жоужлю, та ниꙁь доль Ꙗнанꙁевь на Кроушопеке, та ниꙁ Крабоулинь доль на Хваще, та |[84]прѣꙁ рѣкоу на протопопе Десисава нивоу, на тоурѣнски поуть кои гред⟨е⟩ ис Полога, та на Трокроучицоу, |[85]на Кроушоу Пасхалевоу, та на Москоꙗницоу на Стоуденои, та на Драгиѥвь лоугь, на Вихендѣ, |[86]та на Веришино селище на стоуд⟨е⟩ньць, нис поуть на Ꙁоричиноу водѣницоу, на Бабинь вирь, та на |[87]Оусраноу коупиноу, на Прокопиꙗ. И нива кою ѥ даль Коста Лютовои оу Ꙁиꙗщи на Прѣсчищи льница |[88].ПЕ. погонь; даде ю ꙁа гровь си цр(ь)кви М(а)т(е)ре Б(о)жиѥ воденске: ѡт батинске водоваꙁѥ, та нис поуть кои |[89]иде оу Драчево до рѣке Прѣсьчке сь лоукѡм(ь). Цр(ь)к(ь)вь под градомь С(ве)ты Геѡргиѥ вь пещерѣ Церебоул(ь)скои сь |[90]виногради, сь нивиѥм(ь), сь млини. А мегꙗ ѥ ѡт пирге коꙗ ѥ под коулоумь (sic) на рѣцѣ, та долоу до пирге |[91]Водѣне, такои и с рѣкомь и горѣ до пирге поред Водѣних врать та ниꙁь ꙁьдь градни коулѣ. И цр(ь)к(ь)вь |[92]С(ве)таꙗ Марина више града с водѣницомь и с мѣстомь ѡт рѣке Сливщице по водоваꙁи коꙗ иде на |[93]баню, та на поуть вели ко⟨и⟩ иде оу Чрѣшево. Дроуга нива нис поуть кои гред⟨е⟩ кои гред⟨е⟩(sic) прѣс Челникь оу Чрь|[94]ноу Горoу до рѣке Сераве, и до водоваꙁе, и до горнѥ водоваꙁе. Нива оу Веришинѣ поли до Москоꙗнꙗ, и до Ко|[95]лѣнца, и до Моужила, до водоваꙁе. Нива оу Добромь долѣ до Паскалѣ и до Оушоу оус поуть кои гред⟨е⟩ оу Попоуждоу (sic) |[96]оуꙁ Добри доль .П. погонь. Нива Ꙗкрополитова нис поуть кои гред⟨е⟩ на град Чрьнче до прот⟨о⟩попе Десисава на |[97]Подоу. Нива оу Брѣста нись Килавца, и до поута, и до Станислава. Нива под Чрьнчемь блиꙁь Тихоми|[98]ра Макелара, до Рада Трьпеꙁице и до поута кои гред⟨е⟩ оу селище. Нива ꙋ Побоужди при виноградѣх, садовна, |[99]до рѣке Побоушске. Нива виноградище вь Тоуричеве долѣ, ѡд рѣке мегю виногради и мегю Витаномь, та |[100]горѣ на брѣгь на Гомрадоу .І. погонь. Нивоу даде Богдань Макеларь ꙋ Карачинѣ брѣгоу ниꙁь виноградь си, |[101].Д. погони. И Калоудева мѣста що любо се ѡбрѣтаю ꙋ Скопии

гр⟨а⟩доу и иꙁьвнь град⟨а⟩, и нивиѥ, и врьтове и гоу|[102]мна ⟨оу⟩ ѡбласти Скопьскопскои(sic), все то да крал(ѥ)в(ство) ми цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. Соулиѥ, Пасереловоу ѥꙁалимоу и Или|[103]асовоу или Ꙗнанꙁевоу, прида крал(ѥ)в(ство м)и сь нивиѥмь, сь пашищи, поѥмше ѡт Почивала поутемь на десноу междоу |[104]ѡбѣ Соулии, на Доупни камень, та на поуть на хрид до Панделеимонове меге по брьдоу кь дрьстилищем(ь), |[105]та на Голо брьдо, ѥднако нись хридь кь Стежерноу мегю ѡба дола, та на вароу, та на Вели доубь колником(ь) |[106]на Мраморѥ, та на Прогово селище, на Стари поуть на лѣвоу страноу, на гоумнища, та нис хридь на |[107]Порѡдимь, на поуть, та поутем на Самовил(ь)ски стоуденець, на Скoв(ь)чиловь(sic)[a] виноград поутемь, та на Почивало. |[108]И планина их(ь) Горнꙗ Лисичица и Долнꙗ Лисичица, и Ꙁакчица Горнꙗ и Долнꙗ. И ѥꙁалимоу попа Кво(ч)ила блиꙁь |[109]мѣста ꙋтѣшенова и до мѣста коѥ коупи крал(ѥ)в(ство) ми ѡт Моужила ꙁлат⟨а⟩ра. И прѣд полатомь пиргь Хрьптати да ѥс(ть) |[110]сокница С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Горга и побѣдоносца вь бранѥхь. И надь Тоурѣнскимь полѥмь нива Ꙗнанꙁева ѥꙁалима |[111].РЕІ. погонь. И на тои нивѣ водѣница; и то да крал(ѥ)в(ство) ми цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. И еще нива на Лепенци стара |[112]С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ цр(ь)к(о)вна блиꙁь Жегра .РК. погонь. И еще прида крал(ѥ)в(ство) ми Верихино мѣсто и Драгиѥвь лоугь. |[113] Иꙁневѣри бо се Вериха крал(ѥ)в(ствоу) ми и побѣже к севастократороу Калоꙗню Синадиноу. Да що се ѡбрѣта Верихево |[114]где любо, дахь ѥ цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. Селище Доубница сь всѣми правинами ѥго. И селище Ракита сь всѣ|[115]ми правинами ѥго. И кто се ѡбрѣтаю тоуꙁи люди, а не цр(ь)к(о)вни, сѣдеще на селищих' С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, да даю |[116]цр(ь)кви ѡт жита четврьто, а ѡт оулищь десето, и ѡд свинь, десето, и да ѡроу цр(ь)кви д(ь)нь бѣдбе, и да жню д(ь)нь |[117]и да косе д(ь)нь. Село Калоугеровлꙗне над Пшиномь сь ꙁаселки ѥго: Калнища и Драгининь доль с Трѣбꙋ|[118]шомь, и с Тополовомь, сь виногради, и сь нивиѥмь, сь ливадами, сь ꙁабѣли польскыми и доубравними, и |[119]сь всѣми правинами их. А мегѥ села того починалють ѡт поути старога великꙗ кои гред⟨е⟩ ѡт Церова на |[120]Кострешь, та на мостьць, та на стоуденець ꙋ Габра, та поутемь под Малоу Мокроу полоу на стоуденьць под Ди|[121]влѥ, та на Мартинь кр(ь)сть ниꙁь Вели дѣль на поуть кои гред⟨е⟩ на Паинь доль, та по Велимь дѣлоу кои спад⟨а⟩ над |[122]Кроушицоу, та на поуть кои гред⟨е⟩ кь Драгининоу кр(ь)стоу и на Лопоуш'нь на Гльбоки доль, та на Бабищки |[123]дѣль како испада поуть кои гред⟨е⟩ на локвоу, та на поуть кои гред⟨е⟩ ис Церова мегю Смрьдещецемь и мегю Ка|[124]л⟨н⟩ищи до цр(ь)кве С(ве)т(а)го Петра, та оуꙁ Вели дѣль кои гред⟨е⟩ на Чрьнешево, та на Мраморѣни кьб'ль, та ниꙁь дѣль |[125]на Вели поуть церов(ь)ски кои иꙁьлаꙁи под Кострешь. Село вь ѡбласти положькои Рѣчице с поповлꙗни, |[126]иж⟨е⟩ ѥ⟨сть⟩ приложил(ь) с(ве)ты Романь царь, прьви ктиторь. И видѣ крал(ѥ)в(ство) ми ꙗко пода(но) ѥс(ть) с(ве)тымь Романомь ц(а)ремь, и |[127]с(ве)тимь кѵр(ь) Ꙗлеѯиѥмь ц(а)ремь, и ꙁаписано и оутврьждено кѵр(ь) Маноиломь ц(а)рем(ь), кѵр(ь) Ꙗсанѡм(ь) ц(а)ремь, и с(ве)тими |[128]правовѣрними ц(а)ри и крал(и) вишеписаними, и ѡсвобождено ѡт всѣх(ь) работь ц(а)рьскыхь и ѡт всѣхь поданѥь |[129]малих и великых(ь). По томоужде ѡбраꙁоу и крал(ѥ)в(ство) ми ѡсвободи село Рѣчице ѡт всѣх(ь) работь ц(а)р(ь)скыхь и ѡт всѣхь |[130]поданьѥ малих(ь) и великыхь. И комоу се дас(ть) жоупа Полож'ка на дрьжавоу м(и)л(о)сти(ю) крал(ѥ)в(стра) ми, Рѣчицамь да |[131] не има ꙁаповѣдати ни на ѥдноу работоу: ни на воискоу поити, град⟨а⟩ не ꙁидати ни блюсти, виноград⟨а⟩ не

копа|[132] ти, ни гласа носити, ни провода, ни поноса. И да не има оулѣсти ȣ село Рѣчице никои влад⟨а⟩|[133]лць дрьжещаго жоупоу тоу, ни оуꙁети кокга влад⟨а⟩лць крал(ѥ)в(ства) ми, ни влад⟨а⟩|[133]лць дрьжещаго жоупоу тоу, ни оуꙁети кокга доходка ни мала ни велика: ни севасть, ни прахторь, |[134]ни кнеꙁь, ни винарь, ни поꙁовь, ни конюхь, ни писць, ни геракарь, ни пьсь хранити, ни |[135]десетка пчелна, ни ѡвчега, ни житнога, ни виннога, ни травнине, ни торовнине, ни комота, ни ми|[136]тате, ни кошарьщине, ни писа, ни димнине, ни воловер'щине платити, ни приселице, ни наметкь жи|[137]тни ни винни, ни чл(овѣ)ка гарепсати, ни конꙗ, ни вола, ни ѡсла, ни цариноу да дають, ни соудити чл(овѣ)коу |[138]С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ или поткоу, |[139]или посиликмь, ни поткоу да ȣꙁима на нѥмь, ни роукоу ни ѡдвои, ни кою главоу, или поткоу, |[139]или посиликмь, ни поткоу да ȣꙁима на нѥмь. Сиѥ ꙁаписаниѥ и оутврьждениѥ ѡбрѣте роукоу, и всакы бирькь ꙁаконны да оуꙁима цр(ь)к(ь)вь. Сиѥ ꙁаписаниѥ и оутврьждениѥ ѡбрѣте |[140]крал(ѥ)в(ство) ми вь хрисовоулехь с(ве)тих(ь) правовѣрних ц(а)рь и крал'ь, такожде и крал(ѥ)в(ство) ми по томоужде ѡбраꙁоу |[141]потврьдихь ꙁаписаниꙗ и хрісовоуле, да си дрьжи крал(ѥ)в(ство) ми по томоужде ѡбраꙁоу село Рѣчице с виногради, с периволи, с нивиѥм(ь) |[142]с млини, сь сѣнокоси, сь ꙁабѣли, и сь планиномь, и сь всѣми правинами села того. Ꙗ меге рѣчичке |[143]почииають ѡт иꙁвора Рѣчичке рѣке на десно оуꙁ доль прѣко брьда на Ѡсльникь, ѡт Ѡсльника ȣ Нановь доль, |[144]та под Чрьвꙗица, та междоу Прѣслопь и междоу Ѡграждеиикь, прѣко брьда на иꙁворь Па⟨л⟩чищке рѣке, и |[145]ниꙁь рѣкоу до Катафигꙗ, тере оуꙁь брьдо на краище Лисьчько, право ниꙁь гвоꙁдь на стоудьнць (sic), та |[146]на Гльбокы доль, и ѡт Гльбокога дола ѡвь десне стране Калника (sic), и ѡт веч(е)рнѥ стране прѣꙁь лоугь прѣко ȣ |[147]Великоу рѣкоу, и ниꙁь Великоу рѣкоу до хтѣтовьске враꙁде, и ѡт тоудоу право на Точиль кои слаꙁи над |[148]Лѣсковиꙗни тере ȣꙁ брьдо до г⟨воꙁд⟩а на десно и поутемь ȣꙁ гвоꙁдь кои оусходи на планиноу по краищоу |[149]ниꙁь гвоꙁдь на Рѣчичкоу рѣкоу до иꙁвора Рѣчичке рѣке. Того рад⟨и⟩ крал(ѥ)в(ьство) ми потврьдивь и оутврьдих(ь) |[150] вса сии, понѥже крал(ѥ)в(ьство) ми сьꙁда тоу цр(ь)к(о)вь вь име чест(н)оѥ с(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Горга, и сь помощию с(ве)т(а)го того |[151]ѡбрѣтох се хтиторь мѣстоу томоу. И Драготино мѣсто оу Рѣчицах ѡбрѣте с(е) ц(а)р(ь)ска прониꙗ, а на(sic) ващи|[152]на Драготина, и даде ѥ крал(ѥ)в(ьство) ми цр(ь)кви. И того рад⟨и⟩ Манота ꙁеть Драготинь, видѣвь ере отстоупи ѡт нѥго ть|[153]стна прикиꙗ, и прѣдаде се цр(ь)кви да си дрьжи тьстниноу и да работа цр(ь)кви ȣ воиничь(ь)ски ꙁаконь, да моу |[154]се конь не товари, и товара да не води. Ꙗко ли Манота и егова дѣтца и оуноучиѥ ѡтстоупеть ѡт цр(ь)кве, |[155]да соу лиси Драготина мѣста, да си га дрьжи цр(ь)кви, ꙗкоже га и ѡбрѣте крал(ѥ)в(ьство) ми ȣ старих(ь) хрисовоулѣхь |[156]ц(а)р(ь)ске прониѥ, а не Драготиноу ващиноу. И Калог(е)ѡр(ь)гиꙗ ꙁ дѣтию и сь ващиномь ихь, да крал(ѥ)в(ьство) ми цр(ь)кви, да ра|[157]ботають С(ве)т(о)моу Геѡргию ⟨оу⟩ вѡиничь(ь)скы ꙁаконь, а да имь се конь не товари ни товара да воде. И сьѥдини крал(ѥ)|[158]в(ьство) ми село Рѣчице сь всѣми стасми да га дрьжи С(ве)ти Геѡр(ь)гиѥ веꙁь иꙁма. Ꙗ ѡт селѣ и до вѣка да не оулѣꙁе инь |[159]принигарь (sic) ȣ Рѣчице раꙁве С(ве)ти Геѡр(ь)гиѥ. И оу Рѣчицах' ексоприка да нѣсть, ни да се прода нива ни виноград и|[160]ꙁьвьнь. Кто ли се ѡбреще оу Рѣчицах ексоприкисавь или продавь нивоу или виноград иꙁьвьнь, ѡно продаѥмѡ |[161]и ѥксоприкисано да ѥ ȣꙁмѥ (sic) цр(ь)кви, и продаѥи иксеприк(и)сани (sic) да плаꙗ поткоу цр(ь)кви .ВІ. пер(ь)пер(ь). Тако|[162]жде и по всѣхь селѣх(ь) цр(ь)к(ь)вних во(sic) Воднѣ и вь Нерѣꙁихь, понѥже цр(ь)к(о)вна прониꙗ ѥс(ть), а не ничиꙗ ващина. И вь ѡбла|[163]сти Порѣчкои село Кроупа Власи, а вь нѥмь цр(ь)квь ⟨Светы⟩ Сп⟨а⟩сь ѥже приложиль

с(ве)ты Романь ц(а)рь прьви ктиторь |[164]с(ве)т(а)го мѣста сего, сь нивиѥмь, сь млини, сь ꙁабѣли, сь пашищи, с ловищи, сь планинами и сь всѣми правинами |[165]села того. Ꙗ меге селоу томоу ѡт Оушча на Градище горнѥ, надь Драꙗновоу цр(ь)квоу, надь Чрьвско градище, надь |[166]Радьчевь кр(ь)сть по хридоу надь Мьхнатьць; ѡт Мьхнатца вьс хрид до Соудища, надь Тиховць на Дѣдино ѡсоиѥ |[167]на Голѣмі камень, на Височы кладенець, мегю ѡба Ѥлена на прѣслопь по хридоу гори Ѥленѥ. Село Бродь: вь нѥмь |[168]трьгь Нед⟨е⟩лꙗ и панагюрь .И. д(ь)нь сеп(темвриꙗ), иже ѥс(ть) приложиль с(ве)ты Романь ц(а)рь, и вь нѥмь цр(ь)ква С(ве)таа Б(огороди)ца сь се|[169]ломь Сланьскомь и сь Барварасомь, сь виногради, сь млини, с нивиѥмь, сь мостнинами, сь сѣнокоси, с пашищи, |[170]сь планиномь, сь ꙁабѣлы, с ловищи ꙁвѣрними и рибними, и сь всѣми правинами сель тѣхь. Ꙗ меге се|[171]лоу томоу: став'ши на Оушчи ѡт Кичаве на Тоуд⟨о⟩ровь доль, та на Кривопоровоу гомрадоу(sic), та на иꙁворь Ко|[172]привнога дола на Савин'ць, та на С(ве)т(а)го Прокопиꙗ, по срѣдѣ Равнець по хридоу, на С(ве)тоую Нед⟨е⟩лю, та на С(ве)т(а)го |[173]Ꙗрхилиꙗ, на Кр(ь)стофорицоу, на Син'кь, на Срѣдни брѣгь, на камень на брьдѣ на Чрьноу трьницоу, та на Ма|[174]чровь (sic) доль. Село Ꙁдоунѥ и сь поповлꙗни и сь Бльꙁньскомь и сь Мокросѣци, иже ѥс(ть) даль с(ве)ты Романь ц(а)рь, |[175]прьвы хтиторь сь ꙁаселки тѣми и сь Велимь под⟨о⟩мь. И крал(ѥ)в(ьство) ми тоу приложи цр(ь)квь С(ве)тоую Нед⟨е⟩лю сь вино|[176]гради, сь нивиѥмь, сь млини, сь сѣнокоси, сь пашищи, сь планиномь, сь ловищи ꙁвѣрними и рибными, сь ме|[177]гꙗми и сь всѣми правинами сель тѣхь. Ꙗ се меге ихь починають: ѡт цр(ь)квищь, та по билоу на Годиново (Бодиново?) гровь|[178]ще, на Повилень, та на Гомодедь, та на Ксень, на Мравиньць, та на Ѡсикоу, на Добри Гвоꙁдь, на пропасть, на |[179]Стоупища, по билоу на Хвоиникь, по билоу на Равнѥ, та на Бѣлоутокь на Калоугерць. Калоугерць жирови|[180]ще С(ве)т(о)моу Геѡргию, Бѣлица Рибникь, та на Робинь доль, на Синю локвоу, на Лопоушьнь кь клѣ, та на Цр(ь)к|[181]вища. Село Соушица и сь селомь и сь поповлꙗни, сь виногради, сь нивиѥмь, сь сѣнокоси, сь пашищи и сь |[182]цериѥмь, сь ꙁимовищи и сь всѣми правинами. Вь Ꙁдоунꙗхь и вь Соушици, на Бродоу и вь Кроупѣ ѥксопри|[183]ка да нѣс(ть), ни да се продаѥ ни виноград, ни нива иꙁ'вьнь никомоу, понѥже вса таа мѣста парична соуть |[184]С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. Поповлꙗне мѣсть тѣх да не метеха никои еп(и)с(ко)пь ꙁапрѣщениꙗ поставитавити (sic), ни доходка ȣꙁети |[185]раꙁвѣ архиеп(и)с(ко)поу помень. Ꙗ ексарьщиноу да ȣꙁима цр(ь)кви С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. Тако бо ѡбрѣте с(е) писано вь хри|[186]соволѣх(ь) с(ве)т(а)го Романа ц(а)ра прьваго хтитора, ⟨и⟩ с(ве)т(а)го кѵр(ь) Ꙗлеѯиꙗ ц(а)ра, втораго хтитора С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. |[187]Ꙗваꙁ'говѡ под Мороіꙁвиꙁдомь еже прида кѵр(ь) Маноиль ц(а)рь, с виногради, с нивиѥм, сь сѣнокоси, с пашищи, сь |[188]летовищи, сь ꙁимовищи, и сь млини, сь планиномь и сь всѣми правинами. Метохь С(ве)ти Николаѥ вь Ве|[189]льбоужди вь Колоуши с парики, с виногради, с нивиѥм(ь), с водѣничиѥм(ь), с ловищемь рибнимь и сь всѣми прави|[190]нами. Вьноутрь град⟨а⟩ Скопиꙗ, при братѣх(ь) Великых(ь) полата и цр(ь)квь С(ве)таа Б(огороди)ца, еже ѥс(ть) придал(ь) монахь Ксенофо|[191]нть, сь млини, с нивиѥмь, с виноград⟨и⟩. Водѣница под Доушегоубицѡм(ь) именоуѥма Вистиꙗритица и на Ле|[192]пѣнци воденица, еже коупих ѡт Чекатинице и ѡт Радѣѥве х'кере ꙁа .Р. пер(ь)пер(ь), тако и сь нивиѥмь. |[193]Село Бистрица вь Бабоунѣ приданоѥ Калоꙗнѥмь ц(а)ремь, и то дарова крал(ѥ)в(ство) ми С(ве)томоу Геѡригию с нивиѥм', |[194]с водѣничиѥмь, сь сѣнокоси, сь лѣтовищи и сь ꙁимовищи кобиламь и

ѡвцамь, и сь всѣми правинами села |[195]того. Село Гостовша сь цр(ь)квомь, с виногради, сь нивиѥм(ь), сь сѣнокоси, сь ꙁабѣли и сь всѣми правинами ѥго. |[196]Вь всѣхь метохиꙗхь где любо се ѡбрѣтают люде С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Горга, ȣ коки любо жоупѣ или оу гр⟨а⟩доу Скопи или оу чл(овѣ)коу С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ да не соуди никои коѥм(ь) |[197]любо гр⟨а⟩доу, или оу чиѥм селѣ, ни да даѥ ѡтро|[198]ка на нь, ни каꙁньць, ни теп'чии владоущи по дрьжавах' крал(ѥ)в(ства) ми, ни пра|[199]хторь мали, ни соудиꙗ вели ни мали, ни севасть, ни прахторь, ни севасть градски, ни пра... градьскы, ни страже гр⟨а⟩доу, ни соудиꙗ гр⟨а⟩доу, ни соудиꙗ жоупски, ни кнеꙁь жоуп(ь)ски. И кто се наге комоу |[200]кривь чл(овѣ)кь С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ да се при прѣдь игоуменомь и сь игоумновѣмь ѡтроком(ь), да се оуꙁима кои любо дльгь. Ꙗще |[201]ли се наиде игоумень кривѡ соудивь, да иꙁврьжет(ь) се сана. Вь всѣхь метохиꙗхь С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ коꙗ се ȣдава |[202]оудаѥ на цр(ь)ковномь чл(о)в(ѣ)цѣ, или потка, или ѡпаданиѥ, да не оуꙁима никои владоущи крал(ѥ)в(ства) ми, ни иних |[203]г(о)спод(ст)воующи⟨хь⟩ по крал(ѥ)в(ьствоу) ми, раꙁвѣ да си ȣꙁима цр(ь)к(ь)вь на своимь чл(о)в(ѣ)цѣ. Кто ли се ѡбрѣще ѡт владоущих крал(ѥ)в(ства) ми |[204]оуꙁьмь поткоу, или ѡпаданиꙗ, или оудавоу, или глобоу кою любо, или роукоу, или печать или ѡправоу, |[205]да моу ѥс(ть) с(ве)ти Геѡргиѥ Горга и побѣдоносць вь бранѥх вь мѣсто помощи соупостать и да плати .Р. пер(ь)пер(ь). |[206] Да нѣс(ть) котла люд⟨е⟩мь С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, ни надьставе, ни бѣлѣга ни оу комь потворѣ. Поротници да им се не наричоуть люд⟨и⟩е |[207] крал(ѥ)в(ства) ми, ни властельсци, раꙁвѣ люд⟨и⟩ѥ цр(ь)к(о)вни. Поповлꙗне, кои се ѡбрѣтають вь Скопии градѣ под ѡбластию |[208]С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, и вь селѣх и вь всѣх' метохиꙗхь по доуховнои ѡбласти да не метеха никои еп(и)с(ко)пь ни дохо|[209]тка оуꙁети, ни ꙁапрѣщениꙗ поставити на поповѣх' С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, раꙁвѣ архиеп(и)с(ко)поу помень а ексарха|[210]то С(ве)т(о)моу Геѡргию. И тиꙁи попове да дрьже нед⟨е⟩лю ȣ манастири редомь. Єксалима Илиасова или Ꙗнанꙁева, |[211]нетиꙗ ѥго, що любо се ѡбрѣтають или вь Винсцѣ, или вь Прѣсцѣ, или вь Горнѥмь Соулни или вь Сопищех. |[212]где любо се що находи, то все даровахь С(ве)томоу Геѡргию. Єксалима попа Квочила що любо се ѡбрѣта |[213]оу Горнѥм(ь) Соулни, и то даровах С(ве)т(о)моу Геѡргию. Єксоприка да нес(ть) ȣ метохиꙗхь С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, ни да се |[214]продаѥ иꙁьвьнь ни виноградь, ни нива. И кога си чл(овѣ)ка присе⟨ли⟩ль игоумень С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ ѡткоуд любо, или иꙁ' |[215]Грькь или и⟨ꙁ⟩ Срьб'ль или свободна или г(о)сподита, кои ѥс(ть) проводиль .Г. годища беꙁь г(о)сподара, или село насе|[216]лити, все то м(и)л(о)стию крал(ѥ)в(ьства) ми даровах и ꙁаписах(ь) вѣчно ȣ хрисовоуль си новы. И кто се наиде соудивь |[217]чл(овѣ)коу С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ посилиѥмь, и ѡтрока давь на нь, или га плѣнивь беꙁь игоумнова соуда, любо га све|[218]ꙁавь, боуди на нѥмь клетвь Б(о)жиꙗ и всѣх правовѣрных с(ве)тых(ь) ц(а)рь и краль выше писаних, и да плати |[219]оу цариноу .Р. пер(ь)пер(ь). Понѥже бо всака глоба цр(ь)к(о)вна ѥс(ть): роука, печать, послоухь, ѡправа, ѡтбои, потка, |[220] глоба шестыволна, .ВІ. волна м(и)л(о)стию крал(ѥ)в(ьства) ми то все да ѥс(ть) цр(ь)кви, а наводьчи⟨и⟩ нищи раꙁвѣ ѥгово лице. |[221] Ѿт вражде и ѡт дѣвичега раꙁбоꙗ и ѡт конскога провода глоба вса цр(ь)к(о)вна. Вражда да се не оуꙁима или ȣ гр⟨а⟩доу или |[222]оу селоу раꙁвѣ на ȣбици кто ю оучини и то соудомь. Приселице да не плакꙗю метохиѥ С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, ни воло|[223]берьщине. Кто ли се ѡбрѣте ѡт владоущих(ь) оуꙁьмь приселице или волоберьщине, да плати оу цариноу .Т. пер(ьперь). |[224]Даде крал(ѥ)в(ьство) ми цр(ь)кви С(ве)т(а)го

Геѡргиꙗ селище именоуѥмо Доубравице ниже Тавора, с ловищемь рибнымь |[225]и ꙁвѣрнымь, и сь нив(и)ѥмь; блато и доубравица; Доубравице до меге С(ве)т(а)го Димитриꙗ под ꙁабѣломь, и до |[226]дроума ц(а)рева кои гред⟨е⟩ на Пшиню, и до Мела, та поутемь до дѣла, та по дѣлоу до меге С(ве)т(а)го Димитриꙗ. |[227]И тоу посадих(ь) оулиꙗра именемь Добрена и с родомь, и рибара Геѡргиꙗ Грька и с родомь, да ловить рибе |[228]оу томь блатѣ под Доубравицами цр(ь)кви С(ве)т(о)моу Геѡр'гию, а Добрень да рои оулиѥ цр(ь)к(о)вне, а не работе |[229]крал(ѥ)в(ьствоу) ми. И кто оулови оу томь ловищи рибе или ꙁвѣре, да даѥть цр(ьк)ви (sic) четврьто, нь оупросивь игоумена. |[230]Кто ли оулѣꙁе оу ловища таа и по всѣх метохиꙗхь С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ или рибна или ꙁвѣриꙗ беꙁь игоу|[231]мнова бл(аго)с(ло)влѥниꙗ, да ѥс(ть) проклеть ѡт Г(оспод)а Б(ог)а вседрьжетелꙗ (sic) и ѡт пр(ѣ)с(ве)тиѥ Б(огороди)це, и да моу ѥс(ть) с(ве)ти Геѡргиѥ вь мѣ|[232]мѣсто (sic) помощи соупостать ꙁде и на страшномь пришьстви Х(ри)с(то)вѣ, и да плати оу цариноу .Н. пер(ь)пер(ь). |[233]И що ѥс(ть) Пасарелове коупенице оу Соушици и в(ь) Барѡвѣ, и вь Соулни горнѥмь, и вь Сопищех, и вь Кроушопецех', |[234]или вь Скопскои ѡбласти и вь Прѣсци, все то еꙁалимо дахь С(ве)томоу Геѡргию, и ѥс(ть) писано ѡ том |[235]выше. И кто нивоу цр(ь)к(о)вноу поѡреть или врьть оучинить на цр(ь)к(о)вной ꙁемли, да даѥть цр(ь)кви четвр|[236]то. Ꙗко ли беꙁь игоумнова бл(аго)с(ловлѥ)ниꙗ нивоу поѡре или врьть оучини на цр(ь)к(о)вной ꙁемли да плати оу цариноу |[237]ВІ. пер(ь)пер(ь), а врьть и жито да оуꙁме цр(ь)ква. Такожде и ꙁа гоумна ꙁапрѣщаѥм(ь): такожде глоба .ВІ. пер(ь)пер(ь) |[238]а цр(ь)кви жито. И кто вади водомь коꙗ се иꙁводи ѡт цр(ь)к(о)вна мѣста главе, да подас(ть) цр(ь)кви ѡт рала |[239]кьб'ль водоващиноу, и ѡт врьта .В. динара. Ꙗко ли беꙁь игоумнова бл(аго)с(ловлѥ)ниꙗ повед⟨е⟩ кто ѡт цр(ь)к(о)вне главе |[240] водоу да плати .ВІ. пер(ь)пер(ь) оу цариноу, а цр(ь)кви двоиноу да дас(ть). Ꙗко ли сь оупросомь водоу поведе |[241]а водоващиноу оудрьжи, да плати .Г. пер(ь)пер(е), и такожде жито цр(ь)кви двоиноу. И кто лѣсь сѣче и|[242]ли дрьва оу црковномь брьдѣ, да даѥ цр(ь)кви четврьто дрьво. Ꙗко ли беꙁоу(sic) игоумнова бл(аго)с(ловлѥ)ниꙗ сѣче що любо |[243]да плати .ВІ. пер(ь)пер(ь) ц(а)риноу, а цр(ь)кви лѣсь вьсь да моу оуꙁме. И кто ꙗгни на ꙁемли ⟨црьковнои⟩, цр(ь)ква да си оуꙁме |[244]торовниноу на нѥмь ꙁаконноу. Такожде кто и⟨с⟩плани⟨ноу⟩ѥ(sic) на цр(ь)к(о)вной планинѣ да подаѥ цр(ь)кви |[245]травниноу ꙁаконноу. И кто свиниѥ ижироуѥ оу црквных горахь, цр(ь)ква да си оуꙁима на них |[246]жировниноу десети бравь. Ꙗко ли кто оулѣꙁе оу цр(ь)к(о)вна пашища беꙁь игоумнова бл(аго)с(ловлѥ)ниꙗ с кои|[247]мь любо добит'комь да плати оу цариноу .Р. пер(ь)пер(ь), а ѡт тѣх' глобь цр(ь)кви третиѥ. И що помре цр(ь)кви |[248]цр(ь)кви (sic) добитка, тои ꙁимѣ да все плате тиꙁи кои боуд⟨оу⟩ попасли пашища цр(ь)к(о)вна. И постави крал(ѥвство) |[249]ми ꙁабѣль добиткомь С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ ѡт Жаблꙗнь до Колоушине лоуке и до воднѣнскых' и нерѣж'кыхь виноград, и Ве|[250]рихино мѣсто и Драгиѥвь лоугь. И кто ⟨оу⟩лѣꙁе оу тьꙁи ꙁабѣль, или Срьбинь, или Влах(ь), или Бльгаринь, да плати |[251].Р. пер(ь)пер(ь), а цр(ь)кви добит'кь що помре. И где се ѡбрѣта чл(овѣ)кь цр(ь)к(о)вны, и нива, и виноград, и конь, и кои любо до|[252]битькь или живь или мр(ь)твь, да се враꙗ, да моу нѣѥ старине. Ꙗко си га ѥ кто коупиль ѡт кого, или плѣнил(ь) |[253]оу тоуѥи ꙁемли, все да се враꙗ лицемь кь цр(ь)кви, а ѡни да си продавьчиѥ себѣ ищȣть, а никако да нѣс(ть) по|[254]гибѣли цр(ь)к(о)вномоу лицоу, ни ис тоуѥ ꙁемлѥ да моу нѣс(ть) роуке. Игоумень да се не поꙁива беꙁь книге ц(а)р(ь)ске. |[255]Ꙗпоклисиаринь да не стаѥ оу монастири

С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ. Ꙗко ли кто оуведе апоклисара оу монастирь, да ѥс(ьт) |[256]проклеть ѿ Г(оспод)а Б(ог)а вседрьжителꙗ и ѿ пр(ѣ)ч(и)стиѥ Б(огороди)це, и да га оубиѥ с(ве)тыѥ(sic) Геѡргиѥ и да моу ѥ соупьрникь ѕде и на |[257]страшномь соудищи Х(ри)с(то)вѣ и да плати оу цариноу .Р. пер(ь)пер(ь). Аѥ ли апоклисариѥ силомь оулѣѕоуть такожде |[258]клетва да ѥс(ть) на них, и да се изьжденоуть биюке и ѡсрамоѥени. На люд⟨е⟩хь цр(ь)к(о)вных цр(ь)ква да оуѕима .И. Д. динар(ь). Всакоу главоу торовщиноу |[259]и травниноу. И ч(овѣ)коу цр(ь)к(о)вномоу прѣстои .И. динар(ь). Всакоу главоу да оуѕима цр(ь)ква на своих(ь) люд⟨е⟩хь: ѿ .Ѕ. воловь |[260].Г. пер(ь)пер(е). И безь соуда да се не изводи цр(ь)к(о)вни ч(овѣ)кь ис цр(ь)к(о)внаго села. И аще го поѕове инамо кто на соудь да моу ѥс(ть) |[261]прѣстои .И. динарь. И що присели кои либо игоумень свободьна, кои моу ѕаконь оупише да стои на томь, да |[262]си не потвара ѕаписаниѥ. Ꙗко самохотию(sic) кто оуѕлюби цр(ь)к(о)вь и придеть да ѥс(ть) ть ч(овѣ)кь свободьнь ѿ всѣх(ь) работ(ь) |[263]кр(а)л(ѥ)в(ьства) ми. И колици се ѡбрѣтають Власи оу С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, да имь ѥс(ть) |[264]ѕаконь С(ве)т(а)го Симеѡна (sic) и С(ве)т(а)го Сави, що и милешевьским развѣ цр(ь)кви бѣдбоу .Г. д(ь)ни оу годищи. И колици се ѡбрѣтають Власи оу С(ве)т(а)го Влахомь и стоудениц(ь)скымь, и да ѡроу д(ь)нь бѣдбе; |[265]и що поѡроу тако и да пожню, и сѣно да косе ѿ кроуга воѕь. И Храница по тьстнинѣ ѡблюби цр(ь)квоу да ѥс(ть) |[266]цр(ь)к(о)вни воиникь оу ѕаконь с(ве)т(а)го Сѵмеѡна(sic) и с(ве)т(а)го Савы, и да им[ь се] кони не товаре и товара и да не воде. И поповсци |[267] с(ы)нове кои книгоу не изоучe да соу сокалници а да се не померопше. И да крал(ѥ)в(ьство) ми Добрька сь братомь Драгоулинѡм(ь) |[268]да ста сокалника С(ве)т(о)моу Геѡргию. И панагюрь прѣжде оурежденьı с(ве)тымь Романѡм(ь) ц(а)ремь да стаѥ но(емь)бра .К. |[269]да си ставе настоѥщи игоумениѥ где имь ѥс(ть) хотѣниѥ, и да га беру цр(ь)кви .И. д(ь)ни. И всаки кто приходи |[270]на нь, любо Грькь или Бльгаринь, или Срьбинь, Латинь, Арбанасинь, Влахь, да дава ѕаконоую царинoу |[271]ꙗкоже 8 Хтѣтовои и оу Грачаници и всѣх(ь) цр(ь)квах(ь) иних(ь). И кефалиꙗ да не метеха на панагюри ни све|[272]ѕати ни доходка оуѕети коѥго любо, ни кои влад⟨а⟩л⟨ь⟩ць, нь самь игоумнь да ѥс(ть) кефалиꙗ панагюроу, |[273]и всакоу главоу оуѕимати. И всаки доходькь що се оучини на томь панагюри то все да оуѕима цр(ь)к(о)вь, |[274]а ѿ вражде половиноу. А вьѕбраниви ц(а)риноу, или оукрадь, или прѣтвориви сиꙗ вишеписаниꙗ, да |[275]моу ѥс(ть) мьстникь с(ве)ты Геѡргиѥ ѕде и вь придоущимь вѣцѣ, и да моу ѥс(ть) вь бранех(ь) вь мосто(sic) помощи соу|[276]постать, а такови да плати .Р. пер(ь)пер(ь). Вѣдомо боуди ꙗко изнесе прѣд крал(ѥ)в(ьство) ми архимоудрить Ни|[277]кодимь ѕаписаниꙗ и хрисовоуле с(ве)тых(ь) и правовѣрних(ь) ц(а)рь и крал(ь) више писаних(ь). И видѣ крал(ѥ)в(ьство) ми ѕапис(а)|[278]ниꙗ ихь и хрисовоуле ѡбетшавшеѥ ѿ многых(ь) лѣть молми изгрьѕене, изьмнене, издрьте, ꙗко не мо|[279]щи ѥ томоу проч(и)тати се. И бл(а)говолихь ѡ нихь, и оумоль ч(ь)ст(ь)наго игоумена С(ве)тыѥ Б(огороди)це Лаври стоудениц(ь)скиѥ |[280]Савоу и Николоу Ѿпарешоу и дꙗка крал(ѥ)в(ьства) ми Дабишоу, емоу же реч⟨е⟩ крал(ѥ)в(ьство) ми та вса своѥю роукою исписати |[281]и прѣложити ветха писаниꙗ ѿ грьч(ь)скыхь и бльгар(ь)скыхь хрисовоульь, исписати тѣхь вьсѣх(ь) ветхыхь на |[282]сии новы хрисовоуль. Сиꙗ вса дарованнаꙗ с(ве)тыми и правѡвѣрними ц(а)ри и кралии, и проложена(sic) крал(ѥ)в(ьствомь) ми |[283]и доробанаꙗ(sic) ѿ прочихь властельь оу помень, или ѕа гробь, или хариѕмо, та вса да дрьжи С(ве)ты Геѡргиѥ Горга |[284]и побѣдоносць вь бранех, и вь нимь настоѥщии чьстны архимоудрити ѡбꙗвлѥниѥм(ь) сего хрісовоула,

|[285]понѥже да га има крал(ѥвьство) ми ходатаꙗ и помощника вь напастехь и ратехь ибо вь многых(ь) прискрьбных' |[286]мѣстехь помощникь теплы ѡбрѣте с(е) крал(ѥвьствоу) ми. И ѿ работникь крал(ѥ)в(ьства) ми, посилаѥмыхь по вса врѣмена |[287]по жоупахь и по градѣхь крал(ѥ)в(ства) ми брати и вьсприматі что, да не оулаѕеть, ни ѕабавлꙗють, ни да пако|[288]стеть метохыꙗмь и селѡмь ни люд⟨е⟩мь С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ, и кои соу по жоупахь крал(ѥ)в(ства) ми ни(sic) правинами |[289]С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ Горга и побѣдоносца вь бранехь ни прахторь, ни кнеѕь, ни севасть, ни винарь, ни комись, |[290]ни страторь, ни поѕовь, ни изьгончиꙗ градоу, ни писць, ни воловерь, ни апод⟨о⟩хиꙗрь, ни геракар(ь), ни псарь, |[291]ни десеткарь пчелны, ни десетка ѡвчега, ни травнине, ни слоновщине, ни комода, ни митате, ни |[292]наметка житнаго ни винога, ни месного, ни сирьного, ни ч(овѣ)ка гар⟨е⟩псати, ни коꙗ, ни вола, ни ѡсла |[293]ни ино ч'то. Бл(а)говолѥниѥмь крал(ѥ)в(ьства) ми вса проста и ѡсвобождена вь вѣчноу свободоу С(ве)т(о)моу Геѡргию |[294]Горгоу и побѣдоносцоу вь бранехь. И то все м(и)л(о)стию крал(ѥвьства) ми повелѣхь вѣчно ѕаписати оу хрисовоуль |[295] сіи, ꙗко да никтоже ѿ таковыхь да не смѣѥть вьлѣсти вь люд⟨и⟩ С(ве)т(а)го Геѡргиꙗ скопьского, ни ино |[296]что поѥти на всакиѥ работи крал(ѥ)в(ьства) ми да ѥ свободно и оутврьждено подарованиѥмь сего хрисовоула донде |[297] Сл(ь)нце на Ѕемлю сиꙗѥть. И по смрти крал(ѥ)в(ьства) ми, кого Б(о)гь изволить и поставить ѥго на столѣ крал(ѥ)в(ьства) ми, |[298]или с(ы)нь крал(ѥ)в(ьства) ми, или оуноукь, или кто годѣ ѿ соуродникь крал(ѥ)в(ьства) ми, да не раѕорить ни поперетъ сего хрісовоула, |[299]нь паче да дароуѥть и понавлꙗѥть ꙗко же ѥс(ть) лѣпо и прилежно творити с(ве)тым(ь) и правовѣрним(ь) ц(а)ремь и крал(ѥ)м(ь). |[300]Кто ли се ѡбреще оухищрениѥм(ь) диꙗволѥмь прѣтворивь единоу чрьтоу ѿ сихь вишеписанихь 8 семь |[301]хрисовоулѣ, того да искоусить Г(оспод)ь Б(ог)ь праведнимь соудомь своимь вь симь вѣцѣ и вь боудоущемь, и да |[302]⟨ѥсть⟩ проклеть ѿ Г(оспод)а Б(ог)а вседрьжителꙗ и ѿ С(ве)тыѥ Троице, Ѿ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оу)ха и пр(ѣ)ч(и)стиѥ ѥго м(а)т(е)ре Б(огороди)це и |[303]сило⟨ю⟩ ч(ь)ст(ь)наго и животворещаго Кр(ь)ста и с(ве)тых(ь) беспльтных(ь) силь, и с(ве)т(а)го Пр⟨ѣ⟩дт⟨е⟩че и Кр(ь)ст(ите)лꙗ Іѡ(ана), и |[304]с(ве)тых(ь) .Д. х(ь) ev(аг)г(е)листь, и ѿ .ВІ. врьховных(ь) ап(о)с(то)ль и ѿ .ТИІ. с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ць никеискых(ь), и ѿ всѣх(ь) ап(осто)ль и прор(о)кь и |[305]м(оуче)н(и)кь и с(ве)т(ите)ль и постникь, и сихь правовѣрных(ь) ц(а)рь и краль више писаных(ь), и аще ѥ грѣшно ѥс(ть) крал(ѥвство) ми, |[306]и ѿ крал(ѥ)в(ьства) ми да ѥс(ть) анаѳема, и да ѥсть причестник(ь) ѿврьгших се Х(ри)с(т)а, Арии и Несторию и Юдѣ предате|[307]лю, и рекшихь: „Крьвь ѥго на нас(ь) и на чедѣхь наших(ь)". А ѿ таковихь да приметь гнѣвь и наказа|[308]ниѥ ѿ крал(ѥ)в(ьства) ми и да плати оу ц(а)риноу .Ф. перперь. А люде цр(ь)к(о)вны да работають оу ѕаконь |[309]С(ве)т(а)го Сѵмеѡна и С(ве)т(а)го Савы. Вь лѣт(о) Ѕ.Ѿ.И.

[a] *Спом. на Мак.* I, 221, у нап. [ay]) упозоравају на име попа Квочила у реду 108. Међутим, сви су превидели избледело слово Є на почетку ове речи. Да ли је погрешио писар или преписивач?

93

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ О КЕЛИЈИ СВЕТЕ ПЕТКЕ У ТМОРАНИМА

(око 1300)

Краљ Стефан Урош II Милутин после заузимања „Скопске стране“ враћа манастиру Хиландару келију Св. Петке у селу Тморанима. Келију је основао протосевастПрибо у дане „Асена цара“ а краљ Стефан Урош I даровао Хиландару. Када је Урош I изгубио Скопље, „одступила“ је и келија Св. Петке од Хиландара.

Оригинал у АХС под бр. 6, топографска сигнатура А 3/2, написан на пергаменту ширине 240, дужине 665 мм, црним мастилом, уредним уставним писмом у 62 реда рачунајући и потпис. Крстови на почетку, пре и после потписа, иницијал и потпис исписани су црвеним мастилом. Испод текста налази се потпуно развијена плика са два прегиба и по пет прореза за врпцу висећег печата. До 2. октобра 1998. на хрисовуљи је био причвршћен на црвеној неуплетеној врпци, провученој кроз само два прореза, очигледно премештен, златан печат цара Стефана Душана. Печат се лако покретао по врпци. Наведеног дана печат се, услед претходне хаварије хемијским средствима, у руци Синдика одвојио од врпце, али се налази у истом омоту са исправом. Пречник печата је 35 x 36 мм. На аверсу је лик владара у тзв. византијском реперезентативном ставу, који клечи на јастучету. На глави је круна, ширег обода са којег висе препендулије, благо нагнута на десну страну лика. Легенда у пољу тече хоризонтално у пет редова, прескаче фигуру владара и гласи: † **Ѡ ХР⟨И⟩СТ|[2]Е БОꙀЕ ПР⟨А⟩|[3]ВОВЕР НИ ЦА|[4]Р СТЕФАНЕ ВСЕ |[5]ꙀЕМЛИ СРПС⟨КЕ⟩**. На реверсу се налази фигура св. Стефана у клечећем ставу на постољу сличном владарском на аверсу. Легенда

93

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ О КЕЛИЈИ СВЕТЕ ПЕТКЕ У ТМОРАНИМА

(око 1300)

Краљ Стефан Урош II Милутин после заузимања „Скопске стране“ враћа манастиру Хиландару келију Св. Петке у селу Тморанима. Келију је основао протосеваст Прибо у дане „Асена цара“ а краљ Стефан Урош I даровао Хиландару. Када је Урош I изгубио Скопље, „одступила“ је и келија Св. Петке од Хиландара.

Оригинал у АХС под бр. 6, топографска сигнатура А 3/2, написан на пергаменту ширине 240, дужине 665 мм, црним мастилом, уредним уставним писмом у 62 реда рачунајући и потпис. Крстови на почетку, пре и после потписа, иницијал и потпис исписани су црвеним мастилом. Испод текста налази се потпуно развијена плика са два прегиба и по пет пропреза за врпцу висећег печата. До 2. октобра 1998. на хрисовуљи је био причвршћен на црвеној неуплетеној врпци, провученој кроз само два прореза, очигледно премештен, златан печат цара Стефана Душана. Печат се лако покретао по врпци. Наведеног дана печат се, услед претходне хаварије хемијским средствима, у руци Синдика одвојио од врпце, али се налази у истом омоту са исправом. Пречник печата је 35 х 36 мм. На аверсу је лик владара у тзв. византијском реперезентативном ставу, који клечи на јастучету. На глави је круна, ширег обода са којег висе препендулије, благо нагнута на десну страну лика. Легенда у пољу тече хоризонтално у пет редова, прескаче фигуру владара и гласи: † Ѡ ХР⟨И⟩СТ|[2]Е БОЅЕ ПР⟨А⟩|[3]ВОВЕР НИ ЦА|[4]Р СТЕФАНЕ ВСЕ |[5]ЅЕМЛИ СРПС⟨КЕ⟩. На реверсу се налази фигура св. Стефана у клечећем ставу на постољу сличном владарском на аверсу. Легенда

у пољу тече хоризонтално, прескаче фигуру светитеља, распоређена је неравномерно у четири реда и гласи: †С⟨вети⟩ |[2]Стефан |[3]е прво⟨ȣ⟩ |[4]ченик | орг. Последња реч је теже разрешена, јер вероватно представља деформисани израз *архидијакон*, а слово *к* у речи првомученик подељено је у два реда, што је наводило на читање *сорг̄* м. *орг̄*. Григорович (в. Лит.) напомиње да на исправи нема печата. На полеђини је белешка XIV века: **Хрисоволь крал(а) ȣроша ꙁа село Тморани ȣ Скопи**. Белешка монаха Никандра: Сеи хрисовȣль есть кралѧ Стефана Оуроша II (дописано у XX веку: Милутина) и дань есть монастырю нашемȣ и пишеть в' немь како дарȣеть село Тморани оу Скопиѧ с' церковію Светыѧ Петкы со всѣми окресности еѧ, и оутверждаетъ хрисовȣлемь симь тамошнѧѧ. Руком XX века: Бр. 10.- Репродукције печата: Ивић, *Стари српски печати*, 25, бр. 15-16, т. III (дубровачки примерак идентичног типара); Мошин, *Повеља краља Милутина*, ГСкНД XIX, 72, сл. 4. Кораћ, *Повеља*, 141-165; Синдик, *Српски печати*, с. 234, нап. 31, сл. 27, 28. - Опис повеље: Синдик, *Српска акта*, 21-22. - Фотографије: Севастјанов: I, № 1; АСАНУ 7903-а/5 и 8876.В.20; НБС Ф 2741; АС (филм).

Изд.: Флоринскій, *Афонскіе акты*, 22, № 27 (извод, дат. око 1300); Стојановић, Споменик III, 12-13 (дат. око 1300); Новаковић, *Зак. спом.*, 391-393 (дат. око 1300); Korablev, *Actes de Chil.* II, 400-402, № 9 (дат. око 1300); Петров, *Протосеваст Прибо*, 521-533 (са коментаром); *Спом. на Макед.* I, 251-260 (са коментаром).

Лит.: Григорович, *Очерк путешествия*, 41, № 7.

Исправа је без датума. Предложени датум приближно се одређује на основу података у повељи да је поклон учињен после Милутиновог освајања Скопља и орођавања са византијском царском породицом. Палеографско - филолошка занимљивост ове исправе је појава писања ю место ȣ или оу (страню, ѡ(ть)цю, ц(а)рю) и ѫ (грѫдомь).

\+ \+ \+

† Понеже ѡбрѣте кралевьство мыи, ꙗко г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь ми ѡ(ть)ць, с(ве)то почив'ши крал(ь) приложі|[2]ль бѣше манастироу С(ве)тои Б(огороди)ци оу С(ве)тои Горѣ, Хилан'дароу, оу Скопьскои |[3]странѣ, вь мѣстѣ рекомѣмь Т'моране келию С(ве)те Пет'ке, кою ѥ быль сьꙁда|[4]ль нѣкто протосѣвасть ꙁагорьскыи Прибо вь дни Ꙗсѣна ц(а)ра. И пакь бѣ|[5]ше таꙁи келиꙗ ѡтстоупила ѡт манастира кьгии и Скопиѥ бѣше ѡтстоу|[6]пило ѡт кралевьст'ва нашего. Да кьдыи пакь прѣѥ крал(е)вьство ми Скопьскȣ |[7]страню (sic), тьди пакь повратихь манастироу вьише реч(е)н'ноую келию да си |[8]ю дрьжии ⁖ И понеже Б(ог)ь пакыи иꙁволи и створи соуродьство с крал(е)в(ь)ство|[9]мь ми, и прѣвисокы ц(а)рь Грькомь, и быс(ть) родитель кралев(ь)ствоу ми и даро|[10]ва ми Скопьскоу страню, тѣм'же и крал(е)вьство ми ꙁаписа си хроусовȣль вь |[11]свршеноѥ подание и вь оутврьждениѥ ⁖ Такожде се и оумоли крал(е)в(ь)ство ми |[12]г⟨оспо⟩д⟨и⟩ноу и ѡ(ть)цю ми ц(а)рю с(ве)томоу да се оустворить ꙁаписаниѥ ꙁлатопечат'ное |[13]ѡт лица с(ве)т(а)го ц(а)р(ь)ства ѥго вь оутврьж⟨д⟩ениѥ вь боуд⟨оу⟩щеѥ вѣкы, и да има выше|[14]реченнию келию манастирь рекоми Хилан'дарь сь всѣми правинами и сь |[15]ѡб'дрьжаниѥмь что си ѥс(ть) имала ѡт х'тытора ѡногаꙁи Ꙁагоранина, |[16]или ѥ кто и послѣ приложиль что: наипрьво виноград ѡколь

цр(ь)кве что |[17]ѥс(ть) цр(ь)кьвь насадила, и людиѥ цр(ь)кьныи что си имаю виноград и что си хоте |[18]насадити; и оу селѣ оу Ворашах ꙁем(ь)ле коупленице на четири мѣста на .Р. |[19]к'б'ль и ѡколь Пет'кова кр(ь)ста ꙁем(ь)ле ꙁад(оу)шьне на .ЕІ. к'б'ль, и оу Т'морах' (sic) |[20]нивиꙗ на .КЅ. ꙁев'гарь ⁖ И пакь крал(е)в(ь)ство ми ѡгледа ѥре мало им⟨а⟩ть ꙁем(ь)ле |[21]келиꙗ С(ве)те Пет(ь)ке, и ѡбрѣте се ꙁем(ь)ла по ѡнои странѣ Велике оу Свиновѣхь |[22]коупленица хтитора сиѥꙁи келиѥ протосѣваста Приба, ноу (sic) ѥс(ть) была ꙁа|[23]валена врѣмен'ными прѣмѣницами. Да кьди ю ѡбрѣте крал(е)в(ь)ство |[24]мии оуꙁехь ю оу ц(а)риноу, і иꙁискахь ю ѥре не би ничиꙗ бащина, нь ю ѥс(ть) коупи|[25]ль протосѣвасть Прибо ѡт Ꙗрьбела и ѡт Калогюр'га. И ѡщѣпихь ѡт те|[26]ꙁи ꙁем(ь)ле и дахь манастироу на триста великыих к'бль, а ѡстат'не оудрьжа|[27]хь оу ц(а)риноу ⁖ Ꙗ се меге тоиꙁи ꙁем(ь)ли: ѡт Горьнега краꙗ на Братил'ць |[28]на врьвоу на Цр(ь)квище и ѡт Цр(ь)квища на Ц(а)ревь поуть и тоу межьни|[29]кь и ѡт Дол'нега краꙗ на тополоу и на поуть како гред⟨е⟩ оу Таборь и тȣ|[30]межьникь, и прѣс поуть на кроушькоу ⁖ И такождеимь прило|[31]жи крал(е)в(ь)ство ми гороу да си сѣкоу лаꙁове и что си соу раст'рѣбили |[32]цр(ь)к(о)вни людѥ. Ꙗ се меге оу горѣ: на Манотино селище, и прѣꙁь дѣль |[33]на Соушицоу, и на Липьць Грьдоманов ⁖ Ꙗ се люд⟨и⟩ цр(ь)ков'ни коихь да |[34]крал(е)в(ь)ство ми манастироу: Десиславь и ꙁеть моу Рад. Ꙗнь, Берисла|[35]вь, ꙁеть моу Драгиꙗ, и дроуги моу ꙁеть Тоудорь, Драгославь ꙁет' моу |[36]Витань, Смѣдь, Станько, шоура моу Добре, Братиꙗнь, Кѵриꙗкь, |[37]Радинь пашеногь моу Драгиꙗ. Тиꙁи в'си ѡтроци. Ꙗ се парици: |[38]Грьдь, с(ы)нь моу Стань ковачь, и ꙁет моу Драгиꙗ, Нико и ꙁеть моу |[39]Добрень, Блаꙁ'но, Мирень, брат моу Моурьтать, Брат'ко, Прьве |[40]Гроꙁѣи, Добре и брат моу Драгиꙗ, Nѣгославь, Братославь, Беро, |[41]Драгославь и ꙁеть моу Иванько, Волень и брат моу Стань и ꙁеть |[42]моу Драгиꙗ, Срьдань, Никола, Калимань, Владьць, Nѣго, Ти|[43]хо, Коста, Стань Радинь, Владь, пашенога оудовица Моме|[44]на и ꙁ дѣцами си, дроуга оудовица Братославла жена и ꙁ дѣцами |[45]сии ⁖ И кь семоу же оуствори крал(е)вьство ми м(и)л(о)сть сиѥꙁи келии и сь всѣ|[46]мь и лоуд⟨е⟩мь да ѥс(ть) свободно ѡт всакыих работь крал(е)в(ь)ства ми малихь и вели|[47]кыихь коѥ бывѫють по врѣменеви или оу градоу или по ꙁем(ь)ли. И |[48]дани никоѥре да не приплакаю ни ꙁем(ь)ломь ни ꙁ'грѫд(о)мь ни мале ни |[49]велике, ни ѡброка никак'вѫ. И ꙁлѫто ц(а)р(ь)ско дѫ им' се не нѫмеке. И кефа|[50]лиꙗ градьскыи да не има ѡбласти тамо ни инь вл⟨а⟩д⟨аль⟩ць никои. И власте|[51]линь кто любо и ѡт соуродьникь моихь аке оулѣꙁе тамо и ꙁабавить |[52]что, да плати крал(е)в(ь)ствоу ми .ВІ. волни. И сиѥ приношениѥ приложи |[53]крал(е)-в(ь)ство ми на прѣпокоище братиꙗмь домоу С(ве)тыиѥ Б(огороди)це хилань|[54]дарьскыиѥ ⁖ Да иже дасть Б(ог)ь г(оспод)ьствовати по крал(е)в(ь)ствѣ ми или с(ы)нь |[55]крал(е)в(ь)ства ми или соуродьникь крал(е)в(ь)ства ми или нѣкто си ине стране кто |[56]име дрьжати Скопьскоу страноу аще кто дрьꙁ'неть и раꙁорить |[57]сиѥ моѥ ꙁаписаниѥ таковомоу да ѥс(ть) мьстительца (sic) пр(ѣ)ч(и)стаꙗ ми Б(огороди)ца |[58]хиланьдарьска на страш'номь соудищи Х(ри)с(то)вѣ и да ѥс(ть) проклеть ѡт |[59].ВІ. с(ве)тыих ап(о)с(то)ль врьховныхь и ѡт седьмьдесеть и ѡт триста и ѡсмь|[60]на десете с(ве)тыих ѡ(ть)ць прьваго сбора иже вь Никеи и ѡт г(осподи)на ми с(ве)т(а)го |[61]Симеѡна и ѡт кирь Савыи, и ѡт мене грѣш'наго да ѥс(ть) проклеть вь си |[62]вѣкь и вь боу⟨доу⟩щии ⁖

† СТЕФ(А)НЬ ОУРОШЬ В Х(РИ)С(Т)А Б(ОГ)А БЛАГОВѢРНЫ КРАЛ(Ь)

І САМОДР(Ь)Ж(Ь)ЦЬ ВСѢХ(Ь) СР(Ь)ПЬ(С)КЫХ(Ь) ꙀЕМ(Ь)ЛЬ И ПОМ(О)Р(Ь)СКІХЬ†

94

ФРАГМЕНТАРНИ СПИСАК ИМЕНА ДУБРОВАЧКИХ СТАНОВНИКА

XIII век, друга половина.

У фрагменту је сачувано око 30 имена дубровачке властеле, свештеника, монахиња, име једног мајстора и једног Которанина.

Списак имена Дубровчана написан је на једном комаду пергамента, чија је полеђина искоришћена за бр. **95** ове збирке (писмо Поповске општине Дубровнику). Чува се у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 995). Опис в. под бр. **95** ове збирке. Обрезивањем пергамента за нову сврху пресечен је стари списак са горње и доње ивице; на бочним странама је неоштећен и слова се правилно преносе из реда у ред. Написан је уставним писмом које показује архаичне особине, због чега је фрагмент датиран у XI и XII век.
- Уп. Чремошник, *Босанске и хумске повеље,* 141. - Фотографија: АИИ, Ф II, 3/341.

Изд.: Šafařik, *Pamatky* 1, № 2 (дат.: „прастари"); Miklosich, *Mon. serb.,* 6-7, № 11 (дат. XII век); Smičiklas, *Dipl. zb.* II, 126-127, № 121 (дат. 1169-1170); Стојановић, *Пов. и писма* I-2, 413, № 1022 (дат. око половине XII в.).

Нереално високо датирање на основу несигурно утврђених палеографских критерија исправио је Јиречек (*Уговор Стефана Првовјенчанога* 306-309, и *Die mittelalterliche Kanzlei,* 166) на основу просопографских података. Добар део имена познат је из других извора из

средине и треће четвртине XIII века (уп. напомене уз текст). Није нађено неко вероватно објашњење врсте и карактера акта из кога је овај фрагмент исечен. Он се свакако налазио у рукама дубровачких суседа из Попова поља. На крај повеље са списком лица која се заклињу не може се мислити због присуства имена жена, које у таквим пословима никад нису учествовале. Највероватније је у питању одломак неког документа употребљеног на станку са Пoповљанима. Из извора с почетка XIV века познато је да су на станку учествовали писари обе стране и да су одлуке писмено утврђиване.

...вовикь, Пилипь Певенѣжикь[а], [Т8дьр]ь |2Мaѵадаси⟨к⟩ь Ж8нь Сьтражьва, д8м|3ь Матѣо Л8ѵикь[б], Матѣша Радосьлав|4икь, Марьтинь Соѵибабикь[в], Ж8рьг|5ь Которанинь[г], кал8дьрица оть Врьт|6оломѣѣ, Пальма Пик8ларевикь[д], Р8|7синь Болесьлавикь[ђ], Пилипь Мовьрѣш|8икь[е] Марьтоо [Кѣли]никь Петрь Пик8|9ла[ре]викь[ж], Дьр[аг]8нь моистрь, Вьл|10 ....[з] Жань Г8лѣревикь, Коле|11ньда [Нать..]ро...рьа ..[и] Т8дьрь Ра|12[с]тикь[ј], д8мь Томашь [Кр]8новикь, Дьмитрь |13Тихославикь, Ѣковь Кашица, опатица ѡт |14Семиюна, мала сесьт⟨р⟩а Врьсаика кьки, |15Богьдань [Пи]жиновикь[к], Миха Гамо, Бaль|16де Грьг8ровикь, П8скь Беньѵ8ликь[л], Ѣ|17ковица Ѵикьлина, Пакьрать Маньдерови|18кь, Вьласи Расьтикь, Бисьти Гатальд[икь][љ].

а) Исти у уговору с Михаилом Асеном, 1253. Phylippus de Picinigo је још 1278. имао виноград у Ријеци дубровачкој. (Јиречек, н.д. 308).
б) Presbyter Matheus Luce викар дубровачког епископа - у уговору с Марком епископом, представником дукљанског кнеза од 1242. год. још једном у писму од 8. априла 1251(н. д. 307).
в) У уговору 1253. год. (н. м.).
г) Син овог познатог властелина Jacobus Georgii de Catarino живео је још 1278/1279. г. (н. д. 308).
д) У уговору из 1253. г. (н. д. 307).
ђ) Rossinus de Ballisclaua 1265. г., поклисар у Венецији (н. д. 308).
е) У уговору из 1235. г. (н. д. 308).
ж) Petrus de Pecorario, био је жив још 1278-1280. г. (н. д. 308).
з) Миклошич и Стојановић: Вьл.... Место је оштећено, што важи и за претходно име.
и) Коленда Ломпиновић, у уговору из 1253. (н. д. 307).
ј) Син Тудора Растића Elias Theodori de Rasti - 1279. г. (н. д. 308).
к) Bogdanus de Pisino, живео је још 1278-1280. г. (н. д. 308).
л) Fuscus Binçole, живео је још 1278-1280. (н. д. 308).
љ) Bistius Getaldi, живео је још 1278-1280. г. (н. д. 308).

95

ПИСМО ПОПОВСКЕ ОПШТИНЕ КНЕЗУ И ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(XIII век, трећа четвртина)

Пoпoвљани одговарају Дубровчанима да неће доћи на станак на дубровачкој страни Ријеке (Омбле), где није „закон", и предлажу станак у Затону на Ђурђев дан.

Оригинал у ДАД, LXXVII Dipl. et acta 3/Беч 995), написан на неправилно сеченом пергаменту ширине 157, дужине 111 мм, црним мастилом, неуредним писмом хумске школе средине и друге половине XIII века у 14 редова. Текст је исписан као палимпсест на комаду пергамента који је некад садржавао један други опширнији акт. Док је страна на којој је текст писма састругана, на полеђини се налази фрагментарни списак дубровачких становника (в. бр. **94** ове збирке). - Опис: Чремошник, *Босанске и хумске повеље*, I, 140-142. - Фотографија: АИИ Ф II 3/342

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 11, № 11; Šafařik, *Památky*, 1, № 1; Miklosich, *Mon. serb.*, 7, № 12 (дат. 1100-1200); Kukuljević, *Dipl. zb.* II, 85, № 114 (дат. 1169-1170); Smičiklas, *Dipl. zb.* II, 126, № 121 (дат. 1169-1170); Стојановић, *Пов. и писма* I, 31, № 31 (дат. XIII век). Факсимил: Чремошник, *Једини палимпсест*.

И ова исправа је датирана врло високо и сматрана је једним од најстаријих српских докумената. Датирање писма зависи од датирања старијег акта на пергаменту употребљеном за исписивање овог текста. Кад је Јиречек (в. бр. **94** ове збирке) утврдио да су имена на полеђини писма из средине и друге половине XIII века, постало је јасно да ни писмо Поповске општине не може бити старије. Тачан terminus ante quem је немогуће утврдити; врло је вероватно да писмо није настало много доцније од првобитног акта чији је пергамент искоришћен.

† Ѿт Поповьске опькине кнезꙋ дꙋбровьк|[2]омꙋ и градьскои о⟨п⟩кинѣ. То ере смо ꙋгово|[3]рили станькьм о ꙋзьмѣхь ꙋ недѣлꙋ, |[4]да ви ни сте[а] рекли да се станемо на ⟨о⟩нои |[5]странѣ Рѣке. Некемо ⟨о⟩ти кь вамь на онꙋ |[6]странꙋ дѣ ни нѣ законь, дѣ ви Радослав|[7]ꙋ давьше рꙋкꙋ тере га везазсте. Да ⟨а⟩ко |[8]кемо правомꙋ станькꙋ: ꙋ ки дьнь Дꙋрь|[9]девь дьнь ꙋ тьде д(ь)нь да се станемо ꙋ зат|[10]онѣ, дѣ имамо властельскꙋ потрѣ|[11]бꙋ. И кака є ваша правина, ꙋговористе д|[12]а пꙋтника прѣдаде Трьстениvане на с|[13]таньцѣ, тере [б]е[б] Климѣ Никевикь Храни|[14]шꙋ ꙋ градь привель. Бог ви даи здравие.

[а] Досадашња издања: **ви нисте**, док ми разрешавамо: **ви ни сте**, у смислу: ви сте нама рекли...
[б] Досадашња издања су слово после **тере**, различито разрешавала. Ми предлажемо: **бе**, у смислу: беше Климе Никевик Хранишу у град привео, итд.

96

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ ВЛАСТЕЛИНУ ИРИЦИ

(1276-1314)

Краљица Јелена поклања село Храстије у Зети властелину Ирици, под условом да верно извршава своје обавезе.

Оригинал није сачуван. Изричит спомен повеље налази се у Светостефанској хрисовуљи, где пише:

|f. [27а] **Село оу Расѣ Тоушимлꙗ, и оу Зетѣ Храстиѥ, ѡбрѣтохь записа ѡ(ть) цемь ми и м(а)т(е)рию и сь моимь х҄тѣникмь Ирици, ꙗко да им҄ се не оуз҄моу развѣ невѣре. Да крал(ю)вьствоу ми изневѣрише се. Зато оузьмь ихь и запис(а)хь цр(ь)кви С(ве)т(а)го Стефана.**

Не може се са сигурношћу одредити датум издавања те несачуване повеље. Највероватније је, да је краљица Јелена после смрти краља Стефана Уроша I, када је управљала Зетом доделила на коришћење властелину Ирици село Храстије у Зети, под истим условима под којим је то раније учинио краљ за село Тушимљу у Расу. Будући да краљ Стефан Урош II Милутин спомиње и своју вољу у вези с тим поклоном, можда би се издавање повеље могло сузити на време између 1282 (долазак Милутина на престо) и 1314. године (смрт краљице Јелене). Уп.: бр. **125** ове збирке, означени fol.

И ова исправа је датирана врло високо и сматрана је једним од најстаријих српских докумената. Датирање писма зависи од датирања старијег акта на пергаменту употребљеном за исписивање овог текста. Кад је Јиречек (в. бр. **94** ове збирке) утврдио да су имена на полеђини писма из средине и друге половине XIII века, постало је јасно да ни писмо Поповске општине не може бити старије. Тачан terminus ante quem је немогуће утврдити; врло је вероватно да писмо није настало много доцније од првобитног акта чији је пергамент искоришћен.

† Ѡт Поповьске опькине кнезȣ Дȣбровьк|[2]омȣ и градьскои о(п)кинѣ. То ере смо ȣгово|[3]рили станькьм о ȣзьмѣхь ȣ недѣлȣ, |[4]да ви ни сте[а] рекли да се станемо на (о)нои |[5]странѣ рѣке. Некемо (о)ти кь вамь на онȣ |[6]странȣ дѣ ни нѣ законь, дѣ ви Радослав|[7]ȣ давьше рȣкȣ тере га везазсте. Да (а)ко |[8]кемо правомȣ станькȣ: ȣ ки дьнь Дȣрь|[9]девь дьнь ȣ тьде д(ь)нь да се станемо ȣ Зат|[10]онѣ, дѣ имамо властелькскȣ потрѣ|[11]бȣ. И кака е ваша правина, ȣговористе д|[12]а пȣтника прѣдаде Трьстенинане на с|[13]таньцѣ, тере [б]е[б] Климѣ Никевикь Храни|[14]шȣ ȣ градь привель. Бог ви даи здравие.

[а] Досадашња издања: **ви нисте**, док ми разрешавамо: **ви ни сте**, у смислу: ви сте нама рекли...
[б] Досадашња издања су слово после **тере**, различито разрешавала. Ми предлажемо: **бе**, у смислу: беше Климе Никевик Хранишу у град привео, итд.

96

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ ВЛАСТЕЛИНУ ИРИЦИ

(1276-1314)

Краљица Јелена поклања село Храстије у Зети властелину Ирици, под условом да верно извршава своје обавезе.

Оригинал није сачуван. Изричит спомен повеље налази се у Светостефанској хрисовуљи, где пише:

|f. 27a Село оу Расѣ Тоушимлꙗ, и оу Зетѣ Храстиѥ, ѡбрѣтохь записа ѡ(ть) цемь ми и м(а)т(е)рию и сь моимь х҃тѣникмь Ирици, ꙗко да им҆ се не оуз҆моу развѣ невѣре. Да крал(ѥ)вьствоу ми изневѣрише се. Зато оузьмь ихь и запис(а)хь цр(ь)кви С(ве)т(а)го Стефана.

Не може се са сигурношћу одредити датум издавања те несачуване повеље. Највероватније је, да је краљица Јелена после смрти краља Стефана Уроша I, када је управљала Зетом доделила на коришћење властелину Ирици село Храстије у Зети, под истим условима под којим је то раније учинио краљ за село Тушимљу у Расу. Будући да краљ Стефан Урош II Милутин спомиње и своју вољу у вези с тим поклоном, можда би се издавање повеље могло сузити на време између 1282 (долазак Милутина на престо) и 1314. године (смрт краљице Јелене). Уп.: бр. **125** ове збирке, означени fol.

97

ПИСМО ДУБРОВАЧКИХ ТРГОВАЦА ИЗ БРСКОВА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ

(1302) мај 8.

Дубровачки трговци из Брскова одговарају на судски позив (цитацију) из Дубровника и објашњавају да не могу доћи због ратова у земљи и због босанских трговаца.

Оригинал на папиру без воденог знака, ширине 226, дужине 93 мм у ДАД уз Liber Reformationum I, за 1301-1303. годину, f. 31, данас у скупини ћириличких докумената: IV с 3, написан невештим полууставом у девет редова. Између 2. и 3. реда белешка: die VIII maço. На полеђини: ѡ(ть) трьжьць кнезȣ. Испод тога белешка канцеларије ситнијим словима: Die jouis XXIIII intrante madio dominus comes recepit has literas a mercatoribus de Brscoa et datum fuit eis terminus ad diem primum augusti. При дну под углом од 90° у односу на белешку, данас делимично покривено старом хартијом: ... gegoro duislauo detur. - Фотографија: АИИ Ф II, 3/260 и Ф II, 3/261.

Изд.: Јиречек, *Спом. срп.*, 22, № 2 (дат. 1302); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 25, № 22 (дат. 1302); Стојановић, *Пов. и писма* I-2, 414, № 1023 (дат. 1302).

Писмо нема датума, али се он може утврдити на основу наведене белешке. Уп.: Јиречек, ibid. у напомени после текста документа, наводи да је 24. август 1302. био четвртак. Јиречек је у Lib. Ref. VIII, (1325-1327), под 13. фебруаром 1327. године, нашао и сина Грегора Дуислава.

† Поклонение кь[н]езю и вьсѣи [О]пчинѣ Дȣбровьчскои. |[2]Одь вась ни е пришьла ӡаповѣдь. Ми бисьмо ради пр|[3]идȣ [....] це, и готови сьмо, да ȣ овои ӡемьли ӡьло се чи|[4]ни, рати сȣ. Да стоимо ӡла вам и ӡь добитьком ȣ твр|[5]ьдехь [.] раӡьвѣ Богоȣ(sic) вароватн, да вамь приповѣдам|[6]о, паче промислите о нась к[ако] чемо проити кь вамь. |[7]Ми хочемо ваше рѣчи посл[ȣ]шат[и], да ми хотемо поити |[8]да жалите своега добитька и нась, ере не⟨може⟩мо про⟨и⟩ти[a] |[9]ȣ трьжьць босаньскихь. Богь ви да⟨и⟩ ӡ⟨драв⟩ие.

[a] не можемо проити, читање Смичикласа (уп. Изд.).

98

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ГРАДУ ДУБРОВНИКУ

(1302) септембар 14, у Врхлабу.

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује раније уговорне исправе и прописује низ одредаба о положају, трговачким и судским правима Дубровчана у Србији.

Оригинал (**А**) у ДАД (LXXVI Dipl. et acta 3/Беч 969), написан на пергаменту ширине 278, дужине 360 мм, црним мастилом, дипломатичком минускулом у 29 редова, рачунајући и потпис; крстови пре и после потписа, као и сам потпис исписани су црвеним мастилом. Висећи печат није сачуван; остала је само дугачка црвена свилена врпца. Поред тога у ДАД (Massa Negrini-Miscellanea I-14) постоји и фрагмент (**Б**) преписа ове повеље на папиру ширине 135, дужине 190 мм (Скупина XI). Сачувана је последња трећина текста и то њен десни део; од потписа само титула КРАЛ(Ь). Водени знак на хартији није сачуван. И препис је написан дипломатичком минускулом, плавим мастилом; потпис потиче од исте руке и писан је истим мастилом. Одступања у овом фрагменту су правописне природе. Поред тога у ДАД, *Reformationes* I, f. 20-20ᵛ, налази се и латински преднацрт (**В**), настао у Дубровнику скоро годину дана пре издавања повеље. - Фотографија (**А**): АИИ Ф II 3/354; (**Б**): АИИ Ф IV 3/483; Мошин, *Палеографски албум*, 72, № 68 (**А**); Ђорђић, *Историја*, 335, № 132 (**А**).

Изд.: (**А**) Карано-Твртковић, *Србскiи споменицы*, 31, № 22 (дат. око 1254); Miklosich, *Mon. serb.*, 51-53, № 53 (дат. 1240-1272); Smičiklas, *Dipl. zb.* VII, 20, № 18 (дат. 1301); Новаковић, *Зак. сйом.*, 161 (извод, дат. 1308); Соловјев, *Од. сйом.*, 84-85, № 47 (дат. 1302); Стојановић, *Пов. и йисма* I-1, 36-37, № 39 (дат. 1302). (**Б**) Вучетић, *Сйоменици дубровачки* I, № 14, 361-362 (дат. 1240-1272). (**В**) Gelcich, *Mon. rag.* V, 13-14; Новаковић, *Зак. сйом.*, 158-159.

У повељи су записани само месец и дан издавања. Година се утврђује на основу датума латинског преднацрта уписаног у наведену књигу Реформација у новембру 1301.

А

† Пише крал(е)в(ь)с(тво) ми
да ѥ вѣдомо в'сакомȣ.
Створи м(и)л(о)сть кра-
л(е)в(ь)с(тво) ми градȣ
Дȣбровь|[2]никȣ, да прихо-
де их трьгов'ци по ꙁем'ли и
по т'рьговѣхь крал(е)в(ь)с-
(тва) ми; и да не ходе на
вои|[3]скȣ; и никдь чл⟨о⟩-
вѣкь ȣ Срьпьскои Ꙁем'ли

мал҄ь же и великь да не ȣдаѥ
ȣ ȣдавȣ |[4]Дȣбров'чанина; и
да им' се кони под риꙁ'ницȣ

Б

В

Ista sunt pacta et convenciones quas Paulus de Thoma, nuncius et ambaxator domini regis Urosio (sic) fecit et firmavit cum honorabili viro domino Marco Dandullo filio bone memorie domini Johannis Dandullo, comite Ragusii et cum suo consilio et universitate civitate Ragusii.

In primis quod dominus rex non faciat aliquod preceptum alicui Raguseo

quod vadat in aliquo exercitu. Item quod nullus homo magnifici domini regis

poscit dare aliicui Raguseo innodalia de aliqua pecunia. Et quod domi-

А

не ȣꙁимаю ни на кою работȣ;
и да имь |[5]не намѣтȣѥ беꙁ во-
лѥ месо кȣпит⟨и⟩, или браве,
или свиниѥ, или крал(е)во,
или чиѥ |[6]годѣ, ни малȣ ни
великȣ кȣпл'ю, раꙁвѣ кьди се
хоке крал(е)во месо продати,
да се ꙁарȣ|[7]чи по в'семȣ трь-
гȣ да не продаю ни кȣпȣю меса
доколѣ се крал(е)во прода. И да

им' се не ȣ|[8]ꙁима по силѣ ни
скрьлато ни медь, ни мȣка,
ни кога кȣплꙗ. И кȣке да им'
се не |[9]печате ни ѡт крал(а) ни
ѡд властель. И како имь ѥ ꙁа-
конь ȣ Брьсковѣ ѡд |[10]ис'прьва,
тако да имь ѥ и ȣ Рȣдницѣ, а
инога новаго ꙁакона да
имь не поста|[11]ви
крал(е)в(ь)с(тво) ми. И ȣ кога
се ѡбрѣте лȣд ѡтрокь, те-
ре що комȣ испакости, да
ȣ то|[12]мь господ⟨а⟩ра не
ищȣ, нь да си ищȣ к'рив'ца.
Ꙗко ли крьвь ȣчини дѣтикь,
да га пода |[13]господ⟨а⟩рь;
ако ли га не пода, да да (sic)
плати господарь (sic) в'ра-
ждȣ, како и Саси плакꙗю. И
|[14]да си ходе свобод'но по
ꙁем'ли и по т'рьгох кра-
л(е)в(ь)с(тва) ми. Да при ко-
имь их селѣ ч'тета |[15]наи-
де, да плати село ближ'-
нѥ. Ꙗко село не плати, да
п'лати крал(е)в(ь)с(тво)
ми. И град⟨а⟩ да |[16]не рабо-
таю ни га блюдȣ. И акѥ се

Б

и с кога
се ѡбрѣте|

[крь]вь ȣчини дѣтикь
да га пода|

свободно по
ꙁем(ь)лѣ и по трь-
говѣхь|

[бли
ж]не. Ꙗко село не плати
да плати кралѥвьство
ми|

В

nus rex nec aliquis Sclauuus (sic) poscit accipere equos alicui Raguseo pro portando res suas nec pro aliquo alio seruitio. Item quod dominus rex nec aliquis alius pro eo mittet carnes, mercaciones nec aliquas (sic) alia victualia in Brscoam (sic) in Rudinichum (sic), nec in aliis partibus sui regnaminis mercatoribus de Ragusio ad dandum dictis mercatoribus de dictis victualibus seu mercacionibus per forcium. Item quod dominus rex nec aliquis officialis suus non accipiat mercatoribus de Ragusio melem, ceram, farina (sic) nec alia victualia nisi pro eorum pretio, et ad faciendam bonam solutionem. Item quod nullus homo domini regis bullabit domos mercatorum in mercatis domini regis nec mercationes ipsorum mercatorum per domos suos. Item quod mercatores Ragusii solvant in Rudunic (sic) illud dacium quod semper consueuerunt soluere in Brscoa et quod nulla novitas sibi

шбрѣте кои дльгъ межд8
Срьб'линомь сь |[17]Д8бров'-
vанином', да да (sic) имь к
с8д прѣдь с8диwм' срьбьс-
ким' и прѣдь ꙗднѣмь Д8-
|[18]бр8б'vанином' (sic). И щo
с8дита тоζи да ꙗ свршено.
Я прѣдь крал(е)вс(тво) ми
да ид8 ζа |[19]невѣр8, ζа враж-
д8, ζа vелаш дина ζаконь:
8 томь да ꙗ с8дь Д8б'ров'vа-
нин8 прѣ|[20]дь крал(е)вс(т-
во)м' ми. И к8п')ци щo не-
с8 к8п(ь)лю ако растовари 8
Брьсковѣ да плати |[21]цари-
н8. Ако ли мимо несе, да где
прода т8 и царин8 да плати.
И аке к'то пакости |[22]ви-
ноградомь д8бровьv'-
ким', да га поζов8 прѣдь
крал(е)в(ь)с(тво) ми, да щo
се шбрѣте |[23]кривь да дасть
крал(е)в'с(тв8) ми vл⟨о⟩вѣ-
ка да иζдасть; да аке не
да, да плати крал(е)в'с-
(тво) ми. И к|[24]ще да ихь
дрьжи крал(е)в'с(тво)
ми на томь ζаконѣ кои
с8 имали 8 с(ве)топоvи-
в'шега г⟨оспо⟩д⟨и⟩на
w(ть)|[25]ца крал(е)вс(ь)-
(тва) ми: да ходе свобо-
д'но по ζем'ли крал(е)-
в'с(тва) ми. И сию м(и)-
л(о)сть 8с'твори крал(е)-
|[26]вс(тво) ми 8 Врьхлави,
кьди приходи крал(е)в(ь)с-
(тв8) ми поклисарь шт Д8-
бров'ника Ни|[27]кола Кр8-

сь Д8бров'
vанинwм(ь) да да (sic)
имь ꙗ с8дь прѣдь с8ди-
wм(ь)|

[свршш]ено.
Я прѣдь кралꙗвьство ми
да ид8 ζа невѣр8 |

[пр]ѣдь крал(ꙗ)в(ь)ст-
(вомь) ми. И к8п(ь)ци
щo нес8 к8плю аке раζь-
товарѣ |

царѣн8 (sic)[да плати.
И аке] кто пакости
вѣноградwм(ь)(sic) д8б-
ровvким(ь) |

кралꙗв[ьств8] ми vловѣ-
ка да иζдасть, да аке не
да, да плати |

[к]они 8 кои
с8 имали 8 с(ве)топоvи-
в(ь)шега г⟨оспо⟩д⟨и⟩на
wт(ь)ца кралꙗвьства
ми |

кралꙗ-
ьство ми 8 Врьхлави
[к]ьди прѣхwди (sic)
крал(ꙗ)в(ь)с(тв8) ми пок-
лисиарь |

facta sit. Item quod o-
mnes servitores mer-
catorum qui caderent
in aliqua pena, quod
patrones eorum non
constringantur ad sol-
vendum pro servitori-
bus suis. Item quod o-
mnes mercatores de
Ragusio cum eorum
mercationibus et re-
bus per totam terram
domini regis erunt sa-
lvi et securri et si ali-
quod dapnum (sic) fa-
ctum fuerit alicui me-
rcatori illud casale
quod erit proximus
(sic) illi loco ubi fac-
tum fuerit dampnum
illud solvere debeat
et si illud casale non
solveret, dominus rex
solvere debeat de sua
camera. Item quod
dominus rex non pre-
cipiet alicui Raguseo
quod vadat ad custo-
diam alicuius sui cast-
ri vel civitatis in suo
regnamine. Item si a-
liquis Raguseus ha-
buerit aliquam ques-
tionem cum aliquo
Sclauo quod illa que-
stio non possit diffini-
ri per curiam regalem
nisi per unum Ragu-
seum et unum Sclau-

сикь и Биньv8ла Фоско-
викь. И сик се писаник
створи |[28]на Кр'стовь
д'нь вь свѣдѣник всако-
м8.
† СТЕФ(Я)НЬ ѠРѠШЬ
КРЯЛ †

се писани[ꙗ]
створѣ на Крьстовь
д(ь)нь вь свѣденик
в(ь)саком8.

КРЯЛ(Ь)

um judices in ipsa
questione. Item si ali-
quod dampnum fac-
tum fuerit in vineis
de Pallice (прецртано: in
Juncheto) usque ad
Civitatem Ueterem
quod dominus rex
debet soluere illud
dampnum uel scom-
putare illud damp-
num in suis yperpe-
peris MM aut dare
nobis malefactorem
illius dampni. Item
quod dominus rex
custodiet et manute-
tenebit nos in illis
consuetudinibus
quas semper fuit se-
cutus (?) rex Urosio
(sic), pater suus, in
toto regno suo. I-
tem quod omnes
mercatores qui va-
dunt in B(r)scoam et
discaricant ibi, debe-
ant solvere ibi doa-
nam sicut fuit consu-
etum, et si nollent ibi
manere morari et velet
vellent venire ad
dere (?) ad alium lo-
cum ibi soluant doa-
anam ubi ibunt.

99

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ХИЛАНДАРСКОМ ПИРГУ НА МОРУ

1302 (или 1300?)

Краљ Стефан Урош II Милутин, на молбу хиландарског игумана Киријака и братства манастира Хиландара, ради одбране од гусара оснива пирг на мору и храм Св. Спаса у њему.

Оригинал написан на доста уском, дугачком пергаменту, ширине 196, дужине 616 мм црним мастилом, уставним писмом краја XIII и почетка XIV века, у 48 редова, рачунајући и потпис. Крст на почетку, иницијал, потпис и крстови пре и после потписа, исписани су црвеним мастилом. Испод потписа на црвеној врпци виси златан окрњен печат, који по типу одговара печату краља Стефана Уроша I, на Стонској повељи (в. бр. **54** ове збирке). На аверсу је лик владара у стојећем византијском репрезентативном ставу на постољу (=јастучету), са шестокраким крстом у десној и у левој руци, преко које виси завршетак лороса. На глави је круна вероватно византијског типа украшена препендулијама које висе са стране. Легенда тече у круг између два концентрична круга и по цртежу Аврамовића (в. Изд.) гласи: [†С]ТЕПАНЬ Ѿ ХРИСТЕ БОЗЕ ВЕРЬНИ КРАЛЬ СЬБ⟨О⟩ГОМ[Ь. . .]. На реверсу је лик св. Стефана првомученика и архиђакона са кадионицом у десној руци, док лева на грудима држи књигу, тј. Јеванђеље. Легенда тече у круг између два концентрична круга и

гласи: †С[ВЕТИ СТЕФАНЬ ПРВ]ОМ8ѴЕН⟨И⟩КЬ АРХИДИѢКОНЬ АП⟨ОСТО⟩ЛЬ ЕС(?). Овај печат карактеришу две појаве, обе у имену краља: писање слова П место Ф и изостављање имена Оуроshь. - Хрисовуља није била у манастиру Хиландару већ 1930. године, када Ћоровић није могао да је фотографише. По усменом саопштењу Мошина, појавила се у Београду 1940. г., понуђена за откуп Музеју кнеза Павла Карађорђевића (данашњем Народном музеју) и откупљена за 10.000 динара. У инвентару Народног музеја наведено је име власника, али је то вероватно име продавца хрисовуље. Затим се овој исправи изгубио сваки траг, да би се почетком новембра 2006. сазнало да се налази у оставштини кнеза Павла Карађорђевића на Универзитету Пенсилванија у САД. Микрофилмована кнежева заоставштина доспела је у Архив Југославије па је захваљујући томе сада доступан снимак ове исправе. Заслуга за то припада принцези Јелисавети Карађорђевић и Драгољубу Живојиновићу. - Мошин је преписао белешке на полеђини. 1. Руком XVIII века: Си х(р)исов8л ѡт арсана. 2. Курзивом средине XIX века: Сеи хрисов8ль краля Уроша за стари монастиръ (на то је додано руком монаха Никандра): и тамо що е била наша стара арсана и пиргъ созданнии ѡт него длѧ ѡхраненїѧ морскаго. Белешке под 1 и 2 окренуте су за 180° једна према другој. У данашњем Народном музеју сачуване су две фотографије, настале у моменту понуде Музеју. Фотографије: НМ, Б 3506; Мошин, *Палеографски албум,* 71, N° 67.

Изд.: Аврамовић, *Описание,* 18-19, N° 2; Miklosich, *Mon. serb.,* 65-66, N° 63 (дат. 1302); Новаковић, *Зак. сп.,* 475-476 (извод, дат. 1302); Korablev, *Actes de Chil.* II, 402-403, N° 10 (дат. 1302); Соловјев, *Од. спом.,* 82-83, N° 45 (дат. 1302). Веселиновић, *Оснивачка повеља краља Милутина за Хиландарски пирг на мору са Храмом Спасовим,* ССА 9 (2010), 19-24 (са фотографијама, преводом и коментаром; дат. 1302.).

Датум је одређен годином од стварања света, али није потпуно поуздан, јер се не слажу година и индикт као ни други елементи ту наведени, тј. сунчев и месечев круг.

† Б(о)гоѡ(ть)ць оубо Д(а)в(и)дь, вьжделѣвь н(е)б(с)сныхь сельь и |[2]вь оумилкнии бывь, Д(оу)хомь с(ве)тымь наста|[3]влакмь, вь пѣснехь своихь выпиꙗше гл(агол)к:|[4]Вел'ми мила соуть села Твоꙗ, Г(оспод)и сильь,ц(а)роу |[5]мои, Б(ож)е мои, и добро тѣмь иже живоуть вь |[6]домохь Твоих(ь). Еда п'тица ѡбрѣла себѣ храми|[7]ноу и грьлица себѣ гнѣздо, на нкм'же положить |[8]и вьспитѣкть п'тищє свок, рекох(ь) ѡл'тарк Твок, |[9] мои Г(оспод)и, Г(оспод)и сильь, ц(а)роу мои, Б(ож)е мои, и бл(а)жении прѣ|[10]бывающеи вь дворѣхь Твоих(ь). Тѣм'же и азь оу|[11]миленыи, под⟨о⟩бе се поустынк любьзнѣи грьлици, |[12]радь оубо бихь быль ѡгласити в'са оудолиꙗ поу|[13]стын'наꙗ мыслию в'сею и присѣщеникмь бла|[14]гымь. Ꙗкоже и грьлица грьканикмь своимь |[15]ѡглашакть дьбри гл(а)сомь т'ѵию, а крѣпость ке |[16]немощ'на соущии, такожде и азь грѣш'ныи. Гл(а)сь |[17]бо мои вь в'соу Вьселкноую изиде, дѣл' же моихь |[18]бл(а)гыхь на Ꙁемли Б(ог)ь не видѣ, да ⟨и⟩ инь кто вид⟨и⟩ть, |[19]понеже не створих(ь) бл(а)га на Ꙁемли. Слышав' же ѡт⟨ь⟩ |[20]Сп(а)са мокго нѣкоую в'довицоу двѣма мѣдѣница|[21]ма приѡбрѣт'шоу паче б(о)гатьства инѣх(ь) многаа, |[22]и

азь грѣш'ныи не ѡт(ь)ѵаꙗх' се, видѣвь с(ве)тык прѣрод⟨и⟩те|[23]лк и род⟨и⟩телк мок приложив'шек вь С(ве)тѣи Горѣ м'|[24]ногаа м'нож'ства монастырю С(ве)тык Б(огороди)це нарице|[25]момоу Хилан'дарь. По изволкнию Ѡ(ть)ца н(е)б(е)сна|[26]го, свѣта св(е)т(а)го, азь Оурѡшь крал(ь) Стефань, с(ы)нь Оу|[27]роша великаго крал(а), с(ы)на Стефанова, Стефана |[28]с(ы)на Неманина, рек'ше с(ве)т(а)го Сѵмеѡна, приш⟨ь⟩д⟨ь⟩шоу |[29]кь мнѣ иеромонахоу Кѵрїакоу сь ѵрьн'цы хила|[30]н'дар'скыми, и вьспоменоуше ми бѣды свок на |[31]мори слоуѵающек се имь ѡт безбожныих(ь) хоур'сарь, |[32]их'же не можемь исповѣд⟨ѣ⟩ти, гл(аголю)щемь имь кь |[33]мнѣ сь оумиленикмь и м(о)льбою: Створи намь |[34] прѣпокоище, в'сь животь намь на мори и ѡт морꙗ |[35]ни кеть. И не прѣѵюх(ь) ихь, нь испльниих(ь) в'се проше|[36]ник ихь. И сьздахь имь пир'гь, и на нкмь сьь |[37] храмь Сп(а)совь, и испльниихь к'нигами, и за |[38]вѣсы, и иконами, и сьсоуды, и кще иныими |[39]потрѣбами довол'ныими, да кс(ть) на славослови|[40]к Б(о)жик, а ѡнѣмь на покоище и на оутѣхоу; |[41]и мене вь м(о)л(и)твах(ь) своих(ь) да поминають, раба Б(о)жи|[42]ꙗ Стефана Оурѡша крал(а). С'вьрши же се храмь |[43]сьь вь д(ь)ни бл(а)говѣр'наго ц(а)ра кѵрь Андроника |[44]и с(ы)на кго кѵрь Михаила, при прѡтѣ Иꙗни|[45]кии, при игоумене хїлан'дар'ском(ь) Кѵриꙗцѣ:- |[46]В(ь) лѣт(о) .SѠI., сл(ь)ньѵнаго кроуга .КВ., лоунь|[47]наго же .И. индїкта .ГI.:-

† ВЬ Х(РИ)С(Т)А Б(О)ГА БЛ(А)ГОВѢР(Ь)НИ СТ(Е)Ф(А)НЬ ОУРѠШЬ КРАЛ(Ь) †

100

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1303)

Краљ Сӣефан Урош II Милуӣин одӷовара Дубровчанима да не може удовољиӣи њиховој молби и ойросӣиӣи дуӷ власӣелину Пеӣру Кашици.

Оригинал у ДАД уз књигу Reformationes I, за године 1301-1303, написан на папиру ширине 220, дужине 67 мм, данас: Скупина ћирилских докумената IV а 2, црним мастилом, дипломатичком минускулом у седам редова укључивши и потпис. Крстови на почетку, пре и после потписа као и краљев потпис написани су црвеним мастилом. Печат није сачуван; вероватно се налазио у адреси на полеђини између речи: **властеломь дȣбрѡвьчкимь**, где је остављен слободан простор. Водени знак није уочен. - Фотографија: АИИ Ф II 3/ 252 и Ф II 3/253.

Изд.: Јиречек. *Сӣом. срӣ.*, 22-23, № 3 (дат. 1303); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 70, № 66 (дат. 1303); Стојановић, *Пов. и ӣисма* I-1, 37-38, № 40 (дат. 1303).

100

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1303)

Краљ Стефан Урош II Милутин одговара Дубровчанима да не може удовољити њиховој молби и опростити дуг властелину Петру Кашици.

Оригинал у ДАД уз књигу Reformationes I, за године 1301-1303, написан на папиру ширине 220, дужине 67 мм, данас: Скупина ћирилских докумената IV а 2, црним мастилом, дипломатичком минускулом у седам редова укључивши и потпис. Крстови на почетку, пре и после потписа као и краљев потпис написани су црвеним мастилом. Печат није сачуван; вероватно се налазио у адреси на полеђини између речи: **Властеломь дѹбровьчкимь**, где је остављен слободан простор. Водени знак није уочен. - Фотографија: АИИ Ф II 3/ 252 и Ф II 3/253.

Изд.: Јиречек. *Спом. срп.*, 22-23, № 3 (дат. 1303); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 70, № 66 (дат. 1303); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 37-38, № 40 (дат. 1303).

Писмо нема датума, али је време настанка утврдио Јиречек (в.: Изд.) на основу закључка дубровачког Великог већа од 1. августа 1303. год., којим се даје „elemosina Vite de Casiça pro Petro eius filio ... pro redimendo ipsum de captivitate regis Vrusio (sic)“.

† Властеломь дѹбровьчкимь. Що ми сте пис(а)ли ѕнало |[2]е крал(е)в(ь)(ст)во ми. Да ере ми пишете ѕа Пира Хашеникѹ да мѹ |[3]ѕочини м(и)л(о)сть крал(е)в(ь)(ст)во ми. Да ви ѕнаете, колико е мнѣ тъѕи |[4]Пиро[а)] ѕочиниль, да аке ми не плати на рокь да и |[5]половинѹ, конь[б)] тога ви хокете поѕнати що мѹ кю ѕ[6]створити.

† СТ(Е)Ф(А)НЬ ѸРОШЬ КРАЛ †

[а)] Име Пиро је написано преко брисаног текста. Мошин реконструише: **тропш**.
[б)] Изнад реда: **ть**.

101

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ХИЛАНДАРСКОМ ПИРГУ ХРУСИЈИ

(1300-1303)

Краљ Стефан Урош II Милутин поклања хиландарском пиргу Хрусији цркву Св. Никите у селу Бањанима код Скопља.

Оригинал ове хрисовуље није сачуван. Помиње се у хрисовуљи овога краља за пирг Хрусију (1313-1316):

. . . . и вь |[29]ѕапоустѣвшихь метохиахь wбновлениа и виноградна насаждениа, и иже ке(ть) на кр'моу и wдѣние слоу|[30]жещимь с(ве)тѣи цр(ь)кви села и пашища довол'но вь Ср'бьсцѣи и вь Грьчесцѣи ѕем'ли, елико испросих(ь) оу г(о)с(поди)на ми |[31]и родителя, с(ве)т(а)го ц(а)ра грьч'скаго кирь Ан'дроника и оу вьзлюбленаго с(ы)на его, брат(а) крал(е)в(ь)ства ми кирь Михаила |[32]ц(а)ра гр(ь)ч(ьс)каго. Таже вса ѕдѣ не исписаше с(е), пис(а)на же соуть вь ц(а)р(ь)скихь хрисовоулѣхь и вь крал(е)в'ства ми хрисовоу|[33]лѣ . . . . Того рад(и) да крал(е)в'ство ми |[40]монастырю вь Скоп(ь)скои wбласти цр(ь)к(ь)вь С(ве)т(а)го Никиты оу Банахь с' селы и с людми и с Влахы, и тоуи|[41]ге оу Скоп'скои wбласти дроугое село Т'морани...

(Уп. бр. **121** ове збирке означене редове у примерку **А**).

Писмо нема датума, али је време настанка утврдио Јиречек (в.: Изд.) на основу закључка дубровачког Великог већа од 1. августа 1303. год., којим се даје „elemosina Vite de Casiça pro Petro eius filio ... pro redimendo ipsum de captivitate regis Vrusio (sic)“.

† Властеломь Дѹбровьчкимь. Що ми сте пис(а)ли ѹзнало |[2]е крал(е)в(ь)с(тво) ми. Да ере ми пишете за Пира Хашѵикѣ да мѹ |[3]ѹчини м(и)л(о)сть крал(е)в(ь)с(тво) ми. Да ви знаете, колико е мнѣ тьзи |[4]Пиро[а)] ѹчиниль; да аке ми не плати на рокь да и |[5]половинѹ, конь[б)] тога ви хокете познати що мѹ кю ѹ|[6]створити.

† СТ(Е)Ф(А)НЬ ѸРОШЬ КРАЛ †

[а)] Име Пиро је написано преко брисаног текста. Мошин реконструише: тропѡ.
[б)] Изнад реда: ть.

101

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ХИЛАНДАРСКОМ ПИРГУ ХРУСИЈИ

(1300-1303)

Краљ Стефан Урош II Милутин поклања хиландарском пиргу Хрусији цркву Св. Никите у селу Бањанима код Скопља.

Оригинал ове хрисовуље није сачуван. Спомиње се у хрисовуљи овога краља за пирг Хрусију (1313-1316):

. . . . и вь |[29]запоустѣвшиихь метохиꙗхь ѡбновлкниꙗ и винограднаꙗ насаждениꙗ, и кже кс(ть) на кр'моу и ѡдѣник слоу|[30]жещиимь с(ве)тѣи цр(ь)кви села и пашища довол'но вь Ср'ьбсцѣи и вь Грьчсцѣи Зем'ли, клико испросих(ь) оу г(о)с(поди)на ми |[31]и родителꙗ, с(ве)т(а)го ц(а)ра грь'скаго кѵрь Ан'дроника и оу вьзлюблкнаго с(ы)на кго, брат(а) крал(к)в(ь)ства ми кѵрь Михаила |[32]ц(а)ра гр(ь)ч(ьс)каго. Таже вса здѣ не исписаше с(е), пис(а)на же соуть вь ц(а)р(ь)скихь хрисовоулѣхь и вь крал(к)в'ства ми хрисовоу|[33]лѣ . . . . Того рад⟨и⟩ да крал(к)в'ство ми |[40]монастырю вь Скоп(ь)скои ѡбласти цр(ь)к(ь)вь С(ве)т(а)го Никиты оу Банꙗхь с' селы и с людми и с Влахы, и тоуи|[41]гк оу Скоп'скои ѡбласти дроуго село Т'морани...

(Уп. бр. **121** ове збирке означене редове у примерку **А**).

102

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1304. април)

Краљ Стефан Урош II Милутин тражи од Дубровчана да исплате 10 перпера његовом посланику Матеју.

Оригинал у ДАД, уз књигу Reformationes II, за године 1304-1306, (данас: Скупина ћирилских докумената IV a 3), написан на папиру (водени знак није уочен) ширине 263, дужине 56 мм дипломатичком минускулом, са крстом на почетку, све црним мастилом у три реда. Потпис на крају трећег реда црвеним мастилом, без крстова пре и после потписа. На полеђини адреса: † Пише крал(е)вс(тво) ми властелом(ь) дꙋбрѡвьчским(ь) и [всои ѽпкинѣ]. Последње две речи су избледеле. - Фотографије: АИИ Ф 3/ 254, Ф 3/255.

Изд.: Gelcich, *Mon. rag.* II, 307 (уз датум 8. јул 1304, непотпуно); Јиречек, *Спом. срп.*, 23, № 4 (дат. април 1304); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 83, № 78 (дат. април 1304); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 38, № 41 (дат. април 1304).

Писмо је без датума, али се он може утврдити помоћу одлуке дубровачког Малог већа донете 13. априла 1304. године: Die XIII intrante mensis aprilis. In Minori consilio congregato sonitu campane ut moris est captum fuit et firmatum, quod concedetur una barcha Matheo ambaxatori domini regis ad eundum usque putari in datio domini regis sicut per suas licteras trasmissas per dictum Matheum plenius continetur, qui fuerunt in summa yperperi XX. (од последњег *qui* исписано другом руком и другим мастилом, свакако доцније). DAD, *Reformationes* II, 35. Gelcich, *Mon. rag.* II, 305; Јиречек, *Сӣом. срӣ.*, 23, № 4, у напомени после текста документа.

† Пише крал(е)в(ь)с(тво) ми властелωмь дȣбрωвьнич(ь)ским(ь) и всои ѾП(ь)кинѣ дȣбрωвьчьск(ои). |[2]Посила крал(е)в(ьство) ми Матеа на рабωтȣ крал(е)в(ьства) ми, да даите Матею .І. пер(ь)пер(ь) |[3]дальга и поставите ȣ разлогь и немωите мȣ ȣдрьжати.

СТ(ЕФА)НЬ ѾРѾШЬ КРАЛ(Ь)

103

ПИСМО КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ МАРИНУ БАДУЕРУ И ОПШТИНИ

(1304. пре маја 18)

Краљица Јелена разрешава Николицу „Журīова неīија" и īошврђује да није дужник за īрīове које је држао заједнички са Журīом (Çorçi).

Оригинал (**А**) на хартији ширине 295, дужине 95 мм у ДАД, као прилог уз књигу Reformationes II, f. 36, (данас: Скупина ћирилских докумената IV а 4), написан дипломатичком минускулом у осам редова, све црним мастилом. На полеђини, у адреси, између речи с(ы)нȣ и кȣмȣ је печат од жутог воска, пречника 22 x 18 mm, легенда нечитка; сачувани су трагови сигурносне папирне врпце. Поред српског оригинала сачуван је италијански превод регистрован у Reformationes II, f. 36. - На полеђини адреса: † Любовномȣ ми с(ы)нȣ и кȣмȣ, кнезȣ дȣбровчкомȣ и ȣсои Ѿпщинѣ. Фотографије: АИИ САНУ, Ф II, 3/256, Ф II, 3/257.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.*, 66-67, № 64 (дат. 18. мај 1304); Gelcich, *Mon. rag.* II, 306 (дат. 18. мај 1304); Јиречек, *Сӣом. срӣ.*, 23, № 5 (дат. мај 1304); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 83, № 79 (дат. почетак маја 1304); Стојановић, *Пов. и ӣисма*, I-1, 30-31, № 30 (дат. пре 18. маја 1304, само српски текст).

Писмо нема датума. Предложени датум одређује се помоћу датума италијанског превода (**Б**) регистрованог у дубровачком нотаријату 18. маја 1304. Миклошич у свом издању наводи и препис италијанског превода, који се чува у библиотеци фрањевачког самостана у Дубровнику, у рукопису: *Cronica la piu antica di Ragusa*, pag. 109, 110: Die 18 mensis madii 1304, regina misit unam suam literam sclavonicam per Mata de Bolsich de Antibaro alo caro filio de lu reame et a compare Misser Marin Badoer, conte de Ragusi et judeci et consigleri et a tuto lo comun de Ragusi, etc.

А

† Любов(ь)ном8 ми с(ы)н8 и к8м8 крал(е)в(ства) ми кнеꙁ8 Д8бров(ь)ѵком8 Марин8 Бадва|[2]р8 и с8дıамь и вѣкником и Ѡпщинѣ 8сои. Ꙁнате ви како крал(евство) ми [...] |[3] иꙁкаше Николиц8 Ж8ргова нетıа, ꙁа терьге, де ми бех8 повѣдели |[4]крѣ к ѡпкиникь с Ж8ргомь. Да иꙁкахь и ѡд вась и ѡвамо 8 нась иꙁ|[5]кахь и не ѡбрѣтохь га крива ни дел'ж(н)а. Да ка ана*м8 се ѡд сель кра|[6]л(е)в(ьство) ми ꙁа ѡн дел(ь)гь да га не ище, ни м⟨и⟩ к дел(ь)жень, да си м8 к мил(о)сть |[7]крал(е)в(ьства) ми ходити свово(д)нов (sic) по моки ꙁем(ь)лиь (sic) како то и др8ꙁим вашим |[8]Д8бровѵаномь, паѵе и боле.

ІЄЛѢНА КРАЛ(И)ЦА

Б

In Minori consilio congregato sonitu campane, ut moris est, captum fuit, quod debeat scribi ad memoriam. Domina regina misit unam suam licteram sclauonescam per Nicolam de Bolsich de Antibaro domino comiti et suo consilio.

Tenor talis est:

Al caro filio de lu reame et alo compare misser Marin Baduer, conte de Ragusa et judici et consilgeri et a tucto lo comun de Ragusa. In questo uoi saue, si como lo regname çercaua a Nicoliça, nepote de Çorçi, per li mercati, che elli me auea facto a savere, che ello e companione de Çorçi, donde çercai et de voi in quelle nostre partite çercai et non trovai ello che fosse torto ne debitore. Inclino me demo avanço, une che lo reame nollo poça cercare, che non e debitore; unde che habia la graçia de lu reame, che poça andar franchamente per la nostra terra, si como va li altri vestri Ragusei e melio.

* Стојановић је ово место прочитао: кланах8 се. Нама се чини логичнија Јиречекова реконструкција: кльн8 м8 се.

104

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1303-1304; после 1331)

„Ойшша" хрисовуља краља Сшефана Уроша II Милушина хиландарском йирїу Хрусији са йошврдом свих ранијих йоклона.

Оригинал није сачуван. Текст је познат по четири преписа (**А**, **Б**, **В**, **Г**), од којих ниједан није без каснијих интервенција.

А. Овај примерак (фалсификат) налази се у АХС под бр. 144/146, топографска сигнатура Свт. 7, написан на шест посебних слепљених комада пергамента (најмање један је пришивен канапом), ширине 373-383, дужине 4131 мм, савијених у ротулус око одговарајућег штапа на почетку текста, крупним уставним писмом у 284 реда рачунајући и потпис у пет редова. На почетку нема крста, тј. симболичне инвокације. Иницијали, крстови пре и после потписа исписани су црвеним мастилом. У десном доњем углу брзописом: Сїи хрїсовȣль ѡт пир'га. Исправа нема датума. По палеографским елементима Мошин је сматрао да се ради о тексту друге половине XIV века, можда у време после 1380. г., када су вођени судски

процеси због хиландарских имања. (Уп.: Мошин, *Повеље краља Милутина,* 75-78). Турилов (*Заметки,* 204-205) сматра да је хрисовуља могла настати у периоду између почетка друге и средине пете деценије XIV века. На исправи виси, на неуплетеној црвеној врпци златан печат, пречника 41 мм. Врпца је неправилно провучена кроз два прореза. Печат је окренут за 180°. На аверсу је лик владара са крстом у десној руци, а свитком у левој. Преко руке је пребачен свечани појас, тј. крај лороса. Легенда тече у пет хоризонталних редова, прескаче фигуру владара и гласи: **ВЬ Х(РИСТ)Л Б(ОГ)Л БЛ⟨Л⟩ГОВЕРНИ [КРЛЛЬ]**. У извођењу слова има грешака, нарочито у титули владара, која гласи **РРЛР**, па зато читање титуле није поуздано, док име владара није ни уписано. Све то показује да је мајстор био неук и потврђује тезу о фалсификовању целог акта па и печата. На реверсу је лик Христа на престолу и легендом: **ЇС(ОѴСЬ) Х(РИ)С(ТОСЬ)**. На полеђини је белешка: † **Сїи ѡт пирга на мор8**. С краја XVIII или почетка XIX века је белешка: † Си хрисов8л ѡт реасана (sic) какѡ га саздао цар Стефанъ ћа и ѡно монастир за кораб⟨л⟩е с Атоса и са села много и са добитке (?). Опис повеље и печата: Синдик, *Срйска акта,* 123; исти, *Срйски йечати,* 233, сл. 17, 18; Кораћ, *Повеља,* 144-145 (са старијом литературом). - Фотографије: АСАНУ 7903-10; НБС Ф 2870; АС (филм).

Изд.: Стојановић, Споменик III, 13-15 (извод од реда 182 до краја, дат. 1309-1316); Новаковић, *Зак. сйом.,* 476-478 (извод по Спом. III, 13-15, дат. око 1308); Korablev, *Actes de Chil.* II, 415-417, № 16 (дат. 1309-1314; = Спом. III, 13-15); *Сйом. на Мак.* I, 297-316 (дат.: око 1303).

Б. Овај примерак је у АХС под бр. 13, топографска сигнатура А 1/4, написан на пожутелом пергаменту ширине 360, дужине 680 мм, црним мастилом, полууставним писмом (Мошин у првобитном регесту: устав), облицима и правописом прве половине XIV в. Сачувана су само 74 реда, за које претпостављамо да не могу бити остатак оригинала, јер је Мошин утврдио да су изостављене неке речи које се налазе у овереном препису Дечанског. Зато сматрамо да се овде ради о оштећеном или недовршеном препису. Иницијали су исписани црвеним мастилом. Мошин и Славева (*Сйом. на Мак.* I, 301) тврдили су да је текст овог примерка идентичан са примерком **А** и **В** (АХС 144 = Синдик, *Срйска акта* бр. 144/146; АХС 140 = Синдик, н. д., бр. 145/147). - На полеђини је стара белешка: [**Ст**]**ефана кралꙗ**, затим новија (XVII-XVIII в.): † **Ꙁа села по метохї ѡт цара Стефана**. Руком краја XIX или почетка XX в. прецртано: Оуроша. Оловком: № 54; црвеном оловком: Бр. 24. Затим руком монаха Никандра: Сеи хрисов8ль половина потерꙗнь есть царꙗ Стефана (прецртано: Оуроша) и дань монастирю нашем8, и ѡпис8етъ ради села оу Кр8шево и ѡу Пеки по имени ꙗже

даеть и подтверждаеть хрисов8лемь симь за всꙗ. - Опис: Синдик, *Срйска акта,* 27. Фотографије: АСАНУ 7903-а/8в и 8876.В.18; НБС Ф 2748; АС (филм).

Изд.: Флоринский, *Афонские акты,* 29; Новаковић, *Зак. сйом.,* 393-395 (извод, дат. 1302-1309); *Сйом. на Мак.* I, 304-316, само варијанте у односу на примерак **А**.

В. Почетак овог примерка није сачуван. Фрагмент у АХС под бр. 145/ 147, топографска сигнатура Свт. 4, написан на пет пергаментних листова, ширине 367-375, дужине 2556 мм, црним мастилом, лепим уставним писмом у 164 реда рачунајући и потпис, исписан црвеним мастилом, без крста пре ни после потписа. Почиње речима: **Станиславь ꙁ дѣтию**. Крупнијим словима исписани су делови текста који директно говоре о поклону. Код првог продужетка на месту лепљења чита се из истог времена: **ꙁ дѣтию**. Сматра се да је и овај примерак фалсификат, а у науци је познат из Мошинових радова као Хил. 140, што не одговара чињеничном стању у АХС. Сам Мошин је у свом списку наводио овај акт под бр. „145/147 = 13 првог списка“. При дну се налази, очигледно премештен, висећи златан печат цара Стефана Душана, пречника 35 мм. На аверсу је лик владара у стојећем ставу, са крстом у десној и свитком у левој руци. Легенда тече низ десну и леву страну лика и гласи: **СТЕФЛНЬ ЦЛРЬ СРБ⟨С⟩К⟨И⟩ХЬ И ПОМОРСКИ⟨ХЬ И ГРѴ⟩КѴ⟨Х⟩Ь Ꙁ⟨Е⟩МЛ**. На реверсу је лик Христа у стојећем ставу, са ореолом над главом и Јеванђељем у руци. Уз његову десну страну: **ІС(ОѴСЬ)**, а уз леву: **Х(РИ)С(ТОСЬ)**. - На полеђини белешке: 1. (XVIII или XIX в.): † **Ѿ**т пирага(sic) на мор8 како га зградиѡ Стефанъ цар и приложиѡ села многа [аћсв **КЅ**.?]. Црним мастилом: оу Скопѣ. - 2. Белешка монаха Никандра: Сїи хрисов8ль есть кралꙗ Стефана деда (прецртано и дописано руком XX века: оца) царꙗ Стефана, и дань есть монастирю нашем8. И пишеть пространно всꙗ ꙗже дар8еть на призренск8ю и скопск8ю стран8, села и места и церкви тамо с8щїꙗ по синорам и дар8еть монастирю в̓к8пѣ сось стари монастирь всꙗ по имени написана и пишеть како тои бисть ктиторь на стари монастирь и пишеть за всꙗ здѣ пространно. - Црвеном оловком: II; мастиљавом: Бр. 25; испод налепнице: 14. Назиру се и два реда потпуно избледелог текста. - Опис: Синдик, *Срйска акта,* 124; опис печата: Кораћ, *Повеља,* 144-145 (са старијом литературом); Синдик, *Срйски йечати,* 234, сл. 35, 36. - Фотографије: АСАНУ 7903-а/8г; НБС Ф 2871; АС (филм).

Изд.: Korablev, *Actes de Chil.* II, 415-417, № 16 (од реда 81 до краја, дат. 1309-1314).

Г. Овај примерак је у АХС 141/143, топографска сигнатура Свт. 10 (у науци познат и под данас непостојећом сигнатуром III-9, а у *Сйом. на Мак.* I, 301= XŠt по стариот каталог III-4; сматрао се изгубљеним), написан на пергаменту ширине 356,

дужине 1874 мм (укључиво и плику 81 мм), црним мастилом, уставним писмом средине XIV века, у 175 редова рачунајући и потпис. Ред 140 садржи само реч: **того**, па је вероватно зато Мошин забележио свега 173 реда. На почетку нема крста; иницијали, крст пре потписа и потпис исписани су црвеним мастилом. После речи **того**, налепљен је нови лист пергамента. У 108. реду почиње нов текст са битним садржинским разликама у односу на примерке **А** (= АХС 144/146) и **В** и (=АХС 145/147), који је могао бити написан тек у време краља Стефана Душана. - На плавој свиленој врпци, виси позлаћен печат пречника 40 мм, пречник типара 30 мм. На аверсу је лик владара са трозубцем у десној и свитком у левој руци. Са горње стране свитка су слова **IС(ОѴСЬ)** а са доње **Х(РИ)С(ТОСЬ)**. Између свитка и легенде је знак који представља руку, тј. Божји благослов. Легенда тече у круг и гласи: [**С**]**ТЕФАНЬ † ȣРОШЬ МИЛ**[**ОСТІЮ Б⟨О⟩ЖИѠМЬ КРА**[**ЛЬ**]. Необично је што се крст не налази на почетку легенде него између два имена. На реверсу је лик св. Стефана, вероватно са кадионицом у руци и две легенде: једном вертикалном, лево и десно од фигуре светитеља, и другом кружном. Текст прве легенде гласи: **С⟨ВЕ⟩ТЫ СТЕФАНЬ**, а друге: [**СВЕТ**]**Ы СТЕФАНЬ ПРВОМȣѴЕНИКЬ И АРХИДИАК**[**ОНЬ**]. Будући да се текст потписа и легенде печата делимично искључују, логична је претпоставка да је печат пресељен. Датума нема. - На полеђини је белешка монаха Никандра: Хрисовȣль или синорлама с(ве)таго Милȣтина (прецртано руком XX в. и дописано: краља Душана) даннаѧ монастирю нашемȣ ради села и мѣста що има оу Щипъ и на дрȣги мѣста оу Сербиїѧ ѡписȣющь пространно за всѧ по именемь и по синорамъ, села, планини и прочаѧ всѧ здѣ написана. Млађом руком од Никандрове: Кралѧ Милоутина за Щип. Номеро КѲ: 29. - Опис повеље и печата: Синдик, *Срйска акта*, 120-121; Синдик, *Срйски йечайи*, 233, сл. 15, 16. - Фотографије: АСАНУ 7903-а/8; НБС Ф 2867; АС (филм).

Изд.: Аврамовић, *Ойисание,* 32-38, № 6; Miklosich, *Mon. serb.,* 57-65, № 62; Флоринский, *Афонские акты*, 29 (извод); Новаковић, *Зак. сйом.*, 393-395 (извод, дат. 1302-1309) и 402-404, од реда 108, као посебан акт краља Стефана Душана (извод. дат. око 1332); Thallóczy, Jireček, Šufflay, *Acta* I, 159-160, № 545 (дат. 1300-1310? извод); Korablev, *Actes de Chil.*, 393-399, № 8 (дат. 1293-1302); Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters,* 53-69 (дат. 1303-1304, са преводом на енгл.). *Сйом. на Мак.*, I, 304-316, само варијанте у односу на примерак **А**.

Лит. о узајамном односу ових примерака: Мошин, *Повеље краља Милуйина*, 79-83; Ћирковић, *Хрељин йоклон,* 104; Славева - Мошин, *Срйски ѓрамойи*, 134-137. За епископе и епархије в.: Вуковић, *Срйски јерарси*, passim; Јанковић, *Ейискойије*, passim.

Ниједан од сачуваних преписа нема уписан датум, па стога није могуће са сигурношћу утврдити време настанка ових исправа. - У неким старијим издањима (Стојановић, Новаковић, Корабљов), делови текстова горе означених примерака штампани су као посебни документи, што је отежавало њихову идентификацију и неки пут могло да наведе недовољно упућене истраживаче на закључак да се ради о независно писаним правним актима. Зато се овде сви данас познати примерци објављују упоредо са циљем лакшег уочавања свих правописних и текстуалних разлика. - Преписивачи или састављачи примерака **А** и **В** изоставили су: **А** у реду 123-124, **В** у реду 29-30 име будимаљског епископа Германа, чије име се налази на одговарајућим местима примерака **Б** и **Г**. Примерак **Г**, ред 31, међу поклонима наводи виноград у Желчиштима, што у другим примерцима није случај.

А = АХС 144/146

Вь простран'ствѣ б(о)ж(ь)ствныѥ силы
н(е)б(е)снаго разоума бе|[2]спльтнаꙗ вы-
сокопарещѥ анг(е)л(ь)скаꙗ и ар'х(а)нг(е)-
л(ь)ска|[3]ꙗ воин'ства, кивота завѣт'наго
трапезѣ н(е)б(е)сна|[4]го хлѣба приѥм'шеи,
бл(а)говѣщению дивещѥ се, |[5]вьпльщениꙗ
же иже вь пр(ѣ)с(ве)тѣи Твоѥи оутробѣ
не|[6]знающе, нь ѡбаче видѣв'ше, и сь пас-
тыри славосло|[7]виѥ сьплет'ше, аще и звѣ-
здошьст'вию сь вльх'вы |[8]чюдещѥ се, и мла-
д⟨е⟩н'ць вь ꙗслехь лежещь, м(и)л(о)сти и
|[9]щедроть, ч(о)в(ѣ)колюбиꙗ д(ѣ)вьства
Твоѥго, пр(ѣ)ч(и)ста|[10]ꙗ Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩це
Б(огороди)це, похвалы дос(то)ины при-
нести не могоу|[11]ть. Грѣш'ны же оубо
д(оу)шею и ск'врьн'ны оуст'ны и|[12]мѣѥ пос-
рѣд людии, гдѣ таково б(о)г(а)т(ь)ство
ѡбрѣтеть, |[13]таково оуп'ваниѥ и такоу-
ю надеждоу. И неприходе|[14]щаго кь врачь-
ствоу к'то оуврачюѥть. И гдѣ ѥмоу |[15]
такова вида ѡчи слѣпоу рожденоу, има-
же би такі|[16]ѥ красоты дозрѣти, такыѥ
доброты и, такыѥ |[17]ч(и)стоты. Кь семоу
же неч(и)стѣи ѡтноуд ѡскв'рьнѥнѣи ла-
|[18]нитѣ похвалы д(ѣ)вьства ч(и)стоты
Твоѥѥ изред'наꙗ ка|[19]ко реч(е)та. Вь сих'
же недостатьч(ь)ствоуѥ ѡкан'ныи азь |[20]
ч'то створю, и како дос(то)иныѥ гл(аго-
л)ы принесоу Тебѣ Б(о)го|[21]м(а)т(е)ри. Нь
понѥже застоуп'ница ѥси хр(и)стиꙗ-
номь и|[22]и тихоѥ пристанище вьл⟨н⟩аѥмымь
боурѥю грѣхо|[23]в'ною, м(и)л(о)ст(и)ва оу-
бо и м(и)л(о)ст(и)ваго Б(ог)а рождшии,
м(и)л(о)стию |[24]си и мене пом(и)лоуи грѣ-
ш'наго, паче всѣхь с'грѣш'ша. |[25]Вѣм' бо
те С(ве)тыѥ Троице честь приѥм'шоу

Б = АХС 13

Вь пространьствѣ б(о)ж(ьст)вьныѥ силы
н(е)б(е)снаго разоума беспльт(ь)ныхь вы-
сокопарещѥ агг(е)л(ь)ска и арь |[2]х(а)гг(е)-
л(ьс)ка воин(ь)ства, кывота завѣтнаго
трапезы н(е)б(е)снаго хлѣба приѥм'ши,
бл(а)говѣщению ди|[3]вещѥ се, в'пльщениꙗ
еже вь прѣс(ве)тѣи Твоѥи оутробѣ
не знающе, ѡбаче видѣвьше, с па|[4]с-
тыри словословиѥ сплет'ше, аще и звѣз-
дошьствию сь вльхвы чюдещѥ се, и мла-
дѣн'ць вь ꙗ|[5]слехь лежещь, м(и)л(о)сти,
щедроть, ч(о)в(ѣ)колюбиꙗ д(ѣ)вьства
Твоѥго, прѣчис(т)а Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩це
Б(огороди)це, похвалы |[6]достоины при-
нести не могоуть. Грѣш'наго оубо
д(оу)ши и скврьн'ны оустны имоуща пос-
рѣд люди,|[7]гдѣ таковааго богатьствиꙗ
ѡбрѣсти, такова оуп'ваниꙗ и такы-
ѥ надежде. Не приходещаго к' |[8]врач(ь)-
ствоу кто оуврачоуеть. Гдѣ та-
кова вида слѣпоу рожденоу, има
же такые красоты дозрѣ|[9]ти, такыѥ
доброты, такые чистоты. Пакы же
нечистѣи и ѡтноуд' ѡскврьнѣнѣи ла-
нитѣ |[10]похвалоу д(ѣ)вьства чистоты
Твое изред'наꙗ како речета. Вь сих' же
недостатьчьствоуѥ ѡкань|[11]ны азь
ч'то створю, мнѣ дос(то)иныѥ гл(аго-
л)ы принесоу Тебѣ Б(о)гом(а)т(е)ри.
Понеже застоуп'ница ѥси хри|[12]стиꙗ-
номь и тихое пристанище вльнꙗемимь
боурею грѣховною, м(и)л(о)стива оу-
бо имати на |[13]Г(оспод)а рождьшии,
м(и)л(о)стию си и мене пом(ил)оуи грѣ-
ш'нааго, паче всѣхь с'грѣшьша. Вѣмь бо
те С(ве)тыѥ |[14]Тр(ои)це честь приѥм'шоу

В = АХС 145/147

Г = АХС 141-143

Вь простран'ствѣ б(о)ж(ь)ств'ныѥ силы
н(е)б(е)снаго разоума беспльтных(ь) вы-
сокопарещѥ аг'ге|[2]л'ска и архаг'ге-
л'ска воин'ства, кивота завѣтнаго
трапезы н(е)б(е)снаго хлѣба прїѥм|[3]шии,
благовѣщению дивещѥ се, вьпльщенїꙗ
иже вь прѣс(ве)тѣи Твоѥи оутробѣ
незна|[4]юще, обаче видѣв'ше, сь пас-
тыри славословиѥ с'плет'ше, аще и звѣз-
дошьствию сь вл'|[5]хвы чюдещѥ се, и мл⟨а⟩-
д⟨е⟩н⟨е⟩ць вь ꙗслехь вьзлежещь, м(и)л-
(о)сти щедроть, ч(о)в(ѣ)колюбиꙗ д(ѣ)вь-
ства |[6]Твоего, пр(ѣ)ч(и)стаа Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч-
⟨и⟩це Б(огороди)це, похвалы дос(то)ины
принести не могоуть. Грѣшнааго ȣбо
д(ȣ)ши |[7]ис'к'врьн'ны ȣстны имоуща пос-
рѣд людїи, гдѣ такова богат'ствиꙗ
ѡбрѣсти, такова|[8]го оуп'ваниꙗ и такыѥ
надежде. Непрїходещааго кь врач'-
ствоу кто ȣврачюѥть. Гдѣ та-
|[9]кова вида слѣпоу рожденоу, има
же такыѥ красоты дозрѣти, такыѥ
доброты, такы|[10]ѥ чистоты. Пакы же
нечистѣи и ѡтноудь ѡс'кврьненѣи ла-
нитѣ, похвалоу д(ѣ)вьства чи| [11]стоты
Твоѥ изреднаа како реч(е)та. Вь сих' же
недостатьч'ствоуѥ ѡкаан'ныи азь
чтѡ |[12]створю, мнѣ достоиныѥ гл(аго-
л)ы принесоу Тебѣ Б(о)гом(а)тери. По-
ниже застоупница ѥси хр(и)стї |[13]ꙗ-
номь и тихоѥ пристанище вльнꙗѥмымь
боурею грѣховною, м(и)л(о)стива ȣ-
бо и мило|[14]стива Г(оспод)а рождешии
м(и)л(о)стию си пом(и)лоуи и мене грѣ-
шнаго, паче всѣх сьгрѣш'ша. Вѣм' бѡ
|[15]те С(ве)тыѥ Троице честь приѥмшоу

А = АХС 144/146

Вь простран'ствѣ б(о)ж(ь)ственык силы
н(е)б(е)снаго разоума бе|[2]спльтнаꙗ вы-
сокопарещїе анг(е)л(ь)скаꙗ и ар'х(а)нг(е)-
л(ь)ска|[3]ꙗ воин'ства, кивота завѣт'наго
трапезѣ н(е)б(е)сна|[4]го хлѣба прикм'шеи,
бл(а)говѣщению дивеще се, |[5]выпльщениꙗ
же иже вь пр(ѣ)с(ве)тѣи Твоки оутробѣ
не|[6]знающе, нь ѡбаче видѣв'ше, и сь пас-
тыри славосло|[7]вик сьплет'ше, аще и звѣ-
здошьст'вию сь вльх'вы |[8]чюдеще се, и мла-
д⟨е⟩н'ць вь ꙗслехь лежещь, м(и)л(о)сти и
|[9]щедроть, чл(о)в(ѣ)колюбиꙗ д(ѣ)вьства
Твокго, пр(ѣ)ч(и)ста|[10]ꙗ Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩це
Б(огороди)це, похвалы дос(то)ины при-
нести не могоу|[11]ть. Грѣш'ны же оубо
д(оу)шею и ск'врьн'ны оуст'ны и|[12]мѣк пос-
рѣд людии, гдѣ таково б(о)г(а)т(ь)ство
ѡбрѣтеть, |[13]таково оуп'ваник и такоу-
ю надеждоу. И неприходе|[14]щаго кь врачь-
ствоу к'то оуврачюкть. И гдѣ кмоу |[15]
такова вида ѡчи слѣпоу рожденоу, има-
же би таки|[16]к красоты дозрѣти, такык
доброты и, такык |[17]ч(и)стоты. Кь семоу
же неч(и)стѣи ѡтноуд ѡскв'рьникнѣи ла-
|[18]нитѣ похвалы д(ѣ)вьства ч(и)стоты
Твокк изред'наꙗ ка|[19]ко реч(е)та. Вь сих'
же недостатьч(ь)ствоук ѡкан'ныи азь |[20]
ч'то створю, и како дос(то)иных гл(аго-
л)ы принесоу Тебѣ Б(о)го|[21]м(а)т(е)ри. Нь
понкже застоуп'ница кси хр(и)стиꙗ-
номь и|[22]и тихок пристанище вьл⟨н⟩акмымь
боурию грѣхо|[23]в'ною, м(и)л(о)ст(и)ва оу-
бо и м(и)л(о)ст(и)ваго Б(ог)а рождшии,
м(и)л(о)стию |[24]си и мене пом(и)лоуи грѣ-
ш'наго, паче всѣхь с'грѣш'ша. |[25]Вѣм' бо
те С(ве)тык Троице честь прикм'шоу

Б = АХС 13

Вь пространьствѣ б(о)ж(ьст)вьнык силы
н(е)б(е)снаго разоума беспльт(ь)ныхь вы-
сокопарещїе агг(е)л(ь)ска и арь |[2]х(а)гг(е)-
л(ьс)ка воин(ь)ства, кывота завѣтнаго
трапезы н(е)б(е)снаго хлѣба прием'ши,
бл(а)говѣщению ди|[3]веще се, в'пльщениꙗ
еже вь прѣс(ве)тѣи Твоеи оутробѣ
не знающе, ѡбаче видѣвьше, с па|[4]с-
тыри словословик сплет'ше, аще и звѣз-
дошьствию сь вльхвы чюдеще се, и мла-
дѣн'ць вь ꙗ|[5]слехь лежещь, м(и)л(о)сти,
щедроть, чл(овѣ)колюбиꙗ д(ѣ)вьства
Твокго, прѣчис(т)а Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩це
Б(огороди)це, похвалы |[6]достоины при-
нести не могоуть. Грѣш'наго оубо
д(оу)ши и скврьн'ны оустны имоуща пос-
рѣд люди, |[7]гдѣ таковааго богатьствиꙗ
ѡбрѣсти, такова оуп'ваниꙗ и такы-
к надежде. Не приходещаго к' |[8]врач(ь)-
ствоу кто оуврачоуеть. Гдѣ та-
кова вида слѣпоу рожденоу, има
же такые красоты дозрѣ|[9]ти, такык
доброты, такые чистоты. Пакы же
нечистѣи и ѡтноуд' ѡскврьнѣнѣи ла-
нитѣ |[10]похвалоу д(ѣ)вьства чистоты
Твое изред'наꙗ како речета. Вь сих' же
недостатьчьствоук ѡкань|[11]ны азь
ч'то створю, мнѣ дос(то)иных гл(аго-
л)ы принесоу Тебѣ Б(о)гом(а)т(е)ри.
Понеже застоуп'ница кси хри|[12]стиꙗ-
номь и тихое пристанище вльнꙗемимь
боурею грѣховною, м(и)л(о)стива оу-
бо имати на |[13]Г(оспод)а рождьшии,
м(и)л(о)стию си и мене пом(ил)оуи грѣ-
ш'наго, паче всѣхь с'грѣшьша. Вѣмь бо
те С(ве)тык |[14]Тр(ои)це честь прием'шоу

В = АХС 145/147

Г = АХС 141-143

Вь простран'ствѣ б(о)ж(ь)ств'нык силы
н(е)б(е)снаго разоума беспльтных(ь) вы-
сокопарещїе аг'ге|[2]л'ска и арх'аг'ге-
л'ска воин'ства, кивота завѣтнаго
трапезы н(е)б(е)снаго хлѣба прїкм|[3]шии,
благовѣщению дивеще се, вьпльщенїа
иже вь прѣс(ве)тѣи Твоки оутробѣ
незна|[4]юще, обаче видѣв'ше, сь пас-
тыри славословик с'плет'ше, аще и звѣз-
дошьствию сь вл'|[5]хвы чюдеще се, и мл⟨а⟩-
д⟨е⟩н⟨е⟩ць вь ꙗслехь вьзлежещь, м(и)л-
(о)сти щедроть, чл(о)в(ѣ)колюбиꙗ д(ѣ)вь-
ства |[6]Твоего, пр(ѣ)ч(и)стаа Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч-
⟨и⟩це Б(огороди)це, похвалы дос(то)ины
принести не могоуть. Грѣшнаго ѹбо
д(ѹ)ши |[7]ис'к'врьн'ны ѹстны имоуща пос-
рѣд людїи, гдѣ такова богат'ствиꙗ
ѡбрѣсти, такова|[8]го оуп'ваниꙗ и такык
надежде. Непрїходещаго кь врач'-
ствоу кто ѹврачюкть. Гдѣ та-
|[9]кова вида слѣпоу рожденоу, има
же такык красоты дозрѣти, такык
доброты, такы|[10]к чистоты. Пакы же
нечистѣи и ѡтноудь ѡс'кврьненѣи ла-
нитѣ, похвалоу д(ѣ)вьства чи| [11]стоты
Твок изреднаа како реч(е)та. Вь сих' же
недостатьч'ствоук ѡкаан'ныи азь
чтѡ |[12]створю, мнѣ достоиных гл(аго-
л)ы принесоу Тебѣ Б(о)гом(а)тери. По-
нкже застоупница кси хр(и)стї |[13]ꙗ-
номь и тихок пристанище вльнꙗкмымь
боурею грѣховною, м(и)л(о)стива ѹ-
бо и мило|[14]стива Г(оспод)а рождешии
м(и)л(о)стию си пом(и)лоуи и мене грѣ-
шнаго, паче всѣх сьгрѣш'ша. Вѣм' бѡ
|[15] те С(ве)тык Троице честь прикмшоу

и рождшоую. |[26]И н(ы)нꙗ ни ѡт грѣш'на-
го честии подѣлиꙗ пог'ноушаи |[27]се ме-
не грѣш'наго, м(о)лещии ѥго же ис' пр(ѣ)-
ч(и)стыѥ си |[28]оутробы породии, слѣпоро-
жден'ноу ми прозрѣниѥ |[29]дароуи и смр-
ьдеща ме вьскр(ѣ)си. Аꙁ' же вь послѣд'-
нꙗ |[30]ꙗ врѣмена вь честь пом(и)лованиꙗ
Твоѥго ц(а)р(ь)ствиꙗ |[31]ѡстахь. Тѣм'же
не посрами чаꙗниꙗ моѥго, слѣ|[32]па рож-
ден'на ме просвѣтии, оумр'щв'лѥна ме
вь|[33]скр(ѣ)си, да и ѡ м'нѣ прославит' се
име Твоѥ с(ве)тоѥ. |[34]Сии оубо всѣмь ра-
ꙁоумѣти пис(а) крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми, ꙗ-
ко |[35]хрисовоулѥ створѥныѥ дѣдомь и
ѡ(ть)цемь ми |[36]С(ве)тои Б(огороди)ци
оу С(ве)тои Горѣ , Хилан'дарю, вь
них'же се|[37]ла и Власи и паше, ѡбрѣть
крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми ѥдно по|[38]трено а
дроугго иꙁгоублѥно, и иꙁистивь данаꙗ
|[39]прѣродители и родители крал(ѥ)в(ь)с-
тва ми, оупис(а)хь |[40]оу хрисовоуль сии:
село Гюр'гѥвикь, Петровикь, |[41]Кроуше-
во, К'нина, Роуб'чь потокь, Дрьст'никь,
|[42]Греб'никь, Гов'нь дол'ць, трьгь кны-
ньчкыи, Петрьче, ѡ|[43]бои Враникы, Бѣ-
личищи, Видѣнѥ. А оу тѣхь селѣхь |[44]два
виноград⟨а⟩, ѥдинь оу Кроушевѣ, а дроу-
угыи оу Пещи, |[45]Шоупѣль выше Пещи ар-
хиѥп(и)с(кѹ)пове, Ꙁахакь на Бы|[46]стрици,
и на нѥмь оулиꙗникь и сь оулиꙗри. А и-
ме|[47]на имь: Добрько, брат' моу Братос-
лавь, Бранѥнь, Г'ноу|[48]са. И симь оулиꙗ-
рѥмь да нѣ работе ине, никоѥре |[49]лише
да соу оулиꙗриѥ. И ако нѣкоимь врѣме-
немь по|[50]гыбнеть оулиꙗникь, да га тии
оулиꙗриѥ ѡт себе поста|[51]влꙗю. И оу
Приꙁрѣнѣ села: Сламодраже, Непроби-
ще, |[52]Момоуша, ѡбѣ Ход'чи: Дол'нꙗ и
Гор'нꙗ, и половина До|[53]бродолꙗнь, а

и рождьшоу. Н(ы)нꙗ ни ѡт грѣшны-
ихь чести подѣлиꙗ погнѡушаи се ме-
не грѣ|[15]шнаго, ⟨молещи⟩ ѥгоже ис прѣ-
чистыѥ си оутробы пород⟨и⟩, слѣпоро-
жденнымь проꙁрѣние дарова, смрь -|[16]
дещее вьскр(ѣ)си. Аꙁь же вь послѣднѣꙗ
врѣмена вь чес(ть) помилованиꙗ
Твоего ц(а)р(ь)ствиꙗ ѡстахь. |[17]Тѣм'же
не посрами моего чааниꙗ, слѣпа рож-
дена ме просвѣти, смрьдеща ме
в(ь)скр(ѣ)си, да |[18]и ѡ мнѣ прославит се
име Твое с(ве)тое. Сии оубо всѣмь ра-
ꙁоумѣти писа крал(ѥ)в(ь)ство ми, ꙗ-
ко |[19]хрисовоуле створен'ные дѣдомь и
ѡ(ть)цемь ми С(ве)тѣи Б(огороди)ци
оу Хиландари оу С(ве)тои Горѣ, вь
|[20]них'же села и Власи и паше, ѡбрѣть
крал(ѥ)в(ь)ство ми едно [по]трено а
дроуго иꙁ'гоублено, |[21]иꙁьистивь дань-
наа прародители и родители крал(ѥ)в(ь)-
ства ми, оупис(а)хь оу хрисовоуль сиї:
|[22]село Гюрьгевикь, Петровикь, Крѹше-
во, Книна, Роубьчь потокь, Дрьстникь,
Гребникь, |[23]Говьнь дольць, трьгь Кни-
ньць, Петрьче, ѡбои Враники, Бѣли-
чищи, Видѣнѥ. А оу|[24]тѣхь селѣхь два
виноград⟨а⟩, единь ѹ Крѹшевѣ а дроу-
гы ѹ Пеки, Шѹпѣль выше Пеки ар-
хи|[25]пискѹпове, Ꙁахакь на Бистрици,
и на немь ѹлиꙗникь сь ѹлиари. А и-
мена имь: Добрь|[26]ко, брать моу Брато-
славь, Браень, Гнѹса. И симь ѹлиꙗ-
ремь да нѣ работе никоере ине, |[27]лише
да сѹ оулиꙗрие. И ꙗко нѣкоимь врѣме-
немь погине ѹлиꙗникь, да га ти
ѹлиꙗ|[28]рие ѡт себе поставлѣю. А оу
Приꙁрѣнѣ села: Сламодраже, Непроби-
ще, Момоуша, ѡбѣ Хо|[29]д'чи Дол'нꙗ и
Гор'нꙗ и половина Добродолѣни, а

и рождьшоу н(ы)нꙗ ни ѡт грѣшныхь
чести подѣлиꙗ погнѹ|[16]шаи се ме-
не грѣшнаго ѥго же иꙁь прѣ-
чистыѥ си оутробы породи, слѣпоро-
жденыимь |[17]проꙁрѣниѥ дарова, смрь-
дещеѥ вьскрѣси. Аꙁ' же вь послѣдниꙗ
врѣмена вь честь по|[18]милованиа
Твоего ц(а)р(ь)ствиꙗ ѡстах'. Тѣмьже
не посрами чаꙗниꙗ моего, слѣпа рож-
де|[19]н'на ме просвѣти, смрьдеща ме
вьскрѣси, да и ѡ мнѣ прославит' се
име Твое с(ве)тоѥ. |[20]Сии ѹбо в'сѣмь ра-
ꙁоумѣти писа крал(ѥ)в'с(тво) ми, ꙗко
хрїсовоуле створен'ныѥ дѣдомь и
ѡ(ть)цем' ми |[21]С(ве)тѣи Б(огороди)ци
ѹ С(ве)тѣи Горѣ Хилан'дароу, вь
нихже села и Власи и пасища, ѡбрѣть
крал(ѥ)вс(тво) ми ѥдно |[22]потрено а
дроуго иꙁгоублѥно, иꙁистивь дан'наа
прѣродителїи и родители крал(ѥ)в(ь)с-
(тва) ми, ѹпи|[23]сахь оу хрїсовоуль сии:
село Гюр'гевикь, Петровикь, Кроуше-
во, Книна, Роуб'чь потокь, |[24]Дрьст'никь
Гребникь, Говьнь Дол'ць, трьгь Кни-
н'ць, Петрьче, ѡбои Враники, Бѣли-
|[25]чищи, Видѣнѥ. А оу тѣхь селѣхь два
виноград⟨а⟩ ѥдинь оу Кроушевѣ, а дро-
угы оу Пеки. Шѹ|[26]пѣль выше Пеки ар'-
хїпискоупове, Ꙁахакь на Бистрици,
и на нѣмь оульꙗникь сь оульꙗрї. |[27]А
имена имь: Добрько, брат' моу Братос-
лавь, Браѥнь, Гноуса. И симь оульꙗ-
ремь да нѣ |[28]работе никоѥре ине, лише
да соу ѹлиꙗрїе. И ꙗко нѣкоимь врѣме-
немь погине ѹлиꙗник' |[29]да го тїи
ѹлиꙗрїе ѡт себе поставлꙗю. А оу
Приꙁрѣнѣ села: Сламодраже, Непроби-
ще, Момѹ|[30]ша, ѡбѣ Хот'чи Долнꙗ и
Горнꙗ, и половина Добродолѣнїи, а

дроуга половина С(ве)тык Б(огороди)це
Стоудени|[54]ѵ'ке[а]. Оулианикь оу Трьнов'-

ци ниже Дол'нк Ход'ѵе, а |[55]ӡа ниимь два
оулиꙗра. Оу Моравицахь Брѣӡова и |[56]
сь ӡаселиꙗми. Оу Лоӡ'ници оу Моравѣ
виноградь. Оу |[57]Ӡетѣ половина Каме-
ницьь сь людми, а имене|[58]мь Момоу-
шикы. Оу Плавѣ село Досоугк и |[59]сь ӡа-
селиꙗми. Ꙗ се Власи: к'неӡь Воих'на ӡ дѣ-
тию, |[60]ӡет' моу Прьвославь ӡ дѣтию,
брат' моу Станиславь,|[61]дроугыи Брьӡо-
тикь, Драгомирь ӡ дѣтию, с(ы)нь моу
Боу|[62]нило ӡ дѣтию, дроугии моу с(ы)нь |[34]
Братань ӡ дѣтию, Прѣ|[63]димирь ӡ дѣти-
ю, Шар'бань брат' моу ӡ дѣтию, Нѣ-
го|[64]славь ӡ дѣтию, брат' моу Радь ӡ дѣ-
тию, Десиславь ӡ дѣ|[65]тию, Баило ӡ дѣ-
тию, Драгославь ӡ дѣтию, Станило |[66]ӡ
дѣтию, Ꙗрославь ӡ дѣтию, Радота ӡ
дѣтю, Краи|[67]славь ӡ дѣтию, Воисиль
брат' моу, стриц' моу Гры|[68]доусь ӡ дѣ-
тию, дроугы моу стриць Воих'на ӡ дѣ-
тию |[69]и ӡет' моу, братоучед' моу Пет-
ралить ӡ дѣтию, Деси|[70]мирꙗ ӡ дѣтию,
Грьдовикь Десиславь ӡ дѣтию и |[71]сь си-
раки си, Мирѣнь, Братань, кои си к до-
вель |[72]иӡ' Грькь, с(ы)нов' моу Гости-
мирь ӡ дѣтию, Хлапота |[73]ӡ дѣтию,
с(ы)нь моу ӡ дѣтию, Храниславь ӡ дѣ-
тию, Доу|[74]дь ӡ дѣтию, Грьдь ӡ дѣтию,
сестра Хранишина ӡ дѣ|[75]тию, Ꙗнь ӡ
дѣтию, трьк с(ы)нове Балиновикы, Бо-|[76]
баꙗ ӡ дѣтию, оудовица Таина, попь
Бльгаринь ӡ дѣ|[77]тию, Нѣгь ӡ дѣтию, Бе-
риславь ӡ дѣтию, Доброта |[78]ӡ дѣтию,
Бачь шюрꙗ моу ӡ дѣтию, брат' моу

дроуга половина С(ве)те Б(огороди)це
Стоудениѵ'ке. Оули|[30]ꙗникь оу Трьнов'-

ци ниже Дол'не Ход'ѵе, а ӡа нимь два
оулиꙗра. ȣ Моравицахь Брѣӡова и
сь ӡа|[31]селиꙗми. Оу Лоӡници ȣ Моравѣ
виноград. Оу Ӡетѣ половина Каме-
ниць сь людми, а имен[а имь Мо]|[32]моу-
шики. Оу Плавѣ село Досоуге и сь ӡасе-
лиꙗми. Ꙗ се Власи: кнеӡь Воихил сь дѣ-
тию, ӡ[еть м]оу |[33]Прьвославь сь дѣтию,
брат' моу Станиславь, дроугыи Брьӡо-
тикь, Драгомирь сь дѣти[ю, сынь моу]
Боунило сь дѣтию, дроугы моу с(ы)нь
Братань сь дѣтию, Прѣдимирь сь дѣти-
ю, Шар'бань бра[ть моу] |[35]сь дѣтию, Нѣ-
гославь с дѣтию, брат(ь) моу Рад сь дѣ-
тию, Десиславь сь дѣтию, Баило сь дѣ-
ти[ю, Д]ра|[36]гославь сь дѣтию, Станило
сь дѣтию, Ꙗрославь сь дѣтию, Радота сь
дѣтию, Краиславь сь дѣтию, |[37]Воисиль
брат(ь) моу, стриць моу Грьдоусь сь дѣ-
тию, дроуги моу стриць Воихна сь дѣ-
тию, [и ӡет' моу], |[38]братоучед моу Пет-
ралить сь дѣтию, Десимирь сь дѣтию,
Грдовикь Десиславь сь дѣтию [и сь си-
ра]|[39]ки си, Мирѣнь, Братань, кое си е до-
вель иӡ' Грькь, сыновь моу Гости-
мирь сь дѣтию, Хлапота |[40]сь дѣтию,
с(ы)нь моу сь дѣтию, Храниславь сь дѣ-
тию, Доудь ӡ дѣтию, Грьдь сь дѣтию,
[сестра] Хра|[41]нишина сь дѣтию, Ꙗнь сь
дѣтию, трье с(ы)нове Балиновики, Бо-
баꙗ ӡ дѣтию, оудовица Таина, [попь] |[42]
Бльгаринь сь дѣтию, Нѣгь сь дѣтию, Бе-
риславь сь дѣтию, Доброта сь дѣтию,
Бачь шоурѣ моу [сь дѣтию], |[43]брать

дроуга половина С(ве)те Б(огороди)це
|[31]стоудениѵ'ске, и половина виногра-
д⟨а⟩ ȣ Жельчициха, а дроугаа половина
С(ве)те Б(огороди)це Стоу-
|[32]дениѵ'ске. ȣлиꙗникь ȣ Трьнов'-
ци ниже Долнк Хот'ѵе, а ӡа нимь два
ȣлиꙗра. ȣ Мо|[33]равицахь Брѣӡова и
сь ӡаселиꙗми. ȣ Лоӡници оу Моравѣ
виноградь. ȣ Ӡетѣ поло|[34]вина Каме-
ниць сь людми, а именемь Домоу-
шики. ȣ Плавѣ село Досоугѣ и сь ӡасе-
лїꙗми. |[35]Ꙗ се Власи: кнеӡь Воихна сь дѣ-
тию, ӡет' моу Пр'вославь сь дѣтию,
брат' моу Станиславь,|[36]дроугыи Брьӡо-
тикь, Драгомирь сь дѣтию, с(ы)нь моу
Боунило сь дѣтию, дроугы мȣ с(ы)нь
|[37]Братань сь дѣтию, Прѣдимирь сь дѣ-
тию, Шер'бань брат' моу сь дѣтию, Нѣ-
гославь |[38]сь дѣтию, брат' моу Радь сь
дѣтию, Десиславь сь дѣтию, Баило сь
дѣтию, Драгосла|[39]вь сь дѣтию, Стани-
ло сь дѣтию, Ꙗрославь сь дѣтию,
Радота сь дѣтию, Краиславь сь |[40]дѣтию,
Воисиль брат' моу, стриц' Грьдоусь сь дѣтию,
дроугы моу стриць Воихна |[41]сь дѣ-
тию и ӡет' моу, братоучед' моу Пет-
ралить сь дѣтию, Десимирꙗ сь дѣтию,
Десисла|[42]вь Грьдовикь сь дѣтию и сь си-
раки си, Мирѣнь Брат⟨а⟩нь кои си к иӡ'
Грькь довель, с(ы)нов' мȣ |[43]Гости-
мирь сь дѣтию, Хлапота сь дѣтию, и
с(ы)нь моу сь дѣтию, Храниславь сь дѣ-
тию |[44]Доудь сь дѣтию,
Грьдь сь дѣтию, сестра Хранишина сь
дѣтию, Ꙗнь сь дѣтию, трїе с(ы)но|[45]ве
Балиновики, Бобаꙗ сь дѣтию, ȣдовица Таина,
п(о)пь Бльгаринь сь дѣтию, Нѣгь сь дѣтию, |[46]
Берїславь сь дѣтию, Доброта сь дѣтию,
шоура моу Бачь сь дѣтию, брат' моу

Дра|[79]гославь ꙁ дѣтию, Браата ꙁ дѣ-
тию, брат' моу Добрьчи|[80]нь ꙁ дѣтию,
Стань ꙁ дѣтию, Братославь ꙁ дѣтию,
До|[81]брославь Шер'бань, с(ы)нь моу Нѣго-
тикь, Балосинь, |[82]Воинь ꙁ дѣтию, Ста-
нилавь ꙁ дѣтию, Грьдь ꙁ дѣтию, |[83]Хра
нило ꙁ дѣтию, Коукорь ꙁ дѣтию, Додь
ꙁ дѣтию, Десо |[84]ꙁ дѣтию, Братомирь ꙁ
дѣтию, Воиславь ꙁ дѣтию, Прьвє |[85]ꙁ
дѣтию, Продань ꙁ дѣтию, Находь ꙁ
дѣтию, Бориславь |[86]ꙁ дѣтию, брат' моу
Срьдань ꙁ дѣтию, дроугы моу брать
До|[87]бромысль ꙁ дѣтию, Драгославь ꙁ
дѣтию, Добрьчинь |[88]ꙁ дѣтию, брат'
моу Грьдь ꙁ дѣтию, Воиславь ꙁ дѣтию,
|[89]брат' моу Бодинь ꙁ дѣтию, Радомирь
ꙁ дѣтию, |[90]брат моу Бодинь ꙁ дѣтию,
Радомирь ꙁ дѣтию[b], Стані|[91]славь ꙁ дѣ-
тию, Радь ꙁ дѣтию, брат(ь) моу Радо-
синь ꙁ дѣ|[92]тию, Брат(о)с-
лавь ꙁ дѣтию, Коулинь ꙁ дѣтию, Кра-
кта |[93]ꙁ дѣтию, с(ы)нь моу Провославь
ꙁ дѣтию, Коун'дѣдать |[94]ꙁ дѣтию, Дра-
гоушь и с(ы)нь моу Драгославь ꙁ дѣтию
и |[95]брат(ь) моу Воинь ꙁ дѣтию, брат(ь)
има Радь ꙁ дѣтию, Гю|[96]р'гь Калима-
никь ꙁ дѣт'ю, Братолюбь ꙁ дѣтию. А се
|[97]Власи коихь к г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь крал(ь)
придаль с(ве)тѣи цр(ь)кви: Лала |[98]ꙁ
дѣтию, ꙃет' моу Стань ꙁ дѣтию, Бали-
ца ꙁ дѣтию, Ли|[99]мань ꙁ дѣтию, Срь-
дань ꙁ дѣт'ю, Лала ꙁ дѣтию, Модрє ꙁ
дѣ|[100]тию, Радота ꙁ дѣтию, Радь ꙁ дѣ-
тию, Добрє ꙁ дѣтию, Коу|[101]маниць
ꙁ дѣтию, Добромирь ꙁ дѣтию, Брата ꙁ
дѣтию До|[102]брє
ꙁ дѣтию, Станиславь ꙁ дѣтию, Бра-
тославь Драгоми|[103]ровь ꙃеть ꙁ дѣтию,
Брьꙁь ꙁ дѣтию, Моужило ꙁ дѣтию, |[104]

моу Драгославь сь дѣтию, Брата сь дѣ-
тию, брат моу Добрьчинь сь дѣтию,
Стань сь дѣ[тию, Бран(ь)] |[44]сь дѣтию,
Доброславь Шер'бань, с(ы)нь мȣ Нѣго-
тикь, Балосинь, Воинь сь дѣтию, Ста-
[ниславь сь] дѣ|[45]тию, Грдь сь дѣтию,
Хранило сь дѣтию, Коукорь сь дѣтию,
Додь сь дѣтию, ⟨Десо ꙁ дѣтию⟩, Братомирь сь
дѣтию, [Вои]|[46]славь сь дѣтию, Прьвє сь
дѣтию, Продань сь дѣтию, Наход сь
дѣтию, Бориславь сь дѣтию, брат(ь) моу
Срь|[47]дань сь дѣтию, дроугы моу брат(ь)
Добромисль сь дѣтию, Драгославь сь
дѣтию, Добрьчинь сь дѣтию, |[48]брат(ь)
мȣ Грьд(ь) сь дѣтию, Воиславь сь дѣ-
тию брат(ь) моу Годинь(sic) сь дѣтию,
Радомирь сь дѣтию,
Станиславь |[49]сь дѣ-
тию, Рад сь дѣтию, брат(ь) мȣ Радо-
синь сь дѣтию, Воинь сь дѣтию, Братос-
лавь сь дѣтию,[К]ȣли|[50]нь сь дѣтию, Кра-
єта сь дѣтию, с(ы)нь моу Прьвославь
сь дѣтию, Коуньдѣдать сь дѣтию, Дра-
гоушь |[51]с(ы)нь мȣ Драгославь сь дѣтию,
брат(ь) моу Воинь сь дѣтию, брат(ь)
има Рад сь дѣтию, Гюрьгь Калима-
никь сь |[52]дѣтию, Братолюбь сь дѣтию.
А се ⟨Власи⟩ коихь є г⟨осподи⟩нь крал
придаль с(ве)тѣи цр(ь)кви: Лала сь
дѣтию, ꙃеть моу Стан |[53]сь дѣтию, Ба-
лица сь дѣтию, Лимань сь дѣтию, Срь-
дань сь дѣтию, Модрє сь
дѣтию, Радота сь дѣт⟨и⟩ю, |[54]Рад сь
дѣтию, Добрє сь дѣтию, Коуманиць сь
дѣтию, Добромирь сь дѣтию, Брата
сь дѣтию, Добрє
|[55]сь дѣтию, Станиславь сь дѣтию, Бра-
тославь Драгомирь ꙃет(ь) сь дѣтию,
Брьꙁь сь дѣтию, Моужило сь |[56]дѣтию,

Станиславь ꙁ дѣтию,
Радь ꙁ [д]ѣтию, бра[т] моу Рад[о]-
синь ꙁ дѣ|[2]тию, Братос-
лавь ꙁ дѣтию, Коулинь ꙁ дѣтию, Кра-
кта ꙁ дѣтию, с(ы)нь моу |[3]Прьвославь
ꙁ дѣтию, Коундѣдать ꙁ дѣтию, Дра-
гоушь и с(ы)нь моу, Драго|[4]славь ꙁ дѣти-
ю, брат моу Воинь ꙁ дѣтию, брат'
има Радь ꙁ дѣтию, Гю|[5]рьгь Калима-
никь ꙁ дѣтию, Братолюбь ꙁ дѣтию.
А се Власи кои|[6]хь к г(о)с(поди)нь крал(ь)
придаль с(ве)тѣи цр(ь)к(в)ы: Лала ꙁ
дѣтию, ꙃет' моу Стан' |[7]ꙁ дѣтию, Бали-
ца ꙁ дѣтию, Лимань ꙁ дѣтию, Срь-
дань ꙁ дѣтию, Ла|[8]ла ꙁ дѣтию, Модрє
ꙁ дѣтию, Радота ꙁ дѣтию, Радь ꙁ дѣ-
тию, До|[9]брє ꙁ дѣтию, Коуманиць ꙁ
дѣтию, Добромирь ꙁ дѣтию, Брата |[10]
ꙁ дѣтию, Добрє ꙁ дѣтию, Станиславь
ꙁ дѣтию, Братославь Драго|[11]мирьь
ꙃеть ꙁ дѣтию,
Брьꙁь ꙁ дѣтию, Моужило ꙁ дѣтию,

Драгосла|[47]вь сь дѣтию, Братѧ сь
дѣтию, брат' моу Добрьчинь сь дѣтию,
Стань сь дѣтию, Братѡ|[48]славь сь дѣти-
ю, Добр⟨осл⟩авь Шер'бань, с(ы)нь моу Нѣго-
тикь, Балосинь, Воинь сь дѣтию, |[49]Ста-
ниславь сь дѣтию, Грьд сь дѣтию, Хра-
нило сь дѣтию, Коукорь сь дѣтию, Додь
сь дѣ|[50]тию, Десо сь дѣтию, Братомирь
сь дѣтию, Воиславь сь дѣтию, Прьвє сь
дѣтию, Прода|[51]нь сь дѣтию, Находь сь
дѣтию, Бориславь сь дѣтию, брат' моу
Срьдань сь дѣтию, дрȣ|[52]ги моу брать
Добромисль сь дѣтию, Драгославь сь
дѣтию, Добрьчинь сь дѣтию, брать |[53]
моу Грьд сь дѣтию, Воиславь сь дѣтию,
брат' моу Бодинь сь дѣтию,
Радомирь сь дѣт⟨и⟩ю, |[54]
Станиславь сь дѣтию,
Радь сь дѣтию, брат' моу Радо-
синь сь дѣтию, Воинь сь дѣтию, |[55]Брато-
славь сь дѣтию, Коулинь сь дѣтию, Кра-
кта сь дѣтию, с(ы)нь моу Прьвославь сь
дѣ|[56]тию, Коун'дедать сь дѣтию, Дра-
гоушь с(ы)нь моу, Драгославь сь дѣтию,
брат' моу Во|[57]инь сь дѣтию, брать
има Радь сь дѣтию, Гюр'гь Калима-
никь сь дѣтию, Братолюб' сь дѣт⟨и⟩ю.
|[58]А се ⟨Власи⟩ коихь к г(осподи)нь крал(ь)
придаль с(ве)тѣи цр(ь)кви: Лала сь
дѣтию, ꙃет' моу Стань сь дѣтию, Бали-
|[59]ца сь дѣтию, Лимань сь дѣтию, Срь-
дань сь дѣтию, Лала сь дѣтию, Моудрє
сь дѣтию, |[60]Радота сь дѣтию, Радь сь
дѣтию, Добрє сь дѣтию, Кȣманиць сь
дѣтию, Добромирь сь |[61]дѣтию, Брат⟨а⟩нь
сь дѣтию, Добрє сь дѣтию, Станиславь
сь дѣтию, Братославь, Драгѡ|[62]мировь
ꙃеть сь дѣтию,
Брьꙁь сь дѣтию, Моужило сь дѣтию,

Добромировь брат(ь) Главешь, Добрѣль
ѕ дѣтию, Нѣгова |[105]нь ѕ дѣтию, Радь ѕ
дѣтию, Браꙗ ѕ дѣтию, Рада попа дѣ-
|[106]т'ца: Коста и Радомирь и Братосинь
ѕ дѣтию, Хра|[107]ниша ѕ дѣтию, Прьвос-
лавь ѕ дѣтию, брат(ь) моу Гроубь|[108]ша
ѕ дѣтию, Маноило ѕ дѣтию. И плани-
на Добри до|[109]ли. И пашища ц(а)рин'с-
комоу добыт'коу Раковица. |[110]И коудѣ
нѣ дрьжаве крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми, тиѕи ко-
и доходе кь |[111]с(ве)тѣи цр(ь)кви ис тоуж
де ѕем'лѥ соущии людѥ те ѕем'лѥ |[112]или
ѥ парикь или Влахь, или кто любо тоуж-
деѕемла|[113]нинь, да си ихь имаа с(ве)таꙗ
цр(ь)к(в)ы. Сего рад⟨и⟩ видѣвь |[114]крал(ѥ)в(ь)-
с(тво) ми, ѥре бѣше потрень хрисовоуль
г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и ѡ(ть)ца |[115]ми великаго
крал(ꙗ) Стефана Оуроша, и ѕ'говоривь
се |[116]крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми сь ар'хиѥп(и)с-
(коу)помь в'торымь Еѵстаѳиѥ |[117]мь и
сь г(оспо)ждомь ми м(а)т(е)рию кра-
л(и)цомь Ѥленомь и |[118]сь всѣми ѥп(и)с-
(коу)пы срьб'скыими, ѥп(и)с(коу)помь
ѕет'ски|[119]мь Iѡ(а)номь, ѥп(и)с(коу)-
помь раш'кымь Фил(и)помь, ѥп(и)с-
(коу)по|[120]мь ѕвеѵан'скымь Даниломь, ѥ-
п(и)с(коу)помь х'востьнь|[121]скымь Iѡ(а)-
номь, ѥп(и)с(коу)помь х'льм'скымь Еѵ-
ста|[122]ѳиѥмь, ѥп(и)с(коу)помь призрѣн'-
скымь Дамиꙗном', |[123]ѥп(и)с(коу)помь
топлиѵ'скымь Герасимомь,
ѥп(и)-
с(коу)п(о)мь |[124]⟨л⟩иплан'скымь Ан'тони-
ѥмь, ѥп(и)с(коу)помь скоп'скы|[125]мь
Николомь, ѥп(и)с(коу)помь дьбрьс-
кымь Iѡ(а)номь, |[126]ѥп(и)с(коу)помь мо-
равиѵ'скымь Кѵриломь, и прѣпис(а)хь|[127]
хрисовоуль сии С(ве)тыѥ Б(огороди)це
Хилан'дар'скыѥ. И видѣв' |[128]крал(ѥ)в(ь)с-

Добромирь брат(ь) Главешь, Добрѣль
сь дѣтию, Нѣговань сь дѣтию, Рад сь
дѣтию, Браꙗ сь дѣтию, |[57]попа Рада дѣ-
т'ца: Коста и Радомирь, Братосинь
сь дѣтию, Храниша сь дѣтию, Прьвос-
лавь [сь дѣтию] |[58]брат(ь) моу Грꙋвша
сь дѣтию, Маноило сь дѣтию. А плани-
на Добри доли. А пашища ц(а)риньско-
моу добы|[59]ткоу Ра[ко]вица. И коудѣ
нѣ дрьжаве крал(ѥ)в(ь)ства ми, к'то
доходи ис тоуге ѕемле кь с(ве)тои цр(ь)-
кви соущии |[60]людие [те ѕе]мле или
е парикь или Влахь или кто любо тꙋго-
ѕемлꙗнинь да си е има
цр(ь)кви. |[61]Сего рад(и) видѣв крал(ѥ)в(ь)-
ство ми, ере бѣше потрень хрисовоуль
г(господи)на и ѡ(ть)ца ми великааго
Стѣфана крал(ꙗ) Ꙋро|[62]ша, и сьгово-
рив' се крал(ѥ)в(ьс)тво ми сь архиѥп(и)с-
(коу)помь вторымь Євьстатиемь и сь
г(оспо)ждомь м(а)т(е)рию ми крал|[63]и-
цомь Елѣномь и сь всѣми еп(и)с-
(коу)пы срьп(ь)скыми: ѥп(и)с(коу)помь
ѕет(ь)скимь Иѡаномь, еп(и)с(коу)-
помь раш[(ь)скым(ь)] |[64]Филипомь, еп(и)-
с(коу)помь ѕвеѵаньскымь Даниломь, е-
п(и)с(коу)помь хвостьньскимь Иѡа-
номь, еп(и)с(коу)помь хльмь|[65]скимь
Евьстатиемь, ѥп(и)с(коу)помь призрѣнь-
скымь Дамиꙗномь, еп(и)с(коу)помь то-
плиѵ(ь)скымь Герасимомь, |[66]ѥп(и)с(коу)-
помь боудимьльскымь Гер'маномь, ѥ-
п(и)с(коу)помь липлꙗньскымь Ан'дони-
емь, еп(и)с(коу)помь скоп'ском(sic) |[67]
Николомь, ѥп(и)с(коу)помь дьбрьс-
кымь Iѡаномь, еп(и)с(коу)помь мо-
равиѵ(ь)скымь Кириломь, и прѣпис(а)хь
хри|[68]совꙋль сии С(ве)тые Б(огороди)-
це Хилан'дарьские. И видѣ крал(ѥ)в(ь)с-

Добро|[12]мировь брать Главешь, Добрѣль
ѕ дѣтию, Нѣговань ѕ дѣтию |[13]Радь ѕ
дѣтию, Браꙗ ѕ дѣтию, Рада попа дѣ-
ца Коста и Радоми|[14]рь Братосинь
ѕ дѣтию, Храниша ѕ дѣтию, Прьвос-
лавь ѕ дѣти|[15]ю брат' моу Гроуб'ша
ѕ дѣтию, Маноило ѕ дѣтию. И пла|[16]ни-
на Добры долы, и пашища ц(а)ринско-
моу добыт'коу |[17]Раковица. И коудѣ
нѣ дрьжаве крал(ѥ)вс(тва) ми, тиѥ кои
дохо|[18]де кь с(ве)тои цр(ь)кви изь тоу-
ге ѕемлѥ соущии людиѥ те|[19]ѕемлѥ или
ѥ парикь или Влахь, или кто любо тоуге-
ѕе|[20]млꙗнинь, да си ѥ има цр(ь)кви с(ве)
таꙗ. Сего ради видѣвь |[21]крал(ѥ)в(ь)-
с(тво) ми, ѥре бѣше потрень хрисо-
воуль г(о)с(поди)на и ѡ(ть)ца ми вели-
ка|[22]го крал(а) Стефана Оуроша, и ѕгово-
ривь се крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми сь архиѥ|[23]п(и)-
ск(оу)помь вьторымь Ѥѵстаѳиѥмь и с
г(о)с(по)ж(д)омь ми м(а)тери|[24]ѡмь кра-
лицомь Ѥлѥн(о)мь, и сь всѣми ѥп(и)с-
к(оу)пи срьбьскими, |[25]ѥп(и)ск(оу)п(о)мь
ѕетьскимь Иѡаномь, ѥп(и)ск(оу)-
п(о)мь раш'кимь Фили|[26]помь, ѥп(и)с-
к(оу)п(о)мь ѕвеѵан(ь)скымь Даниломь, ѥ-
п(и)ск(оу)п(о)мь хвость|[27]ньскимь Иѡа-
номь, ѥп(и)ск(оу)п(о)мь хльмьскимь Ѥѵ-
стаѳиѥмь, |[28]ѥп(и)ск(оу)п(о)мь призрѣнь-
скымь Дамиꙗномь, ѥп(и)ск(оупо)мь то-
плиѵ'|[29]скимь Герасимомь, ѥп(и)ск(оу)-

п(о)мь липлꙗн(ь)скимь Андоникмь,|[30]
ѥп(и)ск(оу)п(о)мь скопьскымь
Николомь, ѥп(и)ск(оу)п(о)мь дьбрьс-
кимь |[31]Иѡаномь, ѥп(и)ск(оу)п(о)мь мора-
вьѵ(ь)скимь Кѵриломь, и прѣпи|[32]сахь
хрисовоуль сии С(ве)тыѥ Б(огороди)це
Хилан'дарьскиѥ. И видѣ|[33]вь крал(ѥ)в(ь)-

Добромирь брать Главе|[63]шевь. Добриль.
сь дѣтию, Нѣговань сь дѣтию. Радь сь
дѣтию, Браꙗ сь дѣтию, Рада |[64]попа дѣ-
т'ца Коста и Радомирь, Братосинь
с дѣтию, Храниша сь дѣтию, Прьвос-
ла|[65]вь сь дѣтию, брат' моу Гроуб'ша
сь дѣтию, Маноило сь дѣтию. А плани-
на Добрии долї. |[66]а пашища царин'ско-
моу добит'коу Раковица. Коудѣ
нѣ дрьжаве крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми, кто
дохо|[67]де из' с тоуге(sic) ѕемлѥ кь с(ве)тои
цр(ь)кви соущии людѥ теѕи ѕемлѥ или
ѥ парикь или ѥ Влахь |[68]или кто либо
тоугоѕемлꙗнинь, да сїе има цр(ь)кви.
Сего ради видѣвь крал(ѥ)в(ь)-
с(тво) ми, ѥре бѣше |[69]потрень хрїсо-
воуль г(осподи)на и ѡ(ть)ца ми вели-
каго Стефана Оуроша, и ѕ'гово-
рив' се крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми с' |[70]ар'хїеп(и)-
ск(оу)помь вторим Еѵстатиѥмь, и сь
г⟨оспо⟩ждомь м(а)т(е)рию ми кра-
лицомь Еленомь, и сь |[71]всѣми еп(и)с-
к(оу)пы срьб'скыими, еп(и)ск(оу)помь
ѕет'скымь Їѡаномь, ѥп(и)ск(оу)-
помь раш'скыимь |[72]Филїпомь, ѥп(и)с-
к(оу)помь ѕвеѵан'скыимь Даниломь, ѥ-
п(и)ск(оу)помь хвостьн'скыимь Їѡа-
ном' |[73]ѥп(и)ск(оу)помь хльм'скыимь Еѵ-
статиѥмь, ѥп(и)ск(оу)помь призрѣн'-
скымь Дамиꙗномь, ѥп(и)ск(оу)по|[74]мь то-
плиѵскымь Герасимомь, ѥп(и)ск(оу)-
п(о)мь боудимльскымь Гер'маномь,
ѥп(и)ск(оу)помь|[75]лимлꙗн'скыимь(sic) Ан'-
доникмь, ѥп(и)ск(оу)помь скоп'скымь
Николомь, ѥп(и)ск(оу)помь дьбрьс-
кыимь |[76]Їѡаномь, еп(и)ск(оу)помь мо-
рав'⟨ѵь⟩скымь Кѵрїломь, и прѣписахь
хрїсовоуль сии С(ве)тыѥ Б(огороди)це
|[77]хилан'дар'скыѥ. И видѣвь крал(ѥ)в(ь)-

(тво) ми ѥре не имаше пашища с(ве)таꙗ
цр(ь)к(в)ы сиꙗ |[129]вь Ꙁем'ли Х'востьн'скои,
и дахь пашища Лаби|[130]кєво. А мегꙗ
моꙋ: како оутѣче Рыб'никь оу Дри|[131]мь,
и ѡт Рыб'ника оус потокь на Сьспища,
право |[132]оус Коꙁ'никь по дѣлоу како се
камы валии сѣ|[133]мо и ѡнамо, и на Велии
врьхь, прѣꙁь понорь на |[134]Градище, пра-
во на Роупе оу Гор'нѥ чело Горачева, |[135]
на поуть како гред⟨е⟩ поуть посрѣдь
Горачева оу Лю|[136]биж'ню, и како оутѣ-
че Любиж'нꙗ оу Дринмь. |[137]А те мегѥ оу-
теса сѣвасть Ѡбрадь Маниꙗкь. |[138]И
видѣ крал(ю)в(ь)с(тво) ми ѥре дае пакь
с(ве)таꙗ цр(ь)к(в)ы сиꙗ на |[139]годище .ВІ.
ждрѣв'ца пастырѥмь бѣлѣгоу. Да |[140]то-
го ради приложихь Влахе. А ине Вла-
хе иꙁ'брах' |[141]ѡт цр(ь)к(о)в'ныихь
Влахьь да пасоу кобыле цр(ь)к(о)в'не, |[142]а
да не оуꙁимаю ѡт цр(ь)кве бѣлѣгоу ни-
ч'та, нь паче а|[143]ще ч'то иꙁ'гоубе, да ѡт
себе плакꙗю: конь по .Л. пер'|[144]перьь а ко-
былоу по .К. пер'перьь да плакꙗю цр(ь)к-
ви. |[145]Того рад⟨и⟩ и ѡсвободии ихь кра-
л(ю)в(ь)с(тво) ми ѡт всѣхь работьь и |[146]
моихь и цр(ь)к(о)в'ныихь, малыихь и вели-
киихь, да |[147]имь нѣ поноса никогаре ни
жит'нога ни вин'нога, |[148]ни прѣвода, ни
конꙗ ни п'са, ни апоклисиꙗрꙗ, ні |[149]
влад⟨а⟩л'ца никогаре крал(ю)в(ь)с(тва)
ми, ни оу С(ве)тоую Гороу да |[150]не ходе
никоимь посиланиѥмь, раꙁ'вѣ да пасоу
|[151]кобыле цр(ь)к(о)вне. Сим' же Влахомь
имена се соут': |[152]Воинь с' братиѥю и ꙁ
дѣтию, Нѣгомирь ꙁ дѣтию и |[153]Строис-
лавь с' брат(и)ѥю и ꙁ дѣтию, Драгань ꙁ
дѣтию, Ꙗ|[154]рославь с' брат(и)ѥю и ꙁ дѣ-
тию, Дабе ꙁ дѣтию и ꙁет' моу |[155] Хрьсь,
Хранис-

тво ми ере не имаше с(ве)таа цр(ь)кви
пашища оу Хво|[69]стьньскои ꙁемли,
и дахь пашища Лабикево. Мега
мꙋ: како оутиче Рибникь оу Дримь,
[и ѡдь]|[70]Рибника ꙋс потокь на Сьспи-
ща, право оус Коꙁникь по дѣлоу како се
камы вали сѣмо и ѡна[мо, и на] |[71]Велии
врьхь, прѣꙁь понорь на Градище, пра-
во на Рꙋпе оу Горнѥ чело Горачева,
на поуть ка[ко греде] |[72]пꙋть посрѣдь
Горачева оу Любижню, и како оутиче
Любижна оу Дримь. А тоу мегю оу -
теса с[евасть Ѡбрадь] |[73]Маниꙗкь. И пакь
видѣ крал(ю)в(ь)ство ми ере дае
с(ве)таа цр'к(ь)ви на годище по .ВІ.
ждрѣб'ць па[стыремь] |[74]бѣлѣгоу, да то-
го рад⟨и⟩ приложихь Влахе. И [ине Вла-
хе] иꙁбрахь ѡт цр(ь)ковныхь
Влахь д[а пасоу]...

с(тво) ми ѥре не има пашища с(ве)таꙗ
цр(ь)кви оу Хвостьн'ско|[34]и Ꙁемли,
и дахь пашища Лабикево. Мегꙗ моу:
како оути|[35]четь Рыбникь оу Дримь, и
ѡд Рыбника оус потокь, на Сьспи|[36]ща,
право оуꙁь Коꙁныкь по дѣлоу каакоо(sic)
|[37]се камы вали само(sic) и ѡнамо, и на
Велии врьхь, прѣꙁь поньрь|[38]на Градище,
право на роупе, оу Горнѥ чело Горачева,
на поуть |[39]како греде поут посрѣд Го-
рачева оу Любижню, и како оути|[40]четь
Любижнꙗ оу Дримь. А оу тоу мегю оу-
теса севасть |[41]Ѡбрадь Маниꙗкь. И
паке видѣ крал(ю)в(ь)с(тво) ми ѥре дае
с(ве)таꙗ |[42]цр(ь)кви на годище .ВІ.
ждрѣбца пастыремь бѣлѣгоу. |[43]Да то-
го ради приложихь Влахе, и ине Вла-
хе иꙁбрахь ѡд цр(ь)ко|[44]вныхь Влахь,
да пасоу кобылѥ цр(ь)ковне, а да не
оуꙁимаю|[45]ть ѡд цр(ь)кве бѣлѣгоу ни-
что; паче ако что иꙁгоубеть, да
пла|[46]кꙗют ѡт себе конь
по .Л. перперь а ко-
былоу по .К. пер|[47]перь, да плакꙗю цр(ь)к-
ви. Того ради ѡсвободи ихь кра-
л(ю)в(ь)с(тво) ми |[48]ѡд всѣхь работь
малыхь и велыкыхь крал(ю)-
в(ь)с(тва) ми, да имь нѣ |[49]поноса никога
ни жит'нога ни вин'нога, ни провода,
ни |[50]конꙗ, ни пса, ни поклисарꙗ, ни
влад⟨а⟩лца никогаре крал(ю)|[51]в(ь)с(тва)
ми, ни оу С(ве)тоу Гороу да не ходеть ми,
никоимь посиликм', |[52]раꙁвѣ да пасоу
кобыле с(ве)тек цр(ь)кве ⁖ Сим'же Вла-
хомь име|[53]на: Воинь сь братиѡмь и ꙁ
дѣтиѡмь, Нѣгомирь ꙁ дѣтию, Строис-
лавь сь братиѡмь и ꙁ дѣтию, Драгань ꙁ
дѣтию, |[55]Ꙗрославь сь братиѡмь и ꙁ дѣ-
тию, Дабе ꙁ дѣтию и ꙁеть |[56]моу Хрьсь,

с(тво) ми ѥре не имаше с(ве)таа цр(ь)кви
пашище оу Хвость|[78]нскои Ꙁемли,
и дахь пашища Лабикево. Мегꙗ моу:
како оутиче Рибникь ꙋ Дрим, |[79]
и ѡд Рибника оус потокь на Сьспища,
право оус Коꙁникь по дѣлоу како се
камы ва|[80]ли само(sic) и ѡнамо, и на
Вели врьхь прѣꙁь понорь на Градище,
право на роупе, оу Горне че|[81]ло Горачева,
на поуть како грѣде поуть посрѣд Го-
рачева оу Любижню, и како ꙋтиче
Лю|[82]биж'на оу Дримь. А тоу мегю оу-
теса севасть Ѡбрадь Маниꙗкь. И
пакь видѣ крал(ю) вь|[83]ство ми ѥре дае
с(ве)таа цр(ь)кви на годище по .ВІ.
ждрѣбца пастыромь бѣлѣгоу. То-
го |[84]ради приложихь Влахе, и ине Вла-
хе иꙁ'брахь ѡт цр(ь)квнихь Влахь,
да пасоу кобиле цр(ь)ко|[85]вне, а да не
оуꙁимаю ѡть цр(ь)кве бѣлѣгоу ни-
что; паче ако что иꙁгоубе да
плакꙗю ѡт |[86]себе конь
по .Л. пер'перь а ко-
била по .К. пер'перь, да плакꙗю цр(ь)к-
ви. Того ради ѡсве|[87]ти (sic) их' кра-
л(ю)в'с(тво) ми ѡт всѣхь работь
малихь и великихь крал(ю)-
в'с(тва) ми, да имь нѣ поноса нико|[88]га
ни житнога ни вин'нога, ни провода,
ни конꙗ ни п'са, ни поклисара, ни
влад⟨а⟩лца нико|[89]гаре крал(ю)в'с(тва)
ни оу С(ве)тоу Гороу да не ходе
никоимь посиликмь, раꙁвѣ да пасоу
коби|[90]ле с(ве)те цр(ь)кве. Сим' же Вла-
хомь имена: Воинь сь братиѡмь и сь
дѣтию, Строиславь сь |[91]братиѡмь и
сь дѣтию, Нѣгомирь сь дѣтию. Дра-
гань сь дѣтию, Ꙗрославь сь дѣтию
Да|[92]бе сь дѣтию, и ꙁет' моу Хрьсь,

(тво) ми кре не имаше пашица с(ве)таꙗ
цр(ь)к(в)ы сиꙗ |[129]вь ꙁем'ли х'востьн'скои,
и дахь пашица Лаби|[130]киво. А мегꙗ
моꙋ: како оутѣче Рыб'никь оу Дри|[131]мь,
и ѡт Рыб'ника оус потокь на Сьспица,
право |[132]оус Коꙁ'никь по дѣлоꙋ како се
камы валии сѣ|[133]мо и ѡнамо, и на Велии
врьхь, прѣꙁь понорь на |[134]Градище, пра-
во на Роупе оу Гор'ник чело Горачева, |[135]
на поуть како гред⟨е⟩ поуть посрѣдь
Горачева оу Лю|[136]биж'ню, и како оутѣ-
че Любиж'ниꙗ оу Дринмь. |[137]А те мегк оу-
теса сѣвасть Ѡбрадь Маниꙗкь. |[138]И
видѣ крал(к)в(ь)с(тво) ми кре дак пакь
с(ве)таꙗ цр(ь)к(в)ы сиꙗ на |[139]годище .ВІ.
ждрѣв'ца пастыркмь бѣлѣгоу. Да |[140]то-
го ради приложихь Влахе. А ине Вла-
хе иꙁ'брах' |[141]ѡт цр(ь)к(о)в'ныихь
Влахьь да пасоу кобыле цр(ь)к(о)в'не, |[142]а
да не оуꙁимаю ѡт цр(ь)кве бѣлѣгоу ни-
ч'та, нь паче а|[143]ще ч'то иꙁ'гоубе, да ѡт
себе плакꙗю: конь по .Л. пер'|[144]перьь а ко-
былоу по .К. пер'перьь да плакꙗю цр(ь)к-
ви. |[145]Того рад⟨и⟩ и ѡсвободии ихь кра-
л(к)в(ь)с(тво) ми ѡт всѣхь работьь и |[146]
моихь и цр(ь)к(о)в'ныихь, малыихь и вели-
киихь, да |[147]имь нѣ поноса никогаре ни
жит'нога ни вин'нога, |[148]ни прѣвода, ни
конꙗ ни п'са, ни апоклисиꙗрꙗ, ні |[149]
влад⟨а⟩л'ца никогаре крал(к)в(ь)с(тва)
ми, ни оу С(ве)тоую Гороу да |[150]не ходе
никоимь посиланикмь, раꙁ'вѣ да пасоу
|[151]кобыле цр(ь)к(о)вне. Сим' же Влахомь
имена се соут': |[152]Воинь с' братикю и ꙁ
дѣтию, Нѣгомирь ꙁ дѣтию и |[153]Строис-
лавь с' брат(и)кю и ꙁ дѣтию, Драгань ꙁ
дѣтию, Ꙗ|[154]рославь с' брат(и)кю и ꙁ дѣ-
тию, Дабе ꙁ дѣтию и ꙁет' моу |[155] Хрьсь,
Хранис-

тво ми ере не имаше с(ве)таа цр(ь)кви
пашица оу Хво|[69]стьньскои ꙁемли,
и дахь пашица Лабикево. Мега
м8: како оутиче Рибникь оу Дримь,
[и ѡдь]|[70]Рибника 8с потокь на Сьспи-
ца, право оус Коꙁникь по дѣлоу како се
камы вали сѣмо и ѡна[мо, и на] |[71]Велии
врьхь, прѣꙁь понорь на Градище, пра-
во на Р8пе оу Горнк чело Горачева,
на поуть ка[ко греде] |[72]п8ть посрѣдь
Горачева оу Любижню, и како оутиче
Любижна оу Дримь. А тоу мегю оу -
теса с[евасть Ѡбрадь] |[73]Манигакь. И пакь
видѣ крал(к)в(ь)ство ми ере дае
с(ве)таа цр'к(ь)ви на годище по .ВІ.
ждрѣб'ць па[стыремь] |[74]бѣлѣгоу, да то-
го рад⟨и⟩ приложихь Влахе. И [ине Вла-
хе] иꙁбрахь ѡт цр(ь)ковныхь
Влахь д[а пасоу]...

с(тво) ми кре не има пашица с(ве)тагꙗ
цр(ь)кви оу Хвостьн'ско|[34]и ꙁемли,
и дахь пашица Лабикево. Мегꙗ моу:
како оути|[35]четь Рыбникь оу Дримь, и
ѡд Рыбника оус потокь, на Сьспи|[36]ца,
право оуꙁь Коꙁныкь по дѣлоу каакоо(sic)
|[37]се камы вали само(sic) и ѡнамо, и на
Велии врьхь, прѣꙁь поньрь|[38]на Градище,
право на роупе, оу Горнк чело Горачева,
на поуть |[39]како греде поут посрѣд Го-
рачева оу Любижню, и како оути|[40]четь
Любижнꙗ оу Дримь. А оу тоу мегю оу-
теса севасть |[41]Ѡбрадь Манигакь. И
паке видѣ крал(к)в(ь)с(тво) ми кре дак
с(ве)тагꙗ |[42]цр(ь)кви на годище .ВЇ.
ждрѣбца пастыремь бѣлѣгоу. |[43]Да то-
го ради приложихь Влахе, и ине Вла-
хе иꙁбрахь ѡд цр(ь)ко|[44]вныхь Влахь,
да пасоу кобылк цр(ь)ковне, а да не
оуꙁимаю|[45]ть ѡд цр(ь)кве бѣлѣгоу ни-
что; паче ако что иꙁгоубеть, да
пла|[46]кꙗют ѡт себе конь
по .Л. перперь а ко-
былоу по .К. пер|[47]перь, да плакꙗю цр(ь)к-
ви. Того ради ѡсвободи ихь кра-
л(к)в(ь)с(тво) ми |[48]ѡд всѣхь работь
малыхь и велыкыхь крал(к)-
в(ь)с(тва) ми, да имь нѣ |[49]поноса никога
ни жит'нога ни вин'нога, ни провода,
ни |[50]конꙗ, ни пса, ни поклисарꙗ, ни
влад⟨а⟩лца никогаре крал(к)|[51]в(ь)с(тва)
ми, ни оу С(ве)тоу Гороу да не ходеть ми,
никоимь посиликм', |[52]раꙁвѣ да пасоу
кобыле с(ве)тек цр(ь)кве ⁖ Сим'же Вла-
хомь име|[53]на: Воинь сь братиѡмь и ꙁ
дѣтиѡмь, Нѣгомирь ꙁ дѣтию, Строис-
лавь сь братиѡмь и ꙁ дѣтию, Драгань ꙁ
дѣтию, |[55]Ꙗрославь сь братиѡмь и ꙁ дѣ-
тию, Дабе ꙁ дѣтию и ꙁеть |[56]моу Хрьсь,

с(тво) ми кре не имаше с(ве)таа цр(ь)кви
пашице оу Хвость|[78]нскои ꙁемли,
и дахь пашица Лабикево. Мегꙗ моу:
како оутиче Рибникь 8 Дрим, |[79]
и ѡд Рибника оус потокь на Сьспица,
право оус Коꙁникь по дѣлоу како се
камы ва|[80]ли само(sic) и ѡнамо, и на
Вели врьхь прѣꙁь понорь на Градище,
право на роупе, оу Горне че|[81]ло Горачева,
на поуть како грѣде поуть посрѣд Го-
рачева оу Любижню, и како 8тиче
Лю|[82]биж'на оу Дрим. А тоу мегю оу-
теса севасть Ѡбрадь Манигакь. И
пакь видѣ крал(к) вь|[83]ство ми кре дак
с(ве)таа цр(ь)кви на годище по .ВІ.
ждрѣбца пастыромь бѣлѣгоу. То-
го |[84]ради приложихь Влахе, и ине Вла-
хе иꙁ'брахь ѡт цр(ь)квнихь Влахь,
да пасоу кобиле цр(ь)ко|[85]вне, а да не
оуꙁимаю ѡть цр(ь)кве бѣлѣгоу ни-
что; паче ако что иꙁгоубе да
плакꙗю ѡт |[86]себе конь
по .Л. пер'перь а ко-
била по .К. пер'перь, да плакꙗю цр(ь)к-
ви. Того ради ѡсве|[87]ти (sic) их' кра-
л(к)в'с(тво) ми ѡт всѣхь работь
малихь и великихь крал(к)-
в'с(тва) ми, да имь нѣ поноса нико|[88]га
ни житнога ни вин'нога, ни провода,
ни конꙗ ни п'са, ни поклисара, ни
влад⟨а⟩лца нико|[89]гаре крал(к)в'с(тва)
ни оу С(ве)тоу Гороу да не ходе
никоимь посиликмь, раꙁвѣ да пасоу
коби|[90]ле с(ве)те цр(ь)кве. Сим' же Вла-
хомь имена: Воинь сь братиѡмь и сь
дѣтию, Строиславь сь |[91]братиѡмь и
сь дѣтию, Нѣгомирь сь дѣтию, Дра-
гань сь дѣтию, Ꙗрославь сь дѣтию
Да|[92]бе сь дѣтию, и ꙁет' моу Хрьсь,

лавь ꙁ брат(и)кю и ꙁ дѣтию, Д'митрь ꙁ
дѣ|[156]тию, Прѣдиславь с' брат(и)кю и ꙁ'
дѣтию, Х'ранисла|[157]вь с' брат(и)кю и ꙁ дѣ-
тию, Боукорь ꙁ дѣтию, Гроуб'ша и |[158]ꙁ
дѣтию, Драгославь ꙁ дѣтию, Раиша с'
брат(и)кю, Ди|[159]митрь ꙁ дѣтию, и попь
ко имь к работаль. А се |[160]Власи цр(ь)-
к(о)в'нии, и сии да пасоу кобыле: Оури-
чикь Ра|[161]домирь с' брат(и)кю, Мнь ꙁ
дѣтию, Драгославь Добретикь |[162]с' бра-
т(и)кю, Братославь Мьнꙗ ꙁ дѣтию. И ѡ-
тлоучии крал(к)|[163]в(ь)с(тво) ми .КД. ко-
бьль ѡт своихь кобыль и приложи-|[164]
хь к
келии своки пир'гоу кои с'мь сьꙁдаль на
мори, |[165]а да ихь пасоу Власи ѡниꙁи ко-
ихь к придало крал(к)|[166]в(ь)с(тво) ми ка-
ко и цр(ь)к(о)в(ь)не кобыле, и да имь се
соль дак |[167]сь цр(ь)к(о)в'ными кобылами,
и да се иꙁ'водии оу пир'г' |[168]ч'то се
прирaжда
моуж'ко. А калогкрь пир'жаны |[169]да не
има печали ѡ хранѣ пастырскои, ни ѡ
ѡ|[170]дежди, ни пастоуха да не х'рании,
нь да им' се дава |[171]ѡт цр(ь)кве. И ѡбрѣ-
те крал(к)в(ь)с(тво) ми мок .Г. чл(о)в(ѣ)ке
на Го|[172]рачевѣ: Гюр'гиица и Радослав(а)
и Продана, и придахь |[173]к пир'гоу свок-
моу да боуд⟨оу⟩ оулиꙗрик, да кс(ть)
свѣща |[174]Сп(а)соу, и ѡсвободихь к ѡт
всѣхь работьь крал(к)в(ь)с(тва) ми и |[175]
цр(ь)к(о)в'ныихь, како и В'лахе выше пи-
с(а)нык пасты|[176]рк, и да ѡблад⟨а⟩ ими
пир'жаныи калогкрь. А инее |[177]работе
да имь нѣс(ть) раꙁ'вѣ да пасоу оулик. И
ч'то по|[178]гыба ѡт оулии, ѡни ѡт себе да
плакꙗю. И аще кои|[179]мь врѣменемь
слоучиит' се погиб'ноути оулик |[180]мь,
ѡни да ихь постав'лꙗю ѡт себе. А ѡ на-

Храниславь сь братиѡмь и ꙁ дѣтию,
Дмитрь |[57]ꙁ дѣтию, Прѣдиславь сь
братиѡмь и ꙁ дѣтию, Хра-
нисла|[58]вь сь братиѡмь и ꙁ дѣтию,
Боукоурь ꙁ дѣтию, Гроуб'ша ꙁ дѣ-
|[59]тию, Драгославь ꙁ дѣтию, Раиша сь
братиѡмь, Дмитрь |[60]ꙁ дѣтию, и попь
кои имь к работаль. А се Власы црь-|[61]
ковны, и сии да пасоу кобылк: Оури-
чикь Радомирь сь |[62]братиѡмь, Мнь ꙁ
дѣтию, Драгославь Добретикь сь бра-|[63]
тиѡмь, Братославь Мьнѣ ꙁ дѣтию. И ѡ-
длоучи крал(е)|[64]в(ь)с(тво) ми .КД. ко-
быль ѡд своихь кобыль и приложихь
ке|[65]лии своки пир'гоу кои смь сьꙁдаль
на мори, и да ихь |[66]пасоу Власы ѡниꙁи
коихь к придало крал(е)в(ь)с(тво) ми,
каа|[67]ко и цр(ь)ковне кобыле,
и да имь се дак соль сь цр(ь)к(о)вны-
|[68]ми кобылами, и да се иꙁводить
оу пирьгь [что се при]|[69]рагꙗ моужко.
А калогерь пиржани да не има печали
ѡ па|[70]стир'скои хранѣ ни ѡ ѡдежди,
ни пастоуха да не хрании, |[71]раꙁвѣ да
имь се дава ѡд цр(ь)кве ⁘ И ѡбрѣте
крал(е)вс(тво) ми мок трь|[72]к чл(о)в(ѣ)-
ке на Горачевѣ: Гюргица и Радослава и
Продана, и при|[73]дахь к пиргоу свок-
моу, да боуд⟨оу⟩ть оулиꙗрик, да кс(ть)
свѣща |[74]Сп(а)соу. И ѡсвободихь к ѡд
всѣхь работь кралевьскыхь и
цр(ь)ко|[75]вныхь, каако и Влахе выше пи-
сан'ныхь пастырь, и да |[76]ѡблад⟨а⟩ ими
пир'жании калогерь, а ине работе
да имь нѣ|[77]сть, раꙁвѣ оулик да пасоу.
И что погыба ѡд оулии, ѡни |[78]да пла-
кꙗюѡд себе. И аще се коимь врѣменемь
слоучи|[79]ть погывноути оуликмь,
ѡны да ихь поставлꙗют ѡт себе. |[80]А ѡ

Храниславь сь дѣтию и сь братиѡмь,
Д'митрь сь дѣтию, |[93]Прѣдиславь сь
братиѡмь и сь дѣтию, Хра-
ниславь сь братиѡмь и сь дѣтию,
Боукоур' |[94]сь дѣтию,Гроуб'ша сь дѣ-
тию, Драгославь сь дѣтию, Раиша сь
братиѡмь, Д'митрь сь |[95]дѣтию, попь
ко имь к работаль. А се Власи цр(ь)-
к(о)вни, и сии да пасоу кобиле: Оури-
чикь |[96]Радомирь сь братиѡмь, Мнь
сь дѣтию, Драгославь Добретикь сь
братиѡмь, Брато|[97]славь Мьнꙗ с дѣ-
тию. И ѡтлоучи крал(к)вьство ми .КД.
кобиль ѡт своих кобиль и приложихь
|[98]келии своки пир'гоу кои с'мь сьꙁдаль
на мори, и да ихь пасоу Власи ѡниꙁи
коихь к придалѡ |[99]крал(к)в'с(тво) ми,
како и цр(ь)к(о)вне кобиле,
и да им' се дак соль с' цр(ь)к(о)вни-
ми кобилами, и дасе иꙁ'|[100]води
оу пир'гь что се прирагꙗ моуж'ско.
А калоугерь пир'жаныи да не има печаль
ѡ па|[101]стыр'скои хранѣ ни ѡ ѡдеги (sic),
ни пастоуха да не храни, раꙁвѣ
да им' се дак ѡт цр(ь)кве. |[102]И ѡбрѣте
крал(к)в'с(тво) ми мок трьк чл(о)в(ѣ)-
ке на Горачевѣ: Гюр'гица и Радослава и
Продана, |[103]и придахь к пир'гоу свок-
моу да боудоуть оулиꙗрик, да кс(ть)
свѣща Сп(а)соу. И ѡсвободихь |[104]к ѡт
всѣх работь крал(к)в'скыхь и
цр(ь)к(о)вныхь, како и Влахе выше
писанныхь пастырь, и да ѡбла|[105]да
ими пир'жаныи калоугерь, а ине
работе да имь нѣс(ть), раꙁвѣ оулик
да пасоу. И что поги|[106]ба ѡт оулии,
ѡни ѡт себе да плакꙗю. И аще се ко-
имь врѣменемь слоучи погыбноути
|[107]ꙁлемь, ѡни да их поставе ѡт себе. А

пасте|[181]хь нѣкоиихь или ѡ неправ'дахь,
цр(ь)к(о)вними влад(а)|[182]л'ци да ихь ѡ-
говарꙗю.
И пришдшиимь кь м'нѣ |[183]бл(а)го го-
вѣиномь чрьн'цемь хилан'дар'скыимь,
|[184]и м(о)лещиним' се: „Створи ны г(оспо)-
д(и)не покоище на мори, |[185]ѥре нашь жи-
воть в'сь на мори ѥс(ть)". И ѕа оум'ноже-
ниѥ грѣ|[186]хьь моихь не прѣѕрѣхь м(о)лѥ-
ниꙗ ихь, нь сьѕдахь |[187]имь пир'гь на мо-
ри вь мѣстѣ рекомѣмь Хроу|[188]сиꙗ, и ис'-
пльнихь ѥго в'сомь направомь цр(ь)к(о)-
в(ь)но|[189]мь. И иѕ'волии крал(ѥ)в(ь)с(тво)
ми кого иѕ'бере игоумень и |[190]в'са бра-
т(и)ꙗ. И пос'пѣшьствованиѥмь с(ве)тыю
ми |[191]г(оспо)д(и)ноу Симеѡна и Савы,
прѣѥхь по м'чю Скоп'ск(оу) |[192]страноу
и Ѡв'чепол'скоу и Полож'скоу и Дьбрь-
|[193]скоу и прочеѥ ине стране. И потомь
быхь ѕеть |[194]бл(а)говѣр'номоу и самод-
рьжав'номоу ц(а)роу грьчь|[195]скомоу
кчрь Ан'дроникоу Палеѡлогоу, и да ми
|[196]ѡноуѕи ѕем'лю оу прикию. И ѡбрѣте
крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми|[197]манастырь ѕапоу-
стѣль вь Скоп'скои странѣ |[198]С(ве)т(а)-
го Никитоу ѡ(ть)чьства моѥго и напра-
вихь ѥго. |[199]И дахь село Банꙗне и сь вьсѣ-
ми мѣнами (sic), и село Прѣ|[200]боуж-
доу и Лопоушане, и Глоусии. А оу Глоу-
сѣхь Кало|[201]гюр'гꙗ Рѣпаноу и с мѣс-
томь Краставьць и като(у)|[202]
нь Влахьь; и
оу Моравѣ село С'мира, и С(ве)т(а)го Ни
колоу |[203]оу Коѕ'ли и сь селомь и сь ѕасе-
лиꙗми, и сь в'сѣми пра|[204]винами. То в'-
се оут'врьдивь и ѕапис(а)вь дахь С(ве)то-
м(оу) |[205]Никитѣ, а С(ве)т(а)го Никитоу
дахь моѥмоу пир'гоу|[206]сь в'сѣмь ѥго оу-
т'врьждениѥмь. А игоумень ѕ'гова|[207]рꙗ-

напастехь нѣкоихь или ѡ неправдахь
да ихь ѡговарꙗють |[81]цр(ь)к(о)вними вла-
д(а)лци.
И пришьдшимь кь мнѣ бл(а)го го-
вѣни|[82]мь чрьн'цемь хилан'дарьскымь,
и оумолише ме: „С'твори ни |[83]г(о)с(по
ди)не покоище на мори, кре нашь жи-
воть вьсь ѥсть на мори."|[84]И ѕа оумно-
жениꙗ грѣхь моихь не прѣѕрѣхь моле-
ниꙗ ихь |[85]и сьѕдахь имь пирьгь на мо-
ри, вь мѣстѣ рекомѣмь Хроу|[86]сиꙗ, и ис-
пльнихь сь в'сомь направомь
цр(ь)ков'номь. И иѕволи [87] |кра-
л(ѥ)в(ь)с(тво) ми кого иѕбере игоумьнь
и в'са братиꙗ. И поспѣшьство|[88]ва-
ниѥмь с(ве)таго г(о)с(поди)на ми
Симеѡна и Савы прѣѥхь по мьчю
|[89]Скопьскоу страноу, и Ѡвчепольскоу,
и Полож'скоу, и Дьбрь |[90]скоу, и ине
проче стране. И пакь по томь быхь
ѕеть бла|[91]говѣр'номоу и самодрьжа-
в'номоу ц(а)р(ь)ю грьч(ь)скомоу
кч|[92]рь Ан'дроникоу Палеѡлогоу, и да
ми ѡноуѕи ѕемлю |[93]оу прикию. И ѡбрѣ-
те крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми манастырь ѕапоу-
|[94]стѣвь вь Скопьскои странѣ С(ве)та-
го Никитоу ѡть |[95]ч'ства моѥго, и напра-
вихь го, и дахь село Банꙗнѥ(sic) |[96] сь вьсѣ-
ми мѣнами (sic), и село Прѣбоуж-
доу, и Лопоу|[97]шане и Глоусы, а оу Глоу-
сѣхь Калогюргꙗ Рѣпа|[98]ноу, и сь мѣс-
томь Краставьць и катоунь Влахь; |[99]и
оу Моравѣ село Смира, и с(ве)таго Ни-
колоу оу Ко|[100]ѕли и сь селомь и сь ѕасе-
лиꙗми и сь всѣми пра|[101]винами. То
все оутврьдивь и ѕаписавь дахь |[102]С(ве)-
томоу Никитѣ, а С(ве)таго Никитоу
дахь моѥ|[103]моу пир'гоу сь всацѣмь оу-
тврьждениѥмь. |[104]А игоумьнь, ѕ[гов]арꙗ-

ѡ напастехь нѣкоихь или ѡ неправ-
дахь да ихь ѡ|[108]гледаю и ѡговараю
цр(ь)к(о)вни влад(а)лци.
И прида крал(ѥ)в'ство ми цр(ь)-
к(о)вь великославнаго ар'хїстра-
|[109]тига Михаила иже вь Щипоу гра-
доу, ѥго же протосевасть Хрелꙗ ѡт
ѡснованиꙗ любо|[110]вию д(оу)ше си же
сьѕдаль и оукрасиль красотами
цр(ь)к(о)вными, да боудеть приложена
цр(ь)кви сїа |[111]монастироу славно-
моу дрьжави нашеѥ, иже ѥс(ть) вь С(ве)-
тѣи Горѣ, иже именова се Хилан'дар'.
|[112]вь память крал(ѥ)в'с(тва) ми и вь па-
меть ѥго, ꙗко же иѕ'воли се мѣстоу се-
моу приложити, иже |[113]ѥс(ть) коупиль
мѣсто оу Щипоу градоу или дворища
или водѣничиѥ или винограде или |[114]ни-
виѥ, и прида крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми цр(ь)к-
ви Архїстратигоу ѡт под'градиꙗ щип'-
скаго .Н. люди. А се име|[115]на тѣмь лю-
демь: Грьчинь, Гроѕо Драгобратовь
с(ы)нь сь братиꙗми си, Братиль Гановь
ѕет' |[116]сь дѣтию, Владь диꙗковь с(ы)нь,
Гер'говица, Грьчинь Деѡвь с(ы)нь, Оутѣ-
хови(кь) Никола, ѕидь|[117]ць, Мрьѕѣнь сь
дѣтию, Гроуб'ша сь шоур'ми, Добромирь
сь братомь, Доброславь Гоновь с(ы)н'
|[118]сь братомь, Тоуде Технитовь с(ы)нь,
Гер'го ковачь, Тоудевь с(ы)нь Продань и
ѕет' моу Кось сь дѣ|[119]тию, Калинь сь бра-
тиꙗми си, Славь и ѕет моу Иван, Ми-
холѣловь ѕеть, Драгань Ан'дро|[120]никовь
с(ы)нь, Драгославь Нѣговановь с(ы)нь сь
дѣтию, Брат(а)нь Нѣговановь ѕеть, Ми-
хо Дипо|[121]тинь ѕеть, Доброславь Ѕвѣр'-
ковь с(ы)нь, Драгань Бобешановь с(ы)нь
сь братиꙗми си, и Васил', |[122]Драго сь дѣ-
тию, Тоуде Николинь с(ы)нь сь братомь,

ѥ се с' ващомь и сь в'сѣми брат(и)ѥми, да
постав'лѥ |[208]иконома оу С(ве)т(а)го Ни-
ките. И тако из'волихь, а на|[209]ипаче вь
люб'ви Х(ри)с(то)вѣ, да ѥдин'ствоуѥ ма-
настырь| [210]с' пир'гомь. И того рад⟨и⟩ из'во-
лии крал(ю)в(ь)с(тво) ми поньже при-|[211]
дахь села и добыт'ке С(ве)томоу Ники-
тѣ, и направих'|[212]и рекохь да ѥс(ть) цр(ь)-
кви С(ве)т(а)го Никиты .Г.ѥ честь, а д'вѣ
|[213]чести моѥмоу пир'гоу, ч'то се находи
и ѡт в'сего оу С(ве)т(а)го |[214]Никите, и
да ѥс(ть) нераздѣлимь манастырь ѡт пи-
р'га и |[215]пир'гь ѡт манастырѥ, нь ч'то не
име имѣти пир'гь да |[216]моу даѥ манас-
тырь, и да не има порока никогаре. |[217]И
ч'то не име имѣти манастырь да моу
подаѥ пир'г', |[218]да ѥ нераздѣлимо ни-
чим'ре. А то прѣложихь и на и|[219]гоуме-
на и на ващоу да се печалоую метохиѥ-
ми |[220]и добыт'кы пир'жаными. И прида
крал(ю)в(ь)с(тво) ми Лѣ|[221]сков'ць и по се-
и странѣ и по ѡнои, сь в'сѣми мегѥ-|[222]
ми и сь заселиѥми. И Б(о)гоѥ, догдѣ ѥ
х' тѣниѥ цр(ь)кві |[223]да си сѣдии, а кьди
моу реч(е) игоумень да си поході коу-|[224]
дѣ моу х'тѣниѥ. И оу Призрѣнѣ цр(ь)-
к(ь)вь С(ве)т(а)го Ди|[225]митриѥ с' мето-
хиѥми и сь людми оу Призрѣнѣ. И |[226]ма-
настырь С(ве)т(а)го Димитриѥ оу Би-
лоуши, сь селомь |[227]и сь заселиѥми и сь
в'сѣми правинами. Село Ло|[228]к'вица и сь
заселиѥмь, село Живиниѥне и сь засе-|[229]
лиѥмь. И сии в'са ѥже придаа крал(ю)в(ь)-
с(тво) ми цр(ь)кви С(ве)ты|[230]ѥ Б(огоро-
ди)це Хилан'дар'скыѥ и пир'гоу крал(ю)в-
(ь)ства ми, иже оу|[231]створихь на покои
манастырю. Кого Б(ог)ь из'волии |[232]г(ос-
по)д(ь)ствовати по нась, или с(ы)нь мои
или братинѣх' мии |[233]дѣтии, или аще

ѥ се з' ващомь и сь всѣми бра[т]ѥми, да
|[105]избира брат⟨а⟩ и да поставлѥ иконо-
ма оу С(ве)таго Никите. |[106]И тако
изволихь наипаче вь любви Х(ри)-
с(то)вѣ да ѥдиньс|[107]твоуѥть манас-
тырь сь пир'гомь. И того ради изволии
|[108]крал(ю)в(ь)с(тво) ми, поньже придахь
села и добыт'ке С(ве)томоу Ни|[109]ки-
тѣ, и направихь да ѥ цр(ь)кви С(ве)-
таго Никите трети|[110]ѥ честь, а двѣ
чести моѥмоу пир'гоу, що се находи
ѡдь |[111]в(ь)сега оу С(ве)таго Никите. И
да ѥ нераздѣлимо манасты|[112]рь ѡт пи-
р'га, ни пирьгь ѡт манастырѥ, нь що не
име имѣ|[113]ти пирьгь, да моу даѥ манас-
тырь, и да не има порока ни|[114]когаре. И
що не име имѣти манастырь да моу
подаѥ пи|[115]рьгь, да ѥ нераздѣлимо ни-
чимь. А то прѣложихь на |[116]игоумена
и на ващоу да се печалоують метохиѥ-
ми |[117]и добыт'кы пиржанѣми. И прида
крал(ю)в(ь)с(тво) ми Лѣсковьць |[118]и по се-
и странѣ и по ѡнои, сь всѣми межда-
ми и сь заселиѥ|[119]ми. И Богоѥ догде ѥ
хтѣниѥ цр(ь)кви, да си сѣди, а кьди
моу |[120]реч(е) игоумьнь да си походи
коудѣ моу ѥ хтѣниѥ:· И оу Призрѣнѣ
цр(ь)к(о)вь С(ве)таго Димитриѥ сь мето-
хиѥми |[122]и сь людми оу Призрѣнѣ. Ма-
настырь С(ве)таго Димитриѥ |[123]оу Би-
лоуши, и сь селомь и сь заселиѥми и сь
всѣми правина|[124]ми. Село Локвица и сь
заселиѥмь. Село Живиниѥни и сь за|[125]се-
лиѥмь. И сии в'са ѥже прида крал(ю)в(ь)-
с(тво) ми цр(ь)кви С(ве)тыѥ |[126]Б(огоро-
ди)це Хилан'дарьскыѥ и пир'гоу крал(ю)-
в(ь)с(тва) ми ѥже оуствори|[127]хь на покои
манастырю. Кого Б(ог)ь изволи г(о)с-
подьствовати |[128]или с(ы)нь мои,

Драгославь Рипетинь с(ы)нь, Сташ Кри-
чанѡ|[123]вь с(ы)нь, Д'митрь Радовь с(ы)нь
сь братомь, Стано Радомировь зеть сь
дѣтию, Леѥ Цегара дѣ|[124]т'ца, Маноило
Калековь с(ы)нь сь зетем' си Добрикомь,
Петрь Дешвь зеть, Никола Евдоки-|[125]
мовь с(ы)нь сь братомь, Дражо Пиловь
с(ы)нь сь дѣтию, Добре Пиловь с(ы)нь, и
брат' моу Ѩно сь дѣт'|[126]цами си, и зеть
имь Братило ковачь сь дѣтию, Манис-
лавь сь дѣтию, Калимань сь дѣтїю, |[127]
Братица сь братомь, Гѡр'ги злат⟨а⟩рь
с' дѣтию, Никола Цегарь сь дѣтию, Баѡ
Мирѣновь зет', |[128]Дарославь Поударевь
с(ы)нь сь братиѥми, Вранотноко Преди-
чинь зеть сь братомь, Радь Ср'|[129]бинь сь
дѣтию, Стрѣзо клобоучарь сь дѣтию,
Раѡ Дражинь с(ы)нь, Драгославь Коу-
коуровь зет', |[130]Стефань Десибратовь
с(ы)нь сь братиѥми, Богдань криво
дрѣво сь дѣтию. И трьгь щип'ски. |[131]
И законь под'градию: кои соу ѡтроци
сь кон'ми да имь ѥс(ть) законь кьги
походи иконом' крал(ь)ю, |[132]или на ко-
тороу годѣ работоу, а ѡни с нимь на
конехь. А да им' се кони не оузимають
ни под' |[133]товарь да се не под'лагають,
нь сами с ними да походеть на кои годѣ
посоль цр(ь)к(о)вни, а кои соу |[134]бес ко-
неи да ѡроуть д(ь)нь ѥсенине и д(ь)нь
пролѣтине, и да го пожноуть и изврь-
хоуть, и д(ь)нь |[135]ꙋ виноградѣ да рабо-
тають. И прида крал(ю)в(ь)с(тво) ми
селища запоустѣвша ѡт вѣка. Име
селищꙋ: |[136]Брѣсть, и Соухогрьль, и
Лѣсковица, и Вит'че, и Дрѣнокь. А мегѥ
армасана сь всѣми людми |[137]и населени
сел тѣхь що си ѥ населиль ѡт тоугихь

Б(ог)ь по нашихь грѣсѣхь из'воли |[234]и
въздвиг'неть ѡт иного племене ц(а)р(ь)-
ствовати по|[235]нас(ь), и того при(н)има-
ю ꙗко брат(а) и ꙗко с(ы)на, и м(о)лю и ꙁа-
|[236]к'линꙗю Б(ого)мь и пр(ѣ)с(ве)тою Б(о-
городи)цею Хилан'дар'скою и |[237]кр(ь)с-
томь ч(ь)ст(ь)нымь и в'сѣми с(ве)тыми
ѡт вѣка Б(ог)оу |[238]оугождшими, и
м(о)л(и)твами с(ве)тыю ми г⟨оспо⟩д⟨и⟩-
ноу Симеѡна |[239]и Савы, да не потвории
моѥго приданиꙗ С(ве)тоии |[240]Б(огоро-
ди)ци Хилан'дар'скои и да не ѡтиметь
ничес-
соже по|[241]даныихь м'ною грѣш'нымь, и
да не ѡтлоучить С(ве)та|[242]го Никиты
ѡт пир'га Сп(а)сова, ни пир'га ѡт Хила-
н'да|[243]рꙗ ꙗкоже ѥс(ть) и сь в'сѣми мегꙗ
ми. Сии оубо ство|[244]р'ше прѣрод⟨и⟩те-
ли и род⟨и⟩тели крал(ю)в(ь)с(тва) ми, хо-
тещаго по|[245]тьщати се на раꙁдроуше-
ниѥ и мала чесо пис(а)н'ны|[246]хь вь хрисо-
воули семь, анаѳема рекоше и про|[247]кле-
тию прѣдаше, и м(и)л(о)сти Б(о)жиѥ и
пр(ѣ)с(ве)тыѥ Б(огороди)цее |[248]ѡтрино-
веноу быти ѥмоу рекоше. Тѣм'же и аꙁь
|[249]грѣш'ныи и недос(то)иныи рабь пр(ѣ)-
с(ве)тыѥ Б(огороди)це оутв'р|[250]ждению
с(ве)тых' ми прѣрод⟨и⟩тель и род⟨и⟩-
тель послѣдь|[251]ствовати иꙁ'воливь, и
вьꙁлюб'ль г(оспо)дствоующеии |[252]и вла-
д⟨а⟩ю-
щимь повелѣхь никомоуже потьща-|[253]
ти се раꙁорити ни мала чесо пис(а)ныихь
вь хрисо|[254]воули семь. Аще ли к'то тако
выи ѡстави|[255]ви(sic) страхь Б(о)жии
ѡт себе
и прѣтворивь потьщиит' се |[256]раꙁории-
ти
и мало ч'то ѡт сихь пис(а)ныихь и вьꙁ'-

или братинѣхь ми дѣтии, или ако
Б(о)гь иꙁво|[129]лить по нашихь грѣсѣхь
и вьꙁдвигнеть ѡд инога племе|[130]не ц(а)-
р(ь)ствовати по нась, и то примаю
ꙗко брат⟨а⟩ и ꙗко с(ы)на, |[131]и молю и ꙁа-
клинаю Б(о)г(о)мь и с(ве)тою Б(ого-
роди)цею Хилан'дар'скою и |[132]кр(ь)с-
томь ч(ь)ст(ь)нымь и с(ве)тыми в'сѣми
ѡт вѣка Б(ог)оу оугождь|[133]шими, и
мол(и)твами с(ве)таго ми г(о)с(поди)-
на Симеѡна и Савыи, |[134]да не потворить
моѥ приданиѥ С(ве)тои Б(огороди)ци
Хилан'дарь|[135]скои, и да не ѡтиме нич-
тоже поданыхь мною грѣшни|[136]мь, и
да не ѡтдѣлить С(ве)таго Никитоу ѡт
пирга Сп(а)сова, |[137]ни пирга ѡд Хилан'-
дара сь всѣми междами ⁘
Сии оубо |[138]створ'ше прародите-
лиѥ и родителиѥ крал(ю)в(ь)с(тва) ми, хо-
теща|[139]го потьщаати се на раꙁдроуше-
ниѥ и мала чеса писан'на|[140]го оу хрисо-
воули семь, анаѳема рекше и прокле-
тию прѣ|[141]даше и м(и)л(о)сти Б(о)жиѥ и
с(ве)тыѥ Б(огороди)це быти ѥмоу ѡтрино-
ве|[142]ноу рекоше ⁘ Тѣм' же и аꙁь
грѣшныи и недостоины |[143]рабь
с(ве)тыѥ Б(огороди)це оутврьждению
прародитель и родите|[144]ль с(ве)тыхь
своихь послѣдьствовати иꙁволь,
г[осподст] воующимь и вла|[145]доу-
щимь повелѣхь никомоуже потьщи-
ти се раꙁорити ни ма|[146]ла чеса писан'наго
оу хрисовоули семь. Аще ли кто тако-
выи ѡ|[147]ставить страхь Б(о)жии ѡт себе
и прѣтворивь потщит' се раꙁориті |[148]и
мало что ѡт сихь писан'ныхь и вьꙁ-
меть что посилиѥмь или |[149]комоу ѡт-
дасть кто любо боуде сиꙗ прѣтва-
рꙗѥ, не тькмо да ѥс(ть) |[150]повиньнь, нь и

ꙁемль: и селище Брѣстокь прѣꙁь Лоу-
кавицѹ |[138]на Бѣсноу водѣницоу, и Ка-
лоугерица, и полице пашище сь в'сѣ-
ми правинами и мегꙗми |[139]сел' тѣхь.
И село оу Ключи Коунарꙗне сь пари-
кы и сь стасми их, и сь в'сѣми прави-
нами села |[140]того. |[141]И не прѣꙁрѣ
крал(ю)в'с(тво) ми ѥгово молениѥ нь
оутврьди и ꙁаписа крал(ю)в(ь)с(тво)
ми да боудеть оутврьждено |[142]и
непоколѣбимо С(ве)тѣи Б(огороди)-
ци Хилан'дар'скои ꙗко же и ина иже
соуть вьписана вь хрисовоу|[143]лѣхь
родител'ми и прѣродителми кра-
л(ю)в'с(тва) ми. Тѣм же ѡбраꙁомь
и та в'са вьписана соут'. |[144]Того
ради крал(ю)в'с(тво) ми ѡсвободи
ѡт малихь и великыхь работь: да
имь нѣс(ть) ни град⟨а⟩, ни поꙁо|[145]ва,
ни поклисара, ни п'сара, ни инь никто
ѡт властеи крал(ю)в(ь)с(тва) ми, ть-
к'мо игоумена на|[146]стоѥщаго С(ве)-
те Б(огороди)це Хилан'дарске, и ѥго-
же ѡнь иꙁволить поставити ѡблада-
ти храмо|[147]мь С(ве)таго архїстрати-
га Михаила, да ѥс(ть) а инь никто.
И прида крал(ю)в(ь)с(тво) ми цр(ь)-
к(о)вь С(ве)тиѥ Б(огороди)це |[148]иже
вь Логꙗнѣ и сь селомь Логꙗномь, сь
всѣми мегꙗми села того и сь в'сѣми
правинами, |[149]и сь винограды, и сь ни-
виѥмь, и сь ливадиѥмь, и сь водѣничи-
ѥмь, и сь ꙁасел'кы Вькри|[150]но и Ꙁапль-
жане, и Кобилиꙗ глава, и Доброутов'-
ци, и Градище, да ѥс(ть) метохь С(ве)-
тиѥ |[151]Б(огороди)це Хиландар'ске. И
селище Вьчи лоугь оу Строумич'с-
комь поли сь в'сею ѡбластию и |[152]
правинами, и планина Ѿграждень.

ме|[257]ть ѵ'то посиликмь или комоу ѡт-
дас(ть), к'то любо боу|[258]деть сиꙗ прѣ-
т'ва-
рıак, не тьк'мо да кс(ть) повин'нь, |[259]нь и
ѡтриноуть телесе и кр'ве Г(оспод)а Б(о-
г)а и Сп(а)са нашего |[260]Іс(оуса) Х(ри)-
с(т)а и Б(о)гом(а)т(е)ре Г⟨оспо⟩жде наше
пр(ѣ)с(ве)ты-
к Б(огороди)це и пр(и)сно|[261]д(ѣ)вы М(а)ри-
к, анаѳема боуди, и проклетик на нк-|[262]
мь да кс(ть) ѡт в'сѣхь сильь н(е)б(е)сны-
ихь и с(ве)т(а)го Іѡан(а) |[263]Пр(о)р(о)ка
Пр⟨ѣ⟩дт⟨е⟩ѵе и Кр(ь)ст(ите)лꙗ, и
с(ве)ты-
ихь прѣслав'ныи|[264]хь ап(о)с(то)льь, и да
кс(ть) на нкмь ҁавеҁаник ѡт .ТИІ. с(ве)-
ты|[265]хь ѡ(ть)цьь иже вь Никеи, и с(вети)-
т(е)льь нашихь Савы |[266]и Ар'сѣниꙗ,
Савы и Ѡникиꙗ, и Ѥѵ-
стаѳиꙗ, и и(sic) |[267]Ѩкова, и Ѥѵстаѳиꙗ,
и побикнь боуди силою ѵь|[268]ст'наго и
живот-
ворещаго кр(ь)ста, и наслѣдникь |[269]боу-
ди Июдѣ прѣдателю, и приѵ'тень сь рек'-
шими: |[270] „Вьҁ'ми, вьҁ'мии, рас'п'ни. Кр'-
вь кго на нас(ь) и на ѵе|[271]дѣхь нашихь“.
Соупьр'ник' же кмоу да боудет' |[272]г⟨ос-
по⟩д⟨и⟩нь и ѡ(ть)ць нашь с(ве)тыи Сѵ-
меѡнь, и с(ве)тыи Сава, |[273]на страш'-
нѣмь в'торѣмь приш'ствии Х(ри)с(то)-
вѣ. |[274]и ѡт мене грѣш'наго да кс(ть) про-
клеть и ҁавеҁан'. |[275]Ам(и)нь. И иже хри-
совоулъ пис(а) г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь и ѡ(ть)-
ць ми |[276]крал(ь) Стефань Оурошь, пи-
с(а)в' же и оутврьдии. |[277]Также и аҁь
видѣвь пис(а)ник и оутв'рьжденик |[278]
г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и ѡ(ть)ца ми, прѣпис(а)хь
хрисовоулъ сии и приложи|[279]хь и оут'в-
рьдихь·:·

ѡтриновень б(о)ж(ь)ствьномоу тѣлоу и
крьви Г(оспод)а Б(ог)а Сп(а)са |[151]нашего
Іс(оуса) Х(ри)с(т)а и Б(ог)оу-
м(а)тери Г(о)с(по)ж(д)и нашеи прѣс(ве)тык
Б(огороди)це и присно д(ѣ)вы |[152]М(а)рик,
нь и анаѳема кмоу боуди, и проклктик на
нкмь да ксть |[153]ѡт всѣхь силь неб(е)сныхь
и с(ве)таго Іѡана Пр⟨ѣ⟩дт⟨е⟩ѵе и Кр(ь)с-
т(ите)лꙗ, и с(ве)тыхь |[154]прѣслав'ныхь
ап(о)с(то)ль, и да кс(ть) на нкмь ҁавеҁаник
ѡт .ТИІ. с(ве) тыхь |[155]ѡт(ь)ць иже
вь Никеи, и с(вети)т(е)ль нашихь
Савы и Арсениꙗ, Савы и Ѡни|[156]киꙗ, Ѥѵ-
стаѳиꙗ и Ѩкова, Ѥѵстаѳиꙗ, и побикнь
боуди |[157]силою ѵ(ь)ст(ь)нааго и живот-
ворещаго кр(ь)ста, и наслѣд'никь да боу-
|[158]деть прѣдателю Июдѣ, и приѵестныкь
рек'шимь: „Вьҁми и |[159]расп'ни“ и: „Крьвь
кго на нас(ь) и на ѵедѣхь нашихь“, и соу-
пьр'никь |[160]же кмоу да боудеть г(о)с-
(поди)нь с(ве)тыи ѡт(ь)ць нашь Сѵме-
ѡнь на страш'|[161]нѣмь и вторѣмь
пришьствии Х(ри)с(то)вѣ, и ѡд мене
грѣшнааго да к |[162]проклкть и
ҁавеҁань вь сии вѣкь и вь
боудоущии. Аминь·:· |[163]Сии же
хрисовоулъ писа г(о)с(поди)нь ми и ѡт(ь)-
ць ми крал(ь) Стефань Оурошь, |[164]пи-
савь же и оутврьди и. Також де и аҁь ви-
дѣвь писаник и оутвр'|[165]жденик
г(о)с(поди)на ѡ(ть)ца ми, прѣписахь(ь)
хрисовоулъ сии, и приложихь и |[166]оутв-
рьдихь.

СТЕФАНЬ ОУР(О)ШЬ ПО М(И)ЛОСТИ
БОЖИѤИ КРАЛЬ СРЬБЬСКИѤ ҀЕМЛЕ.

и пашище Ѵрьвена полѣна, синорь
Василица, синѡ|[153]рь Стльбица, и
Драк'шань, и Петрово, и Сливница,
и Ккгиниꙗ, на Брѣҁниѵ'скы поуть |[154]и
на Фроугопоулово селище. И мѣс-
то оу Строумици Тетрагонитово
да оуѵини цр(ь)к(о)|[155]вь и коуке да
кеть метохь С(ве)тик Б(огороди)це
Хилан'дар'ске. И ѵл(о)в(ѣ)кь оу
Строумици Бале Ек'са |[156]Ар'мѣ-
нинь сь дѣтию. И прида крал(к)в(ь)-
с(тво) ми цр(ь)к(о)вь С(ве)тоу Пет'-
коу на Брѣгалници що кс(ть) ҁи-
даль Ка|[157]р'ба сам своима роукама
и сь троудомь паѵе и попис(а)ль и
оукрасиль красотами цр(ь)к(о)вни-
|[158]ми да кс(ть) метохь С(ве)те Б(о-
городи)це хилан'дар'ске, сь виногра-
домь, и сь ни⟨ви⟩кмь, и сѣнокоси,
паѵе и па|[159]шища и ҁемлꙗ що моу
к даль г(осподи)нь и родитель кра-
л(к)в(ь)с(тва) ми, и тоу да си има
цр(ь)к(о)вь. И к'то си |[160]по люби ѡд
кговѣхь люди или кто свободьнь
ѵл(о)в(ѣ)кь да гред⟨е⟩ свободно под'
цр(ь)к(о)вь С(ве)тоу Пе(т)кѫ. |[161]И кра-
л(к)в(ь)с(тво) ми ѡсвободи ѡнеҁи
люди ѡт всѣх работь крал(к)в(ь)с-
(тва) ми малихь и великихь ꙗкоже
и |[162]више пис(а)но. И цр(ь) к(о)вь
С(ве)т(а)го Геѡр'гїа що кс(ть)
ҁидал' Бериславь на селищи Срь-
б'шори сь виногра|[163]домь и сь ни-
викмь и сь в'сею ѡбласти цр(ь)кве
те: синорь ѡт Поупавницоу по дѣ-
лоу на Лок'|[164]воу, и на Гор'ницоу,
та на дроумь, и на Ҁоубово Кроу-
шик, ниҁ рѣкоу (недовршен ред,
као да је обрисано око 16 слова)

† СТЕФАНЬ Ѡ(Ѵ)РѠШЬ
ПО М(И)(ЛО)СТИ Б(О)ЖИ(ЕИ) КРАЛ(Ь)
И САМОДРЬ(ЖЬ)ЦЬ ВСѢХ(Ь)
СРБСКИ(ХЬ) ƺЕМ(Ь)ЛЬ И
ПОМОРСК[ИХЬ]⁘

|[165]доТрапа срьб'скаго да ѥс(ть) метохь С(ве)те Б(огороди)це Хиландар'скыѥ. Того ради оутврьди и ƺаписа |[166]крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми да боудеть оутврьждено и непоколѣбимо С(ве)тои Б(огороди)ци Хилан'дар'скои ꙗко же и |[167]ина иже соуть вьписана вь хрїсовоулѣ семь, тѣмже ѡбраƺомь и та вса вьписана соуть. |[168]Кто ли се ѡбрѣ⟨ть⟩ таковии, и потьщит' се раƺорити сиꙗ ƺаписаниꙗ и оутврьждена мною |[169]Стефаномь крал(ѥ)мь, и правовѣрнимь властелиномь крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми протосевастомь Хрелѡм(ь), |[170]да моу ѥс(ть) мьстникь Г(оспод)ь Б(ог)ь, и пр(ѣ)ч(и)стаа М(а)ти ѥго, и да го пораƺи сила чьстнаго и животворе|[171]щаго кр(ь)ста, и да ѥс(ть) проклеть ѿ Б(ог)а и ѿ .ТИІ. ѡ(ть)ць никеискыхь, и ѿ всѣх с(ве)тыхь Б(ог)оу 8годив'|[172]шихь, и ѿ крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми да ѥ⟨сть⟩ проклеть, и да ѥс(ть) прич(ь)ст(ь)никь прѣдателю Июдѣ, и сь рекшими: |[173]“Крьвь ѥго на нас(ь) и на чедѣхь нашихь”. А таковии да приме гнѣвь и накаƺаниѥ ѿ крал(ѥ)в'ства |[174]ми и да плати крал(ѥ)в'с(твоу) ми .Т. перпирь⁘

† СТ(Е)ФАНЬ ВЬ Х(РИ)С(Т)А Б(Л)А(ГО)ВѢРНЬ КРАЛ(Ь) И САМѠДРЬЖ(Ь)ЦЬ ВСѢХ(Ь) СРЬБСКИХ(Ь) ƺЕМЛЬ И ПѠМѠР'СКЫХЬ⁘

ª Овде је изостављен део Желчиштима и Богородици студеничкој који се налази само у примерку **Г.**
ᵇ У примерку **А** редови 89 и 90 поновљени су грешком преписивача.

105

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ
МАНАСТИРУ СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ РАТАЧКЕ

(Пре 1306)

Краљица Јелена дарује манастиру Свете Богородице Ратачке села Дубовицу, Збурину, Братош, Топлиш и Шпиљане и одређује међе.

Оригинал није сачуван. Наведени дарови спомињу се у повељи краља Стефана Уроша II Милутина истом манастиру:

Доубицоу, |[14]Ꙁ'боурина и Братошь и Топлишь, Шаптино и Спилани, и сь мегами. ... |[18] како гледа оу море, како ѥ ѡбладала госпогꙗ ми м(а)ти крал(и)ца Ѥлена, и ѡна ѥ дала и ꙁаписала.

(В.: бр. **106**, наведени редови **А**). На овај помен указују Thallóczy, Jireček, Šufflay, *Acta Albaniae* I, 152, № 510 (дат. 1288?).

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ РАТАЧКЕ

(1306) марта 15. Котор.

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује раније поклоне своје мајке бенедиктинском манастиру Свете Богородице у Ратцу код Бара.

Оригинал (**А**) у Archivio di Stato di Venezia (Miscellanea, Atti diplomatici e privati, scat. 10, № 344), где је стално изложен у сали св. Маргарите, написан на пергаменту ширине 400, дужине 542 мм + плика 70 мм црним мастилом, уставом у 34 реда, укључивши и потпис. Кроз плику при дну, кроз четири прореза, провучена је црвена врпца на којој виси воштани печат, на којем се не могу препознати ни ликовна представа ни слова, јер је воштана груда деформисана од топлоте и дуга времена. На полеђини руком касног XIV века: Donatio Dubouize cum omnibus confinibus. Опис повеље и печата: Чремошник, *Оригинални документи,* 124-125. - Поред оригинала постоји и тзв. Мајински препис (**Б**), такође на пергаменту, који се некада чувао код владике Висариона Љубише, а данас се налази у ДАД. При дну се налази белешка: .IЄ. д(ь)нь 8 град8 Родим8 сь властьли моньми на .Л.Т.I., а испод тога уместо потписа: † Сы рγсоволь бл(а)тоуьстиваго и прѣвисокаго го(с)п(о)дина срьбска(го) ц(а)ра Стефана. Према том препису начињен је превод на италијански (**В**), такође у ASV, Roma Deliberazioni 1604, Senato I.

Изд.:(**А**) Miklosich, *Homilia,* 66-68 (дат. 1305-1307); исти, *Mon. serb.,* 67-69, N° 65 (дат. 1305-1307); Макушев, *Прилози,* 164-167 (дат. 1313); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 97-99, N° 90 (дат. 1305-1307); Новаковић, *Зак. сйом.,* 604-605 (извод, дат. око 1319); Мошин, *Палеоѓрафски албум,* 75, N° 71 (само фотографија, дат. око 1307); Шекуларац, *Дукљанско-зейске,* 134-138 (извод по Новаковићу, дат. 1306); Марјановић-Душанић, *Повеља краља Милуйина,* 13-29 (са опширним коментаром и прегледом старије литературе, примерци **А** и **Б** са фотографијама, дат. 1306).

(**Б**) Петковичъ, *Дарственный хрисовулъ, 1313 г.,* 265-266 (уз коментар је дат и факсимил Петковичева преписа, на којем је датум **,ЛТГ**. = 1303, док је година 1313. у наслову штампарска грешка); Новаковић, *Повеља краља Милуйина,* 214-220 (дат. 1305); Thallóczy, Jireček, Šufllay, *Acta Albaniae* I, 160-161, N° 547 (извод, дат. 1303).

Превод на латински: Farlati, *Illyricum sacrum* VII, 57-58 (1310, nota 2, corrige animadvertimus Paulo superius). - Превод на италијански: Ljubić, *Rukoviet,* 1-2 (са коментаром). - Превод на српскохрватски: I. Marković, *Dukljansko-barska metropolija,* 106-108 (дат. 1305-1307).

Лит.: О датуму: М. Спремић, *Райачка ойайија,* 193-194 (дат. 1306); А. Соловјев. *Повеља краља Милуйина,* 124, нап. 2.

Оригинал је датиран само даном и месецом, док је на тзв. мајинском препису записана година 1303. *Terminus ante quem* издавања ове повеље утврђује се датумом 25. фебруара 1307, тј. даном када барски архиепископ Марин није био жив, док се као *terminus post quem* може узети потврда папе Каликста V, издата 7. године његова понтификата, која је тражена пет година после издавања повеље краља Милутина.

Овде се објављује упоредо текст примерака **А, Б** и **В** (= превод на италијански према наведеном издању Љубића).

А	Б	В
†Изреднои ѡ прѣс(ве)тѣи пр(ѣ)ч(и)стѣи и прѣбл(а)г(о)с(ло)вленѣи Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩ци нашеи Г(о- спо)жи и Б(о)городител- ници присно Д(ѣ)вѣи	Изрѣдно ѡ прѣс(ве)тѣи ч(и)стѣи и прѣбл(а)г(о)с(ло)вен'ные Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це нашеи Б(о- городи)ци и пр(и)сно |[2]Д(ѣ)ви	Dotation o testamento di Stefano Uros re di Servia al monastero di Santa Maria di Rotazzo. Alla eletta annontiata, be- nedetta, nobile regina no- stra, gentrice de Dio, ec- celentissima vergine Ma- ria, noi humili peccatori
М(а)рии |[2]тѣмже и мы	Марїе въ слав8 и	et servi suoi con qual lau-

А	Б	В
грѣшныи и оумилении ра- би Твои, кою ти похвалоу принесемь пр(ѣ)ч(ис)тага, что же ли нарече|[3]мь Те ѡбрадован'нага, или кыми похвалами вьсхвалимь Твоk прѣнепороч'нок д(ѣ)вьство пр(ѣ)ч(и)с- тага Б(огороди)це |[4]Д(ѣ)во М(а)рик. Нь ѡбаче арх(а)н- г(е)ловоу глас(о)у п⟨о⟩до- беще се и мы грѣш'ныи не- дос(то)иными оуст'нами вьпикмь Тии: |[5]Рад(о)уи се, рад(о)уи се ѡбрадован'- нага , Г(оспод)ь с Тобою и Тобою сьмириframework:сьмирише се н(е)- б(е)снага сь земльными, и родь чл(о)в(ѣ)ч(ь)скы Тобо- ю избавле|[6]нь быс(ть) прь- вык клктвы Адамовы. А- дамь же и Кѵга ликьст- воукта ѡ рождьствѣ Твокмь, вьсприкм'ша прь- воу|[7]ю доброту юже прѣстоупльникмь погоу- биста, анг(е)ломь славо и пр(о)р(о)комь сьбытик, а- п(о)с(то)ломь похвало, м(оу)ч(е)н(и)комь |[8]вѣньць, ц(а)ремь дрьжаво, грѣш- никомь прибѣжище. Тѣм-	похвал8 кк. И пакы по сьх азъ грѣшнїе(sic) и оумилк|[3]н- нїи рабь Твои прѣнепороч- наа Д(ѣ)во вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩- це како нарек8 те недо8|[4]- мею се ѡбрадованнаа кои- ли ми хваламы въсхва- лгаемъ име Твое |[5]Д(ѣ)во пр(ѣ)ч(ис)таа Б(огороди)- це Марїе, нъ агг(е)лѡм(ь) нареч(е)нное име Твое, и мы положихом |[6]оусти недостоинними, грѣшнїи рабы Твои п(о)юще тако- ваа Тебе по|[7]хвалкнїе: Ра- д⟨оу⟩и се ѡбрадован'наа, Г(оспод)ъ с Тобою, и тсые (?) р ад⟨и⟩ съ нами с'м(?) към |[8]ри се Н(е)бо и Земла, и рѡд чл(овѣ)чьскыи Тобою избавлинь (sic)быс(ть) ѡт прьвые клѣтвы |[9][Ада]- мовы. Адам же и Ева ѡ ро- ждьствѣ Твоемь възра- дова се и въси с(ве)тыи пр(о)роцы |[10][агге]лѡм(ь) славо, пр(о)рокѡм(ь) исп- льнинїе, ап(осто)лѡм(ь) похв(а)ла, м(оу)ч(е)ни- кѡм(ь) вѣн'ць, ц⟨а⟩ремъ|[11] [. и. .инѡм] оутешенїе, съ- давъ дръжавѣ [. . .] азъ рабь твои Сте|[12][фан]ъ [О]урошъ [с]амодрьжав- ныи краль Сръбъскии и Помор'скыи, по м(и)л(о)с- ти |[13]Твое[и] и по м(и)л(о)сти рождьшаго се	annuntiaremo la sua mundi- ssima virginita? o con qual laude de il nome suo et la santi- ssima sua humiltà inalza- remo, castissima genitrice de Dio? la quale per l'an- nuntiatione del archange- lo Gabriele concepe nel suo santissimo ventre il fi- gliulo di Dio, per la qual cosa noi humil peccatori con le indegne nostre lab- ra cridiamo: Alegrati, alegrati, felicissima signo- ra, Iddio sia con Te, per causa sua se ha pacificato il cielo et la terra, et la hu- mana natura fu liberata dalla pristina maledittione di Adamo, che insieme con Eva fu causa della perditione dela natura hu- mana; alegrati gloria delli angeli adimpimento delli propheti, laude delli apos- toli, corona delli martiri, fondamento delli re, soc- corso delli peccatori. Al presente io schiavo suo
же и азь рабь твои Сте- фань Оурошь самодрьжа- |[9]в'ныи краль срьбьски и помор'скы, по м(и)лости Твоки и по м(и)лости		Stefano Uros, solo nominato re di Servia et Tramarina per la grande gratia Tua et di colui, chi nacque di

рождьшаго се ис Тебе бе-
сѣмене, сл(ь)нца истин'на-
|[10]го Х(ри)с(т)а Б(ог)а наше-
го, припад⟨а⟩ю кь пр(ѣ)-
ч(и)стима ногама Твоима
м⟨и⟩лости просе и проще-
ниѥ грѣхомь моимь, ꙗко
да по|[11]м(и)лоукши и ꙁас-
тоупиши мене грѣш'наго
раба Твоѥго и сь рабомь
Твоимь а сь с(ы)номь мо-
имь Стефаномь |[12]и ѡт
всѣхь врагь нашихь вид⟨и⟩-
мыхь и невид⟨и⟩мыхь [оу
всѣи] ѡбласти нашеи що
ми си ты дала ч(и)стаꙗ и
сь с(ы)номь Ти Б(о)го|[13]мь
нашимь. Даю таланьть
с(ве)томоу храмоу Твоѥ-
моу иже ѥсть оу Рьтьч'ка,
С(ве)тои Б(огороди)ци
Рьтьч'скои: Доубоицоу,
|[14]Ꙁ'боурина и Братошь и
Топлишь, Шаптино, и
Спилани и сь мегами. Ꙗ се
меге ѡт Ластьве како те-
че стоудьн|[15]ць Мостьць
оу Ластовьско блато го-
рѣ ѡт Мостьца оуꙁбрьдо
по вѣн'цоу, а ѡд вѣн'ца
оу Шаптинскоу скалоу,
|[16]ѡт Шаптиньске оулице
оу Соухии пот⟨о⟩кь, ѡт

Соухога потока оу Прѣ-
сѣкоу, ѡт Прѣсѣке оу
Градище, и ѡд Дѣ|[17]вина

врьха ѡд Ц'пича оу Ка-

ѡт Тебе беꙁсѣмен'но
слнца ѡгрѣанное |[14]Х(рис-
т)а Б(ог)а наше(го),
прип⟨а⟩даю под ногама
Вашима и
просимь м(и)л(о)сть и про-
щеніе грѣхом |[15]нашим
да помилȣешь и ꙁастȣ-
пишъ мене грѣшна(го)
раба Твое(го) и съ своим
рабомъ |[16]синомъ Твоим
Стефаном да насъ
иꙁбавишь ѡт врагь в⟨и⟩-
димы(хь) и нев⟨и⟩димыхь
с да (?) |[17]ȣ владанію нашемȣ
еже си нами дала съ с(ы)-
нѡмь Твоим и Б(о)гом(ь)
нашимь |[18][. . .]прилогь
цр⟨ь⟩кви Твоеи и похва-
лꙗем име Твое. Сіе при-
лагаю |[19]с(ве)томȣ монас-
тырȣ Б(огороди)ци Ртьч-
кои, на име въсе Дȣбовицȣ
съ Бȣринами |[20]Братешь
и Топлишь, и Шъп'тинȣ,
и Пилане и Селꙗни, и Еꙁе
съ ме|[21]ѣамы нихь. Ꙗ се ме-
ѣе Дȣбовица ѡт Льствѣ
оу стȣден'ць Мостьць |[22]
како тече оу блато оу го-
ре ѡт Мьст'ца ȣ брьдо по
врьхȣ віенъца оу Шъп'- |[23]
птинскȣ(sic) скалȣ, ѡт
Шъп'тиньске скалѣ
ȣ Сȣхы по-
токъ како тече |[24]ȣ блато
ȣ Пресекȣ, ѡт Пресъеки (sic)
оу Градище, ѡт Ды-
евина връха ѡт Спи|[25]ца

Te calidissimo sole,
Jesu Christo, me inchino
davanti
li santi piedi
Tuoi,
dimandando gratia et perdono delli peccati miei, che habbi misericordia di me peccatore Tuo, et insieme col schiavo Tuo figliolo Stefano ne liberi dalle insidie delli inimici visibilli et invisibili, et il presente nostro dominio, il quale dalla gratia Tua et del Tuo figliuolo è stato a noi dato, do la dotatione al Tuo santo tempio, accio possano nutrirsi quelli, che esso lauderano il Tuo santissimo nome, per nome di Santa Maria de Rotazzo, prima Dubovica, Sburigna, Bratos, Toplis, Saptina, Seclagni, Jexe, Spigliani, con li confin di Lastua, come fontana del Ponticello nel lago de Lastua, et cosi dal ponte verso il monte su la cima alla scala di Saptina, et della cale di Saptina al

torrente secco, et dal torrente secco alla scavazadura Gradiste, et dalla

donzella de Spico a

льць, оу Плишь на Топли-
шемь оу брьдо Свини-
щех, оу Малоу Ѡстрьви-
цоу, оу Ꙁеленикоу |[18]како
гледа оу море, како ѥ ѡб-
ладала госпогꙗ ми м(а)-
ти крал(и)ца Ѥлена, и ѡна
ѥ дала и ꙁаписала. То пот-
врьди крале|[19]вьство ми и
ꙁаписа, да ѥ на пищоу
стар'цемь и на ѡдеждоу
слѣпимь, и хромымь, и
братии, и да ѥ тоꙁи свобо-
д'но ѡдь |[20]всѣхь работь
г(о)сподьствоующихь ве-
ликыхь и малих(ь), и ѡт
сил'ныхь оу ѡбласти кра-
л(ѥ)вс(тва) ми, да не пов-
рѣдить що се тоу |[21]име-
ноуѥть цр(ь)к(о)вно. И ко-
га Б(ог)ь иꙁволи быти по
мнѣ на столѣ крал(ѥ)вс-
(тва) ми, или с(ы)нь кра-
л(ѥ)вс(тва) ми,
или ѡд
рода крал(ѥ)вс(тва) ми |[22]
сего писан'наго малаго
мною да не раꙁорить, нь да
потврдить, или кто ѡд
силныхь или ѡд владоу-
щихь, кто ли и |[23]дрьꙁнеть
и мало що ѡд сихь раꙁо-
рити, того Б(ог)ь да раꙁо-
рить гнѣвомь своимь, и
да ѥ причестныѥь Июдѣ
прѣ|[24]дателю и кь тѣмь
рекшимь: „Крьвь ѥго на
нас(ь) и на чед[ѣ]хь на-
шихь“ и да ѥ проклеть ѡт

оу Калацъ ȣ Паіешъ над
Топлишемь, ȣ бръдȣ Сви-
нищем како гледа |[26]Ѡст-
рьвицȣ ȣ Ꙁеленикȣ како
гледа ȣ море, како е ѡб-
л⟨а⟩дала мати |[27]моа г(о)-
споѣа кралица Елена и що
[е] она дала и ꙁаписала[. . .]
пот|[28]врьди кралквство
мое и ꙁаписі дае цр(ь)кви
и манастырȣ и ка|[29]лȣѣе-
ром ꙁа хранȣ и ꙁа ѡдеѣȣ,
и да е свободно ѡт свыех
работь то|[30]и що смо ꙁа-
писали и ѡт работь гос-
под'скыех великыех и
маліех и ѡт свыех |[31]лю-
діи силныех оу господ'ст-
вȣ ми що се именȣе цр(ь)-
ковно. И кога |[32]
Б(ог)ь иꙁволи ѡвоме
ꙁемломе госп(о)довати
ѡвы прилогь да не раски-
не, |[33]него потврьди како
господарь кога е Г(ос-
под)ь Б(ог)ъ дароваѡ.

Тко ли се наѣе |[34]тере рас-
кине, а нега Г(оспод)ъ да
раꙁори и раскине своимь
гнѣвомь, и да е при|[35]чь-
тникь Iȣди иже продавыи
Х(рист)а и съ теми да бȣ-
деть ѡсоуждень иже |[36]
гла(гола)хȣ: Кровь его на
нас(ь) и на чедѣхь наших.

Chalez, a Toplis, nel monte con Suiniste picola e Rervica, nella Selenica, che guarda verso il mare: li qual terreni sono stati di mia madre regina Helena, et poi da essa dati et applicati al monasterio, però anche io confermo tutto quello, che da essa mia madre è stato dato, accio siano per nutrimento delli poveri decrepiti, claudi et ciechi et per nutrimento delli monachi et per loro vestimenti, et che tutto questo, che ho scritto et notato, sia libero et immune da ogni angaria picola et grande et di ogni gravame. Però a tutti quelli che Iddio concederà signorigiare questo paese, sia mio figliolo, mio nipote o qualunque altro, non debba strazzare o rompere questa mia dotation, ma che la debbia confirmare et ratificare come signor dal omnipotente Iddio eletto. Et chi presumerà strazzare questo mio ordine, ch' l'indignatione del omnipotente Iddio sia sopra di lui, la qual l'scioglia dall' aura vitale, et sia compagno de Juda, che vendette il Christo, et sia compagno de quelli, che

Г(оспод)а Б(ог)а вседржи-
телꙗ |[25]и ѿд силк ч(ь)ст(ь)-
наго и животворещаго
кр(ь)ста и ѿд всѣхь с(ве)-
тыхь оугождьших Б(о-
г)оу ѿт вѣка, и да моу
соупр'ница воу|[26]де М(а)-
ти Б(о)жиꙗ прѣд страш-
нимь соудиѡмь кгда
придеть вь славѣ соуди-
ти живымь и мрьтвимь,
и ѿд мене |[27]грѣшнаго
кралꙗ Оуроша да к проклкть.
Ꙗ таковыи кои име пакос-
тити томоу мѣстоу що
ȥаписа кралк(вство) |[28]и-
ми или оу пашищихь, или

оу теговищихь, или име
кои соудь двиȥати на
цр(ь)ковь оу тои ȥемли,
да плати |[29]крал(ю)вьст-
воу тисоукю пер'перь.
И тоу м(и)лость створи
крал(ю)вс(тво) ми домоу
С(ве)тык Б(огороди)це Ре-
тьч'скык кьди приде |[30] оу
Которь градь, и тоу выше
сь крал(ю)вс(твомь) ми
властелк: ар(ь)хикп(и)с-
к(оуп)ь барьски Маринь, и
каȥньць Мирославь, и к-
|[31]п(и)ск(оу)пь хльмьскы
Иѡань, и кп(и)ск(оу)пь ȥе-
тьскы Михаиль, и чел'-
никь Браико, дѣдь Миро-
славь жоупань Вла|[32]дис-
лавь, кп(и)ск(оу)пь котор'-
скы Доум8нꙗ и два свѣ-

и да е проклѣть ѿт Г(оспо-
д)а Б(ог)а и силѣ |[37]ч(ь)с-
т(ь)наго и животьорыща-
го кр(ь)ста и прѣч(и)стые
его Б(о)гом(а)тере и въсѣх
с(ве)тих(ь) |[38]Б(ог)8 оуго-
жьдшіих и да м8 е соупрьни-
ца м(а)ти Б(о)жїа на стра-
шном8 с⟨оу⟩доу когда |[39]
пріидеть Г(оспод)ь соуди-
ти живїимь и мрьтвїихь,
и ѿт мене Стефана кра-
ла |[40]8роша да есть прок-
лѣть. И тко ке пакостити
или досъдити мѣст8 |[41]
с(ве)том8 що ȥаписахь
аȥъ краль Стефанъ или 8
па⟨ши⟩щахъ или 8 рабо-
тахъ |[42]или се почне кои
чл(овѣ)къ п[рѣ]ти съ іг8-
мьномъ 8 тои ȥемли да
плати |[43]кралкв'ств8 ми
.Ꙗ. перпера. И ѡв8 м(и)-
лость сътворих манас-
тыр8 С(ве)тои |[44]Б(огоро-
ди)ци Ртьчкои када дои-
дохь 8 Которь градъ и т8
віїх8 съ кра|[45]лкствомь
(sic) моимь властеле: ахр-
їеп(и)ск8пъ бар'скыи Ма-
ріінъ и ка|[46]мїера Миро-
савь, и еп(и)ск8пь ȥет'ски,
и дедъ Мирославь, ж8-
панъ |[47]Владиславь, и е-
п(и)ск8пь котор'скы До-
мен, и еще два сведо|[48]ка
Драгое и Пав'⟨ль⟩. Ꙗ сад
писа и подписа кралкв'ст-
во ми да е 8 ȥнанї |[49]въса-

dissero: Questo sangue
sia sopra noi et figlioli no-
stri, et che sia ribele del-
la santa croce, et che sia
sempre mai in contrario
la madre de Dio al estre-
mo ponto della morte al
di del giudicio, quando il
suo figliolo vignerà con
gloria giudicar vivi et mo-
rti, et sia maledetto da
me peccatore Stefano
Uros. Et qualunque farà
danno a questi luochi, del-
la mia maestà a questo sa-
nto monasterio dotataci,
cosi nelli pascoli come ne-

lli lavorieri, o veramente
chi promovesse litigio al
igummno over abbate di qu-
esto santo monasterio,
che paghi alla mia maestà
mille perperi de penna.
Questa dotatione ha fatto
la mia maestà al monaste-
rio di Santa Maria de Ro-
tazzo, quando venne città
di Catharo. Ove furono in
mia compagnia: li nobili
Catarini, læ arcivescovo d'
Antivari domino Marino
et casnezo Miroslavo et
vescovo di Gumo, domino
Joanni, et vescovo di Zen-
ta domino Michaele, Zel-
nich Braiko di Zenta, et il
vecchio avo Miroslav, et
zupan Vladislav, et vesco-

дока Драго и Павьль. Сего
ради писа и подьписа кра-
л(ю)в(ь)с(тво) ми |[33]вь свѣ-
дѣник в'сакомоу. И сик
писа Петрицѣ дикакь м(ѣ)-
с(е)ца мар'та .ЕІ ⁘
СТ(Є)ФАНЬ Ѡ(Ѵ)РѠШЬ
КРАЛЬ ВСѢХ(Ь) СРЪБС-
КИХ(Ь) ȤЕМЛЬ И ПОМО-
РЬСКИХЪ ⁘

ком8 и писа Пет'ръ ди-
ацкь (sic) м(ѣ)с(е)ца
мрътїа(sic) .ІЕ. д(ь)нъ |[50]8
град8 Родим8 (sic) съ (?)
властели моиеми на
.Ꙗ.Т.І.
†СЫ РѴСОВОЛЬ БЛ(Ꙗ)ГО-
ЧЬСТИВАГО И ПРѢВИ-
СОКАГО ГО(С)П(О)ДИ-
НА СРЬБСКА(ГО) Ц(Ꙗ)РА
СТЕФАНА

et
vescovo di Catharo dum
Dumona et doi testimonii
Dragan et Pollo. Scrisse
Petar diach del mese di
marzo, quinto decimo gio-
rno. Sottoscrivendo la
presente dotatione sua
maesta con mano sua pro-
pria.
Stefano re di Servia tra-
marino.

107

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ПРИЗРЕНСКОЈ ЕПИСКОПИЈИ НА ЉЕВИШИ

(око 1307)

Краљ Стефан Урош II Милутин обнавља седиште епископије у манастиру Свете Богородице на Љевиши у Призрену и даје поклоне.

Оригинал није сачуван. У хрисовуљи краља Стефана Уроша III Дечанског постоји поуздан податак о постојању повеља више Милутинових претходника и посебно о хрисовуљи самог Милутина:

И выше тога села оу Градчаници на Долѣ изнесь хрисоѹль всеѡсвещен҆ны єпископь призрѣн҆скы Ар҆сеник родителꙗ кралєвьства ми, и виде кралєвьство ми кре к ѡна землꙗ црковна а ѡтоуᴣета оу ᴣабѣль кралєвьства ми.

В.: Новаковић, *Зак. сӣом.*, 639. - Поред тога о изградњи цркве постоје и сведочења у делу архиепископа Данила 138, и по запису епископа Дамјана из 1307, о обнови манастира. (Уп.: Јастребов, *Хрисовуља Дечанскоḡ*, 362; Новаковић, *Зак. сӣом.*, 639; Петковић, *Зайиси и наӣйиси*, 40; Пурковић, *Срӣски еӣискоӣи*, 15-16; Сава епископ, *Срӣски јерарси*, 150.

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА И КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ О ПОКЛОНУ КОТОРУ ЖУПЕ ГРБАЉ

(Пре 1308)

Краљ Сшефан Урош II Милушин са мајком краљицом Јеленом йоклања їраду Кошору жуйу Грбаљ са свим међама и йравима која су имали и раније.

Оригинал није сачуван. Одлука је позната по фалсификованој повељи цара Стефана Душана 1351. године:

…крȣсивои и ʒапись господина и деда нїи светаго кралꙗ Оуроша и госпоће свете кралице кірь Єлене како да господинь светыи краль и света кралица Котороу жоупоу Гербаль, Дони и Горнїи со свѣми мегами и ʒасколци (sic) и сь правинами своеми оу баштиноу и оу племенито до вѣка и вѣкоу. Ꙗминь. И што е было которско первомь, да боуде и после до вїека.

В.: Новаковић, *Зак. сиом.*, 32, где су наведена и коментарисана претходна издања. Уп.: Шекуларац, *Каснији ирейис*, 57-70.

Будући да се у наведеној Душановој исправи спомињу и повеље других српских владара, као нпр. повеља краља Стефана Радослава, која је сачувана у италијанском преводу (в. бр. **24**, ове збирке), има разлога за веровање у веродостојност овог податка о поклону жупе Грбаљ. О томе има потврде и у которским нотарским књигама XIV века. Милутинова исправа се може датирати у време између 1306. и 1308, јер од 1309, Стефан, будући краљ Дечански, управља Зетом као краљев намесник. Издавање ове исправе могло би се повезати са боравком краља Милутина у Котору, када је издата повеља Св. Марији Ратачкој (в. бр. **106** ове збирке, са тамо наведеном литературом). Ћирковић (*Исшорија Црне Горе* 2-1, 78) је прихватио годину 1306, као годину поклона жупе Грбаљ граду Котору.

109

ПРЕВОД ХРИСОВУЉЕ ЦАРА АНДРОНИКА II ПАЛЕОЛОГА ХИЛАНДАРСКОМ ПИРГУ ХРУСИЈИ

1308 (6816), мај, индикт VI.

На молбу краља Стефана Уроша II Милутина, византијски цар Андроник II Палеолог дарује хиландарском пиргу Хрусији у Светој Гори, манастир Светог Никите у селу Бањанима.

Оригинал на грчком није сачуван. Текст је познат по преводу који се налази у АХС бр. 90, топографска сигнатура А 6/21, написаном на пергаменту ширине 260, дужине 320 мм, црним мастилом, дипломатичком минускулом средине XIV века у 28 редова. Сачувана је паралелна хрисовуља цара Михаила IX Палеолога, издата у исто време, нажалост доста оштећена. Српски превод Андроникове хрисовуље разликује се од сачуваног текста Михаилове хрисовуље слободнијим превођењем и нетачностима, али се по основним материјалним подацима слаже са сачуваним грчким текстом. Други део превода је преправљен и то у експозији и диспозицији, док есхатокол одговара простагмама, а не хрисовуљама. - На полеђини белешка руком XIV-XV века: **†Хрисовꙋль ц(а)ра кѵрь Андроника ꙁа пол(о)жение с(ве)т(а)го Никите еже кь Пиргꙋ**. Белешка монаха Никандра: Хрисовꙋль царѧ Андроника за с(ве)таго Никита оу Скопїѧ ради монастирь нашь. Поред тога: АЛ, а ниже мастилом и прецртано: 25, а дописано: 12. Црвеном оловком: Бр. 12. Обичном оловком, руком Успенског: 6816 год. - Опис: Синдик, *Српска акта*, 87. - Фотографије: АСАНУ бр. 8876; НБС Ф 2818; АС (филм).

Изд.: Korablev, *Actes de Chil.* II, 415, № 15 (извод); Грујић, *Три хиландарске йовеље*, 24-26; *Сйом. Макед.* I, 317-323 (са факсимилом и коментаром).

Лит.: Dölger, *Regesten*, № 2313; Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chil.* I, App. III, 298-300. Хрисовуља је датирана годином од стварања света; индикт и година се слажу.

†Пѡнеже бы(сть) хрисовȣль ц(а)р(ь)ства ми молкниꙗмь прѣвисокого крал(ꙗ), любовнога с(ы)на и ѕета ц(а)р(ь)ства ми, ѡ приложени кже вь Скопи |[2]цр(ь)ква С(ве)т(а)го м(ȣ)ч(е)ника Никити вь метохию. Ȣ томь Скопии дрȣгаꙗ цр(ь)к(в)и на име С(ве)тик Б(огороди)це, Боришичина, с людми что се ѡбр[ѣ]таю по⟨дь⟩ номь |[3]и сь нивами и сь виногради. И дрȣгаꙗ цр(ь)ква кою кс(ть) подвигнȣль тьи самь крал(ь) Иѡана Кр(ь)ст(ите)лꙗ. И дрȣга метохиꙗ и села и ѕемлк иже сȣ нареч(е)на |[4]именемь сице: село Банꙗне, прониꙗ сь всѣми правинами кго. И ѕемлꙗ нарекомаꙗ Прѣбȣжда: и починакть ѡт пȣти банꙗньскога и идеть |[5]кь градȣ Скопьскомȣ, и до гдѣ се ѕове Често Мрамѡрик, и ѡпира се ȣ рѣкȣ ȣ Лепеньць и кладенца Голишева, и до мѣста нарекомаго Желѣ|[6]ѕнаго, с периволми кго и с водѣничикмь и с прочими правинами, ꙗкоже го кс(ть) дрьжаль дрѣвлк нѣкто Жегрь Радомирь сь братиꙗми. |[7]И ȣ Полоѕѣ село Нераща с правинами кгѡ. И дрȣго мѣсто нареч(е)но Радѣкво с виногради и с водѣничикмь и с дворомь, кже кс(ть) дрьжаль нѣкто |[8]Братиславь. И дрȣга цр(ь)к(о)вь С(ве)т(а)го Николи ѡбрѣтающи се вь намѣсти Любѣни, с виногради и сь водѣничикмь и прочего намѣстиꙗ еже |[9]вь ѡбласти кг(о). И дрȣго мѣсто Добри (прецрт.: добри) Доль: ѡпиракть до Радȣше, с нивикмь кже .Н. вретень, еже кс(ть) кȣпила Боришица. Дрȣго |[10]мѣсто Виница ѡпирающи до брѣга Селкова. И дрȣгок мѣсто нареч(е)н'нок Дол'нꙗꙗ Чрьмница ѡпирающи до кладенца [кже кстъ] тȣ. |[11]И дрȣгок мѣсто нареч(е)нок Дол'нек Кȣч'ково, с правинами кго. И дрȣгок мѣсто нареч(е)нок Апокавково, ѡпирающи до кр(ь)ста. Također |[12]и ȣ Блатѣ ȣ Лисичахь нѣколикѡ нивиꙗ близь правинь Каломеновѣхь; и виногра⟨да⟩ два, кдинь о⟨ү⟩ Побожди а дрȣгы ȣ долȣ Пȣрешевѣ. |[13]И дрȣгаꙗ села пристȣпивша кь тои цр(ь)кви поданикмь любовнога свата ц(а)р(ь)ства ми пасинька прѣвисокога крал(ꙗ) и любовнога с(ы)на и ѕети |[14]ц(а)р(ь)ства ми, иже нареч(е)нок село Лопȣшани с правинами кго. И поль села Кл[ьче]вица и катȣнь Влахь С(ве)т(а)го Никите. И село |[15]ȣ Моравѣ нарекомок Иѕмира. Планина Люботѣнь сь ѡбластикм(sic) си. И др[ȣга план]ина Плась сь ѡбластиѡм си. Дрȣѕѣ двѣ |[16]планинѣ нарекомѣи Сощнѣ. И ȣ Скопи ѡт трех трьговь ц(а)рина на всако лѣто, на Просвѣщеник кгда кс(ть) праѕникь цр'кви. |[17]И пакь ȣмолы ц(а)р(ь)ство ми прѣвисоки крал(ь) и любовни с(ы)нь и ѕеть ц(а)р(ь)ства ми, да бȣде дрȣгы хрисовȣль ц(а)р(ь)ства ми, ꙗко да кс(ть) та цр'ква |[18]С(ве)т(а)го Никити сь всомь ѡбластию своѡмь вь ѡбласть и вь метохию с(ве)тогорьскои цр(ь)кви, кже кс(ть) сьдаль прѣвисоки крал(ь) и лю|[19]бовни с(ы)нь и ѕеть ц(а)р(ь)ства ми на име Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы и Сп(а)са Х(ри)с(т)а вьшьдшаго на Н(е)б(е)са, на мѣстѣ нарекомѣмь Х[рȣс]иꙗ кже вь Пиргȣ. И ѡще да |[20]имать та цр(ь)к(в)и кже ѡт нкго дарован'на сьги села: село нарекомок Блат'це, кже кс(ть) надь С(ве)тимь Никитою сь всѣми пра|[21]винами кго; и дрȣго село Глȣси под цр(ь)квомь, сь млини и сь прочими правинами кго. И воиникь кои к

тȣ нарекоми Геѡр(ь)|[22]гик Репана. Молкниꙗ рад⟨и⟩ прѣвисокаго крал⟨ꙗ⟩ и ѕета ц(а)р(ь)ства ми, сии хрисовȣль пода ц(а)р(ь)ство ми и повелѣвать, да к цр'ква С(ве)т(а)го Ники|[23]те с правинами своими по рȣкȣ цр'кве Г(оспод)а Сп(а)са нашего Ис(оүса) Х(ри)с(т)а еже вь С(ве)т[ѣи Горѣ] на мѣстѣ нарекомѣ ȣ Хрисиȣ пир'гȣ, и кдинь |[24]игȣмень да ѡблад⟨а⟩ и цр'квами и сели и метохиꙗми и сь всаким дохѡдьком. Тѣмже силою и крѣпостию сего хрȣсовȣла |[25]ц(а)р(ь)ства ми да бȣде подлагакма цр'ква С(ве)т(а)го Никити под цр'квȣ иже вь С(ве)тои Горѣ в Пир'гȣ и сь всѣми правинами его и метохи|[26]ꙗми кго и сели. И тако да бȣд⟨ȣт⟩ свободни ѡт всакик работе и ѡт всакого подан'ка, и никто да не има поискати или потькнȣти |[27]или ѕабавити ꙗже има ѡт прьво цр(ь)к(в)и та и ꙗже к сьди приложиль прѣвисоки крал(ь) и любовни с(ы)нь |[28]и ѕеть ц(а)р(ь)ства ми, ѡ нем'же се и пѡдаде си хрисовȣль бити вь ȣтврьжденик. М(ѣ)с(е)ца маꙗ, ин'диктиѡ(нь) .S. , вь лѣт(о) ,S.Ѡ.SI.

Изд.: Korablev, *Actes de Chil.* II, 415, № 15 (извод); Грујић, *Три хиландарске повеље*, 24-26; *Спом. Макед.* I, 317-323 (са факсимилом и коментаром).

Лит.: Dölger, *Regesten*, № 2313; Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chil.* I, App. III, 298-300.

Хрисовуља је датирана годином од стварања света; индикт и година се слажу.

†Пѡнеже бы(сть) хрисовȣль ц(а)р(ь)ства ми молѥниꙗмь прѣвисокого крал(ꙗ), любовнога с(ы)на и ꙃета ц(а)р(ь)ства ми, ѡ приложени ѥже вь Скопи |2 цр(ь)ква С(ве)т(а)го м(ȣ)ч(е)ника Никити вь метохию. Ȣ томь Скопии дрȣгаꙗ цр(ь)к(в)и на име С(ве)тиѥ Б(огороди)це, Боришичина, с людми что се ѡбр[ѣ]таю по⟨дь⟩ номь |3 и сь нивами и сь виногради. И дрȣгаꙗ цр(ь)ква кою ѥс(ть) подвигнȣль тьи самь крал(ь) Иѡана Кр(ь)ст(ите)лꙗ. И дрȣга метохиꙗ и села и ꙃемлѥ иже сȣ нареч(е)на |4 именемь сице: село Банꙗне, прониꙗ сь всѣми правинами ѥго. И ꙃемлꙗ нарекомаꙗ Прѣбȣжда: и почина ѥть ѿ пȣти банꙗньскога и идеть |5 кь градȣ Скопьскомȣ, и до гдѣ се ꙃове Често Мрамѡрик, и ѡпира се ȣ рѣкȣ ȣ Лепеньць и кладенца Голишева, и до мѣста нарекомаго Желѣ|6ꙃнаго, с периволми ѥго и с водѣничиѥмь и с прочими правинами, ꙗкоже го ѥс(ть) дрьжаль дрѣвлѥ нѣкто Жегрь Радомирь сь братиꙗми. |7 И ȣ Полоꙃѣ село Нерашта с правинами ѥгѡ. И дрȣго мѣсто нареч(е)но Радѣкво с виногради и с водѣничиѥмь и с двором, ѥже ѥс(ть) дрьжаль нѣкто |8 Братиславь. И дрȣга цр(ь)к(о)вь С(ве)т(а)го Николи ѡбрѣтающи се вь намѣсти Любѣни, с виногради и сь водѣничиѥмь и прочего намѣстиꙗ еже |9 вь ѡбласти ѥг(о). И дрȣго мѣсто Добри (прецрт.: добри) Доль: ѡпираѥть до Радȣше, с нивиѥмь ѥже .Н. вретень, еже ѥс(ть) кȣпила Боришица. Дрȣго |10 мѣсто Виништа ѡпирающи до брѣга Селкова. И дрȣгоѥ мѣсто нареч(е)н'ноѥ Дол'њꙗ Чрьмница ѡпирающи до кладенца [ѥже ѥсть] тȣ. |11 И дрȣгоѥ мѣсто нареч(е)ноѥ Дол'нѥ Кȣч'ково, с правинами ѥго. И дрȣгоѥ мѣсто нареч(е)ноѥ Апокавково, ѡпирающи до кр(ь)ста. Также |12 и ȣ Блатѣ ȣ Лисичахь нѣколикѡ нивиꙗ близь правинь Каломеновѣхь; и виногра⟨да⟩ два, ѥдинь о⟨ȣ⟩ Побожди а дрȣгы ȣ долȣ Пȣрешевѣ. |13 И дрȣгаꙗ села пристȣпивша кь тои цр(ь)кви поданиѥмь любовнога свата ц(а)р(ь)ства ми пасинька прѣвисокога крал(ꙗ) и любовнога с(ы)на и ꙃети |14 ц(а)р(ь)ства ми, иже нареч(е)ноѥ село Лопȣшани с правинами ѥго. И поль села Кл[ьче]вишта и катȣнь Влахь С(ве)т(а)го Никите. И село |15 ȣ Моравѣ нарекомоѥ Иꙃмира. Планина Люботѣнь сь ѡбластиѥм(sic) си. И др[ȣга план]ина Плась сь ѡбластиѡм си. Дрȣꙃѣ двѣ |16 планинѣ нарекомѣи Сошнѣ. И ȣ Скопи ѿ трех трьговь ц(а)рина на всако лѣто, на Просвѣщениѥ ѥгда ѥс(ть) праꙃникь цр'квни. |17 И пакь ȣмолы ц(а)р(ь)ство ми прѣвисоки крал(ь) и любовни с(ы)нь и ꙃеть ц(а)р(ь)ства ми, да бȣде дрȣгы хрисовȣль ц(а)р(ь)ства ми, ꙗко да ѥс(ть) та цр'ква |18 С(ве)т(а)го Никити сь всомь ѡбластию своѡмь вь ѡбласть и вь метохию с(ве)тогорьскои цр(ь)кви, ѥже ѥс(ть) сьдаль прѣвисоки крал(ь) и лю|19бовни с(ы)нь и ꙃеть ц(а)р(ь)ства ми на име Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы и Сп(а)са Х(ри)с(т)а вьшьдшаго на Н(е)б(е)са, на мѣстѣ нарекомѣмь Х[рȣс]иꙗ ѥже вь Пиргȣ. И ѡще да |20 имать та цр(ь)к(в)и ѥже ѿ ѥго дарован'на сьги села: село нарекомоѥ Блат'це, ѥже ѥс(ть) надь С(ве)тимь Никитою сь всѣми пра|21винами ѥго; и дрȣго село Глȣси под цр(ь)квомь, сь млини и сь прочими правинами ѥго. И воиникь кои ѥ тȣ нарекоми Геѡр(ь)|22гиѥ Репана. Молѥниꙗ рад⟨и⟩ прѣвисокаго крал⟨ꙗ⟩ и ꙃета ц(а)р(ь)ства ми, сии хрисовȣль пода ц(а)р(ь)ство ми и повелѣвать, да ѥ цр'ква С(ве)т(а)го Ники|23те с правинами своими по рȣкȣ цр'кве Г(оспод)а Сп(а)са нашего Ис(оуса) Х(ри)с(т)а еже вь С(ве)т[ѣи Горѣ] на мѣстѣ нарекомѣ ȣ Хрисиȣ пир'гȣ, и ѥдинь |24 игȣмень да ѡблад⟨а⟩ и цр'квами и сели и метохиꙗми и сь всаким доходькомь. Тѣмже силою и крѣпостию сего хрȣсовȣла |25 ц(а)р(ь)ства ми да бȣде подлагаѥма цр'ква С(ве)т(а)го Никити под цр'квȣ иже вь С(ве)тои Горѣ в Пир'гȣ и сь всѣми правинами его и метохи|26ꙗми ѥго и сели. И тако да бȣд⟨ȣт⟩ свободни ѿ всакиѥ работе и ѿ всакого подан'ка, и никто да не има поискати или потькнȣти |27 или ꙃабавити ꙗже има ѿ прьво цр(ь)к(в)и та и ꙗже ѥ сьди приложиль прѣвисоки крал(ь) и любовни с(ы)нь |28 и ꙃеть ц(а)р(ь)ства ми, ѡ нем'же се и пѡдаде си хрисовȣль бити вь ȣтврьждениѥ. М(ѣ)с(е)ца маꙗ, ин'диктиѡ(нь) .S., вь лѣт(о) .S. Ѡ.SI.

Изд.: Korablev, *Actes de Chil.* II, 415, № 15 (извод); Грујић, *Три хиландарске йовеље*, 24-26; *Сйом. Макед.* I, 317-323 (са факсимилом и коментаром).

Лит.: Dölger, *Regesten*, № 2313; Živojinović, Kravari, Giros, *Actes de Chil.* I, App. III, 298-300.

Хрисовуља је датирана годином од стварања света; индикт и година се слажу.

†Пѡнеже бы(сть) хрисовȣль ц(а)р(ь)ства ми молкнишмь прѣвисокого крал(ꙗ), любовнога с(ы)на и ꙃета ц(а)р(ь)ства ми, ѡ приложени ѥже вь Скопи |[2]цр(ь)ква С(ве)т(а)го м(ȣ)ч(е)ника Никити вь метохию. Ȣ томь Скопии дрȣгаꙗ цр(ь)к(в)и на име С(ве)тиѥ Б(огороди)це, Боришичина, с людми что се ѡбр[ѣ]таю по⟨дь⟩ номь |[3]и сь нивами и сь виногради. И дрȣгаꙗ цр(ь)ква кою ѥс(ть) подвигнȣль тьи самь крал(ь) Иѡана Кр(ь)ст(ите)лꙗ. И дрȣга метохиꙗ и села и ꙃемлѥ иже сȣ нареч(е)на |[4]именемь сице: село Банꙗне, прониꙗ сь всѣми правинами ѥго. И ꙃемлꙗ нарекомаꙗ Прѣбȣжда: и почина ѥть ѡт пȣти банꙗньскога и идеть |[5]кь градȣ Скопьскомȣ, и до гдѣ се ꙃове Често Мрамѡриѥ, и ѡпира се ȣ рѣкȣ ȣ Лепеньць и кладенца Голишева, и до мѣста нарекомаго Желѣ|[6]ꙃнаго, с периволми ѥго и с водѣничиѥмь и с прочими правинами, ꙗкоже го ѥс(ть) дрьжаль дрѣвлѥ нѣкто Жегрь Радомирь сь братиꙗми. |[7]И ȣ Полоꙃѣ село Нераща с правинами ѥгѡ. И дрȣго мѣсто нареч(е)но Радѣѥво с виногради и с водѣничиѥмь и с двором, ѥже ѥс(ть) дрьжаль нѣкто |[8]Братиславь. И дрȣга цр(ь)к(о)вь С(ве)т(а)го Николи ѡбрѣтающи се вь намѣсти Любѣни, с виногради и сь водѣничиѥмь и прочего намѣстиꙗ еже |[9]вь ѡбласти ѥг(о). И дрȣго мѣсто Добри (прецрт.: добри) Доль: ѡпираѥть до Радȣше, с нивиѥмь ѥже .Н. вретень, еже ѥс(ть) кȣпила Боришица. Дрȣго |[10]мѣсто Виница ѡпирающи до брѣга Селкова. И дрȣгоѥ мѣсто нареч(е)н'ноѥ Дол'нꙗꙗ Чрьмница ѡпирающи до кладенца [ѥже ѥсть] тȣ. |[11]И дрȣгоѥ мѣсто нареч(е)ноѥ Дол'неѥ Кȣч'ково, с правинами ѥго. И дрȣгоѥ мѣсто нареч(е)ноѥ Ꙗпокавково, ѡпирающи до кр(ь)ста. Також де |[12]и ȣ Блатѣ ȣ Лисичахь нѣколикѡ нивиꙗ блиꙃь правинь Каломеновѣхь; и виногра⟨да⟩ два, ѥдинь о⟨ѵ⟩ Побожди а дрȣгы ȣ долȣ Пȣрешевѣ. |[13]И дрȣгаꙗ села пристȣпивша кь тои цр(ь)кви подaниѥмь любовнога свата ц(а)р(ь)ства ми пасинька прѣвисокога крал(ꙗ) и любовнога с(ы)на и ꙃети |[14]ц(а)р(ь)ства ми, иже нареч(е)ноѥ село Лопȣшани с правинами ѥго. И поль села Кл[ьче]вица и катȣнь Влахь С(ве)т(а)го Никите. И село |[15]ȣ Моравѣ нарекомоѥ Иꙃмира. Планина Люботѣнь сь ѡбластиѥм(sic) си. И др[ȣга план]ина Плась сь ѡбластиѡм си. Дрȣꙃѣ двѣ |[16]планинѣ нарекомѣи Соцнѣ. И ȣ Скопи ѡт трех трьговь ц(а)рина на всако лѣто, на Просвѣщениѥ ѥгда ѥс(ть) праꙃникь цр'квни. |[17]И пакь ȣмолы ц(а)р(ь)ство ми прѣвисоки крал(ь) и любовни с(ы)нь и ꙃеть ц(а)р(ь)ства ми, да бȣде дрȣгы хрисовȣль ц(а)р(ь)ства ми, ꙗко да ѥс(ть) та цр'ква |[18]С(ве)т(а)го Никити сь всомь ѡбластию своѡмь вь ѡбласть и вь метохию с(ве)тогорьскои цр(ь)кви, ѥже ѥс(ть) сьдаль прѣвисоки крал(ь) и лю|[19]бовни с(ы)нь и ꙃеть ц(а)р(ь)ства ми на име Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы и Сп(а)са Х(ри)с(т)а вьшьдшаго на Н(е)б(е)са, на мѣстѣ нарекомѣмь Х[рȣс]иꙗ ѥже вь Пиргȣ. И ѡще да |[20]имать та цр(ь)к(в)и ѥже ѡт ѥго дарован'на сьги села: село нарекомоѥ Блат'це, ѥже ѥс(ть) надь С(ве)тимь Никитою сь всѣми пра|[21]винами ѥго; и дрȣго село Глȣси под цр(ь)квомь, сь млини и сь прочими правинами ѥго. И воиникь кои ѥ

тȣ нарекоми Геѡр(ь)|[22]гиѥ Репана. Молкниꙗ рад⟨и⟩ прѣвисокаго крал⟨ꙗ⟩ и ꙃета ц(а)р(ь)ства ми, сии хрисовȣль пода ц(а)р(ь)ство ми и повелѣвать, да ѥ цр'ква С(ве)т(а)го Ники|[23]те с правинами своими по рȣкȣ цр'кве Г(оспод)а Сп(а)са нашего Ис(ѹса) Х(ри)с(т)а еже вь С(ве)т[ѣи Горѣ] на мѣстѣ нарекомѣ ȣ Хрисиȣ пир'гȣ, и ѥдинь |[24]игȣмень да ѡблад⟨а⟩ и цр'квами и сели и метохиꙗми и сь всаким дохѡдькомь. Тѣмже силою и крѣпостию сего хрȣсовȣла |[25]ц(а)р(ь)ства ми да бȣде подлагаѥма цр'ква С(ве)т(а)го Никити под цр'квȣ иже вь С(ве)тои Горѣ в Пир'гȣ и сь всѣми правинами его и метохи|[26]ꙗми ѥго и сели. И тако да бȣд⟨ȣт⟩ свободни ѡт всакиѥ работе и ѡт всакого подан'ка, и никто да не има поискати или потькнȣти |[27]или ꙃабавити ꙗже има ѡт прьво цр(ь)к(в)и та и ꙗже ѥ сьди приложиль прѣвисоки крал(ь) и любовни с(ы)нь |[28]и ꙃеть ц(а)р(ь)ства ми, ѡ нем'же се и пѡдаде си хрисовȣль бити вь ȣтврьждениѥ. М(ѣ)с(е)ца маꙗ, ин'дiктиѡ(нь) .ѕ., вь лѣт(о) .ѕ.ѡ.ѕі.

110

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ
О СЕЛУ ЗАТОРУ КОД КОТОРА

(1276-1308)

Краљица Јелена одређује међе села Затора код Котора и прописује казне за све који би те међе нарушили.

Оригинал није сачуван. Препис (**А**) на пергаменту, написан избледелим мастилом у 13 редова рачунајући и потпис, који је 20. августа 1470. сачинио которски нотар Natalinus de Methico, налазио се крајем XIX века у Државном архиву у Задру. Међу преписима и актима тога нотара, који су 1952. године пренети из Задра у Котор, нема трага наведеном препису. Један препис налазио се између два светска рата (1918-1941) у Архиву Среског начелства у Котору, али је загубљен или уништен. Једини познати остатак је фотографија коју је Мошин добио од Соловјева и оставио у грађи за овај Зборник.

Изд.: Maschek, *Manuale del regno,* 165, (уз српски текст штампан латиницом, донет је италијански превод из 1470); Соловјев, *Од. сйом.*, 88, № 49 (дат. 1278-1308); *Сшари доку-менши,* 17-18; Вуксан, *Хрисшовуљ краљице Јелене*, 111 (дат. 1245-1276).

Превод на италијански (**Б**) овде се објављује према Машеку. - Повеља нема датума. Као terminus post quem узета је година збацивања с престола краља Стефана Уроша I, а као terminus ante quem година 1308, јер је 1309. Стефан Дечански постао намесник у Зети.

А

† Пише кралевство ми да ик вкдомо всаком8. Створи милость |[2]кралев'ство ми Подторцемь више Котора, vто изобрете кралев |[3]ство ми нихь земле поvаньше wд Ск8рде право на Пестин' градь, |[4]wд Пестина града право 8 Карстаць, wд Кр'сца како греде wхога 8 Звиеронакь |[5]и како теvе поток звиеронаvки 8 Запеvно 8 Мокр8 Плоvю: дол8 полк |[6]которско, а гwра заторскаь (sic). Да кто им 8лиезе 8 ток бардо без них |[7]воле или пасти или тежати, да плати кралевств8 ми .Е. сьть перперь, |[8]и да 8зима на ком8 8даде за р8к8 кнез8 кралевста (sic) ми. И глова |[9]Заторцем за що годиер .S. динар, а печат динар, по-сл8хь динарь, а |[10]р8ка .В. динара. И тко сеи потвори од моиех, сеи да иесть проклет, |[11]а такови да примет гниев и наказанк од кралевстющаго и да плати |[12]и да плати (sic) .Е. сат перпер, и да стои 8 к8ли ... по иедан редомь.

КРАЛИЦА ЮЛЕНА

Б

Scriue la mia regia maestà che sia manifesto a chadauno: Fa la gratia la mia regia maestà a queli drio casali soura Cataro ..... che troua la mia regia maestà loro tereni, co-menzando da Schurla verso Pestingrad, da Pestingrad drita in Krstac, da Krstac et come core i torente .... Zveronjak i Zapezno e Mochra plozza cum el pian de Cataro la montagna de Xator. Et se alcun li intra in chustiera senza lor volunta houer passar ouer lauorar che pagi alla mia regia maestà p(er)p(er)i cinquecento et chi .... toca da chi sera dato in pena el cento della mia regia con pena li fatori .... grossi sieno, e la bu-lla grossa .... do ordine .... del mio .... comandamento ....che sia punito con p(er)p(er)i ..... a mia maesta. Et che paga ala regia maestà cinquecento perperi, et che staga in castelo....... ordine.

111

ПРИЗНАНИЦА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОЈ ОПШТИНИ

(1312. децембар 15 - 1313. март 6)

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује да су исплаћени сви дугови Дубровчана његовим трговцима.

Оригинал није сачуван, али се о повељи говори у нотарском акту регистрованом 15. децембра 1312 (ДАД, Diversa cancellariae 5, f. 28ᵛ).

Изд: Пуцић, *Спом. српски* II, 1, № 1 (са грешкама).

Die XV decembris (1312).

Tripe de Buchia de Cataro nuncius domini regis Vrosii nomine et vice ipsius domini regis facit manifestum quod dat Mençio, filiio condam Mathie de Menç, totam actionem, rationem et potestatem realem et personalem, quas habebat ipse dominus rex supra Gregorium Prodani de Menachi et Teodorum et Matheum et Nicolam, filios condam Jacobi de Crusi, per omnes scripturas et cartas occasione mercatorum dicti domini regis, quod ipse Menç habeat supra predictos et quemlibet eorum et ipsorum

bona totam rationem et potestatem quam habebat ipse dominus rex occasione predicta. Et hoc ideo quia dictus Tripe nomine dicti domini regis fuit confessus se recipisse a dicto Mençio pro predictis Gregorio et cognatis eius solvente ypp. V[c] qui deficiebant ad plenam solutionem omnium debitorum dicti domini regis. Et dictus Tripe promittit et se obligat mittere unam pouiliam cum sigillo dicti domini regis de satisfactione et fine dictorum mercatorum illius tenoris de quo est in una copia scripta per Stoianum usque ad sex menses proximos. Et si non mitteret dictam pouiliam ad dictum terminum quod ipse Tripe teneatur solvere dicto Mençio yp. V[c]. Item quod dictus Tripe teneatur mittere dicto Gregorio omnes cartas de notaria quas fecit dictus Gregorius supra se et cognatum eius in Cataro, quas cartas habet Paulus de Thoma. Et dicta pouilia debet mitti scripta in carta de pergameno cum sigillo dicti domini regis.

Die VI[o] mensis marcii Junius de Mathia de Menç, procurator dicti Mencii fuit confessus se recepisse a dicto Tripe predictam pouiliam et cartas notarie supradictas secundum tenorem suprascripte scripture.

M[o]CCCXV die XIIII[o] iulii, dictus Teodorus fuit confessus quod ita est rei veritas sicut suprascriptum est pro parte sua de dicto debito.

112

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1313. пре 29. октобра)

Краљ Стефан Урош II Милутин саопштава дубровачком кнезу Бартоломеју Градонигу и Дубровачкој општини да шаље „кнеза Павла" (Paulus de Thoma de Cataro) да прими светодмитровски доходак.

Оригинал (**А**) у ДАД, као прилог уз књ. Diversa Cancellariae V, f. 86, данас: Скупина ћирилских докумената IV a 5, написан на хартији без воденог знака, ширине 223, дужине 56 мм, црним мастилом, дипломатичком минускулом у 5 редова, рачунајући и потпис црвеним мастилом, који је дописан у продужетку петог реда. На полеђини у адреси између речи **любѡвьн(о)мꙋ** и **сꙋр(о)дникꙋ**, налази се остатак печата од жутог воска, пречника око 10 мм, са трагом сигурносне папирнате врпце. Адреса гласи: **† Крал⟨кв⟩ства ми любѡвьн(о)мꙋ сꙋр(о)дникꙋ Барт⟨о⟩ломѣю Град⟨о⟩никꙋ, кнеꙁꙋ дꙋбровь[уь]скомꙋ и вьсои обьщинѣ.** - Фотографија: АИИ Ф II, 3/262 и Ф II, 3/263.

Изд.: Пуцић, *Спом. српски* II, 2, № 3, (дат. 29. октобар 1313; исправке: Јиречек, *Спом. српски*, 99); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 343-344, № 284, (дат. 29. октобра 1313); Стојановић, *Пов. и писма* I, 38, № 42 (без латинске белешке, дат. 29. октобра 1313); Порчић, *Писма немањићких владара Дубровчанима о подизању светодмитарског дохотка*, ССА 7 (2008), 12-13 (дат. пре 28. X).

Лит.: Динић, *Дубровачки трибути*, 227.

Писмо нема датума. Сачувана је, међутим, потврда **(Б)** Павла де Томе, краљевог посланика, о пријему светодмитровског дохотка на основу краљевог овлашћења, која је регистрована 29. октобра 1313 (Div. Canc V, f. 86). Краљево писмо је морало настати пре поласка посланика, највероватније током октобра 1313. године.

А

† Крал⟨е⟩ства ми любѡвьномȣ сȣродникȣ кнезȣ дȣбровьчькомȣ |[2]Барьтол⟨о⟩мѣю Град⟨о⟩никȣ и вьсои обьщинѣ дȣбровьчькои. Что к до|[3]ход⟨ь⟩кь крал⟨кв⟩ства ми тамо ȣ вась, двѣ тисȣще, тамо порȣчи крал⟨е⟩|[4]ство ми кнезȣ Павлȣ, да к ȣзьме на Дьмитровь д(ь)нь. Да даи|[5]те мȣ к.

† СТЕФ(А)НЬ ȣРѠШЬ КРАЛ(Ь)

Б

Белешка у дубровачкој нотарској књизи Diversa Cancellariae V, f. 86:

Paulus de Thoma de Cataro nuncius domini regis Vrosii ad infrascripta facienda ut patet per litteras ipsius domini regis, fuit confessus et contentus se nomine dicti domini regis habuisse et recepisse a domino comite et communi Ragusii yperperos MM grossorum venetorum, quos commune Ragusii eidem domino regi dare debeat pro regalia ad festum sancti Dimitrii proxime preteriti. In presencia Todori de Çiga et Mathei Basilii de Basilio de Cataro et plurium aliorum testium assignatorum.

113

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ТРЕСКАВЦУ

(1300-1313)

Краљ Стефан Урош II Милутин оснива цркву Свете Богородице - манастир Трескавац код Прилепа и дарује га бројним поклонима.

Оригинал није сачуван. Архиепископ Данило II, *Животи*, 136-137, доста опширно описује подизања овог храма:

Домь бо прѣсветыѥ Богородице благыѥ питательнице рода христиꙗньскаго вь мѣстѣ рекомѣмь Трескавьци, и ть неисповѣдимыихь приношении ѥго испльни, елико вьса потрѣбьна на слоужьбоу Богоу и прѣчистѣи ѥго матери, себѣ же вь вѣчьноѥ поминаниѥ, просе милостивьнааго оутвръждениꙗ и помошти Прѣсветыѥ отьчьствию своѥмоу. И тоу оукраси домь Прѣсветыѥ многоразличьныими приношении, елико иконы божьствьныѥ златомь окованы и бисеры оукрашены, кадильнице и свѣштьникы златы, и ины вьсакыѥ потрѣбы црьковныѥ, ихь же не вьзможемь ськазати по имени. Неисчьтено же множьство злата своѥго тоу приложи, и стада овьча многаꙗ и чрѣды вельбоудь, елимиѥ же коньскыѥ, или вь кратьцѣ рекоу, ꙗко и до прѣставлѥниꙗ своѥго непрѣстаньно вьсего даѥ бесчисльно и испльни домь Прѣсветыѥ вьсакого блага.

Душанова Трескавачка повеља из 1335. год., изричито наводи: селище Вльчьѥ що ѥ населиль светии краль, сь людми и сь нивиѥмь и сь планинами и сь всѣми правинами оу Бабоунѣ. (Новаковић, *Зак. спом.*, 665).

На основу редоследа догађаја у наведеном делу архиепископа Данила, може се закључити да је овај манастир подигнут пре Нагоричанског, за који се зна да је изграђен 1313. године, па је зато предложен горенаведени датум.

114

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ О СЕЛУ МОРЈАНИ

(1276-1314)

Краљица Јелена поклања село Морјане браћи ђакона Богоја и његовом сину Прибилу.

Оригинал није сачуван, али у Светостефанској хрисовуљи краља Стефана Уроша II Милутина пише:

Село Моргани, братиѥ диꙗкона Б(о)гоꙗ и с(ы)на моу Прибыла, сь людми и сь своими |[44b]мегꙗми, како ѥсоу дръжали оу м(а)т(е)ре крал(ѥвь)с(тва) ми такоѕи да си ѥ дрьже и оу цр(ь)кве сиѥ.

В. бр. **125** ове збирке, означен ред.

Краљица Јелена је повељу издала вероватно после смрти краља Стефана Уроша I 1276, а можда и раније, ако је село припадало манастиру Градцу.

115

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ ЖАРЕТИЋИМА

(1276-1314)

Краљица Јелена потврђује породици Жаретића имања која им је поклонио њен супруг, пок. краљ Стефан Урош I.

Оригинал није сачуван, али се изричито спомиње у повељи краља Стефана Уроша II Милутина породици Жаретића, где пише:

що имь ѡ(ть)ць држаль и стри|[7]ць имь Маринь ȣ м(а)т(е)ре крал(е)вьс(тва) ми. . . . . . ка|[11]ко имь к ҁапис(а)но ȣ прѣдниχь повелꙗχ(ь).

(В. бр. **70** и **123** ове збирке, означене редове).

116

ПОВЕЉА КРАЉИЦЕ ЈЕЛЕНЕ
О ОСНИВАЊУ МАНАСТИРА ГРАДЦА

(1276-1314)

Краљица Јелена оснива манастир Градац и дарује му све потребне ствари и поседе.

Оригинал није сачуван, али сигуран помен постоји у биографији краљице Јелене, коју је написао архиепископ Данило II.

.... храмины же и села многа изБрана приложи мѣстоу томоу светомоу, хрисовоулы роукоположениꙗ своѥго оутврьдивьши, вь нихьже сьдрьжеть се вьса приложениꙗ ѥѥ, и вьса ѥлико на потрѣбоу соушта храмоу прѣсветыѥ, вьсе дасть.... .

В.: Архиепископ Данило II, *Живоши*, 79-80.

117

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТОГ НИКОЛЕ НА ОСТРВУ ВРАЊИНИ

(1282-1321, или 1314-1321)

Краљ Сшефан Урош II Милушин йоклања манасширу Свешоī Николе на осшрву Врањини у Скадарском језеру село Орахово у Црмници, Полуждребицу и Шшишаре, као и 100 йерйера īодишње од шрīа Свеши Срђ.

Примерак ове исправе у Цетињском Народном музеју под бр. 2, написан је на веома оштећеном пергаменту ширине 297, дужине 465 мм, са откинутим комадима на више места и рупама у тексту и потпису, избледелим и од влаге разливеним мастилом, уставним писмом Милутиновог доба у око 40 редова текста. Постојао је и препис у изгубљеном зборнику монаха Гаврила из 1621. године. Данас, сем у неколико фрагмената, текст није читљив.

Изд.: Јастребов, *Прейис хрисовуља на Цешињу*, 224-226 (према Гавриловом зборнику); Новаковић, *Зак. сйом.*, 579-581 (извод, дат. 1296); Соловјев, *Од. сйом.*, 67-69, № 43 (дат. око 1296); Шекуларац, *Врањинске йовеље*, 47 (само коментар и фотографија); исти, *Дукљанско-зешске йовеље*, 66-68 (само неколико фрагмената, дат. „око 1255“).

Текст ове повеље данас је познат једино по наведеном, али недовољно поузданом издању Јастребова, што отежава доношење закључка о аутентичности исправе. Шекуларац, који је последњи расправљао о овој повељи, најпре је исту приписао Стефану Урошу II Милутину, док је био намесник у Зети (*Врањинске повеље*, 45-48) а затим краљу Стефану Урошу I (*Дукљанско - зетске повеље*, 66-68, са датумом „око 1255"). Забуна је настала зато што ниједно од наведених издања пре Шекуларца, не доноси потпис. Код Јастребова се налази, вероватно верно пренет текст из Зборника монаха Гаврила, са слободно престилизованим потписом стављеним на место наслова: **Стефанъ краль Богомъ поставленни Ѵрош прїложи село Орахово и ѡще .Р. перпер отъ светаго Срьѣа.** Међутим, текст који се овде објављује на основу издања Јастребова, указује на то да је ова исправа интерполисана или је фалсификат. Оригинал не може бити из најмање два разлога: 1. краљ Владислав је краљу Милутину био стриц а не деда, као што стоји у овом примерку, и 2. није сачуван ниједан потпис српских средњовековних владара који садржи формулу: **краль Богомь поставлени**. Нетачна је Шекуларчева тврдња (*Дукљанско - зетске повеље*, 67), с позивом на Стојановића, (*Пов. и писма* I, 18-19), да се краљ Урош I потписао као краљ „Богом постављени" уз Божју помоћ. Наиме, и у интитулацији и у потпису наведеног цитата стоји: **с помокию Б(о)жиовь**, што се не може изједначити са: **Богомь поставлени**. Слична формула налази се у интитулацији тек у другој половини XIV века, али никад у потпису. Шекуларац је, као и Мошин (*Повеље краља Милутина*, 60, дат. 1296), сматрао да се ради о оригиналу, али га је, као што је горе речено, различито атрибуирао. - Датум није могуће прецизно одредити, па би можда најбоље било узети у обзир све године Милутинове владавине (1282-1321), или, будући да се не спомиње име краљице Јелене (†1314), време од 1314 -1321.

Благо и ѵестно ѵто кєсть Богоу благо8годно, еже кєсть творити светимь и божестaвнимь црквамь: сего бо ниѵтоже краснек несть - ни сребро, ни ӡлато, ни камение многоценно, ни бисерска красота. Того бо ради иӡволи кралѣвство ми сїе доброе дело, и всхотевь приложити сїе мое малое приношенїе еже ка светомоу Николе, рекше у Вранїне. Ꙗкоже рекаль еси вь светѣмь Твоем Еѵангели да просветит се свѣть[а] вашъ предъ ѵловѣки и 8ӡретъ ваша добра дѣла, и прославеть Ѿтьца вашего иже кєсть на небесѣхь[б]; и паки: „Любеи ме въӡлюблѣнь бѹдѣтъ Оцемь моимь", и ка немоу идѣве, и обителе 8 него сатвориве, да и нась грешниҳь и недостоиниҳь рабь своиҳь иӡведеши оть адскиҳь нерешимиҳь ѵӡъ; и са своими оуѵенїки и апостоли и светители поставивь раӡлиѵна свѣтїла, и рекь имь 8ѵити людїе иже стежа ѵьстною крвию - иже верꙋ иметь и крстит се, спасенъ б8деть. Да понеже сїа велика обетованїа реѵена бише любещим те, Спасе мои, и аӡъ грешни дрӡае прїпадаю ка неиӡреѵеном8 Твоем8 ѵловеколюбию и си мали наѵетакь приношениа принош8 Твоем8 милосрдїю, ꙗко милост Твоꙗ даст ми благи животъ, и греҳомъ раӡдрешенїе, и вь б8д8щемь вѣце приѵестие царствиа небеснаго.

Ѳем же и аӡъ грешни Стефанъ 8рошъ по милости Божиеи краль всеҳь Србскиҳь Ѕемаль и Поморскиҳь, припадаю ка милости светаго Николи, рекше 8 острове Вранїне. И даҳь село 8 Црници именемь Орахово са людми и са васеми меѣами, а 8 томь селе име Миковити, Дамин Косалък8ть са братиом, Полꙗкова ѣеца, и Драгалева ѣеца, Прьвославь и два Раксинта, Толиславацъ, Шотевитъ, Томица Крнице, ѣ8раѣъ Маршенъ, Бардона са дети, Петаръ Ӡлатаръ, К8ѵевити, Драгошь Воглит са братиомь, Станетина дѣца, Петаръ Ѳолиѵиѣъ; а ѿь краинскиҳь Ꙗрбанась Плаѵке.

И придаҳь межд8 Лимлꙗни и межд8 Ораҳовомь Пол8ждребиц8, Щи(ти)таре? са людми. Ꙗ меѣе сел8 том8: оть Годинꙗ 8 Мѣле, 8 Съсꙋтоморъщиц8, 8 Риѣи потокъ, обрьҳь Риѣега потока 8 Пловꙋ, оть Пловe по дел8 8 д8бъ Троꙗнъ, оть дꙋба право Проищрвине 8 Камо обли, о лиев8 стран8 мора и 8 врьҳь Бѣласице, от тꙋда оꙋ Ликов8 продолъ, 8 Ланї8, право 8 рек8 према Бигор8, низъ рек8 8 Креп8, оть оне стране 8 Ѵремшиѵьск8 скал8 поврьҳь дела, 8 Ѵрлен8 пещер8, оть Ѵрлене пещере право 8 кат8нъ, оть кат8на оꙋ границ8 катꙋнск8.

И сиа 8тврдиҳь: даҳь планин8 межд8 Битомь и межд8 Црницомь именемь Селца. Ꙗ меѣе планини тои: оть Бита 8 Пегалїц8? поврьҳь Ѵртеника како се ками валꙗ да Сеоцем, по виенц8 Голиеҳь страны 8 скал8 межд8 праинами, име межд8 Селци 8 Брщанов8 стен8, оть Врелъ 8 Скал8 ниже Бӡовицъ, от т8да Прелюти, на Паѵрадъ 8 ораҳъ, оть Паѵрада 8 границ8, на Кориньь калъ, са Кокорина (sic) кала право 8 Жидов8 м8к8, оть Жидове м8ке право опеть 8 Пегалин8 ?.

И еще приложиҳь свѣщ8 на просвещенїе Светом8 Николи: оть трга Светаго Сергїа всако годище .Р. перпер, одь Николꙗ дне до Николꙗ дне да се ꙋӡима ѵим се цркви люби.

И виде кралевство ми рꙋсов8ле господина ми деда кѵр Сави, и светопоѵившега господина и деда ми кралꙗ Владислава, и господина и родителꙗ превисокаго кралꙗ 8роша, ниҳь даниа и 8тврждениа, по том8жде обраӡ8 и такожде и кралевство ми сатвори милость людемь Светаго Николи, всем првимь и коиҳь самь аӡъ придао; да не работаю работе ние (дне) господств8ющом8: ни дани даю, ни п8ти тераю, ни воиске вою, ни п8тнике приплаѣаю, ни виноградъ теже, ни град ӡижд8, ни поӡоби даю, ни кащане, ни пасъ ҳране. Оть свакие дани свободиҳь васакїми правїнами, раӡве да с8 работници савршени Светом8 Николи.

И еще придаҳь одьѴрьне Горе оть Ꙗрьбанась Василꙗ са дѣтию[в] да кєсть такожде работьникь Светом8 Николѣ[г] ꙗкоже и више писани.

И ꙗко сѣмоу бити тврдоꙋ и непоколѣбимоꙋ[д]. Кто ли се обрете сиꙗ[ђ] потворивь, или господствꙋеи, или сародникь кралевьства ми, или кога иӡволи Богь по мне бити кралевств8юща, и ѵестни кртъ Христовь да моꙋ не боꙋде помоцьникь вь си векь ни идоꙋщи[ж]. И свети Никола да м8 їе сꙋпарникъ на втором8 пришаствию. Ꙗ оть властель великиҳь же и малиҳь, кто се обрете и ѵто любо испакости дом8 Светаго Николи или оꙋ селеҳь, или оꙋ людеҳь, или од медьникь[з] селъ теҳъ, или 8 ѵем8 ином8, или Срьбьинь или Латининь или Ꙗрьбанасинь[и] или Влаҳъ, да прими гнѣвъ и накаӡанїе отъ кралевства и да плати кралѣвств8 .Т. (300) перпер. Сего радї подписоꙋк кралевьство ми вь свѣденк всемь[ј] да моꙋ е соꙋпьрникь[е] Богь и пресвета Богородица.

БОГОМЬ ПОСТАВЛЕНИ

† СТЕФАНЬ ОꙊРѾШЬ КРАЛЬ Б[ОГО]МЬ ПОСТАВЛЕНИ

[а-ј] Подвучени текст Мошин је успео да прочита у Цетињском музеју током лета 1963. године. Потпис је уз минималне тешкоће читљив на фотографији код Шекуларца, *Врањинске повеље*, 47.

118

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТОГ НИКОЛЕ НА ОСТРВУ ВРАЊИНИ

(1309-1314)

Краљ Стефан Урош II Милутин поклања село Орахово у Штрмници (!), манастиру Св. Николе на острву Врањини у Скадарском језеру (?).

Оригинал (?) у Народном музеју на Цетињу под бр. 7, написан на пергаменту ширине 285, дужине 335 мм, избледелим и од влаге разливеним мастилом, уставним писмом прве половине XIV в., вероватно у 49 редова. Потпис црвеним мастилом са крстовима пре и после потписа. - Пергамент је веома оштећен: леви горњи угао у ширини до половине текста, а по дужини до 16. реда, је отпао; изгубљен је и део у десном горњем углу, а има и великих рупа у средини и доњој половини пергамента, што је све последица деловања влаге, услед чега је изгубљен велики део текста. - Нису сачувани печат нити трагови печаћења.

Изд.: Шекуларац, *Врањинске повеље*, 49-53, (дат. око 1296, са коментаром, фотографијом и прочитаним фрагментима описаног примерка); исти, *Дукљанско-зетске повеље*, 74-79, (погрешно је преузео од Јастребова, литографију текста повеље која се овде објављује под бр. **117**).

Мошин у свом регесту наводи да је овај примерак оригинал и да још није објављиван. Имајући у виду наведени физички опис, као и чињеницу да повеља још није објављена, немогуће је оценити њену аутентичност, па чак ни изричито рећи о каквом је поклону реч. Објављујући погрешан текст, Шекуларац је (*Дукљанско-зешске йовеље*, 74-79) погрешно навео и издања ове исправе. Међутим, упркос великом труду, ни Мошинова транскрипција није најсрећнија, јер добрим делом почива на одговарајућим паралелама, по њему, *йарне йовеље*, тј. бр. **117** ове збирке. То посебно вреди за интитулацију, коју он, због лакуна, није могао сам да чита у целини, него се ослањао на фрагменте које је саопштио Дучић (*Врањина у Зеши*, 187, под бр. 2). Ако је Дучић правилно прочитао и преписао цитат из повеље: **Тѣмь же и азь [грѣшныи Стефань Оурошь, по милости Божиеи господинь Дал]ьмацик [Трафꙋники Захльмык, господствоу]ющꙋ ми** ..., онда се интитулација и потпис не слажу, што не иде у прилог аутентичности. Шекуларац (*Врањинске йовеље*, 49-53, са фотографијом) успео је да од сваког реда прочита део текста. Већ на основу његовог читања може се закључити да сачувани примерак није оригинал, јер је мало вероватно да би писар прве четвртине XIV века написао: р. 37: **васиакїмї**, р. 43: **сꙋпарникъ**, р. 44: **обрете**, или да би у р. 38 употребио географски назив **[Ч]рне гори**, који се јавља тек касније (бројеви редова наведени су по издању Шекуларца). Можда се ради о мање или више интерполисаном препису.

[Благо и честно что ѥсть Богоу благоꙋгодно], еже ѥсть творити светимь [и божьствьним цръквамь: сего бо ничтоже краснѣѥ несть ни среб]ро ни злато ни каменьѥ мн[огоценно, ни бисерска красота. Того бо ради изволи господство(?)[a] ми] сиѥ добро дело, и вьс[хоте приложити сіе малое приношеніе еже кь Светомоу Николѣ, рекьше оу Вранинѣ. Ꙗкоже рекль ѥси вь светѣмь Твоем Еуангели: „Да просвѣтит се свѣть вашь прѣдь чловѣки и ꙋзреть ваша добра дѣла, и прославеть Ѡтьца вашего иже ѥсть на небесѣхь“. И паки: „Любеи ме вьзлюблень боудеть Ѡтьцемь моимь“, и кь немоу идѣве, и обителе оу него сьтвориве, да и нась грѣшнихь и недостоинихь рабь своихь изведеши оть адскихь нерешимихь оузь. И своими оученики и апостоли и светители поставивь различна свѣтила, и рекь имь оучити людиѥ, иже [сте]жа чьстною крьвию ... иже вероу иметь и крьстит се спасень боудеть. Да понеже сиꙗ] вѣлика[ꙗ] ѡбѣтованиꙗ речена бише [любещим те, Спасе мои, и азь грѣшни дрзае припадаю кь] неизреченомоу Твоемоу чловѣколюбию и си мали [начетьѥь приношениꙗ приношоу Твоемоу милосрьдию, ꙗко] милость твоꙗ дасть ми благи животь и грѣхомь [раздрѣшениѥ, и вь боудоущемь вѣцѣ причестиѥ царст]виꙗ небеснаго[b]. Тѣмь же и азь [грѣшныи Стефань Оурошь по милости Божиеи господинь Да]льмацик, Трафꙋнык и Захльмик[v], господствоу]ющꙋ ми .... [и видѣвь азь сьзданиѥ храма] Светаго Николи оу [островѣ рекьше оу Вранынѣ, и испросихь оу господина и родитела ми прѣвисокаго крала Оуроша, сь ѥговѣмь милостию и испрошениѥмь и даныѥмь дахь село оу Црьмьници именемь Ѡрахово сь людьми и сь всѣми мегами оу томь селѣ[g] ... (средњи део текста, око 20 редова, нечитљиво. Од 35. реда оригинала:

И сїа по[велѣниꙗ господьства] ми родитель прь .... [людемь] Светаго Николѣ: [виде] даниꙗ и оутврьждениꙗ, по томоужде ѡбразоу и такожде рев[ноуѥ господьство м]и, даным всемь прьвимь и коих сьм' ꙗ [приложихь] како пр ...... [сь]творихь [милость да не работаю работе никдне господствоуюшоу [ꙋ: ни дани даю], ни поути тераю, ни воиске воюю, ни поутнике приплакꙗю, ни виноградь теже, ни градь зиждоу [ни позоби даю, ни кашане, ни пась хране. Од сваки дани] свободихь вьсакими правинами, [развѣ да соу работници сьврьшени Светомоу Николи]. [Кто ли се обрете сиꙗ потворивь .... да моу ѥ соупьрьникь Богь и прѣсвета Богородица, и чьстни крьсть Христовь да моу не боуде помощникь], и свети Никола да моу[ѥ соупьрьникь] и прѣсвета Богородица и вь боудоущемь вѣкоу и на второмь пришь[ствию. Ꙗ оть влас]тель великих и малихь кто се обрѣте исьпакостивь [домоу Светаго] Николи, или оу се[ехь, или оу людехь, или] оу медьникь [сель техь] или оу иномоу [чемоу .... [g] да] приме гнѣвь [и наказаниѥ ѡ]дь кралевства ми .... [и да плати кра]левствоу .... триста пе[рьпер]ь].

Другим мастилом: **И кше приложи .... ѣщоу ѡт то ..... ра .... на ..... ѣ царриноу брод .**

† СТЕФАНЬ ꙋРОШЬ КРАЛЬ †

[a] У препису монаха Гаврила: **кралевство**.
[b] Мошин је одломке текста на почетку у аренги и на још неким местима (део о имунитету и санкцији) реконструисао на основу *йарне* повеље = бр. **117** ове збирке. Мошинов реконструисани текст стављен је у угласте заграде тј. [ ].
[v] Интитулација је реконструисана по Дучићу.
[g] Мошин је претпостављао да је на овом месту писало: **или Срьбинь, или Латининь, или Ꙗрьбанасинь, или Влахь**, према одговарајућем месту у бр. **117** ове збирке.

119

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ЦРКВИ СВЕТОГ ЈОАКИМА И АНЕ У СТУДЕНИЦИ

1313. септембар 1 - 1314. август 31; индикт XXII (sic)

Краљ Стефан Урош II Милутин оснива цркву Св. Јоакима и Ане и даје прилоге о чему пише у хрисовуљи.

Оригинал није сачуван, али се изричито спомиње у натпису на цркви Светог Јоакима и Ане (Краљева црква) у манастиру Студеници. Датум натписа је одређен годином од стварања света, што одговара горе наведеним годинама. Клесар је очито погрешно уписао 22. индикт уместо 12, који се слаже са годином. Текст натписа доносимо према читању Томовић, *Морфологија*, 46-47, N° 24.

† Вь име О(ть)ца и С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оу)ха азь рабь Б(о)жı Стефань Ѹрошь. правнѹкь |[2]с(ве)т(а)го г(осподи)на С⟨і⟩меѡна. и вьноук. прьвовѣнуаннаго кралꙗ |[3]Стефана с(ы)нь великаго кр(а)лꙗ Оурѡша ⁘ и крал(ь) всѣх Србскых Ꙁемл и Поморьскых ⁘ сьꙁдахь си храмь вь име |[4]С(ве)тыю праведникѹ и прародителю Х(ри)с(то)воу Иѡакіма и Анны ⁘ в(ь) лѣт(о) .ѕ. Ѡ.КВ. иньдикта .КВ. И вса ꙗже прило|[5]жіхь семѹ с(ве)томоу храмоу и оу хр(и)сѹволѹ пис(а)хь. Кто ли |[6]се прѣтвори да кс(т) проклет ѡт Б(ог)а и ѡт мене грѣшнаго Аминь. + Сьꙁда же се сы храмь сь потрѹжденıемь арьхімандріта и протосінгелоу игѹмена Іѡван(а)

120

ПОВЕЉА АРХИЕПИСКОПА САВЕ III КАРЕЈСКОЈ КЕЛИЈИ

(1309-1316)

Архиепископ Сава III одређује да се морају извршавати обавезе Српске архиепископије о издржавању Карејске келије Св. Саве Освећеног, које је установио св. Сава српски.

Оригинал није сачуван. Изричито се спомиње у повељи архиепископа Никодима истој келији из 1321. године где је записано:

Ѡбрѣтох҆ же и ѡ(ть)ца нашег(о) с(ве)т(а)го ар҆хиєп(и)с(ко)па Савоу третиꙗго ꙗко ꙁнающаа |[137]и испльнив҆шаа в҆са реч(е)наꙗ подав҆ша на в҆сако лѣто мьськь и .М. пер҆перь и ꙁаписав҆ша |[138]сь ꙁаклетиѥмь, ꙗко и по ниѥмь боудоущии подавати.

(В. бр. **146** ове збирке, обележене редове).

120

ПОВЕЉА АРХИЕПИСКОПА САВЕ III КАРЕЈСКОЈ КЕЛИЈИ

(1309-1316)

Архиепископ Сава III одређује да се морају извршавати обавезе Српске архиепископије о издржавању Карејске келије Св. Саве Освећеног, које је установио св. Сава српски.

Оригинал није сачуван. Изричито се спомиње у повељи архиепископа Никодима истој келији из 1321. године где је записано:

Ѡбрѣтох҆ же и ѡ(ть)ца нашег(о) с(ве)т(а)го ар҆хиеп(и)с(ко)па Савоу третиꙗго ꙗко ꙁнающаа |[137]и испльнив҆шаа в҆са реч(е)ннаꙗ подав҆ша на в҆сако лѣто мьськь и .М. пер҆перь и ꙁаписав҆ша |[138]сь ꙁаклетиѥмь, ꙗко и по ниѥмь боудоущии подавати.

(В. бр. **146** ове збирке, обележене редове).

121

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ХИЛАНДАРСКОМ ПИРГУ ХРУСИЈИ

(1313? - 1316. пре јула 26)

Краљ Стефан Урош II Милутин даје поклоне и повластице хиландарском пиргу Хрусији (данас пирг Св. Василија) и одређује узајамни однос манастира Хиландара и пирга.

Оригинал није сачуван. Текст исправе познат је по два примерка, **А** и **Б**, од којих је први интерполисан, док је други фалсификат. - Примерак **А** чува се у АХС под бр. 139/141, топографска сигнатура Свт. 3, написан на пергаменту ширине 363, дужине 1300 мм, црним мастилом, уставним писмом у 97 редова рачунајући и потпис. Иницијал, крстови на почетку, пре и после потписа, као и потпис исписани су црвеним мастилом. У продужетку је потврда краљеве исправе, коју је издао архиепископ Сава III, написана такође црним мастилом у 17 редова, рачунајући и потпис архиепископа зеленим мастилом. Крст после потписа архиепископа скромно је украшен. - Првих 59 редова краљеве исправе је интерполисано, док су крај и текст архиепископове потврде, вероватно остатак оригиналне хрисовуље краља Милутина, што се закључује на основу поређења са одговарајућом хрисовуљом византијског цара Андроника II. У прилог аутентичности завршетка текста иду српски начин причвршћивања архиепископовог печата и видљиво место на којем је стари текст пресечен а нови налепљен. - Испод краљевог потписа, кроз четири прореза провучен је плави свилени

гајтан на којем виси златан печат, вероватно западне израде. Пречник печата је 30 x 30 мм а састоји се од две плочице спојене прстеном ширине 4 мм, што чини дебљину печата. Оно што овај печат чини јединственом појавом у српској сфрагистици јесте чињеница да су ликови и легенде угравирани, док су на свим осталим познатим печатима ликови и легенде израђени рељефно. На аверсу је лик епископа без браде са митром западног типа, штапом у левој руци и натписом у три хоризонтална реда која прелазе преко лика: **Б(Л)Л-ГОВ|²ѢРНИ Ц⟨Л⟩Р-ЬСТ|³ЄФЛN-Ь**. На реверсу је лик Исуса Христа на престолу у седећем ставу и легенда: **IC - XC = IC(ОѴСЬ) Х(РИ)С(ТОСЬ)**. Испод потписа архиепископа Саве III налази се фрагмент његовог овалног печата отиснутог у црном воску, ширине 50, дужине 40 мм; типар ширине 40, сачуване дужине 35 мм, причвршћеног на српски начин. У средини је фигура у седећем ставу са ореолом над главом, са левом руком на срцу, док десна као да дели благослов. Сачувани су делови легенде, која иде у круг око лика: **[ЛРХ]ИЄПИСК[ОПЬ С]Р[П]С[Ц]ѢИ ƷЕМЛИ**. - На полеђини белешка XVI или XVII в.: † Си хрисовȣль ѡт арсане на морȣ цара Стефана, а доле на кр⟨а⟩ю ща е ȣписато патриарха Сави светомȣ. Десно од тога новије црним мастилом, можда XIX в.: За ȣ Скопѣ. Уз ово црвеном оловком: Бр. 11, а испод старе налепнице за инвентарски број, види се црвеним мастилом: 8; обичном оловком: † № 50; црним мастилом: 6; 34. Белешка монаха Никандра: Сеи хрисовȣль есть кралѧ Стефана Оуроша втораго с' царским печатом и архіепископскимь, и дань есть ради стари монастирь и под'тверждаеть всѧ в немь дарованнаѧ со страшними клѧтвами. Да бȣдȣт всѧ непоколебима дѡ вѣка. - Опис хрисовуље и печата: Мошин, *Повеље краља Милуѿина,* 72; исти, *Срѿски ѿечаѿи,* 11 (са фотографијом); Синдик, *Срѿска акѿа*, 117-119; исти, *Печаѿи ѿоглавара,* 217-221; исти, *Срѿски средњовековни ѿечаѿи,* 231, сл. 2 (архиепископски); 234, сл. 39, 40 (владарски). - Фотографије: АСАНУ 7903-а/9а,б; НБС Ф 2865; АС (филм).

Изд.: Аврамовић, *Оѿисаније,* 23-27, № 4, печат: табла VII, № 8; Miklosich, *Mon. serb.*, 77-82, № 74 (дат. 1302-1321); Леонидъ, *Исѿорическое оѿисаніе,* 31-35 (без дат.); Новаковић, *Зак. сѿом.*, 478-482 (извод, дат. 1309-1316); Korablev, *Actes de Chil.* II, 403-407, № 11 (дат. 1302-1321); *Сѿом. на Мак.* I, 324-332, (заједно са потврдом архиепископа Саве III, дат. 1313).

Примерак **Б** налази се у АХС под бр. 138/140, топографска сигнатура А 11/7, а написан је на два листа хартије са воденим знаком *слова* (по Mošin - Traljić, № 5621, са годином производње 1334), ширине 297-299, укупне дужине дужине 761-770 мм, уставним писмом, избледелим црним мастилом у 62 реда владаревог текста рачунајући и потпис. Крстови на почетку, пре и после потписа, као и иницијал на краљевој исправи, исписани су црвеним мастилом. Аврамовић (*Оѿисаније,* сл. 6) је објавио текст легенде и цртеж печата цара Андроника II, који се налазио на овом примерку. Печата данас нема; остао је мањи комад црвене врпце. У продужетку се налази потврда архиепископа написана у 20 редова рачунајући и потпис зеленим мастилом. - Доњи део полеђине налепљен је газом ради конзервације. Поред налепнице са сигнатуром, кроз газу се чита белешка XIV в.: † **Пир(ь)га Василева**. Изнад тога руком XIX в.: † Си хрисовȣл ѡт арсане цара Стефана и с(ве)тога Саве, тежка клетва ȣ немъ. - Фотографије: АСАНУ, 7903-а/10; НБС Ф 2864; АС (филм).

Изд.: Аврамовић, *Оѿисаније* 19-21, № 3; Miklosich, *Mon. serb.* 73-76, № 72 (дат. 1302-1321); Леонидъ, *Исѿорическое оѿисаніе* 29 (извод); Новаковић, *Зак. сѿом.* 482-483 (извод, дат. око 1318); Korablev, *Actes de Chil.* II, 408-410, № 12 (дат. 1282-1321); *Сѿом. на Мак.* I, 333-339 (са коментаром, дат. 1313-1316).

Лит.: Мошин, *Повеље краља Милуѿина* 63-64; Мошин - Славева у: *Сѿом. на Мак.* I, (в.: Изд.); Живојиновић, *Хиландар и ѿирг у Хрусији*, 60.

Као што се види из описа, оба примерка садрже по два документа, тј. краљев и архиепископов, па су зато неки издавачи та акта објављивали као целину а други одвојено. Ми смо се приклонили овом другом начину.

У историографији су подељена мишљења о аутентичности ове хрисовуље. У првобитној верзији овог зборника (1963), Мошин је заступао мишљење да је примерак **А** оригинал. Исто тако он је сматрао да овај царски печат Стефана Душана, као и неки други његови царски печати на актима краља Милутина, заиста припадају краљу Милутину, што би требало да одражава краљеве претензије на царску титулу. Мошин је остао при својим ставовима до краја. (В.: Лит.). Касније, на основу поређења текста ове хрисовуље са текстом хрисовуље цара Андроника II (Živojinović, Kravari, Giros, *Ac tes de Chil.* I, 203-208 № 29), Живојиновић је доказала да је овај Милутинов акт интерполисан. (В.: Лит.).

Ниједан примерак нема датума. За примерак **А**, исти се одређује према датуму хрисовуље цара Андроника II, издате на молбу краља Милутина крајем 1313. и последње године столовања архиепископа Саве III, 1316, тј. датума његове смрти 26. јула те године. Судећи по воденом знаку, примерак **Б**, могао је настати 1334-1336. године.

А	Б
† Ʒем'льнаꙗ ʒем'ли ѡставл'ше и тлѣн- ныихь и пр(ь)ст(ь)ныихь ѡшдше, прид⟨и⟩- те, вьʒникнѣмь и на |² высотоу вьʒ'не- сѣмь ѡум и раʒоумы вьперимь, гл(аго)- л(ю)ще к' прѣвѣчномоу и беʒнач(а)л'но- моу Вл⟨а⟩д⟨и⟩цѣ и бл(а)гомоу |³ ѡ(ть)- цоу н(е)б(е)сномоу, твор'цоу всек тва- ри вид⟨и⟩мык и невид⟨и⟩мык, и кдиноче- домоу с(ы)ноу кго, кь надежди и похва-|⁴ лѣ рода хр(и)стиꙗн'скаго, Г(оспод)оу Б(ог)оу, Сп(а)соу нашемоу Їс(оусоу) Х(ри)с- (т)оу, и прѣс(ве)томоу и бл(а)гомоу и жи- вотворещемоу Д(оу)хоу, кго выпию|⁵ще:	

„Слав(а) Тебѣ тр(ь)с(ве)таа Троице вь ѥди-
номь б(о)ж(ь)ствѣ вь вѣк(и) ами(нь)“. По-
ниже бл(а)гоиꙁволивь посла ѥдиночедыи
С(ы)нь Твои |[6] на Ꙁемлю сп(а)с(е)ниꙗ ра-
д⟨и⟩ чл(о)в(ѣ)ч'скаго, ꙗд'рже Тебе бл(а)га-
го Ѡ(ть)ца не ѡтлоучив' се, любьꙁныи
Іс(оу)сь Х(ри)с(тос)ь, родии се ꙗко самь в'-
схотѣ, |[7] и ꙗвии се ꙗко самь иꙁволии, по-
страд⟨а⟩ пл'тию а не б(о)ж(ь)ствомь, иꙁ
мр'твыихь вьскр(е)се поправь смр'ть, и
вьꙁнес(ь) се вь |[8] славѣ, сьвр'шеи всач(ь)с-
каꙗ, миирь давь с(ве)тыимь своимь а-
п(о)с(то)л(о)мь, и ѡбещание приш(ь)стви-
ꙗ С(ве)т(а)го Д(оу)ха, им же ѡсѣнѥ|[9]ни
начеше гл(агол)ти инѣми ѥꙁыкы, и тако
просвѣтише вселѥноую, наставлꙗюще вь
раꙁоумь твои истин'наго |[10] Б(ог)а наше-
го. Мы иже просвѣщьше се ими, покѥмь
Твои свѣтоѡбраꙁныи лица ꙁракь, пок-
ланꙗѥм' се стр(а)стемь Тво|[11]имь, ч'-
тем' же и в'скр(е)с(е)ниѥ и слав'ноѥ вьꙁне-
с(е)ниѥ славимь, и припадающе м(о)лим'
се: Сладости неиꙁреч(е)нnаꙗ, Вл⟨а⟩д⟨и⟩-
ко Х(ри)с(те), |[11] испл'ни моѥ желаниѥ, ꙗ-
ко послѣдовати ми Твоимь оучеником.
Вещал' бо ѥси вь с(ве)тѣмь Твоѥмь Ѥу(а)-
г(ге)лии: „Да про|[13]свѣтит' се свѣт(ь)
вашь прѣдь чл(о)в(ѣ)кы, ꙗко да оуꙁрет(ь)
добраꙗ ваша дѣла и прославеть Ѡ(ть)-
ца вашего иже ѥс(ть) на Н(е)б(е)сѣхь“.
Слы|[14]шахом' бо сии великаꙗ ѡбетова-
ниꙗ гла(гола)наꙗ Тоб(о)ю кь любещиим'
те, Сп(а)се мои. Сего рад⟨и⟩ тьщиим' се
и мыи, подвижȣ|[15]ще се ѡт ꙁемл'ныихь
на н(е)б(е)снаꙗ наипаче слышати кы-
имь оубо Г(оспод)ь крѣпость даѥть и
вѣч'наꙗ бл(а)га; нь не при|[16]носещиимь ли
ѥмоу сл(а)воу и ч(ь)сть, приносещиимь
сл(а)воу имени ѥго: „В'ꙁмѣте бо, реч(е),

† Сладости неиꙁреч(е)н'наꙗ, вл⟨а⟩д⟨и⟩-
ко Х(ри)с(т)е, испльни моѥ желаниѥ, ꙗ-
ко послѣдовати Тво|[2]имь оученикмь.
Вещал' бо ѥси вь с(ве)тѣмь Твоѥмь Еу(а-
г)г(е)лии: „Да просвѣтит' се свѣть
|[3]вашь прѣд чл(овѣ)кы, ꙗко да оуꙁреть
добраꙗ ваша дѣла и прославеть Ѡ(ть)-
ца вашего |[4]иже ѥс(ть) на Н(е)б(е)сѣхь“.
Слышеще оубо сии великаа ѡбѣтова-
ниꙗ гла(гола)н'наꙗ Тобою любе|[5]щим'
те Сп(а)се мои. Сего рад⟨и⟩ т'щим' се
имыи, подвижоуще се ѡт ꙁемльныих(ь)
к н(е)б(е)снымь на|[6]ипаче слышати кы-
имь оубо Г(оспод)ь м'ꙁды вьꙁдаѥть и
вѣчнаꙗ бл(а)гаа, не приносещиимь ли
|[7]ѥмоу славоу и ч(ь)сть, приносещимь
славоу имени ѥго: „В'ꙁмѣте, бо реч(е)

жр'твы и в'ходите вь дворы Г(о)с(под)нѥ“.
|[17]Да пониже ѥс(ть) таковаꙗ помощь и
оутврьждениѥ намь ѡт Г(оспод)а ство-
р'шаго Небо и Ꙁемлю, под⟨о⟩баше оу-
бо ѡт все д⟨оу⟩ше и ѡт |[18]всего помыш'-
лѥниꙗ в'ꙁлюбит(и) того б(о)ж(ь)ствны-
иѥ ꙁаповѣди, вь них' же прѣжде пр'вии
ходив'шеи ѡбѣтованиꙗ |[19]оулоучише.
Мнѣ же хвалити се да не боуде
тьк'мо ѡ силѣ и помощи Г(оспод)а на-
шего Ї̈с(оуса) Х(ри)с(т)а, ꙗко м(о)л(и)тва-
ми пр(ѣ)ч(и)стыѥ |[20]ѥго м(а)т(е)ре, и с(ве)-
т(а)го пр'вом(оу)ч(е)ника и ар'хидиꙗко-
на Стефана, и с(ве)тых(ь) моих(ь) прароди-
тель и родитель, дас(ть) и мнѣ настол'ни-
|[21]коу быти имь вь ѡ(ть)чствии моѥмь,
Стефань Оурош(ь) в'торыи, ѡт пле-
мене же крал(ь) и самодр'жьць все Срь-
б(ь)скиѥ |[22]и Помор(ь)скиѥ Ꙁем'лѥ, пра-
в'ноукь с(ве)т(а)го Симеѡна Немане и
в(ь)ноукь пр'вовѣн'чанаго крал(ꙗ) Сте-
фана Симона мо|[23]нах(а), с(ы)нь же Сте-
фана крал(ꙗ) Оуроша Сѵмона монах(а),
поноужден' же б(о)ж(ь)ств'ною бл⟨а⟩-
г⟨о⟩д⟨ѣ⟩тию и оумолѥнь бывь живоущи-
|[24]мь вь домоу Пр(ѣ)с(ве)тыѥ Б(огороди)-
це Бл⟨а⟩годѣтелнице Хилан'дар'скиѥ
иже вь С(ве)тѣи Горѣ, игоуменомь и
бащомь и всею брат(и)|[25]ѥю, и сьꙁдахь
стл'пь великь и тврьд на мѣстѣ реко-
мѣмь Хроусиꙗ. И с помощию б(о)ж(ь)ств-
ною ѡбрьхь того |[26]пир'га створих(ь) цр(ь)-
квь вь име прѣславнаго ѥго Вьꙁнес(е)ниꙗ.
И ѥще же Б(ог)оу поспѣш(ь)ствоующоу
ми ѡ
б(о)ж(ь)ствь|[27]нѣмь ѥго дарѣ иже ми
дас(ть), и инаа многаа приложениꙗ, ѥли-
ко ми быс(ть) вьꙁ'можно, приложих(ь)
вь сьꙁданиꙗхь и вь |[28]направлѥниихь храма

жрьтвы и вьходите |[8]вь дворы ѥго“.
Да пониже ѥс(ть) таковаа намь помощь
и оутврьждениѥ ѡт Г(оспод)а ство-
р'шаго Н(е)бо |[9]и Ꙁемлю под⟨о⟩баѥть оу-
бѡ в'сею д(оу)шею и ѡт в'сего помыш-
лѥниꙗ вьꙁлюбити того б(о)ж(ь)ствь-|[10]
ныѥ ꙁаповѣди. Вь них' же прѣжде прьвии
ходив'ше ѡбѣтованиꙗ оулоучише вѣч-
наа. |[11]Мнѣ же хвалити се да не боудеть,
тькмо ѡ силѣ и помощи Г(оспод)а на-
шего Іс(оуса) Х(ри)с(т)а ꙗко м(о)л(и)тва-|[12]
ми пр(ѣ)ч(и)стыѥ ѥго м(а)т(е)ре, и с(ве)-
т(а)го прьвом(оу)ч(е)н(и)ка и ар'хидиꙗко-
на Стефана, и с(ве)тыхь моихь |[13]прѣро-
д⟨и⟩тель, и род⟨и⟩тель дас(ть) и мнѣ нас-
тол'никоу быти имь вь ѡ(ть)чьствии мо-
ѥмь, |[14]Стефаноу Оурошоу в'торомоу ѡт
племене же крал(ь) и самодрьж(ь)ць в'се Ср-
б'скиѥ и При|[15]мор'скыѥ Ꙁемлѥ, прѣ-
в'ноукь с(ве)т(а)го Симеѡна Немане,
вьноукь пр'вовѣн'чан'наго |[16]крал(ꙗ) Сте-
фана, сынь же Стефана крал(ꙗ)
Оуроша пр'ваго, Сѵмона монах(а),
иꙁволѥниѥмь |[17]б(о)ж(ь)ств'ныѥ бл⟨а-
го⟩д⟨ѣ⟩ти оумолѥнь бывь живоущи-
ми вь домоу Пр(ѣ)с(ве)тиѥ Б(огороди)-
це Бл⟨аго⟩д⟨ѣ⟩тел'нице Хила|[18]н'дар'скыѥ
иже вь С(ве)тѣи Горѣ, игоуменомь и
бащомь и всею брат(и)ѥю, сьꙁдахь |[19]
пирьгь великь и тврьд сь градомь ѡколо
и сь келиꙗми на покои хотещимь вити
чрь|[20]н'цемь тоу на мѣстѣ
рекомѣмь Хроусиꙗ при мори. И с
помощию б(о)ж(ь)ств'ною ѡбрь|[21]хь
того вел(и)каго
пир'га створих(ь) цр(ь)ковь вь име прѣ-
слав'наго ѥго Вьꙁнес(е)ниꙗ, и оукрасихь
|[22]пописа(а)ниѥмь, и сьсоуды ꙗже на пот-
рѣбоу с(ве)щен'ными вьноутрь и вьнѣш'-

Пр(ѣ)с(ве)тыѥ
Б(огороди)це Хилан'дар'скыѥ, ꙗже соуть
вьноутрь и изьвнь монастырꙗ, и вь |[29]ʒа-
поустѣвшиихь метохиꙗхь ѡбновлѥни-
ꙗ и виноградниꙗ насаждениꙗ, и ѥже
ѥс(ть) на кр'моу и ѡдѣниѥ слоу|[30]жещи-
имь с(ве)тѣи цр(ь)кви села и пашища до-
вол'но вь Ср'бьсцѣи и Грьчсцѣи Ʒем'ли,
ѥлико испросих(ь) оу г(о)с(поди)на ми
|[31]и родителꙗ, с(ве)т(а)го ц(а)ра грьч'ска-
го кѵрь Ан'дроника и оу вьʒлюблѥнаго
с(ы)на ѥго, брат(а) крал(ю)в(ь)с(тва) ми,
кѵрь Михаила |[32]ц(а)ра гр(ь)ч(ьс)каго.
Таже вса ʒдѣ не исписаше с(е), пис(а)на же
соуть вь ц(а)р(ь)скихь хрисовоулѣхь и вь
крал(ю)в'ства ми хрисовоу|[33]лѣ. А ꙗже не
вьʒ'мож'на быше вьпис(а)ти се вь хрисо-
воуль в'са по ѥдиномь, тѣмь боуд⟨еть⟩
свѣд⟨ѣ⟩телница и приѥ|[34]м'ница пр(ѣ)-
ч(и)стаꙗ моꙗ ʒастоуп'ница и бл⟨а⟩г⟨о⟩-
д⟨ѣ⟩тел'ница хилан'дар(ь)ска могоущии ме
иʒбавити вѣчныѥ моуки. |[35]Си же пир'гь не
ѡтлоу-
чии крал(ю)в(ь)с(тво) ми ѡд монастыра,
нь паче да ѥдин'ствоуѥ с монастырѥмь,
како ѥ ʒапис(а)|[36]но оу пр'вомь хрисовоу-
лѣ ѥгоже створии крал(ю)в(ь)с(тво) ми
монастырю. И ѥще же Б(ог)оу поспѣш'-
ствоующоу ми и оумы|[37]слихь, ѥже хо-
щеть быти на пок(о)и и на пищоу и на ѡдѣ-
ниѥ брат(ь)ꙗмь хотещиимь жити вь семь
пир'гоу вь |[38]храмѣ Вьʒнес(е)ниꙗ Х(ри)с-
(то)ва, да се даѥ на всако годище ѡд мо-
настырꙗ храна, мѣр'тикь свр'шень испл'-
нь всѣмь |[39]живоущиимь вь сиѥмь пир'гоу
како ѥс(ть) ʒапис(а)нь оу монастырс-
комь хрисовоули. Того рад⟨и⟩ да кра-
л(ю)в'ство ми |[40]монастырю вь Скоп(ь)-
скои ѡбласти цр(ь)к(о)вь С(ве)т(а)го Ни-

ними пра|[23]в'дами. И ѥще бл⟨аго⟩д⟨ѣ⟩-
ти Б(о)жии сь поспѣшьствоующими
пот'щахь се

и испросих(ь) оу г⟨оспо⟩д⟨и⟩на |[24] ми
род⟨и⟩телꙗ ми ц(а)ра грьч'ска-
го кѵр(ь) Ан'дроника и оу вьʒлюблѥнаго
с(ы)на ѥго, брат(а) крал(ю)в(ь)ства |[25]ми
ц(а)ра грьч'скаго кѵр(ь) Михаила

китыоу Банꙗхь с' селы и с людми и с
Влахы, и тоуи|[41]ѥ оу Скоп'скои ѡблас-
ти дроуго село Т'морани, и добыт'ка жи-
вога и мр'твога, или ко свѣде тогда нас-
то|[42]ѥщаа брат(и)ꙗ вь монастыри, коли-
ко ѥ довол'но давало кр(а)л(ю)в'ство ми
вь вса врѣмена, ѥлико ми ѥс(ть) поще-
дѣл' |[43]Б(ог)ь г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨с⟩твовати вь
Ср'всцѣи Ʒемли. Сии же комать и мер'-
тикь оуставлѥнь быс(ть) иʒволѥниѥмь
ѡб'щиимь |[44]ʒ'говорѥниѥмь по воли, а не
по ноужди игоумена и ваще и всега с'бора
домоу С(ве)тыѥ Б(огороди)це Хилан'дар'-
скыѥ |[45]рек'ше ꙗко и коуплѥно быс(ть) кра-
л(ю)в(ь)ством' ми ѡд них(ь), ꙗко да ѥс(ть)
тврьдо и непрѣлож'но ни ѡт тѣхь самѣхь,
ни |[46]ѡт ин(ьн)ых(ь) хотещихь быти вь томь
монастыри старѣишинамь, рек'ше игоу-
мена и ваще и иконома и еклес(и)|[47]ꙗр'ха
и иже с ними. Того рад⟨и⟩ крал(ю)в(ь)с(тво)
ми ʒаписоуѥ и оутвр'ждоуѥ, и ʒаклинамь
и страхомь Б(о)жимь ʒапрѣ|[48]щамь, ꙗко
семоу нераʒорѥноу быти никакоже, нь
дон'дѣже стоить монастырь Хилан'дарь
и сиѥ ʒа|[49]пис(а)ниѥ да ѥс(ть) твр'до и
непоколѣбимо. Аще ли кто дрьʒнеть раʒо-
рити ѥго, того да мьстить Сп(а)сь мои
Х(ри)с(тос)ь |[50]и с(ве) тоѥ ѥго Вьʒнес(е)ниѥ, и
пр(ѣ)ч(и)стаꙗ Б(огороди)ца вьмѣсто по-
⟨мо⟩щи да моу ѥ мьстител'ница, и да
ѥс(ть) проклеть ѡт всѣхь |[51]с(ве)тыихь, и
ѡд мене ако и грѣшьнь ѥс'мь. И ѥще же
бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨ѣ⟩ти Божии поспѣш(ь)ствоую-
щии, потьщах' се и|[52]спросихь оу г(о)с(по-
ди)на и родителꙗ ми ц(а)ра грьч(ь)ска-
го кир(ь) Ан'дроника и оу в'ʒлюблѥнаго с(ы)-
на ѥго брат(а) крал(ю)в(ь)с(тва) ми |[53]ц(а)-
ра грьч'скаго кѵрь Михаила,

Пр(ѣ)с(ве)тыѥ
Б(огороди)це Хилан'дар'скыѥ, ꙗже соуть
вьноутрь и изьвьнь монастырꙗ, и вь |[29]за-
поустѣвшиихь метохиꙗхь ѡбновлѥни-
ꙗ и виноградных насаждениꙗ, и ѥже
ѥс(ть) на кр'моу и ѡдѣниѥ слоу|[30]жещи-
имь с(ве)тѣи цр(ь)кви села и пашища до-
вол'но вь Ср'бьсцѣи и Грьчьсцѣи Зем'ли,
ѥлико испросих(ь) оу г(о)с(поди)на ми
|[31]и родителꙗ, с(ве)т(а)го ц(а)ра грьч'ска-
го кѵрь Ан'дроника и оу вьзлюблѥнаго
с(ы)на ѥго, брат(а) крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми,
кѵрь Михаила |[32]ц(а)ра гр(ь)ч(ьс)каго.
Таже вса здѣ не исписаше с(е), пис(а)на же
соуть вь ц(а)р(ь)скихь хрисовоулѣхь и вь
крал(ѥ)в'ства ми хрисовоу|[33]лѣ. А ꙗже не
вьз'мож'на бише вьпис(а)ти се вь хрисо-
воуль в'са по ѥдиномь, тѣмь боуд⟨еть⟩
свѣд⟨ѣ⟩телница и приѥ|[34]м'ница пр(ѣ)-
ч(и)стаꙗ моꙗ застоуп'ница и бл⟨а⟩г⟨о⟩-
д⟨ѣ⟩тел'ница хилан'дар(ь)ска могоущии ме
избавити вѣчныѥ моуки. |[35]Си же пир'гь не
ѡтлоу-
чии крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми ѡд монастыра,
нь паче да ѥдин'ствоуѥ с монастырѥмь,
како ѥ запис(а)|[36]но оу пр'вомь хрисовоу-
лѣ ѥгоже створи крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми
монастирю. И ѥще же Б(ог)оу поспѣш'-
ствоующоу ми и оумы|[37]слихь, ѥже хо-
щеть быти на пок(о)и и на пищоу и на ѡдѣ-
ниѥ брат(ь)ꙗмь хотещиимь жити вь семь
пир'гоу вь |[38]храмѣ Вьзнес(е)ниꙗ Х(ри)с-
(то)ва, да се даѥ на всако годище ѡд мо-
настырꙗ храна, мѣр'тикь свр'шень испл'-
нь всѣмь |[39]живоущиимь вь сиѥмь пир'гоу
како ѥс(ть) запис(а)нь оу монастырс-
комь хрисовоули. Того рад⟨и⟩ да кра-
л(ѥ)в'ство ми |[40]монастырю вь Скоп(ь)-
скои ѡбласти цр(ь)к(о)вь С(ве)т(а)го Ни-

ними пра|[23]в'дами. И ѥще бл⟨аго⟩д⟨ѣ⟩-
ти Б(о)жии сь поспѣшьствоующими
пот'щахь се

и испросих(ь) оу г⟨оспо⟩д⟨и⟩на |[24] ми
род⟨и⟩телꙗ ми ц(а)ра грьч'ска-
го кѵр(ь) Ан'дроника и оу вьзлюблѥнаго
с(ы)на ѥго, брат(а) крал(ѥ)в(ь)ства |[25]ми
ц(а)ра грьч'скаго кѵр(ь) Михаила

киты оу Банꙗхь с' селы и с людми и с
Влахы, и тоуи|[41]гѥ оу Скоп'скои ѡблас-
ти дроуго село Т'морани, и добыт'ка жи-
вога и мр'твога, или ко свѣде тогда нас-
то|[42]ѥщаа брат(и)ꙗ вь монастыри, коли-
ко ѥ довол'но давало кр(а)л(ѥ)в'ство ми
вь вса врѣмена, ѥлико ми ѥс(ть) поще-
дѣл' |[43]Б(ог)ь г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨с⟩твовати вь
Ср'бсцѣи Земли. Сии же комать и мер'-
тикь оуставлѥнь быс(ть) изволѥниѥмь
ѡб'щиимь |[44]з'говорѥниѥмь по воли, а не
по ноужди игоумена и баще и всега с'бора
домоу С(ве)тыѥ Б(огороди)це Хилан'дар'-
скыиѥ |[45]рек'ше ꙗко и коуплѥно быс(ть) кра-
л(ѥ)в(ь)ством' ми ѡд нихь, ꙗко да ѥс(ть)
тврьдо и непрѣлож'но ни ѡт тѣхь самѣхь,
ни |[46]ѡт ин(ьн)ых(ь) хотещихь быти вь томь
монастыри старѣишинамь, рек'ше игоу-
мена и баще и иконома и еклес(и)|[47]ꙗр'ха
и иже с ними. Того рад⟨и⟩ крал(ѥ)в(ь)с(тво)
ми записоуѥ и оутвр'ждоуѥ, и заклинамь
и страхомь Б(о)жимь запрѣ|[48]щамь, ꙗко
семоу неразорѥноу быти никакоже, нь
дон'дѣже стоить монастырь Хилан'дарь
и сиѥ за|[49]пис(а)ниѥ да ѥс(ть) твр'до и
непоколѣбимо. Аще ли кто дрьзнеть разо-
рити ѥго, того да мьстить Сп(а)сь мои
Х(ри)с(тос)ь |[50]и с(ве) тоѥ ѥго Вьзнес(е)ниѥ, и
пр(ѣ)ч(и)стаꙗ Б(огороди)ца вьмѣсто по-
⟨мо⟩щи да моу ѥ мьстител'ница, и да
ѥс(ть) проклеть ѡт всѣхь |[51]с(ве)тыихь, и
ѡд мене ако и грѣшьнь ѥс'мь. И ѥще же
бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨ѣ⟩ти Божии поспѣш(ь)ствоую-
щии, потьщах' се и|[52]спросихь оу г(о)с(по-
ди)на и родителꙗ ми ц(а)ра грьч(ь)ска-
го кир(ь) Ан'дроника и оу в'злюблѥнаго с(ы)-
на ѥго брат(а) крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми |[53]ц(а)-
ра грьч'скаго кѵрь Михаила,

оу Строумскои ѡб-
ласти село именемь Коуцово с виног-
рады и сь дохо|[54]дкы и сь всѣми правина-
ми села тога, блиꙁь сельь монастырс-
киихь соумегь с ними. И сега села
не и|[55]спросихь на име монастыр'ско,
ни га дахь монастырю, нь да имь ѡбл-
адаа старць прѣбываѥи |[56]вь семь
пир'гоу храма С(ве)т(а)го Вьꙁнес(е)ниꙗ.

оу Стрꙋмскои ѡб-
ласти село именемь Коуцо|[26]во сь виног-
рады и сь доходкы и сь всѣми правина-
ми села того, блиꙁь сельь мо|[27]настырс-
кыих(ь) соумегь с ними. И сего села Коу-
цова не испросих(ь) на име мона|[28]стыр'ско,
ни га дах(ь) монастырю, нь да имь ѡб-
лад⟨а⟩ѥть стар'ць прѣбываѥи вь семь|[29]
пир'гоу храма В'ꙁнес(е)ниꙗ Г(оспод)нꙗ.
Сии же пир'гь не ѡтлоучии кр(а)л(ѥ)в(ь)-
с(тво) ми ѡт монасты|[30]рꙗ, нь паче да ѥ-
диньствоуѥ сь монастырѥмь, како ѥ и ꙁа-
пис(а)но вь пр'вомь хроусо|[31]волѥ ѥгоже
створии крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми монасты-
рю.[a)] И ѡт иноуде стар'ць хотеи прѣбыва-
|[32]ти вь семь пир'гоу да се не ставии ть-
кмо ѡт монастырꙗ, да се иꙁбираа ѡбь-
щимь |[33]сьвѣтомь брат(и)ѥ под⟨о⟩бныи
на тѡ дѣло, пр'выи по игоуменѣ и по ба-
щи, и беꙁь ве|[34]ликаа оуꙁрока и дѣла да
не иꙁимаѥт' се. И ч'то смь даль ѡт дома
крал(ѥ)в(ь)с(тва) ми живога |[35]или мрьт-
вога добыт'ка, рек'ше ꙗже соуть
вьноутрь цр(ь)кве на слоуж'боу и
на оу|[36]крашениѥ цр(ь)ковноѥ: книге ико-
ны, ꙁавѣси, ч(ь)стнии кр(ь)сти, сьсоу-
ди ꙁлати и сре|[37]брьни и инаа мала и
голѣма, и в'се ч'то ѥ дало крал(ѥ)в(ь)-
ство ми на име пир'гоу, с проста да не
|[38]имать власти ни самь крал(ѥ)в(ь)ст-
воуѥи вьꙁети что даных(ь) мною вь дарь
Г(осподе)ви.

И что сьмь даль ѡд моѥга дома или жи-
вога или мр'твога до|[57]бытка, рек'ше ꙗ-
же соуть вьноутрь цр(ь)кве на слоуж'боу
и на оукрашениѥ цр(ь)к(о)вноѥ: книге, ико-
не, |[58]ꙁавѣси, ч(ь)с(ть)ни кр(ь)сти, и сьсоу-
ди ꙁлатии и среб⟨рь⟩нии, и ино все мало
и голѣмо, такожде и иꙁвнь |[59]цр(ь)кве
ѥже ѥс(ть) на потрѣбоу старцоу і иже с
ниимь хотещиимь м(о)лити Б(ог)а ꙁа
д(оу)шоу крал(ѥ)в(с)тва ми, или винogра-
ди, |[60]или маслице, или кобыле, или ѡвце,
или коꙁе, или говеда, и все що ѥ дало кра-
л(ѥ)в(ь)с(тво) ми на име пир'гоу, |[61]и що
нѣ пис(а)но оу хрисовоулѣ манастыр'с-
комь, с проста да нѣма над тѣм ѡблас-
ти игоумень мо|[62]настыр'скии ни инь ни-
к'то ѡт монастырꙗ, нь стар'ць да ѡблада
тѣмь. И что ищье оусхоѥи дати |[63]крал(ѥ)-
в(ь)с(тво) на име пир'гоу, или що и стар'-
ць притежии или добоуде или испросии
ѡт коуде годѣ, |[64]и Сумеѡнь стар'ць прѣ-
бываѥи вь пир'ꙁѣ, ч'то си ѥ своѥ принесль
и що ѥ оу кого испросиль в'сѣ тѣмь|[65]жде
да ѥ ѡбраꙁомь вь ѡбласть старцоу
иꙁвьнь ѡбласти монастырскыѥ. Сим' же
ѡбраꙁомь оу|[66]стависмо и ѡб'щиимь ꙁ'-
говорѥниѥмь крал(ѥ)в(ь)ства ми и всега
С'бора, ꙗко да хотеи стар'ць прѣбы|[67]ва-
ти вь домоу С(ве)т(а)го Вьꙁнес(е)ниꙗ, рек'-
ше оу пиргоу, да се не ставии ѡт иноуде,
нь ѡт монастыирꙗ |[68]да се иꙁбираа д(оу)-
хов'нь моужь попь ч'рн'ць иже ѥс(ть) по-
д⟨о⟩бнь на тоꙁи дѣло, пр'выи по игоуме-
не и по ба|[69]щи. И не по лицемѣрию и по
люб(ь)ви ѥднога игоумена или нѣкога ѡт
старѣише брат(и)ѥ да се иꙁбии|[70]раѥть,
нь страхомь Б(о)жиимь и ѡбщиимь иꙁ-
волѥниѥмь в'сега С'бора С(ве)тиѥ Б(ого-
роди)це Хилан'дар(ь)ские. |[71]И беꙁь иꙁьѡ-
брѣтениꙗ виины таковыиѥ да га не иꙁ'-
метоу никоимь оуꙁрокомь; лише ако се
|[72]ѡбрѣте до нѥга такова виина ꙗже
ѥс(ть) под⟨о⟩бна иꙁврьжению, тогда да
се ѡтставлюѥ, а дроугии |[73]пакь да се иꙁ-
бираа кои ѥ дос(то)инь да се поставии. И
ник'то же да не др'ꙁнеть вьꙁети ѡт тога
ч'тоѡ, |[74]що ѥ дало крал(ѥ)в(ь)с(тво) ми
своѥи ѥклии рек'ше пир'гоу, ѥже соуть вь-
ноутрь потрѣбе и ꙗже соуть иꙁвь|[75]нь
цр(ь)кве: ни игоумень ни баща, ни ико-
номь, ни еклисиꙗр'хь, ни инь никто ни оу
коупно име, |[76]ни оу ꙁалогоу никоимь
ѡбраꙁомь. Ꙗще ли к'то вьꙁ'меть и мало
ч'то да га мьстии С(ве)тоѥ Вьꙁнес(е)|[77]ниѥ
и С(ве)таа Б(огороди)це Хилан'дар'скаа,
и ꙗко же выше писахомь, да ѥс(ть) прок-

Ꙗщели кто |[39]вьꙁметь и мало
ч'то да га мьстии С(ве)тоѥ Вьꙁнес(е)ниѥ
и С(ве)таа Б(огороди)ца
и да ѥс(ть) прок-

леть ѡд всѣхь с(ве)тыхь и ѡд |[78]мене ако и грѣшьнь ѥс(мь), понѥже азь ѥлика ѥсмь даль монастырю и записа(а)ль и оут-врьдиль хри|[79]совоуломь крал(ю)в(ь)с(тва) ми, тогази оу моѥмь животѣ не потькноухь ни разорих(ь), нь паче како ѥ записа(а)но |[80]и оутврждено такози да стои непоколѣблимо. И вась, г(о)с(по)ди-ѥ, прошоу и молю, ѥго же Б(ог)ь изволии по |[81]крал(ю)в(ь)ствѣ ми г⟨о⟩с⟨по⟩дствовати Срьб(ь)скиимь Крал(ю)вьствомь, или с(ы)нь мои, или с(ы)новь⟨ць?⟩ мои, или инь к'то ѡт соуро|[82]дникьь моихь, или инь к'то любо, сего да не потвориите ни разо-риите, понѥже и крал(ю)в(ь)с(тво) ми пр-выхь |[83]пис(а)нии и оутврждении не пот-вории. На г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨ьс⟩твоующаго бо, рек'ше крал(ꙗ) срьб'скаго, прѣложих(ь) сиѥ моѥ |[84]создание и ѥже дахь вь дарь Сп(а)соу моѥмоу Х(ри)с(т)оу и с(ве)-т(о)моу Вьзнес(е)нию ѥго, ꙗко с'блюда-ти, печалова|[85]ти, се и бол'шаа придава-ти, а не ѡтоузети ни мала ч'та ѡт здѣ соущих(ь) данных(ь) и запис(а)ныихь мною. |[86]Такожде и игоумене м(о)лю и старѣишины монастыр'ске и запрѣ-щамь и заклинамь тѣм'жде ѡ|[87]бра-зомь, непотькновеноу быти ими ниче-моу ѡт здѣ записаныихь. Аще ли к'то Б(ог)а не боѥ се и чло|[88]вѣкьь не срамлꙗѥ се, и вьсхощеть разорити или прѣтвори-ти или ѡтнести ч'то ѡт приложены-(и)х(ь) |[89]и оузаконѥныихь и запис(а)ныихь мною вь сиѥмь хрисовоулѣ, аще и тьь самь г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨с⟩твоующии краль |[90]Срб'ске Земле, или ѡт тамо настоѥщи-

леть ѡд |[40]всѣх(ь) с(ве)тыих(ь) и ѡд мене грѣш'наго.

И ѥго же изволии Б(ог)ь по мнѣ крал(ю)в(с)твовати Срьб'|[41]скою Землею или с(ы)-ноу моѥмоу, или с(ы)нов'цоу моѥмоу, или вноукоу моѥмоу|[42]или иномоу комоу ѡт рода моѥго, сего да не потворить ни разо-рить ꙗко и крал(ю)|[43]в(ь)с(тво) ми пр'-выхь писании и оутврьждении не поть-кноух(ь) ни потворих(ь). На того бо са-мого |[44]крал(ю)в(ь)ствоующаго вьзло-жих(ь) сиѥ моѥ сьзданиѥ, ѥже вьдахь вь дарь Сп(а)соу моѥмоу Х(ри)с(т)оу, |[45]ꙗко поменоу и м(о)льбѣ быти за нь тоу, ꙗкоже и за ме вь животѣ ми, томоу же сь|[46]блю-дати и печаловати се и бол'шаа придавати в'са ꙗже кь потрѣбѣ домоу |[47] С(ве)т(а)го В(ь)знес(е)ниꙗ Господнꙗ, и пищоу и ѡдѣꙗ-ниѥ стар'цоу сь чрьн'цы соущими сь нимь. |[48]В'тораго бо ктитора по мнѣ крал(ю)в(ь)ствоующаго нарекохь мѣстоу семоу с(ве)томоу, |[49]испльнꙗти и крѣпи-тии, не ѡтоузети же ч'то мала и велика даныих(ь) и запис(а)ны(и)х(ь) |[50]мною здѣ, ни потькновен'ноу быти. Аще ли кто Б(о)га не боѥ и чл(овѣ)кьь не срамлꙗѥ |[51]се, и соудь страш'ныи прѣѡбидѣвь, и вьсхощеть разо-рити или прѣтворити|[52] или ѡтнети что ѡт приложеныхь и оузаконѥныих(ь) и пис(а)ныих(ь) мною, ꙗко же и выше ре-|[53]кох(ь) вь сиѥмь хр⟨о⟩усовоулѣ, аще и тьь самь крал(ю)в(ь)ствоуѥи крал(ь) Срьб'скыѥ

ихь игоуменьь монастыр'скиихь и брат-(ь)ства, тоѡ гориѥ томоу|[91]ꙗко ѡтиметь ѡт нѥго свою м(и)л(о)сть.

Сп(а)сь мои Х(ри)с(тос)ь вьзнесыи се вь славѣ кь Ѡ(ть)цоу, и проклетиѥ ѥмоу|[92] боуди ѡт того самого Г(оспод)а Б(о-г)а Вседрьжителꙗ и ѡт пр(ѣ)ч(и)стиѥ ѥго м(а)т(е)ре, и поражень боудеть ѡт силы |[93]животворещаго кр(ь)ста, и ѡт .ВІ. с(ве)тых(ь) ап(о)с-(то)льь проклеть, и ѡт .ТИІ. с(ве)тых(ь) ѡ(ть)цьь иже вь Никеи, и ѡт всѣх(ь) с(ве)-тых(ь) |[94]ѡт вѣка Б(ог)оу оугодив'ши-ихь и да боудеть прич'тень кь Июдѣ прѣдателю и кь ѡнѣмь рекшим[а]: |[95]„Кр'вь ѥго на нас(ь) и на чедѣхь наших(ь)“, и ѡт мене, ако и грѣшьнь ѥс'мь, и ѡд б(о)года-рованаго нам вѣ|[96]н'ца да ѥс(ть) прок-лет(ь) вь сиѥмь вѣцѣ и вь боудоущемь. Сего рад⟨и⟩ пис(а)вь и подписахь вь свѣд⟨ѣ⟩ниѥ всѣмь.

† СТЕФ(А)НЬ ОУРОШЬ ПО МИЛ(О)-СТИ Б(О)ЖИѤИ КРАЛ(Ь) И СЬ Б(О)-Г(О)МЬ САМОДР'Ж'ЦЬ ВСѢХ(Ь) СР'Б'С-КИХ(Ь) И ПОМОР(Ь)СКИХ(Ь) ЗЕМЛЬ∴†

Земле, или ѡт |[54]настоѥщиих(ь) игоуменьь монастырꙗ, а или инь кто, ѡт таковаго да ѡтнимет м(и)л(о)сть |[55]свою Сп(а)сь мои Х(ристо)сь вьзнесь сыи се вь славѣ кь Ѡ(ть)цоу, и проклетиѥ ѥмоу боуди ѡт того са|[56]мого Г(оспод)а Б(о-г)а В'седрьжителꙗ и ѡт пр(ѣ)ч(и)стыѥ ѥ-го м(а)т(е)ре, и поражень да боудеть ѡт силы ч(ь)сть|[57]наго и животворещаго кр(ь)ста, и ѡт .ВЇ. с(ве)тыихь ап(о)с-(то)льь и ѡт .ТИЇ. с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)цьь иже вь Никеи, |[58]и ѡт всѣхь с(ве)тыих(ь) Б(ог)оу оугождьшиих(ь) ѡт вѣка да ѥс(ть) проклет(ь) и трьклеть, и да боудеть причтень |[59]кь Июдѣ прѣдате-лю и кь ѡнѣмь рек'шимь: „Крьвь ѥго на нас(ь) и на чедѣхь наших(ь)“, и ѡт мене, |[60]ако и грѣш'нь ѥсмь, и ѡт б(о)годарован'-наго намь вѣн'ца да ѥс(ть) проклет(ь) вь семь вѣцѣ и вь боуд⟨оу⟩|[61]щемь. Сего рад⟨и⟩ подписоую вь свѣд⟨ѣ⟩ниѥ всѣмь.

† СТ(Е)Ф(А)НЬ ОУРОШ(Ь) ПО М(И)Л(О)-СТИ Б(О)ЖИѤИ КРАЛ(Ь) И СЬ Б(О)-ГОМЬ САМОДРЬЖ(Ь)ЦЬ ВСѢХ(Ь) СРБ-СКИХ(Ь) ЗЕМЬЛ(Ь).†

а) (Упор. примерак **А**, ред. 35 и примерак **Б**, ред 29-30).

122

ПОВЕЉА АРХИЕПИСКОПА САВЕ III ХИЛАНДАРСКОМ ПИРГУ У ХРУСИЈИ

(1313? - 1316. пре јула 26)

Архиепископ Сава III потврђује све дарове краља Милутина хиландарском пиргу у Хрусији.

Текст је познат по два примерка (**А** и **Б**), од који је примерак **А** вероватно оригинал а **Б** аутентичан препис. Опис, преглед издања и коментар за оба примерка види уз бр. **121** ове збирке.

А

† И аӡь смѣрѥны и всѣх(ь) последнии,
м(и)л(о)стию Б(о)жиѡвь архиеп(и)с-
(коу)пь всѣх(ь) Ср(ь)бскиихь и Помор(ь)с-
киихь Ѕем'льь, |2нареч(е)ныи же вь мни-
ш(ь)ском ѡбраӡѣ вь име с(ве)т(а)го и ве-
ликаго ап(о)с(то)ла и ар'хиереꙗ ср'б'с-

Б

† И аӡь смѣреныи и всѣх(ь) послѣд'нии,
м(и)л(о)стию Б(о)жиѥю архиѥп(и)с-
(коу)пь всѣх(ь) Срьб'скыих(ь) и Помор'с-
кыих(ь) |2Ѕемльь, нареч(е)ныи же вь мни-
ш'ском ѡбраӡѣ вь име с(ве)т(а)го и ве-
ликаго ап(о)с(то)ла и архиѥрѥꙗ |3срьб'с-

каго кvр' Савы, |[3]рек'ше Сава третии,
видѣвь бл(а)гооүтроб'нок смышлкник и
потьщаник и потроүжденик, паvе |[4]же и
подаиик добро г(о)с(поди)на ми прѣвы-
сокааго крал(ѥа) все Срьб(ь)ске Ʒемлк и По-
мор'ске Стефана Оүроша|[5]кже ѡ келии
С(ве)т(а)го Вьʒ'нес(е)ниѥа вь С(ве)тѣи Го-
рѣ, кже кс(ть) пир'гь близь морѥа на мѣс-
тѣ рекомѣмь |[6][Х]роүсиѥа, вь ѡбласти
монастырѥа С(ве)тыик Б(огороди)це
Хилан'дар(ь)скыик, и прошеникмь того
самого |[7]г(о)с(поди)на ми прѣвысокаго
крал(ѥа), и ѥакоже видѣх(ь) ʒапис(а)наа и
и оүтврьждена крал(к)в(ь)с(тво)мь кго, к-
лика соүть вь сик |[8]мь хрисовоүлѣ, ʒ'го-
ворив' се и аʒь с' брат(ь)кю своею сь е-
п(и)с(коү)пы ʒапис(а)хь и оүтвр'дихь, и
ʒапрѣщамь и ʒаклии|[9]намь силою Б(о)-
ж(ь)ствоою (sic) и пр(ѣ)ч(и)стыик кго М(а)-
т(е)ре, и ч(ь)ст(ь)наго и животворещаго
кр(ь)ста, и всѣми с(ве)тыими оү|[10]гожь-
дшиими кмоү ѡт вѣка, м(о)л(и)твами
г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и с(ве)т(ите)лѥа нашего
кvр' Савы и с(ве)т(а)го Ар'сениѥа, Савы,
Иѡаникиѥа, |[11]Ѥvстафиѥа, и Иѥакова, и
Ѥvстафиѥа в'тораго, и аʒь же и брат(ь)ѥа
моѥа с(ве)т(ите)ли живи соүще, прокли-
намо|[12]и ʒавеʒоүкмо иже хощеть раʒо-
рити и мало ч'то ѡт пис(а)ныихь г(о)с-
(поди)номь нашимь крал(к)мь вь сикмь
хрисо|[13]волѣ, нь паvе да прѣбываkть схра-
нѥакмо и сблюдакмо твр'до и непоколѣ-
блимо и крал(к)мь ср(ь)б(ь)скии|[14]мь кго-
же Б(ог)ь иʒволии г(о)с(по)д(ь)ствова-
ти, и с(ве)т(ите)ли хотещиими по нас(ь)
быти, и игоүмены и брат(и)ѥами домоү

каго кvрь Савы, рек'ше Сава третии, ви-
дѣвь бл(а)гооүтробнок с'мышлкник и
по|[4]тьщаник и потроүжденик, паvе же и
подаиик добро г(осподи)на ми прѣвы-
сокаго кралѥа |[5]в'се Срьб'ске Ʒемлк и По-
мор'ске Стефан(а) Оүроша кже ѡ келии
С(ве)т(а)го Вьʒ'несениѥа вь С(ве)тѣи |[6]Го-
рѣ, кже кс(ть) пир'гь близь мора на мѣс-
тѣ рекомѣмь Хроүсиѥа, вь ѡбласти
мона|[7]стырѥа С(ве)тык Б(огороди)це
Хилан'дар'скык, и прошеникмь того
самого г(осподи)на ми прѣвысокаг(о)
|[8]кралѥа, и ѥакоже видѣх(ь) ʒаписанаа и
оүтврьждена крал(к)в(ь)с(тво)мь кго,
клика соүть вь сик|[9]мь хрисовоүлѣ, ʒ'го-
воривь се и аʒь сь брат(и)кю своkю сь к-
п(и)с(коү)пы ʒапис(а)хь и оүтврьдихь,
|[10]и ʒапрѣщамь и ʒаклинамь силою
Б(о)жикю пр(ѣ)ч(и)стык кго М(а)т(е)-
ре, и ч(ь)ст(ь)наго и животво|[11]рещаго
кр(ь)ста, и всѣми с(ве)тиими оүгожьд-
шими кмоү ѡт вѣка, м(о)л(и)твами
г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и с(ве)т(ите)лѥа |[12]нашего
кvрь Савы и с(ве)т(а)го Ар'сѣниѥа, Савы,
Иѡаникиѥа. Ѥvстафиѥа, и Иѥакова, и Ѥv-
|[13]стафиѥа в'тораго, и аʒ' же и брат(ь)ѥа
моѥа с(ве)т(ите)ли живи соүще, прокли-
намо и ʒавеʒоүкмо |[14]иже хощеть раʒо-
рити и мало ч'то ѡт пис(а)ныих(ь) г(о)с-
(поди)номь нашимь крал(к)мь вь сикмь
хрисо|[15]воүлѣ, нь паvе да прѣбываkть
сьхранѥакмо и сьблюдакмо тврьдо и не-
поколѣбимо |[16]и крал(к)мь срьб'скымь
кгоже Б(ог)ь иʒ'волии г(о)с(по)д(с)твова-
ти, и с(ве)т(ите)ли хотещиими по нас(ь)
быти, |[17]и игоүмении и братиѥами до-

|[15]С(ве)тыик Б(огороди)це Хилан'дар'-
скиик. Аще ли к'то вьсхощеть раʒо-
рити, да раʒориить кго Б(ог)ь и вь сии
вѣкь |[16]и вь боүдоүщии. Ам(и)нь·:· Сего
рад⟨и⟩ пис(а)вше и подпиисасмо вь
свѣд⟨ѣ⟩ник всѣмь·:·

† САВА [ПО МИЛОСТИ] БОЖЇЕИ
АРХИЕПИС(КОҮ)ПЬ ВСѢХ(Ь) СРБС
КЫХ(Ь) И ПОМ(О)РСКИХЬ
ƷЕМЬЛ(Ь)·:·†

моү С(ве)тык Б(огороди)це Хилан'дар'-
скык. Аще ли к'то вьсхощеть |[18]раʒорити,
да раʒорить кго Б(ог)ь и вь сыи вѣкь и вь
боүдоүщии. Ам(и)нь. |[19]Сего ради пи-
с(а)в'ше и подписас'мо вь свѣд⟨ѣ⟩ник
всѣмь·:·

† САВА ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИЮИ
АР'ХИЮП(И)С(КОҮ)ПЬ ВСѢХ(Ь) СРЬС-
КЫХ(Ь) И ПОМОР'СКЫХ(Ь)
ƷЕМЬЛЬ·:·

123

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА АНДРЕЈИ ЛОВРЕТИЋУ СА БРАЋОМ

(лето 1316), Ромaна Лука

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује Андреји Ловретићу и браћи, синовцима барског архиепископа Марина Жаретића, села која су њиховом деди, оцу и стрицу даровали краљеви родитељи.

Оригинал у дубровачком Доминиканском манастиру написан на пергаменту ширине 193, дужине 295 мм, дипломатичком минускулом Милутиновог доба, црним мастилом у 19 редова, рачунајући и потпис. Иницијал, крстови на почетку, пре и после потписа, као и краљев потпис исписани су црвеним мастилом. Печат отргнут, остала су четири прореза за врпцу висећег печата.

Изд.: Сырку, *Краткий отчётъ*, стр. CXCVIII (приписана Стефану Дечанском); Thalóczy, Jireček, Šufflay, *Acta Albaniae* I, 172, № 581 (извод и регест дат.: 1306, mense augusto); Соловјев, *Повеља краља Милутина*, 117-125 (дат. после 1314, вероватно 1318/ 1319); исти, *Од. спом.*, 88-89, № 50 (дат. 1314-1321); Шекуларац, *Дукљанско-зетске повеље*, 138-141 са фотографијом (дат. 1319). С. Божанић, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић*,

123

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА АНДРЕЈИ ЛОВРЕТИЋУ СА БРАЋОМ

(лето 1316), Романа Лука

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује Андреји Ловретићу и браћи, синовима барског архиепископа Марина Жаретића, села која су њиховом деди, оцу и стрицу даровали краљеви родитељи.

Оригинал у дубровачком Доминиканском манастиру написан на пергаменту ширине 193, дужине 295 мм, дипломатичком минускулом Милутиновог доба, црним мастилом у 19 редова, рачунајући и потпис. Иницијал, крстови на почетку, пре и после потписа, као и краљев потпис исписани су црвеним мастилом. Печат отргнут, остала су четири прореза за врпцу висећег печата.

Изд.: Сырку, *Краткий отчётъ*, стр. CXCVIII (приписана Стефану Дечанском); Thalóczy, Jireček, Šufflay, *Acta Albaniae* I, 172, № 581 (извод и регест дат.: 1306, mense augusto); Соловјев, *Повеља краља Милутина*, 117-125 (дат. после 1314, вероватно 1318/ 1319); исти, *Од. сйом.*, 88-89, № 50 (дат. 1314-1321); Шекуларац, *Дукљанско-зетске йовеље*, 138-141 са фотографијом (дат. 1319). С. Божанић, *Повеља краља Милутина барској йородици Жаретић*,

лето 1316, ССА 6 (2007) 11-17 (са фотографијама, преводом, коментаром). Факсимил: Мошин, *Палеографски албум*, 73, № 69 (дат. 1319?).

Лит.: Томовић, *На Романи Луце*, ИЧ XLIV (1997-1998) 89-101.

Повеља нема датума. Кључна реченица за његово утврђивање: **на Романи Л8цѣ кьди се стаꙗ кралевьство ми ꙁ деспотомь**, дуго је отежавала решавање питања не само датума, него и имена деспота и назива топонима. Тек је Томовић (в. Лит.), разматрајући проблем топонима, успела да одгонетне о којем се топониму ради, као и име деспота, те је сагласно тим резултатима предложила датум: лето 1316, који је овде усвојен.

† Да кс⟨ть⟩ вѣдомо всакѡм8. Видѣвь крал(е)в(ь)с(тво) ми ꙁапис(а)ник и 8|[2]тврьжденик с(ве)топочив'ших родитель крал(е)в(ь)с(тва) ми |[3]що с8 ꙁапис(а)ли и 8тврьдили Жаретеви и кгов8 с(ы)н8 |[4]архиеп(и)с(коу)п8 Марин8 и Ловретеви, и ихь с(ы)новомь и 8н8|[5]чию ихь, такѡжде и крал(е)в(ь)с(тво) ми потврьдии Ловретик'м', |[6]Ан'дрѣи с [б]ратиѡмь, що имь ѡ(ть)ць дрьжаль и стри|[7]ць имь Маринь 8 м(а)т(е)ре крал(е)в(ь)с(тва) ми, тогк да си и ѡни др'|[8]же, тѣм' жде 8тврьжденикмь и ꙁаклетикмь, догде |[9]с8 вѣрни крал(е)в(ь)с(тв8) ми, а именимь (sic) село Щитарик, и Влашщаке, (sic) |[10]и Маланинь каль, и Прок8повь доль, и Подмѣличиѣ, ка|[11]ко имь к ꙁапис(а)но 8 прѣднихь повелꙗх(ь), такѡꙁи да си в'се |[12]др'же свободно с м(и)л(о)стию крал(е)в(ь)с(тва) ми. Кто ли имь сик |[13]потвории, да приим е клет'вь писан8 8 [повел]ꙗхь с(ве)топо|[14]чив'ших(ь) родитель крал(е)в(ь)с(тва) ми, и ѡт крал(е)вс(тва) ми да кс(ть) проклеть, |[15]и такѡвы да прииме гнѣвь и накаꙁаник ѡд крал(е)в(ь)с(тва) ми, и да платии тис8кю пер(ь)перь. А т8 имь м(и)л(о)сть испросии вок|[16]вода Дабиж(и)вь на Романи Л8цѣ, кьди се стаꙗ крал(е)в(ь)с(тво) ми ꙁ де|[17]-спотомь. А пис(а) калогкрь Ан'тоник и печатии ⁘

† СТ(Е)Ф(А)НЬ ѠРѠШЬ КРАЛ(Ь) †

124

ПОВЕЉА БИВШЕГ КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА ИЛИ СТЕФАНА УРОША III, СИНА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА, ДУБРОВАЧКИМ ТРГОВЦИМА

(1313-1316, или 1314)

„Господин Стефан" даје слободу кретања и пословања дубровачким трговцима и одређује да ће жупа у којој трговце задеси штета предати кривце или платити накнаду.

Оригинал у ДАД (LXXVI Dipl. et acta, 3/лат. исправе Беч 979), написан на пергаменту ширине 136, дужине 95 мм, уставним писмом са облицима карактеристичним за прву четвртину XIV века, црним мастилом у седам редова укључиво и потпис. Од печата су остали мали трагови. Види се да је био од мркожутог воска, причвршћен на српски начин. - Фотографија: АИИ Ф II, 3/363.

Изд.: Miklosich, *Mon. serb.*, 16, № 19 (дат.: 1195-1228); Wenzel, *Cod. dipl. Arpad.* VI, 373, №232=223 (дат. 1222-1228, са прев. на мађ.); Smičiklas, *Dipl. zb.* III, 300, №267 (дат.: око 1228); Новаковић, *Зак. спом.*, 136 (дат.: око 1205); Соловјев, *Од. спом.*, 15, № 12 (дат.: 1205); Стојановић, *Писма* I, 40, № 45 (дат. пре 1321).

Није сасвим сигурно коме треба приписати ову кратку повељу. Старији издавачи су мислили да припада Стефану Првовенчаном. Стојановић је утврдио по палеографским особинама да је знатно млађа, и приписао је због необичног потписа Стефану Дечанском, док је био намесник у Зети. Динић (*Однос*, 54-55) приписује ову кратку повељу Драгутину из времена после помирења са Милутином. Драгутин је тада „прежде бивши краљ" (в.: бр. **126** ове збирке). Као **господинь Стефань** он је забележен у једном натпису из 1294/1295. ЗИН III, № 5543, а као **господинь краль Стефань** у натпису из 1296-1297. В.: Петковић, *Старине*, 36. Благојевић (*Оброк*, 179, нап. 48) упозорава да се израз *тржници*, последњи пут јавља у једној повељи краља Драгутина. Против приписивања повеље Стефану Дечанском говори чињеница да „млади краљеви" и намесници нису потврђивали уговоре са Дубровником.

† М(и)л(о)сть створи господство ми доубровьч'ки|[2]мь трьжникомь да ходе по моки ʒе|[3]мли свободно с трьгомь. Беʒь правьде |[4]никто да имь ниша не испакости. Оу ко|[5]ки ли се жоупѣ що испакости, таʒи жоу|[6]па волꙗ да да крив'це, волꙗ да плати.

Г⟨ОСПО⟩Д⟨И⟩НЬ СТЕФ⟨А⟩НЬ

125

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТОГ СТЕФАНА У БАЊСКОЈ

(1314. после фебруара 8 - 1316. пре марта 12)

Краљ Стефан Урош II Милутин са братом Стефаном Драгутином обнавља порушени манастир Св. Стефана у Бањској, дарује му многобројна имања, одређује повластице и „закон црквеним људима", проглашава ставропигијалност манастира а игуману утврђује четврто место на Сабору.

Оригинал није сачуван. Постоји примерак, у Библиотеци Сараја у Истанбулу у облику укоричене књиге, написан на пергаментним листовима по Јагићу (в. Изд.): ширине 230, дужине 290 мм, по Харисијадес (в. Лит.): шир. 210, дуж. 230 на 96 листова, од којих су прва четири и последњи лист празни, док су листови 94 и 95 исписани само на једној страни. Цела књига је увезана у свешчице = тетраде = кватернионе са по 16 страна. Изузев 1, 7. и 10, на првом листу сваког кватерниона обележен је словима његов редни број у десном горњем углу. Изузетно на крају 11. кватерниона у левом доњем углу поновљен је број 11. - Корице су новијег датума, што се види по штампаном тексту на турском и француском језику. На горњој корици је турски текст који у савременој транслитерацији гласи: F 822, A 1781/1, Инв. бр. 200136. Тугра султана Абдулхамида II (1876-1909). *Zülvecheyn Kütüphanei Hümayun* (= Двоструке корице. Царска библиотека). На доњој корици налази се следећи

Није сасвим сигурно коме треба приписати ову кратку повељу. Старији издавачи су мислили да припада Стефану Првовенчаном. Стојановић је утврдио по палеографским особинама да је знатно млађа, и приписао је због необичног потписа Стефану Дечанском, док је био намесник у Зети. Динић (*Однос*, 54-55) приписује ову кратку повељу Драгутину из времена после помирења са Милутином. Драгутин је тада „прежде бивши краљ“ (в.: бр. **126** ове збирке). Као господинь Стефань он је забележен у једном натпису из 1294/1295. ЗИН III, № 5543, а као господинь краль Стефань у натпису из 1296-1297. В.: Петковић, *Старине*, 36. Благојевић (*Оброк*, 179, нап. 48) упозорава да се израз *тржници*, последњи пут јавља у једној повељи краља Драгутина. Против приписивања повеље Стефану Дечанском говори чињеница да „млади краљеви“ и намесници нису потврђивали уговоре са Дубровником.

† М(и)л(о)сть створи господство ми доубровьч'ки|2мь трьжникомь да ходе по моки ꙁе|3мли свободно с трьгомь. Беꙁь правьде |4никто да имь нища не испакости. Оу ко|5ки ли се жоупѣ що испакости, таꙁи жоу|6па волꙗ да да крив'це, волꙗ да плати.

Г⟨ОСПО⟩Д⟨И⟩НЬ СТЕФ⟨А⟩НЬ

125

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТОГ СТЕФАНА У БАЊСКОЈ

(1314. после фебруара 8 - 1316. пре марта 12)

Краљ Стефан Урош II Милутин са братом Стефаном Драгутином обнавља порушени манастир Св. Стефана у Бањској, дарује му многобројна имања, одређује повластице и „закон црквеним људима“, проглашава ставропигијалност манастира и игуману утврђује четврто место на Сабору.

Оригинал није сачуван. Постоји примерак, у Библиотеци Сараја у Истанбулу у облику укоричене књиге, написан на пергаментним листовима по Јагићу (в. Изд.): ширине 230, дужине 290 мм, по Харисијадес (в. Лит.): шир. 210, дуж. 230 на 96 листова, од којих су прва четири и последњи лист празни, док су листови 94 и 95 исписани само на једној страни. Цела књига је увезана у свешчице = тетраде = кватернионе са по 16 страна. Изузев 1, 7. и 10, на првом листу сваког кватерниона обележен је словима његов редни број у десном горњем углу. Изузетно на крају 11. кватерниона у левом доњем углу поновљен је број 11. - Корице су новијег датума, што се види по штампаном тексту на турском и француском језику. На горњој корици је турски текст који у савременој транслитерацији гласи: F 822, A 1781/1, Инв. бр. 200136. Тугра султана Абдулхамида II (1876-1909). *Zülvecheyn Kütüphanei Hümayun* (= Двоструке корице. Царска библиотека). На доњој корици налази се следећи

Harbiye-i Hümayundan mevrud eserdendir (=Из дела које
текст: F 822, A1781/93. Инв. бр. 20228. Le défunt Nicodeme par la grace de Dieu archevèque de toutes
је стигло из Царске војне школе). Numara (=број) 482. За превод и транслитерацију турског текста
les terres serbes et bulgares. - Опис: Харисијадес, *Словенски рукописи*,
најлепше захваљујемо Мирјани Маринковић. Она је навела друге димензије листова, сматрајући да је цео документ преповезан
145-161. у тзв. Yildis повез, тј. у црвену кожу са златним украсима и султановим грбом,
после 1887, а након описивања кодекса од стране Ковачевића, те да је тада цео рукопис опсечен, као и
да је то разлог што на маргинама нису сачувани бројеви свих кватерниона, као што нема
ни трагова новије фолијације. - У АСАНУ, Стара збирка, бр. 495, чува се верна копија
пољског сликара Јозефа Коржењовског (Jozef Korzeniowski).

Књига садржи хрисовуљу краља Стефана Уроша II Милутина, сагласност, односно потврду бившег краља Стефана Драгутина и сагласност архиепископа Никодима са (црквеним) Сабором српским, епископима и игуманима. Крајем XV или почетком XVI века своју белешку додао је Стефан Црнојевић. Текст Милутинове хрисовуље обухвата 10 кватерниона. Главни текст хрисовуље има по 12 редова на страни, написаних лепим уставним писмом, црним мастилом, правописом Милутинова времена. Потписи краља Милутина и бившег краља Драгутина исписани су црвеним мастилом, док је потпис архиепископа Никодима плавим, уместо зеленим мастилом, што је било правило и у Српској православној цркви. Сва три текста писана су истом руком а потписи су копирани у складу са типовима свечаних владарских потписа. Примерак је имао снагу оригинала, што се закључује на основу прореза за печате краљева и архиепископа; печати нису сачувани. Белешка Стефана Црнојевића налази се на f. 95ᵃ и гласи: † Дꙗ(sic) е ве сведеник всꙗкомꙋ чловекꙋ свако рабь Божи Стефань Чрьноевићь ѡвꙋ книгꙋ надох ꙋꙋ хазнꙋч⟨а⟩ра Мꙋра бега и ꙋзех ꙋ и пописах но слова коа беше потрена г⟨о⟩сподина Никодима игꙋмена Никодима словеса коꙗ се беше потрена и теко да се зна добро кое ꙋчини ние рабь Светаго Стефана прево превозваного (sic) апостола и мꙋченика Стефана томꙋ слава и дрехава(sic) ве веки аминь. - Фотографије: НБС, Ф 797.

Изд.: Ковачевић, *Светостефанска хрисовуља* (дат. после 8. фебруара 1314); [Јагић], *Светостефански хрисовуљ* (дат. 1318-1321); Новаковић, *Зак. спом.*, 622-631 (извод, дат. 1313-1318, рачунајући и Никодимову повељу); Соловјев, *Од. спом.*, 89-99, № 51 (извод, дат. 1313-1318, рачунајући и Никодимову повељу али без текста).

Лит.: Ивић, *Српске старине у Цариграду*; Deissmann, *Forschungen und Funde*, 70, 71, 72, 73; Зафировић, *Проналазак и два издања*, 76 и даље; Харисијадес, *Словенски рукописи*, 141-149.

Повеља нема датума, али се време издавања може приближно утврдити. Одраније угледни манастир Св. Стефана код Бањске, седиште епископије и место где се чувала ризница краља Милутина, обнављан је уочи смрти краљице Јелене (8. фебруар 1314). Према подацима саме повеље и Милутиновог биографа Данила II, који се бринуо о грађењу манастира, краљ Милутин је манастир обнављао у сарадњи са братом Драгутином, што је било могуће тек после њиховог помирења током 1312. или у првој половини 1313. год. Уп.

Динић, *Однос*, 70-71. Данило II изричито каже да храм Св. Стефана још није био завршен када је умрла краљица Јелена (*Животи*, 151). Хрисовуља је могла бити издата још пре коначног завршавања манастира, али је у овом случају то утолико мање вероватно што се ни у хрисовуљи краља Милутина ни у потврди краља Драгутина не спомиње Јеленино суделовање. Хрисовуља је највероватније издата после смрти Јеленине, 8. фебруара 1314, а свакако пре смрти Драгутинове 12. марта 1316. За хронологију уп. и бр. **127** ове збирке.

Иже вь Троици славимыи ѥдинь сыи искони Г(оспод)ь, Ѻ(ть)ць щедроть и Б(ог)ь всакоѥ надежде, зачела не имы, ни кон'ца ѡжидаѥи. Ѥмоуже вь выш'них' анг(е)льскаа и ар'хан(ь)г(е)льска беспльт'на воиньства, ѡкр(ь)сть прѣдстоѥще непрѣстан'ными гласы и немльч'ными |[1b]славословлѥнии страш'ноѥ пѣниѥ свршають. Ѻт негоже ѥдиночедыи с(ы)нь Г(оспод)ь нашь Ї(соу)сь Х(ристо)сь, прѣжде вѣкь безь начела и безь м(а)т(е)ре рождь се. И паки вь послѣд'нꙗ лѣта свршаѥ неизреч(е)н'номь промыш'лѥниѥмь м(и)л(о)стив'ноѥ и чл(о)в(ѣ)колюбивоѥ с'мотрениѥ на земли ис' прѣ|[2a]ч(и)стыѥ д(ѣ)вы рожд се, ꙗви се, показоуѥ намь безначел'наго Б(ог)а Ѻ(ть)ца твор'ца Н(е)боу и земли, и всакои вид⟨и⟩мѣи и невид⟨и⟩мѣи твари. Нь ѡ в'сепрѣч(и)сты и непристоуп'ныи свѣте, Ѻ(ть)че бл(а)госрьдыи, ѡзари моѥ срдце и просвѣти мои оумь, ѡмрачены м'ногыми моими прѣгрѣшен'ми ꙗко |[2b] прозрѣти ми и послѣдовати слад'кимь оучениꙗмь, их'же истин'ны с(ы)нь Твои и Б(ог)ь нашь І(соу)сь Х(ристо)сь вь С(ве)тѣмь ѥу(ан)г(е)лии из'г(лаго)ла любещим' Те: „Азь, реч(е), ѡт Б(ог)а Ѻ(ть)ца изидохь и придох' вь мирь, сего рад да прос'тит' се свѣть вашь прѣдь чл(о)вѣкы и да оузреть добраꙗ ваша дѣла и прославеть Ѻ(ть)ца вашего иже |[3a]ѥс(ть) на Н(е)б(е)сѣхь“. И пакы: „Любеи ме вьзлюблѥнь боудет Ѻ(ть)цемь моимь, и к нѣмоу идевѣ и ѡбитѣль оу нѣго створивѣ“, ꙗкоже реч(е): „Идѣже ѥсм' аз тоу и слоуга мои боудеть“. Сии ꙗже ѡбещавь и оувѣрии рекь: „Н(е)бо и земла мимо идеть а словеса моꙗ не мимо идоуть“. По сихь же |[3b] вьзносе се ѡт земле на Н(е)б(е)са кь безначел'номоу си Ѻ(ть)цоу, ѡбеща любещимь ѥго прѣбывати с ними рекь: „Азь ѥс'мь с вами и инь ник'тоже на вы“. Сиꙗ же ѥго ѡбещаниꙗ ап(о)с(то)л(о)мь проповедающимь, невѣр'ни Жидове камениѥмь побивахоу Стефана, ѡн' же здѣ вса соущаа ни |[4a]вь ч'тоже вьмѣнивь, кь тамо прѣдлежещоумоу бл(а)жен'ствоу, испльнь сыи вѣры и Д(оу)ха С(ве)т(а)го, на Н(е)бо вьзрѣвь реч(е): „Се виждоу ѡтврьста Н(е)беса и С(ы)на чл(о)в(ѣ)ч'ска стоѥща ѡ десноую Б(ог)а“. Семоу оубо С(ы)нь Б(о)жи прѣдстоѥ ѡ десноую Ѻ(ть)ца ꙗвии се, не ꙗко работ'нь нь ꙗко Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ка и Г(оспод)ь всѣхь, долоу влѣкоу|[4b]щоую ѥго пл'ть бестр(а)ст'ноу творе и приводе кь Ѻ(ть)цоу. И сего паче Моисеꙗ прославлꙗѥ, не бо ꙗкоже Моиси зад'нꙗа Б(о)жиꙗ видѣ вь камени, нь Д(оу)ха с(ве)т(а)го испльнѣнь и лицемь ꙗко анг(е)ль, мрач'ныи вьздоуха ѡблакь раздираѥмь, и паче сл(ь)нч'наго свьтѣниꙗ троич'скымь свѣтомь ѡси|[5a]ꙗѥмь, Н(е)б(е)са ѡтвараѥма и Ѻ(ть)ца сѣдещаа и С(ы)на живоносною десницею бл(а)годѣт'ныи вѣн'ц прьвѣѥ всѣхь ѥмоу простирающаа и Д(оу)хомь С(ве)тымь вьзводеща кь Ѻ(ть)цоу. Сь же таковаго видѣниꙗ и таковыхь даровь дос(то)инь быс(ть) вь истиноу, ꙗко чисть и непороч'нь и прѣжде всѣхь жр'твоу с(ве)тоу |[5b]самь се принесь Х(ри)с(т)оу; иже камениѥмь побиваѥм', побивающихь любе и тѣм м(и)л(о)сти прошаше. Сего рад⟨и⟩ и азь м(и)л(о)стиваго Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы м(и)л(о)стивомоу рабоу ѥго, м'нож'ствомь грѣхь

текст: F 822, A1781/93. Инв. бр. 20228. *Harbiye-i Hümayundan mevrud eserdendir* (=Из дела које је стигло из Царске војне школе). Le défunt Nicodeme par la grace de Dieu archevèque de toutes les terres serbes et bulgares. Numara (=број) 482. За превод и транслитерацију турског текста најлепше захваљујемо Мирјани Маринковић. - Опис: Харисијадес, *Словенски рукописи*, 145-161. Она је навела друге димензије листова, сматрајући да је цео документ преповезан после 1887, у тзв. Yildis повез, тј. у црвену кожу са златним украсима и султановим грбом, а након описивања кодекса од стране Ковачевића, те да је тада цео рукопис опсечен, као и да је то разлог што на маргинама нису сачувани бројеви свих кватерниона, као што нема ни трагова новије фолијације. - У АСАНУ, Стара збирка, бр. 495, чува се верна копија пољског сликара Јозефа Коржењовског (Jozef Korzeniowski).

Књига садржи хрисовуљу краља Стефана Уроша II Милутина, сагласност, односно потврду бившег краља Стефана Драгутина и сагласност архиепископа Никодима са (црквеним) Сабором српским, епископима и игуманима. Крајем XV или почетком XVI века своју белешку додао је Стефан Црнојевић. Текст Милутинове хрисовуље обухвата 10 кватерниона. Главни текст хрисовуље има по 12 редова на страни, написаних лепим уставним писмом, црним мастилом, правописом Милутинова времена. Потписи краља Милутина и бившег краља Драгутина исписани су црвеним мастилом, док је потпис архиепископа Никодима плавим, уместо зеленим мастилом, што је било правило и у Српској православној цркви. Сва три текста писана су истом руком а потписи су копирани у складу са типовима свечаних владарских потписа. Примерак је имао снагу оригинала, што се закључује на основу прореза за печате краљева и архиепископа; печати нису сачувани. Белешка Стефана Црнојевића налази се на f. 95[a] и гласи: † Дꙗ(sic) є ве сведеник всꙗкомȣ чловекȣ свако рабь Божи Стефань Чрьноевићь ѡвȣ книгȣ надох ȣȣ хазнȣч⟨а⟩ра Мȣра бега и ȣзех ȣ и пописах но слова коа беше потрена г⟨о⟩сподина Никодима игȣмена Никодима словеса коꙗ се беше потрена и теко да се зна добро кое ȣчини нӣе рабь Светаго Стефана прево превозваного (sic) апостола и мȣченика Стефана томȣ слава и дрехава(sic) ве веки аминь. - Фотографије: НБС, Ф 797.

Изд.: Ковачевић, *Светостефанска хрисовуља* (дат. после 8. фебруара 1314); [Јагић], *Светостефански хрисовуљ* (дат. 1318-1321); Новаковић, *Зак. спом.*, 622-631 (извод, дат. 1313-1318, рачунајући и Никодимову повељу); Соловјев, *Од. спом.*, 89-99, № 51 (извод, дат. 1313-1318, рачунајући и Никодимову повељу али без текста).

Лит.: Ивић, *Српске старине у Цариграду*; Deissmann, *Forschungen und Funde*, 70, 71, 72, 73; Зафировић, *Проналазак и два издања*, 76 и даље; Харисијадес, *Словенски рукописи*, 141-149.

Повеља нема датума, али се време издавања може приближно утврдити. Одраније угледни манастир Св. Стефана код Бањске, седиште епископије и место где се чувала ризница краља Милутина, обнављан је уочи смрти краљице Јелене (8. фебруар 1314). Према подацима саме повеље и Милутиновог биографа Данила II, који се бринуо о грађењу манастира, краљ Милутин је манастир обнављао у сарадњи са братом Драгутином, што је било могуће тек после њиховог помирења током 1312. или у првој половини 1313. год. Уп.

Динић, *Однос*, 70-71. Данило II изричито каже да храм Св. Стефана још није био завршен када је умрла краљица Јелена (*Живоши*, 151). Хрисовуља је могла бити издата још пре коначног завршавања манастира, али је у овом случају то утолико мање вероватно што се ни у хрисовуљи краља Милутина ни у потврди краља Драгутина не спомиње Јеленино суделовање. Хрисовуља је највероватније издата после смрти Јеленине, 8. фебруара 1314, а свакако пре смрти Драгутинове 12. марта 1316. За хронологију уп. и бр. **127** ове збирке.

Иже вь Троици славимыи ѥдинь сыи искони Г(оспод)ь, Ѿ(ть)ць щедроть и Б(ог)ь всакоѥ надежде, зачела не имы, ни кон’ца ѡжидаѥи. Ѥмоуже вь выш’них’ анг(е)льскаа и ар’хан(ь)г(е)льска беспльт’на воиньства, ѡкр(ь)сть прѣдстоѥще непрѣстан’ныміи гласы и немльч’ныміи |[1b]славословлѥнии страш’ноѥ пѣниѥ свршають. Ѿт ѥгоже ѥдиночедыи с(ы)нь Г(оспод)ь нашь І(соу)сь Х(ристо)сь, прѣжде вѣкь безь начела и безь м(а)т(е)ре рождь се. И паки вь послѣд’наа лѣта свршак неизреч(е)н’номь промыш’лѥниѥмь м(и)л(о)стив’ноѥ и чл(о)в(ѣ)колюбивоѥ с’мотрениѥ на земли ис’ прѣ|[2a]ч(и)стыѥ д(ѣ)вы рожд се, ꙗви се, показоуѥ намь безначел’наго Б(ог)а Ѿ(ть)ца твор’ца н(е)боу и земли, и всакои вид⟨и⟩мѣи и невид⟨и⟩мѣи твари. Нь ѡ в’сепрѣч(и)сты и непристоуп’ныи свѣте, Ѿ(ть)че бл(а)госрьдыи, ѡзари моѥ срдце и просвѣти мои оумь, ѡмраченыи м’ногыми моими прѣгрѣшен’ми ꙗко |[2b] прозрѣти ми и послѣдовати слад’кимь оучениꙗмь, их’же истин’ны с(ы)нь Твои и Б(ог)ь нашь І(соу)сь Х(ристо)сь вь С(ве)тѣмь ѥу(ан)г(е)лии из’г(лаго)ла любещим’ Те: „Азь, реч(е), ѡт Б(ог)а Ѿ(ть)ца изидохь и придох’ вь мирь, сего рад да прос’тит’ се свѣть вашь прѣдь чл(о)вѣкы и да оузреть добраꙗ ваша дѣла и прославеть Ѿ(ть)ца вашего иже |[3a]ѥс(ть) на н(е)б(е)сѣхь“. И пакы: „Любеи ме вьзлюблѥнь боудет Ѿ(ть)цемь моимь, и к нѣмоу идевѣ и ѡбитѣль оу нѣго створивѣ“, ꙗкоже реч(е): „Идѣже ѥсм’ аз тоу и слоуга мои боудеть“. Сии ꙗже ѡбещавь и оувѣрии рекь: „Н(е)бо и земла мимо идеть а словеса моꙗ не мимо идоуть“. По сихь же |[3b]вьзносе се ѡт землѥ на н(е)б(е)са кь безначел’номоу си Ѿ(ть)цоу, ѡбеща любещимь ѥго прѣбывати с ними рекь: „Азь ѥс’мь с вами и инь ник’тоже на вы“. Сиꙗ же ѥго ѡбещаниꙗ ап(о)с(то)л(о)мь проповедающимь, невѣр’ни Жидове камениѥмь побивахоу Стефана, ѡн’же здѣ вса соущаа ни |[4a]вь ч’тоже вьмѣнивь, кь тамо прѣдлежещоумоу бл(а)жен’ствоу, испльнь сыи вѣры и Д(оу)ха С(ве)т(а)го, на н(е)бо вьзрѣвь реч(е): „Се виждоу ѡтврьста н(е)беса и С(ы)на чл(о)в(ѣ)ч’ска стоѥща ѡ десноую Б(ог)а“. Семоу оубо С(ы)нь Б(о)жи прѣдстоѥ ѡ десноую Ѿ(ть)ца ꙗвии се, не ꙗко работ’нь нь ꙗко Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ка и Г(оспод)ь всѣхь, долоу влѣкоу|[4b]щоую ѥго пл’ть бестр(а)ст’ноу творе и приводе кь Ѿ(ть)цоу. И сего паче Моисеꙗ прославлꙗѥ, не бо ꙗкоже Моиси зад’наа Б(о)жиꙗ видѣ вь камени, нь Д(оу)ха с(ве)т(а)го испльнѣнь и лицемь ꙗко анг(е)ль, мрач’ныи вьздоуха ѡблакь раздираѥмь, и паче сл(ь)нч’наго свьтѣниꙗ троич’скымь свѣтомь ѡси|[5a]ꙗѥмь, н(е)б(е)са ѡтвараѥма и Ѿ(ть)ца сѣдещаа и С(ы)на живоносною десницею бл(а)годѣт’ныи вѣн’ц прьвѣѥ всѣхь ѥмоу простирающаа и Д(оу)хомь С(ве)тымь вьзводеща кь Ѿ(ть)цоу. Сь же таковаго видѣниꙗ и таковыхь даровь дос(то)инь быс(ть) вь истиноу, ꙗко чисть и непороч’нь и прѣжде всѣхь жр’твоу с(ве)тоу |[5b]самь се принесь Х(ри)с(т)оу; иже камениѥмь побиваѥм’, побивающихь любе и тѣм м(и)л(о)сти прошаше. Сего рад⟨и⟩ и азь м(и)л(о)стиваго Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы м(и)л(о)стивомоу рабоу ѥго, м’нож’ствомь грѣхь

ѡбложень, и никако же дос(т)оинь м(и)л(о)сти, кь Твоѥи беꙁ мѣр нѣи бл(а)гости ноуждоу се притѣцати, не ѡт дѣль моихь тьк мо |[6a]ѡт вѣры надежде сп(а)сениꙗ чак, Тебе вѣдыи великоу м(и)л(о)срдиꙗ бл⟨а⟩д⟨ы⟩чнꙗ имоуща поучиноу, да ꙗкоже ꙁа побивающих Те м(о)лиль ѥси Вл⟨а⟩д⟨ы⟩коу, и мене недос(то)инаго створи н(ы)нꙗ дос(то)ина м(и)л(о)сти, и ꙁдѣ оубо покриваи ме ѡт раꙁличныхь настоꙗнии, вид⟨и⟩мых оубо и невид⟨ы⟩мыхь врагь, д(оу)ше|[6b]вных же и телесныхь стр(а)стеи, тамо же м(и)л(о)стив ми се помощ никь ѡбрѣщи. Вы же вьꙁлюблѣнии ѡ(ть)ци и братиꙗ, г(о)с(по)дьствоующеи же и вл⟨а⟩д⟨и⟩ч ствоующеи, их же Б(ог)ь по нас(ь) иꙁволии вь ѡт(ь)чьствии нашемь, паче же д(оу)хов наго и б(о)ж(ь)ствнаго дара спод⟨о⟩бльшеи се и сь ѡбьщ ници телесе и крьве исти|[7a]н наго Б(ог)а сьслоужьб ници прѣс(ве)тыѥ трапеꙁы, и сьѡбѣд ници беч(е)рѥ Х(ри)с(то)вѣхь таинь, и в си коуп но слышав шеи ѡ нашемь Б(о)ꙁѣ, беꙁначел нѣмь Ѻ(ть)ци, и ѡ ѥдиночедѣмь и беꙁлѣт нѣмь ѥго С(ы)нѣ, и ѡ бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨ѣ⟩ти прѣс(ве)тѣмь и животворещимь ѥго Д(оу)сѣ. Осв(е)щеныи и б(о)гоносныи сборе, ꙁрите и на |[7b]м нѣ м(и)л(о)ср(ь)диꙗ Б(о)жиꙗ, ꙗко прѣꙁрѣвь моꙗ прѣгрѣшениꙗ, и м(о)литвами прѣс(ве)тыѥ ѥго м(а)т(е)ре Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩це наше Б(огороди)це, и сего с(ве)т(а)го пр вом(оу)ч(е)ника ап(о)с(то)ла же и ар хїдиꙗкона Стефана, и м(о)л(и)твами и бл(а)г(о)с(ловле)ниѥмь с(ве)тыхь моихь прѣродитель и родитель, спод⟨о⟩блѥнь быхь настол никь и наслѣд никь имь |[8a]быти вь ѡт(ь)чьствии нашемь, Стефань Оурошь и с Б(о)гомь крал(ь) и самодрьж ць всѣхь Срьб скихь Ꙁемль и Помор скихь, прѣвьноукь с(ве)т(а)го Симеѡна Неманѣ, и вьноукь прьвовѣн чаго крал(ꙗ) Стефана нареч(е)наго вь анг(е)льсѣцѣмь ѡбраꙁѣ Симеѡн монахь, и вьноукь с(ве)т(а)го и рав наго ап(о)с(то)лом б(о)гоно|[8b]с ца и настав ника и просвѣтителꙗ в се Срьб скиѥ Ꙁемлѥ и Помор скиѥ, и прьваго ар хиѥп(и)с(ко)па Савы, с(ы)нь же великаго крал(ꙗ) Стефана Оуроша, проꙁванаго также вь анг(е)льсцѣмь ѡбраꙁѣ Симѡнь монахь, иже ꙁемльным ц(а)рствомь н(е)б(е)сноѥ ц(а)рство искоупише, им же боуди вѣч наꙗ паметь. |[9a]Мнѣ же вьраꙁоумлꙗющоу се тѣхь житиѥмь, и тьщещоу се ꙁаповѣди ихь сьблюдати ми непрѣлож но и непоколѣблимо, да ꙗкоже вь врѣмен нѣмь семь ꙁемльнѣмь ц(а)р(ь)ствии нераꙁлоуч нь быхь имь. Также и вь вѣч нѣмь н(е)б(е)снѣмь ц(а)рствии добраагo наслѣдиꙗ ихь да не лишил се |[9b]вих; сего рад с всаким горѣниѥмь д(оу)ше и желаниѥмь срдца, тьще се ѡт пльтьскихь кь д(оу)хов нымь, и ѡт ꙁемльныхь кь н(е)б(е)снымь, испльнѥнаꙗ и оуꙁаконѣнаꙗ и оутвр ждена с(ве)тыми моими прѣродители и родители потврьждаѥ, и ѥще неиспльнѥнаꙗ испльнꙗѥи; вь сих же и ѡбрѣ|[10a]тохь храмь сего с(ве)т(а)го прьвом(оу)ч(е)ника, ап(о)с(то)ла же и ар хидиꙗкона Стефан(а), пороушень и раꙁориѥнь, и сего иꙁ нова сьꙁдахь, и рекохь ѥго николи же быти ар хиѥп(и)с(коу)пии, ни митрополии ни ѥпи(и)с(коу)пии, тьк мо игоумении вь ѡб щежилище чрьн цемь, сего же ѡб новив и испльних ѥлико вь|[10b]ꙁьмож но быс(ть) крал(ѥ)в(ь)с(твоу) ми, вь всакихь правинахь ꙗже быше на потрѣбоу с(ве)томоу храмоу семоу, паче же вь селѣхь ꙗже соут пис(а)на ꙁдѣ. Село Ваальчь, село Жрьновьница, село Брѣст ница, село Банѥ полѥ, село Роудариѥ, село Кориꙗ и сь ꙁаселиꙗми. Село Коꙁарѣво, село Вльчиꙗ, |[11a]село Бырово, село Ѥл шаница, село Гнѣждани, село иже даа крал(ѥ)в(ь)с(тв)о ми ар хиѥп(и)с(ко)поу быть оу Прїмории, село Быстрица, село Влахиꙗ, село Ѻрꙗховоѡ, село Трѣб ча. И сиꙗ вса села сь мегꙗми |[11b]и сь ꙁаселиꙗми ихь. А се симь селомь мегѥ: оу стоуден ць оу Ам боуль, оу дроугыи стоуден ць подь Трьгь, ѡт тоуд право оуꙁ рьть на дѣль како поуть гред⟨е⟩ до Кр(ь)сть, и ѡт Кр(ь)сть оу Чрьлѥноу врьбꙋ, како се стаю потоци

на Гоущавици, и ѡт тоуд прѣко оу дѣль и по дѣлоу ꙁа Видомириѥ оу Мед ны |[12a]потокь, оу Голо брьдо, ѡт Кошоутова по дѣлоу на цѣстоу, по цѣстѣ на Бѣле водице, и ѡт водиць кь Г(оспо)ждинѣ цр(ь)кви, и ѡт цр(ь)кве на Ѻбрадовь бродь, и по дѣлоу на Градище, и ѡт Градища на Ѻраш ць, и ѡт Ѻраш ца оу Лысо, ѡд Лысога по врьхоу оу Гребле, и ѡт Гребль по дѣлоу ѡбрьхь Воико|[12b]ва дола, и по дѣлоу оу Сп(а)совоу цр(ь)квь, и ѡт цр(ь)кве междоу Воимыслиѥ по дѣлоу, междоу Крабиино и междоу М гѥловиѥ, и междоу Шиповикь оу Прѣслопь, и ѡт Прѣслопа по дѣлоу на планиницоу, и ѡт тоуд на распоутиѥ, и ѡд распоутиꙗ оу Геѡр(ь)гиѥвоу цр(ь)квь ѡбр хь Кашлꙗ по дѣлоу оу |[13a]Ꙁлатыи камы, ѡт камене оу Лѣсковоу водоу, ѡт воде по дѣлоу оу Врат ца, како поуть гред⟨е⟩ оу Хромицоу и оу Град⟨а⟩чьць, оу Ѻпав щицоу, оу Добро брьдо, оу Геѡр⟨ьг⟩иѥвоу цр(ь)к(ь)вь, оу Чрьныи врьхь надь сѣнокось по дѣлоу оу Прѣкии лаꙁь оу борь, и ѡт бора оу Ибрь. А се мегѥ Копориѥмь ꙁ Долꙗны: |[13b]оу Бѣлыи потокь, оу Рьть конь Милотина потока, и по дѣлоу оу Кот це, оу Ѻблиѥкь оу Модры мѣль, конь Модрога мѣла оу Цр(ь)квице, и ѡт Цр(ь)квиць оу Барань. А се мегѣ Граничамь: оу Ѻбрамов скоу главоу, гдѣ пристаѥ Чрьнинов потокь оу Доброуницоу, конь Доброуници оу Рьть, |[14a]сь Рьт а оу Висилаꙁь, ѡт Висилаꙁа оу Баню, ѡт Банѥ конь Лисичихь рав нии оуꙁ Рьть оу врьхь Копорит ске планине, ѡт врьха планине по дѣлоу до поути от поути оу Барань; и Барань ꙁаселиѥ сь всѣми мегꙗми. А се мегѥ Дьбрьхавѣ: ѡт Ибра оу Прїбои, оуꙁ дѣль оу Вар дища, ѡт Вар дищь оу Рав нї|[14b]ща, и ѡт Рав нищь оу Велиї рьть, ѡт Р та оу Градьч ць. А се мегѥ Сел чаници: ѡт Ибра оу Оуꙁриничоу, конь Оуꙁриниче оу Соухоу по дѣлоу оу Коуѥ ноу, ис Коуѥ не оуꙁ дѣль ѡбрьхь Бор чании, како се камы валии сѣмо и ѡнамо оу Бориков ць, ѡт Бориков ца под планиноу оуꙁ дѣль, оу Дьбрьхавоу, како |[15a]Дьбрьхава оупада оу Ибрь, и оуꙁ дѣль оу Чрьноглавлю главоу, оу Галичь оу Лысьць, оу Брѣꙁовоу главоу, оу Шкимово катоунище, надь Коꙁнице оу планиноу, ѡт тоуд оуꙁь Ибрь до Котьл ца, ѡт тоуд оуꙁ рьть и на дѣль, ѡт дѣла оу кр(ь)сть, коѥга реч(е) г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь крал(ь) Добрѣю и Моутиводѣ поставити. |[15b]А Рогоꙁ но в се сь Роудинами и сь Чрьм нѣмь сопотьскымь ꙁабѣломь, ѥре ꙁа Чрьмьнь даа крал(ѥ)в(ьство) ми цр(ь)кви сопотьскои Камычницоу на Сѣницахь: оу ѥдиныи борь, ѡт бора ниꙁь Соухоу Каменицоу, и нис Каменицꙋ оу Ибрь, и ѡт тоуд ниꙁь Ибр оу Бродь дреж нич скии, а ѡт Брода оу ладиꙗныи |[16a]дѣль, оу Модрьчоу гроблю, ѡт Модрьче гроблѥ оу потокь, оу Быстрицоу ꙁа Слав ковоу коущоу; ѡт тоуд оуꙁ рѣкоу Быстрицоу оу Бьдиѥве доле, оу плочоу и како Ракитовица под Градище оу Быстрицоу оупад⟨а⟩, ѡт тоуд оу Растѣл ницоу, ѡт Растѣл нице оу Саш коу рѣкоу, и ѡт рѣке како гред⟨е⟩ дѣль |[16b]выше Старыхь роупь, ниꙁ дѣль прѣꙁь Лаб ски поуть оу Стоуб ль, и ѡт Стоубла оу Мачоужина селища стараа под Деилове теге и под Главатове, оу кр(ь)сть оу Главатовь, и ѡт кр(ь)ста оу Ѻрꙗхово, оу Страшноу стѣноу, ѡт стѣне по дѣлоу оу Липовицоу, ѡт тоуд оу Чрьношоу, ѡт Чрьноше по дѣлоу конь Клоу|[17a]п не лоуке, и ѡт лоуке оу Сит ницоу, оу Д митриѥвоу цр(ь)квь и ѡт цр(ь)кве под град оу тьжде ам боуль. И цр(ь)квь С(ве)т(а)го Д митриꙗ под Ꙁвечаниѥмь с млиномь и с нивомь и с врьтомь. И оу Сит ници оулиꙗриѥ на Присоиници, Брислав сь братиѡмь и ꙁ дѣтию и сь своим си мѣстомь. Село Михаличино, |[17b]село Главотино, село Стрѣл ць, а мегѥ моу: ѡт млин нога поути оу мраморь и оу глогь, ѡт глога оуꙁ дѣль междоу Стрѣл ць и междоу Свибов ць кон Гоубав ча потока оу камы и оу потокь ниже Моуꙁакиѥвѣхь коущь, оу ѡноу странoу оу стоуден ць, оуꙁ дѣль междоу Чиготово и междоу Ды|[18a]бриѥв щицоу, ѡт Врьбов ца и ѡт Дьбриѥв щице по дѣлоу сь ѡне стране прѣꙁ Кикреж кии потокь оу Главоу, ѡт Главе ниже

Ранковѣхь коукищь оу цр(ь)квище, ѡт цр(ь)квища како дѣль греде междоу Полꙗн'це и междоу Рюища, оу Д'митровоу цр(ь)квь и оу Вльчию полꙗноу оу Льнищ'ныи потокь гдѣ |[18b]спада оу Микоул'щицоу; ѡт тоуд прѣкимь поутемь над Д'митрове коуще на Коудринно цѣстомь, над Градище броусничьско, ѡт Градища право по дѣлоу чичавич'скомоу како се камы валии сѣмо и ѡнамо, и оу Каменыи рьть, сь р'та низ дѣль на лазе Мрѣжаркве, ѡт тоуд на Главицоу, |[19a]ѡт Главице на стараа селища храст'нич'скаа, гдѣ се потока стаѥта, ѡт тоуд пакы на дроугоу Главицоу, ѡт Главице ниже Братомирихь лазь г'дѣ спада Присоиннич'скии потокь оу Си'тницоу, ѡт тоуд право оуӡь Сит'ницоу, оу Стрѣльч'кии бродь, ѡт брода оу Бароу прилоужькоу. Село Племетино |[19b]а мегѥ моу: како бара гред⟨е⟩ ѡт Прѣсѣке оу Прищевьскии поуть междоу Племетино и междоу Прилоужиѥ, а ѡт Ꙗсеновика оу Маалоу лок'воу, ѡт лок'ве оу потокь на станища крал(ю)вѣхь свиньь. И оулиꙗрие оу лоуговѣхь: Ѡбрадь ӡ дѣтию, Никола ӡ дѣтию, Боꙗнь и ӡ дѣтию, Доброславь и ӡ дѣтию. А мегѥ имь: селоу |[20a] Ӡоран'ци и своими мегꙗми, ѡт тоудоу на Дльгыи лоугь и оу Широкыи лоугь, и оу поуть оу Лок'воу и оу Вели трьнь. И оу Хвост'нѣ село Гоум'нища, а мегѥ моу: ѡт Плоужиньь ѡт Кроушьке боꙗтиѥ низ потокь оу Коун'дѣгь, ѡт Коун'дѣгꙗ оус Каменыи рьть, и по дѣлоу поутемь, до поути кречет'скога ка|[20b]ко поуть спада на Доупетине лазе и нис поуть ниже Дидловѣхь коущь оу потокь сь сиѥ стране Книне на Тип'чаноу лоукоу, и ѡт лоуке сь сиѥ стране Книне надь стоуден'ць Калоꙗнь и ѡт стоуден'ца на ѡноу страноу надь Ковачеве лазе по дѣлоу оуӡ' Мратинь потокь и оу дѣль |[21a]кои гред⟨е⟩ ѡт Плоужиннь противоу Геѡр'гиѥвоу виноградоу, оу тоужде Кроуш'коу боꙗтию. Село Кострьць и с теговищи кралѥвы и сь ратаи и сь оулиꙗрѥмь. Село Рѣдобраади надь роудники, что ѥ коуплѥно ѡт роуднїкь, и сь своими мегꙗми. Село Банѥ, а мегѥ моу: ѡт Соухогрьла оу Лю|[21b]б'шиноу лоукоу оу Ракитоу оу Вѣн'ць оу Велию роудиноу, оу врата Градищоу и поутемь оу Глож'кь оу Хоудачь низь Прьвошь оу Прапрат'ны доль, ѡт роудникь на стоуденць оу Дрьж'ковь лазь, оу Ѡблоу мегю, и по дѣлоу како се камы ваалии кь банꙗмь и кь роуд'никомь, ѡт Лел'чина |[22a]оу Дрѣновиникь, ѡт Дрѣновика низ' доль, оу поуть прѣмо Клечиглавѣ поутемь оу бродь. И цр(ь)к(ь)вь С(ве)тыѥ Б(огороди)це на соухогрьл'скои ӡемли. Село оу Коуꙗв'чи Ѡсоꙗни, а мегѥ моу ѡт Шалинов'цьь оу бродь, ѡ сию страноу Придав'ка, и конь Придав'ка оуӡ дѣль Храноѥвѣхь лазь, ѡт Бѣло|[22b]га полꙗ и ѡт Вериѥѥ в'се оуӡ доль до Прѣке цѣсте коучевьске, конь раӡдолиꙗ ѡт Тоучепьь и конь раӡдолиꙗ на соумег'ницоу, ѡт соумегнице оу Лок'вь, ѡт Лок'ве оу прѣкии поуть кои гред⟨е⟩ оу Ѡсоꙗни оус поуть оу Прѣпрань оуӡ дѣль кь воѥводинѣмь коущамь, кь полꙗнамь, ѡт полꙗнь оу доуб'. |[23a]А Лов'чоу потокоу мегꙗ ѡт Тоучепьь, ѡт доуба под воѥводине коуще прѣӡь потокь оу Пѣс'чаноу главоу и низь дѣль оу воѥводинь кот'ць, ѡт кот'ца, низ дѣль мегю Лов'чь потокь и мегю Лесков'ць како спадаа дѣль оу доуб' над полꙗноу кь Лѣсков'цоу, ѡт доуба низ срѣд'нии дѣль, ѡт дѣла прѣӡ' |[23b]Теговища оу потокь кои гред⟨е⟩ междоу Стефаниѥ стльпе оу Лов'чь поток', и оус потокь ꙋз Лов'чь, ѡт потока ѡт Коша ѡб лѣвоу страноу стоуден'ца, оу лок'вь надь стоуденц', ѡт лок'ве право прѣӡь ниве оу Главичице прѣӡь Драгинине лаӡе оу поуть и поутемь все оуӡ дѣль. |[24a]ѡт дѣла прѣкимь поутемь оу Иваню цр(ь)квь, и ѡт цр(ь)кве до Ласова кр(ь)ста, поутемь како гред⟨е⟩ кь Шалинов'цоу И оу Расѣ село Дѣжево, село Соути, село Бѣково. А се имь мегѥ: ѡт Мыш'чиѥь, ѡт рѣке оу брѣгь, ѡт брѣга оуӡ рьть оу стѣноу, ѡт стѣне по дѣлоу оу Велию главоу, ѡт главе по дѣлоу |[24b]кь Богданов'цоу, ѡт тоуд ниже Николине цр(ь)кве оу Сп(а)совоу цр(ь)квь, ѡт цр(ь)кве низь р'ть оу

рѣкоу, прѣӡ' рѣкоу оу Лѣш'ничкии потокь, и оус потокь ѡт потока оуӡ' рьть, и выше Оутѣшина селища оу р'ть оу Грьдинно брьдо, ѡт брьда оу Сагꙗв'чь поуть, под Коуриꙗчоу, и ѡт поути оу Главоучь, и ѡт Главоуча низ' |[25a]р'ть срѣд Гвоӡда оу Велию боуквоу а ѡколо ѥ гомыла, ѡт тоуд оу Велию главоу, и ѡт главе оу Голоубовиѥ' потокь, ѡт тоуд оус поток' оу стѣноу, ѡт стѣне низ р'ть како се камы валии к' Себѣмилю, и право оу Свин'щицоу, и низь Свин'щицоу до Млиница, ѡт Млиница прѣко оу С'мрѣковицоу, ѡт С'мрѣковице |[25b]долоу оу Кале, прѣс потокь на воӡ'никь и воӡ'никомь оу стѣноу конь брьда оу Краиню, ѡт тоуд прѣко оу Бѣлоглавь, ѡт тоуд оуӡ' Враскониньь потокь, ѡт потока оу Ꙗсиковыи р'ть конь барь, ѡт тоуд на Кр(ь)сте на дол'нѣ, оу Коуриꙗчоу по дѣлоу како ѥ ѡт прѣжде мегꙗ конь дѣла оу Боучиѥ оу Гор'нѣ чело |[26a]Милетина дола оу Врат'ца ѡсоуд'нꙗа, и паки оу дроуга Врат'ца, и ѡт тоуд надь Коупоусовь доль поутемь и выше ѡсьт'не ниве оу Дѣд'ць, ѡт Дѣд'ца оу рьть, и оу брьдо выше Братораꙗ лаӡа и оу Страшив'чькии потокь оу Дол'нѥ чело, ѡт Страшив'ца оу слатиноу, ѡт слатине оу р'ть и оу гомылоу |[26b]конь р'та, и низ' рьть мимо Бл(а)жоуѥве коуще кон' дѣла и низь Влачегь оу потокь, и оус потокь оу Грабович'кии потокь, и конь потока оу Медвѣгю главоу, ѡт главе нис' потокь, и ѡт потока оу стоуден'ць, ѡт тоуд оу Стефаниѥ бр'до оу Главицоу под Плано брьдо, ѡт тоуд оу Сѣн'ныи потокь, и нис' потокь оу |[27a]рѣкоу оу П'ноуќю. Село оу Расѣ Тоушимлꙗ, и оу Ӡетѣ Храстиѥ, ѡбрѣтохь ӡаписано ѡ(ть)цемь ми и м(а)т(е)рию и сь моимь х'тѣникмь Ирици, ꙗко да им' се не оуӡ'моу раӡвѣ невѣре; да крал(ю)вьствоу ми иӡневѣрише се. Ӡато оуӡьмь ихь и ӡапис(а)хь цр(ь)кви С(ве)т(а)го Стефана. А мегѥ Тоушимли: ѡт Дѣже|[27b]ва оу Коуриꙗчоу по дѣлоу на Ров'це оу Калогѥровь лаӡь, над Боучиѥ поутемь оу Врат'ца посрѣд Жьбранꙗ лаӡа оу Ѡсьт'ноу нів8, и по дѣлоу на Дѣд'ць како се камы валии оу Пожеженоу град, оу Милославлѥ коукище, оу дрѣн' оуӡ' рьть на Бѣло полѥ, како камы гред⟨е⟩ сѣмо оу лок'вь, оу поуть кои гред⟨е⟩ |[28a] ѡт Прьпорь оуӡь Враскonь, оу Ꙗсиковицоу на кр(ь)сте. И цр(ь)квь С(ве)т(а)го Д'митриꙗ оу Бѣковѣ и сь селы. Село Бѣково, село Полььӡь(sic), село Хропалица. А се им' мегѣ: с Коуриꙗче низь Грьдинь брѣгь и оу Дол'нѥ чело Оутѣшина селища, оу поуть прѣкии, оу потокь како пристаѥ оу рѣкоу оу Пноуќю, на ѡ|[28b]ноу страноу оу Оурьвь како се ниве стаю оу Лоупежицоу, по дѣлоу над Николиноу цр(ь)квь, цѣстомь оу Петрьчь и оу рьть по сеи странѣ Трьнова, оу Блиӡн'ць како се камы валии сѣмо и ѡнамо, оу поток' низь Лѣсковиникь како пристаѥ оу Пноуќю, и ѡт тоуд оус потокь оуӡ Волоучи доль оу Бѣлоглав'ць оу |[29a]Хвал'чоу главоу ӡа бьдьнь, и како се ниве стаю ӡа ѡрꙗхь низь дѣль, оу Драгорагь потокь, и нис' потокь оу рѣкоу, и прѣӡ' рѣкоу конь дворища оу Горнѥ чело по Тѣменеви, оу Мач'ков'ць и оус потокь мач'ковьч'кии до цѣсте оу Долнѥ чело Тр'новаго дола до потока оу Главоучь, оу Сагꙗв'чь |[29b]поуть, оу рьть оу Коуриꙗчь. И ӡаселиѥ Срьбанꙗ и Врановина и Драгорагь потокь. И ӡаселиѥ на Далѥтинѣ ждрѣби ӡемлѥ. Село Драмики чьто ѥ Харачоугь дрьжаль и сь своими мегꙗми. И Иваньӡ дѣтию и сь селомь си на коѥмь сѣдии. Село Павлѥ, а мегѥ моу: ѡт Бѣлога потока оуӡь Людскоу оу |[30a] вѣѥ'ноу кроуш'коу и оу стоуден'ць оу Славиникь, и оу стѣноу, ѡт стѣне по дѣлоу над Павлѥ, оу Бѣлыи потокь, и како Бѣлыи потокь оупад⟨а⟩ оу Люд'скоу. И оулиꙗриѥ оу Люд'скои и сь своими си мѣсты. И ковачиѥ на Корыѥꙗхь и сь своимь селомь. И под Ѥлечемь село Гошево, а мегѥ моу: оу стоу|[30b]ден'ць оу Драгочаи, ѡт тоуд оу срѣдню прѣсед'ль и оу лок'воу, и низ рьть оу рѣкоу оу Ӡноушоу, ѡт рѣке оу Расохатыи камы, и оу рьт'кь оу Ѡстрыи, ѡт р'т'ка право оу камы оу странѣ, и оу стѣноу оу П'челиню, ѡт стѣне право оу Драгорагь потокь, и оус потокь поутемь Стрьменич'кимь оу

кроуш|[31a]коу, ѡт кроуш'ке право оу Г'ниилоу, и ѡт Гниле поутемь по дѣлоу оу Доуб'кь, ѡт тоуд низ Срѣдниꙗ рьть гдѣ се потоци стаю, и ѡт тоуд оу Лок'вь, ѡт Лок'ве оу слатиноу, и ѡт слатине право оу потокь, и оус потокь и пакь оу стоуденц' Драгоуаи. И на Ѥльш'цахь село Ѥлики, а мегѥ моу: оус' стан'кь ниже Илиине |[31b]цр(ь)кве, ѡт тоуд оуꙁ рьть оу цѣстоу и оу стоуден'ць оу Доꙁывало, и оу Врановикѥ оу Скакав'ць, и стрьмо оу рѣкоу, и ниꙁ' рѣкоу оу тьжде стан'кь оу Илиине цр(ь)кве. И на Ѥльш'цахь на Драꙁѣ ꙁьд'ци и сь своимь си селомь. И оу Боудимли село Горажде, а мегꙗ моу ѡт стан'ка рѣкоу оу Град'ць, ѡт Град'ца право |[32a]поутемь конь Гоубав'ча потока оу Прѣкопь, ѡт тоуд по дѣлоу конь дола оу Трьникѥ, ѡт тоуд по дѣлоу оу кроуш'коу, ѡт тоуд по дѣлоу оу врьбоу и оу стоуден'ць, ѡт тоуд оу Сп(а)сово доубикѥ, ѡт тоуд на погорь оу стан'кь потокоу и оу вр'боу, и ѡт тоуд прѣꙁь брьдо оу Бьꙁовикь, и ниꙁь Бьꙁовикь оу Николиноу цр(ь)кв', |[32b]и ѡт цр(ь)кве оуꙁ рѣкоу оу Врачево доубикѥ, и ѡт тоуд оу Тыков'скии дѣль, и оуꙁ' дѣль оу брѣꙁикѥ, и по дѣлоу оу грохоть ѡбрьхь Боуковика, и ѡб ѡноу страноу Боуковика ꙁа Чемер'ноу полꙗноу, оу Хрелиноу полꙗноу на погор' оу Срѣднѥ брьдо и оу Враникѥ, оу Ꙁвеч'коу конь Голога брьда, оу лок'в' |[33a]ниꙁь дѣль, и оу тьжде Стан'кь рѣкоу под Град'ць. И ꙁа села коꙗ соу вь д(оу)хов'нои ѡбласти кп(и)с(коу)па боудимльскога дах' моу Гьц'ко и Пивоу да си бир' вере а кроуге да си оуꙁима по своѥи ѡбласти си, како си ѥ и оуꙁималь, а инога доходка ни глобе нища да не оуꙁима. И оу Плавѣ село Кроуше|[33b]во и с трьгомь, а мегѥ моу: оу Вльковь потокь, ѡт тоуд оу Виситорь, ѡт тоуд по дѣлоу междоу Шир'ницоу, и ѡт тоуд по дѣлоу над борь оу Кр(ь)сте и ѡт Кр(ь)стьь по дѣлоу оу Рьжаноу, како пристаѥ Рьжана оу Проудьщицоу и оус Проудьщицоу оу Оумоврѣнь потокь посрѣд Пол'ца ꙁа стогь оу полꙗноу. |[34a]Село Гоусино и с планинами. А мегѥ моу: ѡт Пещи оу Лиитоу стѣноу, оу Камене строуге, оу Ꙗворовыи доль, оу Прѣд⟨ѣ⟩л'ць, оу брѣсть ниꙁ' Вол'скоу, оу Бѣлыи потокь, посрѣд⟨ь⟩ Годилѥ, выше Бабине боукве оу Драгомань лаꙁь, конь Дльгиихь лоукьь ниꙁь Врьмошь конь Бабина лоуга, и ни|[34b]ꙁ' рѣкоу конь Кривачьь оу Трьнов'щицоу, и конь Прѣров'ниць оу Ѡсрѣд'кь оу Моучила, конь Стрьмоглав'нииць и конь Попове лоуке, оу врьбоу оу Трифонь кр(ь)сть. И рыбарьь .ДІ. коуще и с ловищем', како ѥ быль ꙁабѣль крал(ѥ)в(ь)ства ми, и инь ник'то да не ловии тоу раꙁвѣ цр(ь)кве. Кто ли се ѡбрѣте |[35a]посилиѥмь лове да платии цр(ь)кви .ВІ. воловь. И сии рыбариѥ и сь своими си мѣсты како соу были и оу крал(ѥ)в(ь)ст(воу) ми. И оу Ꙁетѣ село Х'мел'ница и Рюища. А се има мегѥ: ѡт Цѣм'ве гдѣ се ꙁове оу оутрьжь на врьхь, и оу Рагѥвоу гомылоу, ѡбр'хь Чемер'на, ѡт тоуд оу вр'хь Боуковика, ѡт тоуда |[35b]оу врьхь Ꙗгод'на, оу Дрѣнь, оу Кошоукю лок'воу, ѡт тоуд право оу Пещь свѣт'лоу, ѡт Пещи по врьхь брьда оу Прапрать, оу стоуден'ць, ѡт тоуд поутемь оу Вранию стѣноу, ѡт стѣне оу плочоу оу стоуден'ць оу роупоу на испыт'не, оу Шоуплю стѣноу оу оулицоу, конь Прапрат'не лоуке, врьхь Боуко|[36a]вика оу стоуден'ць оу староу, оу роупоу оу х'мода оу Жоупаню стѣноу, оуꙁ врьхь оу стоуден'ць Пьсии, ѡт Шоуплѥ стѣне по врьхь Великꙗ брьда, на Ѡблоу главоу, ѡт Ѡбле главе оу Чр'ныи кр'шь, ѡноугѥ Крилогоща, оу стражище оу Чр'лѥноу стѣноу, ѡт Чрьлѣне стѣне ꙁа Граб'ць и ѡт |[36b]Граб'ца оу Липовоу оулиицоу, ѡт тоуд на врьхь Роудине, гдѣ оубише Люб'ца, на гомылоу на врьхь Липицоу, и ниꙁь Липице посрѣд Бѣл'моужева лаꙁа, и ѡт тоуд на врьхь Бьч'варевине, и на врьхь Люб'кове гомыле, и ѡт Люб'кове гомыле по врьхоу оу Лан'виньска коукища оу Глоубокии доль и оу Ма|[37a]лоу гомылоу, и оу конь стѣне на Боутолю, оу бродь оу Цѣм'воу. Сел'ца. Села: Диноше, Храстиѥ оу Подлоужии, Годилѥ, Жаборово, Гостилѥ и дроуго Гостилѥ. А се имь вьсѣмь мегѥ.

Мегѥ Подлоужию: ѡт Цѣм'ве на оулаꙁѣ камы оукопань, прѣмо томоу оу гомылоу, ѡт те оу дроугоу |[37b]гомылоу, на коѥи се ꙁове Оуб(о)гаа драча, и ѡт драче право на камы оукопаныи, а ѡт камене право на трии гомыле а на третиѥи камы оукопань, и ѡт тоуд на камы оукопаныи прѣмо Горици, и ѡт того на камы прѣмо Гор'нѥи лок'вѣ, и ѡт того на камы како гред⟨е⟩ поуть и ѡт С(ве)тыю |[38a]Врачоу прѣс поуть, ниже оу камы оукопань, и ѡт того прошдше шоумоу и при коущахь свинарѥв'скиихь оу камы оукопань, и ѡт того скроꙁѣ коуще свинарѥв'ске на камы оукопань при кроуш'цѣ, и ѡт того на Трии плоче право на Мр'твицоу рѣкоу оу Мрьтвьчь камы, и ѡт того |[38b]право скроꙁ лоугь, гдѣ Мрьтвица оупада оу Блато при каменѣ. А се мегѥ Диноши: ѡт Цѣм'ве выше Трехь гроудь оу бродь, и ѡт тоуд оу коутластии камы, ѡт того право оу ѡблыи камы оукопань, и ѡт того право оу третии ѡблыи камы оукопань, ѡт того оу гомылоу ниже Врь|[39a]ꙁинине гомыле, и ѡт гомыле, право на р'ть како се камы валии сѣмо и ѡнамо, междоу Рыб'ніцоу и междоу Диноше. А се мегѥ Ботоуню ꙁабѣлоу: ѡт Говедарѥва брода право цѣстомь велиѡмь оу Ꙁмииноу главицоу, ѡт главице право прѣс полѥ ниже Радовигꙗ оу Просѣченоу стѣноу. |[39b]А се мегѥ Храстию и сь в'сомь планиномь ѡт Рыб'ніце оу Грагѥноу главоу, и оу Хльм'ць, оу Оугьр'скоу гомылоу, оу Роупоу и оу Дрѣнь, оу М'гѥль, и оу Ѡсвекю пещь по стѣнѣ, и ꙁа Прѣслопомь по главицамь, оу Лѣсковыи дол'ць, и како вода скаче оу пещь, и оу Шоуплю главоу, оу Расохат'ць ниже |[40a]Грабовице оу главоу, оу Радов'ць, по дѣлоу оу Гвоꙁдьць, оу Хльм'ць выше Ѡрꙗхова оу борь, оу врьхь Великꙗ хльма оу Ꙁавалоу. А се планина Динош'каа: Кол'щица и Рикав'ць. А мегѥ имь: Скробот'ница, ѡт Скробот'нице оуꙁ дѣль междоу Широкарь и междоу Рикав'ць. А жрносѣкь ка|[40b]ко ѥ быль при Владиславѣ такоꙁи да боуде и в'сегда. Село на Саавѣ Брѣстиѥ и с ловищемь и сь лов'цы, и сь своими старыими мегꙗми. А се планине: планина над Сасы трѣбьч'киими п'страа боук'ва, и сь вьсѥми ѥѥ мегꙗми. Планина Ѥребинѥ и ѡкранци ѥѥ. А мегꙗ ѥи оу камыч'кь над' |[41a]Колѣп'чоу под Беринѥ оу дворища крал(ѥ)ва, ѡт двориць оу Книноу, ѡт К'нине оу Мощаницоу оу врьхь Коурила, и оу Срѣд'ню гороу, оу Пьстрьць прѣко Ꙁле стране по дѣлоу конь Коприв'нога дола, ѡт Соухе планине како се камы валии. Планина Баба и Гоꙁьбаба и Витицрѣвь и Ѥлѣньѥь и Ча|[41b]хорь и Драгоило. А мегѥ имь: оу Бѣлоу водицоу, ѡт водице оу кр(ь)сть, ѡт кр(ь)ста нись потокь оу рѣкоу, и ниꙁ' рѣкоу ꙁа Гоꙁьбабоу, оуꙁ рѣкоу на Бал'вань, ѡт Бал'вана оус' потокь на Модрыи камы, ис' камене право оу Комар'щицоу и нись Комар'щицоу гдѣ пристаѥ оу Витицрѣв'скыи потокь, ѡт |[42a]тоуд оу стражища и оу Сал'че гладе, и над Великоу како планина с'ходии оу гвоꙁдь, ꙁа Драгоила оу стѣноу, ѡт Шекоуларь оу стоуден'ц', оу Модрьчь дѣль како спад⟨а⟩ оу Быстрицоу, и ниꙁь Быстрицоу, и г'дѣ оупад⟨а⟩ Коудреш'кии потокь ꙁа Невечерань, оу стоуден'ць оу Коудрешь, оу Ѡблыи |[42b]дѣль. А се мегѥ кроушев'ске ѡт междь градьч'скиихь, оу междоу Ал'тиномь и междоу Плавомь планинамь: оу Стрѣ кав'ць оу С(ве)тогор'скоу мегю, оу Сѣченоу стѣноу на бродь, оу Доброу водицоу оу Хотишь, оу Долнѥ чело Рьжане оу Врьтѣноую стѣноу, под Чисте стране, ѡт тоуд на врьхь пещи. А се |[43a]мегѥ Чрьнымь горамь: междоу Плавомь и Боудимломь, конь Коꙁиѥга хрьб'та оу лок'воу, ѡт тоуд право оу Велиѥ бр'до, и оу Велии право оуꙁ брьдо, мегю Бен'чоу сь Градьч'комь мегомь, ѡт тоуд право оу Велиѥ бр'до, и оу Велии камы, и на погорь по дѣлоу скроꙁѣ гвоꙁдь и спад⟨а⟩юкѥ ꙁ дѣла прѣмо Лоуковымь потокомь, а ѡт Ꙁле рѣке |[43b]коудѣ се ни ѡрѥ ни копа оус потокь, и прѣс поток' оу поуть како спад⟨а⟩ с Липовице и право оуꙁ' брьдо на врьхь оу локвоу, и ниꙁ борѥ оу Радошевь камы; а ѡд Врьмоше коудѣ се ни ѡрѥ ни косии тоꙁи в'се планина. Село Воитѣшина попа Церов'ца, сь цр(ь)квию и сь

своими мегꙗми. Село оу |44aПодримии попа Брат'ка и сь своими моу мегꙗми. Село оу Иброу попа Срьгꙗ. Трѣскавв'ць и сь своими мегꙗми. Село Уиготово Доброслава Грьбице и сь своими мегꙗми ѥгова половина. Село Морꙗни, братиѥ диꙗкона Б(о)гоꙗ и с(ы)на моу Прибыла, сь людми и сь своими |44bмегꙗми, како ѥсоу др'жали оу м(а)т(е)ре крал(ѥв)с(тва) ми такози да си ѥ дрьже и оу цр(ь)кве сиѥ. И села коꙗ даа крал(ѥв)с(тво) ми: Воитѣхоу Болктиино, Боудою Дол'нꙗ Быстрица, Жаажоу Кривотоулꙗ, Радомироу Юл'шевикь, и Влахоу Пьклꙗни, догдѣ соу вѣр'ни цр(ь)кви и крал(ѥв)с(твоу) ми, и по м'нѣ г(о)с(по)дьствоу|45aющоумоу, и догдѣ се не ѡбрѣтоу татиѥ цр(ь)ков'нии, да соу имь и ихь дѣти по нихь оу бащиноу в'сегда. Такожде и Доброславоу Стѣп'ковикю дахь село оу Расѣ стран Бѣкова, гдѣ си ѥ и прѣгѣ дрьжаль, и догдѣ ѥ вѣр'нь цр(ь)кви да си ѥ имаа и дѣт'ца ѥгова. А се законь люд⟨е⟩мь цр(ь)ко|45bв'ным: кто соу мѣроп'си, да ѡрю ѡзиме ралиѥ трии м'ти, а ꙗре д'вѣ м'ти, а просоу трии м'ти. А сокал'ниикь ѡзиме ралиѥ двѣ м'ти а ꙗре м'ть, а просоу д'вѣ м'ти. А виноград всакь да копаа: и попь и диꙗкь, и ѡтрокь, и всации маисториѥ ꙗко и прочии работ'ници; к'то |46aли га не оускопаа до Вьскр(ь)с(е)ниꙗ да моу се воль оупаде. А сѣно да косе ꙗко мѣроп'си, и сокал'ници и маисториѥ в'си ѥд'нако, и на накосицоу всакь да излѣзе к'то може косоу дрьжати за ѥд'нь д(ь)нь, развѣ попа. Такожде и на сплащениѥ за ѥд'нь д(ь)нь, и на з'дѣвениѥ. Ако ли боуде на |46bдалечь, да по ѥд'нь ѡт коуще; и за .Г. д(ь)ни да покосе и с'пласте и здегю. З'гона да нѣ. Бѣд'боу да ѡрю ѥсени ѥд'ноу, а бѣд'бе на плоугь мьть. И ч'то ѡрю да влаче и возе, а да не врьхоу. А наср'пице всакь да ж'нѥ трии д(ь)ни. И како вси косе сѣно, такожде да и гради граде. Сѣно да се не оузи|47aмаа люд⟨е⟩м оу монастырь, развѣ ако приде г(о)с(по)дарь и попитаа монастырю сѣно, този да се оуз'ме. Работа мѣроп'хоу лихо сокал'никь, житотрѣбѥниѥ, оу маꙗюп'ници стоꙗниѥ, слаадь на годище десеть цьѥ, трии лак'ти дльга, а комоль широка, по шестарю; х'мелꙗ мѣроп'хь |47bна годище да даѥ и ѡглави да даю, а ине работе в'се ѥднако, развѣ Зете и Плава ѥре соу далеч(ь). А ине метохиѥ в'се редомь да дрьже нед⟨е⟩линоу, сладь Стефаню д(ь)неви коꙗ метохиꙗ чинии, тази да га и донесе и ѡточии, и всакь да донесе трьѥ кьбле п'шенице. Сокал'никь кьда сь игоу|48aменомь или с калогѥромь камо гред⟨е⟩ на цр(ь)кв'ны посьль, да се цр(ь)кв'нымь хрании, а кьди самь гред⟨е⟩ своѥ браш'но да носии. И ако по грѣхоу погории монастырь, и сокал'ници да дѣлаю. И кои неимаю с(ы)на или брата или работ'ника ѥдинаци, д'ваа да се стищета ако и разноу работоу |48bи землю имаата, нь на ине работе, а ѡраниѥ и виноград раз'но; такожде и сокал'ници и кои любо маисториѥ. Срьбинь да се не жении оу Власѣхь. Ако ли се ѡжении оу невѣсть игоум'новоу, да се ѡграбии и свеже и ѡнь Влахь ѡт кога се боуде жениль, и да се вратии без' волѥ |49aѡпеть на ѡчино мѣсто, а кои боуд⟨оу⟩ старин'ници и не вьз'могоу се повраатити, ни ѥд'нь да нѣ воиникь, нь вси ѥклатори. Кь цр(ь)ков'номоу добыткоу ничии добыт'кь да се не приставлꙗ, ни оу ѡв'це ни оу краве, ни оу кобыле, ни оу конѥ, ни оу свинѥ, ни на поли ни оу гради. Ако ли се ч'то |49bѡбрѣте да се оуз'ме цр(ь)к'ви, а к'то боуде приставлꙗль да се накаже. Игоумень цр(ь)ковнога чловѣка м(и)л(о)стьникоу цр(ь)ков'номоу да не ѡтдаѥ силомь, нь аще к'то ѡб'нищаа, да га цр(ь)к(в)ы направлꙗ, или да си своѡмь воломь пристане к' нѣкомоу и работа до гдѣ моу ѥ хотѣниѥ, и пак' |50aда походии на своѥ мѣсто. А сокал'ничики кои се предаю, до г'дѣ ꙗзде на ѡброчныхь конихь, да им се конь не даѥ на вьхь, нь кьди на женитвоу поиде, ако боуде дос(то)инь, игоумень з'говоривь се сь братиꙗми да моу даде конь. Сокал'нници да помагаю шити цр(ь)кве и трапезе и |50bи крал(ѥ)вѣхь полать. Млинариѥ кои своѥ млине имаю, да сѣкоу ж'рьв'нѥ и направлꙗю млине цр(ь)к(о)вне.

Калогѥрь да не излага ни ѡт коѥ работе своѥга брата или с(ы)на, или кого ѡт рода нь оу кои ихь ѥ работѣ ѡставиль, тоу да работаю. Землꙗ цр(ь)ков'на ни оу вьхь ни оу под⟨о⟩рание |51aни оу сѣдениѥ, никомоу да се не даѥ. Ѿтьтеса оу всои ѡбласти цр(ь)ков'нои да нѣ. И ако нѣ ратаии, да мѣроп'си редомь цр(ь)к(о)в'ними вол'ми ѡрю. Оу коѥмь любо селѣ кои любо маисторь, ако име имати м'ного с(ы)новь, ѥдинь ѡт нихь на ѡ(ть)чине мѣстѣ да ѡстаѥ, а инии |51bда соу работ'ници. С(ы)нове попови колици к'нигоу изьоуче вси ѥд'ноу землю ѡ(ть)чиноу да дрьже; а кои не наоучии ако моу ѡ(ть)ць поповиѥ' а ѡнь да боуде сокал'никь; ако ли моу ѥ ѡ(ть)ць мѣроп'шиѥ или сокал'ничиѥ, а ѡнь да боуде ч'то моу и дѣдь быль. Кьди крал(ь) доходии оу мо|52aнастырь или оу метохию ч'то моу ѥ х'тѣниѥ, а к'ди ар'хиѥп(и)с(коу)пь, да даю цр(ь)квы хлѣбь и зобь и сѣно, а людѥ месо. Зеѥꙗне и Плавлꙗне что се ѡбрѣтаа рыбе да доносе оу монастырь. Болꙗр'сции кони да се не товаре. Ѩгнѥтина и льн' да им' се не оузимаа. Трьн'ка пета прѣз лѣт(о) |52bразвѣ попа всакомоу да се оузимаа. И аще к'то оукраде ч'то вьноутрь цр(ь)кве до свѣще, воска или тьмиꙗна, да моу се коуща распе. А сирота коꙗ имаа мала с(ы)на, да си дрьжии в'се село дог'дѣ ѥи с(ы)нь подрасте; ако ли не има с(ы)на да си дрьжии селище и врьть и наиболю гла|53aв'ноу нивоу си. А Зеѥꙗне и Плавлꙗне да ѡрю м'ти и бѣд'бе и виноград копаю и сѣно косе ꙗко и монастыр'ске метохиѥ. А ковачиѥ оуроу'нии и дрѣводѣлѥ и шьв'ци и стрьгоуниѥ и седларие и грьн'чариѥ и зьд'ци и златариѥ, вси да ѡрю и косе како и сокал'ници. И в'се своѥ ч'то тежии да |53bсврьшивь и исправивь донесе вь монастырь; аще ли ч'то строуѥ да платии ѡт коуще. А ѡ глобахь: ѡтбои .ИI. динарь, а роука, печать, пот'ка, самосоудь по .Ѕ. динарь, сьл'ба сѣм'чии .В. динарꙗ, послоухоу .В. динарꙗ, и гдѣ годѣ се соудь чини всака глоба цр(ь)кви. Мѣхоскоубина ꙗко и ѡтбои |54aа ѡкрьвавив'ше цр(ь)кви .Г. плат'на а наводьчии .Г. плат'на. А глоба междоусоб'наа краꙗ, како и оу влаш'комь законѣ. Влад⟨а⟩л'ца бив'ше .Ѕ. ѡв'ць, и воица да се врьже вь тьм'ницоу, и да се не поустии прѣжде .Г. м(ѣ)с(е)це. К'то ли га ѥѥ прѣжде поустити да ѥс(ть) проклеть. Сокал'ници да доносе оу годи|54bщи товарь жита и товарь вина ѡт коуд имь реч⟨е⟩ игоумень. Пастырѥмь всѣм, ѡв'чарѥмь, и конюхомь, и ꙗзничарѥм', и кобыларѥмь, да се плакꙗ како и оу Стоуденици. Игоумень оу апоклисиꙗр'ство да не ходить. Воиске, ни град⟨а⟩, ни сокꙗ, ни конꙗ, ни п'са, ни ине никоѥ работе кралѥве |55aда нѣ. Шьв'ць кожоуш'ныхь .I. а скор'нꙗных(ь) .Ѕ. грьн'чарꙗ .В. А се Власи. Катоунь Пиꙗин'ць: Раꙗнь с' братиѥю, Деило з дѣтию, Пар'качь Раꙗновь брать з дѣтию, Храниславь Маѥровикь с' братиѥю, Воих'на Боикь с'братиѥю, Воих'на Добродѣвикь с' братиѥю, Нѣжило з дѣтию, С'мил' |55bСрьдановикь сь братиѥю, Богдань Велеглавь з дѣтию, Продань з дѣтию, Роутошь Десикь з дѣтию, Радь з дѣтию, Болꙗн' з дѣтию, Воисиль з дѣтию, Комань з дѣтию, Гюр'гь с' братиѥю, Велислава з дѣтию, Десиславь з дѣтию, Страхина з дѣтию, Нѣгославь з дѣтию, Миле с' брат(и)ѥю Вла|56aдимирикь сь брат(и)ѥю, Воиславь з дѣтию, Добре с' братомь, Воинь з дѣтию, Станило сь брат(и)ѥю, Скорота з дѣтию, Драге з дѣтию, Бѣлославь з дѣтию, Братосинь з дѣтию, Скориша з дѣтию, Гоуберь сь брат(и)ѥю, Братославь з дѣтию, Лоукарь с' братомь, Инославь з дѣтию, Прѣславь з дѣтию, |56bМар'тинь з дѣтию, Прибо с' брат(и)ѥю, Браико с' братиѥю, Хрьсь с' брат(и)ѥю, Добреш'ко з дѣтию, Воих'на з дѣтию, Градоѥ з дѣтию, Бал'довинь з дѣтию, Болꙗнь з дѣтию, Доброта з дѣтию, Кѵрилова дѣт'ца, Калота с' брат(и)ѥю Поповики, Хране Лоуликь, Боудиславлꙗ дѣт'ца, Мач'кать з дѣтию, |57aБѣлославь з дѣтию ⁘ Катоунь Шишатов'ць: Радомирь, Стань, Драгославь, Богдань с брат(и)ѥю, Влькошь з дѣтию, Храниславь з дѣтию, Срьдань с' брат(и)ѥю, и Нинок, и

Любоквики, Дабиживь с' братомь, Стефань с' братомь, Толиславь с' братомь, Радославь с'
братомь, Гвоꙁди с' бра|[57b]тикю, Балинь ꙁ дѣтию, Моуꙁакь ꙁ дѣтию, Сень с пастор'ки, Нѣга ꙁ
дѣтию, Владь ꙁ дѣтию, Радова дѣт'ца, Радомир' с' братомь, Радота с' братикю, Братешань,
Строило, Балинь с' братомь, Кащевара ꙁ дѣтию, Болило ꙁ дѣтию, Боудиславь ꙁ дѣтию, Богдань
с' братомь, Строило ꙁ дѣ|[58a]тию, Браток ꙁ дѣтию, Драгошь с' братомь, Драгомирь ꙁ дѣтию,
Радота с' брат(и)кю, Радославь ꙁ дѣтию, Боуниславь ꙁ дѣтию, Станок с' братом', Хлапь ꙁ
дѣтию и ꙁетем', Боудиславь ꙁ дѣтию, Дагк сь братомь, Калана ꙁ дѣтию, Михо сь с(ы)новы,
Радославь ꙁлатокось, Богдань с' братомь, Богда|[58b]нь Кон'дре, Братославь ꙁ дѣтию, Бог'доуль с'
братомь, Стоꙗнь сь с(ы)новы, Инослав с' братомь, Строило Велимирикь, Богдань ꙁ дѣтию,
Мира и ꙁ дѣтию, Радь с' братомь и Братѣнь сь с(ы)новы, Братешань с' братомь, Гроув'ша с'
братомь, Д'воре ꙁ дѣтию, Братань с' братомь, Тихань ꙁ дѣтию, |[59a]Гостимирь с' братомь,
Боукорь сь с(ы)новы, Бобе с' братомь, Прьвославь ꙁ дѣтию, Стефань ꙁ дѣтию, Мил'ша с' братомь,
Братина с' братомь, Строиша с' братомь, Балок, Доброславь, Добрешин' с' братомь, Инославь сь
братомь, повелики Добромирь с' братомь, Пелегринь ꙁ дѣтию и Прѣде, |[59b]Боуꙗнь с' братикю,
Стоꙗнь с' братомь, Прѣдиславь с братомь, Микоуль ꙁ дѣтию, Добринь ꙁ дѣтию, Драгꙗ с'
дѣтию, Бѣжань Радиловикь с' братомь, Воинѣгь ꙁ дѣтию, Бракнь ꙁ дѣтию, Станок ꙁ дѣтию,
Хране ꙁ дѣтию, Срам'ко с брат(о)м', Воих'на Ꙁоричикь ꙁ дѣтию, Воиславь ꙁ дѣтию,
|[60a]Выдрарквики, Прибань ꙁ дѣтию, Витань с' брат(и)кю, Воих'на, Раико ꙁ дѣтию, Владь,
Добромирь и Станиславь ꙁ дѣтию, Балинь с' брат(о)мь, Борок ꙁ дѣтию, Воих'на с' брат(и)кю.
Катоунь бльгар'ски: Радомирь Роучица ꙁ дѣтию и сь ꙁетемь, Коста ꙁ дѣтию, Драгань ꙁ дѣтию,
Ш'лѣмань, Боунило |[60b]ꙁ дѣтию, Нѣговань ꙁ дѣтию и ꙁетемь, Хрьсь ꙁ дѣтию и ꙁетемь, Божикь
ꙁ дѣтию, Титѣнь ꙁ дѣтию, Паꙗ ꙁ дѣтию, Бѣлош' ꙁ дѣтию и ꙁетемь, Прибо ꙁ дѣтию и сь
шоуромь, Стань ꙁ дѣтию и ꙁетем', Раꙗ ꙁ дѣтию, Михаиль ꙁ дѣтию, Владь ꙁ дѣтию и с'
пастор'комь, Дехо ꙁ дѣтию и ꙁетемь, Влаꙗ |[61a]ꙁ дѣтию, Воих'на ꙁ дѣтию, Ѡприша ꙁ дѣтию и с
брат(и)кю, Стефань сь шоурꙗми, Миноута ꙁ дѣтию, Балинь и ꙁ дѣтию, Добре ꙁ дѣтию и сь
ꙁетемь, Мане ꙁ дѣтию, Радило поповь ꙁеть ꙁ дѣтию, Прѣде ꙁ дѣтию, Братило ꙁ дѣтию и ꙁетемь,
Литрокось ꙁ дѣтию и ꙁетемь и сь шоурꙗми, Радило и ꙁ дѣ|[61b]тию и ꙁетемь, Болкславь Кожа ꙁ
дѣтию и Смолꙗнь ꙁ дѣтию, Дѣдок сь брат(и)кю, Градок ꙁ дѣтию, Добре сь с(ы)нов'цы, Браико с'
дѣтию, попь Коустодиꙗ сь тьстемь и сь шоурꙗми, Гюр'гь с' брат(и)кю, Драгославь с' братом' си.
Катоунь барѣлкв'скии: Костадинь прѣмикюрь, Богдань Прѣдиловик', |[62a]Моꙗн, Радомирь,
Братосинь с' братомь, Инославь, Хране, Тѣхок с' брат(и)кю, Бѣладинь с' братикю, Гроувш'а сь
с(ы)новы, Нѣгославь и сь с(ы)новы, Раде с' брат(и)кю, Хране, Нѣгоуль, Шолица сь с(ы)номь, Хранок,
Бѣл'моужь, Илиꙗ с' братомь, Влькославь, Стань, Шар'вань ꙁ дѣтию, Любѣн' |[62b]сь с(ы)нов'цы,
Боуниславь, Ꙗиква жена ꙁ дѣтию, Хлапь, Боудиславь, Берок, Ивань, Нѣгославь, Продань,
Братославь Сѣдокикь, Мирославь с' брат(и)кю, Владь, Коуманиць, Боуниславь, Воиславь ꙁ
дѣтию, Брьꙁь, Бѣлославь, Рад'ниикь, Доброславь сь с(ы)новы, Хр'сь сь с(ы)новы, Милославь,
|[63a]Игнать с' брат(и)кю и ꙁ дѣтию, Дабих'на с' брат(и)кю и ꙁ дѣтию, Срам'ко, Радославь, Бориша,
Ꙁорань, Радославь, Добре, Влад' сь брат(и)кю, Болкславь, Нѣгота, Ивань, Боуниша, Десимирь с'
брат(и)кю, Краиславь с' брат(и)кю, Бале с' брат(о)мь, Тол'чинь с' брат(о)м', Нѣгоуль, Радь ꙁ дѣтию,
Радославь и Мрьша. |[63b]Ꙗ се Проилов'ци: Бориславь, Любимирь, Гюр'гь, Драгиꙗ с' брат(и)кю,
Братица, Владь, Влькославь и Владь, Боудислав'лики, Мил'та с' брат(и)кю, Прьвошь. Катоунь

Оур'соулов'ць: Моиша, Хлапь с' брат(о)м', Мил'ша, Стефань с брат(о)мь, Болкславь, Радь с'
брат(о)мь, Радѣнь с' брат(и)кю, Богдань, Стани|[64a]ло с' брат(о)мь, Нѣгославь с' брат(о)мь,
Вышинѣль, Станок, Радославь с' брат(и)кю, Иношь, Коста, Добромирь, Нѣгославь и Станиславь,
Прьвославь с' братомь, Богок, С'молꙗн', Пилѣи, Радоуль с' брат(о)мь, Брьнꙗнь с' брат(о)м', Сте
фань, Воих'на с' брат(о)мь, Шар'вань ꙁ дѣтию, Воих'на, Мирославь, Раико с' бра|[64b]томь, Мар'ко,
Срьдань с' брат(и)ею, Доброславь, Дарославь с брат(о)мь, Братѣнь, Ѡбрадь, Драгосинь, Радь
с(ы)новы, Милѣшь с' брат(и)кю, Ивань ꙁ дѣтию, Роуб'ць ꙁ дѣтию и сь ꙁетемь, Нине ꙁ дѣтию,
Милѣшь с' брат(и)кю, Шиш'ка ꙁ дѣтию, Копиль ꙁ дѣтию, Бѣльгоунь с' брат(о)мь, Ѡстожик ꙁ
дѣтию ⁘ |[65a]Катоунь Бобокв'ц: прѣмикюрь Воисиль, Коста, Хране с' братомь, Болкславь с'
брат(о)мь, Радославь сь брат(о)мь, Радешь, Воих'на, Роун'ко, Гюр'гь ꙁ дѣтию, Миле, Воихна,
Братославь, Богок, Милань, Бог'дань, Доунавь, Люба сь брат(о)мь, Радота, Бог'дань, Братоула,
Храна с' брат(о)мь, Хлапь, Мана, |[65b]Храна, Хран'ча, Продань с' брат(о)мь, Хрьсь, Добромирь с'
брат(о)мь, Бог'дань, Дражок с' брат(о)мь, Станимирь, Краимирь, Калопа брат' моу, Раико
Братановикь, Храниславь Хрьсовикь, Раюль Драгановикь, Радота Доудетикь, Бал'довин' ⁘
Катоунь Смоудирогь: Роудьль ꙁ дѣтию, Болк|[66a]славь и Нѣгоуль, Воих'на, Велимирь, Моиша,
Мил'тѣнь, Граде, Хране, Прибе, Коста, Милославь, Добрьчинь, Любьславь, Драгок, Градило,
Славок, Радовань, Бориславь, Воисиль, Срьдань, Тврьдиславь, Нѣговань, Драгок, Толок, Владе,
Радоуль, Лаꙁарь, Драгославь, Моужьбрат', |[66b]Богдань, Прѣиша, Любок, попь Дмитрь,
Строиславь, Прибиславь, Лѣп'чинь, Добромирь, Стефань, Доброславь, Надих'на, Драгославь,
Братославь, Воинь, Ѡꙁриславь, Хлапь, Милат'ко, Краиша, Милославь, Драже, Шар'бан',
Доубрав'ць, Хранислав', Влчемиль, Дроуже, |[67a]Хрьватинь, Инославь, Радь, Воих'на, Доброславь,
Боредь, Богославь, Прибе, Строило, Дѣдок, Гюрок, Раде, Добровои, Братославь, Мил'тень,
Бар'донꙗ, Дроуже, Радомирь, Богдань, Гоиславь, Радославь и Хрьсь, Воисиль, Добре, Болинь,
Мил'ча, Дабиживь, Нѣгославь, Драж'ко, Ста|[67b]ниславь, Хлапь, Бориславь, Нѣгок, Бѣл'чинь, Раде,
Хлап'ць, Бог'де, Прибок, Велимирь, Бол'ко, Шевель, Тврьде, Ботолꙗнь, Халаапа, Братеинь,
Костадинь, Добромирь, Болкслав', Приб'ць, Воисиль, Станиславь, Никола ⁘ Катоунь Воисильць:
прѣмикюрь Воисиль Гроу|[68a]пьшикь сь с(ы)номь, Десиславь Бькровикь ꙁ дѣтию а с(ы)нь моу
Рад'коула ꙁ дѣтию, с(ы)нь моу Бол'ко ꙁ дѣтию и с(ы)нь моу Добреш'ко ꙁ дѣтию, Бѣлославь
Драг'тикь ꙁ дѣтию, брат' моу Инославь ꙁ дѣтию, Ставерь Крагоуквикь ꙁ дѣтию, брат' моу
Храниславь с' братиѡмь, Милославь |[68b]Лихомиликь ꙁ дѣтию, брат' моу Моужьбрат' ꙁ дѣтию,
брат' моу Нѣгок ꙁ дѣтию, Воих'на Любоквикь ꙁ дѣтию, Лѣп'чинь брат' моу ꙁ дѣтию, Дроуже
Радомирикь и ꙁ дѣтию, брат' моу Воисиль с' брат(о)мь и ꙁ дѣтию, Станимирь Брат'ханик' ꙁ
дѣтию, брат' моу Радославь ꙁ дѣтию, брат' моу |[69a]Доброславь ꙁ дѣтию, Берок Стан'ковикь ꙁ
дѣтию, брат' моу Радомир', Боудило ꙁ дѣтию, Гоиша ꙁ дѣтию, Добрибрат' ꙁ дѣтию,
Мильдрагь ꙁ дѣтию, Любок ꙁ дѣтию, Костадинь, Радоста ꙁ дѣтию, Гостимир' ꙁ дѣтию,
Бериславь ꙁ дѣтию, Радь ꙁ дѣтию, Боудица, Беривоква дѣт'ца, Бе|[69b]р'че ꙁ дѣтию, Гроув'ша с'
братиѡмь, Велимирь ꙁ дѣтию, Боудиславь ꙁ дѣтию, Богдань с' брат(о)мь, Боуниславь ꙁ дѣтию,
Кр'кок ꙁ дѣтию, Драгоман' ꙁ дѣтию, Бориша ꙁ дѣтию, Мил'тѣнь ꙁ дѣтию, Богдань ꙁ дѣтию,
Милославь ꙁ дѣтию, Хлапь ꙁ дѣтию, Прьвок ꙁ дѣтию, Бракнь ꙁ дѣтию, Боунок |[70a]с' брат(и)ѡмь,
Богошь с' братомь, Драгославь ꙁ' дѣтию, Радославь с' брат(о)м', Ивань ꙁ дѣтию, Добрьчинь ꙁ
дѣтию, Прьвок с' братѡмь ⁘ Ꙗ се ꙁакон' Влахомь: да имь нѣ десет'ка великꙗ, нь малыи; да даю

на всако лѣто ѡт .N. ѡв'цоу сь ꙗгнктемь а дроугоу ꙗловоу. И ако по грѣхоу |[70b]изгиноу оу цр(ь)кве кобыле да даде слагаюкк .Е. тоу кобылоу прьво годище, а векк ница. И да дают цр(ь)кви на годище всакь чл(о)в(ѣ)кь по .В. ꙗгнктинѣ и к'то села имаю, да косе сѣна .Г. д(ь)ни, на кикрезѣхь или ин'дѣ на близоу, и да доносе оу годици товарь жита, а дроугии |[71a]вина, и да доносе соли цр(ь)ков'не ѡт коуд имь игоумень реч(е) .М. клетищь, .І. товарь, и кто кс(ть) воиникь и не име тежати вльне цр(ь)ков'не да дак ѡт себе ѡкрою, и воиникь и кклаторь да носе сыркниик с планине, и кклаторь да пасе и вльноу стриже, а воиникь да пасе па|[71b]стоухе, а оу зло врѣме и воиникь и кклатор' да гред(е) кь ѡвцамь. И крагꙗ мегюсобна .S. воловь, а кон'ска сам .S. конь. А се землꙗ влаш'ка на Киквѣ. И мегк Киквоу: ѡт Смоудиглава на главоу и ѡт главе на kроуш'коу, и ѡт тоуд по дѣлоу на Доманѣге. А се мегк Прьчевоу сь С(ве)то|[72a]гор'ци: ѡт Чрьлкнога камене надь Подградик, надь Влаш'кии бродь, за Вльковоу главоу, кон' Прѣтининѣхь лазьь, поутемь како гред(е) оу Ѡгорѣл'ць оу стоуден'ць, ѡт стоуден'ца оузь брьдо на дѣль, и по дѣлоу оу старо цр(ь)квище С(ве)т(а)го Петра, и ѡт тоуд прѣко оу крастав'ць Чрьномоу |[72b]жегоу, оу Крьшь, ѡт Крьша прѣко прѣзь главоу оу Оур'соуловь доль, и низь доль оу рѣкоу оу Любиж'ню, ѡт тоуд оуз рѣкоу кь Доманѣгоу, ѡт тоуд на Бѣло полк, оуз доль кь Кикнкомоу доубоу, на Регкв'скии стоуден'ц', ѡт тоуд на Игларев'скии стоуден'ць и пакь оу Чрькныи камы. А се дохо|[73a]д'ци цр(ь)кви: ѡт Брьскова на всако годище .С. перперь. И Глоуха вьсь, коло в'се и сь роудари; и доход'ке да дают цр(ь)кви како соу давали крал(кв)с(т)в(оу) ми. И оу С(ве)т(а)го Срьгꙗ на Широкомь бродоу .Р. споудь соли. И ц(а)рина[a] да се не оузимаа, ни на комь бродоу бродарина. И сиꙗ вса|[73b]дарован'наа м'ною семоу с(ве)томоу храмоу, на семь законѣ повелѣ и оутврьдии крал(кв)с(т)в(о) ми прѣбывати монастырю ꙗкоже и выше рекох, не быти кп(и)с(коу)пии нь игоумени. А ѡбласть д(оу)хов'наа да кс(ть) кп(и)с(коу)поу раш'комоу по Иброу Горнкмоу и Ѥл'шаници и Сит'ници |[74a]и ѡбѣма Лабома и Др'ж'ковинѣ, и индѣ вьздѣ коудѣ к была ѡбласть д(оу)хов'наа сеи цр(ь)кви. Раш'кии кп(и)с(коу)пь да попе ставии и диꙗконе и диꙗке, а игоумень да соудии всакии соудь д(оу)хов'ныи, а кп(и)с(коу)поу да сповѣдаа. И протопопоу да ставии игоумень цр(ь)ков'нога си чл(о)в(ѣ)ка |[74b]да соу глобе и доход'ци цр(ь)кви, а кп(и)с(коу)поу за в'се за то даа крал(кв)с(т)в(о) ми шесть сьть пер'перь, да скѹк кан'дило цр(ь)кви С(ве)тыхь Ап(о)с(то)ль, и помень д(оу)хов'ныи всакии да си моу к, а ине власти никере. А игоумень на С'борѣ да имать мѣсто четврьтѡ. И сиꙗ вса ꙗже дароваxь сь Б(ого)мь соущии |[75a]тьгда крал(ь) и самодрьж'ць всѣхь Срьб'скихь Земль и Помор'скихь, Стефань Оурошь и сь братомь ми Стефаномь, семоу с(ве)томоу храмоу, или ѡт свога подахь или коупихь или испросихь, или замѣнихь или оу г(оспо)д(и)на архикп(и)с(коу)па или оу кога любо. Их' же вьзлюбии Б(ог)ь |[75b]и вьздвигне по мнѣ г(о)сподьствовати вь ѡт(ь)чьстви нашемь, или ѡт с(ы)ньь нашихь, или ѡт с(ы)нови, или вьноучиꙗ, или прѣвьноучиꙗ нашего, или кого любо ѡт рода нашего, или нѣкиим' соудомь Б(о)жиимь и ѡт иного рода, семоу прѣдаю с(ве)тыи сии храм', а ѡт иного не быти кмоу |[76a]ѡбладакмоу ни ѡт когоже, тьк'мо г(о)сп(о)дьствоующаего, и сего м(о)лю и паки м(о)лю, старык ꙗко ѡ(ть)це, срѣд'нкк ꙗк(о) и брат(ь)ю, юнык ꙗко и с(ы)ны, не быти мьстителкмь ни разорителкмь с(ве)томоу мѣстоу семоу, нь паче наздателкмь и сврьшителкмь, ꙗкоже и мыи ть|[76b]щихом' се вь животѣ нашемь, неиспл'нкнаа и пороушенаꙗ зданиꙗ цр(ь)ков'наа и приложениꙗ с(ве)тыми моими прѣродители и родители и родомь нашимь, наздати и испльнити. Аще ли кокго мѣста не оуспѣхомь посѣтити или |[77a]ѡб'новити, нь оутвр'ждениꙗ

писаныхь хрисовоульь оу свѣсть мою ни кдинок чрьте не изѣхь ни разорихь посиликм' развѣ коуплкниꙗ и замѣне вол'не, такожде и вась м(о)лихь и кще м(о)лю, поданыхь м'ною и оупис(а)ныхь здѣ всѣхь не разо|[77b]рити, ни ѡтнети ни мала ни велика. Аще ли к'то дрз'не посиликмь потворивь и кдиноу чрьтоу разорити, или ѡтнети ѡт всѣхь здѣ оупис(а)ныхь, ѡт таковаго да ѡтиметь Г(оспод)ь Б(ог)ь м(и)л(о)сть свою, и да га побик сила ч(ь)ст'наго и животворещаго кр(ь)ста, и да имаа вь мѣсто по|[78a]мощи соупьр'ницоу прѣс(ве)тоую Б(огороди)цоу, и да прииме проклетик ѡт с(ве)т(а)го Іѡан(а) пр(о)р(о)ка и Пр(ѣ)дт(е)че Кр(ь)ст(и)т(е)лꙗ и ѡт .ВÏ. ап(о)с(то)ль и ѡт .ТИІ. с(ве)тыхь ѡт(ь)ць иже вь Никеи, и ѡт сего с(ве)т(а)го прьвом(оу)ч(е)ника Стефана, и с(ве)т(а)го Симеѡна и с(ве)т(а)го Савы наслѣдив'шию и ѡс(ве)тив'шею испрьва |[78b]сик ѡт(ь)чьство наше, и ѡт всѣхь прѣродительь и родительь нашихь да кс(ть) проклеть, и на страш'нѣмь соудищи Х(ри)с(то)вѣ вь мѣсто бл(а)г(ослове)наго гласа да оуслышить: „Ѿтидѣте ѡт мене проклети вь ѡг'нь вѣчныи оуготованыи диꙗволоу и анг(е)ломь кго“, и да |[79a]испадеть изь ѡт(ь)чьства и из рода нашего ꙗко Июда изь лика ап(о)с(то)льска, и да прич'тень боудеть сь распьньшиими Г(оспод)а и рек'шиими: „Крьвь кго на нась и на чедѣхь нашихь“, и ѡт всѣхь с(ве)тыихь да кс(ть) проклеть и трьклеть, и ѡт мене грѣ|[79b]ш'нааго да кст проклеть и анаѳема ⁘

† СТ(Е)Ф(А)НЬ ѸРѠШЬ ПО М(И)Л(О)СТИ
Б(О)ЖИЄИ КРАЛ(Ь) И С(А)МОДР'ЖЦЬ
ВСѢХ(Ь) СР'БСКИХ(Ь) ЗЕМЛ' И ПОМОР(Ь)СКИХ(Ь) ⁘

[a] Ковачевић у Спом. IV чита: цесарина.

126

ХРИСОВУЉА БИВШЕГ КРАЉА СТЕФАНА ДРАГУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТОГ СТЕФАНА У БАЊСКОЈ

(1316, пре марта 12).

Бивши краљ Стефан Драгутин потврђује хрисовуљу свога брата краља Стефана Уроша II Милутина манастиру Св. Стефана у Бањској.

Опис и изд., в. бр. **125**.

|80aСиꙗ вса дарованаꙗ с' Б(о)гомь тьгда кралѥмь и самодрьжцемь всѣхь Срьб'скиихь Ѕем'л и Помор'скиих Стефаном Оурошем' семоу с(ве)томоу храмоу, или изь ѡбласти кралѥв'ства си подаа, или коупии, или испросии, или ѕамѣнии, или оу г(оспо)д(и)на ар'хиеп(и)с(коу)па, |80bили ин'дѣ гдѣ любо, и ꙗ Стефань Х(ри)с(т)оу Б(ог)оу бл(а)говѣр'нь рабь и брать г(оспо)д(и)на ми великаго кралꙗ Стефана Оуроша, видѣвь сиꙗ поданаꙗ и ѕдѣ оупис(а)наꙗ нимь семоу с(ве)томоу храмоу, не потворихь ни иѕех' ни ѥдине чрьте, нь паче потврьдихь. Ꙗще ли к'то дрьзнеть поси|81aлиѥмь и ѥдиноу чрьтоу разорити или ѡтнети ѡт всѣхь ѕдѣ братом' ми оупис(а)ныхь и мною потврьжденыхь, кого из'волии Б(ог)ь по ниѥмь и по нась г(о)сп(о)дьствовати вь ѡт(ь)чьствии нашемь, или ѡт с(ы)нь или вьноучиꙗ, или прѣвьноучиꙗ нашего, или кого любо ѡт рода нашего, или |81bсоудомь Б(о)жиѥмь и ѡт иного рода ѡт таковаго да ѡтиметь Г(оспод)ь Б(ог)ь милость свою, и да моу ѥ соупьр'ница прѣс(ве)таа М(а)ти Б(о)жиꙗ, и да га побиѥ сила ч(ь)стьнаго и животворещаго кр(ь)ста, и ѡт всѣхь пр(о)р(о)кь, ап(о)с(то)ль, м(оу)ч(е)никь и с(ве)тыхь ѡт(ь)ць, и ѡт с(ве)тых нашихь прѣродитель и родитель |82aда ѥс(ть) проклеть и трьклеть, и ѡт мене грѣш'наго да ѥс(ть) проклет' и анаѳема⁘

† БЛ(А)ГОВѢР'НЬ РАБЬ Х(РИ)С(Т)ОУ СТ(Е)ФАНЬ

ПРѢЖДЕ БЫВ'ШИ КРАЛ(Ь)⁘

127

ПОВЕЉА АРХИЕПИСКОПА НИКОДИМА МАНАСТИРУ СВЕТОГ СТЕФАНА У БАЊСКОЈ

(1317, после маја 12).

Архиепископ Никодим, заједно са Сабором српским (= Сабор Српске православне цркве) потврђује дарове краљева Милутина и Драгутина манастиру Св. Стефана у Бањској.

Опис в. уз бр. **125**. У овом тексту опажа се грешка у преписивању: на f. 85б, два пута је забележено име дабарског епископа Јоана.

Изд.: Ковачевић, *Светостефанска хрисовуља*, 10-11 (дат. 1318); Јагић, *Светостефански хрисовуљ*, 43-46 (дат.1318?); Новаковић, *Зак. спом.*, 630-631 (извод, дат. 1318?)

Као Милутинова и Драгутинова ни ова повеља нема уписан датум. Међутим, из текста се може закључити да је архиепископ Никодим овај документ издао убрзо по свом устоличењу на трон поглавара Српске православне цркве, па је зато предложен горе наведени датум.

|[82b]Бл(а)гоизволѥнꙗмь трьсиꙗн'наго Б(о)жьства, Ѡ(ть)ца и С(ы)на и Прѣс(ве)т(а)го Д(оу)ха, просвѣщенѣ и оутврьжденѣ быв'шии Срьб'сцѣи Земли вь правовѣр'ноую вѣроу, многыими троуди и поты, г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и оучителꙗ, настав'ника и просвѣтителꙗ и ап(о)с(то)ла срьб'скааго Савы, и в'се|[83a]гда непрѣстан'но бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨ѣ⟩ти б(о)жествьнѣи растоущии вь Срьб'сцѣи Земли, того ради и сьи бл(а)говѣр'ныи и с(ве)тород'ныи, прѣвысокыи и крѣп'кыи, великыи и самодрьжав'ныи г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь наш' крал(ь) Стефань Оурошь, по истинѣ бл(а)гоплодныѥ маслины ч(ь)стьнаꙗ ѡтрасль, вьслѣд'|[83b]ствоуѥ с(ве)тымь своимь прѣродителѥмь и родителѥмь, вьздвиг'шим' славословиꙗ б(о)ж(ь)ствьныѥ домы вь ѡт(ь)чьстви своѥмь с(ве)тыхь цр(ь)квьь, и испльнѣнаꙗ и свршенаꙗ ими потврьждаѥ, и ѥще недостатьч'наꙗ испльнꙗѥ и свршаѥ, не тьк'мо же вь своѥмь си ѡт(ь)чьствѣ Срьб'|[84a]скои Земли, нь и вь ѡкр(ь)ст'ныхь ѥго ц(а)р(ь)ствиих', их' же не вьз'могохом' здѣ пис(а)ниѥмь из'чисти, кь сим' же и сии домь д(оу)шев'ныи себѣ створии, сию великоую лавроу, вь име с(ве)т(а)го м(оу)ч(е)ника и ар'хидиꙗкона и ап(о)с(то)ла Стефана, вь славоу Вседрьжителю Б(ог)оу, вь м(о)льбоу же |[84b]и помень себѣ, и по нѥмь сь Б(ого)мь крал(ѥ)вствоующимь Срьб'скою Землѥю, вь ѡб'щежилище чрьн'цемь, вь оутѣшениѥ же и вь пищоу и ѡдеждоу маломощ'ным'. Та же все строѥщии и свршающии и милоующии всемощ'наа бл(а)г(о)д(ѣ)ть Б(о)жиꙗ и мене оубо аще и неоудоб'зна |[85a] чрьнориз'ца Никодима, створии настольника быти с(ве)т(а)го Савы архиѥп(и)с(коу)па всѣх' Срьб'скиихь Зем'л' и Помор'скыихь, вь ѥдин'ствѣ правовѣр'ныѥ вѣры, и с б(о)гос'браныимь С'боромь Срьбьскыимь, всеѡсв(е)щ(е)ныими ѥп(и)с(коу)пы и прѣпод⟨о⟩бными игоумены, |[85b]им'же имена соуть сии: ѥп(и)с(коу)пь зетьскии Михаиль, раш'кии Пав'ль, хльмьскии Даниль, хвостьньскии Ѡѡань, топлич'кии Ѡѡаникиѥ, боудимльски Никола, дьбрьскии Ѡѡань, моравич'кии Никола, скопьскии Стефань, дьбрьскии Ѡѡань(sic), призрѣньскии |[86a]Ар'сениѥ, ⟨л⟩иплан'скии Игнатиѥ, браничевьскии Мѡиси, мачевьскии Ѡѡань, игоумени же: стоудених'кии Ѳеѡд⟨о⟩рь, милешев'скии Гавриль, сопот'скии Аѳанасиѥ, бан'скии Сава, градьч'кии Исаиꙗ, морав'скаго Градца Ѥфремь, раш'кии Ѥустраѳиѥ, кон'чоул'ски |[86b]Ѥв'стаѳиѥ, модричьскии Врьѳоломѣи, х'тѣтов'скии Ѳеѡд⟨о⟩рь, гостивар'скии Даниль, ѡраховнич'ки Гавриль, нагорич'кии Вениаминь, скопьскии Никодим', и в'сь б(о)гос'браныи ликь в'се Срьбьскиѥ Землѥ, видѣв'ше Б(о)жиѥ м(и)л(о)ср(ь)д'ноѥ чл(о)в(ѣ)колюбиѥ ѡ г⟨оспо⟩д⟨и⟩нѣ нашемь с' Б(о)го|[87a]мь тогда крали Стефанѣ Оурошि, славимь прославлꙗющаго славещиихь ѥго ⁘ Паче же прѣжде всего боуди вамь слышещиимь извѣст'но се, ꙗко ничесоже вь сии домь неправедно приложии, ни прѣжде сьзданыихь цр(ь)квьь ѡбидѣвь ни хрисовоуль ихь разо|[87b]ривь, развѣ ѥже изь ѡбласти крал(ѥ)в(ь)ства си подаа, или коуплѥниꙗ или испрошениꙗ или вол'не замѣне, сь бл(а)говолѥниѥмь в'сего С'бора, и за испрошениѥ же или замѣноу или и коупь, не тькмо тькмаꙗ подаа нь и множаишаа. Тѣм'же и с'мѣрѥниѥ моѥ, сь |[88a]б(о)годарован'ными м'нѣ правовѣр'ными сьслоужители, и сь всѣмь С'боромь Ср'б'скиимь, прьвѣѥ оубо м(о)лимь кралѥв'ствоующаго в'сею Срьб'скою Землѥю, и ѥже ѡ нѥмь вл⟨а⟩д⟨и⟩чьствоующеѥ и г(о)с(по)дьствоующеѥ, ꙗко вь семь хрисовоулѣ |[88b]всѣмь

писаныимь ничим' же врѣжденомь быти. Кь сим' же по повелѣнию вл⟨а⟩д⟨и⟩чню запрѣщаѥмь, паче же и проклинаѥмь именемь Прѣс(ве)тыѥ и ѥдиносоущныѥ Троице и Прѣс(ве)тою вл⟨а⟩д⟨и⟩чицею нашею Б(огороди)цею, истин'ною м(а)т(е)рию Г(оспод)а нашего Ис(оуса) Х(ри)с(т)а, и |[89a]всѣми с(ве)тыими ѡт вѣка Б(ог)оу оугожьдшими: иже аще к'то ч'то волѥю по наваждению диꙗволю дрьзне разорити, или врѣдитии, да снидеть врѣдь гнѣва Б(о)жиꙗ на д(оу)шоу и тѣло ѥго, и да приимe выше писаныѥ клетвы, и ѡт с(ве)т(а)го Симеѡна и с(ве)т(а)го Савы |[89b]и ѡт всѣхь с(ве)т(ите)льь ср'бьскиихь и ѡтвсѣхь с(ве)тыихь да ѥс(ть) проклеть, и ѡт мене смѣрѥнааго чрьнориз'ца Никодима, и всѣхь соущиихь сь м'ною ѥп(и)с(коу)пьь и игоуменьь, и всего с(ве)щенич'скааго чиина и всего чр'н'чьскааго и всего С'бора да ѥс(ть) проклеть |[90a]и трьклеть, и анаѳема ⁘

† С'МѢРЕНЫ НИКОДИМЬ ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИ
АР'ХИЕП(И)С(КОУ)ПЬ ВСѢХ(Ь) СР'БСКИХ(Ь)
ЗЕМЛЬ И ПОМОР'СКИХ(Ь) ⁘

128

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА О РАНГУ СРПСКИХ ЕПИСКОПА И ИГУМАНА

(1317. мај 12 - 1321. октобар 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин са архиепископом Никодимом утврђује редослед места епископа и игумана најзнатнијих српских манастира на саборима државе и цркве, чиме је утврђен општи хијерархијски ред епископија и манастира.

Оригинал није сачуван. Постоји само кратак извод у Крушедолском рукопису Синтагме Матије Властара, f. 338, насталом 1453. године.

Изд.: Šafařik, *Památky,* 44-55 (на крају Копривничког летописа као додатак; има занемарљиве правописне разлике); Стојановић, *ЗИН* I, 94, № 303, 304; Ћирковић, *Српске Notitiae Episcopatum,* 202-203.

Иако је сачуван у краћем изводу и у знатно млађем препису, текст хрисовуље може бити аутентичан, јер се подаци слажу са пописима епископа и игумана и њиховим местима на сабору у несумњиво аутентичној повељи архиепископа Никодима за манастир Св. Стефана у Бањској (в. бр. **127** ове збирке). Датум није сачуван, али се време издавања може

сузити на раздобље између доласка Никодима на архиепископски престо (12. мај 1317) и смрти краља Милутина (29. октобар 1321). Будући да се у овој хрисовуљи налазе и имена кончуљске и градачке епископије, које се не наводе у Никодимовој потврди Светостефанске хрисовуље, може се претпоставити да је у међувремену између издавања ова два акта извршена реорганизација цркве, односно образовање нових епархија, што из других извора није познато. Подробније о томе в.: Јанковић, *Епископије*, 53, 93, 98, 161, 196, 199, где је као време настанка кончуљске и градачке епископије предложено време између 1319. и 1321. године.

1 Хрисовꙋл светаго кралꙗ бан᾽скога и светаго Никодима архїепископа срьбскаго, мѣста епископомь и игꙋменомь срьбскымь:

.А. ѕет᾽скы, .В. рашкы, .Г. хльмьскы, .Д. хвостьнискы, .Е. топличкы, .Ѕ. бꙋдимскы, .З. дьбьрскы, .И. моравичкы, .Ѳ. скопскїи, .І. призренскы, .АІ. липлꙗнскы, .ВІ. браничевскы, .ГІ.

5 мачев᾽скы, .ДІ. градачкы, .ЕІ. кончꙋл᾽скы.

Мѣста игꙋменомь срьбскымь: .А. стꙋденичскы, .В. милешевскы, .Г. сопотскы, .Д. бан᾽скы, .Е. градачкы, .Ѕ. моравскаго Градца, .З. рашкы, .И. кончꙋл᾽скы, .Ѳ. модри чки, .І. хтѣтовскы, .АІ. гостивар᾽скы, .ВІ. ѡрахович᾽кы, .ГІ. нагорич᾽ки, .ДІ. скопскы.

129

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА И АРХИЕПИСКОПА НИКОДИМА МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ

(1317. после маја 12 -1321. пре октобра 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин заједно са архиепископом Никодимом настоји да спречи спорове између људи архиепископије и људи манастира Хиландара који настају због коришћења новоискрченог земљишта.

Хрисовуља није сачувана, али се изричито спомиње у интерполисаној Улијарској повељи, где пише:

И сїе малоѥ моѥ прїноше|[347]нїе пр(ѣ)ч(и)стои Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩ци Б(огороди)ци хїландарскои въпис(а)хь въ великомь хрисоволи хїландарском(ь) |[348]егда ѡбновых(ь) старыѥ хрїсоволѥ сь г(осподи)ньмь ми и д(оу)ховнимь ѡ(ть)цемь архїеп(и)ск(о)пом(ь) |[349]кvр(ь) Никодимомь и Сьборѡм(ь) Срьбскыим(ь). И ѕдѣ..... (в. бр. **147** ове збирке, означене редове).

Време настанка овог акта одређује се датумом устоличавања архиепископа Никодима и смрти краља Милутина, као што је горе наведено.

130

ПУНОМОЋЈЕ КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА СКАДАРСКОМ ЕПИСКОПУ СТЕФАНУ

(1318) пре новембра 4.

Краљ Стефан Урош II Милутин опуномоћује скадарског епископа Стефана и зетског кнеза Илију да у Дубровнику приме светодмитровски доходак.

Оригинал није сачуван. Сигуран помен налази се у нотарској исправи уписаној у ДАД, Div. not. III, f. 70.

Die quarto mensis novembris (1318).

Venerabilis vir dominus Stephanus, Dei gratia episcopus Scutari, et nobilis vir dominus Elia, comes de Çenta, nunctii missi per serenissimum dominum regem Vrosium ut in licteris dicti domini regis continetur, coram me notario et testibus infrascriptis sponte confessi fuerunt et recognoverunt se habuisse et recepisse nomine et pro parte dicti domini regis a Ghabriel de Gleda et Nale de Çereua, camerlengiis communis Ragusii, dantibus et solventibus vice et nomine communis Ragusii et singularum personarum jurisdictionis et districtus Ragusii yperperos duomilia, que habere et recipere debebat a communi Ragusii in festo sancti Dimitri proxime preterito pro regalia seu incensu (прецртано: solito), liberantes et absoluentes etc. quam liberationem, promictionem etc. obligantes etc. renuntiantes etc. Actum Ragusii presentibus Johanne Sirano de Venetiis, Nicchola de Gundula, Toma de Paulo de Toma, Pasquali de Pecuraro, Michael de Braneuoi.

131

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА КЕЛИЈИ СВЕТОГ САВЕ ЈЕРУСАЛИМСКОГ У КАРЕЈИ

1317. септембар 1 - 1318. август 31, индикт I.

Краљ Стефан Урош II Милутин, на молбу хиландарског игумана Никодима и старца келије Св. Саве у Кареји кир Теодула даје поклоне тој келији и одређује однос манастира Хиландара према Карејској келији.

Интерполисан препис, у АХС под бр. 140/142, топографска сигнатура Свт. 2, написан на пергаменту ширине 356, дужине 1367 мм, црним мастилом, полууставним писмом у 102 реда, рачунајући и потпис. Крстови на почетку, пре и после потписа, као и потпис исписани су црвеним мастилом. - Датум је одређен годином од стварања света; индикт и година се слажу. - Ниже од потписа, кроз четири прореза, провучена је црвена неуплетена врпца, која је везана два пута код доња два прореза, што указује на пресељавање постојећег златног печата пречника 33 мм, познатог са повеља цара Стефана Душана. Печат је 1973. г. био причвршћен на врпци, док је 1998. већ био одвојен услед хаварије. На аверсу је лик владара у стојећем византијском репрезентативном ставу са владарским инсигнијама: крстом у десној а свитком у левој руци. Доста невешто компонована и отиснута легенда тече вертикално низ десну и леву страну лика. На десној страни лика је пет редова а на левој седам редова текста, који гласи: **СТ(Е)Ф(АН)Ь |[2] ЦАРЬ |[3] СРБ(С)К(И)|[4]ХЬ И |[5]П| - |[1]О |[2]МО|[3]Р|[4]СКИ⟨ХЬ ИГРY⟩|[5]КV⟨ИХ⟩Ь |[6] ζ⟨Е⟩М|[7]Л**. На реверсу је лик

Исуса Христа у стојећем ставу пред стилизованим ниским престолом. Он у десној руци држи свитак а у левој књигу са крстом, тј. Јеванђеље. Легенда на реверсу тече хоризонтално. На десној страни лика: IС(ОѴСЬ) а на левој: Х(РИСТО)С(Ь). - На полеђини је белешка XVIII века: † Си хрѹс⟨о⟩в⟨о⟩л како к постница ѵ Кравиѡ (sic). Белешка монаха Никандра: Сеи хрисовѹль естъ кралѧ Стефана Оуроша (дописано руком XX века: II) и дань естъ монастырю нашемѹ ради типикарница на Карѧ. И пишет како даеть на монастиръ тисѹща перперь и закѹпѹеть тамо живѹщимь потребивѧ всѧ, и за то всѧ братиѧ согласно подписѹютсѧ и с клѧтвою подтверждать. - На овој повељи је 1973. год. била налепница са сигнатуром: 139/140. Касније су сарадници Народне библиотеке Србије или Архива Србије ставили налепницу са бројевима: 139?, 140/142. Будући да се овај други број слаже са бројем у списку В. Мошина, и овде је стављена сигнатура 140/142. - Црвеном оловком: Бр. 14; под налепницом црвеним мастилом на старијој налепници: бр. 9; † N 54; обичном оловком, руком Успенског: 6826 год; мастиљавом оловком: 14; мастилом: 37. - Опис: Синдик, *Акта*, 119-120 (са грешком у индикту). Опис печата и фот.: Кораћ, *Повеља краља Стефана Душана*, 144-145 (са разликама у читању); Синдик, *Српски печати*, 224-237. - Фотографије: Севастјанов I, № 26; АСАНУ 7903-а/11; НБС Ф 2866; АС (филм).

Изд.: Леонид, *Описание*, 42-47; Стојановић, Споменик III, 15-17; Korablev, *Actes de Chil.* II, 418-423, № 17; Мошин, *Акти братског сабора*, 180-184 (са фотографијом завршетка и сигнатуром: Хил. 141); Живојиновић, *Интерполисана хрисовуља краља Милутина за карејску келију Светог Саве Јерусалимског*, ССА 5 (2006) 11-41 (са фотографијама, преводом, коментаром).

Лит.: Вуловић, *Белешке*, 13; Грујић, *Царица Јелена*, 46; Станојевић, *Студије*, Глас 169, 42-43; Ћоровић, *Хиландарски адрфати*, 334-341; М. Живојиновић, *Документи о аделфатима*, 385-396; Живојиновић, *Хрисовуља Стефана Уроша II*, 111-121 (са фот.).

У науци су подељена мишљења о аутентичности ове повеље. Њену аутентичност први је оспорио Вуловић, (*Белешке*, 13.) указујући на несклад између године и појаве имена архиепископа Саве III, који се упокојио 26. јула 1316. То је касније прихватио Станојевић, (*Студије*, Глас 169, 42-43). Грујић (*Царица Јелена*, 46) је сматрао да су подаци веродостојни а датирање нетачно због имена архиепископа Саве III. - Ћоровић (*Хиландарски адрфати*, 334-341) је потврдио аутентичност акта и веродостојност података. - Мошин (*Повеље краља Милутина*, 59-78) је настојао да докаже аутентичност повеље. Он се позивао на унутрашњу анализу текста тврдећи да индикт није IV, него I, који се слаже са годином. Исто тако он је опширно доказивао да царски печат припада краљу Милутину, заступајући хипотезу да је цар Стефан Душан користио типаре - матрице Милутинових печата. Тај свој став Мошин је заступао и у првој верзији рукописа за овај зборник, што се није могло прихватити. - Ми сматрамо да се ова повеља може третирати само као интерполисан препис из следећих разлога: 1. Није прихватљива хипотеза по којој би цар Стефан Душан користио матрице Милутинових печата и то у неколико варијанти, поготово зато што је у имену владара изостављено име Урош, које се иначе редовно наводи у интитулацијама и

потписима Милутинових повеља као и на једном његовом печату (уп. бр. **99** ове збирке). Мошиново читање легенде овог примерка печата није исправно, јер је изостављен помен *Грчких земаља* у владаревој титули. 2. Палеографски је неприхватљиво да се у Милутиново време користе полугласници ъ и ь, од којих ъ чак у две варијанте. Т са изразито високим стаблом, мислимо да не припада Милутиновом времену. По нашем мишљењу треба прихватити резултате Мирјане Живојиновић, (*Документи о аделфатима*, 385-396) и која сматра да ова хрисовуља представља прерађени документ чије је интерполисање извршено најпре 1332, а по други пут у доба Душановог царства. То је прихватио и Драгић Живојиновић, (*Хрисовуља Стефана Уроша II Милутина*, 111-121). Турилов сматра да је хрисовуља у овом облику настала најкасније 1335. године (*Заметки*, 210-211).

† Понеже начело всѣхъ благихь Еѵ(аг)г(е)лие, иже ксть новаꙗ бл(а)г(о)д(е)ть Г(оспод)и нашего І(со)ѵс(а) Х(рист)а, тѣмь и крал(евь)ство ми хоте слов(о) мало поставити: |[2]"Ѿт бл(а)г(о)д(ѣ)ти начело Еѵ(аг)г(е)лиꙗ поставих". Рече Г(оспод)ь: "Иже хощеть по мнѣ ити, да ѡтврьжет' се себе и възметь кр(ь)сть свои и по мнѣ да идет'". |[3] И пакы : "Любеи д(оѵ)шоѵ погоѵбить ю, и ненавидеи д(оѵ)шоѵ свою въ мирѣ семъ вь животѣ вѣчнѣмь сьхранить ю". И пакы: |[4] "Иже погоѵбить д(оѵ)шоѵ свою мене ради и Еѵ(аг)г(е)лиꙗ моего сп(а)сеть ю, и каꙗ (sic) польза чл(о)в(ѣ)коѵ аще приѡбрѣщеть вьсь мирь и ѡтще|[5]тить д(оѵ)шоѵ свою". И пакы: "Иже любить ѡ(ть)ца ли м(а)т(е)рь паче мене, нѣсть мене дос(то)инь, и иже любить с(ы)на ли дьщерь паче ме не |[6]нѣс(ть) мене дос(то)инь, и иже не приметь кр(ь)ста своего и вьслѣд(ь) мене гред⟨е⟩ть, нѣс(ть) мене дос(то)инь". И пакы: "Иже аще постыдит' се |[7]мене и моихь словесь вь родѣ семь прѣлюбодѣинѣмь грѣшнѣмъ и с(ы)нь чл(о)в(ѣ)чьскы постидит' се кго, кгда придеть вь |[8]славѣ своки и сь агг(е)ли с(ве)тиими". И пакы: "Аще кто мнѣ слоѵжить, по мнѣ да ходить, и идеже ксмь азь тоѵ и слоѵга мои боѵ|[9]деть, и аще кто мнѣ слоѵжить, почтеть и ѡт(ь)ць". И пакы: "Не мните ꙗко приидох вь врѣщи мира на ȥемлю нь мьчь |[10]разлоѵчити и чл(овѣ)ка на ѡ(ть)ца своего, рек'ше любоб(о)жьник ѡт миролюбивих". И пакы: "Подвиȥаите се вьнити ѹȥскими вра|[11]ти ꙗко простран'на врат(а) и широкь поѵть вьводеи кс(ть) вь пагоѵбоѵ и многи соѵть вьходещи имь, коль ѹска врат(а) и тѣ|[12]скнии поѵт(ь) вьводеи вь живот(ь), и мало ихь кс(ть) иже ѡбрѣтають". И пакы: "Ѿт д(ь)ни Иѡ(а)на Кр(ь)ст(ите)лꙗ ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)сное ноѵдить се |[13]и ноѵдещеи се въсхыщають к". Сии вса оѵслышавь, и сии б(о)ж(ь)ствьни юноша г(осподи)нь мои с(ве)тии, родитель по пльти крал(евь)ства|[14] ми, Сава прьви архиеп(и)ск(о)пь срьпски, ихьже корене с(ве)та и азь грѣешнии ѡтрасль ксмь, ѡстави ѡ(ть)ца вл⟨а⟩д⟨ы⟩чьствоѵюща само|[15]дрьжавно вь ȥемли ѡт(ь)чьства свокго, м(а)т(е)рь и брат(и)ю, славоѵ и б(о)гатьство, свѣтлость житиꙗ и вельмож слоѵгь прѣд|[16]стоꙗниꙗ, и вса краснаа мира сего ꙗко оѵмети помысливь да Х(рист)а ȥа всѣх(ь) приѡбрѣщеть, и ѹстрьмивь се Д(оѵ)хомь |[17]С(ве)тымь мир'скааго пространожит(и)ꙗ и гладькаго раȥлитиꙗ пльтьскаго ꙗко сѣти нѣкоке крѣпцѣ иȥбѣжа. И вь|[18]селникь быс(ть) вь С(ве)тѣи Горѣ Аѳонитьскои, принесе самь се жрьтвоѵ великомоѵ чистителю Х(рист)оѵ, ꙗко наȥимь аг'ньць,

|[19]тѣло своѥ неискоусно, цвѣтомь д(ѣ)вьства свьтеще с(е) д(оу)шоу же на н(е)б(е)сноую гороу вьзнесь. И постыдѣ се Б(ог)а и Б(о)жиих словесъ, |[20]"начело моудрости вьзлюбивь страх Г(осподь)нь", помысливь скороминоующе сиѥ житиѥ, ничисоже (sic) пользно имоуще тьчию |[21]пара, прьсть, прахь, вь малѣ и бѣдно ꙗвлѣюще с(е) а вь скорѣ погыбающе, и вьдасть се на троудь и на вьздрьжаниѥ, поще|[22]ниѥ и стоꙗниѥ ѡбнощно смѣраѥ себе кь, вьсакомоу словеси повелѣваѥмоу ѥмꙋ, ꙗко дивити се всѣмь б(о)гопод(о)бно|[23]моу ѥго смѣрению и прѣспѣꙗнию силѣ Б(о)жии и на немь бывающии, домь створи се С(ве)тиѥ Троице. Ꙁа всѣх(ь) Х(рист)а вьзлюбивь, |[24]Х(рист)а вь себѣ ими и Х(рист)а вь себѣ носе, поминаѥ ап(о)с(то)ла слов(о): "Ктѡ ни разлоучить ѡт любве Х(ристо)ви, скрьбь ли, ли тоуга и проуаа". И пакы: |[25]"Ꙗще тьчию вь животѣ семь на Х(рист)а надѣюще се ѥсми, поуцьши всѣхь ч(ловѣ)кь ѥсми". Нь паче разоумѣваѥ реченаꙗ: "Ихьже ѡко |[26]не видѣ ни ꙋхо слыша и на срдце чл(овѣ)ка нерадива не вьзиде, ꙗже оуготова Б(ог)ъ любещимь и." Сиꙗ помышлꙗѥ д(ь)нь д(ь)не спѣꙗ|[27]ше вь бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨ѣ⟩ти Б(о)жии, и бѣше ꙗко по все дни оумираѥ, и д(оу)шоу свою ѡгорчаваѥ оускимь и прискрьбнимь поутемь, въ|[28]се же течение ѥго м(о)л(и)тва непрѣстающиꙗ и кь Б(ог)оу желаниѥ непобѣдимо. И еще ж(е) к семоу недовольнь бываѥ, не добрѣ |[29]быти помысливь себе ѥдиного сп(а)с(е)на, нь паче многих(ь) ради пользе мьздоу ѡт Х(рист)а приѥти надѣѥ се помысливь реч(е)ное: |[30]"Ꙗще ѡт недостоинаго вь достоинѥ изведе⟨е⟩ши, ꙗко оуста моꙗ боудеши." и рабь вѣдѣви волю г(осподи)на своѥго и не створь по |[31]воли ѥго биѥнь боудеть много. И пакы: "ѥмоу же даше много, вещьша просеть ѡт него", и раб(а) ѡного скрившаго та|[32]ланьть и неприкоупивша имь ѡсоужденꙗ боѥ се, потьща се и створи ѡградоу великоу, храмь пр(ѣ)с(ве)тиѥ Б(огороди)це |[33]С(ве)та(а) Светихь монастирь нарь (sic) нарицаѥми Хиландарь, насадивь бо(го)подобниѥ моуже, правилоу д(оу)ховномоу наоучив' |[34]и наказавь, пристанище створи сп(а)сению своѥго ѡт(ь)ч(ь)ства люд(ь)мь, и намь грѣшнимь, и всѣмь хотещимь сп(а)сти се, |[35]иже тьгда и до н(ы)нꙗ сп(а)сают се м(о)литвами с(ве)тыю ѡ(ть)цоу нашею Сvмеона и Савы, и вса потрѣбнаꙗ манастироу |[36]оудостоив и оудов⟨о⟩ливъ, метохиѥ вь земли своѥга ѡт(ь)чьства и въ Ꙁем(ь)ли Грьчскои елико доволно. По сих всѣх(ь) на |[37]тризнꙋ мльчаниꙗ вьходить, большихь троудовь показати, хоте мльчаливо и несъблазно и безметежно житие |[38]приѥть, хоте вь м(о)литвахь и вь пощених и вь сьлзах единь кь единомоу вьдварати се Х(рист)оу д(ь)нь и нощь, да иде ж⟨е⟩ тѣло |[39]тоу и оумь да стоить, да междоу Б(о)гомъ и междоу ср⟨ь⟩дцемъ ничтоже ино да се ѡбрещеть нь ꙗко междоу стѣною и |[40]плотомь ѡграждено ср⟨ь⟩дце единомоу Б(о)гоу тьчию да гл(агол)еть. И изиде въ мѣсто нарïцаѥмое Кареа, и тоу створи цр(ь)ко|[41]въ вь име с(ве)т(а)го и пр⟨ѣ⟩под⟨о⟩бнааго ѡ(ть)ца нашего Сави, великааго поустынежителꙗ, и келиѥ достоинниѥ своѥго мльча|[42]ниꙗ доволне реч⟨е⟩нимъ: "идеже ѥста два ли трие ѡ имени моѥмь сьбрани, тоу ѥсмь азь посрѣд ихь." И вь тои келии |[43]подвизаѥ се на добродѣтѣли всакык паче мѣри, прѣбыс(ть) колико Г(осподе)ви изволи се, и прѣдаста вь оустав келии тѡи |[44]ѡ пощени, ѡ м(о)литвах, ѡ мльчании и ѡ испльнени всакого правила д(оу)ховнааго, ꙗкоже самь написаль ѥсть |[45]вь своѥи заповѣди соущеи вь келии тои хотещимь прѣбывати вь мѣстѣ томь ꙗкоже и крал(евь)ство ми разоу|[46]мѣ доидеже годь и до нас(ь) грѣшниих, крал(евь)ствꙋ ми м(и)л(о)стию Б(о)жиѥю и м(о)литвами с(ве)тою оугодникоу ѥго Сvмеона |[47]и Савы, ихьже корене с(ве)та азь грѣшнии ѡ(ть)расль ѥсмь. И г(о)с(подьст)воующоу

ми самодрьжавно вь земли ѡт(ь)чьства моѥго, |[48]сказано ми быс(ть) ѡ келии тои и ѡ оуставѣ правила д(оу)ховнааго како повелѣно дрьжати, и нѣс(ть) моци вса тази съ|[49]врьшати пекоущимь се ѡ чесомь земльномъ, по реч(е)номоу: "Не можете работати Б(ог)ꙋ и мамонѣ, сирѣчь |[50]м(о)литвѣ и роукоделию оумь прѣд⟨ь⟩ставити". И вьзлюблена быс(ть) крал(евь)ств[оу] ми келиꙗ она имени рад⟨и⟩ г(осподи)на и ѡ(ть)ца |[51]моѥго с(ве)таго Сави. И приѥхь ю и живоуцꙗаго тьгда оу неи чьс(ть)нааго старца и еромонаха кvрь Ѳеѡдꙋла, |[52]по гласоу Г(оспод)ню: "Приѥмлеи прор(о)ка вь име прор(о)че и приѥмле праведника вь име праведниче, мьздоу праведничу |[53]приметь". И пакы: "Ꙗще кто напоить единого ѡт малих сихь чашоу стоудени воды тькмо вь име оученика, аминь, |[54]гл(агол)ю вамь не погоубить мьзди своѥѥ". И приѥхь азь келию ѡноу и оупокоих живоущих оу неи, да не пекоут се ѡ притежа|[55]ни крьмле ли ѡ ѡдежде, тькмо мльчаливо да прѣбивають въ пощени и вь м(о)литвах д(ь)нь и нощь, и да испльнають |[56]оуставь цр(ь)ковни прѣдани с(ве)тимь г(осподи)номь и ѡ(ть)цемъ крал(евь)ства ми Савомъ, да м(о)л(и)твами ихь Б(ог)ъ намь боудеть м(и)л(о)стивъ. |[57]И приде крал(евь)ство ми пр⟨ѣ⟩под⟨о⟩бни игоумьнь б(о)гохранимааго и ч(ь)стьнааго нашего манастира, тьгда прѣдрьжеи иеромо|[58]нахь кvрь Никодимъ, иже и паче иних многихь потроуди се вь ч(ь)стнѣмь томь томь (sic) монастири крал(евь)ства ми Хила|[59]ндари. Приде с нимь ч(ь)ст(ь)ни стар'ць ѡт келиѥ с(ве)т(а)го г(осподи)на нашего и ѡ(ть)ца выше реч(е)ни иеромонах кvрь Ѳеѡдоуль, и оупро|[60]сихомь с(ве)т(а)го г(осподи)на и ѡ(ть)ца нашего архиеп(и)ск(о)па Сави третиаго и бл(а)г(о)с(ло)ви ни. И колико трѣбова ч(ь)ст(ь)ни старць кvрь |[61]Ѳеѡдꙋль дахь мꙋ на вьздвижение и на ѡбновление келиѥ г(осподи)нове родителѣ крал(ѥвь)ства ми с(ве)т(а)го Сави, и книга|[62]ми направихь и ч(ь)ст(ь)ними иконами, и всѣми потрѣбами. И коупихь три адрьфата живоущимь вь келии |[63]тои. И хотѣхь ѡт грьчьких манастирь коупити да не боуде тежко нашемоу манастироу и имоуть по нас(ь) боудоу|[64]щии рьптати на живоущих вь келии тои и имоуть сьмоущати ихь. Нь реч(е) г(осподи)нь с(ве)ти архиеп(и)с(ко)пь и ч(ь)ст(ь)ни игоумьнь |[65]кvрь Никодимь и старць Ѳеѡдоуль ѡт келиѥ С(ве)таго Сави: Ѡнази келиꙗ ѥс(ть) манастирьска прьва и бес (sic) кꙋпа, мана|[66]стирь хоте и не хоте хранити ю хоѥть да боле коупи ѡд нашего манастира, а братиꙗ приѥмлють. И по проше|[67]нию ихь створи крал(ѥвь)ство ми. И зговорише се в'са братиꙗ оу манастири иже тьгда бѣхоу, ихже имена си соуть |[68]на челних: игоумьнь иеромонахь кvрь Никодимь, стар'ць Ꙗрсение баща хиландарьскы, стар'ць Иасафь |[69]бивши баща, д(оу)ховни ѡт(ь)ць крал(евь)ства ми, стар'ць кvрь Ѳеѡд⟨оу⟩ль ѡт келиѥ С(ве)таго Сави, стар'ць кvрь Сvмеонь ѡт пирь |[70]га иже на мори келиꙗ крал(евь)ства ми, стар'ць попь М(а)ѳ(е)и, икономь вели попь Гервасие, старць попь кvрь Ѳеѡд⟨о⟩сиѥ, |[71]еклисиꙗрхь попь Никола, старць попь Григориѥ, старць попь Єпифаниѥ, дохиꙗрь Иѡань монахь, Дамиꙗнь иеро|[72]монах, и дроуги Дамиꙗнь иеромонахь, стар'ць монахь Илиꙗ, и дроуги Илиꙗ, Меѳодиѥ монахь, Неѡфить монахь, |[73]Киприꙗнь монах(ь), Ꙗндониѥ монах(ь), Ѳеѡфиль монах(ь), параикономь Єфремь, паракл(и)сиꙗрхь и ѥродиꙗконь |[74]Ꙗмфилохи, трапезарь Ꙗркадиѥ, Михаиль вагенарь и ини мнози и вса братиꙗ. И вси зговоривьше се, |[75]продаше крал(евь)ства ми келии С(ве)таго Сави, да давають два мертика хотещимь прѣбивати вь келии ѡно|[76]изи хлѣба и масла и сочива, ѡдежде и ѡбоуще, и ѡт всега що боуде и всеи брати соуще оу манастири, |[77]тои тѣмь да дають доклѣ

стоить С(ве)та Гора и нашь манастирь, развѣ кдиного вина да не давають. А ωт всега |[78]да д⟨а⟩вають свѣне масла що се дало ωт хтитора .З. литрь мертикь да имь да имь (sic) се даеть. И да имь |[79]крал(евь)ство ми перперь тисоущоу за два комата, а трети комат да коупеть ωд грьчькаго манастира. И тако зговоривь|[80]ше се вса братиꙗ продаше два комата келии С(ве)таго Сави и крал(евь)ства ми. Разоумѣ же крал(евь)ство ми, ꙗко приходеть кте|[81]ри и просеть келию ωноузи г(осподи)новоу оу кралꙗ ли оу архиеп(и)ск(о)па говореке: "Г(осподи)не поусти ни и повели ни прѣбивати оу келии |[82]хтиторовѣ оу Карекахь", ꙗко же и крал(евь)ствоу ми многащи говорише; нь томоу възбрани крал(евь)ство ми, ꙗкоже и запов ѣ|[83]дь с(ве)таго Сави възбранѣеть. Никто по силѣ да не прѣкмлкть ωноузи келию, или посилакмь крал(к)мь ли архи|[84]кп(и)ск(о)помь ли оумитивь иг8мена, нь да сьбирають вса братиꙗ сь игоуменомь и да избирають такова |[85]брат⟨а⟩ под⟨о⟩бна моужа, кои хощеть правило д(оу)ховно дрьжати и цр(ь)ковни оуставь испльнꙗти, ꙗко кcть заповѣ|[86]даль хтиторь с(ве)ти, и да га поставлꙗють, и да к свободь ωт всѣхь приходещих(ь) ωт манастира, да не по нѣкоки си|[87]лѣ имоуть приходити и прѣлагати и имоуть смоущати старца живоущаго оу келии тои, или уто 8зима|[88]ти ωт ωне келик, нь да прѣбивають и прѣпоуивають вь долнихь широкихь келиꙗхь кже кcть оуuинено за при|[89]ходещих(ь), а сихастариꙗ г(осподи)нова да к вь тишинѣ. И вса ꙗже заповѣдаль кcть г(осподи)нь мои с(ве)ти Сава, сиꙗ крал(евь)ство ми |[90]потврьди больше, понеже и крал(евь)ство ми прик келию ωноу вь мѣсто г⟨оспо⟩д⟨и⟩на моkго и ω(ть)ца с(ве)таго Савы. Того ради |[91]записах и оутврьдих(ь) златою пеuатию. Єда кто Б(ог)а не бок се и прѣωбиде законъ и наше повелѣник еже оутврь|[92]дихь сь всею братиею, и ꙗко не роде ω запрѣщени дрьзнеть разорити сие наше повелѣник и не даꙗти иметь |[93]повелѣнаꙗ нами, да разорить его Б(ог)ь и пр(ѣ)u(и)стаꙗ кго м(а)ти с(ве)таа Б(огороди)ца, и да прииметь клетвоу с(ве)тыихь ωт(ь)ць |[94]и с(ве)т(а)го Сави поустинежителꙗ, и сего с(ве)т(а)го г(оспо)д(и)на и оуuителꙗ нашего Сави иже с(е) троуди ω с(ве)тѣмь мѣстѣ томъ |[95]клетвоу и заоузоу да имать, и ωт крал(кевь)ства ми, и ωт братик с коими сие оуuинихомь да имать кле|[96]твоу. Сего ради подьписа крал(евь)ство ми вь свѣд⟨ѣ⟩ник вьсѣмь. Повелѣ же крал(евь)ство ми и протоу С(ве)тик Горы, воуд⟨оу⟩|[97]щоу тьгда г(осподи)ноу оуuителю и наставникоу Афонитьскик поустыне кvрь Исакоу иеромонахоу, ниже |[98]ц(а)р(ь)скык шаре uрьленик свок роукописаник поставити, и по нимь пр(ѣ)под⟨о⟩бни игоумьнь uьстьнаго на|[99]шего манастыра кvрь Никодимь иеромонахь, и по нихъ ваша и вса братиꙗ вышереuена |[100]наuелна, ꙗко быти вь оутврьждении.

|[101]† В лѣт(о) .S. ѠКS. кндикта .Д.

† СТ(Е)Ф(А)НЬ ѠРѠШЬ ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИЕИ КРАЛ⟨Ь⟩ И СЬ Б(О)ГОМЬ САМОДРЬЖ⟨Ь⟩ЦЬ ВСѢХ(Ь) СР(Ь)Б'СКИХ(Ь) ЗЕМЬЛ И ПОМ(О)РСКЫХ(Ь) ⁘ †

132

ПИСМО ЖУПАНА МЛАДЕНА КНЕЗУ И ОПШТИНИ ДУБРОВАЧКОЈ

1319. пре августа 20.

Жуйан Младен обавешшава дубровачкої кнеза да је осудио своїа човека Пеїра Тољеновића у корисш Дубровчанина Хлайа Валешића, шако да овај може найлашиши од Пешра или њеїових људи 40 солида млешачких їроша.

Оригинал (**А**) у ДАД, као прилог уз књ. *Diversa Notariae* III, f. 186, (данас: Скупина ћирилских докумената IV а 49), написан на хартији ширине 234, дужине 63 мм, црним мастилом, дипломатичком минускулом у пет редова. Трагова печата нема, али је хартија правилно пресавијена за печаћење. На полеђини: † **Кнез8 д8бровьниuикомк** (sic). - Фотографије: АИИ, Ф II, 3/336, Ф II, 3/337.

Изд.: Пуцић, *Сйом. срй.* II, 45, № 63 (исправке: Јиречек, *Сйом. срйски*, 103, са белешком о пресуди на латинском); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 539, № 439; Стојановић, *Пов. и йисма* I-1, 39, № 44.

Писмо нема датума. Исти се одређује према ниже наведеној белешци (**Б**) о пресуди.

А

† Поклонение кнеѕȣ и кь ѡпькине ѡть жȣпана Младена. Ȣпрель |[2]есть Хлапь Валетикь Петра Толеновика, да вега мȣ кривь |[3]бȣде, да правьда мȣ е наша юкаѕала(sic) где ти га може секи, |[4]да свое ȣѕме, или на нимь или на неговехь лȣдехь, де мȣ е п|[5]равьда наша ȣкаѕала [д]а свое ȣѕме.

Б

(Die XX augusti 1319).

Clape Valetich de Raugia habuit quam(dam) causam cum Petre filio iuban Tolen coram juban Mladen, qui jubanus Mladen judicavit ipsum Petro esse tortum dicto Clappe, et quod dictus Clappe possit se solvere supra dictum Petre et homines suos ubicumque poterit eos invenire, (прецрт.: qui) in lictera hic apposita continetur. Qui Clape petit sibi apposita continetur. Qui Clape petit sibi solidos XL venetorum grossorum.

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА КНЕЗУ УГОЛИНУ ЈУСТИНИЈАНИЈУ И ОПШТИНИ ДУБРОВАЧКОЈ

1319, пре октобра 26.

Краљ Стефан Урош II Милутин обавештава кнеза Уголина Јустинијанија да су Дубровчани Петар Рибица, Никола Петранић и Хрвоје Држић остали дужни (за тргове Мачву и Липник, в. бр. ***134*** *ове збирке) 900 перпера млетачких гроша. Краљ држи поменуте Дубровчане на своме двору и неће их пустити док од кнеза не добије писмо да су дали сигурна јемства да ће дуг платити до празника светог Димитрија.*

Оригинал није сачуван, већ само италијански превод регистрован по наређењу кнеза 6. новембра 1319. у дубровачком нотаријату, ДАД, *Diversa notariae* III, f. 211. - Краљево писмо потиче свакако из времена пре 26. октобра 1319, тј. пре празника св. Димитрија.

Die VI novembris (1319).

Hoc est exemplum quarundam licterarum missarum per dominum regem |[2] Vrossum (прецртано: missarum) domino Vgholino Justiniano, comiti Raugii et Consilio |[3] et communi dicte civitatis, exemplatas per me Pone, cancellarium communis, de |[4] mandato domini comitis et sui Consilii, cuius tenor talis est:

|[5] Al caro ed amorevole parente de reame Ugholino Justiniano, conte Raugii. |[6] Lo reame per lo bon placer di Dio sano è, e l'amorevol scriptura de reame |[7] san vi possa trovar. Sappie che lli e rimasi debitori a reame Piero de Ribiça, |[8] Nicchola de Petrena e Geruasio de Dersa VIIII^{C} perperi veneti e si mi disse |[9] che mi debia dar piaçaria ciascadun per se che mi debian pagar tucto in |[10] fine a sancto Dimitri. Unde sia mi lo vostro caro amore, tole mi che mi dia |[11] plaçaria buoni ciascadun per se sie che li mi debian pagar in fine al di |[12] de sancto Dimitri VIIII^{C} perperi de Venecia. E se lli no mi pagasseno et sovra voi co|[13]mecte che mi debie traher questo debito, impero ch' io cognosco lo vostro caro |[14] amore vui pende per li servigi del reame e mecte vi a vedere e quando |[15] avere tolto bone placiarie tali che mi possan pagar in fine al |[16] die de sancto Dimitri scrive mi ch' io noli vollio (прецртано: de) largare di corte de |[17] reame in fine tanto che no vien carta da parte vostra delle plaçarie.

|[18] Facta fuit solutio dictorum VIIII^{C} perperorum domino Pasque, episcopo scutoriensi et Jureç Mi|[19]rosclauich, nunctiis domini regis, scripta in proxime preterito quarto folio istius |[20] quaterni, die XXVIIII octubris.

134

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА КНЕЗУ И ОПШТИНИ ДУБРОВАЧКОЈ

(1319. септембар - октобар, пре 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин овлашћује скадарског епископа Пасквала и Јурка Мирославића, своје посланике, да наплате од Општине дубровачке 600 солида млетачких гроша за остатак дуговања Николе Мариновог Петранића и Петра Рибице, закупника царине у Мачви и Липнику.

Оригинал није сачуван. Помиње се у нотарском акту регистрованом 29. октобра 1319, у ДАД, Diversa Cancellariae III, f. 207.

Die XXVIIII mensis octubris (1319).

Reverendus vir dominus Pasqua, Dei gratia episcopus scutarensis et Jurech Miroslauich, nuncii domini regis Vrossi ut patet per licteras hic appositas, contenti et confessi fuerunt coram me notario et testibus infrascriptis, se nomine dicti domini regis et pro ipso domino rege habuisse et recepisse et sibi numeratos et datos esse a Nale de Çereua, camarlingo communis Raugii, dante et soluente nomine et pro parte communis Raugii soldos grossorum venetorum sexcentos bonos et legales et de bono argento, quos commune Raugii ipsi domino regi solvere promisit in isto festo sancti Dimitri, quo fuit heri, pro Nicchola filio Marini de Petrana et pro Petro de Ribiça pro residuo mercati de Meçoa et de Lipinich quod dicti Petrus et Nicchola tenuerunt ab ipso domino rege, liberantes et absolventes nomine et pro parte dicti domini regis commune et homines et singulares personas communis Raugii et dictos Petrum et Niccholam et quemlibet eorum cuisquam eorum bona de dictis VI^c yperperis et de omni et toto eo quod dicta occasione potere vel exigere posset qualibet ratione vel causa de jure vel de facto. Presentibus Sclauo de Ca Bollano, Nicholecto filio domini Pauli Quirino de Veneciis, Sime de Martinusso de Captaro, dompno Stephano de Scutari, diacono Dimitri de Scutari, Andrea de Sorco, Pasquali de Pecuraro et Matheo de Petrana, testibus ad hec vocatis et rogatis.

Item eodem modo et forma et coram dictis testibus, dicta die contenti et confessi fuerunt se habuisse et recepisse de Petro de Ribiça plaço et pagatore Cherue de Dersa et Marini de Chepa ut idem Petrus dixit yperperos III^c.

135

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1320, пре октобра 27)

Краљ Стефан Урош II Милутин извештава дубровачког кнеза Бартоломеја Градонића да је послао скадарског епископа (Петра) и кнеза Дабижива да приме светодмитарски доходак, и тражи да се доходак плати у „добрим динарима".

Оригинал (А) у ДАД, прилог уз књ. Diversa cancelariae VI, f. 51, данас: Скупина ћириличких докумената IV a 69, написан на хартији ширине 307, дужине 73 мм, дипломатичком минускулом црним мастилом у пет редова рачунајући и потпис црвеним мастилом. Крстови на почетку и пре потписа. Печат који је служио за затварање вероватно је уништен приликом отварања писма, али су видни његови трагови на полеђини између речи крал(ю)в(ьст)ва ми и кнезꙋ, у адреси: † Драгомꙋ и любов'номꙋ и сꙋродникꙋ крал(ю)вьс(тва) ми кнезꙋ дꙋбров'чкомꙋ Вартоломею Градꙉникꙋ и сꙋдиамь и вѣћникомь и в(ь)сеи ѡп(ь)кинѣ дꙋбро[вьчкои]. Потврда епископа Петра о пријему светодмитарског дохотка сачувана је на латинском језику на наведеном месту. - Фотографије: АИИ Ф II, 3 /327, Ф II, 3/328.

Изд.: Пуцић, *Спом. српски* II, 2, № 3; (исправке: Јиречек, *Споменици српски*, 99; дат. 1320, доноси и потврду епископа Петра на латинском језику, 24); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 574-575. № 469 (дат. 1320, пре 27. октобра); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 39, № 43 (дат. 1320). Порчић, *Писма немањићких владара Дубровчанима о подизању светодмитарског дохотка*, ССА 7 (2008), 13-14.

Лит.: Динић, *Дубровачки трибути*, 227.

Писмо нема датума. Исти се утврђује на основу потврде (**Б**) епископа Петра, која је уписана у нотарску књигу 27. октобра 1320.

А

† Драгомꙋ и любов'номꙋ и сꙋродникꙋ крал(е)в(ь)с(тва) ми, кнеꙁꙋ дꙋбров'чкомꙋ Вартооломею (sic) Градѣникꙋ, и сꙋдиꙗмь и век'ником(ь) и в'сеи ѡп'кинѣ дꙋбров'чои (sic). Крал(е)в(ь)с(тво) ми ꙁа м(и)л(о)стѥ |[2]Б(о)жиѥ ꙁдраво ѥс(ть), и любовномꙋ писанию крал(е)в(ь)с(тва) ми даи Б(о)гь ѡбрѣсти те ꙁдравои и ѡ всемь добрѣ. Тамо посила крал(е)в(ь)с(тво) ми ѥп(и)ск(о)па скьдрьскаго и кнеꙁа Дабиж(и)ва, да им |[3]дате доход(ь)кь на Дмитров⟨ь⟩ д(ь)нь, ч(ь)то ѥс(ть) крал(е)в(ь)с(тва) ми: да да имь ѥс(те) дале доход(ь)кь крал(е)в(ь)с(тва) ми. И ꙁа вашꙋ врагꙋ любовь даите ми добрѣ динаре, а немоите ми ꙁ[лѣ] |[4]динаре давать, ѥре ми ꙁлѣмь динарем(ь) не хтѣ Грьци: гдѣ их(ь) давамо на коѥи годѣ потрѣбѣ, а ѡни их(ь) не ꙋꙁеме.

† СТ(Е)Ф(А)НЬ Ѡ⟨Ү⟩РѠШЬ КРАЛ(Ь)

Б

Die XXVII octubris.

Reverendus, honestus et sapiens vir dominus Petrus, Dei et regia gratia episcopus scutarensis, nunctius et ambaxator serenissimi domini regis Vrossi ad infrascripta specialiter constitutus ut patet per licteras ipsius domini regis hic appositas contentus et confessus fuit et sibi dati, traditi et numerati fuerunt in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, a Marino de Nicchola de Uolço, Dobre de Ylia et Nicchola de Mathia de Mençe, camerariis communis Ragusii dantibus et solventibus nomine et vice communis Raugii et de denariis ipsius communis yperperos duo milia, quos idem dominus rex recipere debet a communi Ragusii pro incensu seu tributo in isto die sancti Dimitrii pro anno presenti proxime preterito. Presentibus magistro Uguccione de Padua, physici salariato communis Raugii, ser Leonardo de Bonuicino, Custado da Loro de Veneciis, Thoma de Polo de Toma et Nicchola Arbanese et pluribus aliis.

136

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1321, пре октобра 27)

Краљ Стефан Урош II Милутин обавештава дубровачког кнеза да је упутио Илију кефалију као свог посланика да прими светодмитарски доходак.

Оригинал писма није сачуван. Спомиње се у канцеларијској белешци дубровачког нотара и канцелара Pone de Stambertis, записаној у ДАД, Diversa cancellariae VI, f. 165.

Die XXVII mensis octubris (1321).

Nobilis et potens vir dominus Ylia cefalia nunctius et ambaxator serenissimi regis Vrossi ad infrascripta specialiter destinatus ut patet per licteras ipsius domini regis hinc appositas, contentus et confessus fuit et sibi traditi, numerati et soluti fuerunt in presentia mei Poni, notarii et cancellarii communis et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, a Dobre de Ylia et Marino de Uolço, camarlengis communis dantibus et solventibus nomine et vice communis Raugii et de pecunia communis yperperos duo milia, quos idem dominus rex recipere debet a communi Raugii pro incensu seu tributo heri, die festi sancti Dimitri pro anno presenti proxime preterito. Presentibus Thoma filio Pauli de Thoma, presbytero Stephano nepote domini Petri episcopi scutarensi, Junio de Lucaro de Fosco et Theodero de Bodaça testibus ad predicta vocatis et rogatis.

137

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ГРАЧАНИЦИ

1315, или 1321 (септембар 1. - пре октобра 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин обнавља манастир Грачаницу и дарује му нове поседе и села са људима и одређује њихове обавезе.

Оригинал није сачуван. Текст је познат по препису на фресци ширине 1600, дужине 1900 мм, исписаном на западном зиду ђаконикона манастира Грачанице у 53 реда + потпис и датум. Број индикта није сачуван. Сматра се да је текст исписан на првобитном слоју фреске.

Изд.: Веркович, *Дарственная грамота*, 155-160, 145 (погрешна пагинација, треба: 139-145); Miklosich, *Mon. Serb.*, 84, 78 (само белешка, дат. 1275-1321) и 562, № 489 (препис Верковича добијен посредством Хилфердинга, дат. 1322); Милојевић, *Путопис* I, 162-166; Иванић, *На Косову*, 62-68; Новаковић, *Зак. спом.*, 633-637, (извод, дат. 1321); Соловјев, *Од. спом.*, 99-105, № 52 (дат. 1320-1321); Поповић, *На Косову*, 18-25; Павловић, *Грачаничка повеља*, 105-141, (дат. 1. септ. - 29. октобар 1321, са палеографско-језичком анализом, коментаром и нејасном фотографијом); Живковић, *Грачаничка повеља*, (препис по калку са фотографијом у боји) где су прештампани: издање Миливоја Павловића и превод Димитрија Богдановића на савремени српски језик; Тодић, *Грачаница*, 63-68, са прегледом претходних издања и старијом литературом; о датуму 71; цртеж датума: 77; Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters*, 69-81 (дат. 1321, са преводом на енгл.). - Превод на савремени српски језик: Богдановић, *Задужбине*, 323-325.

Die XXVIIII mensis octubris (1319).

Reverendus vir dominus Pasqua, Dei gratia episcopus scutarensis et Jurech Miroslauich, nunctii domini regis Vrossi ut patet per licteras hic appositas, contenti et confessi fuerunt coram me notario et testibus infrascriptis, se nomine dicti domini regis et pro ipso domino rege habuisse et recepisse et sibi numeratos et datos esse a Nale de Çereua, camarlingo communis Raugii, dante et soluente nomine et pro parte communis Raugii soldos grossorum venetorum sexcentos bonos et legales et de bono argento, quos commune Raugii ipsi domino regi solvere promisit in isto festo sancti Dimitri, quo fuit heri, pro Nicchola filio Marini de Petrana et pro Petro de Ribiça pro residuo mercati de Meçoa et de Lipinich quod dicti Petrus et Nicchola tenuerunt ab ipso domino rege, liberantes et absolventes nomine et pro parte dicti domini regis commune et homines et singulares personas communis Raugii et dictos Petrum et Nicholam et quemlibet eorum cuisquam eorum bona de dictis VI^{C} yperperis et de omni et toto eo quod dicta occasione potere vel exigere posset qualibet ratione vel causa de jure vel de facto. Presentibus Sclauo de Ca Bollano, Nicholecto filio domini Pauli Quirino de Veneciis, Sime de Martinusso de Captaro, dompno Stephano de Scutari, diacono Dimitri de Scutari, Andrea de Sorco, Pasquali de Pecuraro et Matheo de Petrana, testibus ad hec vocatis et rogatis.

Item eodem modo et forma et coram dictis testibus, dicta die contenti et confessi fuerunt se habuisse et recepisse de Petro de Ribiça plaço et pagatore Cherue de Dersa et Marini de Chepa ut idem Petrus dixit yperperos III^{C}.

135

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1320, пре октобра 27)

Краљ Стефан Урош II Милутин извештава дубровачког кнеза Бартоломеја Градонига да је послао скадарског епископа (Петра) и кнеза Дабижива да приме светодмитарски доходак, и тражи да се доходак плати у „добрим динарима".

Оригинал (**А**) у ДАД, прилог уз књ. Diversa cancelariae VI, f. 51, данас: Скупина ћириличких докумената IV а 69, написан на хартији ширине 307, дужине 73 мм, дипломатичком минускулом црним мастилом у пет редова рачунајући и потпис црвеним мастилом. Крстови на почетку и пре потписа. Печат који је служио за затварање вероватно је уништен приликом отварања писма, али су видни његови трагови на полеђини између речи **крал(ю)в(ьства) ми и кнезꙋ**, у адреси: **† Драгомꙋ и любов'номꙋ и сродникꙋ крал(ю)вьс(тва) ми кнезꙋ дꙋбров'чкомꙋ Вартоломею Градѣникꙋ и сѫдиамь и вѣкьникомь и вьсеи ѡп(ь)кинѣ дꙋбро[вьчкои]**. Потврда епископа Петра о пријему светодмитарског дохотка сачувана је на латинском језику на наведеном месту. - Фотографије: АИИ Ф II, 3 /327, Ф II, 3/328.

Изд.: Пуцић, *Спом. српски* II, 2, № 3; (исправке: Јиречек, *Споменици српски*, 99; дат. 1320, доноси и потврду епископа Петра на латинском језику, 24); Smičiklas, *Dipl. zb.* VIII, 574-575. № 469 (дат. 1320, пре 27. октобра); Стојановић, *Пов. и писма* I-1, 39, № 43 (дат. 1320). Порчић, *Писма немањићких владара Дубровчанима о подизању светодмитарског дохотка*, ССА 7 (2008), 13-14.

Лит.: Динић, *Дубровачки трибути*, 227.

Писмо нема датума. Исти се утврђује на основу потврде (**Б**) епископа Петра, која је уписана у нотарску књигу 27. октобра 1320.

А

† Драгомȣ и любов'номȣ и сȣродникȣ крал(е)в(ь)с(тва) ми, кнеꙁȣ дȣбров'ѵкомȣ Вартооломею (sic) Градѣникȣ, и сȣдиꙗмь и век'ником(ь) и в'сеи Ѡп'кинѣ дȣбров'ѵои (sic). Крал(е)в(ь)с(тво) ми ꙁа м(и)л(о)стѥ |[2]Б(о)жиѥ ꙁдраво ѥс(ть), и любовномȣ писанию крал(е)в(ь)с(тва) ми даи Б(о)гь ѡбрѣсти те ꙁдравои и ѡ всемь добрѣ. Тамо посила крал(е)в(ь)с(тво) ми ѥп(и)ск(о)па скьдрьскаго и кнеꙁа Дабиж(и)ва, да им |[3]дате доходьѥь на Дмитров⟨ь⟩ д(ь)нь, ч(ь)то ѥс(ть) крал(е)в(ь)с(тва) ми: да да имь ѥс(те) дале доход(ь)ѥь крал(е)в(ь)с(тва) ми. И ꙁа вашȣ драгȣ любовь даите ми добрѣ динаре, а немоите ми ꙁ[лѣ] |[4]динаре давать, кре ми ꙁлѣмь динарем(ь) не хтѣ Грьци: гдѣ их(ь) давамо на коки годѣ потрѣбѣ, а ѡни их(ь) не ȣꙁеме.

† СТ(Е)Ф(А)НЬ Ѡ⟨Ѵ⟩РѠШЬ КРАЛ(Ь)

Б

Die XXVII octubris.

Reverendus, honestus et sapiens vir dominus Petrus, Dei et regia gratia episcopus scutarensis, nunctius et ambaxator serenissimi domini regis Vrossi ad infrascripta specialiter constitutus ut patet per licteras ipsius domini regis hic appositas contentus et confessus fuit et sibi dati, traditi et numerati fuerunt in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, a Marino de Nicchola de Uolço, Dobre de Ylia et Nicchola de Mathia de Mençe, camerariis communis Ragusii dantibus et solventibus nomine et vice communis Raugii et de denariis ipsius communis yperperos duo milia, quos idem dominus rex recipere debet a communi Ragusii pro incensu seu tributo in isto die sancti Dimitrii pro anno presenti proxime preterito. Presentibus magistro Uguccione de Padua, physici salariato communis Raugii, ser Leonardo de Bonuicino, Custado da Loro de Veneciis, Thoma de Polo de Toma et Nicchola Arbanese et pluribus aliis.

136

ПИСМО КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ДУБРОВАЧКОМ КНЕЗУ И ОПШТИНИ

(1321, пре октобра 27)

Краљ Стефан Урош II Милутин обавештава дубровачког кнеза да је упутио Илију кефалију као свог посланика да прими светодмитарски доходак.

Оригинал писма није сачуван. Спомиње се у канцеларијској белешци дубровачког нотара и канцелара Pone de Stambertis, записаној у ДАД, Diversa cancellariae VI, f. 165.

Die XXVII mensis octubris (1321).

Nobilis et potens vir dominus Ylia cefalia nunctius et ambaxator serenissimi regis Vrossi ad infrascripta specialiter destinatus ut patet per licteras ipsius domini regis hinc appositas, contentus et confessus fuit et sibi traditi, numerati et soluti fuerunt in presentia mei Poni, notarii et cancellarii communis et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum, a Dobre de Ylia et Marino de Uolço, camarlengis communis dantibus et solventibus nomine et vice communis Raugii et de pecunia communis yperperos duo milia, quos idem dominus rex recipere debet a communi Raugii pro incensu seu tributo heri, die festi sancti Dimitri pro anno presenti proxime preterito. Presentibus Thoma filio Pauli de Thoma, presbytero Stephano nepote domini Petri episcopi scutarensi, Junio de Lucaro de Fosco et Theodero de Bodaça testibus ad predicta vocatis et rogatis.

137

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ГРАЧАНИЦИ

1315, или 1321 (септембар 1. - пре октобра 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин обнавља манастир Грачаницу и дарује му нове поседе и села са људима и одређује њихове обавезе.

Оригинал није сачуван. Текст је познат по препису на фресци ширине 1600, дужине 1900 мм, исписаном на западном зиду ђаконикона манастира Грачанице у 53 реда + потпис и датум. Број индикта није сачуван. Сматра се да је текст исписан на првобитном слоју фреске.

Изд.: Веркович, *Дарственная грамота*, 155-160, 145 (погрешна пагинација, треба: 139-145); Miklosich, *Mon. Serb.*, 84, 78 (само белешка, дат. 1275-1321) и 562, № 489 (препис Верковича добијен посредством Хилфердинга, дат. 1322); Милојевић, *Путопис* I, 162-166; Иванић, *На Косову*, 62-68; Новаковић, *Зак. спом.*, 633-637, (извод, дат. 1321); Соловјев, *Од. спом.*, 99-105, № 52 (дат. 1320-1321); Поповић, *На Косову*, 18-25; Павловић, *Грачаничка повеља*, 105-141, (дат. 1. септ. - 29. октобар 1321, са палеографско-језичком анализом, коментаром и нејасном фотографијом); Живковић, *Грачаничка повеља*, (препис по калку са фотографијом у боји) где су прештампани: издање Миливоја Павловића и превод Димитрија Богдановића на савремени српски језик; Тодић, *Грачаница*, 63-68, са прегледом претходних издања и старијом литературом; о датуму 71; цртеж датума: 77; Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters*, 69-81 (дат. 1321, са преводом на енгл.). - Превод на савремени српски језик: Богдановић, *Задужбине*, 323-325.

137

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ ГРАЧАНИЦИ

1315, или 1321 (септембар 1. - пре октобра 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин обнавља манастир Грачаницу и дарује му нове поседе и села са људима и одређује њихове обавезе.

Оригинал није сачуван. Текст је познат по препису на фресци ширине 1600, дужине 1900 мм, исписаном на западном зиду ђаконикона манастира Грачанице у 53 реда + потпис и датум. Број индикта није сачуван. Сматра се да је текст исписан на првобитном слоју фреске.

Изд.: Веркович, *Дарственная грамота*, 155-160, 145 (погрешна пагинација, треба: 139-145); Miklosich, *Mon. Serb.*, 84, 78 (само белешка, дат. 1275-1321) и 562, № 489 (препис Верковича добијен посредством Хилфердинга, дат. 1322); Милојевић, *Пуӣоӣис* I, 162-166; Иванић, *На Косову*, 62-68; Новаковић, *Зак. сӣом.*, 633-637, (извод, дат. 1321); Соловјев, *Од. сӣом.*, 99-105, № 52 (дат. 1320-1321); Поповић, *На Косову*, 18-25; Павловић, *Грачаничка ӣовеља*, 105-141, (дат. 1. септ. - 29. октобар 1321, са палеографско-језичком анализом, коментаром и нејасном фотографијом); Живковић, *Грачаничка ӣовеља*, (препис по калку са фотографијом у боји) где су прештампани: издање Миливоја Павловића и превод Димитрија Богдановића на савремени српски језик; Тодић, *Грачаница*, 63-68, са прегледом претходних издања и старијом литературом; о датуму 71; цртеж датума: 77; Živković, Bojanin, Petrović, *Selected charters*, 69-81 (дат. 1321, са преводом на енгл.). - Превод на савремени српски језик: Богдановић, *Задужбине*, 323-325.

Наше издање приређено је према наведеном издању Живковића, фотографије уз то издање и фотографија добијених љубазношћу Бранислава Тодића, при чему су консултована и издања Павловића и Тодића. Драгоцен је приказ Благојевића, *Бранислав Живковић, Грачаничка йовеља*, (в.: Изд.), ИГ 1-2 (1994) 106-110.

Као што се види из прегледа издања, повеља је до Другог светског рата издавана више пута, углавном на основу доста непоузданих преписа Верковича. Изузетак је издање Павловића, који је сам преписао цео текст повеље, чија су слова још пре више од 70 година била доста оштећена. Неке недоумице у читању су разрешене захваљујући издању Живковића, који је текст прецртао. Ипак, поједина места остају и даље нејасна.

С обзиром на чињеницу да повеља није сачувана у оригиналу и да датум уписан на зиду манастира Грачанице пада у последња два месеца живота краља Милутина, вођена је у науци опширна расправа о његовој веродостојности. Важан аргумент за оспоравање године 1321, били су помени манастира Бањске (ред 21), краљевог брата Стефана Драгутина, као и архиепископа Саве III (ред 24). О томе в.: Ковачевић, *Неколико хронолошких исйравака*, 438, који је сматрао да је повеља издата између 8. фебруара 1314. и 26. јула 1315, а највероватније средином 1314. Уп.: Ћоровић, Павловић, *Грачаничка йовеља*, 256-259, сматрао је да је Грачаница зидана после Бањске, јер се у грачаничкој повељи спомиње као игуманија, а да се краљ Стефан Драгутин и архиепископ Сава III, помињу у вези са неким другим актом. Могућа је претпоставка Пурковића (*Када је зидана Грачаница?,* 162-166) по којој је година 1321, година исписивања повеље на зид, а да је манастир завршен већ 1315, тј. после довршења манастира Бањске, а пре смрти краља Драгутина, 12. марта 1316. - Други спорни моменат у датуму је непостојећи 17. индикт. У свом регесту за ову повељу Мошин је претпоставио грешку преписивача у исписивању године (6830, уместо 6822), те да је индикт био 12, што би све биле велике претпоставке без довољно основа, па се зато овде условно предлаже хронологија као што је горе наведено.

† Ц(а)рь ц(а)р(ь)ствоуюштимь, и Г(оспод)ь г(оспод)ьствоуюштимь, свѣт(ь) живыи и непристоупныи, Н(е)б(е)сы владыи[а] и Ѕем(ь)лею ц(а)рьствоуѥи, и прѣисподьними г(оспод)ьствоуѥи, живот(о)мь [и см]рь|[2]тию ѡбладаѥи, и вшьдьшоу ѥмоу на гороу на гороу(sic) ѳаворьскоую, ꙗко оуказати хотѣ оученикомь си свѣтлость б(о)жествьныѥ славы своѥѥ, потьштим се и мы вѣрныи[б] дꙋшею и срдцемь |[3]и оумомь, кь высотѣ б(о)ж(ь)ствьнаго вьсхождениꙗ нѥкли оузримь славоу Б(ог)а нашего, вьсхотѣвшомоу ѥмоу за прѣмного ѥго м(и)лосрьдиѥ пом(и)ловати рода ч(ло)в(ѣ)ча, и ѡживити оу |[4]оумрьштвленьныихь грѣхми, и ѡбрѣтаѥть себѣ изь иштоуштимь ѥго ∴ Тѣмьже и ꙗзь паче всѣхь грѣшнѣи Стефань крал(ь) Оурошь вторыи, правноукь с(ве)того г(оспо)д(и)на Симеѡна, слоу[гы] |[5]моѥмоу Х(ри)с(т)оу и прѣч(и)стѣи ѥго М(а)тери, ѥсть [з]астоупница родоу христиꙗньскомоу, да и ꙗзь вьпию [......]: Вьздвигни ме изь глоубины

грѣховныѥ, и просвѣти ми |[6]ѡчи срьдечнѣи, прѣч(и)стаꙗ вл(а)д(и)ч(и)це, боуди ми помоштьница и покровь вь страшноѥ и второѥ пришьствиѥ, и по Бож(и)ю изволению Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашего Іс(оуса) Х(ри)с(т)а, кралевьствоуюштоу |[7]ми кралю Стефаноу втором Оурошоу, правноукоу с(ве)таго Симеѡна ∴ Видѣхь раздроушениѥ и падениѥ храма С(ве)тиѥ Б(огороди)це градьчаньскиѥ, ѥпископиѥ липлꙗньскыѥ, |[8]сьздахь ѡт ѡснованиꙗ, и пописахь и оукрасихь, вьноутрь и извьнѣ. Сии оубо всѣмь [ра]зоумѣти писа кралевьст[во] ми ꙗко хрисовоуле, створени прародители |[9]и родителми С(ве)тѣи Б(огороди)ци градьчаньскои, ѥп(и)с(коу)пии липлꙗньскои, в нихь же села и заселиꙗ, и паше, лѣтишта и зимишта, ѡбрѣть кр(а)л(е)в(ь)ство ми, ѥдно потрено а дроуго |[10]погоублено, и [в]ь истини вьданна прародители и родителми, азь грѣшныи Стефань крал(ь) Оурошь вторы, и сь [Бог]омь самодрьжьць всѣхь Срьпьскихь Земль и Поморьскыхь, вьпи|[11]сахь хрисовꙋль сии: села имени Градчаница и Сꙋшица и Сел'це и сь заселиꙗми ихь, и сь мегꙗми [на] стоуде[ньць] ...анꙗ, право по полю оу Брѣстиѥ кь Сп(а)совѣ ц[рькви] прѣс поле |[12]право на Скоуланово водѣничиште, право оу рѣкоу градчан'скоу, и ковь право оу Ма[и]славле водѣничиште, прѣко оу кроушкоу ꙋ бѣлѣгь, и ѡт кроушке прѣко оу Кроушевьць. И Кроу|[13]шьвцьа како нестаѥть, право ꙋ Боутовьць по дѣлоу на Ѡраноу полꙗноу, на Кꙋманю главоу на Недѣлю, по дѣлоу право над Броусь. И ѡд Броуса по дѣлоу право на Ѡстрыи врьхь и ѡд Ѡстрога |[14]врьха на Велетѣнь мегю Соушицꙋ и мегю Гоуштеричю, по дѣлоу право на бродь како дѣла нестаѥть. И [ѡ]д [б]рода поутемь Велимь по полю, право на поуть кои гред(е) изь град(а) оу Приштиноу, поутемь на прьвыи бѣлѣгь, |[15]право оу Жоупань стоуденьць. А се людѥ коихь ѥ привель ѥп(и)с(коу)пь Игнатиѥ ѡдпрѣвь ѡд властель оу Сливово и триѥ братѣнци: Филипь сь с(ы)новы, Стефань (сь) с(ы)нови, Богдань (сь) с(ы)нови, Радь (сь) с(ы)н(о)вы; и два братенца коꙗ |[16]прида крал(е)в(ь)ство ми: Милослав(а) и Десимира и Доброхва (сь) с(ы)номь, и сь оулми крал(е)в(ь)ства ми. И оу Соушици два братенца: Радѣꙗ и Бра[т]ослава. А се што соу Градьчанѣни ѡдпрѣни ѡд Ѡливера: Любань (сь) с(ы)нови, Гюрь (сь) с(ы)нови, Раничикь |[17]Раико (сь) с(ы)нови и зь братомь. И да крал(е)вьство ми ц(рь)кви ѥп(и)с(коу)пии липлꙗньскои рибникѥ все ѡд извода родимьского дори како оутеч(е) оу Ситьницоу, вси рибилови (sic) празникоу и ѥмоу што ѥ досыть. И што се находе водѣнице по томь изводоу на Паоуни |[18]ѡд Горнега рибника до Ситнице, и ѡд вѣка[в] водѣнице што ѥ оузимало крал(е)вьство ми, половина всаке водѣнице да ѥ цр(ь)кви ѥп(и)с(коу)пии липлꙗн(ь)скои. А [ѥпископ]ь да стави всакои водѣници гвоздиѥ и камы ѥдинь. И цр(ь)квь коꙗ ѥс(ть) тоу на [Паꙋни] подложихь вь |[19]ѡбласть ѥп(и)с(коу)пиѥ липлꙗньскиѥ, с попомь Добромиром' з дѣтию, и што ѥ оу те ц(рь)кве два ч(о)в(ѣ)ка: Храна и Радос[л]авь, ѡба з дѣтию, и сѣнокось што ѥ косило крал(е)вьство ми ниже сокальника и сь землею. Ѡд тога сѣнокоса право доломь, горѣ с тѣмизи |[20]нивами, на архи(ѥ)п(и)с(коу)пово станиште, и ѡт тꙋ горѣ оу поле, и водѣница коꙗ ѥс(ть) ниже Рибника долнега да ѥ цр(ь)ква[г] градчньскои[д], и ѥп(и)с(коу)пь да стави калоугера или попа коѥга моу хтѣниѥ, и нива коꙗ ѥ(сть) станиште кр(а)ле[в(ь)ства ми с] ѡ|[21]нои странѣ и[звора][ђ] да ѥ цр(ь)кви паоуньскои ∴ И видѣ крал(е)вьство ми ѥре бѣше Баньска оуписана вь отчинѣ ми хрисовоулѣ, и иѥзехь[е] изь ѡтчина ми хрисовоула, и сьздахь цр(ь)к(ь)вь С(ве)того Стефана, р... |[22] а за то дах[ь][ж].... близꙋ цр(ь)кве С(ве)тыѥ Б(огороди)це сь всѣми ми мегꙗми и правими, Соухӧдоломь Скоулановомь [и]

Лѡпиномь, сь Батоуси, до брѣги . . . . тик . нь, и . . . . . . |[23]на Смолꙗном . . . ли...[з], право поутемь по дѣлоу мегю Мотычань и мег[ю] Кроушьвьць, [п]раво по дѣлоу и на Боуто[вьц]ь ⁖ И ... [т]огда[и] оучиних ꙁам[ѣнȣ] с[е]л[ь][ј] . . . ѡ(ть)ць кр(а)[левьства ми]. ... |[24]г. да[к] цр(ь)кве Градьчаницы . . . [липл]аньскоу ѥп(и)с(коу)пии Градчаници мѣѳох раноу да ꙁго[воривь се крале]вьство м[и с]ь г⟨оспо⟩д⟨и⟩номь и ꙁь братомь ми Стефаномь и сь ар[хи]ѥп(и)с(коу)помь Савомь . . ль . . . . спкс . . |[25]мьни, и сь в[о] . . . . [к]омь[л] срьпьскым[ь] ... иꙁволеникмь [сь]ꙁда[хь][љ] . . великоу лавроу игȣмению С(ве)таго и великаго п[рь]в[омȣ]ч[еник]а Стефана . . неꙁам . . и . . . . |[26] Паксеа ... ми ... имена попь Тоу[мань и с ни]ми Шапрань Хра[нислав]ь с Радославомь, Милослав ꙁ Болемиромь, и ць с . . . . Бог(да)н(ь) . . акь . . . . |[27] брат . . . ꙗ . ., Мильпь ꙁ дѣтию, Бо[динь . . . ꙗ, Славь ꙁ братомь, Богдань Радомисликь, . . агь и ꙁ братомь и ꙁ дѣтию, Гоини[кь]... си ... ел . . . рꙗми, Вль[кь]. . . . |[28]славь . . . хок . . . ꙁа ꙁ братомь, Прьве ꙁ братомь, Марко Паричикь Доичинь ꙁ братиꙗми, Прѣдивои ⟨сь⟩ с(ы)нови, Добрило ꙁ братомь . Т . . . виньмь . . . ꙁ бра[томь]. [Радо.] |[29] [вик]ь ꙁ братомь, Тоудоровико Дмитрь ꙁ братиꙗми, ико. . . ль ꙁ дѣтию, и Дражоуи ꙁ братиꙗми, Берошь [ꙁ] дѣтию, Драгоꙗ ꙁ дѣтию, Драгчю ꙁ ⟨д⟩ѣтию, Михо[ило, Чеслав]ь ꙁеть, Станимирь Страхининь |[30]Добрихна... |[31]и Бане оу Сȣхогрьлѣ кои бѣхоу такожде ȣписан⟨и⟩ вь ѡтчинѣ ми хрисовȣлѣ, и вꙁехь и дахь С(ве)томȣ Николѣ ѥп(и)с(коу)пии дьбрьскои, а ꙁа не дахь ꙁамѣноу С(ве)тѣи Б(огороди)ци градчаньскои ȣ Полоꙁѣ Ѡдри цр(ь)к(ь)вь С(ве)таго Дмитриꙗ |[32]сь людми и сь планиномь, и сь все ми мегꙗми прави м[и] како си ѥ имало се то ѡд искони, и Борково мѣсто що се находи оу Подбрѣꙁѣхь и дворь с людми, и оу Лѡшцѣ все що се нади Борково. И ꙁа Влахе Драгобратик |[33]кои дахь С(ве)томоу Стефанȣ, дах ꙁа не ꙁамѣноу ѥп(и)с(коу)пии липꙗньскои Комаине Влахе. А се Власи имени: Нѣгославь ꙁ братиѡмь, Драговьць ꙁ дѣтцами, Дражань ꙁ братомь, Драгославь [ꙁ дѣт]цами, |[34]Коуколь ꙁ дѣтцами, Гоишина жена ꙁ д[ѣ]тцами, Станиславь ꙁ братиѡмь Бериславь ꙁ дѣтцами, Драгославь ꙁ дѣтцами, Ин[ек]авь ꙁ дѣтцами, Тоудорь ꙁ братомь, Братослав(ь), Мартинь Бериславь ꙁет, |[35]Гюрьгь ꙁ братомь, Доубравьць ꙁ братомь и сь сестромь, Хране Грьбешикь, Владь, Добронꙗ братоучедь, Добре ꙁ брат(а)ни, Тоупе ⟨сь⟩ с(ы)нови, Дроужок ꙁ братиѡмь, Любе, Братославь ꙁ дѣтцами, и Балини с(ы)но|[36]ви, Радомирь и Мрьша ⁖ А се л⟨оу⟩дѥ коих ѡдпрѣсмо ѡд Стрѣꙁа Влахе: Воихна ⟨сь⟩ с(ы)новы и брать моу Стань ⟨сь⟩ [сы]но[ви], и Соушичане трыѥ братѣньци, Радовикы, Стань ⟨сь⟩ с(ы)нови, Болеслав(ь) ⟨сь⟩ с(ы)нови, Доброслав[ь и сынови]. |[37]Оу Моравѣ село Жегра и сь м[ег]ѣми, оу Топольници село Коретино и мегѥ моу: на Мраморь, право прѣꙁь Локвоу на Роудиноу и ѡд Гроупшина Ѥквца, на Доѥкь до села прѣꙁ рѣкоу оу . . . |[38]потокь; оу Родимли водѣница с намѣстикмь и сь ѡвощикмь. На Ситници синиꙗкь тишина выше град⟨а⟩, [ѡд моста] до Широкога брода. И дахь ки оулигарꙗ именемь Д ... а ... |[39] [сь] оульми и ꙁ дѣтию да соуть цр(ь)кви[и до вѣкь] Амминь. И по ⟨Л⟩иплꙗню и по Моравѣ и по Топольници, [п]...[мн] ... [а.] како ѥ била и ѡд искони ⁖ И по Вранию и по Славищоу и [по . . .] |[40] [и п]о Ꙁлетовои, и по Мороꙁвиꙁдоу, и [си]... макиѥ[м] иже ѡт ѡбласти грьчьскыѥ, г(оспод)ьствоуѥи крал(ь) Срьбск[ихь] Ꙁемль, и по ѥговѣ м(и)л(о)сти коѥ подасть ѡбладати ѥп(и)с(коу)пии, или П[риꙁрень]|[41]скои или ⟨Л⟩иплꙗньскои, и по Липл[анѣ и] по Моравѣ, и по Топольници. Попове и поповьсци с(ы)нове, и ꙁетиѥ[н] имь и братиꙗ имь, и намѣстиꙗ ихь, сь мегꙗми[њ] ихь, тѣм[ь всѣмь да ѡ]|[42]владаѥть ѥп(и)с(коу)пь липлꙗньскыли...е... ако и вь Приꙁрѣньскои

ѥпискоупии. Ꙁаконь стары Срьблемь: меропьхь ѡре .ѳ. мьти, а с[ѡкаль]никь .ѕ. и [ꙁ]аманицомь бѣдвоу... [п]лоуга... |[43] .Г. мьти да ѡроу, и тако да га [н] . . повеꙁоу, пѡврьхоу и оу роупоу оусип[л]ю, и пакь иꙁд⟨а⟩де и ливадоу наждрѣбицомь дѣлеке да ко[се] . .бѣдьвоу накосицомь спласти и ꙁдѣти. |[44]Меропьхь сипле сладь трищи оу годищи, и да га ѡхмели. И ко боуде веке трѣбѣ цр(ь)кви слад⟨а⟩ да га попь ѡхмели. И да носи меропьхь понось до кралева стана. Кто коне има, Рождьствоу Х(ри)с(то)воу всаки ме|[45]ропхь да довоꙁи по воꙁоу дрьвь. И да носи меро[пь]хь лоуча Рождьствоу Х(ри)с(то)воу и праꙁдникоу С(ве)тыѥ Б(огороди)це, и да лове .Г. д(ь)ни ꙁаѥце ꙁаманицомь, раꙁвѣ поповь. Послоухь ц(рь)к(о)вни .Д. дина|[46]ри, а роука .ѕ. динарь. И где годѣ се при ц(рь)к(о)вни чл(о)в(ѣ)кь на крал(е)вѣ соуд⟨ѣ⟩ да ѥ глова цр(ь)ковна, и послоухь и роука. Чл(о)в(ѣ)кьоу(sic) крадь дроуга си да плати цр(ь)кви .Г. перьпери, главовичиил(sic)[о] |[47].Г. перпере, мѣхоскоубина .ѕ. ди[нар]ь. А чл(о)в(ѣ)кь кои краде цр(ь)к(ь)вь и враж[до]у оучини що реч(е) г⟨оспо⟩д⟨и⟩нь крал(ь), или кто има оулиꙗникь да даѥ праꙁникоу С(ве)тиѥ Б(огороди)це оули. Кто ли не да ⟨д⟩а има, |[48]да оуꙁме попь сам. И на всѣхь трьꙁѣхь кои соуть в ꙁем(ь)ли крал(е)вьства ми, що се продаѥ цр(ь)к(о)вно или се име коупоувати що цр(ь)кви да се [н]е оуꙁима ц(а)рина, нь да реч(е)ть |[49]попь на свою д(оу)шоу како ѥс(ть) соуще цр(ь)ковно. И видѣ крал(е)вьство ми насилиѥ на люд(е)хь Прѣс(ве)тыѥ Б(огороди)це ѡд ѡкольныхь и междоусобьныхь чл⟨о⟩в⟨ѣ⟩кь, и створихь м(и)л(о)сть цр(ь)кви С(ве)тои Б(огороди)ци |[50]и люд⟨е⟩мь ѥѥ, при ѥп(и)с(ко)пѣ Игнатии: кто нѣ прѣль и ѡдпрѣль люд⟨и⟩, и иꙁвель по семь сега да нѣ пречи соуда ꙁа люди и иꙁвода, нь да вамь и пращамь сии вса храмоу С(ве)[т]ыѥ Б(огороди)це. И прило|[51]жи крал(е)вьство ми трьгь, панагирь, ѥже ѥс(ть) праꙁникь Бл(а)говѣщениѥ с(ве)тыѥ Б(огороди)це. Кто ли сиѥ прѣстоупи или потвори или раꙁори, да ѥ проклеть ѡд Г(оспод)а Б(ог)а вседр⟨ь⟩жителꙗ |[52]и ѡд прѣч(и)стыѥ м(а)т(е)ре Б(огороди)це, и да боудеть побиѥнь ѡт сили ч(ь)стнаго и животво[рещаг]о кр(ь)ста г⟨оспо⟩днꙗ [и] ѡт .ТИІ. с(ве)тихь ѡ(ть)ць Ни[к]еи и ѡт .ВІ. ап(о)с(то)ль и ѡд всѣх(ь) с(ве)тых(ь) Х(рист)оу Б(ог)оу ȣгодивших(ь) ѡт вѣка. Аминь. |[53][И вь Ю]дѣ да ѥс(ть) причтень и ѡт мене грѣшнааго Стефана Ȣроша крал(ꙗ) да ѥ прок[леть] ⟨вь⟩ вѣкы боуд⟨оу⟩щи. Аминь.

|[54]СТ(Е)Ф(А)НЬ ѠР(Ѡ)ШЬ ПО М(ИЛО)СТИ Б(О)ЖИ КРАЛ(Ь) С Б(ОГО)МЬ САМО[ДРЬЖЬЦЬ] ВСѢХ(Ь) СРБЬСК[ІХЬ ꙀЕ]МЬЛ(Ь) И ПОМОР(Ь)СКІХ(Ь).

Писа се в(ь) лѣт(о) ,Ꙁ.Ѡ.Л. индикта. [...][п]

[а] Павловић, Тодић: и бы(сть) владыи

[б] Павловић: в(сѣ)х(ь) ницы ; Ћоровић: вьсею

[в] Тодић: вска; Ћоровић: всаке

[г] Грешка писара. Правилније би било: да ѥсть црькви.

[д] Тодић, Ћоровић: паоуньскои

[ђ] Тодић: ѥꙁ(е)ра; Ћоровић: ѥꙁера

[е] Павловић: нѣ ꙁехь ; Тодић: нѥ ꙁех

Лшпиномь, сь Батоуси, до брѣги ... тик . нь, и ...... |[23]на Смолшном ... ли ...[а], право поутемь по
дѣлоу мегю Мотычань и мег[ю] Кроушьвьць, [п]раво по дѣлоу и на Боуто[вьц]ь ⁘ И ... [т]огда[б]
оучиниχь ꙁам[ѣнꙋ] с[е]л[ь][в] ... ѡ(ть)ць кр(а)[левьства ми] ... |[24]г. да[г] цр(ь)кве Градьчаницы ...
[липл]аньскоу еп(и)с(коу)пии Градчаници мѣсоχ раноу да ꙁго[воривь се крале]вьство м[и с]ь
г(оспо)д(и)номь и ꙁь братомь ми Стефаномь и сь ар[χи]еп(и)с(коу)помь Савомь ... ль .... спкс .
|[25]мьни, и сь в[о] .... [к]омь[д] срьпьскым[ь] ... иꙁволенимь [сь]ꙁда[хь][ђ] ... великоу лавроу игꙋмению
С(ве)таго и великаго п[рь]в[омꙋ]ч[еник]а Стефана ... неꙁам ... и .... |[26] Пансеа ... ми ... имена попь
Тоу[мань и с ни]ми Шапрань Хра[нислав]ь с Радославомь, Милослав ꙁ Болемиромь, и ць с ....
Бог(да)м(ь) ... акь .... |[27] брат .... ꙗ ... Мильпь ꙁ дѣтию, Бо[динь .... ꙗ, Славь ꙁ братомь, Богдань
Радомисликь, ... агь и ꙁ братомь и ꙁ дѣтию, Гоини[кь] ... си ... ва ... рꙗми, Вль[кь] .... |[28]славь ... χои
... ꙁа ꙁ братомь, Прьве ꙁ братомь, Марко Паричикь Доичинь ꙁ братиꙗми, Прѣдивои (сь) с(ы)нови,
Доврило ꙁ братомь. Т ... виньмь ... ꙁ бра[томь]. [Радо.] |[29] [вик]ь ꙁ братомь, Тоудоровико Дмитрь
ꙁ братиꙗми, ико ... ль ꙁ дѣтию, и Дражоуи ꙁ братиꙗми, Берошь [ꙁ] дѣтию, Драгоꙗ ꙁ дѣтию,
Драгию ꙁ (д)ѣтию, Миχо[ило, Честав]ь ꙁеть, Станимирь Страχининь |[30]Добриχна ... |[31]и Бане оу
Сꙋχогрьлѣ кои бѣχоу такожде ꙁписан(и) вь ѡтчинѣ ми χрисовꙋлѣ, и вꙁеχь и даχь С(ве)томꙋ
Николѣ еп(и)с(коу)пии дьврьской, а ꙁа не даχь ꙁамѣноу С(ве)тѣи Б(огороди)ци градчаньской ꙋ
Полоꙁѣ Ѡдри цр(ь)к(ь)вь С(ве)таго Дмитриꙗ |[32]сь людми и сь планиномь, и сь все ми мегꙗми
прави м[и] како си к имало се то ѡд искони, и Борково мѣсто що се наχоди оу Подврѣꙁѣχь и
дворь с людми, и оу Лшщѣ все що се нади Борково. И ꙁа Влаχе Драговратик |[33]кои даχь
С(ве)томоу Стефанꙋ, даχ ꙁа не ꙁамѣноу еп(и)с(коу)пии липлꙗньской Команке Влаχе. Я се Власи
имени: Нѣгославь ꙁ братиѡмь, Драговьць ꙁ дѣтцами, Дражань ꙁ братомь, Драгославь [ꙁ
дѣт]цами, |[34]Коуколь ꙁ дѣтцами, Гоишина жена ꙁ д[ѣ]тцами, Станиславь ꙁ братиѡмь
Бериславь ꙁ дѣтцами, Драгославь ꙁ дѣтцами, Ин[ек]авь ꙁ дѣтцами, Тоудорь ꙁ братомь,
Братослав(ь), Мартинь Бериславь ꙁет, |[35]Гюрьгь ꙁ братомь, Доубравьць ꙁ братомь и сь сестромь,
Χране Грьвешикь, Владь, Доброшꙗ братоучедь, Добре ꙁ брат(а)ми, Тоупе (сь) с(ы)нови, Дроужок
ꙁ братиѡмь, Любе, Братославь ꙁ дѣтцами, и Балини с(ы)но|[36]ви, Радомирь и Мрьша ⁘ Я се
л(оу)дк коиχь ѡдпрѣсмо ѡд Стрѣꙁа Влаχе: Воиχна (сь) с(ы)новы и врать моу Стань (сь)
[сы]но[ви], и Соушичане трык братѣньци, Радовикы, Стань (сь) с(ы)нови, Болеслав(ь) (сь) с(ы)нови,
Доброслав[ь и сынови]. |[37]Оу Моравѣ село Жегра и сь м[ег]ѣми, оу Топольници село Коретино и
меге моу: на Мраморь, право прѣꙁь Локвоу на Роудиноу и ѡд Гроупшина Ꙗивца, на Доикь до
села прѣꙁ рѣкоу оу ... |[38]потокь; оу Родимли водѣница с намѣстикмь и сь ѡвощикмь. На
Ситници синишкь тишина выше град(а), [ѡд моста] до Широкога врода. И даχь ки оулиꙗрꙗ
именемь Д ... а ... |[39] [сь] оульми и ꙁ дѣтию да соуть цр(ь)кви[и до вѣкь] Ямин. И по (Л)иплꙗню
и по Моравѣ и по Топольници, [п] ... [ми] ... [а.] како к вила и ѡд искони ⁘ И по Вранию и по
Славишоу и [по ...] |[40] [и п]о Ꙁлетовои, и по Мороꙁвиꙁдоу, и [си] ... макик[е] иже ѡт ѡбласти
грьчьскыи, г(оспо)д(ь)ствоуки крал(ь) Србьск[иχь] Ꙁемль, и по игоуѣ м(и)л(о)сти кои подасть
ѡбладати еп(и)с(коу)пии, или П[ризрень]|[41]ской или (Л)иплꙗньской, и по Липл[анѣ и] по Моравѣ,
и по Топольници. Попове и поповьци с(ы)нове, и ꙁетик[ђ] имь и братиꙗ имь, и намѣстиꙗ иχь, сь
мегꙗми[е] иχь, тѣм[ь всѣмь да ѡ]|[42]бладать еп(и)с(коу)пь липлꙗньскы ли ... е ... ако и вь Приꙁрѣньской

епискоупии. Ꙁаконь стары Србьлемь: меропьχь ѡре Ѳ. мьти, а с[ѡкаль]никь Ѕ и [ꙁ]аманицомь
вѣдвоу ... [п]лоуга ... |[43] .Г. мьти да ѡроу, и тако да га [и] ... повеꙁоу, ѡврьχоу и оу роупоу
оусип[л]ю, и пакь иꙁд(а)де и ливадоу наждрѣвицомь дѣлеке да ко[се] ... вѣдьвоу накосицомь
спласти и ꙁдѣти. |[44]Меропьχь сипле сладь трищи оу годищи, и да га ѡχмели. И ко воуде веке
трѣвѣ цр(ь)кви слад(а) да га попь ѡχмели. И да носи меропьχь понось до кралева стана. Кто
коне има, Рождьствоу Χ(ри)с(то)воу всаки ме|[45]ропχь да довеꙁи по коꙁоу дрьвь. И да носи
меро[пь]χь лоуча Рождьствоу Χ(ри)с(то)воу и праꙁдникоу С(ве)тык Б(огороди)це, и да лове .Г.
д(ь)ни ꙁаице ꙁаманицомь, раꙁвѣ поповь. Послоуχь цр(ь)к(о)вни .Д. дина|[46]ри, а роука .Ѕ. динарь. И
где годѣ се при цр(ь)к(о)вни чл(о)в(ѣ)кь на крал(е)вѣ соуд(ѣ) да к глова цр(ь)ковна, и послоуχь и
роука. Чл(о)в(ѣ)кьоу(sic) крадь дроуга си да плати цр(ь)кви .Г. перьпери, главовичина(sic)[г] |[47] .Г.
перпере, мѣχоскоувина .Ѕ. ди[нар]ь. Я чл(о)в(ѣ)кь кои краде цр(ь)к(ь)вь и враж[до]у оучини що рече
г(оспо)д(и)нь крал(ь), или кто има оулишникь да даи праꙁникоу С(ве)тик Б(огороди)це оули.
Кто ли не да (д)а има, |[48]да оуꙁме попь сам. И на всѣχь трьꙁѣχь кои соуть в ꙁем(ь)ли крал(е)вьства
ми, що се продаи цр(ь)к(о)вно или се име коупоувати що цр(ь)кви да се [и]ꙁ оуꙁима ц(а)рина, нь да
реч(е)ть |[49]попь на свою д(оу)шоу како к(ст)ь соуще цр(ь)ковно. И видѣ крал(е)вьство ми насилии
на люд(е)χь Прѣс(ве)тык Б(огороди)це ѡд ѡкольныχь и междоусобныχь чл(о)в(ѣ)кь, и створиχь
м(и)л(о)сть цр(ь)кви С(ве)тои Б(огороди)ци |[50]и люд(е)мь кк, при еп(и)с(ко)пѣ Игнатии: кто нѣ
прѣль и ѡдпрѣль люд(и), и иꙁвель по семь сега да нѣ преим соуда ꙁа люди и иꙁвода, нь да вамь и
праꙗмь сии вса храмоу С(ве)[т]ык Б(огороди)це. И прило|[51]жи крал(е)вьство ми трьгь, панагирь,
иже к(ст)ь праꙁникь Бл(а)говѣщеник с(ве)тык Б(огороди)це. Кто ли сии прѣстоупи или потвори
или раꙁори, да к проклеть ѡд Г(оспод)а Б(ог)а всед(р)ьжителꙗ |[52]и ѡд прѣч(и)стык м(а)т(е)ре
Б(огороди)це, и да воудеть повинь ѡт сили ч(ь)стнаго и животво[рещаг]о кр(ь)ста г(оспо)дня
[и] ѡт .ТИI. с(ве)тиχь ѡ(ть)ць Ни[к]еи и ѡт .ВI. ап(о)с(то)ль и ѡд всѣχ(ь) с(ве)тыχ(ь) Χ(рист)оу
Б(ог)оу ꙋгодившиχ(ь) ѡт вѣка. Яминь. |[53][И вь Ю]дѣ да к(ст)ь причтень и ѡт мене грѣшнааго
Стефана Ꙋроша крал(ꙗ) да к прок[леть] (вь) вѣкы воуд(оу)щи. Яминь.

|[54]СТ(Е)Ф(А)НЬ ѠР(Ѡ)ШЬ ПО М(ИЛО)СТИ Б(О)ЖИ КРАЛ(Ь) С Б(ОГО)МЬ САМО[ДРЬЖЬЦЬ]
ВСѢХ(Ь) СРБЬСК[IХЬ ꙀЕ]МЬЛ(Ь) И ПОМОР(Ь)СКIХ(Ь).

Писа се в(ь) лѣт(о) .Ꙁ Ѡ Л. индикта [...][е]

[а] Павловић, Тодић: и вы(сть) владыи
[б] Павловић: в(сѣ)χ(ь) ниццы ; Ћоровић: вьсею
[в] Тодић: вска; Ћоровић: всаке
[г] Грешка писара. Правилније би било: да ксть црькви.
[д] Тодић, Ћоровић: паоуньской
[ђ] Тодић: кꙁ(е)ра; Ћоровић: кꙁера
[е] Павловић: нѣ ꙁеχь ; Тодић: ни ꙁеχ

ж Павловић: рѹчихь к а ꙁа то дахь ꙁл[атихь] ѕ тоү; Ћоровић: а ꙁа то дахь вь ꙁамѣноү црькові тоү

з Павловић: на Смолш[нахь баньскихь долином]

и Павловић: гра(дь) ; Ћоровић: такожде

ј Павловић: ꙁамѣ[ноү ѡ(дь) моихь]

к Павловић: господа

л Реченица би могла да гласи: сь епископи срьпьскими и Сьбором срьпьским? Павловић предлаже: молитвеником срьпьскымь.

љ Павловић, Тодић: иꙁволеним д(оү)ха с(ве)т(а)го ва

м Павловић: по Полоꙁѣхь

н Ћоровић: ꙁ дѣтию

њ Тодић: мобами

о Павловић: глаꙁовь на ; Ћоровић: главовитнии

п Павловић: .ꙁI.

138

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТЕ МАРИЈЕ НА ОСТРВУ МЉЕТУ

(1282 - пре 29. октобра 1321)

Краљ Стефан Урош II Милутин потврђује поклоне свога деде краља Стефана Првовенчаног манастиру Свете Марије.

Оригинал дописан испод преписа повеље краља Стефана Првовенчаног у девет редова рачунајући и потпис (опис в.: бр. **21** ове збирке).

Изд.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 66, № 52 (дат.: 1357. април 25); Miklosich, *Mon. Serb.*, 71, № 70 (дат. 1275-1321); Smičiklas, *Dipl. zb.* VI, 156, № 141 (дат.: 1275-1321); Новаковић, *Зак. спом.*, 587 (дат. око 1308).

Повеља нема датума. Једини поуздани ослонац су године владавине краља Стефана Уроша II Милутина, па је стога тако горе и предложено.

О аутентичности В. бр. **21** ове збирке.

Стефань Оурошь, по милости Б(о)жики крал, оуноукь г(осподи)на ми крал⟨а⟩ Стефана, синь г(осподи)на ми |[2]крал⟨а⟩ Оуроша, видѣвь створеник г⟨оспо⟩д⟨и⟩на дѣда ми крал⟨а⟩ Стефана манастирью С(ве)тык Б(огороди)це иже |[3]на Млѣтѣ, никакоже дрьзноухь разорити прѣд'ложениныхь нимь, нь паче потврьди|[4]хь; аще бо и вь грѣсѣ соущ⟨оу⟩ ми нь вѣтвик ксемь бл⟨а⟩гааго корене свѣ[т]ихь г(оспо)дь родитель |[5]моихь. Тѣмь же аще ктоѡ дрьзнеть разорити и прѣдьложенаѣ с⟨ве⟩тыимь г⟨оспо⟩диномь дѣдо⟨мь⟩ ми |[6]и м'ною потврьждения, таковии да боуде проклеть ѡть Г(оспод)а Б(о)га В'седрьжитела и прѣс(ве)те Б(огороди)це, |[7]и да м8 к соупьр'ница с(ве)та Б(огороди)ца на страшьномь соудищи, и ѡть мене грѣшьнаго да к прок'лть. |[8]Сего рад'и писавь и подьписахь⁘⁘⁘

СТЕФАН(Ь) ОУРО[Ш]Ь ПО М(ИЛ)О(С)ТИ Б(О)ЖИЮИ КРАЛ(Ь) I

САМОДРЖЬ⟨ЦЬ⟩ ВЬСЕ СР(Ь)ПЬСКИЮ З(Е)МЛЬ ⟨И⟩ ПОМОРСКИЮ⁘

139

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА МАНАСТИРУ СВЕТИХ АРХАНЂЕЛА МИХАИЛА И ГАВРИЛА У ЈЕРУСАЛИМУ

(1282-1321. октобар пре 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин учвршћује и обнавља манастир Св. арханђела Михаила и Гаврила у Јерусалиму.

Повеља није сачувана. Спомиње се у „сумњивој" повељи цара Стефана Душана томе манастиру издатој 29 априла 1348:

Видѣ ц(а)рьство ми храмь бож(ь)ственни с(ве)тию архистратиг8 Михаила и Гаврила сьзданьнаго прародители ц(а)рьства ми вь б(о)говьзлюбленнѣмь инагда градѣ Икр(8)с(а)л(и)мѣ..

(В.: Карано-Твртковић, *Србскіи споменицы*, 43, № 35; Miklosich, *Mon. serb.*, 134; Новаковић, *Зак. спом.*, 706-707).

140

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА О ОДБЕГЛИМ БОЉАРИМА

(1317-1321. октобар, пре 29)

На молбу игумана Андонија, краљ Стефан Урош II Милутин опрашта неким бољарима бекство, највероватније са метоха манастира Св. Богородице бистричке.

Акт није сачуван у целини. О његовом евентуалном постојању сведочи запис - интерполација, уставним писмом Милутинова доба, на крају преписа хрисовуље Св. Богородици бистричкој а пре потписа краља Стефана Владислава. - Опис в. бр. **41** ове збирке, означени ред.

Изд.: Грујић, *Једна интерполација,* 200-203, са фотографијом; Мошин, *Повеља краља Владислава,* 23 (само фотографија).

Датум интерполације одређује се на основу помена имена епископа Данила устоличеног 1317. године и датума смрти краља Милутина.

[45]|. . . И ꙁа тѣм' аꙁ' Ань҆донык игоумнь г⟨оспоь⟩д⟨и⟩на крал(ꙗ) и п(и)с⟨коу⟩па Данила наидѡх' ꙁабѣгше боларе цр(ь)квне оу тоугоу ꙁ⟨е⟩млю. И ѡ гов(о)рыхь г⟨оспо⟩д⟨и⟩ноу крал⟨ю⟩ ꙁа них. И да им' роук⟨оу⟩ и д(оу)шоу оу ѡтроуко име |[46]Братосиноу, Иваноу.

140

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА О ОДБЕГЛИМ БОЉАРИМА

(1317-1321. октобар, пре 29)

На молбу иīумана Андонија, краљ Сīефан Урош II Милуīин оīрашīа неким бољарима бексīво, највероваīније са меīоха манасīира Св. Боīородице бисīричке.

Акт није сачуван у целини. О његовом евентуалном постојању сведочи запис - интерполација, уставним писмом Милутинова доба, на крају преписа хрисовуље Св. Богородици бистричкој а пре потписа краља Стефана Владислава. - Опис в. бр. **41** ове збирке, означени ред.

Изд.: Грујић, *Једна инīерūолација,* 200-203, са фотографијом; Мошин, *Повеља краља Владислава,* 23 (само фотографија).

Датум интерполације одређује се на основу помена имена епископа Данила устоличеног 1317. године и датума смрти краља Милутина.

45|. . . И ꙁа тѣм᾽ аꙁ᾽ Ѧньдоныѥ игоумнь г⟨оспоь⟩д⟨и⟩на крал(ꙗ) и п(и)с⟨коу⟩па Данила наидѡх᾽ ꙁабѣгше боларе цр(ь)квне оу тоугоу ꙁ⟨е⟩млю. И ꙗ гов(о)рыхь г⟨оспо⟩д⟨и⟩ноу крал⟨ю⟩ ꙁа них. И да им᾽ роук⟨оу⟩ и д(оу)шоу оу ѡтроуко име |46Братосиноу, Иваноу.

141

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ПРОТОМАЈСТОРУ ГЕОРГИЈУ И БРАЋИ

(1300-1321)

Краљ Стефан Урош II Милутин поклања село Манастирицу протомајстору Георгију и његовој браћи Доброславу и Николи као награду за послове које су обавили по многим црквама у Српској Земљи.

Повеља није сачувана, али се изричито спомиње у изгубљеном примерку Дечанске хрисовуље, где када се говори о њиховим заслугама, пише:

И ѕнаиде кралєв'ство ми протомаистора Геѡргиꙗ и ѕ' братиѡмь Доброславомь и Николомь, поработаник и оукрашеник по многимь црьквамь по Срьб'скои Ѕем'ли, и пакии по ѕволєнию Божию вь домоу Пан'доктаторовѣ трапеѕарию ѕдаше и велики пир'гь над пор'томь, и паки и вь градоу и ѡколо црькве многык троудыи прикше и на бол'шек подвигы тьщеще се вьѕлюбише прилѣпити се домоу Пан'доктаторовоу, искоуште ѡбрѣсти смѣреникмь высокаꙗ, противоу троудомь мьѕ'доу прикти. И ѡбрѣте кралєв'ство ми оу нихь ѕаписаник и оутврьжденик родителꙗ кралєв'ства ми, светаго кралꙗ, ѕаписаник и оутврьжденик село Манастиричь с' мегꙗми и с обрьш'ми и сь всакимь оутврьждеником...

(В.: Ивић и Грковић, *Дечанске хрисовуље*, 130-131).

142

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ПРОТОПОПУ ПРОХОРУ

(1300-1321)

Краљ Стефан Урош II Милутин додељује и потврђује протопопу Прохору и његовој деци и потомству куповину имања, вероватно у Метохији.

Оригинал није сачуван, али се повеља изричито спомиње у Душановој потврди Дечанске хрисовуље:

И ѡбрѣте кралѥв'ство ми ꙁаписаник и оутврьжденик дѣда кралѥв'ства ми светаго крала, такождере и родителꙗ кралѥв'ства ми ꙁаписаник и оутврьжденик протопопѣ Прохороу и ѥговѣ дѣти, и в'ноучию и прѣв'ноучию...

(Ивић - Грковић, *Дечанске хрисовуље,* 138, 264).

Будући да се протопоп Прохор спомиње и у време краља Стефана Душана, највероватнија је претпоставка о издавању Милутинове повеље између 1300. и 1321. године.

143

УГОВОР КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА СА ХИЛАНДАРСКИМ САБОРОМ

(1317, после маја 17 - 1321. пре октобра 29)

Срӣски краљ Сӣефан Урош II Милуӣин, на молбу насӣојника хиландарскоӷ ӣирӷа на мору сӣарца Симеона, оӣкуӣљује ӣри аделфаӣа у скиӣу Свеӣе Тројице у Свеӣој Гори за оӣскрбу уз одредбу о ауӣономији ӣирӷа од манасӣира.

Аутентичан препис у АХС 91, топографска сигнатура А 6/22, написан на пергаменту ширине 370, дужине 450 мм, црним мастилом, полууставним писмом, у 42 реда, рачунајући и потпис игумана Гервасија. Иницијал је исписан црвеним, а потпис црним мастилом. Крстова нема на почетку, као ни пре ни после потписа. Нема печата ни трагова печаћења. - На полеђини белешка XIV в.: † **Исо пиршскомꙋ хрисоволю**. На средини, крупним словима уставом: **Ꙁа Троицоу**. Има и белешка XV (?) в.: **Ѿт монастира**. Белешка монаха Никандра: Кралꙗ Стефана хрисовꙋль сеи. В' нем же пишеть како сговориша сꙗ со іґꙋменомь хиландарским и братіꙗм и кꙋпꙋеть ѡт Хиландаръ потребнаꙗ живꙋщимь оу стари монастирь и оу скить нашъ С(ве)тыꙗ Троицы ꙗже и пишетсꙗ здѣ пространно. - Црвеном оловком: Бр. 16. Обичном оловком: † N 36. Мастиљавом оловком, на једном месту: 16, а на другом: 44.- Опис: Синдик, *Срӣска акӣа*, 87-88. - Фотографије: АСАНУ 8876.В.31; НБС Ф 2819; АС (филм).

Изд.: Леонид, *Оӣисание*, 47-48 (извод); Новаковић, *Зак. сӣом.*, 484-485 (извод, дат. 1318-1321); Мошин, *Акӣи брашског сабора*, 185-187 (са фотографијом, дат. 1317-1321); *Сӣом. на Макед.* I, 340-343 (са коментаром В. Мошина).

Лит.: Мошин, *Акӣи брашских сабора*, Богословље XIV (1939) 226-228.

Исправа нема датума. Исти се одређује списком братског Сабора на челу са игуманом Гервасијем, који је дошао на чело манастира после избора Никодима за архиепископа у мају 1317, и смрти краља Милутина 29. октобра 1321. - Постојећи примерак, судећи по палеографским елементима, настао је око 1330. год. Почетак исправе стилизован је као краљева повеља, (по Мошину тај део је копија краљеве исправе о аделфатима за Карејску келију), док други део акта: тј. одлука братског Сабора манастира Хиландара о продаји три аделфата пиргу на мору, са санкцијом и потписом, при чему су наведена имена свих чланова Сабора, потичу од игумана Гервасија, што вероватно представља оверу веродостојности. (Уп.: *Сӣом. на Мак.* I, 340).

Понеже начело всѣхь бл(а)гихь ѥже ѥсть новаа бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨ѣ⟩ть Г(оспод)и нашего І(с)оу(са) Х(рист)а, тѣмь и крал(ев)ство ми хоте слово мало поставит(и): |[2] ѡт бл(а)годѣти начело ѥва(н)г(е)лиꙗ поставихь. Р(е)че Г(оспод)ь: „Иже хощеть по мнѣ ити, да отврьжет се себе, и въꙁметь кр(ь)сть свои |[3]и по мнѣ да идеть“. И пакы: „Любеи д(оу)шоу свою погоубить ю“. И пакы: „Ненавидеи д(оу)шоу свою въ мирѣ семь, въ жи|[4]вотѣ вѣч'нѣмь съхранить ю“. И пакы: „Иже погоубить д(оу)шоу свою мене ради и Еу(аг)г(е)лиꙗ моѥго сп(а)сеть ю, и каꙗ по|[5]л'ꙁа ч(овѣ)коу, аще вь сь мирь приѡбрещеть, и ѡтьщетить д(оу)шоу свою“. И пакы: „Иже любить ѡ(ть)ца или м(а)т(е)рь паче ме|[6]не, нѣсть мене достоѥнь, и иже любить с(ы)на или дьщерь паче мене нѣсть мене дос(то)ѥнь, и иже не приимет крь|[7]сть свои и въслѣдь мене гред⟨е⟩ть нѣсть мене достоѥнь“. И пакы: „Иже аще постидит се мене и моихь словесь въ ро|[8]дѣ семь прѣлюбодѣинѣмь и грѣш'нѣмь, и С(ы)нь ч(о)в(ѣ)чьскыи постидить се ѥго ѥгда приидеть въ славѣ своѥи |[9]съ агг(е)ли своими с(ве)тиими“. И пакы: „Аще кто мнѣ слоужить, по мнѣ да ходить, и идеже ѥсмь аꙁь, тоу и слоуга |[10]мои боудеть, и аще к'то мнѣ слоужить, поч'теть и Ѿ(ть)ць“. И пакы: „Не мните ꙗко придох(ь) въврѣщи мира на ꙁемлю, |[11]нь мьчь. Раꙁлоучити ч(овѣ)ка на ѡ(ть)ца своѥго“, рекше любоб(о)жьныѥ ѡт миролюбивихь. И пакы: „Подвиꙁаите се оуꙁь|[12]кыими врати, ꙗко пространаа врата и широкь поуть вьводеи ѥс(ть) въ пагоубоу, и мноꙁи соуть въходеще имь; |[13]коль оускаа врат⟨а⟩ и тѣс'книи поуть въводеи въ животь, и мало ихь ѥс(ть) иже ѡбрѣтають“. И пакы: „Ѿт д'ни Іѡана Кр(ь)сти|[14]телꙗ ц(а)р(ь)ство н(е)б(е)сноѥ ноудит' се и ноудещеи се въсхищають ѥ“⁘ Сии в'са ꙋслышавь и крал(е)вство ми раꙁоумѣ, дон|[15]деже годь и до нась грѣшниих', крал(е)вствоу ми м(и)л(о)стию Б(о)жиѥю и м(о)л(и)твами ꙋгодникоу его Симеѡна и Сави, ихъ [16]|же корене с(ве)та аꙁь грѣшнии ѡтрасль ѥсмь. И г(оспод)ьствоующи ми въ ꙁемли ѡт(ь)ч(ь)ства моѥго самодрьжав'но, и възь|[17]люблена быс(ть) крал(ѥ)вс(твоу) ми ѥлиꙗ С(ве)т(а)го Възнесениꙗ, пирьгь иже на мори ꙋ Хроусиѥ, въспоменоутиѥмь старца |[18]моѥго Симеѡна, иже нѣсть мощи

съврьшати вса д(оу)ховнаа пекоущим се ѡ чесомь ꙁемльниимь, по реч(е)нь|[19]нѡмоу: „Не можете работати и Б(ог)оу и мамонѣ, сирѣчь м(о)л(и)твѣ и роукодѣлию ꙋмь прѣдьставити“. Того ра|[20]ди и крал(е)вс(тво) ми оупокои стар'ца и съ братиꙗми живоущиими въ келии С(ве)т(а)го Възнесениꙗ, да не пекоут' се ѡ прі|[21]тежании крьме или ѡдежде, тькмо мльчаливо и беꙁьмльвно да прѣбивають въ пощении и въ м(о)литвахь |[22]д(ь)нь и нощь, да испльнꙗють оуставь цр(ь)к(о)вныи по прѣданию Г(оспод)ню, да м(о)л(и)твами их(ь) Б(ог)ь мнѣ боудеть ми|[23]лостивь. Направи же крал(е)вс(тво) ми всакими книгами и ч(ь)стными иконами оукрасихь, и всѣм инѣми потрѣ|[24]бами. И ꙁговорише се съ крал(е)вс(твом) ми вса братиꙗ иже въ манастири С(ве)тыѥ Б(огороди)це Хилан'дар'скыѥ иже тьгда вѣхоу, ихь|[25]же имена сиі соуть начелныих': игоумьнь ѥромонах Гѥр'васиѥ, старьць Арсениѥ баща хилан'дар'скы, старьць |[26]кур Иꙗсафь, бившиї баща, д(оу)хов'нии ѡ(ть)ць крал(е)вс(тва) ми, старьць кур Ѳеѡдоуль ѡт келиѥ С(ве)т(а)го Сави, старьць по|[27]пь Маѳеи, старьць попь Ѳеѡд⟨о⟩сиѥ, икономь вели Ѳеѡфиль, еклис(и)ꙗрхь Ѥустаѳиѥ, старьць попь Ѥпифаниѥ, |[28]Дамиꙗнь ѥромонах(ь), Илиꙗ монах(ь), Ам'филохиѥ ѥромонах(ь), Меѳодиѥ монах(ь), Неѡфить монах(ь), Киприꙗнь мо|[29]нах(ь), Ан'дониѥ монах(ь), параикономь Григориѥ, параеклис(и)ꙗрхь Ан'дониѥ, трапеꙁарь Ан'дреꙗ, паратрапеꙁар' |[30]Григориѥ, Ѳеѡд⟨о⟩сиѥ вагенар, и ини мноꙁи, и вса братиꙗ. И ꙁ'говоривше се вси, продаше келии крал(е)вс(тва) ми |[31]Възнесению пиргоу иже на мори .Г. комате, .В. да се даю въ пирьгь живоущимь въ келии тои, а третии |[32]комать да се даѥ С(ве)тои Троици: хлѣба, вина, масла, сочива, ѡдежде и ѡбоуще и ѡд всего ч'то боуде и всеи бра|[33]тии соущеи въ манастири то и тѣмь да давають догде стои С(ве)таа Гора и нашь манастирь Хилан'дарь, да ѥс(ть) |[34]въ покои и оутѣшениѥ братии, а крал(е)вс(твоу) ми въ помень. И теꙁи .Г. комате кꙋпи крал(е)вс(тво) ми съ старцемь Си|[35]меѡномь ꙁа тисоущоу и ѡсмь (sic) сьть перперь. И того ради коуписмо ꙗко да не боуде тешко манастироу |[36]до коѥго любо врѣмене. Сего ради и вась молимь, ѡ(ть)ци и братиꙗ хотещии быти по нас(ь) игоуме|[37]ниѥ и диꙗконити кои любо, ꙗко да не боудеть сиѥ наше ꙁапис(а)ниѥ поколѣбимо и поть|[38]кновенно, нь паче да ѥс(ть) тврьдо и неподвижимо. Аще ли кто Б(ог)а не боѥ се и ч(о)в(ѣ)кь не срамлꙗѥ |[39]се вьсхощеть сиѥ раꙁорити или прѣтворити ꙁаписаниꙗ нами, проклетыѥ ѥмоу боуди ѡт Г(оспод)а Б(ог)а |[40]Вседрьжителꙗ, и ѡт пр(ѣ)ч(и)стыѥ ѥго м(а)т(е)ре, и ѡт .ВІ. с(ве)тыихъ ап(о)с(то)ль, и ѡт .ТИІ. с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ць иже вь Никеи, |[41]и ѡт всѣх с(ве)тыих(ь) ѡт вѣка Б(ог)оу оугодившиихь⁘

† ИЕРОМОНАХЪ ГРѢШНЫИ ГЄРВАСИЄ ИГОУМЬНЬ ХИЛАНЬДАРЬСКЫИ †

144

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ЦРКВИ СВЕТИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА - ХУМСКОЈ ЕПИСКОПИЈИ

(1317, после маја 17 - 1321. пре октобра 29)

Краљ Стефан Урош II Милутин, на молбу хумског епископа Данила обнавља поседе Хумске епископије и прилаже јој: цркву Светог Николе на Сиротини, Господину цркву у Бистрици и цркву Свете Богородице у Кутанској са њиховим поседима.

Недовршен или оштећен примерак исправе краља Милутина у АХС под бр. 129, топографска сигнатура А11/3, написан на пергаменту ширине 283, дужине 570 мм, црним мастилом, уставним писмом с елементима полуустава; сачувано је само 60 редова. Велики осмокраки украшен крст на почетку, са криптограмом **IС ХСЬ Н К ЦАРЬ**= **I(СОУСЬ) Х(РИСТО)СЬ Н⟨И⟩ К⟨А⟩ ЦАРЬ** (=Исус Христос победник цар) и иницијал исписани су црвеним мастилом. - На полеђини је белешка монаха Никандра: Сеи хрисовюлъ Стефана Оуроша третіаго кралѧ сербскаго, данъ церкви С(ве)тыхъ апостолъ Петра и Павла сющї а оу Захолмїю, ѡписꙋющь всѧ тамо граници. Опис: Синдик, *Акта*, 110-111. Фотографије: АСАНУ 7903-а/8 и 8876.В. 30; НБС Ф 2858; АС (филм).

Изд.: Новаковић, *Зак. спом.*, 597-598 (извод, дат. 1318-1321, по Ковачевићу); Тријић, *Повеља краља Милутина*, 3-22 (са фотографијом, преводом и коментаром).

Лит.: Мошин, *Акти братског сабора*, 217, 223-226. Ћоровић, *Хиландарски адрфати*, 334-341. Живојиновић, *Аделфати у Византији*, 241-270, о овом документу с. 251.

Крај повеље са датумом није сачуван, али се време њеног издавања може утврдити помоћу времена доласка Данила II на положај хумског епископа (после 17. маја 1317) и датума смрти краља Милутина (29. октобра 1321). Из очуваног дела повеље не види се обим дарованог поседа. Уп.: потврду краља Стефана Дечанског (Новаковић, *Зак. спом.*, 598).

IC ХСЬ
N К
ЦАРЬ

Понѥже оубо мноꙁи начеше чинити повѣсти ѡ иꙁвѣсто|[2]ваньнихь вь нась вещехь словеси оутврьждениѥ, иꙁволи с|[3]е и мнѣ послѣдьствовати реченьномоу вьпльщьшаго се ѿ Тронце |[4]ѥдиного Іс(оуса) Х(ри)с(т)а реченьно рождьша се С(ы)на Б(о)жиꙗ и ѿ прѣч(и)стиѥ Б(огороди)це приснод(ѣ)ви Мариѥ неиꙁ|[5]реченьно рождьша се на сп(а)сениѥ наше и своимь иꙁволениѥмь створи |[6]вса ꙗже вьсхотѣ, паче же всеи твари видимиѥ и невидимиѥ вьꙁл|[7]оубии своимь чл(о)в(ѣ)колоубиѥмь родь чл(о)в(ѣ)чь, вь ѥдинь се самь сии по соу|[8]щьствоу, ѡбоѥ бисть вькоупѣ Б(ог)ь и чл(о)в(ѣ)кь; ходе же по ꙁемли пльтию, |[9]сии вь ꙗдрѣхь О(ть)ца, сь С(ве)тимь Д(оу)хомь сьпрѣстольствоуѥ, соущаꙗ |[10]вь мирѣ вьꙁлоубль и до коньца вьꙁлоубиꙗ, и приꙁвавь своѥ оучени|[11]ки и рече к нимь: „Кого ме гл(агол)оуть чл(о)веци бити соуща“. Иꙁьбрани |[12]же и прьвоначельни врьхь ап(о)с(то)ломь Петрь рече: „Ти ѥси Х(ристо)сь с(ы)нь Б(о)га жи|[13]ваго“. Паки же ти рече: „О(т)че(sic), хощоу да идѣже ѥсьмь аꙁь, тоу и ти да |[14]боудоуть сь мною, да видеть славоу мою юже дааь ѥси мнѣ, и т|[15]и да имоуть ю ѿ сложениꙗ мироу. Не ѡ тѣхь ѥдинѣхь м(о)лоу, нь и |[16]ѡ тѣхь всѣхь вѣроующихь словесемь ихь вь ме да боудоуть и т|[17]и сь мною“. Павлови же рече: „Иди вь ѥꙁики расточениѥ сьбери вь |[18]ѥдино“. И всѣхь ихь же вьꙁлоуби и ѡбоюнадесете и рече имь: „Вии |[19]дроуꙁи мои ѥсте и братиꙗ. И ѥгда придеть С(ы)нь чловечьски соуди|[20]ти всеи Вьселенѣи, сѣдете и ви на двоюнадесете пр⟨ѣс⟩толоу соу|[21]деще ѡбѣманадесете колѣнома Иꙁдравилевома“. И паки ре|[22]че: „Лоубеи ме вьꙁлоубленъ боудеть О(ть)цемь моимь“. Ми же ꙁемльни |[23]соуще, ѡбложени пльтьскою тьльстотою, нѥгдѣ неѥли вьꙁведь|[24]ше доушевнѣи и срьдьчнѣ ѡчи кь Тебѣ, Х(ри)с(т)е, иꙁь гльбини д(оу)шевниѥ |[25]вьпиѥмь; тьщимь бо се вьꙁлоубити Те, ꙗкоже самь рекьль ѥси, |[26]паче своѥ д(оу)ше. Видѣхомь бо на лоубещихь Те ꙁнамениѥ бл(а)годѣ|[27]ти Твоѥ: стенѣве бо ихь бѣси [про]гонеть, с(ве)тиѥ же мощи ихь ми|[28]ро иꙁливають притѣкающимь сь вѣро⟨ю⟩ кь нимь на исцѣлениѥ. И|[29]мь же кто бише начельници, нь вь с(ве)ти ап(о)с(то)ли. Кь вамь же и аꙁь вь по|[30]лоучьшихь чести иꙁьбраньнихь бл(а)годѣти С(ве)т(а)го Д(оу)ха, рекоу же г(о)с(поди)на |[31] моѥго с(ве)т(а)го Симеѡна вамь ретника, смѣрени по м(и)л(о)сти Твоѥи, |[32]Вл(а)д(и)ко мои Х(ри)с(т)е, вседрьжавни г(о)с(поди)нь всеѥ Срьбьскиѥ ꙁемле и Поморьски|[33]ѥ Стѣфань Оурошь краль, с(ы)нь великаго г(о)с(поди)на крала Стѣфана |[34] Оуроша, .В. Оурошь, вама се молоу врьховнима ап(о)с(то)лома Петроу и |[35]Павлоу, ѡбласть ѿ Б(о)га приѥ[м]ьша прѣблаженьнаꙗ, веꙁати |[36]и раꙁдрѣшати грѣхи, ꙁлат[оп]летена стльпа дво⟨ю⟩надесетнѥ |[37]свѣтилѣ, самовидьци страшнихь таинь Х[ристо]вѣхь,

подьдрьжещ|[38]е Небо и ꙁемлоу. Помилоуита ме, ви бо ѥсте градь и покровь сь вѣро|[39]ю привѣгающеѥ кь вамь. Помилоуита ме вь ть годь ѥгда Не|[40]беса сьвиють се а ꙁемла вьстрепещеть; и вь ть страшни д(ь)нь |[41]не можеть помощи родитель чедомь своимь, ни чеда родите|[42]лемь своимь, ни имѣниѥ сьбравьшоумоу, и ни власти бога|[43]ти кралевьства ми; тькмо се надѣю на [ви . . . ѡ]бласть великоу|[44]ю дарованьноую ви ѿ Творьца всакиѥ твари. Тѣмь же, миль |[45]дѣѥ се вама, прошоу и припадаю прѣклонивь колѣнѣ доу|[46]шевнѣ и срьдьчнѣ. Вама се миль дѣю: примѣта ми покло⟨не⟩ни|[47]ѥ колѣноу и роукоу вьꙁдѣниѥ, вьньмѣта ми ридaниѥ срьдь|[48]чно ѥже ѡ грѣсѣхь, неѥ ли бихь ваю ради милосрьдиѥмь не и|[49]мѣль ни ѥдиноѥ скврьни ни враски грѣховниѥ на себѣ ⁘ Спо|[50]вѣде ми ѥпископь хльмьски Д[а]нило ꙗко ѥпископиꙗ ѥго |[51]ва ꙁапоустела: ни врьховине не има, ни бири, ни ѥдиного доходь|[52]ка ништкоудерь. Да и ꙗ видехь ѡбнищаниѥ и ꙁапоустениѥ црь|[53]ковь С(ве)тихь Ап(о)с(то)ль. И аꙁь помяноухь ꙗко мною ѿстоупише Хль|[54]мьскиѥ ꙁемле доходьци ⁘ Да приложихь С⟨ве⟩тимь Ап(о)с(то)ломь цр(ь)ковь |[55]С(ве)т(а)го Николоу на Сиротинѣ, вьсе ѥлико кроусоволь повѣда, села |[56]вса и сь ꙁаселиꙗми, и сь мегами, и сь Влахи, и сь планинами како |[57]ѥ ѿ прѣднихь с(ве)тихь г(о)с(поди)нь било: црьковь Госпождиноу 8 Бист|[58]рици сь всеми сели, и сь лоудьм[и], и сь ꙁаселиꙗми и сь мегами, |[59]црьковь Госпождиноу оу Ко[ут]ьньскои, С(ве)тоу Б(огороди)цоу сь всеми |[60]сели, и сь лоудьми, и сь мега[ми и с]ь Влахи. Да молоу вась ѥго . . . (нема завршетка).

145

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ЦРКВИ СВЕТОГ НИКОЛЕ - ДАБАРСКОЈ ЕПИСКОПИЈИ

(пре 1321)

Краљ Стефан Урош II Милутин замењује нека имања и људе манастира Грачанице.

Оригинал није сачуван, али се из Грачаничке хрисовуље виде правне последице те повеље:

|30 Добрихна |31и Бане оу Соухогрьлѣ кои бехоу такожде оуписан⟨и⟩ вь отьчинѣ ми хрисовоулѣ, и вꙁехь и дахь С(ве)томꙋ Николѣ еп(и)с(коу)пии Дьбрьскои, а ꙁа не дахь ꙁамѣноу С(ве)тѣи Б(огороди)ци градачаньскои ꙋ Полоꙁѣ Ѡдри цр(ь)к(ь)вь С(ве)таго Дмитриꙗ....

В. бр. **137** ове збирке, означене редове.

Ближи датум ове исправе није могуће утврдити.

145

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ЦРКВИ СВЕТОГ НИКОЛЕ - ДАБАРСКОЈ ЕПИСКОПИЈИ

(пре 1321)

Краљ Стефан Урош II Милутин замењује нека имања и људе манастира Грачанице.

Оригинал није сачуван, али се из Грачаничке хрисовуље виде правне последице те повеље:

|[30] Доврихна |[31]и Бане оу Соухогрьлѣ кои бехоу такожде оуписан(и) вь отьчинѣ ми хрисовоулѣ, и вѕехь и дахь С(ве)томȣ Николѣ еп(и)с(коу)пии Дьбрьскои, а ѕа не дахь ѕамѣноу С(ве)тѣи Б(огороди)ци градачаньскои ȣ Полоѕѣ Ѡдри цр(ь)к(ь)вь С(ве)таго Дмитриꙗ...

В. бр. **137** ове збирке, означене редове.

Ближи датум ове исправе није могуће утврдити.

145

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА ЦРКВИ СВЕТОГ НИКОЛЕ - ДАБАРСКОЈ ЕПИСКОПИЈИ

(пре 1321)

Краљ Стефан Урош II Милутин замењује нека имања и људе манастира Грачанице.

Оригинал није сачуван, али се из Грачаничке хрисовуље виде правне последице те повеље:

|30 Добрихна |31и Бане оу Соухогрьлѣ кои бехоу такожде оуписан(и) вь отьчинѣ ми хрисовоулѣ, и вѕехь и дахь С(ве)томꙋ Николѣ еп(и)с(коу)пии Дьбрьскои, а ѕа не дахь ѕамѣноу С(ве)тѣи Б(огороди)ци градаваньскои ꙋ Полоѕѣ Ѡдри цр(ь)к(ь)вь С(ве)таго Дмитриꙗ...

В. бр. **137** ове збирке, означене редове.

Ближи датум ове исправе није могуће утврдити.

146

ПОВЕЉА АРХИЕПИСКОПА НИКОДИМА КАРЕЈСКОЈ КЕЛИЈИ СВ. САВЕ ЈЕРУСАЛИМСКОГ

(1321. септембар 1. - 1321. пре октобра 29)

Архиепископ Никодим утврђује обавезе Српске архиепископије према Карејској келији Св. Саве јерусалимског.

Оригинал (?), пре аутентичан препис, у АХС под бр. 142/144, топографска сигнатура Свт. 5, написан на пергаменту ширине 300, дужине 1504 мм, црним мастилом, уставним писмом у 150 редова, рачунајући и потпис. Крст само на почетку и иницијал исписани су црвеним мастилом. Постоје два потписа, од којих је први у склопу главног текста а други на уобичајеном месту. Други је исписан зеленим мастилом. - Печата нема. Постоје четири прореза, два ромбична и два троугласта, за врпцу висећег печата. Исправа је састављена од три слепљена комада пергамента. На месту лепљења између другог и трећег комада назиру се у два реда слова неког другог текста. - На полеђини је запис хиландарског игумана Симеона из 1683/1684. год. и белешка монаха Никандра: 1. С іа хрисовꙋлъ ѡт патріархъ (sic) пеѣскых сръб'скых да даю на постницꙋ по .М. пер'перъ и маска. Подписах азь С ѵмеѡнъ тобже (sic) игꙋменъ хіландар'ски въ лето, ЗРЧВ. - 2. Сеи хрисовꙋль естъ архіепископа сербскаго Никодима и пишеть пространно ради с(ве)таго Саввы ѡ приході его ва С(вѧ)тꙋю

Гороу и како соградиль на Каре[оу] посница С. Саввы и живꙗль тамо посничьски подобнѣ и той кирь Никодимь тамо живѣꙗль време не мало и ѡт тамо взꙗтъ на с(вꙗ)тителство. И дать сеи хрисовоуль ради типикарница наша на Кареꙗ, и пише що да си дава на годь ѡть патріаршіꙗ сербска тамо. - Сем тога црвеном оловком: Бр. 17; III (можда остатак старе сигнатуре; в.: Синдик, *Акта,* 13); мастиљавом оловком: 17; обичном оловком руком Успенског: 6830 года. Сачувана је и стара налепница са бр. 11. - Непотпун препис повеље у оставштини Успенског чува се у Санкт Петербургу у Одељењу рукописа Државне јавне библиотеке. - Опис: Синдик, *Акта,* 121. - Фотографије: АСАНУ 7903-а/13; НБС Ф 2868; АС (филм).

Изд.: Леонидъ, *Описаніе,* 49-55 (дат.: 1322); Korablev, *Actes de Chil.* II, 439-445, № 20 (дат.: 1322); Новаковић, *Зак. спом.,* 468-469 (извод, дат.: 1322); Живојиновић, *Акта архиепископа,* 23-50 (са фотографијама, преводом, коментаром).

Повеља је датирана по византијском начину годином 6830. од стварања света, а с обзиром да се у тексту каже да је повеља настала по краљевој заповести, Живојиновић је закључио да је иста настала још за краљевог живота, па је зато предложио и овде прихваћен датум (В. Лит.). Име јеромонаха Теодула, на чију молбу је повеља издата, спомиње се и у актима братских сабора између 1318. и 1321. године.

† Ꙗко сеѥкьꙗкомоу нищоу и оуб(о)гоу пришьдшоу дроугоу ѥго и не имыи что положити ѥ|[2]моу на трапезѣ, по прит'чи Сп(а)са нашего, шьд г(лаго)лѥть дроугоу своѥмоу: „Дроуже, даждь ми вь ꙁаѥмь", |[3]тако и мы, гроубыи и житиѥмь и слов(о)мь, по прошению стар'ца кир Ѳеѡд⟨оу⟩ла иѥр'монаха, мало слов(о) хо|[4]теще поставити ѡ келии с(ве)т(а)го ѡ(ть)ца нашег⟨о⟩ Сави, иже вь С(ве)тѣи Горѣ, вь мѣстѣ реч(е)мѣмь (sic) Кареи, и ѡт своих |[5]дѣль ꙁа лѣность нашꙋ ничесоже имоуще ꙗко ꙋдобрити слов(о), да прочитаѥи и слышеи пол'ꙁоу приметь, |[6]и ꙗко просител'нии приходимь кь с(ве)томоу ѡ(ть)цоу нашемоу, и ѡт того вьꙁымающе, пакы своих ѥмꙋ к томоу |[7]приносимь и слышещимь слов(о) оукрашаѥмь жит⟨и⟩ѥмь ѡ(ть)ца нашего. „Беꙁь в'сакоѥ бо прѥ мьн'шеѥ |[8]ѡт бол'шаго бл(а)г(о)с(ло)вит' се", реч(е) б(о)ж(ь)ствьны ап(о)с(то)ль. Сь прѣпод⟨о⟩б'ныи с(ве)ты ѡ(ть)ць нашь Сава, гл(агол)ю, прьвыи ар'хиѥп(и)с(ко)пь |[9]или скорѣѥ рещи, ап(о)с(то)ль и с(ве)т(ите)ль и оучитель своѥмоу ѡт⟨ь⟩чьствоу Срьп'сцѣи Ꙁемли, ѡт бл(а)гаго корѣне добры|[10]ѥ маслины с(ве)таꙗ ѡтрасль, сь ѡт юности своѥго вьꙁраста Б(о)жиѥю любовию оуꙗꙁвив' се и страхомь |[11]Б(о)жиѥмь ѡградив' се, паче в'сеѥ кьꙁни иже соут мира сего юношьскаꙗ киченꙗ, „начело моудрости на|[12]вик Б(ог)а боꙗти се", ꙋчению прилежно поꙋчаѥ се с(ве)тых(ь) книгь, и д(ь)нь д(ь)не прѣспѣваѥ вь ꙁаповѣдех Б(о)жиих. |[13]и раꙁмышлꙗꙗ, ꙗко в'са краснаꙗ мира сего нич'тоже соут, вь малѣ льстеще ч(о)в(ѣ)кы и вьскорѣ погыбаю|[14]ще, и ꙗко мимотекоущимь водамь оупод⟨о⟩бише с(е), величьство же и б(о)гатьство и грьдыни силных исходит |[15]рав'но пепела, и крѣпость же тѣлеснаꙗ и любимаꙗ доброта юности, или ꙗко цвѣт процвьтѣвь ѡтпадет, |[16]или ꙗко сѣнь ѡтбѣже и нестанет, вьскорѣ бо или недоугомь прѣмѣнит' се или старостию иꙁнемог'ши |[17]иѡбет'шаѥть рав'но мѣхоу, или ꙗко риꙁа чрьвоꙗдива растлѣваѥма; в'сакь бо ч(о)в(ѣ)кь гнои и с(ы)нь ч(о)вѣ|[18]чь чрьвь, рождении женою маложивотьнь, испльнь скрьбы и смоущениꙗ, и никтоже ч(ис)ть ѡт скврьни |[19]аще и д(ь)нь живота ѥго, иꙁьч'тена же соуть в'са дѣꙗниꙗ ѥго и в'са ꙗже и неволѥю прѣстоупи. Сии в'са |[20]раꙁмышлꙗѥ гла(гола)ше: „Г(оспод)и, Г(оспод)и, не даждь мнѣ грѣшномоу ничим' же краснимь мира сего насладити се на славо |[21]сть Твоѥ люб'ве". Б(о)жиѥю же любовию пр(и)сно раꙁгараѥ се, и желаѥ Горы С(ве)тыѥ доити нарицаѥмааго Аѳо|[22]на, и ѥже блиꙁь боѥщих' се ѥго Г(оспод)ь и мол(и)твоу ихь оуслыша, оуслыша и сего, и вьскорѣ исправи поуть ѥмоу. |[23]Мира сего в'са краснаꙗ ꙁапльвавь и ꙗко не соуща ꙋмети мнѣвь, ѡставивь сьц(а)р(ь)ствоующа ѡ(ть)ца и иꙁиде |[24]селитвоу творе нѣкоимь минихомь, паче же рещи анг(е)ломь ведоущимь .и., или слыша ꙗко дрѣвлѥ |[25]Аврамь: „Иꙁиди ѡт ꙁемлѥ твоѥ и ѡт рода твоѥго, рек'ше многометежнаго сего житиꙗ, и вьниды вь ꙁе|[26]млю, вь нюже аще ти покажоу". И вьскорѣ прѣсел'никь бывааеть, приходить вь прѣкраснаꙗ поусты|[27]нних селѥниꙗ Горы С(ве)тыѥ Аѳона, покланꙗѥть и ѡблобыꙁаѥть с(ве)таꙗ мѣста и сльꙁами довол'ними |[28]сиꙗ оумащаѥть, мол(и)твоу вьсилаѥть бл(а)годар'но кь Б(ог)оу сп(а)сьшомоу и ѡт прѣльсти соуѥтнаго мира |[29]и приведшаго и томоу ѥдиномоу работати вь с(ве)тыни и ч(и)стотѣ. Гл(агол)ѥть сь теплими сльꙁами: „Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це |[30]Б(огороди)це, оуп'ваниѥ хр(и)стиꙗномь, Тебе прѣд'лагаю пороучницоу кь с(ы)ноу Твоѥмоу Б(ог)оу в'сѣхь сп(а)сениꙗ |[31]моѥго". И вьскорѣ приѥмлѥть анг(е)льскыи ѡбраꙁь носити, пропинаѥть себѣ мирь и себе мироу, |[32]и нелѣнь бываеть, тьщимоѥ искати, на нѥже и ѡ нѥмже иꙁиде, проходит поустыню, оубла|[33]жаѥть житиꙗ с(ве)тых(ь) моужь, подражаѥть видѣти страждоущих прискрьбнимь поутемь, тѣск'но |[34]и распетоѥ проводеще жит⟨и⟩ѥ, и своѥ надежде не погрѣшаѥть, ѡбрѣтаѥть ѡвы ѡбьщ'но вь послоу|[35]шании наредно живоуще, Д(а)в(и)дьскы рекоуще: „Се коль добро и коль красно ѥже жити братии вькоупѣ: |[36]ѡвы по двѣма и трьми коуп'нод(оу)шьно", пощениѥ же ꙗко к'то противоу силѣ ѡ бл(а)гых не лѣнеще се; |[37]ѡвы же ѡтходничьско живоуще кромѣ в'сакоѥ оутѣхы и кꙋрѥниꙗ дыма вь прѣпоустых мѣстѣхь, |[38]вь прѣходщих клѣних, вь высокых горахь, ѡвы же ꙗко на ꙁаѥчих прибѣжищих, на ѡстрихь стѣнахь |[39]и на камених морьскых вьгнѣꙁдив'ших' се; ѡвы вь гльбоких дьбрих и пропастех бѣдно по истинѣ, |[40]или паче по ѡнѣх надежди весело тихо и беꙁ'мльвно проводеще житиѥ, ничесоже имоуще та|[41]т'ми крадома, ничесом' же ꙁемльномь пекоуще се, ѥже кь оугодию чрѣвоу ꙁѣло малыми по|[42]трѣбноѥ носеще. Ѡвы мало хлѣба примающе, оутѣшениѥ же вода и соль, новии пирь; ѡвы же |[43]дрѣвеними плоды, ини же корѣниѥмь ꙁемльнымь и растоущими лѣторасли былии дивыихь, |[44]и та скоупо сьбирающе, понѥже лѣни стар'ци и неисход'нии до ѡтворѥниꙗ келиѥ. И ѥще же и беꙁь|[45]дроужноѥ поустошьство и несмѣс'но и неѡбьщно живоуще, ѡб'щоующе же сь ꙁвѣри лоуж'ними, |[46]на мысльныѥ же д(оу)шев'ныѥ ꙁвѣри всегда ꙗро ѡко имоуще, на ѡтстоуп'ныѥ силы гл(агол)ю. Подража|[47]хоу же и скимени дивыѥ, риканиѥмь пищоу просещих и си бл(а)годар'ниѥ мол(и)твы вьсилахоу кь Г(оспод)оу, |[48]ѡтврьꙁающомоу роукоу в'сакых бл(а)говолѥнии, дающомоу скотомь пищоу и п'тѣн'цемь врано|[49]вомь приꙁывающимь и. Гл(агол)ахоу же поучающе се сицѣ: аще иже чоудесемь Б(ог)ь., прѣпитѣвы б(о)га|[50]т'но дрѣвлѥ люди рьптивыѥ вь поустыни, и

хлѣби ѡдьждивыи, и искыпѣти п'тицамь створи до |[51]изьѡбилиꙗ; аще „раздѣливы море“ и „съставивыи Сльнце“, „проразивыи камень и рѣкоу“ въздразивь; |[52] „аще напитѣвы тисоуще петию хлѣбь и пакы сед'мию“, и ина в'са створ'шомоу ѥдиномоу чоуде|[53]са велиꙗ и неислѣдован'на, слав'на же и див'на, им'же нѣс(ть) числа, сь чоуд(е)семь Б(ог)ь, Б(ог)ь прьвыи и по сихь |[54]и вь вѣки, ть и нас(ь) д(ь)н(ь)сь малыми сими поустын'ними прѣпитѣѥть, и сверѣпоѥ и гор'коѥ вь |[55]пищоу намь оусладить дивиѥ билиѥ, тьчию не оуниваимь, тьчию не ѡтложимь подвига трьпѣниѥмь, ѥлико бо вьнѣш'нии нашь чл(о)в(ѣ)кь изноурꙗѥт' се, толико паче и паче |[56]вьноутрь|[57]нии ѡб'навлꙗѥт' се д(ь)нь д(ь)не, по ап(о)с(то)лоу: „Не порев'ноуимь врагомь кр(ь)ста Х(ри)с(то)ва, раширꙗюще чрѣво, |[58]да не боудемо причест'ници рьп'щоущимь на питателꙗ их'же троупиꙗ падоше вь поустыни“. |[59]Сими поучающе се, в'са оудобь страд(а)хоу зимами же и знои и дьжди, ѥже под въздоухи прѣмѣни |[60]времен'ными страждоуще, ѡвы под стѣнами, а дроузи бес покрова и нази, мразомь ѡси|[61]нѣюще и сл(ь)нцемь ѡчрьнꙗюще, ѡвы же хоудиѥ роубы власѣни носеще, прикрьвениꙗ рад(и) стоу|[62]да ѥс(ть)ствьнаго иже ѡбнажи Адамь прѣслоушаниꙗ рад(и). „И тако в'си познахомь свою наготоу“. |[63]И тѣми ѡстрими прьти довлѣюще се и весели паче бывающе не же иже ѡт неправ'ды меѥ|[64]кꙗ носещих, „поучающе се присно Сп(а)са нашего, прит'чею криина сел'наго“. И мол(и)твы же, и ко|[65]лѣноклангꙗниꙗ, и стоꙗниꙗ ѡбнощна, оумилѥниꙗ же и теж'ка и глубокаꙗ въздыханиꙗ, |[66]и радостныѥ сльзы, измьжаниѥ же и истаꙗниѥ пльти, и ѡ(ть) памети смр'тныѥ ꙗко ѡстно|[67]мь стрѣчеми, прильп'ше имоуще кости кь пльти, ꙗко разоумѣти на них реч(е)н'ноѥ: „Въдаждь |[68]крьвь и прими д(оу)хь“, и в'са таинаꙗ дѣла доблих ѡнѣхь, по в'се д(ь)ни бес крьве м(оу)ч(е)н(и)кь., к'то сказати |[69]можеть ꙗже творꙗхоу, прѣмѣнꙗюще в'сакь по мысль вь Х(ри)с(т)а: приготован' бо имѣꙗхоу н'равь сице |[70]ꙗко в'са оудобь носити, из них'же вѣн'чаваѥть Х(ристо)сь. Сихь всѣх видѣвь житиꙗ и злостр(а)стна оустрашаю|[71]ща оумь, г(оспо)д(и)нь мои с(ве)ты Сава, „подивив' се и оужась се и оумилѥниѥмь срдца ꙗко близь Б(ог)а бывь, ꙗко |[72]Исаиꙗ ѡкан'на себе рекь“, ꙗко с' ними не пострад(а)вь, и многыѥ сльзы излиꙗвь похвалꙗѥмоу же |[73]желаниꙗ, н(е)б(ес)ных чл(о)в(ѣ)кь пльтьскых анг(е)ль, приѥмь мол(и)твоу и бл(а)г(о)с(ло)в(е)ниѥ, възврати се вь свои монасти|[74]рь. И вьскорѣ троудолюбиѥмь п'челѣ под(о)бит' се, сьбирающи ѡт всѣхь цвѣтьць потрѣбнѣишаа и про|[75]тивоу силѣ, ѥже видѣ, подражаѥт творити: ѡвѣхь истин'ноѥ послоушаниѥ, до кон'ца своѥ волѥ ѡтврь|[76]жениѥ, иже ѥс(ть) прьвыи степень вьходещих на инокыих тризноу; ѡвѣхь мол(и)твы бес прѣтрьгновениꙗ |[77]и оумь кь Б(ог)оу имоуще; ѡвѣхь на земли долѣ лѣганиꙗ, ѡвѣхь высоко твореще смѣрѥниѥ, без нѥ|[78]гоже ник'то не оузрить Г(оспод)а; ѡвѣх в'сенощтнаꙗ стоꙗниꙗ и колѣноклангꙗниꙗ, пощениꙗ же и сль|[79]зы, оумилѥниꙗ же и глубокаꙗ ѡт срдца въздыханиꙗ, и ина в'са злостр(а)стиꙗ имиже паче Б(ог)ь оумоли|[80]мь бываѥть, к' семоу же и д(оу)хов'ныхь моужь спрежениѥ а не ѡ себѣ моудрь бываѥ, кь неприꙗзни|[81]нымь кьзнемь, нищепитѣниꙗ же и по поустыни ѡтходникомь хлѣбы топли носе босама ногама, |[82]теплиѥ мол(и)твы хоте ѡт нихь вьсприѥти; стран'нopриѥмьства же и оутѣшениꙗ скрьбещиих д(оу)ши |[83]ѡчищениꙗ ѡт въздрьжаниꙗ сихь всѣх коѥгождо противꙋ силѣ исправивь, и не добрѣ быти, помысливь, |[84]себе тьчию пол'зовати, „оубоꙗв' се моукы раба скрыв'шаго таланьть“, ꙗко могоуща имь прикоупити |[85]и ѡвдѣнив'ша се, или подати роукоу долѣлежещимь, поменоувь

реченоѥ: „Аще ѡт недостоинаго |[86]вь достоиноѥ изведеши, ꙗко оуста моꙗ боудеши“, и вьскорѣ съставлꙗѥть монастырь, храмь |[87]Прѣс(ве)тыѥ Б(огороди)це, рекꙋще с(ве)таꙗ с(ве)тых, нарицаѥмыи Хилан'дарь, сьбираѥть моужи Б(ог)оу потрѣбныѥ, |[88]самь ѡбразь собою показаѥ пощениꙗ, въздрьжаниꙗ, ч(и)стоти, и в'сакыих добрых дѣтелии, прибѣ|[89]жище створи ѡбщаго сп(а)сениꙗ своѥмоу ѡт(ь)чьствоу, Срьп'сцѣи Земли и в'сѣмь хотещимь сп(а)сти |[90]се. Присно же поучаѥ се, ѥако оупраздити се ѡт всѣхь и сь Б(ого)мь бити, по рекшоумоу: „Мнѣ же прилѣ|[91]плꙗти се Б(о)зѣ бл(а)го ѥс(ть) и полагати на Б(ог)а оуп'ваниѥ моѥ“ и томоу сьѥдинити се вь мол(и)твѣ моѥи |[92]и пакы: „Ч'то ми ѥс(ть) на Н(е)б(е)си и ѡт Тебе чемоу вьсхотѣхь на Земли“, и пакы: „Оупраздните се и разоумѣи |[93]те ꙗко азь ѥс'мь Б(ог)ь“. Си в'са разоумѣвь гл(агол)ѥмаꙗ и в'са манастир'скаꙗ оудостоивь и по чиноу на|[94]казавь, прѣдавь Б(ог)оу и игоуменоу самь вьсходить кь вещ'шимь подвигомь вь мѣсто нареч(е)моѥ |[95]Кареꙗ, и тоу келию творить достоиноу мльчанию, вь нѥиже и цр(ь)ковь оутврьди вь име с(ве)таго ть|[96]зоименитнаго себѣ Сави Великаго. И тоу проводивь ѥлико Г(оспо)д(е)ви изволи се, подвизаѥ се по в'са|[97]кои добродѣтели, понавлꙗѥ юност'ниѥ троуды, „забываѥ заднꙗꙗ“, по ап(о)с(то)лоу, „а вь прѣднꙗꙗ про|[98]стыраѥ се“, по в'се д'ни начело полагаѥ покаꙗниꙗ, паче в'сѣхь Х(ри)с(т)а искыи приѡбрѣсти, ѥдино имѣ|[99]ѥ дѣло добродѣтель, ѥдиного дрьже се сп(а)сениꙗ, и доброти помышлꙗѥмых ꙗже Б(ог)ь оуготова лю|[100](бе)щимь и, ѥже кь мироу ꙗко по в'се д(ь)ни оумираѥ, а ѥже житиѥ кь боудоущимь надеждамь, до|[101]л'ними гор'нꙗꙗ коупꙋѥ и нестоѥщими и миноующими стоѥщаа и прѣбивающꙗꙗ прите|[102]жаваѥ, а не вьмѣсто Б(ог)а Б(о)жиꙗ чтоуще ꙗкоже ласк(ос)рьдивыи и чрѣвоугаждающе невѣр'но|[103]моу Клеврѣтоу. И что ми много гла(гола)ти ѡ добродѣтели моужа? Ѡбаче хвалеи бо добродѣтель Б(ог)а |[104]похвалꙗѥть, ѡт нѥго же чл(о)в(ѣ)комь добромь бити и звати се. Сице проводивь с(ве)ты ѡ(ть)ць нашь вь по|[105]щении мнозѣ и мльчании вь келии Кареискои, хоте оутаити се тьщиѥ славы чл(о)в(ѣ)чьскыѥ. Нь по |[106]прит'чи Сп(а)са нашего: „Не можеть град оукрити се врьхоу горы стоѥ, ни свѣтил'ника свѣтеща|[107]криною покривають, и прочеѥ“. Сицѣ сь, просвѣтив' се добродѣтелию, ꙗко свѣть сиꙗѥ, прослоу|[108]тию же прошьдшоу ѡ нѥмь, и ꙗко свѣтлыи и многонародныи град в'сѣми знаѥмь быс(ть), даже и |[109]вьсточ'ными бл(а)гоч(ь)стивыми ц(а)ри. И приходить кь Костан'диню градоу, и оумолимь бываѥть, и не|[110]хоте ц(а)ремь и вьселѥн'скымь патриархомь, а рекоу Б(о)жиѥ чл(о)в(ѣ)колюбиѥ и изволѥниѥ и ѡ на|[111]шемь родѣ смотрѥниѥ и сего, „ꙗко Моисеꙗ дроугаго вь Ѥгупьть, кь Срьпс'цѣ Земли, кь своѥплѥ(ме)|[112]н'ныкомь, к' намь посилаѥть, не ꙗко Из(раи)лꙗ ѡт плин'та и плѣвь работи ѥгип'тскыѥ избавити“, |[113]нь ѡт прѣльсти идольскыѥ и неч(и)стихь и мрьскыих жрьтвь и бѣсовьскыих капищь нас(ь) из'бавити |[114]и гор'кааго вл(а)д(ы)кы и лютаго дѣлодав'ца, мысльнаагo фараѡна и лоукавыих погоньчии слоугь ѥго |[115]нем(и)л(о)стивых нас(ь) свободити. Сицѣ тии сего свѣтило велицѣи цр(ь)кви срьп'сцѣи прѣдлагаѥть, |[116]юже не быв'шоую прѣжде ѡнь въздвиже св(е)щен'нымь прѣѡсв(е)щеньства прѣстоломь сьпричета|[117]вь ѡни не сьградивь троудь на повелѣниѥ, не оукрадь, власти мытомь не вьсхытивь ꙗко |[118]м(оу)ч(и)т(е)льскы, ни гонивь чьсти нь чьстию гонѥнь, ниже чл(о)в(ѣ)чю бл(а)годать нь ѡт Б(ог)а и б(о)ж(ь)ствьноую |[119]приѥмь, сицѣ на сѣдалищи не гоубител'нѣ нь сп(а)с(ь)нѣ, не м(оу)ч(и)т(е)л(ь)сцѣ нь с(ве)т(ите)льсцѣ хвалить Г(оспод)а. |[120]Ѥгоже с(ве)тыми мол(и)т(в)ами и азь грѣшнии Никод(и)мь спод(о)бих' се вь

роукотворкнѣмь кго выше реч(е)|[121]н'нѣмь монастыри прикти ѡбразь иноучьства, стыждоу се рецѣи анг(е)льскыи, понкже не |[122]по ѡбразоу анг(е)льскы, нь по пльти пльтьскы живоу, и прѣвых повелѣвакмь вь послоуша|[123]нии игоумена и в'сек бра(ти)к клико Г(о)с(поде)ви изволи се, дон'деже под оумолкникмь, паче повелѣникмь |[124]г⟨оспо⟩д⟨и⟩на кралꙗ и с(ве)тыхь моихь ѡ(ть)ць, и прѣдрьжах монастырь начельствоук и теготы бра(ти)к и мана|[125]стырьскык носе; прѣвих же и вь келии Кареискои с(ве)т(а)го г⟨оспо⟩д⟨и⟩на ѡ(ть)ца нашего Савы; и пакы с(ве)ты|[126]ми кго мол(и)твами Б(ог)оу изволив'шоу, вьзвед⟨е⟩нь бых на прѣѡсв(е)щен'ны кго прѣстоль Б(о)жик с(ве)ты|[127]к великык Цр(ь)кве Срьп'скык. И вьспоменоуше ми, паче же и сам зн ахь, како к⟨сть⟩ повелѣль |[128]с(ве)ты ѡ(ть)ць нашь Сава, прьвыи архикп(и)с(ко)пь Срьп'скык Земак, ѡт домоу Сп(а)сова ѡт архикп(и)с(ко)пик |[129]келию свою иже вь Кареи нагледовати, и дагати на в'сако год⟨и⟩ще братии живоущеи оу нки |[130]ксод .М. пер'перь и мьськь, и ѡт манастырꙗ Хилан'дар'скаго .З. литрь масла, ꙗко и азь знах. |[131]И кдинии архикп(и)с(ко)пи даали, а дроузи не дали. Того рад⟨и⟩ повелѣх прѣписати типикь с(ве)таго ѡ(ть)ца |[132]нашего Савы кже кс(ть) вь Кареискои келии, кгоже с(ве)тыи свокю роукою писаль, кго же и азь |[133]видѣхь и повелѣхь хранити тьи типикь вь цр(ь)ков'нои ризници оу архикп(и)с(ко)пии и сь др8|[134]гыми кго с(ве)тыми оустави, ꙗко да в'сакь по нас(ь) боудоущи прочитакть и испльнꙗкть по|[135]велѣнаꙗ ѡ келии, и кромѣ запрѣщениꙗ и клетвы боудемь ѡ(ть)ца нашего испльнꙗюще |[136]реч(е)н'наꙗ имь. Ѡбрѣтох' же и ѡ(ть)ца нашег(о) с(ве)т(а)го ар'хикп(и)с(ко)па Савоу третиꙗго ꙗко знающаа |[137]и испльнив'шаа в'са реч(е)наꙗ и подав'ша на в'сако лѣто мьськь и .М. пер'перь и записав'ша |[138]сь заклетикмь, ꙗко и по нкмь боудоущии подавати. И сиа видѣвь и азь Никод⟨и⟩мь подахь |[139]на в'сако лѣто реч(е)наꙗ и записахь и по нас(ь) боудоущиимь, и засвѣдѣтельствоую: кгоже избе|[140]реть причестик С(ве)т(а)го Д(оу)ха бити ар'хикп(и)с(ко)па, никто же повелѣниꙗ сего разорить или прѣтво|[141]рить. Смѣвыи же к'то, Б(ог)а не бок се, и ꙗкы не роде ѡ запрѣщении с(ве)т(а)го и нашемь, и дрьзне| [142]ть изгоубити, скрити и изнести камо ѡт ар'хикп(и)с(ко)пик из ризнице типикь с(ве)т(а)го ѡ(ть)ца наше|[143]го Савы иже ѡ Кареискои келии, и нас(ь) грѣш'нихь иже писахомь сизи листь, или кто не и|[144]меть подавати речен'наꙗ вь типицѣ ѡ(ть)ца нашего Савы, и вь сикмь листоу нами реч(е)н'наꙗ |[145]дрьзнеть разорити и не давати, да разорить кго Б(ог)ь и прѣч(и)стаꙗ кго м(а)ти, и да приметь |[146]клетвоу с(ве)тыхь ѡ(ть)ць и с(ве)т(а)го Савы П8стынкжителꙗ, и сего с(ве)таго г⟨оспо⟩д⟨и⟩на и оучителꙗ ѡ(ть)ца наше|[147]го Савы, иже и троуди се ѡ келии тои и вь нкиже троуди се, клетвоу и заоузоу да имать, |[148]и нашего смѣрениꙗ да имать запрѣщеник. Того ради подписоукмо вь свѣдѣник в'сѣмь.⁘

|[149] Никод⟨и⟩мь по м(и)л(о)сти Б(о)жиеи прѣѡс(ве)щеныи ар'хикп(и)с(ко)пь всѣх Срьп'скых Земль и Помор'скых⁘

ЅѠЛ. НИК⟨О⟩Д⟨И⟩МЬ ПО М(И)Л(О)СТИ Б(О)ЖИЕИ АРХИЮП(И)С(КО)ПЬ ВСѢХ СРЬПСКЫХ ЗЕМЛЬ И ПОМ⟨О⟩Р'СКИХЬ

147

ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА УРОША II МИЛУТИНА О СЕЛИШТУ УЛИЈАРА

(XV век)

Хрисовуља краља Стефана Уроша II Милутина о поклону селишта Улијара са аутобиографским уводом.

Фалсификат, у АХС 143/145, топографска сигнатура Свт. 6, написан на хартији ширине 297, дужине 2950 мм, са воденим знаком маказа (по Briquet, № 3664, и годином прозводње 1446), бледим мастилом, полуставним писмом, у 379 редова, рачунајући и потпис у два реда. Почетак је веома оштећен, док је полеђина, ради конзервације, већим делом прелепљена хартијом. Свитак је састављен од седам комада хартије неједнаке величине, који подсећају на листове у књизи. - При дну се налази велики висећи позлаћени печат пречника 50x50 мм, са легендом краља Стефана Уроша III Дечанског. На аверсу је лик владара у свечано украшеном оделу са круном и краљевским инсигнијама: крстом у десној и свитком у левој руци. Плочица аверса је напукла. Легенда тече у круг уз ивицу печата и гласи: † ПО М⟨И⟩Л⟨ОС⟩СТИ Б⟨О⟩ЖИЕИ СТЕФАНЬ КРАЛЬ Ѡ⟨РѠ⟩ШЬ ТРЕТI. На реверсу је лик св. Стефана са ореолом изнад главе, с кадионицом у левој и Јеванђељем у десној руци на грудима. Легенда је једноставна и гласи: СТЕФАНЬ ПРЬВОМОУЧЕНИКЬ. Занимљиво је да пре легенде нема крста, нити епитета *свети* испред имена. - На полеђини има више

новијих бележака. 1. Кроз налепљену хартију назире се текст XVIII (?) века: Тока е како са се били с Тꙋрками. - 2. Из истог времена, такође прелепљено хартијом види се крај записа: с Грком и Тꙋрком. - Из XIX века две белешке монаха Никандра: **А**. Ѡгласное здѣ ѡписаніе всего собора сербскаго архіеписко⟨по⟩мь, митрополитомь и епи[скопом]ь и всегѡ ѡс(ве)щеннаго собора извѣствꙋющаѧ всѧ преславныѧ дѣла кралѧ Стефана Милꙋтина в' житі и егѡ бывшаѧ, брани его и ѡдолѣніѧ со окрестними егѡ царѧми и прочаѧ преславныѧ его дѣла ꙗже и в' житии его рꙋкописномь пишеть пространно, сице и здѣ то все воспоминаетсѧ соборно в' похвалꙋ и честь емꙋ ѡбаче начало сего писма и конца не ѡбрѣтесѧ нами потерѧно в'етхостію времене и тако ѡ томь бꙋди вѣдомо. **Б**. Сеи хрисовꙋль есть кралѧ Стефана (дописано руком XX века: Милутина) ѡписꙋющи место, монастирска села и планини и како со то дѣлиле соборомь пред архіерееvь и игꙋменовь. Ѡбаче нема ѡт него половина, потрѧло сѧ ветхостію, и не могохме разꙋмети за гдѣ толико пишеть. - Са стране: † № 52. Такође са стране две белешке, од којих једна пресечена па се сигурније чита 1842, а ни друга није јасна: 1842, ѡт ꙗенликъ (?) - 504, Стоян Марꙋда. Опис повеље и печата: Мошин (в.: Изд.); Синдик, *Акта,* 122-123; исти, *Српски печати,* 234, сл. 23, 24. - Фотографије: НБС Ф 2869; АС (филм).

Изд.: Григорович, *Очерк путешествия* II изд, 37-40 (извод, дат. 1275-1321); Стојановић, Споменик III, 17-24 (дат. око 1318); Korablev, *Actes des Chil.* II, 423-437, № 18 (дат.1318?); *Спом. Макед.* 2, 311-412 (са коментаром Мошина, стр. 319: дат. око 1324?).

Лит.: Ћирковић, *Биографија,* 53-68 (са старијом литературом).

Датума нема. Водени знак на хартији и палеографске особине доказују да је постојећи текст преписан средином XV века, што је одавно изазивало сумњу у аутентичност овог акта о чему постоји обимна литература. У новије време аутентичност текста бранио је Мошин (в.: Изд.). Реалнији су докази о преради података Данилове биографије краља Милутина због спорова, који су вођени после 1413. год., ради хиландарских имања у Метохији, о обавезама манастира Хиландара према Патријаршији и Патријаршије према Карејској келији, као што је показао Ћирковић (в. Лит.), што је овде прихваћено.

. . . . разꙋмна[го Тво]рца выс . . . . . |[2] . . . . арь сьдрьжеи н(е)б(е)сныи |[3] . . . . . ꙁе млю, призрѣ, и вьсиа, и с . . . . и сда ви се ѡт вѣка оутаеннаа и |[4]анг(е)лѡм(ь) недовѣдомаа, ѡт нѥже ѡт . . . . ыи и тварь въса свѣтом(ь) ѡзаре |[5] . . . . . прѣ(све)таа и пр(ѣ)ч(и)стаа д(ѣ)в(и)ца Б(ог)оу м(а)т[и] . . . . выи намь дивно и страшно [рождь]|[6]ство ѡт д(ѣ)вы и вишнѥѥ его р. . . . . от(ь) ѡтца прѣжде вѣкь. Б(о)ж(ь)ствнаа бл[а]г[о]д[ѣть] |[7] иже вь сѣх про...сщии истин... [моу]дрости неизреч(е)ннаа... иже вьса ч(ь)ст(ь)наа и б(о)гоугод|[8]наа бл(а)гооутробнымь [про]м[ы]шл[ениѥмь] оустраꙗѥ, и цр(ь)квы сьставлꙗѥ и оукрашаѥ право|[9]славныѥ же црькь[вы] д[об]р[о]дѣтли при. . . Г[оспод]ь по дост(о)анїю сихь дарова ими оукрашаѥ и раздѣлꙗѥ |[10] . . Б(ог)а дары ꙗко же и прѣ[моудримь и ве]ликыим(ь) и дивныим(ь) Солѡмѡнѡм(ь) ꙗвьсть. . . извѣща |[11] . . . .

ною ц(а)рїе ц(а)рьствоують(ь) силнїи власти прѣ[дрьжеще]. . . . . дрьжеть. И понѥже [си]мь |[12] . . . [нѣк]ыѥ мырскоѥ малоѥ сьдрьжанїе ѡтчьствїа моѥго ѡт крѣпкыѥ того роукы и всебога|[13]тыѥ бл(а)гости приехом(ь) под⟨о⟩бает(ь) и подобїю того по елико мощно рожденномꙋ ѥс(ть)ствꙋ под⟨о⟩быти се ѡт |[14][в]рьзающомоу роукоу и насищающомоу всако животно бл(а)говолѥнїа, ꙗко да не тькмо времен(ь)но|[15]моу сѣмоу, и житїа конць имꙋщомꙋ вѣкоу прѣемници боудем, нь и тамо вѣчныимь б(о)ж(ь)с[твьни]|[16]мь] ц(а)р(ь)ствїю н(е)б(е)сномоу ѡ тѡм(ь) самѡм(ь) иже вь Троици покланꙗѥмомь и славимѡм(ь) Г(оспод)и нашемꙋ |[17]І(с8с)ꙋ Х(рист)ꙋ а [насл]ѣдници боудемь, ѡт иже ѡт соудꙋ бл(а)гооустроѥнїꙗ вьданнаго намь слꙋ|[18]жбоначелїа. Тѣм же и азь рабь [Владык]ы моѥго Сп(а)са Х(рист)а, Стефань Ꙋрѡш(ь), и по м(и)л(о)сты Б(о)жїеи кра|[19]ль и самодрьжць всѣх(ь) Срьбскыих(ь) и Поморскыих(ь) Земль, разоумѣвь словѡ Твоѥ, сладкыи |[20]мои Іс(оус)е, вь с(ве)тѣмь Єv(аг)г(е)лїи оучещеѥ ꙗ[ко] да просвѣтит се свѣть вашь прѣд ч(о)в(ѣ)кыи ꙗко |[21]да оузрѣть добраа ваша дѣла и прос[л]аветь ѡт(ь)ца вашего иже ѥст(ь) на н(е)б(е)сѣх(ь). Єлма же пакы сьмо|[22]трихѡм(ь) ꙗко ничто же нѣс(ть) краснѣ ни[кто] болше ꙗко же бл(а)гочьсты вимь ц(а)ремь и правосла|[23]внїимь архїерешм(ь) сьборове сьвькоу[плꙗ]тыи и на сьборѣх(ь) законь Б(о)жїи почитаты и оуставь|[24]ннаа правила с(ве)тыими ѡ(ть)ци потвр[ьжд]атыи паче же цр(ь)кви б(о)ж(ь)ственыѥ крѣпїити и почьсть |[25]имь творити по прор(о)коу гл(агол)ющоу: „Г(оспод)и, възлюбыих бл(а)го лѣпїе домꙋ Твоѥго и мѣсто вьселѥ|[26]нї а славы Твоѥ“. Сего рад, пришьдшоу ми въ вѣликоу и сьборнꙋ цр(ь)к(о)вь арїеп(и)ск(о)пїꙋ ꙋ Пекы и по|[27]клоншоу ми се б(о)ж(ь)ственыим(ь) и с(ве)тыим(ь) страшним(ь) и бесмр(ь)тныим(ь) и животворещим(ь) страстемь Х(рист)а Б(ог)а |[28]нашего и ч(ь)с(ть)ныим(ь) иконам(ь) и мощи[ми] с(ве)тыих(ь) лобизавшоу ми и ч(ь)ст(ь)ноую рꙋкоу с(ве)т(а)го и славнаго прор(о)ка |[29]и пр⟨е⟩дт⟨е⟩че и кр(ь)стителꙗ Іѡан(на) и ѡбычноѥ бл(аго)с(ло)венїе ѡт г(осподи)на ми и д(оу)ховнаго ѡ(ть)ца тогда соущаго архїеп(и)ск(о)па |[30]срьбскаадо кvр(ь) Никодїма приѥмшꙋ и иже съ нимь С(ве)т(а)го Сьбора Срьбскаго |[31]с(ве)щенниих(ь) еп(и)ск(о)пь и ч(ь)стныих и пр(е)под(о)бныи⟨хь⟩ игоумень, и еже д(оу)ховнаго вес(е)лїа н(ы)нꙗ же и те|[32]лѣснаго тоу сь тѣми с(ве)тыими насладившоу ми се. И тогда вьспоменоу кралѥвствоу ми с(ве)тѣ|[33]иши г(осподи)нь мои и д(оу)ховни ѡ(ть)ць архї еп(и)ск(о)пь кvр(ь) Никодим(ь), паче же и сь всѣмь Сьборѡм(ь) иже ѡ ползѣ |[34]нашеи ѥще же и послѣднѥмоу родоу нашемоу паметы прѣбыванїа ꙗко забвенїа гробоу не |[35]изьѡставит(и) великыих(ь) и прѣславныих(ь) чюдотворныих(ь) и м(и)л(о)стивыих(ь) Б(о)жїих(ь) бл(а)гооутробы соущих(ь) |[36]над мною ѡт(ь) юности моѥ въ ѡтч(ь)ствы моѥмь даже и до д(ь)не сего ѡт всѣх(ь) Творца и Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы Г(оспод)а моег⟨о⟩ Ї(со)у(са) Х(ри)с(т)а м(о)лѥнї-|[37]емь и м(о)лбами и оуспѣнї ем(ь) с(ве)тыих(ь) и пр(е)под⟨о⟩бныих(ь) ѡ(ть)ць наших(ь) и прародитель кралѥв'ства ми, с(ве)т(а)го |[38]и пр⟨е⟩п⟨о⟩добнаго ѡ(ть)ца нашего и новаадо мvрѡточца срьбскаго кvр(ь) Сvмеѡна Неманѥ и с(ве)т(а)го и б(о)гоно|[39]снаго и дївнаадо [а]рхїереа, прьваго архїеп(и)ск(о)па срьбскаадо кvр(ь) Савы, ꙗко за многоѥ ми|[40]лосрьдїе и неизгла(гола)нноую м(и)л(о)сть с(ве)тыих(ь) господ моих(ь) сих и ктиторь срьбскыих ходатаиѥ бывше ѡ мо|[41]ѥмь недос(то)инствоу кь Г(оспод)оу, и м(о)литвамы их многащїи сп(а)сень бых, и сь всѣми домачедними и вои моимы, |[42]вь мори же и на соуши, вь ратѣх и вь различныих ноуждахь и нахожденїи ѡт иноплеменныих, да же |[43]ї ѡкааноу⟨ю⟩ д(оу)шоу мою ѡт врать сьмртныих(ь) възвратыше, и м(о)л(и)твамы их(ь) ѡт въсѣх

Творца и Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы |[44]и третицею животь дарова ми се, донелиже вь прѣднꙗа изволит се ѡблад⟨а⟩юшомоу животом |[45]и сьмр(ь)тыю Творцоу и Б(ог)оу моѥмоу. Сихь рад великыих благодѣтельствыи с(ве)тыих сых г(о)сподь |[46]моих и прародитель вьспомынаеть, паче же и заповѣдаѥть кралѥвьствоу ми г(о)сподї|[47]нь мои и д(оу)ховныи ѡт(ь)ць архїеп(и)ск(о)пь кѵр(ь) Никодїмь сь сьборѡм(ь), ѡт сих б(о)жїих бл(а)годѣꙗнїи бывь|[48]ших(ь) ми с(ве)тыими сими, ѥликомощно вьѡбразити вь свиткоу семь и изьѡставит⟨и⟩ вь с(ве)тѣи |[49]сеи сьборнѣи цр(ь)кви архїеп(и)ск(о)пїи паче ж⟨е⟩ ї ѡ хїландарском(ь) поновлѥныи, и ѡ жид'ѵком(ь) попис(а)нїи. |[50]и ѡ селїщоу оулїарскѡм(ь) подь Пекїю. Ѥго ж(е) вьспоменоутїе паче ж(е) и заповѣдь, кралѥвство ми не |[51]прѣслоуша, нъ ѥликомощно вь кратцѣ вь сем(ь) свиткоу, повелѣнїю того повиноуч се, напыс(а)хь и изь |[52]ѡставыих с(ве)тѣи сеи цр(ь)квыи вь полѕоу и бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨е⟩ть вьноукѡм и правьноукѡм послѣднꙗаго |[53]рода нашего [и земли ѡтьчьствїа моего.

Ѥже вьсакомоу боудї въ извѣщенїе, їако [вь началѣ кра]|[54]лѥства моег(о) многыми напастми и оутескьнѥнїемь Срьбскои Земли ѡбьетѣ соущїи и оу|[55]малѥнне дрьжава во Грьч(ь)скаго Ц(а)р(ь)ства бѣ прилежещи до мѣста гл(агол)ѥмаго Липїꙗнꙗ, и томȣ |[56]ц(а)р(ь)ствȣ насилствоующоу, ꙗко хотещоу сь ѡт(ь)чьствїемь моим(ь) и мене вь послоушлива раба и |[57]имѣти. Ѻт сего многыим(ь) и велїк[ымь] страхѡм(ь) ѡтдрьжимь бывъ припад(а)ет кралѥвство ми |[58]сь всѣми вои моими кь г(осподи)ноу моемоу архїерею и д(оу)ховномоу и пльтскомоу ѡ(ть)цȣ архїеп(и)ск(о)пȣ |[59]третїемоу кѵр(ь) Савѣ, м(о)ле ѥго пом(о)лити и сь всѣм(ь) съборѡм Творца и Вл⟨а⟩д⟨ы⟩коу моего Г(оспод)а І(со)ѵ(са) Х(рист)а |[60]и с(ве)тыѥ ег(о) оученикы и наше топлїе помощникы и застоупникы, с(ве)т(а)го Сѵмеѡна и с(ве)т(а) го |[61]Савоу, не вьдати ме врагом(ь) моим(ь) по грѣхоу моѥмȣ въ радос(ть), нь своим(ь) м(и)л(о)срдїем пом(и)ловатї ме съ |[62]моим(ь) ѡтьчьствїемь вь дльготрьпѣнїи. Иже ꙗко чедолюбывїа ѡт(ь)ць и истыннїи пасты|[63]рь съболѣзноует(ь) съ всѣмь сьборомь въсеѡбнощнимь стоꙗнїемь и бдѣнїем вь събраныи, |[64]и въ ѡсобнои мльчалници, сльзними из гльбыни срдца и топлими въздыханми оумникоу|[65]бо ѡчи и чювъствьнїе въздведь вьсесилномоу Творцоу и Вл⟨а⟩д⟨и⟩цѣ Х(рист)оу нашемоу Б(ог)ȣ м(о)лит(и) се гл(агол)ѥ: |[66] „Б(ож)е без'конъчнїи и м(и)л(о)ср(ь)дыи и вьсещедрїи Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко Г(оспод)и, емоу же покланꙗют се вса колѣна н(е)б(ес)ных(ь) |[67]и земльныих(ь) и прѣисподныих(ь) вѣдѣ Тебѣ скораго вь м(и)л(о)стыи и богатаго вь щедротах, вса|[68]кь бо оуповаѥи на Те не ѡтпадеть прошенїа своѥго, в(ѣ)дѣ ꙗко развѣ Тебе ни дѣло ни слов(о) сьврьша|[69]ет се. Тобою вса быше ѥлико вид⟨и⟩маа и невид⟨и⟩маа, Тобою ц(а)рїе ц(а)р(ь)ствȣють и силни власти |[70]сьдрьжетъ. К Тебѣ оуповае дрьзаю, на Те бо оуповаше ѡ(ть)ци наши, оуповаше ⟨и⟩ избавиль их ѥси; |[71]к Тебѣ възваше и спаслы се сȣть; на те оуповаше и не постидѣше с(е). Такожде, Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко мои, Г(оспод)и І(со)ѵ(се) Х(рист)е, |[72]и на сего раба Твоѥго и дос(т)оꙗнїе Твоѥ, и на смѣренїе наше призри, и на дрьжавоу ѡтьчьствїа его |[73]дарованноую емоу Тобою. И ѥлико хвалещих се на сїю малоую дрьжавоу власти ѥго, |[74]хотещеи въсхытїти (sic) и сего раба Твоѥго ѡзлобиты. Таковыих мысли ⟨и⟩ оухїщренїа расипаї, |[75]ꙗко да не рекоут вразы наши пожрѣхомь и. Аще бо и недос(т)оини ѥсмы и сеѥ врѣменныѥ жизни, |[76]ѡ имени Твоѥм(ь) тьщим се сьбрати расточеннаа въ жрѣби дрьжави нашеѥ, прославлꙗюще |[77]прѣс(ве)тоѥ име Твоѥ Ѻ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оу)ха. И ваю же м(о)лимь с(ве)таꙗ г(оспод)и мои, пр⟨ѣ⟩под⟨о⟩бнїи Сѵме|[78]ѡне и кѵр(ь) Савѡ,

дрьзновенїе имоущаа кь Вл⟨а⟩д⟨ы⟩цѣ Х(рист)оу не прѣзрите м(о)лѥнїа нашего и не прѣдадї|[79]та въ роукы иноплеменныих' ѡтчьствїа ваю, ѥго же наслѣдствовавшаа, и ȣтвръдиста |[80]не поколѣбимо м(о)л(и)твами ваю. Въ телѣси бо прѣжде соуща болѣста за нѥ, н(ы)нꙗ же и по сь|[81]мр(ь)ти жива не ѡставита сего раба своего и нас(ь) своѥ м(о)л(а)бныкы сь дос(то)ꙗнїем' вашимь". |[82]По сих же приѥм(ь) кралѥвство ми бл(аго)с(ло)венїе и м(о)л(и)твоу ѡт архїереа своег(о) с(ве)т(ите)лꙗ и вьсего Събора |[83]и лика с(ве)щенничскаго, ѥлико богодарованныѥ ми дръжави земле ѡтчьствїа моѥго во|[84]искы сьбравь, ꙗко велико дръз⟨но⟩венїе приѥмь ѡ имени Г(оспод)и моег(о) І(со)ѵ(са) Х(рист)а и тог(о) пр(ѣ)ч(и)стыѥ и всенепо|[85]рочныѥ вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це Б(огороди)це и с(ве)т(и)хь его оученикь с(ве)т(а)го Сѵмеѡна и с(ве)т(а)го Савы, и идохъ |[86]съ тьщанїем(ь) въ прѣд(ѣ)ли ѡкр(ь)стныѥ себѣ Ц(а)р(ь)ства Гр(ь)чьскаго и тогда въ то поутноѥ наше |[87]шьствїе не ѡбрѣте се противлꙗѥи ми се. Помощїю же Б(о)жїѥю и Пр(ѣ)ч(и)стыѥ и с(ве)тыих ѥго |[88]оученик(ь) приѥть кралѥвство ми ѡба Полога и сь градови и съ ѡбластїю их, и град слав'|[89]ныи Скопїе, по сих же Ѻвче поле и Злетовоу и Пїаньць. Таковїе земле богатъства |[90]и славоу прїемь, приложих(ь) кь ѡтчьствїȣ моемȣ. Сьмыривъ же въса мѣста таа и прогнавь |[91]все власти грьч(ь)скыѥ ѡт тѣх' прѣд⟨е⟩ль, пакы възвращает се кралѥвство ми въ дръжавȣ ѡт|[92]чьствїа своѥго, р⟨а⟩доуѥ се и вес(е)ле се ѡ Г(оспод)и. Ѻни же злославныи и лȣкавыи грьч(ь)сци властницїи |[93]зїающе на ѡтчьствїе наше и нами прогнанныи, шьдше въ с(ве)тыи славныи град Конста|[94]нтинополи рекомы Ц(а)риград, тогда соущоу ц(а)рȣ Палеѡлогȣ, възвѣстише ѥмоу ѡ всем'. |[95]Се же слышавь ц(а)рь ть ѕѣло ѡпечали се и въ недооумѣнї бывь мноѕѣ, ꙗрости многыѥ и|[96]спльнив се, сьвъкоуплꙗѥть великыѥ побѣди своѥѥ воискы ѥзыка гръч(ь)скаго, къ сим же |[97]инїи многыѥ иноплѣменныѥ ѥзыкы, Татары и Тоуркы и Фроугы, и сь сыми иде въ безȣ|[98]мы своѥм(ь) хвале се ꙗко не тькмо ѡтч(ь)ствїе наше ѡзлобыти, нь и име моѥ потрѣбы|[99]ти, к томȣ не именовати се на земли сеи, сам(ь) не вѣд⟨ѣ⟩ хотещаго сьбыти се ѥмȣ, ꙗко про|[100]тывоу лоукавїе сего вѣры хотѣ вь тȣждемь дос(то)анїи прославити се, въскорѣ безгодною |[101]сьмр(ь)тию скончаваѥт се. Съ бо хоулноименит(и) ц(а)ръ и оупод⟨о⟩блѥнь ѡномȣ лȣкавомȣ |[102]прѣдателю и ѡтстоупникоу беззаконномоу Іоудѣ, такожде и сь ц(а)рь Пале|[103]ѡлогь вь то врѣме православныѥ вѣры хр(и)стїанскыѥ ѡтстȣпы и латынскоую вѣ|[104]роу въспрїемь, звѣрскыим(ь) ѡбразомь оустрьмлꙗѥт се, ꙗко львь ꙗре се тьщно, сь то|[105]ликыми побѣдами идет(ь) на Срьбскȣю Землю. И ѡдьѡшьдшȣ емоу славнаго град⟨а⟩ Костанти|[106]нополꙗ вьдалѥ тремь д(ь)немь, места гл(агол)ѥмааго Илаигыѳа, соущоу на мѣстѣ томь |[107]цр(ь)кви с(ве)т(а)го великом(оу)ч(е)ника Х(ри)с(то)ва Геѡр(ь)гїа, и тȣ вьнезаапȣ, ни мало болѣвь изьдьше ди|[108]вною съмр(ь)тїю ѡпровръжень. Сѣтованїю же и плачю не малȣ бывшȣ ѡт тог(о) ѥдино|[109]мыслныих(ь), иже и вьзмше тѣло его кресы арїанскыѥ и ѡрыгѥнскыѥ испльнѥн'но |[110]и непотрѣбно, възвратише въспет(ь) и положише вь граадѣ Силїврїи на брѣгоу морꙗ. |[111]Мнози же сродници соуще и велможѥ томоу неч(ь)стывомоу ц(а)роу съ толикыми побѣда|[112]ми ѥдинод(оу)шьно оустрьмыше с(е) на Срьбскоую Землю. Их же мы слем(ь) не вънет' Б(ог)ь. Дошьд|[113]шим же имь вь прѣд⟨ѣ⟩лы срьбскиѥ до мѣста рекомаго Липїанꙗ и Призрѣна, и повоѥвав'|[114]шимь им(ь) страни ты, и противоу сили их(ь) ни малы пакости сьтворише нам(ь), и тако въ|[115]звратише въ своꙗ си. И тогда ѥдина часть ѡтлȣчи се плька татарскаго и прїидоу на |[116]рекоу Дрїнь. Тоиж(е)

Творца и Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы |[44]и третицею животь дарова ми се, донелиже вь прѣднꙗа изволит се ѡблад⟨а⟩ющомоу животом |[45]и сьмр(ь)тыю Творцоу и Б(ог)оу моѥмоу. Сихь рад великых бл(а)годѣтельствыи с(ве)тыих сых г(о)сподь |[46]моих и прародитель вьспомынаеть, паче же и ꙁаповѣдаѥть кралѥвьствоу ми г(о)сподї|[47]нь мои и д(оу)ховныи ѡт(ь)ць архїеп(и)ск(о)пь кѵр(ь) Никодїмь сь сьборѡм(ь), ѡт сих б(о)жїих бл(а)годѣꙗнїи бывь|[48]ших(ь) ми с(ве)тыими сими, ѥликомощно вьѡбраꙁыти вь свиткоу семь и изьѡставит⟨и⟩ вь с(ве)тѣи |[49]сеи сьборнѣи цр(ь)кви архїеп(и)ск(о)пїи паче ж⟨е⟩ ї ѡ хїландарском(ь) поновлѥныи, и ѡ жид'чком(ь) попис(а)нїи, |[50]и ѡ селїщоу оуліарскѡм(ь) подь Пекїю. Ѥго ж(е) вьспоменоутїе паче ж(е) и ꙁаповѣдь, кралѥвство ми не |[51]прѣслоуша, нъ ѥликомощно вь кратцѣ вь сем(ь) свиткоу, повелѣнїю того повиноув се, напыс(а)хь и изь |[52]ѡставыих с(ве)тѣи сеи цр(ь)квыи вь полꙁоу и бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨е⟩ть вьноукѡм и правьноукѡм послѣднꙗаго |[53]рода нашего [и ꙁемли ѡтьчьствїа моего.

Ѥже вьсакомоу боудї въ извѣщенїе, ꙗко [вь началѣ кра]|[54]лѥства моег(о) многыми напастми и оутескьнѥнїємь Срьбскои Ꙁемли ѡбьетѣ соущїи и оу|[55]малѥнне дрьжава во Грьч(ь)скаго Ц(а)р(ь)ства бѣ прилежещи до мѣста гл(агол)ѥмаго Липїꙗнꙗ, и томȣ |[56]ц(а)р(ь)ствȣ насилствоующоу, ꙗко хотещоу сь ѡт(ь)чьствїемь моим(ь) и мене вь послоушлива раба и |[57]имѣти. Ѿт сего многыим(ь) и велїк[ымь] страхѡм(ь) ѡтдрьжимь бывъ припад(а)ет кралѥвство ми |[58]сь всѣми вои моими кь г(осподи)ноу моемоу архїерею и д(оу)ховномоу и пльтскомоу ѡ(ть)цȣ архїеп(и)ск(о)пȣ |[59]третїемоу кѵр(ь) Савѣ, м(о)ле ѥго пом(о)лити и сь всѣм(ь) съборѡм Творца и Вл⟨а⟩д⟨ы⟩коу моего Г(оспод)а І(со)ү(са) Х(рист)а |[60]и с(ве)тыѥ ег(о) оученикы и наше топлїе помощникы и ꙁастоупникы, с(ве)т(а)го Сѵмеѡна и с(ве)т(а)го |[61]Савоу, не вьдати ме врагом(ь) моим(ь) по грѣхоу моѥмȣ въ радос(ть), нь своим(ь) м(и)л(о)срдїем пом(и)ловатї ме съ |[62]моим(ь) ѡтьчьствїемь вь дльготрьпѣнїи. Иже ꙗко чедолюбывїа ѡт(ь)ць и истыннїи пасты|[63]рь съболѣꙁноует(ь) съ всѣмь сьборомь въсеѡбнощнимь стоꙗнїемь и бдѣнїем вь събраныи, |[64]и въ ѡсобнои мльчалници, сльꙁними иꙁ глъбыни срдца и топлими въꙁдыханми оумник оу|[65]бо ѡчи и чювъствьнїе въꙁведь вьсесилномоу Творцоу и Вл⟨а⟩д⟨и⟩цѣ Х(рист)оу нашемоу Б(ог)ȣ м(о)лит(и) се гл(агол)ѥ: |[66] „Б(ож)е беꙁ'конъчнїи и м(и)л(о)ср(ь)дыи и вьсещедрїи Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко Г(оспод)и, емоу же покланꙗют се вса колѣна н(е)б(ес)ных(ь) |[67]и ꙁемльных(ь) и прѣисподных(ь) вѣдѣ Тебѣ скораго вь м(и)л(о)стыи и богатаго вь щедротах, вса|[68]кь бо оуповаѥи на Те не ѡтпадеть прошенїа своѥго, в(ѣ)дѣ ꙗко раꙁвѣ Тебе ни дѣло ни слов(о) сьврьша|[69]ет се. Тобою вса выше ѥлико вид⟨и⟩маа и невид⟨и⟩маа, Тобою ц(а)рїе ц(а)р(ь)ствȣють и силни власти |[70]сьдрьжетъ. К Тебѣ оуповае дрьꙁаю, на Те бо оуповаше ѡ(ть)ци наши, оуповаше ⟨и⟩ иꙁбавиль их ѥси; |[71]к Тебѣ въꙁваше и спаслы се сȣть; на те оуповаше и не постидѣше с(е). Такожде, Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко мои, Г(оспод)и І(со)ү(се) Х(рист)е, |[72]и на сего раба Твоѥго и дос(т)оꙗнїе Твоѥ, и на смѣренїе наше призри, и на дрьжавоу ѡтьчьствїа его |[73]дарованноую емоу Тобою. И ѥлико хвалещих се на сїю малоую дрьжавоу власти ѥго, |[74]хотещеи въсхытїты (sic) и сего раба Твоѥго ѡꙁлобиты. Таковых мысли ⟨и⟩ оухїщренїа расипаї, |[75]ꙗко да не рекоут враꙁы наши пожрѣхомь и. Ꙗще бо и недос(т)оини ѥсмы и сеѥ врѣменныѥ жиꙁни, |[76]ѡ имени Твоѥм(ь) тьщим се сьбрати расточеннаа въ жрѣби дрьжави нашеє, прославлꙗюще |[77]прѣс(ве)тоѥ име Твоѥ Ѿ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оу)ха. И ваю же м(о)лимь с(ве)таꙗ г(оспод)и мои, пр⟨ѣ⟩под⟨о⟩бнїи Сѵме|[78]ѡне и кѵр(ь) Савѡ,

дрьꙁновенїе имоущаа кь Вл⟨а⟩д⟨ы⟩цѣ Х(рист)оу не прѣꙁрите м(о)лѥнїа нашего и не прѣдадї|[79]та въ роукы иноплеменных' ѡтьчьствїа ваю, ѥго же наслѣдствовавшаа, и ȣтвръдиста |[80]непоколѣбимо м(о)л(и)твами ваю. Въ телѣси бо прѣжде соуща болѣста ꙁа нѥ, н(ы)нꙗ же и по съ|[81]мр(ь)ти жива не ѡставита сего раба своего и нас(ь) своѥ м(о)л(а)бныѥ сь дос(то)ꙗнїем' вашимь“. |[82]По сих же приѥм(ь) кралѥвство ми бл(аго)с(ло)венїе и м(о)л(и)твоу ѡт архїереа своег(о) с(ве)т(ите)лꙗ и вьсего Събора |[83]и лика с(ве)щенничьскаго, ѥлико богодарованныѥ ми дръжави ꙁемлѥ ѡтьчьствїа моѥго во|[84]искы сьбравь, ꙗко велико дръꙁ⟨но⟩венїе приѥмь ѡ имени Г(оспод)и моег(о) І(со)ү(са) Х(рист)а и тог(о) пр(ѣ)ч(и)стыѥ и всенепо|[85]рочныѥ вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це Б(огороди)це и с(ве)т(и)хь его оученикь с(ве)т(а)го Сѵмеѡна и с(ве)т(а)го Савы, и идохъ |[86]съ тьщанїем(ь) въ прѣд(ѣ)ли ѡкр(ь)стныѥ себѣ Ц(а)р(ь)ства Гр(ь)чьскаго и тогда въ то поутноѥ наше |[87]шьствїе не ѡбрѣте се противлꙗѥи ми се. Помощїю же Б(о)жїѥю и Пр(ѣ)ч(и)стыѥ и с(ве)тыих ѥго |[88]оученик(ь) приѥть кралѥвство ми ѡба Полога и сь градови и съ ѡбластїю их, и град слав'|[89]ныи Скопїе, по сих же Ѿвче полѥ и Ꙁлетовоу и Пїаньць. Таковїе ꙁемлѥ богатъства |[90]и славоу прїемь, приложих(ь) кь ѡтьчьствїȣ моемȣ. Сьмиривъ же въса мѣста таа и прогнавь |[91]все власти грьч(ь)скыѥ ѡт тѣх' прѣд⟨е⟩ль, пакы въꙁвращает се кралѥвство ми въ дръжавȣ ѡт|[92]чьствїа своѥго, р⟨а⟩доуѥ се и вес(е)ле се ѡ Г(оспод)и. Ѿни же ꙁлославныи и лȣкавыи грьч(ь)сци властницїи |[93]ꙁїающе на ѡтьчьствїе наше и нами прогнанныи, шьдше въ с(ве)тыи славныи град Конста|[94]нтинополи рекомы Ц(а)риград, тогда соущоу ц(а)рȣ Палеѡлогȣ, въꙁвѣстише ѥмоу ѡ всем'. |[95]Се же слышавь ц(а)рь ть ѕѣло ѡпечали се и въ недооумѣнї бывь мноѕѣ, ꙗрости многыѥ и|[96]спльнив се, сьвъкоуплꙗѥть великыѥ побѣди своѥѥ воискы еꙁыка гръч(ь)скаго, къ сим же |[97]инїи многыѥ иноплѣменныѥ еꙁыкы, Татары и Тоуркы и Фроугы, и сь сыми иде въ беꙁȣ|[98]мы своѥм(ь) хвале се ꙗко не тькмо ѡтч(ь)ствїе наше ѡꙁлобыти, нь и име моѥ потрѣбы|[99]ти, к томȣ не именовати се на ꙁемли сеи, сам(ь) не вѣд⟨ѣ⟩ хотещаго сьбыти се ѥмȣ, ꙗко про|[100]тывоу лоукавїе сего вѣры хотѣ вь тȣждемь дос(то)анїи прославити се, въскорѣ беꙁгодною |[101]сьмр(ь)тию скончаваѥт се. Съ бо хоулноименит(и) ц(а)ръ и оупод⟨о⟩блѥнь ѡномȣ лȣкавомȣ |[102]прѣдателю и ѡтстоупникоу беꙁаконномоу Іоудѣ, такожде и сь ц(а)рь Пале|[103]ѡлогь вь то врѣме православныѥ вѣры хр(и)стїанскыѥ ѡтстȣпы и латынскоую вѣ|[104]роу въспрїемь, ꙁвѣрскыим(ь) ѡбраꙁомь оустрьмлꙗѥт се, ꙗко львь ꙗре се тьщно, сь то|[105]ликыми побѣдами идет(ь) на Срьбскȣю Ꙁемлю. И ѡдьѡшьдшȣ емоу славнаго град⟨а⟩ Костанти|[106]нополꙗ вьдалѥ тремь д(ь)немь, места гл(агол)ѥмаага Илаигыѳа, соущоу на мѣстѣ томь |[107]цр(ь)кви с(ве)т(а)го великом(оу)ч(е)ника Х(ри)с(то)ва Геѡр(ь)гїа, и тȣ вьнеꙁаапȣ, ни мало болѣвь иꙁьдьше ди|[108]вною съмр(ь)тїю ѡпроврьжень. Сѣтованїю же и плачю не малȣ бывшȣ ѡт тог(о) едино|[109]мыслныих(ь), иже и вьꙁмше тѣло его кресы арїанскыѥ и ѡрыгѥнскыѥ испльнѥн'но |[110]и непотрѣбно, въꙁвратише въспет(ь) и положише вь граадѣ Силїврїи на брѣгоу морꙗ. |[111]Мноꙁы же сродници соуще и велможѥ томоу неч(ь)стывомоу ц(а)роу съ толикыми побѣда|[112]ми единод(оу)шьно оустрьмыше с(е) на Срьбскоую Ꙁемлю. Их же мы слем(ь) не вънет' Б(ог)ь. Дошьд|[113]шим же имь вь прѣд⟨ѣ⟩лы срьбскиѥ до мѣста рекомаго Липїанꙗ и Приꙁрѣна, и повоѥвав'|[114]шимь им(ь) страни ты, и противоу сили их(ь) ни малы пакости сьтворише нам(ь), и тако въ|[115]ꙁвратише въ своꙗ си. И тогда една честь ѡтлȣчи се плька татарскаго и прїидоу на |[116]рекоу Дрїимь. Тоиж(е)

ѕѣлѡ поводнѣ соущїи. И тыи видѣвше ѡб ѡнь поль множство |[117]народа соуще, ꙗко ꙃвѣрык неситы оустрьмише се на стадо Х(ри)с(то)во оуповающе на силꙋ |[118]конь своих(ь) и ꙃлѣ нестопоше, и кь брѣгомь приплавающе ѡроужием(ь) ѡт наших(ь) погыбо|[119]ше. Старешиноу же их(ь) гл(агол)кмаго Чрьноглава, бисеры многыми и каменїем(ь) многоцѣ|[120]нным(ь) и ꙃлатѡм главоу кго оукрашеннꙋ мьчем(ь) ѡтемше и на копїе вьньꙃьше кралквствꙋ |[121]ми принесоше. Иже и ѡ сих(ь) сь всѣм(ь) нашим(ь) Сьборѡм(ь) прославившим(ь) иже вь Троицїи чл(о)в(ѣ)колюбца |[122]единого и м(и)л(о)стиваaго Б(ог)а, творещомоу дївнаа и прѣславнаа чюд⟨е⟩са ѡ моем(ь) недос(то)инствоу вь |[123]ѡтчьствии нашемь м(о)лбамы с(ве)тыихь своих(ь) оученикь хтїторь срьбскыихь. Сим же проти|[124]вныимь силам(ь) всѣм(ь) ѡставшїим(ь) сь стоудом(ь) и срамом(ь) вьспѣть вьꙃвращьшим(ь) се, нам же б(о)го|[125]ѡтчьскок ѡно и прор(о)чскок сь веселїемь вьспѣвшїмь, еже „не нам, Г(оспод)и, не нам(ь), нь имени Твоемꙋ даждь |[126]славꙋ и помощь нам(ь) ѡт Г(оспод)а сътворшаго Н(е)бо и Ꙃемлю“, и „боуди Г(оспод)и м(и)л(о)сть Твоꙗ на нас(ь), ꙗкож(е) |[127]оуповахѡм на Те“ и „соудї, Г(оспод)и, ѡбыдещим(ь)“ ме и врагѡм(ь) нашим(ь) мьсть вьꙃдаждь, ꙗко Твои ксмїи мїк|[128]Вьспрїемшим(ь) же нам(ь) дрьꙃновенїе, паче же и бл(аго)с(ло)венїе ѡт архїереа и вьсего Сьбора нашего, сь|[129]вькоуплꙗкт(ь) кралквство ми все воискы ѡтчьствїа нашего вьскорѣ, еще ж(е) и много вьꙃлю|[130]блкннаго брат(а) свокго Стефана кралꙗ Срѣмскаго прїем(ь) вь помощь сь всею силою кг(о), и идо|[131]хѡм(ь) вь дрьжавоу Ц(а)р(ь)ства Гр(ь)чскаго, сь помощїю Б(о)жїею ѡтмьститы им(ь). Сим же протї|[132]воу невьꙃмогшимь стати нам же кр(ь)стныим(ь) ꙃнаменїем(ь) ѡгражьдшим се, постиꙃакмь |[133]до вьноутрь Ꙃемлк Грьч(ь)скык оу мѣста гл(агол)кмаaго Насоудѣ. И тогда приспѣвшоу прѣч(ь)стно|[134]моу и многорадостномꙋ ц(а)р(ь)скомоу праꙃдникоу Х(ри)с(то)ва рождьства, и сь Б(ого)мь ѡбычнок праꙃдь|[135]ство сьтворшоу ми и трьжьство д(оу)ховнок и тѣлѣснок сь вьꙃлюблкнныим(ь) си братом(ь) |[136]Стефаном(ь) кралкмь, и сь вои нашими постиꙃакм(ь) вьноутрь Ꙃемлк Грьч(ь)скык до С(ве)тык Горы Аѳонскые. |[137]И прїемшим(ь) намь вьсе прѣд⟨е⟩лы строумскык и сер(ь)скык, Кр(ь)стополь же и ин(ь)нык страни ѡкр(ь)стнык ꙃе|[138]мль тѣх(ь), и все именїе их(ь) и богатьство вьꙃмьше помощїю Б(о)жїкю и Пр(ѣ)ч(и)стык и с(ве)т(а)го Сѷмеѡна и |[139]с(ве)т(а)го Савы, сь радостїю вь наше ѡтчьствык вьꙃвратихом се. Сь прѣпококником(ь) любѡч(ь)стныимь |[140]ѡтпоустившоу ми вьꙃлюблкннаaго ми брата вь дрьжавꙋ кго Ꙃемлю Срѣмскоую, малоу же врѣ|[141]мени миноувшоу, сь Б(о)жїкю помощїю и Пр(ѣ)ч(и)стык и с(ве)тыих(ь) ктиторь срьбскыих(ь) пакы сьвькоу|[142]плꙗкт(ь) кралквство ми вьсе воискы ѡтчьствїа нашего, вьсприкмшоу ми бл(аго)с(ло)венїе ѡт архїереа |[143]и всего Сьбора Срьбскааго и идох(ь) на дрьжавоу грьч(ь)скꙋю. И бл(а)говолкнїемь вьсещедраго чл(о)в(ѣ)колю|[144]бца Б(ог)а и пр(ѣ)ч(и)стык ег(о) Б(о)гом(а)т(е)ре и с(ве)тыих его оугодникь, ктиторь срьбскыих, бежь всакого проты|[145]влкнїа повиноують се намь страни тык. Их же и прїехѡм(ь) сь градови и ѡбластїю их(ь): ꙃемлю |[146]Дьбрьскоую, дрьжавоу ꙃемлк Кїчав(ь)скык, и ꙃемлю Пореčкоую, и сїа вса приложи кралквство |[147]ми кь нашемꙋ ѡт(ь)чьствїю. По сих(ь) же и Влахїѡтскоую Ꙃемлю повоквавшим(ь) намь и тамо неис|[148]повѣдимаа б(о)гатьства вьꙃмше и сїю вь ѡпоустѣнїи иꙃьѡставихѡм(ь). Вь врѣме ж(е) то нѣ|[149]кога двaа велможїи самовластна и самобратна соуще, вьскорѣнивша се бѣхоу вь Бра|[150]ничевѣ, вь мѣстѣ рекомѣмь Ждрѣлѣ, Коудѣлїнь и Дрьмань; и ѡт дїаволꙗго

дѣиства |[151]наважденнаа, сь своими силамы наскакают(ь) на сего богоч(ь)стываго вьꙃлюблкннаго ми |[152]брат(а) Стефана кралꙗ. Давше же и много ꙃлат(а) присьвькоупише кь себѣ множьство во|[153]искы татарскык и кꙋманскык, и тогда многык странї повокваше дрьжав[оу его], и |[154]многы пакости творахꙋ емꙋ не расходещ[е] се. Сь же богочьстивы тьщно сьпрїиходить |[155]кь кралквствоу ми, и сьстанїе сьтворшим(ь) на Моравѣ оу Мачковци, и вса своꙗ скрьбнаa |[156]вьꙃвѣщает(ь) кралквствꙋ ми, паче ж(е) сь смѣренїем(ь) и любовїю м(о)лить помощї мї емоу ѡт тако|[157]ваго насилїа беꙃбожныих(ь). Еще ж(е) и дроуго любовнок прирек ми: „Дльжно ты кс(ть), вьꙃлюблк|[158]нны брате, поболѣты ѡ скрьбы мокі и помощї ми, ꙗко же и аꙃь сьпосо-бьствовах ти |[159]вь мимошьдшек врѣме.“ Сїа же слышавь кралквство ми ѡт вьꙃлюблкннаго сы брата, ни |[160]мали ꙃакьснѣвь, тьчїю бл(аго)с(ло)венїе ѡт архїереа и всего Сьбора Срьбскааго посланїемь прїкм(ь)|[161]ше, вьскорѣ вь сьединкны ѡба и сь воисками нашими на тык беꙃьбожнїе идохѡм(ь), |[162]и помощїю Б(о)жїею и Пр(ѣ)ч(и)стык и с(ве)тыих(ь) ктиторь срьбскыих(ь) вь всем(ь) желанїе наше полоучихом(ь) |[163]и вьсоу дрьжавоу их(ь) сь именїемь дас(ть) кралквство ми вьꙃлюблкнномꙋ ми братоу Стефанꙋ |[164]вь всакоу свободоу. Сїи же ꙃломисльници ѡт дос(то)анїа своег(о) бѣгоу кмлют се ѡб ѡн(ь) поль Доу|[165]навскык рѣкы, их же име сь паметїю погыбает(ь) даже и до д(ь)не сего. Мы же ѡ сем(ь) хвалоу Б(ог)ꙋ |[166]вьꙃдавша, ꙗко того роукою крѣпкою, и мышцею високою побѣдїхѡм(ь) врагы наше. И тоу лю|[167]бьꙃно повес(е)ливша се, ѡтиде вьсакь вь своꙗ сы. По сем же вь то врѣме вьста кнеꙃь нѣкто |[168]именемь Шишмамь (sic) вь Ꙃемли Бльгар⟨с⟩цѣи, живы вь градѣ Бдины, прѣдрьже ѡкрстнык |[169]страни многы Ꙃемлк Бльгарскык. Сь же дїаволим(ь) наважденїем(ь) вьꙃнес(ь) се мыслыю присьвь|[170]коуплꙗет(ь) проклетꙋю ересь еꙃыка татарска и елико своих(ь) кмоу вои, ꙃвѣрскы оустрьмлꙗе|[171]т се на ѡтчьствїе мок. И сь таковими силами дошьд до мѣста гл(агол)кмаго Хвостна, и хо|[172]тещїимь вьниты вь мѣсто гл(агол)кмо Ждрѣлѡ, ꙗко да вьꙃмꙋт(ь) тꙋ соущек дос(то)анїе много |[173]цр(ь)кви Домоу Сп(а)сова архїеп(и)ск(о)пїе, и не вьꙃмогоше, нь тоу побѣждены сїлою г(оспод)нкю и м(о)л(и)тв(а)|[174]ми с(ве)т(а)го Сѷмеѡна и с(ве)т(а)го архїереа Х(ри)с(то)ва Савыи, множ(ь)ство много иꙃбикнно их(ь) быс(ть). И вь |[175]тоу нощь, стокщим(ь) имь блиꙃь мѣста того рекомо Ждрѣлѡ, Б(ог)ь велико ꙃнаменїе страха |[176]ꙗви имь, м(о)л(и)твами своих(ь) оугодникь с(ве)т(а)го Сѷмеѡна и с(ве)т(а)го Савы, и послꙋшника тѣх(ь) |[177]с(ве)тыих(ь) архїеп(и)ск(о)па с(ве)т(а)го Ѩсенїа лежещаго тоу вь Домоу С(ве)тыих(ь) Ап(о)с(то)ль, таково ꙃнаменик, |[178]ꙗко видѣтыим(ь) стл(ь)пь ѡгньнь великы сьходещь ѡт н(е)б(е)сь, ѡт нкго же лоуче пламеньнїе исхо|[179]деще и ꙗростїю ѡпалꙗхꙋ лица их(ь), и моужик, ѡгньник ѡбраꙃы имоуще такожде и ѡрꙋ|[180]жїа имоуще вь роуках(ь) своих(ь), и сь ноуждею великою же нѣхоу к сьсѣкающе пльки их(ь). И тако |[181]видѣвь сьи ꙃломысльнїи водеи их(ь) сицево ꙃнаменїе еже ѡ погыбели свокі и всѣх(ь) иже сь |[182]нимь, и начеть бѣжатыи гоним(ь) гнквом(ь) Г(оспод)нимь сь малою чедїю вь дрьжавоу свою. Сїа же |[183]видѣвь кралквство ми прославы их(ь) вь Троици единого Б(ог)а и пр(ѣ)ч(и)стоую Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩цоу Б(огороди)цоу и вьсе |[184]с(ве)тык кго оугодникы и с(ве)тык хтитори срьбскык, не ѡставившомоу ни вь рабство воискы ѡтчьствїа |[185]и радос(ть) врагѡм(ь) нашим(ь). И тако сьвькоупивь дома чеднїе и все воискы ѡтчьствїа нашего, |[186]прїемь ж(е) бл(аго)с(ло)в(л)енїе ѡт архїереа и всего Сьбора Срьбскаго, и идохом(ь) сїлою С(ве)т(а)го Д(оу)ха ѡграждаемы, |[187]вь дрьжавоу сего ꙃломисльнаго до град⟨а⟩ Бдынꙗ, и

помоштїю Б(о)жїею, ть приѥмшꙋ ми и въ|[188]сѹ ѡбласть ѥг(о). Съ же сѹѥмѹдрьны бѣгѹ ѥмлѥт се, прїемь дрѣва прѣходит(ь) рѣкѹ |[189]гл(агол)ѥмѹ Дѹнавъ. Сего же въсѹ дрьжавѹ прїемъ въсхотѣх(ь) въса жилища ег(о) разорити |[190]и град въ нѥм же дворь ег(о) бѣше въ коньць съкрꙋшит(и). Съ же зломысльни, видѣвь ꙗко |[191]въ единь час(ь) все славы своѥ и б(о)гатьства лишень быс(ть), ѡб ѡн(ѹ) поль Дѹнава бл(а)го|[192]родними и добрими мѹжи и нашими и своимы рабскыим(ь) м(о)лѥнїемь съ смѣрениѥм(ь) м(о)лит се, |[193]въ все врѣме живота своѥго ꙗко ж(е) единь ѡт мьнших(ь) моих(ь) въ всем(ь) послѹшник(ь) быт(и) кралѥвствꙋ ми, |[194]тъчїю ѡставиты ѥг(о) сь мырѡм(ь) прѣбываты и не погѹбыт(и) ег(о) до конца, еще же и клетвами |[195]многыми извѣствив се и до своего издыханїа волю нашꙋ ѹ всѣмь испльнꙗти. Ви|[196]дѣв же вл⟨а⟩д⟨и⟩чнѥ м(и)л(о)срдїе кралѥвство ми на себѣ, и поменѹвъ въ срдци своем(ь) заповѣди ѥго, |[197]еже реч(е): „Любыте врагы ваше“, и „аще ѡтпѹщаѥте чл(о)в(ѣ)комь сьгрѣшенїа“, и „ѡстави намъ |[198]дльгы наше“, ѡставы их(ь) вьса злаа ег(о) начинанїа“. Симь же тьчїю потвръдых(ь) ег(о): моего ве|[199]лможе великааго жѹпана Драгоша заповѣдах(ь) емѹ дьщеръ ег(о) себѣ възети вь женꙋ, |[200]еже по малѹ врѣменѹ и быс(ть). Иже ѡбеща се и сьврьши. Въсакꙋ свободѹ и миръ ть и въ|[201]са дръжава ег(о) ѡт кралѥвства ми приѥм(ь), съ славою и мырѡм възвращает се кралѥвство |[202]ми въ ѡтьчьствыѥ свое. И по сем(ь) видѣвъ кралѥвство ми велико прилежанїе его и любѡв(ь) |[203]срдчнѹю кь себѣ, вьдахь дьщерь свою за с(ы)на его Михаила, съ под⟨о⟩бнымы поч(ь)стьмы и |[204]дарми. Сїа сьврьшивъ, по сих же въсѣх(ь) моемꙋ грѣхѹ ѡдолѣвающѹ врагь хр(и)стїанскы |[205]въселꙗет се въ срдце великомѹ и безаконномѹ ц(а)рѹ Татарѡм Ногѣю, и сь всѣми сила|[206]ми въздвизает се на ме и на моѥ ѡтчьствїе, въ конць ѹмысливъ погѹбыт(и) ны. Сїе же |[207]кралѥвство ми истинно ѹвѣд⟨ѣ⟩въ и не възмогь противꙋ толикыим(ь) силам(ь) ѡдолѣ|[208]ти ми, м(о)л(а)бныѥ гл(агол)ы сь въздыханиѥмъ срдчныим(ь) кь своемѹ архїерꙋ и Съборѹ Сръбскомꙋ |[209]посилает(ь) кралѥвство ми сь извѣщенїемь въсѣх(ь) сыих хотещїих(ь) въздвигнѹти се на ѡт|[210]чьствыѥ наше, еже пом(о)лити ѡ нас(ь) всѣх(ь) Творца и Вл⟨а⟩д⟨и⟩кѹ Г(оспод)и моег(о) Ї(со)ѹ(са) Х(ри)с(т)а и пр(ѣ)ч(и)стѹю ѥ го Вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩цѹ Б(огороди)цѹ |[211]и ходатаѥ нашего сп(а)сенїа и ѡмилованїа с(ве)тыѥ хтиторы срьбскыѥ еже не призрѣти на |[212]моꙗ безаконїа, ни же сьтворити съ рабом своим(ь) сѹдь, нь избавити ни ѡт сего безаконнааго ц(а)ра, |[213]и шьствыѥ ег(о) прѣкратитыи и дос(то)ꙗнїе своѥ и ѡтчьствїе наше въ конць не погѹбыти мо|[214]его рад⟨и⟩ недос(то)инства. Сам же, ѹстроивъ многыѥ и великыѥ разлинчїе дары, сь нѣкоимы |[215]м(о)л(а)бныими и многыими гл(агол)ы кь безаконномѹ и нечь(ь)стивомѹ ц(а)рѹ томѹ посилаѥть кралѥ|[216]вство ми. Посланны же ѡт нас(ь) бывшеи тамо възвратише с(е) ѡбрѣтше ѥг(о) сь многыми сила|[217]ми сьвькѹпльша се вь своѥи еще ѥмѹ дрьжавѣ и ѕѣлѡ спѣшеща се на ѡтчьствїе на|[218]ше. И помощию Б(о)жїею и пр(ѣ)ч(и)стыѥ Б(огороди)це и с(ве)т(а)го Сѵмеѡна и с(ве)т(а)го с(ве)т(ите)лꙗ кѵр(ь) Савы, прїеть |[219]дары и м(о)лбы наше, и добрѣ ѹвѣщавшеи, и сьтворише възвратити се ѥмꙋ въспѣть. |[220]По сем же ть безаконны ц(а)рь многыѥ апоклисары сь любовїю и чьстїю нач(е)т(ь) посила|[221]ти кь намь, и все бл(а)гы чл(о)в(ѣ)колюб(ь)ць Б(ог)ь, хотеи въсѣмъ грѣшникѡм(ь) сп(а)с(и)ти се и въ разѹмъ |[222]истинныи прїиты, и за м(о)л(и)твь с(ве)т(а)го Сѵмеѡна и с(ве)т(а)го с(ве)т(ите)лꙗ Савыи, срацинскоѥ срдце |[223]ѹкроты и сь нами м(и)л(о)сть сьтворы., и до сего кь любовы ѥг(о) ѥже

прострѣть кь намъ, не|[224]достоинствѹ(sic) моѥмѹ прѣклонившѹ се на Б(о)жїи промысль възыраѥ, и на помощь сых(ь) с(ве)тых(ь) |[225]прародитель моих(ь), с(ве)т(а)го Сѵмеѡна и с(ве)т(а)го с(ве)т(ите)лꙗ Савы. И възлюблѥннаго с(ы)на моего Стефана сь |[226]великоименитими властелы Земле Срьбскыѥ послах(ь) на слѹжбꙋ ег(о), иже и многа врѣмена прѣ|[227]проводивь въ дворѣ того безаконнааго ц(а)ра Ногѣа, ꙗко никомѹ же гла(гола)ти да възврати|[228]т се вь ѡтчьствыѥ своѥ; нь м(и)л(о)стыви чл(о)в(ѣ)колюбць Б(ог)ь, сьхранївы дрѣвлѥ трїи ѡтрокы ѡт въ|[229]вѵлонскыѥ пещи, и сего юношѹ за м(о)л(и)твь своих(ь) ѹгодникь не врѣдима възврати кь родї|[230]телю своемѹ. Томѹ же нечьстивомѹ ц(а)рꙋ междѹсобнаа рать быс(ть), и тог(о) единомысльни |[231]на нь въсташе, и многѹ крьвь пролитїю междѹ имы бывшꙋ и вь незаапꙋ памет(ь) их(ь) съ шѹ|[232]момь погыбѣ. Сїа же извѣстно ѹвѣд⟨ѣ⟩въ кралѥвство ми, и сь г(оспод)иномь архїереѡм(ь) и д(ѹ)хо|[233]вныим(ь) и пльт(ь)скыим(ь) ѡт(ь)цем(ь) архїеп(и)ск(о)пом(ь) третим(ь) Савом(ь) и всем(ь) Срьб(ь)скыим(ь) Сьбором(ь) славою прославлꙗ|[234]ѥм(ь) въ Троици единога Б(ог)а, творещомꙋ дивнаа и прѣславнаа чюд⟨е⟩са, и грѣшныѥ рѹкы наше въздѣвше |[235]м(о)лим се: „Г(оспод)и І(сѹ)се Х(рист)е, ѡт(ь)че, вѣкь, ц(а)рѹ въсех(ь), хвалим Те, ꙗко призрѣль ѥси на смѣренїе наше и |[236]несы нас(ь) ѡставиль въ рѹках(ь) врагь наших(ь), нь паче ѹкрѣплꙗꙗ и защищаѥ крѣпостїю силы |[237]Твоѥ. Свѣт бо ѥси ѡмраченнимь, и ѡбид⟨и⟩мимь избавитель, имѣѥ дрьжавнѹю ти рꙋ|[238]рѹкѹ(sic) всегда прострьтѹ на въздвиженїе падшим се. Ты бо и сиѥ хѹлно имѣнитыѥ |[239]врагы наше низложи, и сѹѥмѹдрьны их(ь) сьвѣты елико на ѡт(ь)ч(ь)ствыѥ наше разоры и на|[240]мь же недос(то)инимь рабомъ Твоим(ь) многыѥ печали и скрьбы на радос(ть) прѣложи(и). Слав(а) Тебе въ Троици |[241]единомѹ и славномѹ Б(ог)ѹ ѡ всем(ь).“ И по сых(ь) малѹ врем(е)ни мимошьдшѹ, винѹ не ѡстаѥ |[242]се злобы своѥѥ, и хр(и)стїанство хвале се погѹбыт(и), въѡрѹжает(ь) безбожнїе Персїи и Агаране |[243]на хр(и)стїанскы родь. И въздвигоше се ѡт землѥ множьство их(ь) мн(о)го, и въселише с(е) въ Великꙋ |[244]Романїꙋ, и гѹбеще стадо Х(ри)с(то)во ꙗко вльци и до самого велїкааго град⟨а⟩ Константїнополꙗ ка|[245]сающе се, и хвалеще се, ꙗко нї единомꙋ ц(а)р(ь)ствꙋ постоꙗты прѣд силою крѣпосты их(ь), и ѹкорѣ|[246]нише се въ всакои свободѣ вь Великои Романїи до .К. лѣт(ь). И на м(и)л(о)ср(ь)дыѥ Б(о)жїе ѹповаѥ |[247]кралѥвство ми, и не боѥ се кьзны их(ь) ни ловлѥнїа, нѣкою честь ѡт тѣхь безбожныих(ь) Пе|[248]рсь призвах(ь) вь б(о)годарованнѹю ми дръжавꙋ на похвалѹ и ч(ь)сть, н(ы)нꙗ же и зависть кра|[249]лѥвствѹ ми ѡт ѡколныих(ь) ц(а)рьь, их же прїем(ь) и намѣсты их(ь). Ѡни же нѣколицим(ь) врѣменемь |[250]разѹмѣвше б(о)годарованноѥ ми богатьство и славѹ, въ ѡтчьствыи моѥм(ь) зависти испль|[251]нише се начеше мыслыти въ лѹкавныих(ь) и безбожныих(ь) тѣх(ь) срдциих(ь) вьсех(ь) сых(ь) бл(а)гыих(ь) и ѡтчь|[252]ствїа моег(о) разлѹчити ме и памет(ь) мою ѡт Землѥ Срьбскыѥ потрѣбыт(и); их же Б(ог)ь за м(о)л(и)твъ с(ве)т(а)го |[253]Сѵмеѡна и с(ве)т(а)го с(ве)т(ите)лꙗ Савы мыслем(ь) не вьнеть, нь по своемꙋ м(и)л(о)срдїю крѣпкою десницею и мї|[254]шцею высокою бывает(ь) нам(ь) помощь ѡт тог(о) сътворшаго Н(е)бо и Землю. Ѡни же до конца погыбѣ|[255]ли своѥ напльн(и)ше с(е), съ ѡстриѥм(ь) своег(о) ѡрѹжїа едїнод(ѹ)шно, ꙗко звѣрыѥ дївыи на ѡтчьствїе |[256]наше нагꙗхаше, и ровь себѣ изрише и ископаше и в(ь) нь въпадоше с(е). Сьбравшѹ кралѥвствꙋ |[257]ми елико вь б(о)годарованнѣи ми дрьжавѣ воискыи, и сь своими домачедци, прїемъ бл(аго)с(ло)в(л)е|[258]нїе ѡт архїереа и всего Сьбора Срьбскаго, противꙋ

таковомоу безбожномоу плькоу и|[259]зыдох(ь), и помощїю всещедраго ч(е)л(о)в(ѣ)колюбца Вл(а)д(и)кы и Г(оспод)а моег(о) І(со)у(са) Х(рист)а и м(о)л(и)твами с(ве)тыих его 8го|[260]дникь, въ конць шт нас(ь) побѣждени быше, и шроужїа их(ь) вънидоу въ срдца их(ь), и л8цї их(ь) съкроушише се, |[261]и ни памети безбожнаго гнѣва их(ь) быс(ть). Не такмо (sic) въ нашеи дрьжавѣ соущїих(ь), нь и въ самои тои |[262]Великои Романїи, иде ж(е) распространили се бѣхоу и градови оутврьдили въ конць, и тамо |[263]тѣх(ь) нами грѣшнимы сїла Б(о)жїа поражает(ь), швѣх(ь) смр(ь)ти прѣдает(ь), иних же въ заточенїе осоу|[264]ждает(ь), прочїх же не мало въ рабство Земли Срьбскои штдадохшм(ь); их же богатьство |[265]много велможи и прочїми нашими въсхыщенно быс(ть), іако томоу поработьше с(е) и сь |[266]ним(ь) Б(ог)а не познавше, зле истопоше. И градове их(ь) въ конць разоришe се, іако никомоу же |[267]никдином8 шт таковаго безбожнаго езыка гдѣ въ памети шбрѣсти се на всои Великои |[268]Романїи, по сїю страноу Византыискаго мора, кромѣ иже въ рабство соущїих срьбскым(ь) |[269]властелом(ь). Слышав же въселенскыи и велики бл(а)гоч(ь)стивыи и хр(и)столюбывїи ц(а)рь, |[270]тьсть кралквства ми, кур(ь) Андроник(ь) Палеwлогь сїе великое и прѣславное чюдо и |[271]помощь Б(о)жїю, еже пособьствова Вл⟨а⟩д(ы)ка Х(ристо)с(ь) на сїе поганние, и оудивїв се, прославыи |[272]единого въ Троици ч(е)л(о)в(ѣк)олюбца Б(ог)а, творещомоу дивнаа и прѣславнаа чюдеса, шт того възмож'|[273]на соуща въса. Малоу же врѣменыи по сем(ь) мымошьдш8, съ б(ла)гоучьстивы и хр(и)столюбивы ц(а)рь, ть|[274]сть кралквства ми кур(ь) Андроникь Палеwлог(ь) не мали м(о)лбы и м(о)лкнїа посилает(ь) кралквств8 |[275]ми гл(агол)е: „Сладкыи и любовнїи чаче и всесрьдчнїи с(ы)ноу дръжавнаго ми Б(о)гомь ц(а)р(ь)ства! Ѡ|[276]ни зломысльны Перси побѣжденны тобою, въ б(о)годарованнѣи ти дръжавѣ и въ иных(ь) стра|[277]нах(ь), елїко поражени Б(о)жїею помощїю шт лїца крѣпосты твоке, еще некотора их(ь) штра|[278]сль шставши, ѕѣло велїкыи тоугы творет дрьжавѣ ц(а)р(ь)ствїа ми, и много про|[279]тывивше с(е) не възмогохшм(ь) шдолѣтыим(ь). Да аще врѣме възмоуть, то великаа злоба іав|[280]ит се до самык главы моке. Нь вѣд⟨ѣ⟩, іако помощїю и пособ'ством(ь) любытеліа твокг(о) Х(рист)а |[281]крѣпость имаши, памет(ь) ихь шт земле погоубыт(и), м(о)лю и оубѣждаю бл(а)гоч(ь)стывоке и хр(и)сто|[282]любывоке име кралквства ти, потьщи се, іако да въскорѣ гнѣвом(ь) іарости твокк сме|[283]тешї е и велико же их(ь) и соукмоудрьное поношенїе штимеши шт нас(ь), да ни въ что же |[284]въменет се". И сыи гл(агол)ы слышавь кралквство ми шт тьста своег(о) ц(а)ра Грьком(ь) кур(ь) Анд'|[285]роника, и за толикоу безмѣрноу любовъ его кже кь нам(ь) w имени вьсещедраго ч(е)л(о)в(ѣ)ко|[286]любца Б(ог)а иже въ Троици единого Г(оспод)а нашего І(со)уса Х(ри)с(т)а, сь помощїю оугодникь его с(ве)т(а)го |[287]Сvмешна и с(ве)т(а)го с(ве)т(ите)ліа Савы, пакы сьвъкоуплкм(ь) б(о)годарованные ми дрьжавы и |[288]воеводства, и воискыи и все домачедце и любовнык наше, и всѣх(ь) елїко срьдолюбь|[289]зных(ь) намь соущїих(ь) доволными сьвѣтными гл(агол)ы тѣхь оублаживъ и по8чивь, и ч(ь)ст|[290]ми многыми и дарми безмѣрними тѣх(ь) почьть елико на потрѣбоу им(ь), и вь мѣсто |[291]себѣ давь тѣмь великаго воеводоу своего Новака рекомаго Грѣбострѣка, прїем(ь) |[292]бл(аго)с(ло)в(л)енїе шт г(оспод)ина ми и w(ть)ца архї еп(и)ск(о)па и всего Сьбора Срьбскаго, штпоустихь их(ь) на тїе |[293]безаконнык Перси. И тыи іако истынна чеда сь тьщанїемъ и веселами ногамы на тїе |[294]безбожнык оустрьмыше се, помощь Творца и сьздателіа Вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы Х(рист)а призываюше въ по|[295]бедоу им(ь). И прышьдшимь

имь въ дрьжавоу Ц(а)р(ь)ства Грьчьскаго до град⟨а⟩ гл(агол)емаго Ира|[296]клїи, и тоу шставивше вок свок, и прїидоу кь с(ве)тоименитомоу ц(а)роу кур(ь) Ан⟨д⟩ роник8. |[297]И слышавь ц(а)рь таково шьствїе вь помощь емоу, ѕѣлw възрадова се, и велико веселїе |[298]сьтворь w пришьствы их(ь) и любьзно оучрѣдивь к, штпоусты их(ь) сь мырwм(ь). И тако |[299]вълѣзше вь дрѣва [пловеще чрѣзь] Чрьмное море, и помощїю Б(о)жїею шкормлкмы |[300]не врѣдимо прѣшьдше таков8ю поучиноу, и изьлѣзше шт мора, вьнидоше въ самоую |[301]тоу Анатолїю въ дрьжавоу тѣхь безбожниих. И велицѣи раты бивши межд8 |[302]имїи нѣ едїною илї двашїи, нь множицею, и пособьствомь бл(а)гаго ч(е)л(о)в(ѣ)колюб'|[303]ца Б(ог)а и с(ве)тых(ь) его оугодникь добрѣ възмогше побѣдише к, сьсѣкающе пльтї |[304]ихь нечьстивык іако и травоу полскоую, и до конца памет(ь) их(ь) погоубише, въсе же |[305]богатьство и славоу их(ь) въсхытише въ роукы свок шт многых(ь) врѣмень събра|[306]нноу имыи, и гради же их(ь) и жилища до шснованїа съкроушише; въсе сь помощї|[307]ю Б(о)жїею и с(ве)тых(ь) кго оугодникь, ктиторь срьбскых(ь) по нашеи воли сътворше, |[308]сь великою славою възвращают се кь нам(ь). И слышавъ вьселкнскы ц(а)рь кур(ь) Андро|[309]нїкь таковоу побѣдоу их(ь) елїко на врагы кго, посла въ срѣтеник имъ съ великою |[310]чьстыю. И пришьдшим(ь) имь кь ц(а)роу, великоу радос(ть) сътворы w пришьствыи ихъ, |[311]и любьзно повеселив се съ сыими и дары многыми почьть к, штпоусты их(ь). И прї-|[312]шьдшим(ь) имь кь нам(ь), и сь г(оспод)ином архїеп(и)ск(о)пом(ь) и с(ве)т(ите)лы и с(ве)щенноначелникы и ч(ь)ст(ь)ны|[313]ми игоумени и сь всѣми инокы и вьсемь Сьбором(ь) Срьбскык Земле прославихом(ь) |[314]всещедраго и прѣм(и)л(о)стываго въ Троици единого ч(е)л(о)в(ѣ)колюбца Б(ог)а, творещом8 |[315]дивнаа и прѣславнаа чюд⟨е⟩са своих(ь) рад⟨и⟩ оугодникь шт нас грѣшных(ь). И не тькмо же сїа, |[316]нь и иныими многыми и различними чюдотворенми и бл(а)годѣанми неоудовь |[317]разоумними промисла Б(о)жїа, сыми с(ве)тыми ктиторы срьбскыими, и моими |[318]прародители с(ве)тыим(ь) Сvмешном(ь) и с(ве)тыим(ь) с(ве)т(ите)лкмь Савою, земліа штчьствїа наше|[319]го кралквства ми соугоубим(ь) богатьствомь шбод(оу)ховними различними чюд⟨о⟩|[320]творенми, шбо и тѣлесныимь шбогати се богатьствомь и просїа не иже въ |[321]ратѣхь и въ многых(ь) и различных(ь) нахожденїи иноплем(е)ник(ь) тѣхь штраженна, |[322]ни же нашего по Б(о)жию промыслоу б(о)годарованномоу прїетїю земль и градовъ тѣхь |[323]воюющїих(ь), на ны, нь и вь с(ве)тѣмь монастырїи С(ве)тых(ь) Ап(о)с(то)ль рашкомь, въторои еп(и)ск(оу)пыи |[324]срьбскои, идѣже кр(ь)сти се г(оспод)инь мои и прародитель с(ве)тыи Сvмешнь Неманіа, и иже шт тог(о) |[325]с(ве)т(а)го сьзданнаго емоу шт шснованїа монастыра въ храмѣ Оуспѣнїа Пр(ѣ)ч(и)стык въ |[326]с(ве)тѣи и великои лаври Стоуденичьскои, и въ тог(о)жде с(ве)т(а)го и с(ы)на ег(о) шс(ве)щенїа и просвѣщенїа |[327]нашего с(ве)т(ите)ліа Х(ри)с(то)ва кур(ь) Савы въ ч(ь)ст(ь)номь и с(ве)томь монастиры их, вь С(ве)тѣи Горѣ Афонь|[328]сцѣи пр(ѣ)ч(и)стык Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це Б(огороди)це Вьвед⟨е⟩нїа, иже въ Хыландары, и въ с(ве)томъ и ч(ь)ст(ь)ном ц(а)рьско[м]ъ |[329]

(Лакуна од око 30 редова због изгубљеног листа у свитку. Према експозицији (в. ред 49, Мошин је претпостављао да су се на том делу налазили подаци о Божјој помоћи у спољној политици краља Милутина, о обнови манастира Жиче и Хиландара, као и почетак података о селишту улијара)

..................................оуга ....[кра]|[330]ле[вст]во
... юселище нѣкои многы ....
ми въ хрїсоволї их(ь) архїеп(и)ск(о)повѣхь имене ѡнои селище и не ѡбр⟨ѣ⟩т[охь], нь оущкол(о) ми въ хрїсоволї их(ь) архїеп(и)ск(о)повѣх(ь) ѡбрѣтох(ь) съ мегꙗми и |[331] тогаи селища въса села въ хрїсоволих(ь) архїеп(и)ск(о)повѣх(ь) сїе оутврьждєнїем(ь). |[332]Сего рад⟨и⟩ не възможно ми быс(ть) посрѣд сель археп(и)ск(о)повѣх(ь) сїе селїще съ властїю възети, нь сь |[333]смѣренїемь и м(о)лбою изъдворих(ь), ег(о) оу г(осподи)на ми а|[334]рїхеп(и)ск(о)па кур(ь) Никодима, и въсего того и д(оу)ховнааго ѡ(ть)ца, тогда настоѥщаагo Сьбора архїеп(и)ск(о)пїе, и приложих(ь) тои селище, людї |[335]населивь Пр(ѣ)ч(и)стои вл⟨а⟩д⟨и⟩ч⟨и⟩ци Б(огороди)ци хїландар(ь)скои, ꙗко да боудет(ь) т8 8лїаник(ь) хїландарскыи въ |[336]вѣкы. И докле изъдворихь оу г(осподи)на ми архїеп(и)ск(о)па, се мега селищоу томоуи и 8лїа|[337]рѡм(ь): ѡт Криньчкѥ мегѥ и ѡт крїньчкoга ꙁаселка Долца 8ꙁь Бистрицоу горѣ оуправъ |[338]цѣстом(ь) великом(ь), коꙗ цѣста иде к Пекы, до Малога потоуца кои 8падаа прѣко цѣстѣ |[339]оу Быстрицоу, выше самыих тѣхꙁы селищь прьвы пот(о)чць, и ѡт т8и прѣко лоуга п8|[340]темь на Лаблꙗнскы дѣль, и по дѣлоу до мегѥ Лаблꙗнскыѥ и Лютоглавске, и ѡпеть |[341]на мегоу Дольчкоу и Кринычскоу. И еще 8м(о)ли кралѥвство ми г(осподи)на ми архїеп(и)ск(о)па, да |[342]не ꙁабранꙗю архїеп(и)ск(о)пови людїе лоуга хїландарскыимь оулїарцемь до своѥ мегѥ, нь |[343]гдѣ годѣ хоте архїеп(и)ск(о)пови людїѥ оу томꙁы лоуг8 растрѣбыти лаꙁь или сѣнокось, |[344]да имаю оу бащиноу; такожде и хїландар(ь)сцїи 8лїарци гдѣ оуꙁмогоу 8 томгѥре л8г8 |[345]растрѣбиты лаꙁь или сѣнокось, оу бащиноу да имаю. И ѡ градѣжоу и дрьвѣхь |[346]да им се не възбранꙗ, колико ї архїеп(и)ск(о)повѣмь люд⟨е⟩мь. И сїе малоѥ моѥ прїноше|[347]нїе пр(ѣ)ч(и)стои Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩ци Б(огороди)ци хїландарскои въпис(а)хь въ великомь хрисоволи хїландарском(ь) |[348]егда ѡбновыих(ь) старыѥ хрїсоволѥ сь г(осподи)ньмь ми и д(оу)ховнимь ѡ(ть)цемь архїеп(и)ск(о)пом(ь) |[349]кур(ь) Никодимомь и Сьборѡм(ь) Срьбскыим(ь). И ꙁдѣ же поноуждает(ь), паче ж(е) и повелѣваѥт(ь) |[350]кралѥвствоу ми г(осподи)нь ми и д(оу)ховны ѡт(ь)ць архїеп(и)ск(о)пь кур(ь) Никодим(ь) и сыѥ въ ꙁлато-|[351] печатномь свиткоу семь выпис(а)ты, потврьжденїа рад⟨ї⟩ болшаагo и свѣд⟨ѣ⟩телства, |[352]и послѣднꙗго рад⟨ї⟩ нѣкоего потвора междоу архїеп(и)ск(о)повеми людми и хиландарскы|[353]ми. И сїа сь Б(о)жїемь бл(а)говолѥнїемь и пр(ѣ)ч(и)стыѥ Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це Б(огороди)це, и м(о)лбами и м(о)лѥнїемъ |[354]с(ве)т(а)го Сумеѡна и с(ве)т(а)го с(ве)т(ите)лꙗ Савы въса сьврьшивь, и соущеи тогда на сьбороу |[355]при г(осподи)ноу ми архїеп(и)ск(о)поу и кралѥвствоу ми въсеѡс(ве)щенныѥ еп(и)ск(о)пїи и пр⟨ѣ⟩под⟨о⟩бныѥ |[356]игоумени ꙁдѣ по имени въѡбраꙁыхом(ь): еп(и)ск(о)пь ꙁет(ь)скыи Мыхаиль, рашкыи Павль, |[357]хльмскыи Данїиль, хвостьнскыи Iѡ(а)н(ь), топличкыи Їѡаникїе, боудимлскыи |[358]Никола, дьбрьскыи Їѡ(а)н(ь), моравич(ь)скыи Никола, скопскыи Стефанъ, приꙁрѣн'|[359]скыи Арсениѥ, ⟨л⟩иплꙗнскыи Игнатыѥ, браничевскыи Мѡусы, мачев(ь)скы Iѡ(а)н(ь). |[360]Игоумени же: стоуденичьскы Өеѡд⟨о⟩рь, милешевскыи Гаврїиль, сопот(ь)скы Афанасїе, |[361]бански Сава, град⟨а⟩чкы Iсаїа, моравскаго Градца Єфремь, рашкы Єустратїе, ко|[362]нчюлскыи Єустатїе, модрычкы Варѳоломеи, хтѣтовскы Өеѡд⟨о⟩рь, госты|[363]варскыи Данїиль, ѡраховничкы Гаврїиль, нагорички Венїаминь, скопскыи |[364]Никодимь, и вьсь б(о)госъбранныи ликь вьсе Срьбскыѥ Ꙁемлѥ. Съ ним же м(о)лить |[365]г(осподи)нь ми и д(оу)ховни ѡт(ь)ць архїеп(и)ск(о)пь въсе Срьбскыѥ и Поморскыѥ Ꙁемлѥ кур(ь) Никодимь |[366]и моег(о) кралѥвства недос(т)оинство, съ Б(о)жиию помощїю по нас(ь) хотещїих(ь) владичь|[367]ствоваты и господствоваты въ ѡтчьствї и нашем(ь), Ꙁемли Срьбсцѣи, ѡт сихь |[368]нами ꙁапис(а)нныих(ь) и оутврьжденныих ничтоже ни мало поврѣдити ни раꙁориты |[369]да не и самь въ боудоущїи вѣкь клѣтвоу не наслѣдить и расколоу въ с(ве)таа сїа |[370]двaа монастира вънесеть. Аще ли кто ꙁле въꙁьмнев се кь комоу любо ѡт с(ве)тыих(ь) |[371]сихь монастиръ, что ѡт сего потворить и ꙗꙁвоу вънесеть, таковы да ѥс(ть) ѡт|[372]лоученъ и тоужьд с(ве)тыѥ и единосоущнїе и нераꙁдѣлимїе и животворещиѥ |[373]Троице Ѡ(ть)ца и С(ы)на и С(ве)т(а)го Д(оу)ха, и тоуждь сп(а)с(онос)наагo тѣла и крьве Г(оспод)а нашего I(со)у(са) Х(рист)а, |[374]и ѡт вьсѣх с(ве)тыих(ь) седмь сьѡровь въселѥнскыих(ь) и с(ве)тыих(ь) ѡт(ь)ць да ѥс(ть) проклѥть, и ѡт |[375]сего с(ве)т(а)го и с(ве)щеннаагo нашего Сьбора г(осподи)на ми архїеп(и)ск(о)па кур(ь) Никодима, и |[376]соущаагo сь нимь выше пис(а)ннаагo с(ве)т(ите)льскаагo и пр(ѣ)под⟨о⟩бничскаагo лика, |[377]и ѡт моег(о) недос(то)инства да ѥс(ть) проклѥть и трьклеть ꙁдѣ и въ б8д⟨8⟩щи вѣкь. Аминь.

† СТЕФАНЬ ѠУРѠШЬ ВЪ ХР(И)С(Т)А Б(О)ГА БЛ(А)ГОВѢРНІИ И ХР(И)СТѠЛЮБИ[ВИ] КРАЛЪ И САМОДРЬЖЪЦЪ ВСѢХЬ СРЬБЬСКЇИХ(Ь) И ПОМОРСКЇИХ(Ь) ꙀЕМЛЪ

148

ТРЕЋА ХРИСОВУЉА КРАЉА СТЕФАНА ПРВОВЕНЧАНОГ МАНАСТИРУ ЖИЧИ

(1224-1228?)

Краљ Стефан Првовенчани поклања манастиру Жичи нова имања.

Пре око 30 година Гојко Суботић открио је на зидовима испод куле/звоника цркве Св. Спаса у манастиру Жичи трагове два натписа за које је с разлогом претпоставио да су фрагментарни остаци до тада непознате повеље - хрисовуље (?) краља Стефана Првовенчаног манастиру Жичи. Наиме, у новооткривеним текстовима наводе се топоними којих нема у већ познатим жичким хрисовуљама, што оправдава наведену претпоставку. Текст треће хрисовуље налази се на два зида, јер простор није дозволио исписивање на једном месту у целини. Почетак се налази на јужном а завршетак на северном зиду, на јужном су остаци седам, а на северном десет редова. Ниједан ред није сачуван у целини него само у фрагментима, па зато није могућа реконструкција текстова у целини. Под претпоставком да Трећа хрисовуља није била много обимнија од данас сачуваног текста можда би се смело закључити да је овде реч о накнадном поклону од једног или два села?

Изд.: Суботић, Трећа жичка йовеља, 51-58 (дат. 1228?, са цртежима сачуваних делова натписа и исцрпном библиографијом претходних издања натписа и литературе о фреско-сликарству портика).

Према цртежу у наведеном Суботићевом раду, сачувани делови Треће жичке хрисовуље могу се реконструисати, најчешће само приближно, како следи:

јужни зид

† Ст[е]ф[а]нь првовѣнчаны крал
|[2]село Планин8 а
|[3]не8 . . . . а[ꙁ]в
|[4]8 Ж[а]рѣво[ни]
|[5]. . к8ка спада 8 Бр . . .
|[6]. . . . .
|[7]ти с Ѡб[ли]х . . .

северни зид

[До]лн⟨и⟩мь Церкво⟨м⟩ и ꙁач⟨е⟩смо к8л.м.ноу село
|[2]. . . . . са . . . . оц л8
|[3] . . . . .аꙁовщица
|[4] . . . . .как⟨о⟩ се калѣ
|[5] . . . . Люботиноу и оу цѣст8 . . . . . .хь
|[6]. . . . . . . .правов8 р[ѣк]8 ꙁа .чино(мь) горомь оу о . . . . о
|[7].[сь планином] великѡ[м гдѣ се сено] коси [. . . . . право] оу Пѣкь
|[8][. . . . . и сик] село [8тврьдихь д]а моу иним печали. И тко
|[9][се дрьꙁнет сик потворити да есть прокле]ть ѡ(ть) Б(ог)а вьседрьжитела и ѡ(ть) прѣч(и)сти(ѥ)
|[10][Богородице . . . .]т.

РЕГИСТРИ

Бројеви штампани црном бојом означавају број документа, а обичном бојом број реда у документу. Једино у случајевима Светостефанске и Студеничке хрисовуље број штампан обичном бојом означава лист (фолију) у рукопису, јер су ти документи сачувани у облику књиге - зборника. Листови су обележени малим словима ћирилице: а, б.

Будући да је известан број повеља изгубљен, па је стога до нас дошао само у неком од претходних издања, у таквим случајевима бројеви редова означавају број реда на маргини у овом зборнику.

У случају да је документ сачуван у више примерака примерци су означени великим словима ћирилице А, Б, В, Г.

У регистру личних имена, имена властеле воде се на презиме уколико је исто сачувано.

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

А

В

Г

Д

Е

Ж

З

Ђ

И, Ї

Е

Ж

З

Ђ

И, Ї

К

Л

М

Н

О

П

Н

О

П

Р

T

ОУ, Ȣ

Ф

Х

Ѡ

Ц

Ч

Ш

Ю

Ꙗ

Ѥ

Ѯ

Ѳ

Ѵ

РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ НАЗИВА

А

Б

В

В

Г

Д

Е

Ж

З

Ѕ

И, Ї

К

Н

О

П

Р

С

С

Т

ОУ, ꙋ

Ф

Ѳ

Х

Ѡ

Щ

Ц

Ч

Ш

Ѣ

Ю

Ꙗ

Ѥ

Ѯ

РЕГИСТАР ПОЈМОВА

А

Б

РЕГИСТАР ПОЈМОВА

А

Б

В

Г

Д

Е

Ж

З

ћ

И, I

K

ћ

И, I

K

Л

M

Н

О

П

Р

Р

С

С

Т

ОУ, 8

Ф

Ѳ

Х

Ѡ

X

Ѡ

ѥ

Ѱ

Ѯ

Ѳ

Ѵ

ѥ

ѱ

ѯ

ѳ

ѵ

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.2:003.074"11/13"
091=163.41"11/13"

МОШИН, Владимир Алексеевич, 1894-1987
Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника. Књ. 1, 1186-1321. / приредили Владимир Мошин, Сима Ћирковић, Душан Синдик ; редиговао Душан Синдик. - Београд : Историјски институт, 2011 (Нови Сад : Будућност). - 652 стр. ; 30 cm. - (Извори за српску историју / Историјски институт, Београд ; књ. 9. Ћирилички извори ; књ. 1)

Тираж 500. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 36-44. - Регистри.

ISBN 978-86-7743-090-0

1. Ћирковић, Сима, 1929-2009 [аутор] 2. Синдик, Душан, 1933- [аутор]
а) Српске повеље - 12-14в

COBISS.SR-ID 187363340

Историјски институт Београд

ISBN 978-86-7742-090-0